

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BELMA AKÇURA

DEVLETİN KÜRT FİLMİ

1925-2009 KÜRT RAPORLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi > <https://arxiv.org>

DEVLETİN KÜRT FİLMİ

1925-2009
Kürt Raporları

BELMA AKÇURA

NEW AGE YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranney.org>

NEW AGE YAYINLARI®

Siyasi Dizisi -3

DEVLETİN KÜRT FİLMİ

BELMA AKÇURA

© Bu kitabın tüm yayın hakları, NEW AGE YAYINLARI'na aittir.

SINIR ÖTESİ YAYINLARI®

REKLAM VE PRODÜKSİYON

HİZ. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sk. No: 23/1 D:4 Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel: 0 (212) 513 68 13 - 511 81 80 Faks: 0 (212) 513 68 13

<http://www.newageturk.com>
e-mail: info@newageturk.com

ISBN: 978-975-6131-09-1

- Genel Yayın Yönetmeni : Ergun CANDAN
- Editör : Ece ÖZBAŞ
- Mizanpaj ve Düzenleme : Nurhan TEKİN
- Dizgi Kapak Tasarım : NEW AGE YAYINLARI
- Dağıtım Sorumlusu : Zeynel YILDIRIM
- Çeviri Sorumlusu : İ. Uğur ÖZTÜRK
- Baskı, Cilt :Barış Matbaa Mücellit Davutpaşa cd.
Güven San.Sit.C.Blok No:291 Topkapı/İst
(0212) 674 85 28

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

1. Baskı: Ekim 2009

İÇİNDEKİLER

Giriş	7
DEVLETİN KÜRT FİLMİ	11
Devletin Kasasında Unutulan 'Terör Filmi'	
KÜRT RAPORLARI	27
Türkiye 'Kürt Raporu' İstilasına Uğradı!	
CUMHURİYET'İN İLK DÖNEMLERİNDEKİ KÜRT RAPORLARI	43
Atatürk ve Kürt Sorunu	45
İlk Resmî Kürt Raporu	50
İbrahim Tali Öngören'in Raporu	63
Hamdi Bey'in Kürt Raporu	65
Cemal Bardakçı'nın Kürt Raporu	68
İsmet İnönü'nün Kürt Raporu	71
Özmen'in Kürt Raporu	91
Celal Bayar'ın Şark Raporu	96
K. Albay Haşim Tosun'un Kürt Raporu Şükrü Kaya'nın Kürt Raporu	99
Avni Doğan'ın Kaleminden Kürt Raporu	116
SİYASİ PARTİLERİN KÜRT RAPORLARI	139
Siyasetçilerin Güneydoğu ve Doğu Gezi İzlenimleri	141
Deniz Baykal: Kürt sorunu vardı ama şimdi yok	151
Bülent Ecevit: Kürt sorunu yok, aşiret sorunu var	207
Erdal İnönü: Kürtçe konuşmak PKK'ya taviz değildir	218
Turgut Özal: Kürt sorununu mutlaka çözeceğim	247
Mesut Yılmaz: Bu sökük artık dikiş tutmaz!	257
Süleyman Demirel: Biz, Kürtlere kötü davranıyoruz da Türklere daha mı iyi davranıyoruz?	267
Tansu Çiller'in Önüne Konulan Kürt Bombası!	275
Kürtlerin De Klerk'i Mehmet Ağar!	283
MHP: Kürtler MHP hakkında ne düşünüyor?	286
RP ve Erbakan'ın Güneydoğu Takıntısı	289
AK Parti ve Tayyip Erdoğan'ın Kürt Açılımı	313

SİVİL RAPORLAR	325
Sakıp Sabancı: Devlet ne attan iniyor ne atı yürütüyor!	327
TOBB ve Ergil'den Karşılaştırmalı Üç Kürt Raporu	332
Sendikalar: Bütçe açığının sebebi Kürt sorunu	339
TÜSİAD: İsim bir kişilik hakkıdır	341
TESEV: Göç edenler PKK ile devlet arasında kaldı	344
GÜNSİAD: Göçün nedeni siyasaldır	347
TTB: Bölgede sağlık sorunu, PKK'dan tehlikeli	352
TMMOB: Toprak Reformu Şart	365
HRW: 1994'te 3 bin köy haritadan silindi	374
KONDA: Nüfusun yüzde 15.6'sı Kürt	385
TBB: Bölgede hak ihlali olağan hale gelmiş	411
Mersin Barosu: Metropollere göç eden Kürtlere	427
Türk halkında düşmanlık oluştu	428
Gülhane Tıp Akademisi: Travmatik sorunlar yaşanıyor	431
İTO: Ekonomik ve demokratik standartlar yükseltilmeli	434
 GENELKURMAY'IN VE MGK'NIN RAPORLARI	 437
Genelkurmay: PKK siyasallaşmaya çalışıyor	439
TSK: Irak, Türkiye açısından çözümsüzlüğe doğru gidiyor	452
MGK: ABD'den PKK'ya operasyon gerçekçi değil	457
 YABANCILARIN HAZIRLADIĞI KÜRT RAPORLARI	 459
ABD Raporlarında PKK	461
CIA'den Kürt Sorununa İlişkin Beş Rapor	465
Avrupa Konseyi'nin Kürt Raporu	468
BM'nin Kürt Sorunu Raporu	471
Freedom House Raporunda Kürtler	474
Amerikan Dış Politika Ulusal Komitesi'nin Raporu	479
Fransa: Siyasi Çözüm Raporu	482
Chatham House'un Raporu	488
De Concini Raporu	490
Sonsöz	491
Dipnotlar	493
Belgeler	495

Çetin Altan'ın sözüyle başlayalım:

“Tarihin tekerleği döner döner aynı yerde durur.”

Türkiye Cumhuriyeti tarihinin tekerine takılanlardan biri de Kürt sorunu. Bu sorun yüzündendir ki; tarihimiz, öyle her zaman kahramanlar yaratan, destansı bir geçmişe sayfalar açan ya da altı çizilen hikâyelerden ibaret değil.

Türkiye tarihinin tekerine ‘çomak sokan’ Kürt sorunu; bu destansı tarihte altı değil ama üstü çizilen hikâyelere doğru yol almış, hâlâ da almakta. Türkiye’de Kürt sorununu çözmek isteyenlerin ‘vatan haini’ ilan edilme olasılığının, bu sorunun çözülme olasılığından her zaman daha yüksek olmasının nedeni de bu olsa gerek...

Bu yüzden Kürt sorununun ‘dilini çözmek’ öyle sanıldığı kadar kolay değil.

Türkler Kürtleri tanımayarak, Kürtler de şiddet ve mağduriyet üzerinden siyaset yaparak ya da iki tarafın da güç gösterilerini tırmandırarak neredeyse ‘husumet’ haline getirdikleri bu sorunu çözemeyecekleri açık...

Türk ve Kürt aydınları özellikle son birkaç yıldır belli aralıklarla bir araya gelerek ‘barış’ dilinde konuşmanın yollarını arıyor olsalar da Türkiye’de ‘Kürt sorunu’ dönüp dolaşıp aynı

yerde duruyor. Çünkü hâlâ bir tarafta, nereden ve kimden geldiği belli olmayan bombalarla bizi korkutup taraf olmaya zorlayanlar; diğer tarafta ise vatan - millet söylemini ters düzenlerin gerçekte neyin parçası olduğuna karar vermemizi isteyenler var...

Dolayısıyla sorunu kendi çemberi içinde tutmaya çalışanlar, yani taraf olanlar ya samimiyetsiz ya da yalan söylüyor. Çünkü biliyoruz ki; 85 yıllık Türkiye Cumhuriyeti 60 hükümet kurdu. 11 Cumhurbaşkanı, 27 Başbakan gördü. 6'sı hem Cumhurbaşkanı hem de Başbakanlık görevlerinde bulundu.

İsmet İnönü birbirini takip eden on, Adnan Menderes beş, Süleyman Demirel yedi, Ecevit beş, Özal iki, Tansu Çiller ve Mesut Yılmaz üç hükümette yer aldı. Recep Tayyip Erdoğan birbirini takip eden iki hükümette arka arkaya Başbakan oldu.

Ve hiçbir siyasi irade gösteremedi, hiçbir hükümet Kürt sorununu çözemedi. Hemen hepsi toplumları bir arada tutan en önemli ortak değer, demokrasi olduğunu bildiler; ama, Kürt sorununun "üç-beş çapulcu eylemi" olduğu konusunda ısrar ettiler.

Seçim öncesi teröre karşı tek geçerli silahın, politik, ekonomik ve sosyal önlemler olduğunu söylediler ama seçim sonrası terörle değil, teröristle mücadele etmenin yollarını aradılar. Kürt sorununu '28 isyan bastırdık 29. isyanı da bastırırız' zihniyetiyle değerlendirip, OHAL haritasının içine gömdüler.

Bu yüzden 85 yıllık Türkiye Cumhuriyeti'ni Kürt sorununa karşı ayakta tutmak isteyenlerin hazırladığı 70'in üzerinde rapor sonuç vermedi.

Bu yüzden, bölgenin ekonomik kalkınmasına yönelik açılan 30 paket işe yaramadı.

Bu yüzden bölgede meydana gelen olaylarla ilgili TBMM'de 28 komisyon kuruldu.

Bu yüzden Devlet Planlama Teşkilatı'nın 45 araştırma raporuna rağmen, Güneydoğu GAP Projesi bitirilemedi.

Bu yüzden soruna ilişkin demokratik çözüm önerilerini içine alan uyum yasaları uygulanmadı.

Siyasi irade gösteremeyenler yüzünden sıcak takip, balyoz, çekiç, çelik, sandviç gibi adlarla PKK kamplarına 25 operasyon düzenlendi.

Sonuç ortada:

Kürt sorunu yoktur dediler; PKK'yı yarattılar.

PKK'yı bitireceğiz dediler; Susurluk, Yüksekova gibi çeteleri, o da yetmedi Hizbullah'ı yarattılar.

PKK'yı bitirip, Kürt sorununu hallediceğiz dediler; faili meçhuller, nereye gittiği belli olmayan paralar ve usulsüz işlerle Türkiye'yi dünya kamuoyu karşısında zor durumda bıraktılar...

Böylece Kürt sorunu OHAL sınırlarından çıktı, 'üç beş çapulcu' 5 bin terörist oldu, terörün maliyeti milyar dolarlarla ifade edildi, terör yüzünden ölen 30 bin, 40 binlere ulaştı...

Ama şimdi herkes biliyor ki; Kürt sorunu diye önümüze konulan PKK, Türkiye için terörle mücadele ve askeri önlemlerle çözülecek bir sorun olmaktan çoktan çıktı. Bu yüzden Kürtler de şimdi daha fazlasını istiyor. Yıllardır istediği kültürel haklar, demokratik açılımlar gibi taleplere artık burun kıvrıyor.

Niye?

Çünkü ABD de Türkiye'de PKK adına, dolayısıyla Kürtler adına yeni bir süreç başlattı.

Buna karşılık Türkiye hâlâ doğrudan Irak'ın bir iç siyasi ve idari düzenlemesi olan, üstelik uluslararası yasalara göre meşruiyeti tanınan bir yapılanmayı kendi çıkarlarına aykırı bulup sürekli olarak gerilim politikasını sürdürme kararlılığını gösteriyor.

Dolayısıyla bu savaş daha çok sürer...

Gerisi teferruat!

Bir yıl sonra...

Yıl 2009...

Tayyip Erdoğan hükümeti yukarıda sözünü ettiğim süreci değiştirecek bir adım atma niyetinde görünüyor.

AK Parti'nin "Demokratik Açılım"ı gerçekleşirse mevcut sistemin algılamaları ve alışkanlıkları ve hatta kırmızı çizgileri ters yüz olacak.

Söz konusu açılım, muhalefetin CHP ve MHP'nin 'bölünüyoruz' tartışmalarıyla sürüyor.

DTP'nin talepleri ise; açılımda yeri olmayan Anayasa değişikliği üzerine...

Ayrıca DTP; 'Demokratik Açılım'da altı kalın çizgilerle çizilen; Türkiye'de barış ortamını sağlamak, PKK'nın silahsızlandırılması ilgili atılacak adımlar için ise İmralı'yı işaret ediyor.

Sonuç; Yolun daha başındayız...

Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek ne demişti:

"Konuşmak ayrı mesele, gereğini yapmak ayrı mesele..."

Belma Akçura -2009

**DEVLETİN
KASASINDA SAKLI
KÜRT FİLMİ**

Hikaye değil gerçek...

Teröre sert güvenlik önlemleri ile karşılık verdiği için eleştirilen devletin, 10 yıl önce hazırladığı bir eylem planında; PKK'yı belgesel bir filmle 'vurmak' gibi demokratik bir yol denediği, ancak bunda başarısız olduğu ortaya çıktı.

Gizli tutanaklara 'yaptığımız müdahaleler nedeniyle filmi zamanında bitiremedik' diye not geçildi. Film bittiğinde ise, terör ortamı ortadan kalktığı gerekçesiyle, film 'gösterime' girmedi ve böylece 102 bin dolar sokağa atılmış oldu.

Nasıl mı?

27 Kasım 1998...

Türkiye'de siyasi hesapların altüst olduğu günler...

Ankara'da yer yerinden oynuyor:

Yılmaz Hükümeti gensoruyla düşürülmüş, yeni hükümet arayışları ve PKK'ya karşı sürdürülen sınır operasyonları, yerini Abdullah Öcalan'ın Roma'da yakalanmasına bırakmış.

Meclis'te "Zamanımız olsa terörün kökünü üç ayda kazırız" diyerek siyasi gündemi yeniden belirlemenin yollarını arayanlara, muhalefetin sesini yükselttiği saatlerde, Genel-kurmay, MGK, Başbakanlık, MİT, İçişleri ve Dışişleri temsilcileri, PKK terörüne karşı alınması gereken önlemleri ve istihbarat bilgilerini paylaşmak amacıyla bir araya geliyor.

Söz konusu toplantıda Öcalan'ın Roma'da yakalanmasından sonra PKK'nın özellikle Avrupa'da muhatap bulma ve siyasal kimlik kazanma uğraşısına karşılık bir eylem planı hazırlanıyor.

Plana göre; içinde PKK'nın da yer alacağı, dünyadaki terör olaylarını konu alan belgesel bir film yapılacak ve dünyaya PKK'nın bir terör örgütü olduğu anlatılacak.

Ancak kamuoyunun, resmi kanallardan gelen bu tür çalışmalarla önyargılı olduğu düşüncesiyle plana bir de formül bulunur;

Bu belgesel için devletin bütün olanakları seferber edilecek ama film bağımsız bir kanaldan hazırlanacak...

Belgesel yapımı oybirliği ile kabul ediliyor ve belgeseli yapacak bir yönetmen bulmak için harekete geçiliyor...

Yönetmene soruşturma

6 ay sonra...

Masanın etrafında toplanan Kurul üyeleri gergin; Kurul, altı ay önce Öcalan'ın İtalya'da yakalanması ile ilgili süreci dikkate almış, filmin en kısa zamanda bitirilmesini planlamış, buna karşın filmin yönetmeninin kim olacağına bir türlü karar verememiş olmanın sıkıntısını yaşıyor. İçlerinden biri bir öneri ortaya atıyor:

— Filmin Yönetmeni Mukadder Kızılca olsun. TRT'den ayrılmış, iyi bir referans...

— Önce bir güvenlik soruşturması yapalım.

— Efendim iş çıkartmayalım şimdi.

— Haklı, memur sınavı yapmıyoruz. Neticede adam bir iş yapıp, teslim edip gidecek!

Kurul karar vermenin rahatlığıyla önce Mukadder Kızılca'nın yönetmen olmasına, ardından filmin en kısa zamanda bitirilmesine oy birliği ile karar veriyor...

Yönetmenden teminat isteniyor

Bir sonraki toplantıda Kurul üyeleri, 3 Haziran 1999'da gündemine aldığı Mukadder Kızılca ile 7 Temmuz 1999 tarihinde bir protokol imzalandığını, bir sonraki toplantıda anılan protokol hükümleri çerçevesinde filmin bedelinin üçte biri tutarında olan 34.000 ABD dolarının 13 Temmuz 1999 tarihinde yönetmene ödendiği konusunda bilgilendiriliyor. Kurul üyelerine bu toplantıda banka dekontu örneği de dağıtılıyor. Filmin en kısa zamanda bitirilmesi meselesine de resmiyet kazandırmak gerektiğini düşünen Kurul üyeleri, yönetmenden filmi üç ayda bitirmesi için teminat istenmesine karar veriyor ve toplantıda; "Söz konusu filmin çekimine bir an önce başlanmasının yararlı olacağına..." oy birliği ile karar veriliyor.

Filmin senaryosu Mim Kemal Öke'nin kaleminden

Dünyada ve Türkiye'de terör olayları konusunun işleneceği filmin ön metni Prof. Dr. Mim Kemal Öke tarafından kaleme alınıyor. Filmin temalarının ise Kurul tarafından oluşturulmasına karar veriliyor.

Kurul üyeleri sonraki her toplantıda 30 dakikalık belgeselin 9 sayfalık ön metni üzerinde gerekli değişiklikleri yaparak metni 23 sayfaya çıkartıyor.

Senaryo ile ilgili yapılan son toplantıda filmin senaryosuna esas teşkil edecek olan ön metin hakkındaki görüşlerin film yapımcısına bildirilmesine, zaman kaybının önlenmesi bakımından da kurul üyelerinin artık müdahalelere son vermesinin isabetli olacağına karar veriliyor...

Belgeselde röportaj yapılacak kişilerin listesi

Sonraki her toplantıda filmde kimlerle röportaj yapılması gerektiği üzerine konuşuluyor... Fikir alışverişinde bulunuluyor ve Kurul üyelerine filmde röportaj için önerilen kişilerin bir listesi dağıtılıyor. Ancak kurul üyelerinin hayli zamanını alan bu konuda kendi aralarında hararetli tartışmalar yaşanıyor. İçlerinden biri soruyor:

- ✓ Kim oluşturdu bu listeyi?
- ✓ Listenin hazırlanmasında Emekli Büyükelçi Gündüz Aktan'ın ve Prof. Dr Mim Kemal Öke'nin katkıları oldu.
- ✓ Listeye dünyaca tanınmış, üç dört şahsiyet daha eklenebilir.
- ✓ Bu kişileri büyükelçiliğimiz aracılığıyla bulabiliriz.
- ✓ Büyükelçilerimiz aracılığıyla bulunması öngörülen kişiler, tanınmış devlet adamı, sanatkâr, orkestra şefi gibi şahsiyetler olabilir.
- ✓ Sürecin uzamaması için yapımcının işine şu aşamada fazla müdahale edilmesin. Ortaya çıkacak yapıt üzerinde konuşulması uygun olacaktır.
- ✓ Böyle bir filme önümüzdeki dönemde çok ihtiyaç duyulacağı için bir an önce hazırlanmasında yarar bulunmakta.

9 ay sonra....

Kurul kendini filme iyice kaptırmış.

Yapımcı Kızılca'dan alınan film metnine, Kurul üyelerinden alınan görüşler doğrultusunda sürekli olarak yeni unsurlar ekleniyor. Örneğin bir toplantıda terörizmin tarihî gelişimi, MED TV, ASALA terörü üzerinde duruluyorsa bir başka toplantıda terörizm-uyuşturucu bağlantısı gibi konular üzerinde duruluyor.

Ancak yapımcıya metinden çıkartılması telkin edilen hususlardan bir kısmının muhafaza edildiği görülünce, bu çerçevede, metinde yapılacak değişikliklerin yazılı olarak Kızılca'dan istenmesine karar veriliyor:

Üç ay içerisinde yönetmenden filmin bitirilmesi isteniyor. Senaryoyla ilgili kurul üyelerinin yaptığı değişiklikler ise listeler halinde uzuyor:

- √ Sayfa 3, paragraf 4, satır 6: "...kültürel self-determinasyon talepleri..." ifadesinin çıkartılması,
- √ Sayfa 5, paragraf 2, satır 3: "Kürt gruplar..." ifadesinin çıkartılması, cümlelerin "PK " şeklinde başlaması,
- √ Sayfa 6, paragraf 3: "1990'larda ise terörün boyutu değişmiş 'etnik milliyetçilik' öne çıkmıştır..." ile başlayan ve "...PKK, özde ırkçı bir mücadeleyle temel almıştır." ile biten paragrafın metinden tamamen çıkartılması,
- √ Sayfa 11, paragraf 3, satır 1: "PKK ayrılıkçı terörü" yerine "PKK bölücü terörü" ifadesinin kullanılması ve metinde yer alan tüm "ayrılıkçı" ibarelerinin "bölücü" olarak değiştirilmesi,
- √ Sayfa 12, paragraf 4, satır 1: "Kürt milliyetçi hareketinin silahlı gücü olduğunu iddia eden" ifadesinin çıkartılarak, cümlelerin "PKK, aslında dünyadaki..." şeklinde başlatılması,
- √ Sayfa 12, paragraf 5, satır 2: "...Yani, siyasi amacını,..." yerine, "...Yani amacını..." ifadesinin kullanılması,
- √ Sayfa 13, satır 3: "...Zor kullanmak yoluyla yeni bir düzen

oluşturmak anlamını içerir.” yerine “...Zor kullanmak yoluyla kendi iradesini kabul ettirmek anlamını içerir.” ifadesinin kullanılması,

✓ Sayfa 14, paragraf 4: “PKK, ETA ve IRA gibi...” ile başlayan ve “...bir zorlukla karşılaşmamıştır.” ile biten 4. paragrafın metinden tamamen çıkartılması,

✓ Sayfa 14, paragraf 5, satır 1: “Temel tezleri ise Kürdistan’ın...” cümlesine “sözde” kelimesi eklenerek, cümlelerin “Temel tezleri ise sözde Kürdistan’ın...” şeklinde değiştirilmesi,

✓ Sayfa 15, paragraf 1, satır 1: “PKK terör örgütü lideri...” yerine “PKK terör örgütü elebaşı...” ifadesinin kullanılması, aynı değişikliğin sayfa 17, paragraf 3, satır 1 ile sayfa 22, paragraf 5, satır 1’de de yapılması,

✓ Sayfa 15, paragraf 1, satır 7: “...Gerilla savaşının başlaması da bu tarihte kararlaştırılmıştır.” cümlesinin “Terör eylemlerinin başlaması da bu tarihte kararlaştırılmıştır.” şeklinde değiştirilmesi,

✓ Sayfa 15, paragraf 3, satır 8: “...uluslararası dikkatleri Kürt sorunu üzerine çekmekti.” cümlesine “sözde” kelimesi eklenerek, cümlelerin “...uluslararası dikkatleri sözde Kürt sorunu üzerine çekmekti.” olarak değiştirilmesi,

✓ Sayfa 19, paragraf 3, satır 1: “PKK 1984’ten sonra sadece Güneydoğulu Kürtlerin oluşturduğu bir terör örgütü halinden çıkacaktı...” cümlesinin “PKK 1984’ten sonra sadece Türkiye’de oluşturulan bir terör örgütü halinden çıkacaktı...” şeklinde değiştirilmesi,

✓ Sayfa 23, paragraf 5: “Cezayir’deki gibi...” ile başlayan ve “ETA’nın eylemleri gibi...” ifadesiyle son bulan paragrafın metinden tamamen çıkartılması,

✓ Ayrıca, metnin çeşitli yerlerinde yanlış yazıldığı görülen özel isimlerin düzeltilmesi: Red Army Fraction, Direct Action (sayfa 6), Habbaş Grubu (sayfa 9), Independent Television Commission (ITC) (sayfa 20), Mahsum Korkmaz (sayfa 21).

Evladım hani içinde dalgalanan bayrağımız!

Bir yıl, iki ay sonra...

Bu kez hem yapımcı hem de yönetmen Mukadder Kızılca kaba montajı tamamlamış olarak Kurul üyelerinin karşısına çıkıyor. Ancak Kurul üyeleri senaryo çalışmalarında gösterdiği titizliği kaba montajda da gösteriyor. Filme bir toplantıda yeni bir sahne ekleniyorsa, bir sonraki toplantıda bazı sahneler çıkartılıyor ve üyeler filme defalarca müdahale ediyor:

- Ne bu?
- Hani içinde dalgalanan bayrağımız?
- Anıtkabir'i de koy.
- İsrail yapımı gibi kardeşim, bizimkini biraz daha vurgula.
- Askerlerin kıyafetleri de döküntü, daha iyi bir kıyafet yok muydu?
- Bunu koymuşsun ama bu büyükelçimize Paris'te sıkıntı yaratır.
- Bizi fazla işlemissin, kısalt!

Yönetmen, Kurul üyelerinin istediği her şeyi harfi harfine not almış; eklemiş, kısaltmış, düzeltmelerini yapmış bir şekilde Kurul üyelerinin karşısına çıkarak, filmin kaba montajını yeniden sunuyor:

- Bizimki az olmuş uzat!
- İsrail'i çıkart, Filistin ile işler iyi gidiyor.
- Mısır'ı katma, yakında toplantı var.
- Bayrağı Anıtkabir ile birlikte göster.
- Eski başbakanın konuşmasını çıkart yenisini koy.

Yönetmen belgeselden 'rica' üzerine İsrail, Mısır bölümünü çıkartmış, bayrak ve Anıtkabir'i eklemiş, askerlerin kıyafetleri düzeltilmiş, Başbakan'ın konuşmasını yenilemiş PKK terörünü uzatmış olarak Kurul karşısına yeniden çıkıyor:

- Bayrak neden Anıtkabir'in arkasında görünüyor?
- Efendim, siz geçen sefer öyle dediniz ya.
- Sen öne al.
- Peki.
- Hani Tel Aviv'deki alışveriş merkezine düzenlenen patlama?
- Efendim geçen sefer sizin yerinize katılan kişi çıkartmamı istedi.
- Sen koy onu yeniden.
- Peki, efendim.

Yönetmen 'çıldırma' noktasında. Kurul üyelerinden birine adeta yalvarıyor: 'Beni bu işten alın efendim. Böyle olmuyor, zaten bu iş uzadıkça teminatı ödemekte zorlanıyorum...'

Filmin üç ayda bitirilmesini şart koşan Kurul, kendi müdahaleleri yüzünden işin uzadığı sonucuna varınca yönetmenin üzerinden teminatı kaldırıyor. Bir ay sonra yönetmen kaba montajıyla yine Kurul karşısında:

- Oğlum, bu ne?
- Ne ne, efendim?
- Evladım, askerler hep tören kıyafetleriyle pırıl pırıl; çarpışan asker böyle mi olur? Sen hiç savaş filmi seyretmedin mi?
- Bu bayrak da böyle önde dalgalanmıyor. Sen onu yine arkaya koy.

Sonuçta; Kurul, aylık rutin toplantılarının 20'sinde bu belgesel filmi gündemine aldı. İlk 7 toplantısında yönetmen, yönetmene ödenecek para, yönetmenle yapılan kontrat gibi teknik konuları gündemine taşıdı.

Sonraki her toplantı metin hakkında görüş bildirmek, filmde kimlerle konuşulacağına karar vermek, filme isim bulmak, metin üzerinde oynamak, jeneriğinde teşekkür edilecek kişilerin listesini hazırlamakla geçti.

Kurul üyeleri yaptığı müdahaleler nedeniyle filmi zamanında bitiremediklerini de tutanaklara geçti.

Kurul bir sürede filmin prodüksiyonunu üstlenecek kurum arayışına girdi. Ancak başvurulacak bir vakfın yöneticileri filmi izlediklerini, ancak bazı çekinceleri bulunduğunu bildirerek bu teklifi kabul etmedi.

25 Mayıs 2000’de Kurul, filmin “Stratejik Araştırmalar Merkezi”nin Prodüksiyonu olarak çıkartılmasına karar verdi, ancak Merkez’in üyelerinin bir türlü bir araya gelememeleri nedeniyle bu konuyu da kesinleştiremedi.

Türkiye’de ve dünyada terörizm konusundaki filmin montajı, seslendirmesi ve müziği tamamlanıp, jenerikte teşekkür edilecek şahıslar belirlendikten sonra Kurul filmin adını koydu:

Filmin Adı: “Terör Çıkmazı”

1998 Kasımı’nda gündeme alınan, 1999 Temmu-zu’nda resmileşen film 2000 Haziranı’nda bitirilebildi.

Film 2000’in ortalarında bittiğinde, Türkiye’de terör gündemden düşmüş, Öcalan Türkiye’ye karşı savunmasını Roma’dan İmralı’ya oradan AİHM’ye kadar taşımış, PKK ateşkes ilanından hemen sonra Türk topraklarını terk edip, Avrupa’da siyasi kimlik kazanma uğraşısına girmişti.

Böylece PKK’ya karşı terörle mücadele kapsamında hazırlanan filme, bütçesinden sadece yönetmene 102 bin dolar harcayan devlet, bu gelişmelere bakıp filmi ‘müteakip hadiselerde kullanılmak üzere’ gündeminden kaldırdı. Büyük bir ihtimalle de şöyle dedi:

“Bu filmin şimdi zamanı değil...”

Filmde röportaj yapılacak kişilerin listesine yardımcı olduğu belirtilen emekli büyükelçi, MHP Milletvekili Gündüz Aktan filmi seyretmediğini söylüyor, filmin metnini hazırlayan Prof. Dr. Mim Kemal Öke, “Bunu özel bir şirket istedi

sonra ne oldu bilmiyorum” diyor. Yapımcı – Yönetmen Mukadder Kızılcı’yı bazı yönetmenler hiç tanımıyor, tanıyanlar ise; yönetmen olarak değil görsel yönetmen olarak tanıyor.

Film hazırlanırken, Öcalan ve PKK cephesinde yaşanan gelişmeler ise şöyle:

- √ 2 Kasım 1998 günü gecesi Roma’ya ayak basan PKK lideri Abdullah Öcalan, İtalyan makamlarından siyasi iltica talebinde bulundu.
- √ 16 Şubat 1999 tarihinde Öcalan’ın Kenya’da yakalanarak Türkiye’ye getirilmesini takiben özellikle Avrupa’da yeniden yapılanma sürecine giren PKK, 24 - 26 Mayıs 1999 tarihlerinde Amsterdam’da “Kürdistan Ulusal Kongresi” (KUK) isimli propaganda organını hayata geçirdi.
- √ Öcalan’ın 2 Ağustos 1999’da çağrısı üzerine PKK’nın 1 Eylül 1999 tarihinde Türkiye sınırlarının dışına çekilme kararı aldı. Marmara bölgesinde meydana gelen deprem felaketi nedeniyle çekilmeyi 25 Ağustos 1999 tarihinden itibaren başlattı. Kuzey Irak’ta KDP ile olan çatışmalara da son verdiğini bildirdi.
- √ PKK küçük gruplar halinde Türkiye’den çekilmeye başlamadı, ve “barış” “diyalog” çağrılarını içeren söylemlerini giderek artırttığı gözlemlendi.
- √ SKP 26 Eylül 1999 tarihinde Brüksel’de yapılan Genel Kurul Toplantısı’nda, kendisini feshetti ve KUK’un bir alt birimi olarak faaliyetlerine devam etme kararı aldı.
- √ İtalya, 4 Ekim 1999 tarihinde Roma İkinci İstinaf Mahkemesi’nin Öcalan’a siyasi sığınma hakkı verilmesini kararlaştırdığını açıkladı. Mahkemenin kararına ilişkin haber; Öcalan’ın İtalyan avukatlarından parlamenter Luigi Saraceni tarafından açıklandı.
- √ Saraceni mahkeme kararını takiben -müvekkilinin

İtalya'da bulunmaması hukuki açıdan bir eksiklik teşkil etse de- bu kararın sembolik bir önemi bulunduğunu, uluslararası alanda Öcalan'ın siyasi takibata uğrayan bir kişi olduğunun savunulabileceğini ve bu statünün siyasi takibata uğrayan kişi lehine, hakkın talep edildiği ülke bakımından bir dizi yükümlülük öngördüğünü belirttiğini söyledi.

- ✓ Mahkeme Başkanı Paolo de Fiore, 5 Ekim 1999 tarihli La Stampa gazetesinde yayınlanan bir mülakatında, söz konusu kararla, Öcalan'ın "tarafsız bir yargı süreci tarafından siyasi bir kuruluşun lideri" olarak tanınmış olduğunu öne sürdü. Türkiye'deki Yargıtay süreci başlarken Roma İstinaf Mahkeme-si'nin aldığı karar PKK'nın siyassallaşma çabalarını hızlandırdı.
- ✓ Türkiye'yi 500 civarında PKK'lının terk ettiği halen bir o kadar teröristin de ayrılık hazırlığını sürdürdüğü, ancak güvenlik birimlerinin operasyonlarını sürdürmeleri nedeniyle, teröristlerin planladıkları şekilde hareket edemedikleri öğrenildi.
- ✓ Öte yandan, K. Irak'ta bazı oluşumlar meydana geldi. PKK-ABD, PKK-Barzani temaslarının gerçekleştiği yönünde bilgiler alındı, burada bir Kürt devletinin oluşturulmaya çalışıldığını belirlendi. PKK'nın da bu bölgeye pastadan pay kapmak için İran'daki kamplarından çıkıp bu bölgeye doğru hareket ettikleri öğrenildi.
- ✓ Bu arada Öcalan, bağımsız devlet kurma hedefinden geri adım atmış, yerel yönetimler ve bazı kültürel haklar düzeyine kadar hedef küçültmüştü.
- ✓ PKK silahlı kadrolarına siyasi eğitim vermeyi planlarken, Öcalan'ın avukatlarının ve terör örgütünün bazı üst düzey kadrolarının HADEP'in başına geçirilerek, örgütün kendisini yasal platforma kaydırmayı amaçladığı anlaşıldı.

- √ 2000'li yılların başında PKK giderek yerini bir "toparlanma" sürecine terk ederken, diğer yandan Öcalan'ın DGM'ndeki yargılanma sürecinden sonra sağlık durumu ve tutukluluk koşullarını bahane ederek "Kürdistan'a barış, Öcalan'a özgürlük" sloganı doğrultusunda, geniş kapsamlı bir propaganda kampanyası başlattı.
- √ PKK, Avrupa platformunda çeşitli propaganda faaliyetlerinde bulundu. Öcalan'ın sağlık durumunu öne sürerek başta Dünya Sağlık Örgütü olmak üzere, çeşitli uluslararası kuruluşlara yönelik mektup ve faks kampanyaları yürüttü. AIHM önünde durağan bir durumda olan Öcalan davasının hareketlendirilmesinin ve İşkenceyi Önleme Kurulu'nca İmralı Cezaevi'ne yeni bir ziyaret gerçekleştirilmesinin sağlanması da Öcalan'ın sağlığı konusunda yürütülen kampanyanın amaçları arasında yer almaktaydı
- √ 17 Mayıs 2000 tarihinde AP'nun Strasbourg'daki binasında "Türkiye'de Barış ve Demokrasi: Kürt Halkının Hakları" konulu toplantı düzenlenirken yabancı heyetler tarafından da bölgeye ziyaretler düzenlendi.
- √ AKPM Daimi Komisyonu'nun 16 - 17 Mayıs tarihlerinde Dublin'de gerçekleştirilen toplantısında, Başkanlık Bürosunun, İsviçreli parlamenter Vermot-Mangold ve diğerleri tarafından verilen "Türkiye'de yerinden edilmiş Kürt nüfusa acil insani yardım" konulu tavsiye kararı önergesinin Daimi Komisyon'da ele alınmak üzere rapor hazırlanmak için Göç, Mülteciler ve Nüfus Komisyonu'na havale edilmesi yönündeki kararı onaylandı.
- √ AP'nun Strasbourg'daki binasında "Barış İçin Girişimler" tarafından 17 Mayıs 2000 tarihinde "Türkiye'de Barış ve Demokrasi: Kürt Halkının Hakları" konulu bir toplantı düzenlendi. 5'i düzenleyici olmak üzere, çeşitli siyasi gruplara mensup 12 AP üyesinin katıldığı toplantıya Liberal Grup üyesi İngiliz Sara Ludford başkanlık etti.

Toplantıya PKK'lı Rıza Erdoğan, "PKK'nın Dış İlişkiler Komisyonu üyesi" sıfatıyla katılmış "Kürt sorunu"na çözüm bulunulabilmesi için Türkiye üzerindeki baskıların sürdürülmesi gerektiğini, bu konuda AB'ye önemli bir görev düştüğünü öne sürmüştü.

- √ 2-10 Mayıs tarihleri arasında düzenlenen Kürt Demokratik Halk Birliği YDK kongresinde, ERNK'nın feshedilerek yerine YDK'nın kurulduğu, kongrede YDK'nın çalışma stratejisinin de belirlendiği, söz konusu strateji kapsamında planlanan çalışmaları yürütmek ve yönetmek amacıyla bir "Birlik Meclisi" oluşturularak görev dağılımı yapıldığı anlaşıldı.
- √ 22 Mayıs'ta Paris Kürt Enstitüsü tarafından Paris'teki Zenit konser salonunda bir "Kürt Birliği Konseri" düzenlendi. 3 bin kişinin katıldığı konsere Daniele Mitterrand'ın da katıldığı ve yaptığı konuşmada, "Bizim bir araya gelişimiz, Kürtlerin kökenlerinin, kültürlerinin ve dillerinin bir olduğunu kanıtlamak içindir" diyerek konserin düzenleyicilerini kutladı. Fransız Komünist ve Sosyalist Partileri ve Fransa Eğitim Bakanı Jack Lang de birer mesaj gönderdi.
- √ 27 Mayıs günü Brüksel'de toplanan KUK Yürütme Konseyi Öcalan'ın sağlığının korunması için uluslararası girişimlerde bulunulmasını ve "Kürtler" arasındaki çatışmaların sona erdirilerek "iç barışın" sağlanması amacıyla bir "barış konferansı" düzenlenmesini kararlaştırdıklarını bildirdi. Konsey toplantısında, "Kürt kültürünün" geliştirilmesi amacıyla ortak çalışmalar başlatılmasının önemine dikkat çekti. KUK "Kültür, Sanat ve Eğitim Komisyonu'nun" "Kürt dili ve kültürünün" gelişimi için "Kürdistan Öğretmenler Birliği" (YMK), "Kürdistan Sanatçılar Birliği", "Kürt Enstitüleri" ve Kürt dernekleri ile işbirliği yapacaklarını açıkladı.

- √ “Uluslararası Girişim, Öcalan’a Özgürlük-Kürdistan’da Barış” adlı kuruluş tarafından 30 Mayıs 2000 tarihinde Brüksel’deki Uluslararası Basın Merkezi’nde bir basın toplantısı düzenlendi. Toplantıda, Öcalan’ın sağlık durumu dile getirildi.
- √ 31 Mayıs 2000’de Fransız Millet Meclisi’ne ait bir salonda “Türkiye, İran, Irak ve Suriye’de Kürtler: Gerçekler ve Perspektifler” başlıklı bir kollokyum düzenlendi. Başkanlığını Danielle Mitterrand’ın yaptığı France-Libertes Vakfı ile Yeşiller milletvekilleri Marie-Helene Aubert ve Noel Mamere’nin girişimleriyle düzenlenen kollokyuma, Fransa Milli Eğitim Bakanı Jack Lang, Millet Meclisi Mali Komisyonu Başkanı Henri Emmanuelli, Amnesty International-France Başkanı Deny Robillard ile çeşitli partilere mensup parlamenterlerin yanısıra KDP ve KYB temsilcileri katıldı. Toplantıya kısa bir süre için katılan Milli Eğitim Bakanı Jack Lang, “yıllardan beri Kürt sorununun çözümü için çaba harcadığını, Bakan olarak da konuyla ilgilenmeye devam edeceğini ve sorun çözümlenmeden Türkiye’nin AB’ne giremeyeceğini” ileri sürdü. Yeşiller mensubu Aubert ve Noel Mamere’nin kollokyumu Meclis çatısı altında bir “Kürt İnceleme Grubu” oluşturmak amacıyla düzenlediği öğrenildi.
- √ Öcalan’la ilgili olarak Avukat Doğan Erbaş, Türkiye, Almanya, Hollanda, İtalya, Rusya ve Yunanistan aleyhinde bir belgenin mahkemeye sunulduğunu bildirdi. AİHM’ne sunulan belgede, Öcalan’ın Suriye’den ayrılışından İmralı’ya getirilişine kadar geçen sürede, yukarıda isimleri kayıtlı altı ülkenin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin muhtelif maddelerine aykırı hareket ettikleri ileri sürüldü.
- √ 6 Haziran 2000 tarihinde AP üyesi Gene Lambert (İngiliz-Yeşiller), Barones Sarah Ludfort (İngiliz-Liberal) ve Feleknaz Uca (Alman-Demokratik Sosyalist Parti), AP

binasında “Avrupa, Türkiye ve Kürt Sorunu” konulu bir basın toplantısı düzenleyerek, bölgede HADEP ve insan hakları derneklerinin başkanları ile köylerini terk etmeye mecbur bırakılan şahıslarla görüştüklerini, bu görüşmelerden, Kürt köylerinin zorla boşaltıldığını saptadıklarını ileri sürdüler. Öcalan’ın sağlık durumu, yerlerinden edilmiş kişilerin köylerine dönüşlerinin sağlanması, Ilısu Barajı projesinin durdurulması, Olağanüstü Hal ve köy koruculuğu uygulamalarıyla, bölgedeki diğer kısıtlamalara son verilmesi gibi hususların yer aldığı 5 maddelik bir eylem planını basına açıkladılar.

- ✓ Abdullah Öcalan, gerek İmralı duruşmalarında, gerek cezaevinden avukatları aracılığıyla yaptığı açıklamalarda, “diyalog”, “barış” ve “demokratik cumhuriyet” söylemlerinden hareketle, “Kürtlerin, Türkiye Cumhuriyeti’nin asli kurucu unsurlarından biri olduğunu” söyleyerek dünya kamuoyuna çağrıda bulundu.

Bu film, terörle mücadele ediyoruz diye devletin parasının nasıl sokağa atıldığının sadece küçük bir örneği...

İzleme şansını bulamadığımız bu belgesel, Türkiye’nin PKK terörüne karşı verdiği mücadelenin kimlerin elinde ne hale geldiğini anlamak açısından da büyük önem taşıyor.

Dolayısıyla bu belgesel PKK terörünün Türkiye’ye maliyetini hesaplayanlara dipnot düşmek, teröre karşı mücadelede zamanın önemini vurgulamak, müdahaleci, baskıcı bir zihniyet ile yaklaşmanın nelere mal olduğunu kavrayabilmek tain da bu noktada belki de nerede hata yaptığımızı anlayabilmemiz içindir.

TÜRKİYE
'KÜRT RAPORLARI'
İSTİLASINA UĞRADI

Komedi gibi...

Türkiye Cumhuriyeti 85 yıl önce 'Şark', sonra 'Güneydoğu', şimdilerde ise 'Kürt' denilen bir soruna fena halde kafa patlatıyor. Bu yüzden önüne gelen bir rapor hazırlamış...

Asker'den MGK'ya, hükümetten muhalefete, siyasi partilerden milletvekillerine, sivil toplum örgütlerinden akademisyenlere ve işadamlarına kadar hemen hepsinin elinin altında Doğu, Güneydoğu ya da Kürt raporu var.

Yetmiyor...

CIA, Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler gibi birçok yabancı kurum ve kuruluş 'Bir Kürt raporu da bizden' diyerek araya giriyor.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında hazırlanan ve gerçekte 'Kürtleri asimile etme' amaçlı olduğu öne sürülen raporlar, sonraki yıllarda süreç içerisinde soruna çözüm üretmek bir yana, meselenin gittikçe, nasıl daha da vahim bir hal aldığını ortaya koyuyor.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yirmi yılında, varlığı bilinen rapor sayısı 20'nin üzerinde ve bu raporların yarısı da "Çıbanbaşı" olarak nitelendirilen Dersim (Tunceli) ile ilgili. Son yirmi yıl içerisinde ise başta siyasi partiler olmak üzere kamuoyuna tanıtılan Kürt sorununa ilişkin raporların sayısı 50'yi geçiyor.

Hemen her raporda önce bölgeye ilişkin durum tespitinde bulunuluyor. Ardından resmi, ideolojik, kurumsal algılamalara göre çözüm önerileri sıralanıyor.

Dolayısıyla bu raporlar savaşına bakıp meseleye taraf olanların sürdürdüğü politikalar yüzünden sorunu bilmece olmaksızın çıkartmanın mümkün olup olmadığını anlamak ya da acil çözüm önerilerinin neden hep çözümsüz kaldığına ilişkin sorulara yanıt bulmak mümkün.

Kürt sorununa ilişkin elimdeki arşivin önemli bölümü kamuoyuna sunulan bu raporlar üzerine. 84 yıldır hazırlanması adetten Kürt raporları adeta Türkiye Kürtlerinin de bir seremonisi gibi...

Raporlar ne anlatıyor?

Hangi parti kaç tane Kürt raporu hazırladı, kim hangi raporun altına imza attı, seçim öncesi hazırlanan raporlarla seçim sonrası hazırlananlar arasında nasıl bir fark var, kim hangi rapora itiraz etti, niçin etti yönündeki soruların yanıtlarını da bu raporlarda bulmak mümkün.

Ancak şu da var; raporların hemen her biri, ülke genelinde Kürt sorununun tartışılmasına önemli katkı sağlamakta. Raporlar sadece devletin gizli, resmi ya da gayri resmi Kürt politikasının bir profilini çıkartmıyor, aynı zamanda bu sorunu tartışarak nereden nereye geldiğimizin, nereye doğru gidildiğinin de işaretlerini veriyor.

Özellikle son yıllarda hazırlanan birçok rapor; Kürtlere sosyal ve kültürel hakların verilmesinden anadilde eğitime, Kürt kimliğinin tanınmasından OHAL ve koruculuk sisteminin kaldırılmasına, siyasi genel affa, o da olmadı Bask modeline kadar uzanan ve dönemine göre her biri radikal sayılabilecek önerilerle dolu.

Ancak birkaçı dışında bu raporlarda; ne Cumhuriyetin ilk yıllarında baş gösteren isyanlar ne de Kürt sorununun bir sonucu olarak görülen PKK'ya ilişkin demokratik çözüm önerileri bulunmuyor. Daha doğrusu; gerek isyanlar gerekse PKK terörünün Türkiye'ye maliyetini hesaplayanlar açısından bakıldığında, teröre karşı çözüm önerileri hep gizli belgelerde şekillenen güvenlik önlemleriyle sınırlı kalıyor.

Dolayısıyla terörün maliyetini, örneğin 1998'de 97 milyar

Dolar olarak kamuoyuna açıklayan resmi kaynakların, 2007'de maliyeti 300 milyar Dolara nasıl çıkarttığını da anlamak mümkün olmuyor.

Ancak bu raporlarda birbirini tamamlayan, bütünleyen tespitler de yok değil. Siyasi partilerin seçim öncesi raporlarında yer alan ortak tespitlerden biri bölgenin bir türlü tescillenmeyen kimlik sorunu üzerine. Bölgenin ekonomik olarak kalkındırılmamış olması sorunu ise hemen her raporda 'acil kalkınma şart' önerisiyle yer alıyor.

Seçim sonrası hazırlanan raporlarda ise bölgede açılan ekonomik kalkınma paketlerinin sonuç vermemesinin nedenleri üzerinde duruluyor. En önemli nedenlerden biri de bölgede kalkınma planlarını yerle bir eden terörün varlığı. Bu raporlara göre Cumhuriyet'in ilk yıllarında 28 Kürt isyanının bölgedeki tahribatını da unutmamak gerekiyor.

Türkiye'de resmi söylem; 'Kürt sorunu yok, terör sorunu var' olunca, devlet refleksiyle hazırlanan raporlar da hemen her yıl üç cümleyle özetleniyor:

"PKK bir terör örgütüdür. Irak'ın terör yatağı olarak kullanılmasına izin vermeyeceğiz. Terörün başını mutlaka ezeceğiz..."

Terörün başının 23 yıldır ezilememesinin nedenlerini de 'Kürt sorununu çözmeden, PKK terörünü bitiremezsiniz' diyenler rapor ediyor.

İlk Kürt Raporu

Kürt sorununu neden çözemeyeceğimizi anlamak için önce devletin Cumhuriyet'ten bu yana elinin altında tuttuğu resmî raporlara bakıyoruz.

Aslında sorun Cumhuriyet kurulurken kendilerine verilen sözlerin tutulmadığını düşünen Kürtlerin isyanları ile başlı-

yor. Bazı kaynaklara göre ilk Şeyh Sait isyanının nedeni budur. Ama 1925-1938 yılları arasındaki 28 isyanın başka nedenleri de vardır. Bu isyanlar da asimile amaçlı şiddet ve baskıya dayanan politikaların sonucu olarak değerlendiriliyor.

24 Eylül 1925'te Şeyh Said isyanından hemen sonra bilinen ilk resmî rapor Atatürk'ün isteği üzerine Kürt illerinin denetim altında tutulması ve yeni isyanlara karşı çeşitli tedbirlerin alınması amacıyla hazırlanıyor. 'Şark Islahat Planı' başlıklı bu rapor, bölgeye ilişkin 27 maddelik sert önlemler içermekte. Bir kararnameyle düzenlenen raporu Dahiliye Vekili M. Cemil, Adliye Vekili Mahmut Esat, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Sanîsi Mirliya Kazım ve Çankırı Mebusu Mustafa Halik hazırlıyor. Ancak Kürtçe konuşulmasını yasaklayan, bölgeye giriş çıkışları denetim altına alan plan sonuç vermeyince isyanlar da sürüyor.

Bölgeye ilişkin ardı arkası kesilmeyen raporlar savaşı da böyle başlıyor; 1938'e kadar baş gösteren isyanların neredeyse yarısı o zaman sınırları daha geniş olan Dersim (Tunceli) çıkışlı olunca hükümete sunulmak üzere hazırlanan raporların çoğu da bu bölge üzerine yoğunlaşıyor.

Dersim Raporları furyası

Dersim Raporları'nın ilki 2 Şubat 1926 tarihli Mülkiye Müfettişi Hamdi Bey'in raporudur. Raporda bölge 'çıbanbaşı'; bölge halkı 'zeki, kurnaz, hileci' olarak tanımlanıyor. Aynı yıl asayiş önlemlerinin artırılmasını isteyen benzer bir rapor Dersim Valisi Ali Cemal Bey'den geliyor. Ancak 1927'de Elazığ Valisi olan Cemil Bardakçı hazırladığı raporda "Şiddetli hareketlere lüzum görülmez ve şuurlu hareket edilirse Dersim, Cumhuriyet hükümetlerinin sadık dostu olacaktır" diyerek daha önceki raporlarla pek aynı fikirde olmadığını ortaya koyuyor.

Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak ise Cumhuriyet için sorun haline gelen Dersim hakkında hazırlanan bütün raporları topluyor ve bu raporlar üzerinden alınması gereken önlemlere ilişkin tespitlerini, biri 1930, diğeri 1931 tarihli iki rapor halinde sıralıyor. Çakmak'ın raporları 1932'de çıkarılan İskân Yasası'nın da kaynağı oluyor.

19 Kasım 1931'de İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ise İnönü'ye altı sayfalık bir başka rapor sunuyor. Kaya'nın raporuna göre de sorun yörenin sosyo-ekonomik yapısından kaynaklanmaktadır. Buna karşın raporda "Dersim'in içi muntazam hükümet teşkilatına rağmen tamamen anarşiktir" diyerek asayişe ilişkin daha sıkı önlemlerin alınması gerektiğine işaret ediliyor.

1932'de bir rapor da Birinci Umum Müfettişi olarak görev yapan İbrahim Tali Öngören'den geliyor. O da bölgeye ilişkin incelemelerde bulunup, bölgede sert önlemlerin alınmasının gerekliliğine işaret eden raporunu İçişleri Bakanlığı'na sunuyor.

1935'te Jandarma Umum Kumandanlığı'nın hazırladığı Dersim Raporu'nu, Korgeneral Ömer Halis Bıyıktay'ın ve Korgeneral Abdullah Alpdoğan'ın hazırladığı raporlar izliyor. Bu raporların da hemen hepsinde sürekli ertelenmekte olan Dersim sorununun "bir an önce halli"nin zorunlu olduğu vurgulanıyor.

Uygulanan politikalar sorunu halletmediği gibi, sorun 'Dersim' olmaktan çıkıyor, artan huzursuzluk bütün Doğu ve Güneydoğu bölgesine yayılıyor. Alınan önlemlere de bölge her defasında irili ufaklı isyanlarla karşılık vermeye devam ediyor.

Hangi rapor devletin resmî politikası?

Atatürk'ün isteği üzerine bölgeye giderek, araştırma ve incelemelerde bulunan İsmet İnönü'nün raporu ise 21 Ağustos 1935 tarihli. İnönü'nün Kürt sorununa ilişkin bu

raporu devletin o güne kadar sürdürdüğü resmî politikaların da bir özeti gibi duruyor.

16 ay sonra İnönü'nün raporunun sonuçlarını değerlendirmek amacıyla bu kez bölgeye hem Atatürk hem de İnönü'nün isteği üzerine Celal Bayar gidiyor ve 10 Aralık 1936 tarihli yeni bir rapor hazırlıyor. İnönü'nün aksine, ulusal bilinci oluşturma adına yapılan bütün politikaların "aksülâmel" yani maksadın aksine bir sonuç doğurduğunu ortaya koyuyor.

Aynı yıl bir başka rapor da Umum Müfettişi Abidin Özmen'den geliyor. Bu raporda Özmen izlenecek olan politikalarla Kürtlerin nasıl asimile edilebileceğini anlatıyor.

Üç rapor, ortak tespit

İsmet İnönü, Celal Bayar ve Abidin Özmen'in raporları Kürtlerin köken olarak Türk olduğu ve bu kişilerin Türklüğe 'geri' kazanılması üzerine; yani üçü de kendisini Kürt kabul eden unsurların tamamen Türk kimliği içinde eritilmesiyle sorunun çözüleceğine inanıyorlar.

Her üç raporda isyanların dış bağlantılı olduğu tespiti yapılıyor ve bölgenin sosyo-ekonomik olarak ülke geneline göre geri kalmışlığı üzerinde duruluyor.

Kötü yönetim, etkisiz ve bölge halkını anlamayan memurların varlığı, kamu hizmetlerinin eksikliği önemli sorunların başında sayılıyor. İnönü yörenin kalkınması için bugün bile değerini koruyan "ihtisas şehirleri" oluşturulmasını önerirken, Özmen, yörenin gerekirse göçler yoluyla Türklük potası içinde eritilmesi önerisi üzerinde duruyor. Bayar'ın raporunda diğerlerinden ayrılan daha gerçekçi tespitler de var. Örneğin; Bayar raporunda, isyan edenleri cezalandırmak için şiddetin manasını anlaşılır ve yerinde buluyor ama isyandan sonra bölgede fark gözetmeksizin idareyi sürdürmek için bir ilerleme kaydedilmediğini de söylüyor.

Bu döneme ait raporlar bunlarla sınırlı değil. Başka raporlar da var:

1926'da Ardahan milletvekili Tahsin'in "Güneydoğu'da Tekkelerin İşlevi" konulu raporu,

1930'da Hatay milletvekili Hasan Reşit Tankut'un "Kürtler" raporu,

1923'de Kürt sorununa ilişkin 'Muhtıra-Mektub'unu kaleme alan Kürt milliyetçisi Dr. Şükrü Mehmet Sekban'ın 1933 tarihli "Kürt Sorunu ve Azınlıkların Problemi" raporu,

Ziya Gökalp'in "Kürt Aşiretleri Hakkında Tetkikler" raporu gibi...

Kürt sorununa ilişkin raporlar sürecini uzun bir aradan sonra 1943'de, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Şark İstiklal Mahkemesi Savcısı olan Birinci Umumi Müfettişi Avni Doğan yeniden başlatıyor...

1947 yılında Maliye Müfettişi Burhan Ulutan'ın "Cenup-Şark Anadolu Hakkında Bazı Notlar" başlıklı raporu ise döneme göre devrim niteliğinde. Ulutan'ın raporunda şu cümleler dikkat çekiyor:

"Hiçbir devletin, hiçbir yerde kendini yabancı ve başka bir imana bağlı zanneden halk kitleleri üzerinde, birkaç bin kişilik jandarma ve ordu mevcuduyla ebediyyen hakim olamayacağını, yerli halkı aramıza karıştırmak mecburiyetinde olduğumuzu hatırdan çıkarmamalıyız."

1950-1960'lı yılların sonuna kadar, Türkiye 'demirperde' yıllarının dünyasına dalarak, Kürt sorununu bir süre için 'unutmuş' olsa da; 27 Mayıs Askeri Darbesi'nden sonra Ecevit'in arşivinden çıkan Kur. Alb. Politika D. Bşk. Haşim Tosun'un asimilasyon amaçlı raporunun dışında, Hasan Reşit Tankut da "Güneydoğu'ya İlişkin Etno-Politik İnceleme" adı altında ikinci raporunu hazırlıyor.

‘Kürt Sorunu’ diyen ilk parti

1960’lı yılların sonunda Türkiye’de ‘Doğu ve Güneydoğu’ değil, ‘Kürt Sorunu’ olduğunu telaffuz eden ilk parti ise Türkiye İşçi Partisi.

Mehmet Ali Aybar başkanlığındaki TİP, 1969’da “Doğu ve Güneydoğu’da geri kalmışlığın sebebi bölgesel değil, o bölgede Kürtler yaşadığı için politiktir” tespitinde bulunuyor ve bu tespitini de kongre kararlarına yazdırıyor. Anayasa Mahkemesi TİP’in Kürt sorununa getirdiği yorumu beğenmiyor ve partiyi kapatıyor.

Rapor hazırlanmayan tek dönem

1970’li yıllarda bölgede Kürt olmadığı ve bölgenin geri kalmışlığı üzerine kurulan resmi politikalarda ısrar edilince 1980’lerin sonuna kadar ‘Kürt’ olmadığı için, rapor tutan da olmuyor. Kürt olduğunda ısrar edenlere karşı ‘Kürtler, dağ Türkleridir’ tezini ‘ispatlayan’ çok sayıda ‘bilimsel’ çalışma ve makale de bu dönemde piyasaya çıkıyor.

CHP ve Kürt raporları

12 Eylül sonrası 1984 yılında siyasal şiddete dönüşen Kürt sorunu, altı yıl sonra ilk kez bir siyasi partinin hazırladığı raporla kamuoyunda yeniden gündeme geliyor. 15 Temmuz 1990 tarihli söz konusu raporu SHP hazırlıyor; Genel Başkanı Erdal İnönü ve Genel Sekreteri Deniz Baykal onaylıyor; Hikmet Çetin, Fuat Atalay, Eşref Erdem, Cumhur Keskin ise kaleme alıyor.

SHP, Kürt raporundaki tespit ve çözüm önerileri nedeniyle o tarihlerde DGM’lik olsa da 1990’lardan 2000’li yıllara uzanan süreçte neredeyse her parti, hemen her yıl, bir değil birkaç Kürt raporuyla Kürt sorununa ilişkin tarihsel süreçteki yerini alıyor.

SHP'nin ikinci 'Kürt Sorunu' raporu 3 Nisan 1993 tarihli. Dönemin Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın Kürt kimliği ve kültürel haklara yer verilen raporun hükümet programında da yer aldığını, 1990'daki rapordan daha ileri bir rapor olduğunu açıklıyor, ancak birinci rapora dava açan DGM, bu raporu dikkate almıyor.

16 Kasım 1993'te bu kez CHP 'Güneydoğu Politikaları ve Kürt Sorunu' başlıklı bir raporla kamuoyunun karşısına çıkıyor. CHP Meclis'te Kürtçe yemin, 1992'deki kanlı Nevruz olaylarını da dikkate alarak raporunda radikal söylemlerden kaçınıyor. Genel Başkan Yardımcısı İsmail Cem'in kamuoyuna açıkladığı raporda terörün uluslararası boyutuna dikkat çekiliyor.

CHP 1999 seçimlerine az bir zaman kala Kürt sorununa ilişkin bir rapor daha hazırlıyor. 1998 Ağustosunda CHP'nin Diyarbakır'da kamuoyuna açıkladığı 'Doğu ve Güneydoğu Raporu'nda bu kez hem 'Kürt sorunu' tanımına yer veriliyor hem de 'Kürt sorunu Türkiye'nin iç sorunudur' deniliyor.

2000'li yılların CHP'sinde Kürt sorununa ilişkin daha radikal değişiklikler gözleniyor. Altan Öymen'in CHP Genel Başkanı olduğu dönemde CHP Güneydoğu'yu izlemeye alırken, Genelkurmay da CHP'yi izlemeye alıyor ve CHP'lileri PKK ile işbirliği yapmakla suçlayan bir rapor hazırlıyor. 11 Ocak 2000'de CHP ise demokratikleşme ve Kürt sorununu Algan Hacaloğlu ve Atilla Hun tarafından ayrı ayrı rapor ediyor. Söz konusu raporda 12 Eylül döneminde uygulanan politikaların PKK'yı güçlendirdiği öne sürülürken, genel af, Kürdoloji gibi önerilere yer veriliyor.

CHP'nin 2002 tarihli raporu ise bugün Deniz Baykal'ı bile şaşırtacak kadar radikal önerilerle hazırlanmış. CHP'nin bu Kürt raporunda 'Devletin ırkı olmaz' anlayışı temelinde tüm yurttaşlar, 'TC yurttaşlığı' üst kimliğinde buluşacak" dese de 2006'da kimlik sorununu değil sağlık, eğitim ve ekono-

mik sorununu rapor etmeyi tercih ediyor. 2009'da ise iktidarın Kürt açılımına "bölünme" refleksiyle karşılık veriyor.

CHP'yi bir dönem HADEP'le işbirliği yaptığı gerekçesiyle suçlayan DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit ise partililerin hazırladığı raporları değil, 1999'da MGK'nın hazırladığı Güneydoğu raporunu dikkate alıyor. Ecevit MGK'nın 107 maddelik planını o tarihte uygulamaya koyduğunu açıklasa da gizliliği nedeniyle planın sonuç verip vermediğini DSP'liler bile bilmiyor. DSP'nin Güneydoğu raporlarından birini Ali İlıksoy hazırlıyor. Ancak MGK'nın raporunu kendisine referans alan Ecevit'in Güneydoğu gezisi ile ilgili izlenimleri, kamuoyunda partisinin hazırladığı raporlardan daha fazla ilgi görüyor.

Sonuçta Türkiye'de sosyal demokrat kimliği ile mevcut siyasi partiler içerisinde yer alan SHP, CHP, DSP Kürt sorununa ilişkin SHP ve DSP 2, CHP 5 olmak üzere toplam 9 rapor hazırlıyor.

ANAP ve Özal'a sunulan Kürt raporları

Kürt kökenli milletvekillerinin ısrarı üzerine çok sayıda Güneydoğu raporunun altına imza atanlardan biri de Anavatan Partisi. ANAP'ın bu tarihsel süreçteki yerini Kürtler çok önemsiyor.

Turgut Özal'a Kürt raporları, Başbakanlığı döneminde değil, Cumhurbaşkanı olduğu dönemde yaşıyor. Özal'a sunulan ilk Kürt raporu 1991 Mayıs'ında Cemil Çiçek tarafından hazırlanıyor. Çiçek raporunda 'Kürtçe bilen memurların bölgeye gönderilmesinin öneminden' söz ediyor.

9 Ay sonra Ocak 1992'de, Cumhurbaşkanı sözcüsü olan Büyükelçi Kaya Toperi ve başyaveri Kurmay Albay Aslan Güner tarafından bir rapor hazırlanıyor. "Kürt Sorunu-

Güneydoğu Anadolu'daki Durum ve Çözümüne Yardımcı Olabilecek Öneriler" başlığını taşıyan rapor 10 sayfadan oluşuyor. Ve raporda "Tartışmayı engellemek, gerçekleri saklamak meseleyi azaltmayacak, aksine tedbirler yanlış olacağı için giderek daha da büyültecektir..." deniliyor.

4 ay sonra, Mayıs 1992'de Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın önüne bir Kürt raporu daha geliyor. Raporu ANAP milletvekili Adnan Kahveci hazırlıyor. 'Kürt sorunu nasıl çözülmez' başlığı ile sunulan raporda; "Kimse kendisini kusurlu kabul etmiyor, ya da 'milletimiz hazır değil' diyerek sorunu zamana bırakıyorlar" tespitlerine yer veriliyor.

Özal ölmeden üç ay önce Ocak 1993'te üçüncü Kürt raporunu da Kara Kuvvetleri Komutanlığı'ndan emekli olduktan sonra Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olan Orgeneral Kemal Yamak'tan alıyor. Yamak'ın da kafası karışmış olmalı ki raporunda soruna her defasında soru sorarak yanıt bulmaya çalışıyor. "...Şikâyetçi olduğumuz sonuçları olumlu yönde etkileyecek bir uygulamayı esas almak daha doğru ve etkili olamaz mı?"

DYP'nin Kürt sorunu raporları

Şikâyetçi olduğumuz sorunu, olumlu olmasa da etkileyecek uygulamaları esas alan parti ise DYP. Demirel'in Kürt sorununa ilişkin her açıklaması ortaya çıkacak herhangi bir Kürt raporundan daha etkili olduğundan olsa gerek DYP'nin raporlarla arası olduğu söylenemez. Dolayısıyla DYP'nin Sedat Aloğlu ve Mehmet Gözükaya'nın ekonomik ve sosyal ağırlıklı hazırladıkları 'Güneydoğu raporlarının' dışında raporu yok.

MHP'nin Kürt raporu

MHP'nin ise biri Alparslan Türkeş döneminde olmak üzere 2 raporu var. MHP'nin bu raporlarından ilki Türkeş'in "Türkler ne kadar Türk ise Kürtler de o kadar Türk'tür" tezi üzerine. Devlet Bahçeli'nin isteği üzerine MHP'nin hazırladığı ikinci Kürt raporu ise Kürt sorunu üzerine değil, daha ilginç; bölgedeki Kürtlerin MHP hakkında ne düşündüğü üzerine. Kürtlerin MHP'liler hakkındaki düşüncesi değişmiş olmalı ki bazı MHP'liler rapordan çıkan sonucu şu sözlerle yorumluyor: "Biz değişmedik ama durum gösteriyor ki Başbuğ'un 'Türkler ne kadar Türk ise Kürtler de o kadar Türk'tür' sözleri bölgede idrak edilmeye başlanmış."

BBP'nin bile raporu var. Raporu hazırlayan değil, ama rapora verilen ad dikkat çekiyor; 'Akrep kıskacında Güneydoğu.'

Refah'ın Kürt raporları

Kapatılan Refah Partisi ise neredeyse bütün milletvekillerine bir Güneydoğu raporu hazırlatıyor. RP adına rapor hazırlayanların listesi Tayyip Erdoğan'dan Musa Demirci'ye, Zeki Ergezen'den Ömer Vehbi Hatipoğlu'na ve Hüsamettin Korkutata'ya kadar uzuyor.

Refah Partisi'nin hazırladığı raporlar askeri hedef alan, askerin uygulamalarını ve yöntemlerini eleştiren tespitlerle dolu. Medrese ve Kur'an Kursları'nın "Kur'an Öğretmen Okulu"na dönüştürülmesi ise bölgeye sunduğu çözüm önerilerinden sadece biri. Kısaca Refah, Güneydoğu'yu askerden kurtarıp imama teslim ediyor.

Rapor hazırlamayan partiler

HEP, DEP, HADEP, DTP'nin de kendi bölgelerine ait raporları yok. Onlar bölgeye ilişkin tespit ve çözüm önerilerinin yer aldığı raporlar yerine fikir beyan etmeyi tercih ediyor:

- ✓ Kürt sorunu özgürce tartışılmalı, bunun ortamı yaratılmalıdır. Kürt dili ve kültürü üzerindeki baskılar ortadan kaldırılmalıdır.
- ✓ 'Herkes kendi anadilinde eğitim yapma ve kendisini geliştirme hakkına sahiptir' diyen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden doğan haklarını sonuna kadar kullanabilmelidirler.
- ✓ Anayasal haklarını kullanabilmelidirler. Hukuk Kürtler için de geçerli olmalıdır...

Kürtlerden gelen bu çözüm önerilerine ise hep aynı yanıt veriliyor:

Şimdi zamanı değil!

**CUMHURİYET'İN
İLK DÖNEMLERİNDEKİ
KÜRT RAPORLARI**

ATATÜRK KÜRTLERE ÖZERKLİK VERDİ Mİ?

1 Mayıs 1920...

72 Kürt milletvekilinin de yer aldığı ilk Meclis'te Bakanlar Kurulu üyeleri seçimine dair kanun tasarısı görüşülüyor. Mustafa Kemal, TBMM kürsüsünde:

“Efendiler, meselenin bir daha tekerrür (tekrarlama) etmemesi ricasıyla bir iki noktayı arz etmek (sunmak) isterim. Burada ifade edilmeye çalışılan ve Meclis-i âlinizi (yüce) teşkil (meydana getirme) eden zevat (kişiler) yalnız Türk değildir, yalnız Çerkez değildir, yalnız Kürt değildir, yalnız Laz değildir. Fakat hepsinden mürekkep (oluşan) bir İslam topluluğudur, samimi bir bütündür.”

Ancak Atatürk'e suikast girişiminde bulunduğu gerekçeyle yargılanan ve beraat eden Kazım Karabekir'in 1960'lı yıllarda baskısı yasaklanan “İstiklâl Harbimiz” adlı kitabında anlattıkları kafaları karıştırır. Çünkü Karabekir'e göre TBMM kürsüsünden yaptığı bu konuşmadan tam bir ay sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı olarak Mustafa Kemal, Sovyetler Birliği Dışişleri Halk Komiseri Çiçerin'den bir mektup alır. 3 Haziran 1920 tarihli mektupta şöyle der:

“Sovyet hükümeti, her iki milleti tehdit eden ecnebi emperyalizme karşı ortak mücadeleye katılma isteğinizi açıklayan ve kendisi ile düzenli ilişki kurmak isteyen yazınızı aldığını doğrulamakla şeref duyar. Başında Ankara Büyük Millet Meclisi bulunan yeni Türk hükümetinin dış politikasının temel ilkelerini Rus Sovyet hükümeti büyük bir memnurluk duyarak öğrenmiş bulunmaktadır. Bu ilkeler şunlardır:

- ✓ Türkiye'nin bağımsızlık ilanı,
- ✓ İtiraz edilmeyecek kadar Türk toprağı olan toprakların, Türk devletine bağlanması,

- ✓ Suriye ve Arabistan'ın bağımsız birer devlet gibi ilanı,
- ✓ Büyük Millet Meclisi'nce alınan karara göre; Türkiye Ermenistan'ının, Kürdistan'ının, Lazistan'ının, Batum bölgesinin, Doğu Trakya'nın ve bütün Türk-Arap halklarının karma olarak yaşadıkları devlet topraklarına, kendi kaderlerini kendi eliyle tayin etme hakkının tanınması."

Atatürk Kürtlere kendi kaderini tayin hakkı verdi mi?

10 Şubat 1922 yılında TBMM'de de bir yasayla bu hakkın verildiğini iddia edenler var. Öyle ki; TBMM'de o gün Kürtlere Özerklik Yasası 64'e karşı 373 milletvekilinin oyuyla kabul ediliyor. Bu iddianın sahibi ise Texas Üniversitesi'nin Ortadoğu uzmanlarından Robert Olson. O tarihler de bu iddiaları Türkiye'nin gündemine taşıyan gazeteci Muhsin Kızılkaya. Prof. Dr. Olson 'Kürt Milliyetçiliğinin Ortaya Çıkışı' adlı kitabında yer verdiği bilgileri bu İngiliz arşivlerine dayandırıyor.

Ancak ne Sovyet Dışişleri Halk Komiseri Çiçerin'in sözü-nü ettiği TBMM kararı ne de 10 Şubat 1922'de TBMM'de kabul edildiği iddia edilen yasa tasarısı bugün ortalarda yok. Zaten Olson da kitabında özerkliğin konuşulduğunu ancak bu özerkliğin TBMM'den geçmediğini anlatıyor.

Olson'un iddiasını 1991'de araştıranlar oluyor; TBMM Gizli Celse Zabıtları'nda 9 ve 11 Şubat 1922 günlerinin zabıtları var, ama İngilizler'in arşivinde olan 10 Şubat günlü zabıtlar yok. Bunu da 17-23 Şubat 1991 tarihli Yeni Ülke Dergisi iddia ediyor.

1987'de "2000'e Doğru" Dergisi de Türk Tarih Kurumu, Atatürk ve Türk Devrimi Araştırma Merkezi'nde bulunduğunu öne sürdüğü bir başka tutanağa işaret ediyor. Çünkü bu tutanaklarda da Atatürk 16 Ocak 1923 tarihinde, İzmit

Kasrı'nda gazetecilere "Kürtlere Muhtariyet" üzerine düşüncelerini anlatıyor.

Söz konusu toplantıya Vakıf Gazetesi Başyazarı Ahmet Emin Bey, Tevhîd-i Efkâr Gazetesi Başyazarı Velid Bey, İleri Gazetesi Başyazarı Suphi Nuri Bey, İkdâm Gazetesi Yazarı Yakup Kadri Bey, Akşam Gazetesi Yazarı Fatih Rıfkı Bey, İleri Gazetesi Muhabiri Kılıçzade Hakkı Bey ve İstanbul Mebusu Adnan Bey katılır. Ahmet Emin Bey'in "Kürt meselesine temas buyurmuştunuz. Kürtlük meselesi nedir?" şeklindeki bir sorusu, Atatürk'ün de Kürtlere ilişkin düşüncelerini ortaya koyuyor:

√ "Kürt meselesi; bizim yani Türklerin menfaatine olarak da kat'iyen (asla) mevzu bahis (söz konusu) olamaz. Çünkü malûmu âliniz (iyi bilmek) bizim hudûd-u millîyemiz (milli sınırlar) dâhilinde mevcut Kürt ânâsır (Kürt halkı) o surette (şekil) tavattun (yurt tutma) etmiştir ki, pek mahdud (sınırlı) yerlerde hali kesâfettir (yoğundurlar). Fakat kesâfetlerini (yoğunluklarını) kaybeder ve Türk ânâsırının (halkının) içine gire gire öyle bir hudûd (sınır) hâsıl (ortaya çıkan) olmuştur ki Kürtlük nâmına bir hudûd (sınır) çizmek istersek Türklüğü ve Türkiye'yi mahvetmek (yok etmek) lazımdır.

√ Faraza, Erzurum'a kadar giden, Harput'a kadar giden bir hudûd (sınır) aramak lazımdır. Ve hattâ, Konya, çöllerindeki Kürt âşâirini (aşiretlerini) de nazar-ı dikkatten (dikkatle bakmak) hariç (dışta) tutmamak lazım gelir. Binaenaleyh (bundan dolayı) başlı başına bir Kürtlük tasavvur (vurgulama) etmekten ise bizim Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu mûcibince (sebepe) zaten bir nevî (çeşit) mahallî muhtâriyetler (idaresi kendi elinde) teşekkül edecek halde hangi livânın (bayrak) ahalisi Kürt ise onlar kendi kendilerini muhtar olarak idare edeceklerdir. Bundan başka Türkiye'nin halkı mevzuu bahis (söz konu-

su) olurken, onları da beraber ifade lazımdır. İfade olunmadıkları zaman, bundan kendilerine ait mesele ihdas (meydana getirme) etmeleri her zaman variddir (erişen)...

✓ Şimdi Türkiye Büyük Millet Meclisi, hem Kürtlerin ve hem de Türklerin sâhib-i sâlâhiyet (yetki sahibi) ve vekillerinden mürekkebirdir (oluşturmaktadır) ve bu iki unsur bütün menfaatlerini ve mukadderatlarını (alın yazısı) tevhid etmiştir (birleştirmek). Yani onlar bilirler ki bu müşterek (ortak) bir şeydir. Ayrı bir hudûd çizmeye kalkışmak doğru olmaz.”

Muhtariyet fikrinden, hudut çizememiş olmaktan ve bu müşterek hayattan pek mutlu olmayanlar yüzünden Atatürk ‘Bir daha tekerrür etmemesi’ dileğiyle açıklığa kavuşturduğu Kürt meselesini iki yıl sonra yine yanıtlamak zorunda kalıyor.

Atatürk’ün Kürtlere ilişkin düşüncelerinin 1919 ile 1938 döneminde değiştiğini söyleyenler var. Amasya Tamimi’nde, Kürtlerle ilgili protokolü “Kürtlerin ulusal ve sosyal haklarının takınacağı ifadeler örnek olarak gösteriliyor.”

Bazı Kürt aydınlarına göre; Kurtuluş Savaşı Kürtleri ikiye böldü. Kürt Teâli Cemiyeti taraftarları Mustafa Kemal’e karşı padişah yanlısı bir tavır alırken, Kürtlerin önemli bir çoğunluğu Kuvay-i Milliye’ye katılır. Öyle ki Erzurum Kongresi’ne katılan 54 delegenin de Kürt olması ve Paşa’nın belirli oranda destek bulması, Paris Konferansı’na Kürtlerin telgraflar çekerek, “Orada bulunan heyet bizi temsil etmiyor” sonucunu doğuruyor.

Kürtlerle ilgili her şeyimiz yasal!

Oysa Kürtleri ‘kendimize mâl etme’ fikri daha Osmanlı döneminde ortaya çıkmış. Abdülhamit bunun en ‘canlı’ örneği.

Sultan Abdülhamit’in kendisinin kaleme aldığı ‘Siyasi Hatıralarım’ adlı bir kitapta “Rumeli’de ve bilhassa Anadolu’da Türk unsurunu kuvvetlendirmek ve her şeyden evvel Kürtleri yoğurup kendimize mâl etmek şarttır. İfadesinin kullanıyor.

Kürtleri ‘kendimize mâl etme’ politikası İttihat ve Terakki döneminde de yolunu bulur ve Tehcir Kanunu çıkartılır. Kanunun 12. maddesinde de şöyle der:

“Kürtler ufak ufak kabilelere ayrılıp, silahlarından arındırılarak değişik bölgelere gönderilecek ve orada genel nüfusun yüzde beşini geçmeyecektir. Kürt mültecileri yerlerine geri gönderilmeyecektir.”

4 Mart 1925 tarih ve 578 sayılı Takrîr-i Sükûn Kanunu’na göre kurulan İstiklâl Mahkemeleri, Kürt isyanlarının meydana geldiği bölgelerde çalışır.

31 Mart 1925 tarih ve 595 sayılı kanun, isyan bölgesindeki divan-ı harplerden verilecek idam kararlarının, ordu veya kol-ordu veya müstakil fırka ve müstahkem mevki kumandanları tarafından onaylanarak derhal infaz olunacağını emreder.

İŞTE İLK RESMÎ RAPOR

24 Eylül 1925'te Bakanlar Kurulu kararıyla Şark Islahat Planı hazırlanır:

Başvekâlet Kalemi Mahsus Müdüriyeti Karar No: 2536

Gayet mahremdir (gizli).

ŞARK ISLAHAT PLANI HAZIRLANMASINA DAİR KARARNAME

17 Haziran 1341 tarih ve 2086 numaralı kararnameye zeyildir (bir konunun devamı):

İrtica hadisesine mahal-i cereyân olan vilayetlerimizdeki müşahedatı (gözlemler) tedkik (dikkatle araştırma) ve icab (gereklilik) eden tedabiri (çareler) tezekkür (görüşüp) ve bir rapor halinde tanzîm (düzenleme) eylemek üzere Dahiliye Vekâili Cemil, Adliye Vekili Mahmut Esat, Çankırı Mebusu Abdülhalik Beyefendilerin ve Erkân-ı Umumiye Reisi'nin iştirakiyle (ortaklık) bir encümen teşkili (meydana getirme) havalı-i mezkûrede (adı geçen bölgelerde) seyahat etmiş olan Dahiliye Vekili Cemil Beyefendi ile Abdülhalik Beyefendi tarafından daha evvel ayrı ayrı ihzar edilecek (hazırlamak) raporların mezkur (adı geçen) encümene tevdîi (emanet etme) ve mevzubahis encümence netâyic-i müzâkereyi (müzakerenin sonucu) havi (toplayan) olmak üzere ihzar (hazırlamak) olunacak raporun ve der-pîş (göz önünde) edilecek tedâbirin (tedabirler) encümenin tarih-i teşekkülünden (meydana getirme) 15 gün sonra Heyet-i Vekiliye tevdîi ve teklif edilmesi İcra Vekilleri Heyetinin 8 Eylül 1341 tarihli ictimâında (toplanma) tasvip (uygun görme) ve kabul olunmuştur.

Türkiye Reis-i Cumhuru Gazi Mustafa Kemal

İsmet (Başvekil), Mahmut Esat (Adliye Vekili) Recep (Müdafaa-yı Milliye) İhsan (Vekil-i Bahriye Vekili) Cemil (Dahiliye Vekili) Mahmut Esat (Hariciye Vekili V.) Hasan Hüsnü (Maliye Vekili) Hamdullah Suphi (Maarif Vekili) Süleyman Sırr (Nafia Vekili) Ali Cenânî (Ziraat Vekili V.) Ali Cenânî (Ticaret Vekili) Dr. Refik (Sıhhat V. İç. M. Vekili)

8 Eylül 1341 Tarihli Kararnameye Göre Teşkil Olunan Encümen'in Başvekalet Vasıtasile Vekiller Heyetine Verdiği 24 Eylül 1925 Tarihli Rapor[dur].

İrtica hadisesinde mahal-i cereyân olan vilayetlerimizdeki müşahedatı tedkik ve icab eden tedâbiri tezekkür ve bir rapor halinde tanzîm eylemek üzere Dahiliye Vekili Cemil, Adliye Vekili Mahmut Esat, Çankırı Mebusu Mustafa Abdülhalik Beylerle Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi sanîsi Mirliya Kâzım Paşa'nın iştirakile bir encümen teşkili hakkındaki 8 Eylül 1341 tarih ve 2536 numaralı mahrem İcra Vekilleri Heyet-i Kararnamesi mucibince Dahiliye Vekaletinde ictima (toplanma) ve netice-i müzakerâtta (müzakereler) müttefikan (oybirliğiyle) bervech-i âti (aşağıda olduğu gibi) mukarreratın arzına karar verilmiştir:

1) Şark vilayetlerinde mevcut idare-i örfiye bervech-i âti (aşağıda olduğu gibi) programın hitâm-ı tatbikine (sonuna) kadar idâme (sürdürme) olunacaktır.

2) Türkiye 5 umumi müfettişlik mıntıkasına (bölge) tefrik (ayırma) edilmiştir. 5. Umumi Müfettişlik mıntıkası (bölge) bervech-i âti (aşağıda olduğu gibi) vilayattan (iller) terekküp (meydana gelme) eder: Hakkari, Van, Muş, Bitlis, Siirt, Genç, Diyarbakir, Mardin, Urfa, Siverek, Elaziz, Dersim, Malatya, Ergani, Bayezit vilayeti ile Pülümür, Kiğı ve Hınıs kazaları programın tatbikine kadar muvakkaten (geçici olarak) beşinci

müfettişlik emrinde bulunacaktır. Müfettiş-i Umumi, ıslahat programının aleddevam (sürekli olarak) tatbikine memur olup maiyetinde (beraberlik) her vekaletten (vekil) bir müfettiş ile bir de askerî müşavir ve ayrıca maiyet heyeti vardır. Mıntıkasındaki seyyar jandarma alayları emri altındadır. İdare-i örfiye mıntikasının amir-i askerisi 7. Kolordu Kumandanı olup idare-i örfiye reisi sıfatile müfettişe merbuttur (bağlanmış). Müfettiş-i umumilik ihdas olununcaya (oluşturuluncaya) kadar 3. Ordu Müfettişi bu vazifeyi ifâya (bir işi yapma) devam edecektir. İdâre-i örfiyenin Beyazıt vilayeti ile Pülümür kazasına teşmili (kapsama) ve ıslâhatın (düzeltme) hitâm-ı tatbîkine kadar temdidi (uzatılması) hakkında Meclis-i Âliye bir teklifte bulunmak icâb eder.

3) Mahakim-i (mahkemeler) nizâmiye ve divan-ı harb-i örfilerde asker ve sivil yerli hakim bulunmayacaktır.

4) 13 Şubat 1341 tarihine kadar haklarında takibât-ı (kovuşturma) adlî yapıp da işleri intac (netice) edilemeyen maznûn ve mühtehimler (zan altında olan ve suçlananların) hukuk-u şahsiye (şahsi hak davası) baki kalmak şartile davaları tecil olunacaktır. Ancak mürûr-u zamana (zaman aşımına) uğramamış katl-i müntiç (ölüme sebebiyet) cinayetlerle isyân-ı âhirden mukaddem isyan mahiyetindeki (son isyandan önce) cinayetler tecil (erteleme) edilmez, buna nazaran meclis-i âliye teklif-i kanûnî yapılacaktır.

5) Van şehri ile Midyat arasındaki hattın garbında Ermeniler'den metruk (terkedilmiş) araziye Türk muhacirleri yerleştirilecektir. Bunun için idare-i örfiye mıntikasındaki vilayette bulunan Ermeni emvâli (mülkler) maliyece satılmayacak ve hatta Kürtlere icar (kiraya verme) dahi edilmeyecektir. Yugoslavya'dan gelmekte olan Türk ve Arnavutlar ile İran ve Kafkasya'dan gelecek teşkil edeceği, muhacirin, evveleminde (her şeyden önce) Elaziz-Ergani- Diyarbakir, Elaziz-Palu-Kiğı, Palu-Muş arasındaki Murat Vadisi, Bingöl Dağı'nın Şark ve

cenubu (güney) ve Hınıs, Murat vadileri, Muş Ovası, Van Gölü havzası, Diyarbekir -Garzan- Bitlis hatlarında iskân edilecek. Bunlardan başka Rize, Trabzon vilayetleriyle Erzurum vilayetinin şimâli (kuzey) şarki (doğuya ait) kazalarında müte-kâsif (yoğunlaşan) olan halktan inzıam (katılım) ve muvafakatlarla (razı olma) ve muhacirlerin iskânı (yerleştirme) için müttehez şeraitten (karar alınmasından) istifade ederek Hınıs çayı ve Murat Vadisi'ne ve Van Gölü'nün şimal mıntıkasına naklolunacaktır. Şarka yerleştirilecek muhacirin ve yerli Türklerin iskân edilecekleri mıntikalara kadar hükümetin vesait-i seriası (hızlı araçlar) ile nakilleri ve esnay-i nakilde iaşeleri (nakil sırasında) ve evlerinin taraf-ı hükümetten inşası bir senelik iaşelerinin temini, hayvanat ve alât-ı zirâîyelerinin de (ziraat aletleri) keزالık (böylece) taraf-ı hükümetten itası (verilmesi) lazım gelir. Türk muhacirinin yerleştirileceği Ermeni emvalini vesaik-i tasarrufiye (kendilerine ait olduğunu) ibraz (meydana çıkarma) edemeyerek ne sebeple olursa olsun işgal etmiş olan Kürtler çıkarılarak geldikleri eski yerlerine iade veya arzu ettikleri garpte hükümetin irade (isteme) edeceği mahallere naklolunacaktır. Yerleştirilecek Türklerin, Kürtlerin taarruzundan muhafazaları için tedabir-i mahsusa (özel tedbirler) alınacaktır. 1341 senesinde âzâmî 50 bin nüfus sevk ve iskân edileceğine nazaran: 1.000.000 nakil masrafı otomobil, iâşe (geçindirmek) ve saire (topluluk) beher (herbirisine) nüfusa 20 lira hesabı, 250.000 onbin hane inşası beheri (herbirisine) 250 lira, 1.000.000 Bir senelik mevadd-ı iâşe (geçim maddeleri) tohumluk, alat-ı ziraiye, (zirai aletler) beher haneye 1.000 lira, 2.000.000 yirmi bin çift hayvan, 500.000 iskân masrafı.

7.000.000 ki ceman (toplanmış) yedi milyon liranın 1342 iskân bütçesine ilavesi iktiza eder (gerekir). Bu masarıftan bina, mevadd-i iâşe, (geçim maddeleri) tohumluk, hayvanat ve alât-ı zirâîye (zirai aletleri) esmanı (değeri) 20 senede öden-

mek üzere muhacirine tedeyyün (borçlanma) ettirilecektir. Ayni vechile 10 senede Yugoslavya, Bulgaristan, Kafkasya ve Azerbaycan'dan beş yüz bin nüfusun celp (yazı ile çağırma) ve bâlâda (yüksek) arz edilen mıntıkaya yerleştirilmesi için 1343'ten itibaren her sene bütçeye ekalli beş milyon lira tahsisat (ödenek) konması lazımdır.

6) Bu mıntıkada arazi tahrîr (yazılmak) yerine Maliye Vekaletince tercihan ve müstacelen (acilen) başlanacaktır.

7) Dâhiliye Vekâleti 1342 bütçesine mevzu tahsisatla evvelimirden 5. Müfettişlik mıntıkasında tahrîr-i nüfûs (nüfus sayımı) yapılacaktır.

8) İsyana iştirak eden mıntıkalardaki halka isyandan mütevellit (ileri gelen) masrafın tahmîli (yüklenmesi) muvafıktır (uygundur). Bunun temini için Maliye Vekâletince Meclis-i Âli'ye (Millet Meclisi) bir kanûn teklif edilecektir. Bu mıntıkada bulunup da isyana iştirak etmeyen köyler bu vergi ile mükellef (bir şeyi ödemeye mecbur olan) tutulmayacaktır. (Bu köyler Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'ce tesbit edilmiş olanlardır.)

9) İsyanı teşvik ve idare etmiş olanlar ile bunların akraba ve taallûkatı (yakınları) ve rüesadan (başkanlar) hükûmetin şarkta kalmalarını muvafık (uygun görmediği) görmediği eşhas (kişiler), aile ve taallûkatile beraber garpta hükûmetin göstereceği mahallere nakledilecektir. Terk edecekleri emval ve arazi hükûmetçe satın almarak bedeli nakden ita (ödeme) veya nakledilecekleri mahallerde aynî kıymette emlak ve arazi tefvîz olunacaktır (verilecektir).

İsyan harekâtı esnasında hükûmete arz-ı hizmet ve sadakat edenlerden hükûmetle beraber bizzat isyan aleyhinde hareket etmiş olan rüesanın nakilleri tehir (erteleme) olunacaktır.

10) Aşiret yapısının o sene zarfında ilgası (yürürlükten kaldırma) ve halktan doğrudan doğruya hükûmetle temas ve

hukukunun bilvasıta hükümetçe muhafazası ve temîni hususu peyderpey (yavaş yavaş) mevki-i fiile (hareket yeri) konacaktır. Bunun için Şarkta hükümet kuvvet ve nüfûzunun her şube-i idareden mefkûreli (idealist) ve muktedir (becerikli) memur gönderilmek suretile takviyesi lazımdır. Aynı zamanda bu mıntıkadaki tâlî (okuyan) memuriyetlere dahi Kürt memur tayine olunmamalıdır. Merkezden mansub memurun "jandarma dahil" için bervech-i âti (aşağıdaki gibi) teklif-i kanûniye lüzum vardır:

A) İdare-i Örfiye Mıntıkasında merkezden mansub bilumum memurun "jandarma dahil" orada bulundukları müddetçe tahsisatı fevkâlâdelerinin % 75'i nispetinde zam alırlar.

B) Bu mıntıkada memurin lâakal (en az) 3 sene hizmet ederler, 3 seneden sonra bu mıntika haricinde sınıfı mütenasib (uygun) diğer bir hizmete nakledilirler ve yerlerine başkaları gönderilir. 3 seneden fazla kalmak isteyenler yerlerine ibka (sürekli) edilir ve 6 seneden fazla aynı mevkîde kimse kalamaz.

C) Bu mıntıkadaki ordu mensubine de aile nüfus miktarına nazaran 1-5 nefer tayını (erzak) nisbetinde zam verilir.

11) Hakkari, Van vilayetlerinde bulunan 4 hudut taburları ile Van'da teşekkülü Erkân-ı Harbiye-i Umumiyece arzu edilen 2 taburdan bir avcı livası teşkîli ve bu 6 tabur ile bunlara mücavir (komşu) olan diğer 3 hudûd taburu mevcutlarının sekiz yüzere iblağı (ulaştırma) için bütçeye tahsisat (ödenek) ilave edilmelidir.

12) Silahlar toplanacak ve silah taşınması men edilerek ancak vesika (belge) tahtında taşınmasına müsaade edilecektir. Vesikasız silahlar evlerde dahi olsa müsadere edilecek ve sahipleri Divan-ı Harbî Örfilere tevdi (emanet verme) olunacaktır.

13) Aslen Türk olup Kürtlüğe mağlub olmaya başlayan ber-vech-i âtî Malatya, Elaziz, Diyarbakir, Bitlis, Van, Muş, Urfa, Ergani, Hozat, Erciş, Adilcevaz, Ahlat, Palu, Çarsancak, Çemişkezek, Ovacık, Hısn-ı mansur, Behisni, Arga, Hekimhan, Birecik, Çermik vilayet ve kaza merkezlerinde hükûmet ve belediye dairelerinde ve sair mücessesat ve teşkilâtta, mekteplerde, çarşı ve pazarlarda Türkçe'den maada lisan kullananlar evâmîr-i hükûmete ve belediyeye muhalif ve mukavemet (direniş) cürmile (suç) tecziye (cezalandırma) edilirler.

14) Aslen Türk olan fakat Kürtlüğe temessül (benzemek) etmek üzere olan bulunan mevkide ve Siirt, Mardin, Savur, gibi ahalişi Arapça konuşan mahallerde Türk Ocakları ve mektep açılması ve bilhassa her türlü fedakârlık iktiham (gösteriler) olunarak mükemmel kız mektepleri tesis ve kızları mekteplere rağbetlerinin suveri adîde (fazlaca çokça) ile temîni lazımdır. Hassaten (özellikle) Dersim, tercihan ve müstacelen (acilen) leylî ibtidailer (yatılı okul) açılmak suretiyle Kürtlüğe karışmaktan bir an evvel kurtarılmalıdır.

15) Dersimliler'in, Dersim'den çıkmak isteyen kısımları Sivas garbinde gösterilecek muntıkaya nakledilebilirler. Müfettişlik muntikalarından bu suretle Anadolu dâhiline nakledilmek arzu edenlerin hükümetçe iras olunacak (gösterilecek) yerlere nakilleri de mümkündür.

16) Fırat garbındaki vilayetlerimizin bazı akvamında dağınık bir surette yerleşmiş olan Kürtlerin Kürtçe konuşmaları behemehal (mutlaka) men (yasaklamak) edilmeli ve kız mekteplerine ehemmiyet verilerek kadınların Türkçe konuşmaları temin olunmalıdır.

17) Hükümet binaları ile Jandarma karakolları ve askeriye ve hudud karakolları cemi ianat kanununa tevfikân (uygun olarak) süratle inşa edilecektir. Yalnız hükümet konakları inşaatına hükümet de muvazene-i umûmiyeden (vekaletler bütçesinden) yardım eder. Bu mebanî meyanında memûrîn ve

zabitan ikametgâhları da imkân nisbetinde nazar-ı dikkate alınmalıdır.

18) Bu mıntıkadaki bilumum yolların inşaat programı, Müfettiş-i Umumîlik tarafından tanzim edilir. Evveleminde idare-i umumîye ve hususiyyeden olup mühim (önemli) sevkülceyişi (askeri birliklerin gerekli yerlere sevk etme işi) yolları inşa edilmelidir.

19) Şark şimendiferlerinin (trenlerin) Erzincan'a, Sivas, Elaziz-Diyarbakir, Elaziz-Çapakçur-Muş, Van Gölü'ne mümkün olduğu kadar az zamanda varmasını temine çalışmak lazımdır.

20) Bilumum karakollar, müdafaaya müsait inşa edilmekle beraber telefon ve helyosta ile mücehhez (hazırlıklı) olmalıdır. Bu mıntıkada behemehal (mutlaka) birkaç telsiz istasyonu bulunmalıdır.

21) Kaçakçılık, istihbarat, casusluk ve emniyet nokta-i nazarından hudûd komiserleri esaslı vazî'ülceyiş tebeddülâtından (askeri değişikliklerden başka) maada hususat için Umumi Müfettişten evamir-i mucîbe alabilirler.

22) Kaçakçılığa mani olmak için Maliye Vekâletince alınacak otomobillerden bir kaçının zırhlı otomobil olması ve bu otomobillerden indelluzum (gerekirse) hudut (sınır) kıtaatının (bölümleri) dahi istifadesi muvâfıktır.

23) Şehir, kasaba ve nahiyelerde vazâif-i zabîtanın kâmilen polise tevdiî ve jandarmanın kıta halinde asayiş ve takibatla tavzîfi (görevlendirmesi) muvafıktır. Bu bapta Dâhiliye Vekâleti tarafından bir kanun tanzimi ve bütçelere buna nazaran nakliyat ve zammiyat icrası lazımdır.

24) Bu mıntıkaya ecnebi (yabancı) bir şahıs ve müessesenin hükûmetin müsaadesi olmaksızın duhûl ve teessüsüne müsaade edilmeyecektir.

25) Tahrîr-i nüfus yapılan mıntikalarda derhal ahz-ı asker (asker alma) teşkilâtı yapılacaktır. Dahil-i esnan (acemi asker) olanlar bu mıntika haricinde hizmet-i askerîyyelerini ifâ edeceklerdir. Bunların bir müddet için gayr-i müsellâh (silahsız olarak) hidematta (hizmette) istihdamları muvafık olur.

26) Bu mıntıkada hükûmet, bütün şuabat-i idarede (idarî subelerde) halkın işini bilavasıta ve bizzat görmeli ve muta-vassıtları (aracılık edenleri) şiddetle red ve men eylemelidir.

27) Müfettişlik mıntikasındaki vilâyet taksimâtının tadîl (aslına zarar vermeden) ve islahı umumi teşkilatın kabul ve icrasına kadar tehir olunabilir.

24 Eylül 1925

M. Cemil (Dahiliye V.) Mahmut Esat (Adliye V.) Mirliya Kâzım (Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Sanisi) Mustafa Halik (Çankırı mebusu)

Bu Planın 'Türkçe'si şu:

- ✓ Türkiye beş genel müfettişlik bölgesine ayrılmıştır. Beşinci genel müfettişlik bölgesi şu illerden oluşmaktadır: Hakkari, Van, Siirt, Bitlis, Malatya, Muş, Elazığ, Dersim, Genç, Ergani, Bayazıt vilayeti ile Pülümür, Hınıs, Kiğı kazaları programın uygulamasına kadar geçici olarak beşinci müfettişlik emrinde bulunacaktır.
- ✓ Kürt isyanını yönlendiren ve yönetenlerle bunların yakınları, yandaşları ve aşiret reislerinden, hükümetin Doğu'da kalmalarını uygun görmediği kişi, aile ve gruplar Batı'da hükümetin göstereceği yerlere gönderilecekler.
- ✓ Söz konusu vilayet ve kaza merkezlerinde hükümet ve belediye dairelerinde ve diğer kuruluşlarda, okullarda, çarşı ve pazarlarda Türkçe'den başka dil kullananlar hükümet ve belediyenin emirlerine aykırı davranmakla suçlanacak ve cezalandırılacaklardır.

- √ Bölgeye yabancı bir kişi ya da kuruluşun, hükümet izni olmaksızın girmesine izin verilmeyecektir.
- √ Olağan mahkemelerde ve sıkıyönetim mahkemelerinde asker ve sivil “yerli” hâkim bulunmayacaktır.
- √ İsyandan arta kalmış olup cezalandırılmayanlar da cezalandırılacaktır.
- √ Van şehri ile Midyat arasındaki hattın batısına Ermenilerden kalan araziye Türk göçmenler yerleştirileceklerdir. Bunun için sıkıyönetim bölgesindeki illerde bulunan Ermeni malları satılmayacak ve hatta Kürtlere kiraya bile verilmeyecektir.
- √ Kürtler yerleştirildikleri Ermeni topraklarından çıkartılarak eski yerlerine gönderilecek veya Batı’da iskân edileceklerdir.
- √ Doğuya idealist ve becerikli Türk görevliler gönderilecek, ikinci derecedeki memurluklara bile Kürt memur atanmayacak.

1927’de Cumhuriyet döneminde Tehcir Kanunu’na benzer bir başka yasa çıkartılır.

14 Haziran 1934’te “1934 gün ve 2510 sayılı İskân Kanunu” çıkarılır. Yasanın 9. maddesi Türkiye’ye bağımlı bulunan ve Türk kültürüne bağlı olmayan göçebelerin, toplu olmamak üzere kasabalara serpiştirilmek suretiyle köylere yerleştirmelerini; Madde 11, Ana dili olmayanlardan, yeniden köy ve mahalle, işçi ve sanatçı kümesi kurması veya bir sanatı kendi soydaşlarına intişar ettirmelerini (yayımlatmasını) yasaklamayı, Türk kültürüne bağlı olmayan ve Türk kültürüne bağlı olup da Türkçe’den başka dil konuşanların kültürel, askeri içtimai ve inzibati sebeplerle toptan olmamak şartıyla başka yerlere naklini düzenler.

1935'te 2884 no ve 25 Kânun-u evvel, Tunceli'nin İdaresi Hakkında kanun çıkarılır. Bu kanuna göre; Yeni oluşturulan Tunceli vilayetinin başına vali olarak korgeneral rütbesindeki bir asker getirilir. Bu korgeneral, bölgenin valisi, askeri birliklerin komutanı, 4. Umumi Müfettişliğinde umumi müfettişidir. Vali istediği zaman kişileri, aileleri ve köyleri vilayet dışına sürgüne gönderebilir.

27 Mayıs 1961 ihtilali sonrasında, Kürtçe ve Ermenice köy ve yer adlarının değiştirilmesini öngören 1587 sayılı yasa çıkar. Bu yasayla da adların nasıl değiştirileceğine karar verilir: Türkçe olmayan Kürtçe ve Ermenice yer ve kişi adlarının "Türk milli kültürüne, ahlak kurallarına, örf ve adetlere uygun düşmediğini, kamuoyunu incittiği..."

5 Ocak 1961'de 22 sayılı yasayı Milli Birlik Komitesi çıkartır. Bu yasayla da bölge yatılı okulları masaya yatırılır.

1983 yılında Milli Güvenlik Konseyi tarafından çıkarılan ve Türkçe'nin başka dillerin kullanılmasına ilişkin 2932 sayılı yasadır. Resmi dairelerde, basın-yayında ve hayatın değişik alanlarında Türkçe'nin kullanılmasını şart koşarak ceza öneriyor.

Anayasamızda Kürtler

20 Ocak 1921 tarih ve 85 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 1. maddesi şöyledir:

"Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir."

Bir olasılık 'hangi milletin?' sorusu akla gelebilir diye belki de 9 Mart 1924 günü 1924 Anayasası'nda Anayasa gerekçesi şöyle açıklanır:

"Devletimiz milli bir devlettir. Çok milletli bir devlet değildir. Devlet Türk'ten başka millet tanımaz. Memleket dâhilinde eşit hak ve hukuka sahip olması gereken ve başka ırktan gelen kimseler de vardır. Fakat bunlara da ırki durumlarına uygun olarak haklar tanımak veya bu anlama gelecek sözler etmek caiz değildir."

Yine anlaşılmamış olmalı ki bu kez de 1961 Anayasası'nın 4. maddesinde bu kez daha açık bir ifade kullanılır:

"Hâkimiyet kayıtsız şartsız Türk milletininindir" hükmü yer alır.

Dananın kuyruğunu koparan yasa ise 1982 Anayasası oluyor.

1982 Anayasası'nın 26. maddesinin 3 ve 4. fıkralarında:

"Düşüncelerin açıklanmasında ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz. Bu yasaya aykırı yazılı veya basılı kâğıtlar, plaklar, ses ve görüntü bantları ile diğer anlatım araç ve gereçleri, usulüne göre verilmiş hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan halde kanunla yetkili kılınan merciin emriyle toplatılır."

28. maddenin 2. fıkrası; "Kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dille yayın yapılamaz."

42. maddenin 9. fıkrası ise "Türkçe'den başka hiçbir dil, eğitim ve öğrenim kurumlarında Türk vatandaşlarının ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez." der.

O döneme ait arşivler Anayasa hazırlıkları sırasında Meclis'te yaşanan kavgaları ve tartışmaları da ortaya koymakta. Bugün anayasa kitapçığı fırlatılırken geçmişte 1961 Anayasası tartışmalarında da kalem fırlatılmış.

Nasıl mı?

Ömer Sami Coşar 'İhtilalin İçyüzü' adlı kitabında anlatır:

"Siddık Sami Onar, eşitlik hükmünün dil bakımından da tespitiinde Kürtçülük meselesi yüzünden mahzur görüyordu. Aksini savunan (Tarık Zafer) Tunaya ise, Kürtçülük meselesi yüzünden doğabilecek sakıncaların başka bir madde ile giderilebileceğini ileri sürdü. Kızıışan tartışmalar sonucu Onar sinirli bir şekilde yerinden kalkacak, "Tarık Bey, Tarık Bey,

ben sizin zannettiğinizden daha milliyetçiyim” diyerek elinden kalemi atıp salondan çıkacaktı.”

Ziya Gökalp’a göre; Kürtleri sevmeyen bir Türk varsa o Türk değil, Türkleri sevmeyen bir Kürt varsa o da Kürt değil.”

Ama 1961 Anayasası hazırlanırken Kürtler ile ilgili en ‘radikal’ konuşma Devlet Başkanı ve Başbakan Cemal Gürsel tarafından yapılır:

“Milliyetçiliği anayasaya koyalım. Bunu yürütelim. Memlekette Türklük şuuru uyandıktan sonra bunu çıkaralım. Sonra başka unsurlar kendi maksatlarına göre ayrılmayı düşünürler diyorlar. Oysa Bugün Kürtçülükle yaptığımız mücadeleyi biliyorsunuz. Biz milliyetçiliği kaldırıyoruz desek bize mi dönecekler? Bugün biz bunu kaldırırsak 50 sene sonra Türkiye’de Türküm diyen kimse kalmayacaktır.”

İBRAHİM TALİ ÖNGÖREN

Bir döneme tanıklık edenler Ali Rıza Erenler 'Karerli Mehmet Efendi I. Dünya Savaşı, Koçgiri Şeyh Said ve Dersim'e Dair Yazılmayan Tarih ve Anılarım' adlı kitabında Umumi Müfettişliğin Kurulması ve Birinci Umum Müfettişi İbrahim Tali'nin icraatları üzerine şöyle der:

"1925 olayı sonrası, 1927 sonlarına doğru Umum Müfettişlik adı altında bölge valiliği kurulmuştu. Merkezi Diyarbakır'da olan 1. Umum Müfettişliğe Gazi'nin en yakın arkadaşı ve Dürzü asıllı Dr. İbrahim Tali Öngören atanmıştı. Diyarbakır, Van, Bitlis, Muş, Mardin, Urfa, Siirt, Hakkari, Elazığ ve Malatya'yı idari kapsamına alan Müfettiş-i Umumiyye'ye geniş yetkiler verilmişti. Kısmen Bakanlar Kurulu yetkisiyle donatılmış bulunan Müfettiş-i Umumiler bölgelerinde Hükümet içi Hükümet olarak görev yapmak-taydılar.

Bu nedenle ve özellikle Gazi'nin yakını olmanın vermiş olduğu imtiyazla İbrahim Tali, Umum Müfettişlik Bölgesi sınırları içerisinde, astığı astık, kestiği kestik idi.

Eski Harput müftüsünün oğlu Hürrem Müftügil'in kayın babası olan İbrahim Tali, damadının etkisiyle, kısa zamanda çevremizin Sünni inançlı ağa ve beylerinin dümen suyuna girmiş ve onların hamisi olarak bölge Alevileri ile Dersim aşiretleri üzerinde idari baskısını artırmaya başlamıştı.

Müfettiş umumi İbrahim Tali'nin bu yakın ilgisini istismar eden mütegalibeler, (zorbalar) yaptıkları her kanunsuz hareketlerinin bedelini aşiretlere ödetmek amacıyla, kendi adamlarına yer yer baskınlar yaptırıyor, sonra da olanları Dersim aşiretleri yaptı diye yaygarayı kopartıp, böylece onları muttasıl (hiç durmadan) şikâyet ederek karalamaya çalışıyorlardı.

Yapılan bu şikâyet ve kopartılan yaygaralar sonucu şeklen yaptırılan tahribatlar dahi aşiretler aleyhine sonuçlandırılıyordu. Bütün bu davranışlar ve hazırlanan senaryolardan ötürü zaman zaman aşiretler üzerine askeri birlikler gönderilerek onların ıslahı ve imhası cihetine gidiliyordu. Sebepsiz yaratılan huzursuzlukların bezmişliği içerisinde bazı aşiretlerle Koçuşağı aşireti, iftira ve tertibi sanat ittihaz (kabul etmek) edinmiş olan bu zümreyi sindirme ve susturma amacıyla harekete geçmiş ve onların meskûn (yerleşim yeri) bulunduğu köylere baskınlar yapmaya başlamışlardı.

İdarece, bardağı taşıran son damla olarak nitelendirilen bu olayın tahkiki (doğruluğunu araştırmak) için gönderilen mülkiye müfettişi Hamdi Bey'in hazırladığı rapor kanayan bir yaraya tuz biber ekilmesine neden olmuş. Koçuşağı aşiretinin ıslahı ve imhası için Dersim'e yeniden askeri birlikler gönderilmesine neden olmuştu. Bilgi bakımından Hamdi Bey'in 1927 yılında Dersim hakkında verdiği raporu sunmakta yarar görmekteyim."

HAMDİ BEY'İN RAPORU

Dersim'de yaptığım inceleme sonucu bende hâsıl olan kanaat; burada gün geçtikçe tehlike büyümektedir. Dersim sorunu, idarecilerin müsamaha mirasından başka bir şey değildir. Yani hükümetin bazen adil, bazen zayıf davranışları, bazen de sebepsiz ve neticesiz şiddet göstermesi gibi dengesiz ve faydasız politikası Dersim'i daima bir kargaşa yuvası haline getirmiştir.

Sivil ve askerî makamların birbirlerine zıt fikir ve düşünceleri şüphe ve tehdit etme iktidarında olamayan eski idare merkezlerini devamlı surette işgal etmişlerdir. Türk olduklarını inkâr ederek dıştan gelen bir Kürtlük cereyanı içinde etrafı rahatsız etmektedirler.

Dersim, Cumhuriyet idaresi için bir çibandır. Bu sebeple doğacak elim (acı) ihtimalleri önlemek memleketin selameti bakımından mutlaka lazımdır. Aşiretlerin durumları ve silahları hakkında Çarsacak Sünni halkı tarafından verilen bilgiler, son derece ilginç ve dehşet vericidir. Zeki, kurnaz ve hileci olan Dersim halkı, hükümetin zayıf ve kuvvetliliğine göre mütecaviz (haddi aşan) veya itaatkâr (söz dinleyen) olurlar. Okul açmak veya yol yapmak, refah sebepleri yaratmak, fabrika kurmak, kendilerini meşgul etmeyen çeşitli sanayi işlerini sağlamak, özel olarak yurt sahibi ederek ıslahına çalışmak, hayalden başka bir şey değildir. Geçim darlığının iç ve dış aldatmaların Kürtlük eğilimlerinin son irtica hareketini teyit eden ve doğan intikam hislerinin dinî ve içtimaî devrimler vesilesiyle, Kara Kuvvetleri'nin uyandırdığı kötü telkinlerin etkisi altında bulunan, Reis, Ağa ve Seyit'in esiri ve oyuncağıdır. Şekavet (eşkiyalık) bunların kışkırtmasıyla yapılmaktadır. İdareyi maslahat (iyi kötü yürütmek) politikası bir süre daha devam ederse, gelecekte daha büyük karışıklıklar ve kaynaş-

maları beklemek lazımdır. Geçen sene karşılaşılan ıslahat programı, bazı siyasi nedenlerle elverişli ve uygun bir zaman ertelenmişti. Bu siyasi düşüncelerin esası mesuliyet meselesi idi. O da kesin bir sonuca bağlanmamış olduğuna göre daha fazla geciktirilmeye tahammülü yoktur. Dersim meselesinin bir an önce halli uygun olacağı kanaatinde olduğumu arz ederim.

1927- Mülkiye Müfettişi Hamdi

Ali Rıza Erenler şöyle devam eder;

“...Muttasıl (aralıksız) gönderilen bu tür raporlara dayalı olarak, devlet Dersim aşiretlerine karşın askerî operasyona karar verir. Bu nedenle gönderilen birlikler özellikle Hozat'ta kümelenir. Önyargıdan ırak olan harekât kumandanının insancıl ve akılcı tutumu nedeniyle; harekâta başlamadan önce yaptığı araştırma sonucu Dersim aşiret ve ağalarına yöneltilen suçlamaların, tamamen yersiz, iftira ve tertibin mahsulü olduğunu anlar. Devlete bağlı olan yöre halkının, isyan ve irtica ve Kürtçülükle ilgileri bulunmadığı, günün zor, yörenin doğal ve kısır yaşam koşulları içerisinde, yaşam mücadelesi veren yöre insanlarını mezhep ayrılığı nedeniyle horlayan bazı Sünnî inançlı mütegalibe eşhası (zorba kişiler) çevrede kendi etkinlik ve hükümranlıklarını bu tür suçlamalarla sürdürmeye çalışmaktadırlar. Bu nedenle sivil idare ve yöneticilerini din sömürüsü ve mezhepsel inançları doğrultusunda kendi saflarına almış; u'lül emre (reis-î cumhur) itaat (söz dinleyen) vecibe (vazife) bilmiş, devlet ve kanunlarına saygıyı ibadetin gereği saymış, Alevi inançlı aşiret insanı ve ağalarını horlayarak, onların, yönetime karşı oldukları kanısını yaratmaya çalıştıklarını müşahade (gözle görmek) etmiş bulunmaktayım. Yaptıkları şikâyet ve hazırladıkları tertiplerini doğrulama amacıyla kendilerinin bizatihi (kendisi) yaptıkları baskın ve soygun eylemlerinin diyetini devlet eliyle bu zavallı insanlara ödetmeye çalıştıkları, buralarda gerçek vazifesini unutup

sadece mütegalibelerin (zorbaların) dümen suyuna göre hareketi vazife ittihaz (kabul etmek) edinmiş karakol ve yetkililerin, halk üzerindeki baskılarını artırmışlardır. Hatta kutsal bilip dokunulmazlığına inandığı iffet ve namus kurallarını hiçe sayıp onların mahremiyetlerine el ve dil uzattıkları, gerçekten vareste (asılsız) değildir. Yapılan karakol baskınlarının da bu nedenlerden ötürü halkın devlete karşı olan güvenini yitirmiş olmasından ileri gelmiş olabileceği gibi; bu mütegalibe unsurun hazır nedenler varken kendi tertiplerinin bu tezahürünü de halka mâl etme meyli içerisinde karakolları basma eylemlerini bizatihi kendilerinin icra etmiş olabilecekleri de gözden uzak tutulamaz. Posta soyma olaylarının da böylece oluşturulmuş olduğu kanısındayım. Bu nedenle geniş halk kitleleri üzerinde tedip ve tenkil (kötü davranma ve uzaklaştırma) şeklindeki devlet baskısına mahal olmadığı şeklinde tanzim edilmiş rapor, ilgililere iletilmiş olmakla kalmayıp, yetkisine dayalı olarak bölgede sadece silah toplama istemiyle görevini icraya çalışmıştır.

Birlik kumandanının bu olumlu yaklaşımı üzerine camide toplanan aşiret ağalarından, Karaballı Kanzozade Mehmet Ali, Ferhat 'Anlılar aşiretinden, Diyap Ağa, oğlu, Zeyno oğlu Mustafa Ağalar, Alişer oğlu Keko Ağa, Cemşit Ağa, İdare Hüseyin'le birlikte diğer seyit ve ağalar silahlarıyla teslim olmaya karar verirler. Bu eylemlerinden bekledikleri sonucu almayan çevredeki Sünnî bey ve ağalar; Müfettiş-i Umûmîlik katında yeniden tertip ve şikayetlere başlarlar..."

CEMAL BARDAKÇI'NIN KÜRT RAPORU

1886 yılı Balıkesir Burhaniye doğumlu olan Vali Cemal Bardakçı 1926-1927 yılları arası Elazığ'a vali olarak atanmıştır.

Göreve başlar başlamaz, Dersim aşiret ileri gelenleri ve ağalarını Elazığ'da toplayarak onlarla yakinen ilgilenir. Hümanist duygu, mütevazı davranış ve hoşgörüsüyle aşiret ağalarının güvenini kazanan Vali Cemal'e aşiret ağalarınca gösterilen ilginin gocunmuşluğu içerisinde olanlar, o güne kadar yaptıklarının açığa çıkacağından korkarak tek güvence-leri olan 1. Umum Müfettişi İbrahim Tali'ye sığınır ve ona dört elle sarılırlar.

Buna rağmen Vali Cemal Bardakçı'nın inandırıcı tavrı ve yakın ilgisinin güvence ve hoşnutluğu içerisinde Dersim'e davet ederler. Ağaların davetini olumlu karşılayan vali ilk fırsatta davete icabet eder. Dersim'deki tüm aşiretleri köy köy dolaşarak onların sorunlarıyla yakinen ilgilenir. Dersim halkının yaşamaya mahkûm edildiği bu mahrumiyet diyarında çektiği sıkıntıları bizatihi mahallinde görmüş olan vali, görüşlerini bir rapor halinde ilgili makamlara sunar.

"Kürt ve Arap aşiretleri ile Türkmen aşiretleri arasında bir benzerlik yoktur. Türkmen aşireti teşkilâtı, Kanuni Sultan Süleyman'dan sonra bozulmaya başlamıştır. Dersim'de Türkmen aşiretleriyle meskûn (yerleşim yeri) bazı havalide (yörede) ara sıra meydana gelen isyankâr durumların sebep ve saikleri (sürükleyen) Kürt ve Arap aşiretlerinin sebep ve saikleri (sürükleyen) değildir. Yavuz zamanından beri çetin baskılara maruz kalmış, binlerce insan merhametsizce öldürülmüştür.

Dersimli kargaşalıkları, büyük küçük, memur ve mutaas-sıp (milliyetçi) hocaların tahrik ve teşvikiyle ve cahil Sünni halk tarafından haklarında reva görülen muamelelerden doğ-

maktadır. Bu layık olmayan muamele Alevi Türkmenler arasında kuvvetli birlik ve sosyal sorumluluklar meydana getirmiştir. Bu durumu pek çok memurlar Kürk Aşiret teşkilatının aynını sanarak yanlış karar ve şiddetli hareketlere lüzum görülmezse ve şuurlu hareket edilirse Dersim, Cumhuriyet Hükûmeti'nin çok sadık ve vefakâr dostları olacaktır.

Dersim seyahatimde Türkçe bilmeyene rastlamadım. Dersim'deki Sünniler Alevilere Kürt diyorlar. Kendilerini Türk olarak kabul ederler. Kürtlerle komşu olan Dersim Aleviler'inde Kürtlük yoktur. Seydanlı, Hesenanlı isimler altında köy ve kabilelerde muaşeret âhengi (toplumsal ilişkileri bozulan) bozulmuştur. Aşiretler arasındaki karışıklık, fakru zarûretten (yoksulluk ve çaresizlik) ileri gelmektedir. Dersimli son derece fakirlik çekmiştir. Hükûmete karşı kötü bir niyeti olmadığını arz ederim."

1927 Elazığ Valisi Cemal Bardakçı

Ali Rıza Erenler'e göre; Alevi ve Dersim aşiretlerinin milli yapı, yaşam ve sosyo-ekonomik gerçeklerini yansıtan bu rapor, asırlar boyu Dersimli'nin başına getirilmiş; tertip, sürgün gibi tüm felaketlerin müsebbibi (sebebi) ve mucidi (icad eden) olan Sünni bey ve ağalarla onları himaye eden güçlerin olduğunu dile getirip, onları böylece afişe (duyurmak) etmiş olması:

Müfettiş-i Umûmî İbrahim Talî'yi çileden çıkarmış, hiçbir zaman tasvip edemeyeceği böyle bir raporun yazarı valinin, bir başka yere tayini yapmaya çalışırken; Dersim aşiretlerini de tahrik edebilmek için gerekli çabayı eksik etmemiştir.

Aleyhinde geliştirilen tüm olumsuz çabalara rağmen, kişilik ve inançlarından taviz vermeyen Cemal Bardakçı, Dersim aşiretlerini yaşadıkları mahrumiyet diyarından kurtarmak ve muasır medeniyetin nimetlerinden yeterince faydalandırmak amacıyla onları Elazığ ovasına çekmiş ve orada kendilerine ev

ve arazi vererek iskânlarını sağlamıştır. Vali Cemal Bardakçı'nın Dersim insanlarına irfan kapılarını açtığı ve açılmasına vesile olduğu söylenegelmekteydi. Aslında devletin asimile politikasının özünü de bu teşkil etmekteydi. Vali Cemal Bardakçı ise devletin bu isteğinin uygulayıcısı idi. Buna rağmen devletin Müfettiş Umûmîsinin ısrarlı isteği üzerine, çok geçmeden Vali Cemal'i Konya'ya tayin ederek Elazığ'dan uzaklaştırmıştı.

Cemal Bardakçı döneminde vali ve Müfettiş-i Umûmî yanlısı olmak üzere ikiye bölünen Dersim, vali ile Müfettiş-i Umûmî'nin büsbütün aralarının açılmasına neden olmuştu. Zira Müfettiş-i Umûmî, Sünni bey ve ağaların, Vali Cemal Bardakçı ise halkın ve ezilen mağdur insanların safında yer almışlardı.

İSMET İNÖNÜ'NÜN KÜRT RAPORU

Yıl 1935...

Türkiye Cumhuriyeti 12. yılı Başbakan, İsmet İnönü.

Meclis'te Kürt milletvekillerinin uyumlu politikalarına karşın, geçmiş isyanlar ve dış tahrikler nedeniyle huzursuzluğun hâkim olduğu yıllar...

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kürt politikasını belirlemek amacıyla İnönü'den tüm Doğu bölgesini adım adım gezmesini ve bunu rapor etmesini istiyor.

İnönü, Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Karadeniz Bölgesi'ni kapsayan uzun bir inceleme gezisine ilişkin raporu 21 Ağustos 1935 tarihini taşıyor.

Uzun yıllar devletin arşivinde 'saklı' tutulan raporu 1990'lı yıllarda gazeteci yazar Saygı Öztürk ortaya çıkartıyor.

İnönü'nün hazırladığı raporun önemi ise Öztürk'ün şu açıklamasıyla anlam kazanıyor:

"İnönü'nün raporu bugün Güneydoğu politikasının belirlenmesinde etkili oldu ve devlet bugüne kadar İsmet İnönü'nün 1935'te çizdiği Kürt politikasını uyguladı."

Çünkü İnönü raporunda şöyle diyor:

"Samsun-Sivas hattını dışarıda bırakırsak, bu hattın doğusunda bulunan ülke düzü, Türkiye'nin yarısını geçer. Bu yarı da, tüm Türkiye nüfusunun üçte biri ile meskûndur. Bu doğu kısım, bugün hazineye bütün gelirin üçte birini vermiyor. Bu kısmın masrafları ve müdafaası batı illerinin üstündedir. Doğu illeri verimli bir hale gelmedikçe, bütçenin ve devlet kudretinin artması beklenemez. Fazla olarak doğu illeri, dört hududun siyasal ihtimallerine ve en mühimi Kürt meselesine de maruzdurlar. Bunun için doğu illerimize esaslı ve devamlı bir programla girerek, burasını yalnız gailersiz değil, hatta verimli bir hale getirmek lazımdır."

Ve her il için bir görüş, bir de öneride bulunuyor:

- √ Diyarbakır: “Kuvvetli Türklük merkezi olmak için tedbirlerimizi kolaylıkla işletebileceğimiz bir olgunluktur. Zaten Kolordu Merkezi ile beraber Umumi Müfettişlik Merkezi olması, büyük bir zabitan ve memurlar kadrosu vücuda getirmektedir. Lise ile beraber her türlü mektebi var. Halkevi faaliyeti hevesli ve çok inkişaf (meydana çıkma) ettirilebilir.”
- √ Mardin: “260 bin nüfuslu Mardin’de hiç Türk yok, ama halk Midyat’taki gibi Türklüğe hevesli. Buralarda herkesi yeni Türk soyadla kaynaşmaya arzulu buldum. Hristiyan Gildanîler çalışkan, mûti (boyun eğen) ve yerlerinden çıkarılmamaktan başka kaygı içinde değiller. Burada, kuvvetli ve iyi idare ile beraber unsurları hükûmete yakın ve sıcak tutma yolunu götmeliyiz. Mardin vilayetinden çıkarılacak Hristiyan ve Arapların yerlerini Kürtler derhal dolduracaklardır. Bu hal bizim için pek zararlıdır. Diğer taraftan Suriye’de Fransız Kürt siyasasına karşı bu Araplar bizim mukabil (karşılıklı) vasıtamız olacaklardır. Fransızların Kürtleri kullanma hevesine mukabil biz de Arapları iyi muamele ile elde tutabiliriz. Mardin’i bitirmeden evvel şunu söyleyeyim ki, Nusaybin ve Cizre merkezlerinin iyi idaresini ve müthiş sıtmadan kurtarılmasını, siya (balçık) zaruret (zorunluluk) görürüm. Fransızların boyunda mamure gösterişi siya, karşı sönük ve cılız görünmekten sakınmak isterim.”
- √ Siirt: “Türklüğe hevesli bir Arap şehridir. Tüccar ve hükûmete yakın mûti (itaatkâr) halkı vardır. Havası gayet iyi olan Siirt susuz, pis bir trahom merkezidir. Siirt’in Doğu’ya naklini tercih ederim. Tamamen Kürtlerle dolu olan Siirt vilayetinde başlıca kuvvetimiz; idare merkezlerimiz, memurlarımız ve zabitlerimizdir. İdare merkezlerimiz çok kuvvetli olmalıdır. İcabında

konulup kaldırılmak üzere özel adliye rejimi kurulmalıdır. Som Kürt'le meskûn olan bu ilimizde başlıca kuvvetimiz; idare merkezlerimiz, memurlarımız ve zabıtlarımızdır. Halkın içine girmek, Mutki ve Sason gibi bütün Siirt vilayetinde önemli bir iştir. Halkın içine behemehâl girmeliyiz. Şimdiki halde halk daha çok kendi ağaları elindedir. Halkın içine girmek için buralarda seyyar doktorları tesirli bir tedbir olarak göz önüne almalıyız. Siirt vilayeti bugünkü halinde, en su yüzünde bulunduğumuz mıntıkadır."

- √ Bitlis: "Hizan ve Mutki arasında sun'î olarak daima devlet kuvveti ile vücuda getirilmiş bir Türk merkezidir. Yine ancak devlet tedbiri ile bir Türk merkezi olarak durabilir. Bırakılırsa az zamanda bir Kürt köyü haline gelmesi ve bu suretle Mutki, Hizan, Şirvan, Garzan mıntıklarının Türkçe işitecekleri bir yer olmaksızın kütle olmaları muhtemeldir. Bitlis olmasaydı, bizim onu yaratmamız icap edecekti. Bu mülahazaların (düşünce) neticesi şudur: Bitlis'i kuvvetli bir merkez olarak, bir Türk yuvası ve kalesi halinde tutmalıyız. Bitlis halkı etrafındaki Kürt mıntıkaya hulul (sinme) etmeye alışkındır. Onların bu hassası (özelliği) Türk kültürü için bize bulunmaz bir yardımcıdır. Sağlam bünyeli bir Van şehri, şarkta Türk hâkimiyeti için çok önemli. Eğer ufak bir endüstri merkezi yapabilirsek, iptidai (ilkel) maddelerin toplanma ve pazaryeri olarak Bitlis Türk kültürü etrafa çok müessir (tesirli) olacaktır. Bu halde Bitlis kuzeyden veya güneyden kültürel veya siyasal yayılmaya karşı esaslı bir müdafaa nokta-i istinadı (dayanak noktası) kalır. Bitlis'in tarihi bu vazife için emniyet vericidir."

- √ Van: "Tatvan'da Sürmene'den getirilen muhacirleri ve onların evlerini gördüm. İlk bakışta insana iyi tesir yapan bu muhacir köyü şikâyetçilerle doludur. Evlerin dışına

konan kiremitler karı tutmuyor. Taban toprak, pencereler muhafazasız ve Sürmeneliler mühim kısmı sanatkâr oldukları için geçimlerinden muzdariptirler (ızdırap çeken). Karadeniz'in bu nüfusunu geçindirmeyen kalabalık muntikasına bir nefes ve geçim yeri olarak düşündüğümüz Van Gölü kenarından ilk yerleştirdiğimiz Sürmeneliler memnun olmazlarsa bütün düşünce akamete (neticesizlik) uğrayacaktır. Van halkı düşük, fakir, trahumlu bir tesir yapar, asıl Vanlılardan bir kısmı henüz dönmemiş. Halkı derlemedir. Bütün halkın ümidi devletin göstereceği ilgidedir. Sağlam bünyeli iyi bir Van şehri, şarkta Cumhuriyet'in çok önemli bir temeli olacaktır. Böyle bir temel Türk hâkimiyeti için her bakımdan lazımdır."

- ✓ Van Gölü: "İşletme idaresinin motorları, birinci ve ikinci mevki Marmara Denizi nakliyatından fazla ücret alırlar. İşletmenin bütün bütçesini hazine verir. Buna mukabil ucuz fiyatla nakliyat yapmak şimdiye kadar işletmenin aklına gelmemiştir."
- ✓ Muş: "Üç-dört bin nüfuslu ufak bir kasaba. Hükümet konağı yarım. Vilayet merkezi olarak yeni canlanıyor ve ümitle bekliyor. Toprağı çok mümbit (verimli) olmakla şöhreti olan bir buçuk milyon dönümlük Muş Ovası'nın Ermeni köyleri boş -Tedricen (azar azar) Kürtlerle dolmakta ovanın şurasında burasında sazlıklar artmakta. Muş Ovası uzun süre boş kalmayacak, herhalde Kürtler yavaş yavaş dolduracaklardır."
- ✓ Bulanık, bir kaza merkezidir. Yeniden bir Türk şehri olarak düşünülmüş, her taraftan ele geçen muhacirler yerleşt-rilmeğe çalışılmış. Bin beş yüz kadar nüfus oldukça mümbit ve sulak bir arazide didinip durmaktadır.
- ✓ Birbirinden üç-beş sene farkla gelmiş üç tabaka muhacir vardır. Çıldırılar, Ahilkelekliiler, Erivanlılar. Hemen

hepsi hallerinden ve hükûmet memurlarından şikâyetçi, iki seneden beri orada bulunan kaymakam asabi. Namuskârane iş gördüğünü anlatıyor. Gelen parayı muntazam olarak dağıtmaktan hesap vereceğini söylüyor. Halk düşkün, feryatlı. Henüz arazileri mal olmamış. Çayırliklar fena taksim edilmiş. Şikâyet ederler.”

√ Ağrı: “Karaköse vilayetine girildiğinden itibaren süvari fırkasının heybeti ve prestiji hissedilir. Karaköse’nin kendisi, insana harabe ortasında ilk mamûre tesiri yapıyor. Son zamanlarda bu havalide inkişaf (meydana çıkma) etmiş olan başlıca yerdir. Askerî binalar şehri toplamış gibidir. Karaköse, hükûmete yakın bir Kürt şehridir. Halk Türklüğe hevesli ve mutidir. Bazılarına göre zahirî ve hilekârane olan bu Türklük yakınlığı bence kazanılmış mesafe ve teşvik olunacak bir durumdur. Karaköse’de hükûmet daireleri fenadır. Subay ve işyarlara (memur) ev temin etmek lazımdır. Fırka kumandanının çalışması takdir ve teşvik olunacak mahiyettedir. Süvari spor ve talimleri ve askerî bakım için Karaköse’de bana gösterilen şeyleri, İstanbul, Ankara ve İzmir’de her kıta gösteremez. Halkın gözü önünde yapılan bu talimler ve asker sporları, yalnız manzarası ile devletin kudret ve hâkimiyetini sağlamlaştırmaya çok tedbirden fazla yaramaktadır. Dikkate değer ki, erat yerli ve halk da Karaköse vilayeti halkıdır. Eleşkirtli veya Diyadinli neferlerin Orta Anadolu neferi haline geldiğini görmek çok umut verici bir şeydir. Bu neferlere Kürt köyleri içinde de rast geldim. Askerden geldikleri ve Türklüğe ısındıkları besbelli idi.”

√ Sürbahan: “Dağ livasının (sancak) bir alay garnizonudur ve asıl Sürbahan’dan ayrı bir askeri şehir kurulmuş. Mektep yapılmaktadır. Subaylar aileleri ile beraber burada otururlar. Her ev 30-50 liraya çıkarılarak bu havaliye göre temiz bir merkez kurulmuştur. Biraz daha esaslı yar-

dım yaparsak hem subayların hali daha kolay olur hem de havali için bir medeniyet merkezi haline gelir. Subay çocuklarının neşeli gürültüleri ve oyunları içinde birkaç saat geçirdik. Zabitlerin küçük çocuklarından Gürcübulak, Bulakbaşı, Aybey Dağları hakkmda malumat dinlemek, insana heyecan veren bir şeydir. Subay çocukları 6 yaşından itibaren devletin hudutlarını beklemeye alışmaktadırlar.”

√ İğdır: “Kimsenin yerinden oynatılmasına ne lüzum ne de imkân var. Kürtleri verimli topraklardan nereye göndereceğiz? Hudut üzerinde bulunan yerleri derhal Kürtlerle dolacak. Ağrı’dan muvakkaten (geçici olarak) gelen Kürtleri de bir yere gönderemeyiz. Temeddün edip (medenîleşip) sükûnet bulmuş olmaları kâfi bir kârdır. Kağızman’da bir süvari livamız güzel garnizonlarına yerleşmiş. Sarıkamış bir Avrupa şehri manzarası ile bizi karşıladı. Sarıkamış’ı bayındırlığını koruyarak anavatan şimendiferlerine bağladığımız gün, bütün memleket için bulunmaz bir toplama yeri olacaktır. Bundan 10 sene sonra Sarıkamış ordugâhına askerî olarak dahi ihtiyacımız olacağını zannediyorum. Rusların bol Fransız istikrazlarına (borç paralarına) dayanarak vücuda getirdikleri bu ordugâh az masrafla kurtarılabilecek bir haldedir. Murgul’un hali anlatılmaz bir trajedidir. Bir enkaz yığını gibi...”

√ “Kars ve Artvin’i bir an evvel soyup tahrip etmek fikrinde değil, bütün kuvvetimizle son ana kadar muhafaza etmek kararında olduğumuza içeriği ve dışarıyı kesin olarak inandırmak mecburiyetindeyiz. Dikkate değerdir ki, Kars vilayeti dâhilinde bu kadar yol yapmış olan Ruslar, Ardahan ile Artvin’i bağlamamışlardır. Artvin, Çoruh Nehri ile ve bir şose ile Batum’a bağlı kalmış. Hâlbuki şimdi Artvin bizim için Hopa’ya merbût (bağlı,

irtibatlı) ve hudûtta bulunan diğer Türk kazalarıyla bir iktisadi ve siyasi başlıca mıntıka halindedir. Yusufeli üzerinden Erzurum'a bağlanması icap eder."

√ Erzurum: "Bu sefer bütün şarkta gördüğüm merkezlerin en fena halde olanlarından biri ve vilayet olarak en az hizmet edilmiştir. Trahom ve sifilis (frengi) vilayeti tahrip etmektedir. Erzurum'un asayışı bile ciddi bir ilgi görmemiştir. Erzurum'un kalkınmasını az senelerde temin edebilirsek, şimalde hududa karşı ve içeride Kürtlüğe karşı sağlam bir Türk merkezini yeniden kurmuş oluruz."

√ Erzincan: "Kalabalık bir Türk mamûresi olmak için bütün şartlara maliktir. Erzincan'da Dersim saldırıları tablo halinde görülür. Erzincan Halkevi'nde Dersimliler tarafından soyulanlar geçit yaptılar. Hikâyeler çok acıklıdır. Amerika'da çalışarak biriktirdiği para ile dönerlerken soyulup dilenci haline gelmiş olanlar, bilmem kaç defa sürülerini kaptırarak artık hayvan beslemekten vazgeçmiş olanlar, birer birer anlattılar. Dersim Kürtlerine karşı vaktiyle set olan Türk köyleri dağılıp zayıflayarak ve Ermeniler kâmilten kalkarak Dersimlilerin istilâsına karşı meydan tamamen boş kalmıştır. Erzincan yanındaki boş köyler, Dersim'in semiz ve mütehakkim (hakim) halkı ile süratle dolmaktadır. Erzincan beyleri arazilerinde işlemek için Dersimlileri maraba adı altında kullanmaktadırlar. Bu, beylerin bir nevi Dersimli himâyesine sığınmasıdır. Bu köyler ve marabalar, Dersim çapulcu kollarının içeri yayılması için menzil ve yatak rolü yapmaktadırlar. Az zamanda Erzincan'ın Kürt merkezi olmasıyla asıl korkunç Kürdistan'ın meydana gelmesinden ciddi olarak kaygılanmak yerindedir. Erzincan Kürt merkezi olursa Kürdistan'ın kurulmasından korkarım."

Genel İnspektörlerden Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne

İnönü raporunda "İdari Meseleler" başlığıyla, Doğu ve Güneydoğu illerinin idaresine ilişkin "Genel İnspektörlük" (Genel Müfettişlik) müessesesini de öneriyor ve şöyle diyor:

"Genel inspektörlük, doğu illeri için esas idare şekli olacaktır. Mütemâdî (aralıksız) teftiş lüzûmu, hudut meseleleri, iskân meseleleri, birkaç vilayeti alakadar eden ekonomi ve muvasala (ulaşmak) programları ve yer yer özel adliye rejimini geniş salâhiyetli, (yetkili) geniş teşkilatlı Genel İnspektörler temin edebilir."

İnönü Genel İnspektörlerin yetkilerini de sayıyor:

- ✓ "Genel müfettişler bütün muamelatın merkezi ve bütün memurların mukadderatına kat'î olarak hâkim olacaklardır. Birinci Genel Müfettişlik'ten başka, merkezi Erzurum olacak olan üçüncü Genel Müfettişlik teşkil olunmalıdır.
- ✓ Bu müfettişlik kapsamına Ağrı, Kars, Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Erzincan ve Erzurum vilayetleri alınmalıdır. Bu teşekkülü derhal kurmak lazımdır. Vilayetler sayısından anlaşılıyor ki, Ağrı, Birinci Genel Müfettişlik'ten üçüncüye nakledilecek ve Artvin Vilayeti yeniden teşkil olunacaktır. Dersim'in yeniden teşkili ile askeri bir idare kurulması ve Dersim ıslahının bir programa bağlanması lazımdır.
- ✓ Kazalarda bazı değişiklikler ve yeni kazalar yapılması da zarûridir. Bunlar Genel Müfettişle birlikte yapılmalıdır. Genel Müfettişlerin asayiş, iskân ve program hususlarında vekâletlerin (Bakanlıkların) yegâne muhatabı olması başlıca meseledir. Genel Müfettişler, lüzûmlu ve acil gördükleri anda, mıntıkaları dâhilindeki herhangi bir emri veya tedbiri durdurmaya, tadil (değişiklik) etmeye salâhiyetli olacaklardır. Böyle bir mesele hangi vekâlete

(bakanlığa) taalluk (bağlılık) ederse o mesele ıcas ederse hükümette mütalaa (etraflica düşünmek) olunacaktır.

- ✓ Doğu illerinde tatbik edilmek üzere, özel bir adliye rejimi kanun ile tayin olunacaktır. Böyle bir proje bilhassa birinci Genel Müfettiş'le birlikte hazırlanacaktır. Adliye memurları üzerinde birinci ve üçüncü Genel İnspektörlerin kati salahiyetleri olacaktır. Genel inspektörlerin alelumum sivil devlet memurları üzerindeki sicilleri esas mahiyeti haiz olacaktır."

Genel müfettişlik İnönü'nün raporundaki öneriler doğrultusunda başlangıçta pek uygulama alanı bulamıyorsa da daha sonra bu yapı kurumsallaşmış bir hale getiriliyor.

Saygı Öztürk'ün de dediği gibi, görev tanımı uzun yıllar Güneydoğu Anadolu'da varlık gösteren Olağanüstü Hal Bölge Valiliği koşullarına kısmen benziyor. Kurumsal hale gelen bu yapının işleyişi ve yetkileri neredeyse aynı. Zaten Olağanüstü Hal Bölgesi'nde alınacak yeni önlemleri kapsayan kanun hükmünde kararname ile 1990'lı yıllarda İnönü'nün 1935 tedbirlerinin sürdürüldüğü iddia edilmişti.

Sonuç

İnönü, raporunda Cumhuriyetin askeri temele dayandığını belirtiyor. Cumhuriyetin, bir numaralı güvencesi olarak da Orduyu görüyor.

**BAŞBAKAN İSMET PAŞA'NIN, CUMHURBAŞKANI
GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA'YA,
NASTURİ HAREKÂTININ BAŞLAMASINA
KADAR OLAN DURUMU ÖZETLEYEN RAPORU**

Ankara, 16 Eylül 1924

Trabzon'da:

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1. Tedip (yola getirme) harekâtına memur kıtalarımız bu gün (16 Eylül 1924) sabah harekata başlayacaklardır.
2. Çölemerik Grubu (Bir piyade alayı, bir kudretli dağ bataryası), Çölemerik'in 15 km. güneybatısındaki Beylan yaylasına gelerek Zap vadisine hâkim olacak.
3. Beytüşşebap'ın 20 km. güneydoğusundaki 3507 rakımlı tepede bulunan bir piyade alayı ile bir kudretli dağ bataryası ve Beytüşşebap'ın 5 km. kuzeydoğusundaki Elk'te bulunan bir piyade alayı ile bir dağ taburundan ibaret Beytüşşebap Grubu, Nurettin Paşa komutasında Nasturyan yürüyerek aşağı ve Yukarı Tayyari bölgelerine hakim olacak.
4. Beytüşşebap'ın 25 km. kadar güneyinde ve Harbur suyu üzerinde Çel Bagoga bölgesinde toplanmış olan 1 nci Süvari Tümeni, bir kısmı ile Tayyari bölgesine yürüyecek ve büyük kısmı ile Ümadiye'den gelen işaretleri gözetleyecek ve örtecek ve Beytüşşebap Grubu'nun ilerlemesini kolaylaştıracaktır. Gruplar arasında civardaki işaret kuvvetleri de bulunmaktadır.

Bu kıtaların ilk hedefi, Harbur ile Zap suları arasındaki Nasturi tepesine hakim olmaktır. Bundan sonra Zap'ın doğusuna ve Çal istikametine yürünecektir.

İngilizlerle vaki (olmuş) olan temasımız, 1 nci Süvari Tümeninin Hazil çatısındaki toplanma yerinden Harbur suyu üzerindeki toplanma bölgesine hareketinde sağ

yancı olarak ayırdığı bir bölük süvari ve aşiret erlerine mürekkep kuvvetin İngilizlerin sınır karakolu yaptıkları Birsivi civarına 12 Eylül 1924'te yaklaştıkları vakit bu karakoldan ateş yemelerine karşılık taarruz (saldırı) ederek karakol erlerini tart (kovmak) etmelerinden ibarettir. İngilizler belki buna karşılık statüko sınırını geçmemiş olan süvari kıtalarımıza taarruz etmişlerdi. Bundan başka İngilizlere ait Banona karakolu erleri de merkezi Banona olan ve ordumuza arzı hizmet eden Güli aşiretleri reisi Sadık Ağa tarafından kıtalarımızın gelmesinden üç dört gün önce ellerinden silahları alınarak tart edilmiştir. Bu olaylardan başka yeni bilgi gelmemiştir.

5. Kıtalarımızın Çölemerik, Beytüşşebap ve Harbul civarında toplanmaları sırasında Bitlis'te bulunan eski milletvekili Yusuf Ziya'ya Beytüşşebap Grubu'ndaki 18'nci alay Yaveri ve kardeşi Teğmen Rıza, 31 Ağustos'ta bir telgraf çekmiş ve bunda "emredilen miktardaki meblağı emrinize poliçe etmek üzere cevabınızı beklemekteyim" demiştir. Yusuf Ziya da buna karşılık "Erzurum'a gidiyorum. Miktar tayinine mahal yoktur. Hemen ve süratle para gönderiniz. Muvasalatıma (ulaşmak) bakmayarak Bahattin ve Faik'e bilgi veriniz" diye telgraf çekmiştir. Bahattin, Ziya'nın kardeşidir. Ve Erzurum'da memurdur. Faik damadıdır. Bitlis'tedir.

Yusuf Ziya 11 Eylül'de Erzurum'dan Faik'e şu telgrafı vermiştir. "Ankara'ya hareketim Rıza'dan para gelmesine bağlıdır. Kendisinden aldığınız malumatı yarına kadar bildiriniz."

Faik 12 Eylül'de Ziya'ya şu karşılığı veriyor: "Rıza bir hafta önce 300 lira Hacı Mehmet vasıtasıyla çıkardığı halde şimdiye kadar almadığınıza mana veremedim. Koyunları Siirt'e gönderdim. Satılırsa gönderirim. Sıhhatteyiz."

Yusuf Ziya tutuklanmasından sonra da Faik'e şu telgrafi vermiştir. "Tutukluyum, Ankara'ya gidemeyeceğim. Paraya ihtiyacım kalmadı. Nerede kaldığımı tahkik (doğruluğunu araştırmak) et".

Yusuf Ziya daha önce Muş ovasında Vartenis köyünde iken Beytüşşebap Grubu'nun eylülün altıncı günü firar edeceğinden ve Siirt'le Van'ı basacağından söz etmiştir.

6. Beytüşşebap Grubu'na dahil olan ve Ziya'nın kardeşi Rıza'nın yaveri bulunduğu 18'nci Alaydan dört subay ile 400 kadar er de eylülün 8/4 gecesini firar edileceğinden bahsediş, kıtaların firarı ile dahilde Van, Bitlis, Siirt bölgelerinde ayaklanma tertip etmiş olduğunu ve bu ayaklanma sırasında bizzat Erzurum'da bulunarak ya bizzat mürettep (tertipleyen) olduğunu gizlemek veya Erzurum havalisinde bu yolda bir dayanak ve iştirak sağlamak istediğini tahmin ettirmiştir. Firari subaylardan birinin Zaho'da İngilizlere katılmış olması, genel tertibatın İngilizler tarafından alınmış olduğuna ihtimal vermektedir. Adı geçen kimseler kamilen tutuklanmışlardır.
7. Süvari Tümeni'nin geçtiği bölgeye, civar Kürt aşiretleri reisleri, Türk kıtalarının ve Türk hükümetinin tekrar gelmekte olduklarından çok memnun olduklarını ve maiyetleri ile iltihaka (katılma) hazır bulunduklarını bildirmişlerdir.
8. Boğaz'lardan denizaltı geçişinin dikkatle gözetlenmesi emredilmiştir.
9. Genel durumda görülen gerginlik henüz olağan ve beklendiği şekildedir. Bundan fazla bir fevkaledelik olduğu henüz hissedilmediği gibi özellikle mali ve ticari durumu düşünerek fazla bir telaş göstermek istemedik ve bu fikirle basına da olayları bildirmediğimiz. Seyahatinizin sukûnetle tabii seyrinde geçmesine her bakımdan önem veriyoruz. Zaten İnebolu'ya gelinceye kadar durumun da daha ziyade aydınlanacağı maruzdur (etkisindedir).

NASTURİ HAREKÂTI'NDA GENELKURMAY BAŞKANLIĞI'NIN, DURUMUN CİDDİYET VE ÖNEMİNİ BELİRTEN RAPORU

Ankara, 23 Ekim 1924

Milli Savunma Bakanlığı'na

21 Ekim 1924 gün ve Ordu Dairesi 1627 sayılı yazı cevabıdır.

1. Musul meselesi henüz açık ve belli bir şekil göstermemekte ve bu sebeple genel durumdaki belirsizlik devam etmektedir. İngilizler, bir taraftan çeşitli durumlar yaratarak ve siyasi müzakereler hazırlayarak ve tertip ederek vakit kazanmakta, diğer taraftan Irak'ta daha kuvvetli bulunmak hususuna önem vermektedirler. Musul ilinin kuzey kısımlarında sıkıyönetim ilanı, izinli olan subayların Irak'taki kıtalarına süratle yollanmaları, Irak'taki kuvvet sıklet merkezinin Musul'a naklolunması, İngilizlerin İran dahilinde de faaliyet göstermekte olmaları, bizzat Müstemlekeler Bakanının uçakta Musul'a kadar giderek denetlemelerde bulunması, aynı zamanda Irak Başbakanının da Irak Hükümeti adına Musul'un bütün sancaklarını dolaşması ve denetlemesi ve en son istihbarat cümlesinden olarak kuvvetli bir İngiliz donanmasının Basra'ya hareket ettirilmiş olması, İngilizlerin Musul meselesine pek ziyade önem vermekte olduklarına dalalet (sapkınlık) eder. Bizim de buna karşılık, yalnız siyasi müzakereler veya herhangi bir siyasi karar sonucuna güvenmek değil, bizzat kuvvetli olmamız gerekir. Ancak bu takdirde duruma hakim ve hakkımıza sahip olabiliriz.

2. Bugünkü genel durum, Balkan Harbine takaddüm (öncelik) eden siyasi durum gibi belirsiz olmakta devam ettikçe, memleketin savunma vasıtalarını hazırlamak ve kuvvetini sağlamaktan sorumlu olan Genelkurmay Başkanlığı, silah altında bulunan herhangi bir sınıf erlerinin terhisini, ne de kanunen aske-re alınması ve derhal eğitimleri gerekli olan bir sınıf erlerin celbinin ertelenmesini uygun göremez.

3. Siyasi duruma daha ziyade vakıf ve hakim olan hükümet, genel durumun sakin ve tehlikesiz olduğunu temin eylediği ve kanunen terhise müstahak (haketmiş) erlerin terhisisine muvafakat (anlaşmak) ve 318 doğumlu ikinci tertip erlerin celp edilmemesi-ni onadığı takdirde, Genelkurmayca hükümetin kararına göre hareket olunacağını arz eylerim efendim.

İmza
FEVZİ

TUNCELİ KANUNU ÖZETİ

25 Aralık 1935'te çıkarılan 2884 sayılı Tunceli ilinin idaresi hakkındaki Kanuna göre; Tunceli iline korgeneral rütbesinde bir zat vali ve komutan seçilir ve kendisi aynı zamanda teşkil edilen 4'ncü Genel Müfettişliğin de Genel Müfettişidir.

İdari Yetkiler:

Vali ve komutan, bakanların haiz oldukları bütün yetkileri haizdir.

Vali ve komutan, lüzum gördüğü takdirde ili teşkil eden ilçe ve bucakların hudut (sınır) ve merkezlerini değiştirir.

Vali ve komutanın inhası (tayini) üzerine, ilin ilçe kaymakamlıkları ve bucak müdürlüklerine muvazzaf (görevli) subaylar atanabilir.

Vali ve Komutan, adliye memur ve katipleri hakkında Hakimler konunun hükümlerine göre bunların amirleri tarafından verilebilecek cezaları daha uygulamaya yetkilidir.

Vali ve komutan, lüzum gördüğü belediyelerde başkanlık görevini kaymakamlara ve bucak müdürlerine verebilir.

Adli Hükümler:

Cumhuriyet savcıları hazırlık tahkikatında hâkimlerin haiz oldukları etkileri kullanırlar.

Cumhuriyet savcıları ilk tahkikata lüzum görmedikleri işleri iddianame ile doğruca mahkemeye verebilirler. İlk tahkikat icrası kanunen mecburi olan suçlarda dahi savcılar bu yetkiyi kullanabilirler.

Dava açılması izne bağlı olan işlerde izin verme yetkisi vali ve komutanındır.

Hakim reddine dair dileğin kabul edilmemesine dair kararlar kesindir.

Hazırlık tahkikatında yapılan tahkik işleri, ilk tahkikatla tekrarlanmaz.

İlk tahkikatın açılması kararma itiraz edilemez.

Cumhuriyet savcısının iddianamesi sanığa tebliğ edilmez.

İlk tahkikat sırasında verilen tutuklama kararlarına sanık tarafından itiraz edilemez.

Duruşmada Cumhuriyet savcısının muvafakatı ile şehitlerin hazırlık veya ilk tahkikatta tespit edilen ifadelerinin okunması ile yetinilebilir.

Vilayet içindeki ceza mahkemelerinden verilen hükümler temyize (ayırt etme) tabi olmayıp kesindir.

Çeşitli Yetkiler:

Vali ve komutan, emniyet ve asayiş bakımından lüzum görürse il halkından olan fertleri ve aileleri il içinde bir yerden diğer bir yere nakletmeye ve bu gibilerin il içinde oturmalarını menetmeye yetkilidir.

Vali ve komutan, herhangi bir şahıs hakkındaki takibatın ertelenmesine ve cezaların teciline yetkilidir. Bu erteleme ve tecil zaman aşımı işlemine mani olmaz.

İdam hükümlerinin vali ve komutan tarafından teciline lüzum görülmediği takdirde infazı emrolunur.

Tunceli ili içinde oturanlar; Elazığ, Malatya, Sivas, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Bingöl illerine geçerek Türk Ceza Kanunu'nun bu kanunla tespit edilen suçlarını işledikleri takdirde, işledikleri suç Tunceli ili içinde işlenen suçlarla irtibatlı ise, bunlar ve bunlara yataklık edenler Tunceli ilindeki yetkili makam ve mahkemelerce bu kanundaki usule göre takip ve mahkeme olunurlar.

Bu kanunun hükümleri makabine şamildir (kapsar).
Bu kanun neşri tarihinden 1 Ocak 1940 tarihine kadar geçerli olacaktır.

31 Aralık 1935

NOT:

Bu kanun hükümleri, sonradan çıkarılan muhtelif kanunlarla 1946 yılı sonuna kadar uzatıldı.

(Ek-4)

**1937 YILINDA YAPILAN TUNCELİ TENKİL
HAREKÂTINA DAİR BAKANLAR KURULU
KARARI**

GAYET GİZLİDİR

KARAR

4 Mayıs 1937

Başvekalet Kararlar Müdürlüğü

Sayı:.....

Son günlerde Tunceli'de vukua gelen hadiselerle dair raporlar 4.5.1937 tarihinde Atatürk'ün ve Mareşal'ın huzurları ile tetkik ve mütalaa (etraflica düşünmek) edilerek aşağıdaki sonuca varılmıştır.

1. Toplanan kuvvetlerle Nazmiye, Keçizeken (Aşağı Bor), Sin, Karaoğlan hattına kadar, şedit ve müessir (şiddetli ve tesirli) bir taarruz hareketi ile varılacaktır.
2. Bu defa isyan etmiş olan mıntıkadaki halk toplanıp başka yere nakil olunacaktır. Ve bu toplanma ameliyesi (tecrübeli) de köylere maskin edilerek hem silah toplanacak, hem bu suretle elde edilenler nakledilecektir. Şimdilik (2000) kişinin nakli tertibatı hükümetçe ele alınmıştır.

Mülahaza:

Sadece taarruz hareketiyle ilerlemekle iktifa (yetinme) ettikçe isyan ocakları daimi olarak yerinde bırakılmış olur. Bunun içindir ki, silahlanmış olanları ve kullananları yerinde ve sonuna kadar zarar veremeyecek hale getirmek, köyleri kâmilten tahrip (tamamen yıkmak) etmek ve aileleri uzaklaştırmak lüzumlu görülmüştür.

Not: Malatya'dan ve Ankara'dan gönderilen kuvvetlerin cephede var olmaları ve cephedeki kuvvetlerin ufak tefek talimleri ve istirahatları bundan başka Diyarbakır'dan gelecek taburun tavgizi, (görevlendirmek) bütün bunlar düşünülerek bir hafta sonra yani 12 Mayıs'ta ileri harekete başlanabileceği anlaşılmaktadır.

Not: Paraya acımaksızın içlerinden çok adam kazanıp kullanmaya çalışmak lazımdır.

Aslı gibidir.

İmza

(Ek-6)

**İKİNCİ TUNCELİ TENKİL HAREKÂTI SIRASINDA
4'üncü GENEL MÜFETTİŞLİKÇE YAYINLANAN
BİLDİRGE**

Ovacık kazasının Lertik, Mercan ve Birman mıntıkalarında Oturan Kalanlı Halka;

1. Halkı fukaralıktan ve cahillikten kurtarmak için hükümetin Tunceli'de yapmakta olduğu iyi işleri her gün öğreniyorsunuz. Bu güzel ve hayırlı işleri kendi menfaatleri için zararlı sanan bazı boş kafalı zalimler, içinizden bir kısım cahilleri yalan ve iftiralarla kandırarak Mansuluşağı köyünde ve diğer askere tüfek sıkmak ve masum halkın mal ve davarlarını zorla almak gibi suçlar yaptırılar. Bu suç yüzünden, cahilleri hükümetten uzak bulundurmak suretiyle fakir fuka-

ranın canını, ırzını ve malını kendi keyifleri için istedikleri gibi kullanmak istediler. Bu sebeple hükümet, zalimlerin zulümlerine son vermek ve masum halkı onların elinden ve şerrinden kurtarmak için asker getirmiş bulunuyor. Görüyorsunuz ki, dört tarafınızı asker sarmıştır ve harekete geçecektir. Maksadımız yalnız suçluları ve bilhassa elebaşları uslandırmaktır. Bunun için:

a. Zorla ve cahillikle düşünmeden suç yapmış olanlar, canlarını, çoluk çocuklarını kurtarmak için hükümetin adaletine güvenerek gelip teslim olsunlar. Bunlar kendileri gelip teslim olmazlarsa gönülleri ile suç yapmış sayılacaklarından behemahal (mutlaka) takip edilecek ve ele geçirileceklerdir. O zaman çok ağır ceza görecektir.

b. Bu suçlular, kendilerini zorla felakete sürükleyenleri ölü veya diri yakalayıp hükümete veya askere teslim ederlerse cezadan kurtulmakla beraber mükâfat da alırlar.

2. İçinizde suçsuz olanlar çoktur. Asker suçluları ararken bu suçsuz halkın zarar görmemesi için suçlulardan ayrılıp çoluk çocukları ile beraber Pülür'deki kaza merkezine gelsinler. Hükümet, geçen senelerde olduğu gibi bunlardan da şefkatini esirgemeyecektir.

3. Hükümetin bu son sözünü yerine getirmeye mani olanların günah ve vebali kendi boyunlarında kalır.

(Ek-7)

İKİNCİ TUNCELİ TENKİL HAREKÂTI SIRASINDA 4'üncü GENEL MUFETTİŞLİKÇE YAYINLANAN DİĞER BİR BİLDİRGE

Gözünüzle görüyorsunuz ki, askerlerimiz Bobyezbaba, Koz dağı, Dolubaba, Azizabdal ve Zel dağı tutmuş, her taraftan ve yakından sizi çember içine almıştır. Tayyarelerimiz de üstünüzde dolaşıyor ve ne yaptığınızı görüyor. Birkaç akılsızın yalan sözlerine aldanarak onlara uydunuz. Eviniz-

den, tarlanızdan ayrılarak koku, heyecan, zahmet ve ıstırap içinde sefil ve aç bir halde çukur yelere ve havasız, karanlık mağaralara çoluk çocuk ve hayvanlarınızı götürdünüz. Açlık ve sıcaktan bunlar arasında hastalık çıkacaktır. Bu yerlere sığınmakla takipten kurtulacağınızı sandınız. Kahraman askerlerimiz güvendiğiniz dağları aştı ve her tarafa girip çıktı, en son sığındığınız yerlere girmek için hazırdır. Fakat devlet, evlatlarına kıymaz. Onlara hiçbir zaman fenalık yapmak istemez. İtaatsizlik yapan evladını döverken de yüreği acır. Sizin de yaptığınıza nedamet (pişmanlık ettiğinizi ve pişman olduğunuzu biliyoruz. Sizi felakete sürükleyenlere kızdığınızı ve beddua ettiğinizi işitiyoruz. Size ve bilhassa çoluk ve çocuğunuza çok, hem pek çok acıyoruz. Bu azaptan ve sefaletten kurtulmak için yegâne çare devletin kucağına dehalet (sığınmak) edip gelmektir. Akıllı olanlar bu işe hemen giriştiler ve şimdi Erzincan'da, Pülümür'de, Nazımiye'de, Mazkirt'te ve Ovacık'ta rahat ve huzur içinde oturuyorlar. Hükümet, kendi sözünü dinleyen evlatlarına daima iyilik yapar. Bugünkü perişan halinize son verip takipten ve ağır cezadan kurtulmak istiyorsanız, işte size son nasihatimizi ve şefkatli sözümüzü tekrarlıyoruz. Eğer çoluk ve çocuğunuza acıyorsanız siz de bizim gibi düşünürsünüz ve yaparsınız. Gelip dehalet (sığınmak) edenler ıstırap ve zahmetten kurtulurlar. Gelmeyenlerin üzerine askerimiz yürüyecek ve tayyarelerimiz uçacaktır. Bunların hepsi yakalanıncaya kadar arama devam edecektir. Takipten kimse kurtulamayacaktır.

Kurtuluş ve selamet yolu devletin kucağına iltica edip şefkat istemektir. Hükümete ve askerlere çabuk dehalet ediniz ve sefaletinize son veriniz. Dehalet edenlere iyi bakılması için merkezlere emir verilmiştir.

Koçuşaklılar birkaç cahilin yaptığından çabuk pişman oldular ve hükümetin şefkatine dehalet ettiler ve takipten kurtuldular. Şimdi köylerinde rahat oturuyorlar. Eşkıyalığa karışmamış olanlar köylerinde iş ve güçleri meşgul bulunuyorlar. Bu akılla Tuncelililerin hali size örnek olsun.

ÖZMEN'İN KÜRT RAPORU

1890 doğumlu olan Abidin Özmen, Mülkiye mezunu. Devletin kendisine sağladığı bursla yurtdışında eğitimine devam ediyor, dönüyor; Bursa Emniyet Müdürlüğü'nden Bitlis ve Bursa Valiliği'ne, milletvekilliğinden Milli Eğitim Bakanlığı'na uzanan meslek hayatı onu Diyarbakır'da 1. Umum Müfettişliği görevine kadar getiriyor.

Özmen'in raporu; Diyarbakır, Bitlis, Van, Hakkâri, Muş, Mardin, Urfa, Siirt illerini kapsıyor. Rapordan anlıyoruz ki; 1936 yıllarında bölgede 228.282 Türk, 765.000 Kürt, 5.000 Ermeni, 20.508 Süryani, 92.274 de Arap nüfusu bulunmakta.

Özmen'in raporu hazırlamaktaki amacı ise bir temenniden ibaret.

Saygı Öztürk; 'Kasadaki Dosyalar' adlı kitabında Abidin Özmen'in 1936'da hazırladığı Kürt raporuna geniş yer veriyor. Özmen'in raporunu Öztürk'ün kitabından özetliyoruz:

“Kürtlük işini herhangi bir hal şekline getirerek tabiatın birçok varlıkları ve zenginliklerle doldurmuş olduğu bu bölgenin daima Türk vatanının öz ve ayrılmaz bir parçası olarak kalması temennidir.”

Ancak Özmen'in temennisi bölgede Kürt nüfusunun artmasının önüne geçemiyor.

Özmen: “Bölgedeki Türkler Kürtleşmiştir”

* 1927'de 868 bin 329 olan bölge nüfusu 1935'te 1 milyon 126 bin 765'e çıkar. Yani 10 yıl içerisinde 258.436 artar.

* 1927'de bölgedeki Türk nüfusu; 206 bin. 1935'de 22 bin artışla 228 bin olur. Kürt nüfusu ise 1927'de 543 bin iken 1935'te 765 bine çıkarak 222.000 artışla nüfus patlaması yaşar.

* Diğerleri 119 bin 329'den 1935'te 133 bin 765 ile 14 bin 436 artış sağlar.

Özmen, bu istatistikî bilgilerden kuşku duyar, bazı Türklerin asimile olarak Kürtleştiğini, bunları da Kürt sayarak Kürt nüfusunun artırıldığını öne sürer. Özmen'e göre bölgede sadece Kürt nüfusu artmamış, Kürtlük duygusu da gelişmiştir: Bunu da Şeyh Said isyanına bağlar.

Öyle ki; kendilerine "Hesanalı Ferzende, Hesanalı Ado, Yado, Alican, Seyithan, Gevalı Adil, İzzet, Musa, Simko, Cıbranlı Halit, Hasenanlı Halit, Bitlisli Mazlup Ziya, İhsan, Nuri Hoca" gibi milli kahramanlar bile yaratırlar.

Özmen'in bir başka tespiti; Kürtlük hareketinin, Ermeni, Asûri, Süryani gibi yerlerde dış bağlantılı olarak yerleşmesi ihtimali. Buna karşı Dersim'deki benzeri bir uygulamanın burada da uygulanmasını ister.

"Kürtler dışarıyla bağlantılı"

Özmen'in raporunda; bölgede Kürtçülük yapanların dış bağlantıları da şöyle sıralanıyor:

"1935 yılında Erivan'da gerçekleşen bir Kürdoloji Kongresi'nde Kürt bölgelerinde Türk tesirini kırmak için, Kürtlerin tarihini yazıp, haritasını çıkartıp, Kürtçe lehçeleri birleştirerek tek Kürt dilini yaratmak üzerinde durulmuştur. Yine Erivan'da kurulan Marksist ve Leninist Enstitüler de Kürtçülük propagandası yapmaktadırlar. Suriye'de Kürtlük için çalışan Bedirhanogullarının girişimiyle Fransız akademisyenler tarafından bir Kürtçe alfabe hazırlandığı tespit edilmiştir. ABD Boston'da çıkan Ermenice Baykar dergisinde, Rusya'nın Kürt halkına yardım için çalıştığı ve Ermenilerle işbirliği yapıldığı belirtilmektedir. Suriye'de Hoybun, Kürt Teavün, Kürt Fukaraperver, Kürt Dilini Tamim gibi çok sayı-

da oluşum Kürtlük bilincinin yerleşmesi için durmadan çalışmaktadırlar. Kürtler, Ermeniler, Süryani, Yezidi ve Asûrileri de kullanarak büyük Ermenistan ve Kürdistan Birliği için çalışmaktadırlar.”

Raporda içerde artan nüfus ve dışarıdan alınan destek karşısında sorunun önemi ise şu sözlerle yer alır:

“...Kürtlük cereyanının Türkiye Cumhuriyeti için yapabileceği zararın önüne geçmek çaresini aramak zamanının gelmiş, çatmış hatta geçmekte olduğu..”

Çaresini de bulur:

- ✓ Bölgede bulunan Kürtlerin ya asimile edilip eritilmesi veya güvenlik güçleri kontrolünde eski halin devam ettirilmesiyle ilgili alternatiflerden iç ve dış siyaset müsait olduğunda birincisi seçilmelidir. Hatta bu iş, Kürtlük için çalışanların ortada Kürt bulamaz duruma düşmelerine kadar devam edilmeli,
- ✓ Memurlardan Kürtçe konuşanlara ihtardan, memuriyetten çıkarmaya kadar ceza verilmeli,
- ✓ Doğu Vilayetleri Van Gölü havzası, Muş Ovası, Malazgirt ve Bulanık civarında tren yolunun uğradığı yerlere Türk Muhacirler yerleştirilmeli. Sırf bu işle uğraşan komisyonla kurulmalı ve sürekli köyler kurulmalı,
- ✓ Bölgede Türklük aşılacak azimli öğretmenler görevlendirilmelidir. “...Türk camiası içinde kaynaştırmak istediğimiz kimseleri Kürtçe yerine Türkçe konuşur hale getirmek lazımdır” bunun için yatılı mektepler kurmak icap eder. Bu okullarda özel müfredat takip edilmeli,
- ✓ Batı bölgelerinden buralara gelip, Kürt kızıyla evlenip yerleşenlere arazi verilmeli,

- √ Devlet dairelerinde görevli memurların Kürtçe konuşmalarına kesinlikle müsaade edilmemeli,
- √ Veteriner ve ziraatçılar köylerde Türkçe propaganda yapmalı,
- √ Kürtleri istismar eden (şeyh, ağa gibi) kişiler seçilip bölgeden çıkarılmalı,
- √ Her yıl 3 bin kişi batı bölgelerine alınarak 15-20 yıllık bir programla bu halk ortadan kaldırılmalıdır,
- √ Kürtçe bilmeyen köylüyü memur anlamaya çalışmamalı, köylüye memur olmayan tercüman bulunmalı bu şekilde herkes Türkçe konuşmaya zorlanmalı,
- √ Halkevleri güçlendirilerek buralarda halka gazete, mecmua okutulması, köylerde Türkçe konser verilmeli.

Raporunun 1. maddesinde, Kürtlüğü ortadan kaldırmak için her mevsimde her yere gidecek yolların yapılması öneriliyor.

Ve devam ediyor:

Askere alınan Kürtleri amele taburuna alarak bu yolları kendilerine yaptırmak, bunun yanında Türkçe öğretmek ve Doğu'nun sürgün yeri olmaktan kurtarılması önem arz etmektedir. Bölgenin özelliği nedeniyle başarılı memurların burada çalışması gerektiği üst düzey idarecilerce daha henüz kavranmamış durumdadır. Memurların konut, sağlık, eğitim sorunları vardır. Dolayısıyla Kültür Bakanlığı memur çocuklarını bedava okutmali, yöre memurlara sevdirmeli, çünkü bölgede valiler bile geçim sıkıntısı çekmektedir.

Ama ülke genelinde uygulanan kanunlarla idaresinin imkân kabiliyeti de bulunmamaktadır. "Bölgenin casusunu, serserisini, şakisini, suç delilleriyle kanun pençesine koymaya imkân yoktur. Hudutların gece gündüz geçilmeye uygun olan

bir noktasından bugün, öbür noktasından yarın, içeriye giren bir propagandacı veya casusun, hiçbir cezaya çarptırmadan hudut dışına gönderilmesi bu çeşit işler yapan adamların cesaretini ve sayısını artırır. Huduttan pasaportsuz veya vesikasız gelen bir şahıs ya hudut boyunda bir kurşunla karşılaşacağını veya aylarca hapis yatacağını bilirse, köyünde kurulmuş düzene çoluğu çocuğu olan bir adam kolay kolay eşkıyalık yapamaz. Bazı yetkileri Konya valisine, Amasya valisine vermeye hiç lüzum görmüyorum. Fakat Mardin valisinde bulunması ülkenin selameti için gereklidir.”

Raporda bölgede özel bir adliye rejiminin kurulması, her davaya bakan kaza hâkimliği sisteminin kurulması, temyizde oluşan zaman kaybını önlemek için Bitlis ve Diyarbakır’da üçer kişiden oluşan istinaf mahkemesi kurulması, buralarda verilen kararların kati kabul edilmesi de çözüm olarak öneriliyor.

CELAL BAYAR'IN 'ŞARK RAPORU'

Atatürk ve İnönü'nün isteği üzerine Doğu ve Güneydoğu'nun ekonomik ve siyasal durumunu ortaya koyan bir başka raporu da Celal Bayar hazırlıyor.

Bayar'ın 1936 Aralık tarihli, 'Şark Raporu' 70 sayfalık bir rapordur. Bayar'ın bölgede incelemelerde bulunduktan sonra hazırladığı raporda özetle; Şeyh Said ve Ağrı isyanlarından sonra bölgede yaşayan Kürtlere karşı ayrımcı politikalar izlenmemesi gerektiğini ifade ediyor. Toprak reformunun önemi üzerinde duruluyor.

Bayar'ın 'Gayet mahrem ve zata mahsustur' damgalı, 'Yüksek Başvekâlet'e...' diyerek sunulan rapor şöyle başlıyor:

"Doğu illeri, bizim rejimimize gelinceye kadar kat'i bir tarzda hâkimiyetimiz altına girmemiştir, geçmiş hükümetler halk üzerindeki hâkimiyetlerini, ağalar ve şeyhler vasıtası ile yürütmek istemişlerdir. Şark'ta bugün için dahi tamamen yerleştiğimiz iddia olunamaz. Dayanacağımız en mühim kuvvet ordumuz ve jandarmamızdır."

Yani Türkiye, Cumhuriyet rejimini kuralı 13 yıl geçmiş ama bölgeye hâlâ hâkim değil. Bayar bölgeye kimin hâkim olması gerektiğine de işaret ediyor:

"Hâkim olmak için en önemli güç: Silahlı Kuvvetler."

Ama bir başka çözüm yolu daha öneriyor:

"Bölgede yaşayanlara, yabancı bir unsur oldukları resmi ağızdan ifade edildiği takdirde, bizim için elde edilecek sonuç bir tepkiden ibaret olabilir. Bölgede yaşayanlara 'Kürt' dememek lazım."

Ve 1925'te Şeyh Said, 1930'da Ağrı isyanlarını hatırlatarak sonraki gelişmelere yönelik şu tespitte bulunuyor:

“İsyan edenleri cezalandırmak için şiddetin manası anlaşılır ve yerindedir, ancak isyandan sonra bölgede fark gözetmek-sizin idareyi sürdürmek için bir ilerleme kaydedilmemiştir.”

Yani; isyanlar sonrasında bölge halkına farklı muamele yapıldığını, ama buna karşın ilerleme kaydedemediğimiz ortadadır. Bunun için de bölgede devlet otoritesini kurabilmek için devamlı çalışmanın ve fikir üretmenin gerekliliğine işaret ediyor.

Raporda bir başka önemli tespit:

“Bugün Kürt oldukları için bir kısım vatandaşlar okuturulmuyorlar ve devlet işlerine karıştırılmak istenmiyor, henüz bu vatandaşları anavatana bağlamak için nasıl bir sistem takip edileceği bölgede görevli memurlarca bilinmiyor, bu sistemi takip edebilecek idari yapılanma, memurlarca açık olarak bilinmiyor, bölgede yaşayan vatandaşları sisteme bağlamanın yollarını bulmalıyız.”

Bayar'ın raporunun önemli bir bölümü şikâyet üzerine... Cumhuriyet rejiminin bu bölgede yeterince anlaşılmadığından, devlet görevlilerinin atalet içinde olduklarından yakınıyor, bölgedeki memurların ve bürokrasinin, ekonominin ne derecede önemli olduğunu kavrayamadığını, bölge ekonomik olarak geliştiğinde diğer işlerin kolaylaşacağını, ama memurların bunu takdir etmedikleri gibi, milli iktisat siyasetinin gerekliliğini de anlamadıklarını söylüyor.

Bölgenin geri kalmışlığını, sadece iç politikaların yetersizliği ve memurların idare tarzıyla değil, Sovyetler'in bölgeyi istismar eden ekonomi siyasetiyle de açıklıyor.

Raporda tarım ve ticarete yönelik olarak yapılması gerekenlere işaret ediliyor; örgütlenmelerin nasıl olması gerektiği, il il teşvik edilmesi gereken hususları dile getiriliyor.

Bayar'ın önerisi ise şu:

“Bölge halkını hükümete bağlayabilmenin bir diğer yolu olarak da, o muhitteki nüfuz sahibi zorba takımı ve derebeylerinin aileleriyle birlikte iç vatana nakledilmesi gerekir.”

Yani halkı toprak sahibi kılmak, onları devlete ve anavata bağlayacaktır. Bunun için de bölge halkına üretim imkânlarını artırmaları için kredi, yetiştirdikleri ürünlerin satışını sağlamaları için de sistem kurulursa ağaların yerini devlet alır böylece devletle bölge halkının kaynaşması da sağlanmış olur.

Bayar köylünün ufkunu açmak için, Kültür Bakanlığı ile İktisat Bakanlığı'nın işbirliği yapmasını da istiyor:

“Millet mektebi seferberliği başlamalı, köy okulları açılmalıdır, okul kütüphanelerine de İktisat Bakanlığı kitapları konmalıdır, ayrıca sinema ile öğretim sistemini de kütüphanelere koyabiliriz.”

Kan dökmeden eğitmenin önemini Bayar, bölgede en üst düzeyde görevli general olan Abdullah Akdoğan'la geçen konuşmasına da raporda yer vererek sürdürüyor. Akdoğan, Bayar'a şunları söylüyor:

“Kan dökülmeden bu meselenin halli ve Dersim halkının diğer vatandaşlardan 'farklı olmayan vatandaş' haline gelmeleri pekâlâ mümkündür.”

Ama olmuyor; kan dökülüyor.

Celal Bayar'ın hazırladığı rapordan iki ay sonra Ocak 1937'de Dersim İsyanı başlıyor.

ALBAY HAŞİM TOSUN'UN KÜRT RAPORU

1960'taki askeri darbenin Kürtleri ve Kürt sorununu yok sayan raporu ise, o tarihte Çalışma Bakanı olan Ecevit'in arşivinden 47 yıl sonra çıktı.

Can Dündar ve Rıdvan Akar'ın belgelediği, darbe kabinesinin hazırlattığı rapor kararname haline getiriliyor ve daha sonra uygulanması için de 1961 yılı sonuna doğru İsmet İnönü'nün başkanlığındaki AP-CHP koalisyonuna gönderiliyor, altında da bir kurmay albayın imzası...

Kur. Alb. Politika D. Bşk. Haşım Tosun.

“KİŞİYE ÖZEL

ZATA MAHSUS

T.C. BAŞBAKANLIK KANUNLAR

VE KARARLAR TETKİK İDARESİ

Karar sayısı: 5/1108

KARARNAME SURETİ

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından hazırlanan 3 Nisan 1961 gün ve DPT-SPD-DG-2400 sayılı ilişik 'Devletin Doğu ve Güneydoğu'da uygulayacağı kalkınma programının esasları' adlı rapor Bakanlar Kurulu'nun 18 Nisan 1961 günü yaptığı oturumda müzakere ve kabul edilmiş ve;

a. Mezkur esasların Devlet Planlama Teşkilatı'nca planlama, koordine ve tatbikinin yapılması,

b. Esasların yerine getirilmesi için DPT'nin ilgili Bakanlıklar mümessilleriyle kuracağı özel komisyonlarda programlaşan hususların Bakanlıklarca fiiliyat sahasına konulması,

18 Nisan 1961 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Devlet Bakanı ve Başbakan Org. Cemal GÜRSEL

Devlet Bakanı ve Başbakan F.ÖZDİLEK

Devlet Bakanı ve Başbakan Yrd. S. ULAY

Devlet Bakanı H. MUMCUOĞLU

Adalet Bakanı M. ALANKUŞ

Milli Savunma Bak. E. TÜZEMEN

İçişleri Bakanı N. ZEYTİNOĞLU

Dışişleri Bakanı S. SARPER

Maliye Bakanı K. KURDAŞ

Milli Eğitim Bakanı A. TAHTAKILIÇ

Bayındırlık Bakanı Prof. M. GÖKDOĞAN

Ticaret Bakanı M. BAYDUR

Sa. Ve Sos.Y. Bakanı R. ÜNER

Güm. ve Tekel Bakanı F. AŞKIN

Tarım Bakanı O. TOSUN

Ulaştırma Bakanı O. MERSİNLİ

Çalışma Bakanı C. TALAS

Sanayi Bakanı V. K.KURDAŞ

Turizm Bakanı C. BABAN

İmar ve İskan Bakanı R. ÖZAL

Suretinin aynıdır.

Haşim TOSUN (Kur.Alb. Politika D. Başkanı)"

"ESBABI MUCİBE

İnkılap Hükümeti 1108 sayılı Bakanlar Kurulu kararını çıkarıncaya kadar Doğu ve Güneydoğu bölgesinin yurdun diğer kısımlarına nazaran dikkati çekecek derecede ihmale uğradığını görmüş ve bölgede, dev-

letin nüfusunu daha ziyade artırmayı, bölge halkını mevcut devlet nizamına daha sıkı bağlamayı, VATAN BÜTÜNLÜĞÜNÜN YEGANE GARANTİSİ olduğunu idrak etmiş ve bunun tamini yolunu (tahmin yolu) bulmak için Devlet Planlama Teşkilatı'na tetkik vazifeleri vermiştir.

Bu tetkikler neticesinde, mezkur teşkilatı tarafından ekteki rapor hazırlanmıştır. Bu rapor teklif edilen hususların, kısa bir zamanda tahakkuk (gerçekleşmek) ettirilemeyeceği ve dolayısıyla tatbikatının birbirini takip eden Hükümetler tarafından icra edilebileceği anlaşılmış bulunduğundan, kendisinden sonra gelen Hükümetlere, bir muhtıra ile açıklanmasına zaruret hâsıl olmuştur. Mes'elenin inkılâp hükümetinin kendisinden sonra gelecek hükümetlerin, tasarruf haklarını kullandığı gibi bir telakkiye (karşılama) yol açmaması teklif edilen tedbirlerin VATAN BÜTÜNLÜĞÜNÜN YEGÂNE GARANTİSİ olduğu ve inkılâp hükümetinin, bu işte daha fazla gecikmeyecek ve modern devlet idaresindeki uzun vadeli planlama ihtiyacı zihniyetine uyarak, kendisinden sonra gelecek hükümetlere bir yardımı şeklinde kabul edilmesi temenni olunur.

Suretinin aynısıdır.

Haşim TOSUN

Kur. Alb. Politika D. Bşk."

"Devletin Doğu ve Güneydoğu'da Uygulayacağı Kalkınma Program Esasları" adlı rapor, Doğu ve Güneydoğu'da dış tahriklerin de etkisiyle yurt bütünlüğünü bozucu bazı faaliyetlere teşebbüs edildiği, bunda "devletin bugüne kadar izlediği tezatlı politikalar"ın da etkisi olduğu belirtiliyor.

İşte Can Dündar ve Rıdvan Akar'ın kaleminden rapordaki önerilerden bazıları:

- HİCRET ESASLARI: Kürtler, "Türk çocuğu" bulunan yerlere...

- ASİMİLASYON: Halihazır İskan Kanunu ve tatbikatını, tespit edilen politika ihtiyaçlarını karşılayacak ve asimilasyon temin edecek şekilde incelemek ve tadil (aslına zarar vermeden) etmek...

- HİCRET: Bölgenin, kendilerini Kürt sananlar lehindeki nüfus strüktürünü, Türk lehine çevirmek için, bölgelerindeki iktisadi şartların zorluğu karşısında başka taraflara hicrete mecbur kalan Karadeniz sahillerindeki fazla nüfusla, memleket dışından gelen Türkleri bu bölgeye yerleştirmek, bölgedeki kendilerini Kürt sananları bölge dışına hicrete teşvik ve bu hicreti finanse ederek, memleketin Türk çocuğu bulunan yerlerine iskân etmek...

- IRAK KÜRTLERİNDEN AYIRMAK: Türkiye'de kendilerini Kürt sananlarla İran ve Irak'taki Kürtlerin irtibatını kesme bakımından bölgeyi, kendilerini Kürt sananların çoğunluğunu dağıtmak üzere, sistemli bir şekilde böylecek iskân sahalarına ayırmak...

- KONTENJAN KADRO: Bölgeden batıya ve batıdan bölgeye nüfus akışını temin maksadıyla doğu ve batıda resmi ve özel sektöre ait sınaî, zirai ve ticari tesislerin personel kadrosunun muayyen (belirlenmiş) bir nispetini, (kıyaslanarak) diğer bölge halkından olan işçiler için kontenjan olarak tefrik (ayırtmak) etmek...

- MİSYONER YETİŞTİRMEK: Planlanan bölge okulları, köy okulları ve meslek okullarının faaliyete geçirilmesi... Kız ve erkek misyoner yetiştirilmesi ve bunun için hususi müessese kurulması... Bölge halkından kabiliyetli ve küçükten asimile edilen gençlere yüksek tahsil imkânları sağlanması...

- KÜRT MEMURLAR: Doğu'ya, kendilerini Kürt sananlardan vali, kaymakam, hâkim, jandarma subayı, ordu subayı, astsubay, öğretmen, memur gönderilmesi...

- RADYODA PROPAGANDA: Radyo vasıtasıyla Türkçe güfteleriyle mahalli havaların çalınması ve mahalli radyoların, bölge için, propaganda uzmanlarından müteşekkil gruplar tarafından hazırlanacak programları yayması...

- İNANDIRMA FAALİYETİ: İrk bakımından, Türk siyasi düzeninin kendi menfaatleri bakımından en elverişli, en emin ve en çok imkân sağlayan düzen olduğunu telkin eden bir inandırma faaliyetine girişilmesi...

- TİYATROCULAR, ÂŞIKLAR: Uzmanlar tarafından hazırlanmış skeçler oynayacak küçük tiyatro ekiplerine, bölgenin lisanına vâkıf saz şairlerine yukarıdaki fikirlerin aşılması...

- KÜRT MESELESİ YOKTUR: Dünya entelektüel muhitine Türkiye'de bir Kürt meselesinin mevcut olmadığının anlatılması...

- DOĞU'NUN TÜRK TARİHİ: Bir üniversiteye bağlı derhal bir Türkoloji Enstitüsü kurularak kendini Kürt sananların menşelerinin Türk olduğunun ispat olunarak yayınlanması... Doğunun Türk tarihinin yazılarak neşredilmesi...

- DAĞLI TÜRKLER: İslam Ansiklopedisi, Rus âlim ve politikacısı Minovski'nin tarafgirane bir surette, kendini Kürt sananların menşesinin İranî olduğunu iddia eden yazısını alarak, kendilerini Kürt sananlar kısmında neşretmekle, Lozan'da delegelere kabul ettirilen, kendilerini Kürt sananların dağlı Türkler olup, menşelerinin Turanî olduğu tezi ile tezada düşülmüştür. Doğulu münevverler arasında münakaşayı mucip olan ve ayrılık taraftarlarına tutamak veren bu hatanın, derhal tashih edilmesi...

- **MENŞELERİ TURAN:** Kendilerini Kürt sananların, menşelerinin Turanî kavimlere dayandığı hakkında, çeşitli yönlerden arayışlar yapılmaya ve neticelerinin türlü neşir vasıtalarıyla yayılması.

Sonuç

Söz konusu rapor, sadece Kürt sorununu yok saymıyor, Kürtleri de yok sayıyor ve asimilasyon istiyor. Yani Kürtlerin bulundukları yerden göç etmelerini sağlayarak köklerinden koparılmasını, kimliklerinin, dillerinin inkâr edilmesini öngörüyor.

BASKIN ORAN: "KENDİNİ KÜRT SANANLAR"

Baskın Oran Radikal 2'de "Kendini Kürt sananlar" raporu başlıklı bir yazı kaleme alarak Şark Islahat Planı ile Kurmay Albay Haşim Tosun imzalı Ecevit'in arşivinden çıkan raporu karşılaştıran bir yazı yazdı.

İşte o yazı:

"Can Dünder ile Rıdvan Akar 22 Ocak tarihli Milliyet'te B. Ecevit arşivinden çok ilginç bir belge yayınladılar.

27 Mayıs darbesi oluyor, askerler DPT'de hemen bir 'Doğu Grubu' kuruyorlar. Kürt sorununu halletmek için rapor hazırlatıyorlar.

Ağzım açık kaldı. Yahu, bu bizim 1925 Şark Islahat Planı! (ŞİP) Karşılaştırp görelim:

Asimilasyon: Kürtlerin Türklük içinde eritilmesini (asimilasyon) istiyor.

ŞİP'in 14. maddesi 'temessül [asimile] etmek' için ne yapılabileceğini bile öngörmüştü: 'Türk Ocakları, mükemmel kız mektepleri, leyli iptidailer' açılması, vb.

Tehcir: Kürtlerin, 'memleketin Türk çocuğu bulunan yerlerine hicret' ettirilmesini istiyor.

ŞİP'in 5., 9. ve 15. maddeleri 'hükümetin Şark'ta kalmalarını muvafık görmediği eşhasın aile ve taalûkatile beraber naklini' istiyordu.

Kolonizasyon: Doğu illerine Karadenizlilerin ve 'yurtdışından gelen Türklerin' yerleştirilerek buradaki nüfus yapısının değiştirilmesini istiyor.

ŞİP'in 5. maddesi 'Yugoslavya, Bulgaristan, Kafkasya ve Azerbaycan' muhacirlerinin ve ayrıca 'Rize-Trabzon vilayetleriyle Erzurum vilayetinin şimali şarki kazalarındaki ahalinin 'muvafakatlarla' iskân edilecekleri yerleri teker teker sayıyordu.

1961 raporu bu amaçla, batıdan geleceklere kadro kontenjanı ayrılmasını istiyor. ŞİP'in 10. maddesi ise bölgeye batıdan gönderilecek 'mefkûreli ve muktedir' memurlara 'tahsisat-ı fevkaladelerinin yüzde 75'i nispetinde zam' verilmesini öngörüyor, ikinci derecedeki memuriyetlerin bile Kürtlere kapanmasını istiyordu.

Tecrit: Irak Kürtlerinden tecrit etmek için bölgeyi iskân sahalarına ayırıyor.

ŞİP'in 2. maddesi Türkiye'yi 5 'umumi müfettişlik'e ayırıyordu. 25. maddesiyle de 'Ecnebilerin müsaade olmaksızın' bölgeye girmesini yasaklıyordu.

Misyonerlik: Bölge okulları, köy okulları ve meslek okulları aracılığıyla 'kız ve erkek misyoner' yetiştirilmesini, asimile edilen gençlere 'yüksek tahsil imkanı' sağlanmasını istiyor.

ŞİP'in 15. maddesi de aynı şeyi hedefliyordu.

Bütün bunlardan çıkan sonuç: Türkiye Cumhuriyeti'nde zihniyet 36 yılda arpa boyu ilerlememiş.

Farklı şeyler de var...

Ama haksızlık etmeyelim. Bu benzerliklerin yanı sıra, ŞİP'ta olmayıp da 27 Mayıs'çıların raporunda olan 'yöntem'ler var. Bunları 3 ana gruba ayırmak mümkün:

1) Kürtlere Türk olduklarını öğretmek. 'Propaganda uzmanlarından yararlanarak' yürütülecek bu faaliyetin, 'İrk bakımından, Türk siyasal düzeninin kendi menfaatleri bakımından en elverişli, en emin, en çok imkan sağlayan düzen olduğunu telkin eden' radyo yayınları, tiyatro ekipleri ve saz şairleri aracılığıyla uygulanması. Nitekim Fikret Abi'den (Otyam) dinlemiştim, kendisinin oralarda derlediği Kürtçe türkölere Türkçe söz yazdırıp radyodan yayınlatacaklardır.

1925'dekilerin bunu akıl edememiş olmaları, ilk radyo yayınının 1927 tarihli olmasına bağlanmalı (belki de bunun

için apar topar başlatıldı!). Ama saz şairleri vs. mevcut olduğuna göre, Kürtlere 'kendi menfaatleri açısından' böyle şeylerin iyi olacağını söylemenin fazla saflık olduğunu düşünebilmiş olmalılar.

2) 'Dünya entelektüel muhitine Türkiye'de bir Kürt meselesinin mevcut olmadığının anlatılması'.

1925'dekilerin bunu akıl edememiş olmalarını o dönemde dünyada kimseciklerin Kürt meselesini zaten bilmemesi olarak yorumlamak lazım.

3) 'Bilimsel' faaliyetler: 'Bir üniversiteye bağlı derhal bir Türkoloji Enstitüsü kurarak' Kürtlerin Türk olduğunun ispatlanması. Minorsky'nin İslam Ansiklopedisi'nde aksini söyleyerek Kürtlerin 'Dağlı Türkler olduğuyla tezada düşen' yazısının 'derhal tashih edilmesi'.

1925'dekilerin bunu akıl edememesini biraz üniversitelerin henüz gelişmemiş olmasına, ama biraz da bu insanların saf olmamalarına bağlıyorum. Saf değiller, çünkü 1961'dekilerin hiç akıl edemediği şeyleri o zaman akıl etmişler. Örneğin ŞİP'in 10/B maddesi memurların zorunlu hizmetinden bahsederken şunu söylemeyi de ihmal etmiyor: '3 seneden fazla kalmak isteyenler yerlerinde ipka edilir [tutulur] ve 6 seneden fazla aynı mevkide kimse kalmaz.' Hiç düşündünüz mü; Kürtler bunları zaman içinde asimile eder diye önlem almış olmasınlar?

'Kürt' diyemiyor.

Yalnız, bu iki arkadaş bu çok önemli belgeyi iyi değerlendirememiş. Dedim, açayım telefonu, bir zamanlar sübyan asistanıyken Basın-Yayın'da derse gidiyordum ya, hocalık hakkımın verdiği yetkiyle diyeyim ki: 'Manşeti iyi atamamışsınız. 'Kürt Raporunun Hicret Planı' diyeceğinize, 'Şark Islahat Planı 1961' diyecektiniz!'

Aman, iyi ki dememişim. Çünkü bir daha okuyunca farkına vardım ki Şark Islahat Planı nerdeee, bu 1961 Raporu nerde... ŞİP'a büyük saygısızlık yapacaktım. Bırakınız 1925'in 'sevk ve iskân' edileceklerin nakil masraflarına kadar hesaplayan ayrıntılarını, ŞİP'ın tam sekiz yerinde 'Kürt', 'Kürtler', 'Kürtlük' geçmesine karşılık 27 Mayısçılar bu cızz kelimeyi ağzına almaya bile korkuyor. Her 'Kürt' geçecek yerde şöyle diyor: 'Kendini Kürt sananlar'.

Yahu, bu rapor GİZLİ! Burada da dürüst yazamayacaksan nerede yazacaksın? Bu kadar ürkek, gizli rapor mu yazılır? 1925-38 arası raporlarının gizli olanlarında herbir şeyler ibadullah (Allahın kulları) meydandadır!

Üstelik gün gelir, bütün gizli raporlar öğrenilir. O zaman utanmayacak mısınız?

Asıl önemlisi, rapor yazarlarını bu hale sokacak bir atmosfer yaratmak memleket için ne kadar yararlı? Rapor yazıp çözüm mü arıyoruz, yoksa ha babam de babam 'kendi kendini tatmin' midir amaç?"

ŞÜKRÜ KAYA'NIN KÜRT RAPORU

"T.C. DAHİLİYE VEKALETİ

HUSUSİ KALEM MÜDÜRLÜĞÜ

Yazıldığı yer: Elâziz

Kaleme geldiği 19/11/931 Tarihi: 18/11/931 Açıldığı

19/11/931 Numarası: 32

Dahiliye Vekaletine Başvekil Paşa Hazretleri'ne arz olunacaktır.

Arapkir hususiyle Kemaliye'nin Dersim kazalarına civar halkının Dersimlilerden çıktıklarını dinledikten ve gördükten sonra Dersim meselesiyle yakından alakadar olmamak mümkün değildi. Elâziz'e avdetle (dönüşte) Umumi Müfettiş ve Vali beyefendilerle Kâzım, Kenan ve Osman Paşalarla birlikte Çemişkezek, Hozat, Pertek ve Mazgirt kazalarına gidildi. Siirt mebusu Mahmut Bey de refakat lutfunde bulundular. Dersim'i daha iyi görebilmek için Ovacık ve Nazimiye'ye ve Dersimlilerin tecavüz ve taarruzlarının zararlarını iyice anlayabilmek için de Kiğı, Kemah ve Erzincan'a hatta Kangal'a kadar gitmek lazımdı. Vakit ve mevsimin buna müsait olması... Noksanın idare rüesasından aldığım malumatla ikmaline çalıştım.

Bu havali ve buraların hali, zati (kendi) devletlerinin tamamıyla malumdur. Yalnız maruzatıma (arzedilenler) bir mukaddime olmak üzere arz etmek istediğim keyfiyet artık Dersim meselesinin kat'i surette hallinin devletçe, milletçe ve bilhassa hükümetçe tehiri caiz olmayan muzur, tehlikeli ve zaman geçtikçe hali müşkülleşecek (çetin) ve zararı artacak bir vaziyet almış olmasıdır.

Dersim'i ihata (çevreleyen) eden kazaların yüz elli bin nüfusluk halkı Dersimlilerin mütevali (sürekli) ve mütemadi (uzunca) taarruz ve tecavüzlerinden gittikçe daha ziyade mutazarrır (zarara uğramak) olmaktadır. Dersim'e yakın olan muhitlerin kazanç ve hayatları Dersimlilerin ayakları altında her gün çiğnenmektedir. Toplu, büyük çetelerin köy basması suretiyle götürmesi, mukavemet (karşı koymak) edenleri öldürmesi, yollar kesmesi son aylarda adî vakalar sırasına geçmiştir. Dersim'e yakın yerlerdeki halk malından, canından emin olmadıkları gibi manevi cesaret ve mukavemetlerini (karşı koymak) de kaybetmiş bulunuyorlar. Bu yakın çemberin, harici muhiti de cezasız kalan ve bu vakaların tesiri altında ziraat ve ticaret noktasından maddeten mutazarrır (zarara uğramak) ve asayişsizlik yüzünden manen mustarip-tirler.

Dersim'in içinin arz ettiği manzara bundan daha az acı ve acıklı değildir. Bir defa Dersim'in Çemizkezek, Pertek, Mazgirt ve Hozat kazalarındaki umumiyetle Türkler ve aşiret hayatını terk ederek silahları alınan çiftçiler tamamıyla Dersimlilerin nüfuz ve tehdidi altındadırlar.

Devlet'e asker ve vergi veren bu halk canını ve malını korumak için garp ve şimal aşiretlerine vergi vermek mecburiyetinde oldukları gibi her gün de soyulmak ve öldürülmek tehlikesindedirler. Soyulan pek çoktur. Öldürülenler de vardır. Köyünden tarlasına gidemeyen ve yahut şehre iltica eden köylüler pek çoktur. Dersim'in mütecaviz ve mütearrız (tejavüz eden ve saldıran) aşiretleri de birbirlerine karşı hasım ve küskün bir vaziyettedirler. Aralarında müsademe, (çarşıma) mukatele (öldürmek) ve hırsızlık daimîdir. Dahilde hükümet ve teşkilatı, zabıtası, mahkemesi bir heyûladan (hayalden) ibarettir. Bu mekanizma hükmünü ancak silahsız ve muti (boyun eğen) halk üzerinde müessir (tesirli) olabildiğinden nüfuz ve saltasını (idaresini) bunlar üzerinde yürütmektedir. Dağdaki

şakilere (eşkiyalara) ve aşiretlere karşı hiçbir emrini ve hükümünü infaz edememektedir. Makûs (tersine) bir netice olarak hükümet halk nazarında aşiretlerin ve onların ağalarının nüfuzunu artırmaktadır.

Dersim'in içi muntazam (düzenli) hükümet teşkilatına rağmen tamamiyle anarşiktir. Dıştan görünüşü silahlı, teşkilatlı hırsızlar yatağı ve ocağı olmasıdır. Bu ocak gün geçtikçe kızışmakta ve etrafını yakmaktadır. Acil ve kat'i tedbir alınarak bu ocak kat'i surette söndürülmezse ateş günden güne sirayetini (yayılışını) artıracaktır. Yakın zamanlarda hâsıl olacak netice etraftaki halkın gasp ve istismar sahalarının tâbi oldukları ağaların hükmü nüfuzuna girerek köle olmakla ve yahut birçoklarının hazırlandığı gibi evlerini terk etmekle Dersimlilerin nüfuz ve tecavüz hudutlarının artması ve yahut da silah tedarik (elde) ederek daha gerilerdeki silahsız ve muti (boyun eğen) halka musallat (sataşan) olarak Dersim sisteminin genişlemesi olacaktır.

Dersim'de Seyit Rıza ile Haydaranlı rüesasından başka ağalarla ve Seyit Rıza'nın oğlu ile görüştüm. Hepsinin vaz'ı tavrı mutidir (itatkar). İlticakârdır. Hükûmetten ancak teveccüh (sevme) ve himaye beklemektedirler. Cehalet, fakirlik, arazi ve maişet darlığı bazı aşiret efradını şuraya buraya tecavüze sevk ediyor. Cumhuriyet hükümetinin bunları tecziye (cezalandırma) edeceği muhakkaktır. Kendileri işleri ve güçleriyle meşgul oldukları halde bazı müfsitler (arabozan) kendilerini hükümet nazarında müttehim (suçlanmış) gösteriyorlar. Bundan çok mustariptirler. Kendileri Türk'türler. Ve Cumhuriyetçidirler. Bazı Kürtlerin hırsızlıklarını onlara atfetmek doğru değildir. Eğer bazı katil ve hırsızlar aşiretler arasına karışmış bulunuyorsa artık aşiret hayatı kalktığı için hükümlerinin nafiz (delip geçen) olmadığından ve sözleri geçmediğindendir. Hükümet istediği zaman onları yakalayabilir. Ve mağsubatı (gaspettiklerini) alıp sahiplerine verebilir.

Kendileri ile ayrı ayrı görüşüldüğü vakit bütün fenalığı yapan, hasım olan aşiret reisidir. Hükümet onun vücudunu kaldırır-
sa Dersim meselesi halledilir. Her birinin ayrı ayrı şikâyetle
ittifak ettikleri şahıs Seyit Rıza ile Haydaranlı reisleri Kamer ve
Hıdır ağalardır.

Seyit Rıza'nın günden güne nüfuz hükmünü artırdığı
meşhuttur (görölmektedir). Yağma ve hırsızlıklardan en çok
istifade ettiği ve hükümete en az ehemmiyet verdiği için diğer
aşiret ağaları zahirde onu tel'in etmekte, fakat hakikatte ona
gıpta eylemekte ve gittikçe nüfuz ve tefevvukunu (yükselme-
sini) kerahetle (iğrenerek) kabul etmektedirler. Hariçtekilerle
münasebetlerinden şüphe edilen ve Koçkiri'ye kadar nüfuzu
şamil olan ve hariçteki katil ve hırsızları da himaye ederek
silah kuvvetini ve adamlarını artıran bu adam kat'i tedbir alın-
mazsa istikbalin Dersim için hazırlanmış bir şefidir. Arz ettiği
hal ve manzara şahıslardan ziyade bir sistem ve o sisteme
karşı idaredeki ihmalin neticesidir. Bu vaziyeti ihdas eden sis-
tem aşiret hayat ve ananesidir. Bu sistemi muzır ve tehlikeli
yapan en müessir sebep ise aşiretin silahlı olmasıdır. Silah
miktarı altmış ve bu kadar aşiretin azlığına ve çokluğuna göre
tahavvül etmek üzere ve kendilerinin de ayrı ayrı ifadelerine
göre on sekiz, yirmi bin tahmin edilmektedir. Binaenaleyh
Dersim'in ıslahı ve içindeki ve bilhassa dışındaki halkın taar-
ruздan muhafazası ve aşiret sisteminin de halli için her şeyden
evvel Dersim'in silahtan tecridi ve Aşiret reislerinin bu muhit-
ten uzaklaştırılması lazımdır.

Resmi ve şahsi malumat ve mütalaaların (düşünceler) ve
mahallesinde hasıl olan intibaların (etkiler) ve Dersim vak'ala-
rı ile yakından alakadar halk ile yapılan hasbihallerin (konuş-
maların) neticesi bu hükümde müşterektir. Umumi Müfettiş
bey, Vali Bey Kazım Paşa, Kenan Paşa, Osman Paşa, Mahmut
Bey ve diğer vali ve kaymakamlarla yaptığım ferdi ve mücte-
mi müzakerelerin askeri, mali, idari, siyasi varit ve muhtemel
her safhası mülahaza edilerek işin muhtelif cephelerden tetki-

kiyle istihsal edilen (elde edilen) neticede defaatle ve ittifak ile bu esasa vasil olunmuştur. Eskiden yapılan ve neticesiz kalan hareketler daima göz önünde bulundurulmuş ve Dersim'in artık Türk idare tarihinde yaşamaması ciheti en esaslı hedef telakki olunmuştur. Avdetimde (dönüşümde) zati (kendi) devletlerine vaki olacak maruzatım da bu esaslara müteferri (göre) olacaktır. Bu hususta şimdi tatbik teferruatından sarf-ı nazarla hülasatan takdiri devletlerine arz edeceğim esaslar şunlardır:

1. Dersim'in ıslahı acil ve zaruridir. Tehirinde devletçe zarar vardır.

2. Islahın temini ve zararın tevkifi ve izalesi ve Dersim sisteminin halli ancak;

a. Silahların toplanması, (bu da müşkil ve külfetli olmayacaktır)

b. Aşiret ağalarının ve ağa olabileceklerin Dersim'den uzaklaştırılması,

c. Dersim'de topraksız ve ağaların esiri köylülerin mahallen veya naklen topraklaştırılması,

3. Bunların tatbiki askeri bir harekete mütevekkiftir (durdurulabilir). Bu askeri harekettir memleketin müdafaa sistemi ni gevşetmemesi ve bilhassa şart ve cenupta tatbik edilen programı tehir etmemesi ve hazineye ağır bir yük tahmil etmesiyle telif eylemek şarttır. Bu askeri hareketin devlet müdafasını ihlal ve şark programını tavik etmeyecek (engellemeyecek) surette tatbikinın mümkün olduğu askeri mütalaa ve müzakerelerle anlaşılmıştır. Vechi tatbiki bittabi tasvibi devletlerine arz olunacaktır.

4. Bu hareketin 932 senesinin ilk müsait mevsiminde başlanmasında muvaffakiyet daha esaslı ve daha kolay olacağından ıslah keyfiyeti tasvibi devletlerine iktiran ettiği (bildirdiği) anda askeri ve idari istihzarata (hazırlıklara) birden başlanır.

5. Nakil, iskân ve diğer idari program da tasvibi devletlerine arz olunacaktır.

6. Kışın yaklaşmış olmasına ve taarruz ve tecavüzlerin duracağı muhakkak olmasına rağmen Dersimlilerin taarruzuna uğrayan hariç muhitteki Türkleri önümüzdeki ilkbaharla yazın ilk aylarının tecavüzlerine karşı mahfuz bulundurmak zaruridir. Bunun için de en müessir (etkili) tedbir ve çare oralardaki sabit ve seyyar Jandarma kuvvetlerinin diğer yerlerden tasarruf edilerek takviyesi ve Türk köylülerinden bir kısmının silahlandırılması, Sansa Boğazı, Kemah Boğazı, Kemaliye ve Çemişkezek'te eskiden olduğu gibi icap eden askeri kuvvetlerin ikamesidir (yerleştirmek). Asker ikamesi keyfiyeti askeri harekât planına tevfi (uygun) edilmek mümkündür. Bu ve bunlara ait tatbikat ve teferruat maruzatı ayrıca takdim olunacaktır.

Arz ederim efendim."

Şükrü Kaya'nın dönemin Başbakanı İsmet İnönü'ye sunduğu 6 sayfalık rapor başta Tunceli olmak üzere Elazığ-Erzincan çevresinde yapılan gezi sonucunda hazırlanıyor.

- ✓ Şükrü Kaya raporunu 'Türkçeleştirirsek' bölgeye ilişkin tespit ve önerileri şöyle:
- ✓ Bölgedeki huzursuzluğun kaynağı aşiretlerdir. Başta Seyit Rıza olmak üzere birçok aşiret reisleri huzursuzluğa sebep olmaktadır. Bunların en kısa sürede yöreden uzaklaştırılması ve yörenin silahlardan arındırılması gerekmektedir.
- ✓ Bölgede asayiş ilgilendiren olaylar her geçen gün artmaktadır, halk huzursuzluk içindedir ve idarenin bunu engelleyemeye gücü yetmemektedir. Üstelik uygulanan yanlış politikalar eşkıyanın işine yaramaktadır.
- ✓ Bölgenin sosyo-ekonomik yapısı bozuktur. Aslında insanlar muti ve devletten teveccüh ve himaye beklemek-

tedirler. Fakat "... Cehalet, fakirlik, arazi ve maişet darlığı bazı aşiret efradını şuraya buraya tecavüze..." sevk etmektedir.

√ "...Dersim meselesi kesin suretle, hallinin devletçe, milletçe ve bilhassa hükümetçe tehiri caiz olmayan muzır, tehlikeli ve zaman geçtikçe hali müşkilleşecek ve zararı artacak bir vaziyet almış..." durumdadır.

√ "...Dersim'in içi muntazam hükümet teşkilatına rağmen tamamen anarşiktir. Dıştan görünüşü silahlı, teşkilatlı hırsızlar yatağı ve ocağı olmasıdır. Bu ocak gün geçtikçe kızışmakta ve etrafını yakmaktadır. Acil ve kat'i tedbir alınarak bu ocak kat'i surette söndürülmezse ateş günden güne sirayetini artıracaktır..."

√ "... Dersim'in mütecaviz ve mütearrız aşiretleri de birbirlerine karşı hasım ve küskün bir vaziyettedirler. Aralarında müsademe, (çarşışma) mukatele (öldürmek) ve hırsızlık daimîdir. Dahilde hükümet ve teşkilatı, zabıtası, mahkemesi bir heyûladan (hayalden) ibarettir.

√ Bu mekanizma hükmünü ancak silahsız ve muti halk üzerinde müessir olabildiğinden nüfuz ve saltasını bunlar üzerinde yürütmektedir. Dağdaki şakilere ve aşiretlere karşı hiçbir emrini ve hükmünü infaz edememektedir. Makûs bir netice olarak hükümet halk nazarında aşiretlerin ve onların ağalarının nüfuzunu artırmaktadır."

√ Kaya bütün bu tespitlerden sonra çözüm önerilerinde de bulunuyor: "Dersim'in ıslahı acil ve zaruridir. Silahlar toplanmalı, aşiret ağaları ve ağa olma ihtimali olanlar yöreden uzaklaştırılmalı ve topraksız köylüye toprak dağıtılmalı. Bunların tatbiki için bir askeri operasyon yapılmalı. Islaha 1932 yılında askeri operasyon ve idari ıslah olarak beraber başlanmalı. Nakil, iskân ve diğer işler için ayrıca bir program hazırlanmalı" gibi...

AVNİ DOĞAN'IN KALEMİNDEN KÜRT RAPORU

“Kürt kelimesini ağza almamanız davayı halletmez”

- ✓ Avni Doğan'ın Kürt Raporu dört konu üzerinde duruyor:
- ✓ Kerkük hâdisesinin kahramanı Barzanlı Molla Mustafa'nın hal tercümesi ve mensup olduğu tarikat ve bu tarikatın isyanlarda oynadığı rol.
- ✓ Kürtçülük sorununun tarihi ve bugünkü durumu.
- ✓ Doğu bölgemizdeki isyanların bıraktığı tesirler.
- ✓ Millî Birliğin muhafazası için alınması gereken tedbirler.

Kahire mahreçli bir haberde; “İçlerinde Barzanlı Molla Mustafa'nın bulunduğu bir heyetin, Cemal Nasır tarafından kabul edilerek, müstakil bir Kürdistan Cumhuriyeti yaratılması için girişilecek mücadelede tam bir müzaheret (yardım etme) vaadi alındığı bildiriliyordu.” İç politika çekişmeleri arasında pek de dikkati çekemeyen bu havadise şimdi bir yenisi eklenmiş bulunuyor:

“Bağdat (T.H.A.)– Kerkük'te Türklerle Kürtler arasında kanlı çarpışmaların vuku bulduğu öğrenilmiştir. Çarpışmalar son günlerde Sovyet Rusya'dan dönen Kürt Lideri Molla Mustafa'nın, Süleymaniye'ye gitmek üzere Kerkük'ten geçişi sırasında vuku bulmuştur. Barzanlı Molla Mustafa'yı karşılamak üzere Kerkük'e gelen ve Nuri Sait devrinde hükümete karşı isyan etmeleri için kendilerine gizlice Nasır tarafından gönderilen silâhlarla mücehhez beş bin kadar Kürd'ün Kerkük caddelerinde taşkınlık yaparak Türklere saldırıp üç kişiyi ağır surette yaralamaları ve Türklere ait dükkânları yağma etmeleri üzerine başlayan çarpışmalarda her iki taraftan birçok kim-seler yaralanmıştır...”

Türk Haberler Ajansı, bu arada Irak ordusunda vazife gören Türk asıllı bir binbaşının öldürüldüğünden ve Türk mahallelerine saatli bombalar konduğundan da bahsetmektedir.

Bizim memleketimizde, nedense “Kürtçülük” ve “Kürdistan” kelimelerini ağza almaktan kaçınmak, hatta “Doğu vilayetleri” gibi masum tabirleri bile mahkûm etmek, siyasi bir marifet haline gelmiştir.

Bütün dünya, bu (Kürtçülük) cereyanından haberdardır. Günlük gazeteler, ilmî dergiler, yabancı devlet hariciyeleri bu mesele ile enine boyuna meşguldürler. (Erivan) da Kürtçe'nin lügati üzerinde geniş çalışmalar yapan enstitüler, bir iç harbinde kullanılmak üzere Kafkasya kamplarında yetiştirilen komandolar, Kürtçe propaganda neşriyatı yapan radyo merkezleri, sanki bu sükûtumuz sayesinde yok olacak sanırsınız!..

Gerçekleri inkâr edecek yerde onlara cepheden bakmak, doğmasına ihtimal olan tehlikeleri önlemenin ilk şartıdır. Kaldı ki Türkiye Cumhuriyeti hudutları içinde Kürtçe konuşan Türk vatandaşları -her şeye rağmen- millî birliğin korunması için en az bir İstanbullu, bir Ankaralı kadar titiz ve hassastırlar. Vatandaş olarak haysiyet ve hukukta eşit imkânlarla sahip olan bu temî' memleket çocuklarının önünde ve onlarla birlikte, dış tesirlerin tahriki (kışkırtma) ile yaratılmak istenilen bu kabil tehlikeli maceraları ortaya koymakta zarar değil; aksine olarak fayda vardır.

Kahire'de hazırlanıp Kerkük'te ilk belirtilerini duyduğumuz tehlike çanı karşısında artık hâdiselerin açık ve dürüst bir izahını yapmak, yurdun doğusunda, batısında, güney ve kuzeyinde yaşayan bütün memleket çocuklarının önünde, millî birliğin korunması için müşterek bir iklim yaratmak zamanının geldiğine inanıyorum. Eğer bu yazılarımla vatandaşlarımı uyabilir, mesul hükümet adamlarımızın dikkatini çekebilirsem ne mutlu bana...

Molla Mustafa, (Barzan Şeyhleri) adıyla tanınan maruf (belli) ve nüfuzlu bir ailenin son vârislerinden biridir. Irak'ın (Zibar) İlçesi'nin merkezi olan (Birekebra) kasabasına üç saat mesafede Büyük Zap suyunun üzerinde bulunan Barzan köyünde doğmuştur. Molla Mustafa'nın ceddi Şeyh Abdüsselâm. Nakşibendî tarikatının Halidi kolu içinde mühim bir sima olan ve asılan âyân azası Abdülkadir'in ceddi bulunan (Seyit Taba)ya intisap (bağlanma) ederek, bu tarikatın halifeliliğine yükselmiş bir köy çocuğudur.

Barzan seyitlerinin hayatları, nüfuz kavgaları ve isyanlarla geçmiştir. 1918'de Meşrutiyet idaresine karşı ayaklanan bu şeyhlerin tedibi (haddini bildirme) için o zaman Mehmet Fazıl Paşa kumandasında gönderilen askeri kuvvetle uzun müddet çarpışmalar, yüzlerce Türk er ve subayının kanını akıtmışlardır. Askeri hareketlerin tesiriyle yalçın kayalar ve sarp dağlara çekilen Barzan şeyhleri, büyük kabinenin Harbiye Nazırı Ferik Nâzım Paşa'nın, 6'ncı Ordu kumandanlığıyla birlikte (üç vilayet), yani Bağdat, Basra ve Musul umum valiliğine tayini üzerine affa uğramışlardır. Nâzım Paşa bu affı bahşetmekle mensup olduğu (Hürriyet ve İtilâf) Fırkasına taraftar temin etmek istemişti. Fakat kısa bir zaman sonra, Barzan şeyhleri yine isyan ettiler.

Bu isyan, merhum Süleyman Nazif Bey'in Bağdat valiliğine tayinine kadar devam etti. Süleyman Nazif merhum, işi ciddiye alarak esaslı bir tedibin (haddini bildirme) bütün tedbirlerini tamamlamış, Barzanlıların üstüne yürümüş ve Şeyh Abdusselâm'ın idamı ve asilerin son hadde kadar cezalandırılmasıyla tam bir başarı göstermiştir.

Molla Mustafa'nın hayatı da cetleri gibi baştan başa mace-ralarla doludur. On üç yıl önce İran Azerbaycanı'nın güneyinde "Mehâbât" yani Savuçbulak bölgesinde bir Hurt hükümeti kurulmuş ve Hoca Mehmed'in başkanlığındaki bu hükümetin Harbiye Nazırlığı, Molla Mustafa'ya verilmişti.

Amerikan ve İngiliz yardımı sayesinde İran hükümeti, bu idareyi ortadan kaldırıncı Molla Mustafa maiyetindeki Silâhlı Kuvvetler'le birlikte Irak'a çekildi.

Irak hükümeti tarafından aleyhine girişilen askeri hareketler üzerine orada da barınamayan Molla Mustafa, Şemdinli, Yüksekova, Başkale, Muradiye, Doğubayazıt topraklarını baştan başa geçerek Sovyet Rusya'ya iltica etti.

Son yıllarının bir kısmını Kafkasya'da geçiren Molla Mustafa'ya Sovyetler çok ehemmiyet verdiler. Onu teşkilâtlandırmayı ve maiyetindekilere bir "Gerilla" savaşının en ince ve en tesirli usullerini öğretmeyi ihmal etmediler.

Kafkasya'da daha önceden bu maksatlarla kurulmuş olan hususî talim kamplarını bu macera adamının hizmetine verdiler.

İşte Kahire'de Cemal Nasır'dan müstakil bir Kürdistan kurmak için yardım vaadi alan Kerkük hâdisesinin kahramanı, bu adamdır. Molla Mustafa kültürsüz, fakat çok zeki ve çok cesur bir serkârdır.

Barzan şeyhleri Nakşibendî tarikatına mensupturlar. Nakşibendiliğin ilk kurucusu Buhara'nın Nakşibent köyünden Mehmet Bahaeddin adlı bir Türk'tü. Ancak Irak'ta ve Şark vilâyetlerinde Nakşiler, Mevlânâ Halid-i Bağdadi koluna bağlıdır. Mevlânâ Halid, Süleymaniye havalisinde doğmuş bir Kürt'tür. Tasavvufa ait şiirleri büyük bir divan teşkil edecek kadar geniştir.

Mevlânâ Halid zamanın âdetlerine uyarak uzun seyahatler yapmış ve bu arada esrar ve hikmet diyarı sayılan Hindistan'a da uğrayarak Hoca Abtullab-ı Dehlevî'den icazet almıştır. Hindistan'dan Bağdad'a dönen Mevlânâ Halid, kısa zamanda çok büyük bir nüfuz ve şöhrete sahip olmuştur.

Osmanoğulları'ndan Sultan Mahmut, bir taraftan Mısır galesiyle uğraşırken, öbür taraftan Irak'taki şeyhin bir hadise

çıkarmasından korkmuş, kendisini İstanbul'a celp etmiştir (kendi tarafına).

Mevlânâ Halid'in, İstanbul'da bütün devlet ricalini, tesiri altına aldığı şair Aynî'nin şu beytinden kolayca anlaşılmaktadır:

Aynıya, mürşidimiz Halid-i Bağdadi'dir.

Din ve dünyamızı ancak biz, onunla biliriz...

Vaziyetten memnun olmayan Sultan Mahmut Mevlânâ Halid'i bu defa da Şam'a nefyederek (sürgüne) Salihiye Mahallesi'nde ikamete memur etmiştir. Mevlânâ Halid'in Şark vilayetlerimizdeki geniş nüfuz ve kudrete sahip olmasının sırrını Salihiye Mahallesi'ndeki bu ikametinin yarattığı bir tesadüf ve bir fırsata bağlamak mümkündür. Şam'ın Salihiye Mahallesi'nde oturanların çoğu Kürtçe konuşan insanlardı. Mevlânâ Halid bunlar vasıtasıyla Şark vilâyetlerimizin seçme ve nüfuzlu bazı zevatını tard (kişileri uzaklaştırarak) kal'e sokmuş ve bunlardan bir kısmına icazet verip Nakşî halifesi olarak vilâyetlerine yollamıştır. Meşhur asi Şeyh Said'in dedesi Şeyh Ali bunlar arasındadır. Seyit Tâhâ, Hasan Nurani, Aynikâf Şeyhleri, Küfreviler, Ardashı Seyit Fehim ve Barzan Şeyhleri Nakşibendî tarikatının geniş bir sahada yayılmasını temin etmişlerdir. Nakşibendîlik diğer tarikatlar gibi tekkeye ihtiyacı olmayan ve (hatmi hocekân) tâbir edilen âyinlerini her yerde yapabilen bir tarikattır. Bu sebeple tekkelerin kapanması hakkındaki kanundan hiçbir zarar görmemişlerdir.

Barzan şeyhlerinin mensupları sıkı bir disipline bağlı ve askerî nizam içinde kurulmuş bir şekil arz eder. Barzan şeyhlerine katılanlar şöyle nevilere ayrılırlar:

1- Mensup: Tarikata henüz girmiş ve tecrübe edilmemiş kimseler.

2- Mürit: İrşat halkasına katılmış olanlar.

3- Divane: Derin ve devamlı telkinler altında şeyhe tam ve mutlak teslim olanlar.

4- Zadmehor: Yemez içmezler. Bunlar tarikatın sevk ve idare kurmaylarıdır.

Bu kademelere ayrılan tarikat mensupları tamamıyla silahlıdır. Şeyhlerinin en küçük işaretiyle yapmayacakları küstahlık yoktur.

Cumhuriyetin ilânından sonra Şarkta vukua gelen dokuz büyük ayaklanmanın beşi doğrudan doğruya şeyhlerin eliyle yapılmış, geri kalan dört isyanın gelişme ve yayılmasında ise şeyhlerin tesirleri çok büyük olmuştur.

Kürtçülük cereyanı ve bu cereyana ait ilk esaslı hareket Bugünkü Şark vilâyetleriniz, Yavuz Sultan Selim zamanında, Mevlânâ "İdris-i Bitlisi"nin delaletiyle (kılavuzuyla) kılıç kullanmadan, Osmanlı İmparatorluğu'na katılmıştır. Yalnız Diyarbakır'da kısa bir mücadele olmuş ve kale Bıyıklı Mehmet Fasa kumandasındaki kuvvetlerle iki ay kadar muhasara olunmuştur. Burada da muharebeye son veren Mevlânâ'nın şahsî müdahalesidir.

Vâkânüvis tarihleriyle Evliya Çelebi'nin izahatından anlaşıldığına göre, bu bölgeyi, 14'ü azli mümkün olmayan ve 28'i azlolunabilen beyliklerle idareye devam etmişiz. Yani İran'a tâbi olduğu zaman bölgede mevcut olan şekil ve nizam olduğu gibi muhafaza edilmiştir.

Mülkî taksimat, vilâyetler esasına göre düzene konulduğu zaman, Şark bölgesi de birtakım vilâyetlere ayrılmış; fakat, bu iş sadece harita üzerinde kalmaktan ileriye geçememiştir. Diyarbakır, Van vilâyet merkeziyle mahdut birkaç merkez hariç, diğer bütün illerde hâkim olan dil "Kermanca" ve "Zaza" lehçesiyle bozuk bir Arapça'dır.

Evde, pazarda, tarlada hep bu dillerle konuşulur. Yarım asır öncesine kadar Kürt diliyle yazılmış kitaplar yoktu. Mahallî kültür, hafızalarda kalan manzum destanlarla hikâyelerin hududunu aşmazdı.

Memo ve Zeyn

“Kürtçülük” cereyanına ait ilk esaslı hareket, Doğu Bayazıtlı (Ahmet Hani)nin “Memo ve Zeyn” adlı manzum eseriyle başlar:

Ahmet Hani, aşağı yukarı 180 yıl önce Doğu Bayazıt’ta yetişmiş bir Kürt âlimidir. Memo ve Zeyn ise tıpkı Leylâ ile Mecnun, Ferhat ve Şirin gibi destani bir eserdir.

Karadağ, Ararat Çulu gibi ulu dağların çümudiyeleri arasındaki yeşil vadilere serpili birkaç çadır halkından ibaret obalarda bile (Memo ve Zeyn) dinini huşu ve hürmet ile okunup dinlenir... Aşiret içinde (Denkbij) adı verilen hanendeler, bu manzum eseri ezberden bilirler. Memo ve Zeyn okunurken, tıpkı Süleyman Çelebi’nin mevlidini dinleyen Müslümanların duyduğu vecd içinde yaşarlar.

Şimdi Memo ve Zeyn başlangıcının tercümesini vereyim:

‘Saki! Tanrı hakkı için kerem et, kadehimize biraz şarap koy da bununla dünyayı aydınlık göreyim, isteğimiz belirsin, önümüzdeki istikbal görünsün... Bakalım, ikbale varacak mıyız, idbarımız (geriye gitmek) sona erecek mi? Yoksa bu halimiz devirler boyunca böyle mi gelip geçecek!... Kim bilir, belki makûs talihimiz döner, ikbal yıldızımız parlar ve bize yâr olur ya bizden de büyük bir padişah çıkar. Arlık kilidiniz işler, kalemimizin kaderi birdir, derdimize ilaç, ilmimize revaç (sürüm) verilir.

Milletimiz hâlis ve temiz bir kıymet iken, bu kıymet sikke haline gelememiştir. Eğer bizden de bir padişah çıksaydı, yetimlerimize güler yüzle bakar, bizi aşağılık insanların elle-

rinden kurtarırdı. Başımızda Rum (Türk'ü kastediyor), harabelerimizde Kum hüküm sürmezdi. Bizler yarı vahşi ve mahkûm Türk ve tacına esir olmazdık. Kum ve Acem bize muzaffer olmuş, bunlara tâbi olmak utanılacak bir ayıptır... Eğer aramızda binişimiz ve birbirimize uyarlılığımız bulunsaydı (Türk) de, (Arap ve Acem) de bir uşak olurlardı.'

His ve heyecanlara hitap eden bu manzum eserin, yıllarca terennüm edile edile dağlı ve cesur yüreklerde bir iz bırakmayacağını düşünmek bir safdillik olur.

Tatbikat Devri

"Kürtçülük" cereyanının propaganda sahasından siyasî teşekkül ve tatbikat devresini geçişi:

- 1- Meşrutiyetten önce.
- 2- Meşrutiyetten sonra.
- 3- Cumhuriyet devri.

Meşrutiyetten önce bir Kürt hükümeti kurmak için girişilen esaslı iki hareketten birisi Şeyh Übeydullah'ın ikincisi de Simiko adıyla maruf Şifan aşiretinin Apduî koluna mensup İsmail Han'ın kıyamlarıdır.

Şeyh Übeydullah hâdisesi

Şeyh Übeydullah, Nakşibendî tarikatının en büyük simalarından biri olan meşhur (Seyid Tah) ailesine mensup olup, aslen âyân azası Seyid Abdülkadir'in babasıdır. Şeyh, Osmanlı İmparatorluğu'nun hudutları içinde bir Kürt hükümeti kurmanın imkânsızlığını göz önüne alarak hamlesini İran üzerine çevirmiştir. Şeyhlerin, saltanat kurma meyilleri kaditti bir huydur. İran esatirine (mitolojiye) göre şeyh kelimesinin başındaki "S" harfi şah ve şeytan kelimelerinin ilk harfleriyle aynı ve

manevi bir beraberlik arz eder. Tarih, saltanat davasına kalkan şeyhlerin hikâyeleriyle doludur.

Übeydullah 1297’de küçük oğlu Abdülkadir’i sol cenaha, büyük oğlu Mehmet Sıddık’ı sağ cenaha memur ederek, merkez kuvvetlerinin kumandasını bizzat ele alarak İran üzerine harekete geçmiştir. Sol cenaha kumanda eden Abdülkadir Savuçbulak, Feyan-i-duap üzerinden ilerleyerek Tebriz’i tehdide başlamış, fakat sağ cenaha kumanda eden Mehmet Sıddık muhasara ettiği Rumîye surları önünde mağlup olmuş ve böylece Übeydullah’ın kuvvetleri geri çekilerek Şemdinan’a dönmüştür.

Şeyhin maksadı, tekrar bir taarruz yapabilmek için lüzumlu hazırlıkları ikmal etmektir. Fakat II. Abdülhamit, şeyhin tenkili için üzerine kuvvet sevk ettirmiş ve şeyh ile küçük oğlu Abdülkadir yakalatarak Medine’ye sürmüştür.

Übeydullah Medine’de ölmüş, oğlu Abdülkadir, Meşrutiyetin ilânından sonra İstanbul’a dönmüştür.

O günlerde memleket, hürriyet ilânının heyecanı içinde, bütün sürgünleri birer hürriyet kahramanı saymağa müsait bir ruh haleti içinde idi. Bu temayülün de yardımıyla Abdülkadir -hiç lâayık olmadığı halde- âyan azâlığına tayin edilmiştir.

Doğu bölgesindeki isyanların çevrede yarattığı tesirler

Semiko adlı maceraperestin bir Kürdistan teşkili maksadıyla giriştiği hareketler boyuna hedef değiştirmiştir. Semiko, bazen Osmanlı İmparatorluğu’nun himayesine dayanarak İran’a karşı, bazen de Rusya’ya sığınarak Osmanlı idaresine karşı mücadelelere atılmış ve bu çok entrikalı sergerdenin (reis elebaşı) kıyıamları yıllarca devam etmiştir.

Nihayet 1937’de Türkiye Cumhuriyeti hükümetine dehalet (yardım) ederek (Bacurge) nahiyesine yerleştirilmiştir. Kürtçülük cereyanının İngiltere tarafından himaye gördüğü

devrede Semiko Nasturilerin reisi olan “Melik Mir Şamun” ile işbirliği yapmış ve sonunda Nasturi reisine ihanet ederek Melik mir Şamun dâhil olmak üzere yüz kadar maiyetini bir baskınla öldürmüştür.

Aşiret beyleri, şeyh ve sergerdeler vasıtasıyla devam eden “Kürtçülük” cereyanının ihtilâl cemiyetleri halinde teşkilâtlanması -yukarıda da işaret edildiği gibi- İkinci Meşrutiyetin ilânından sonradır: Kürt Nesri Maarif Cemiyeti, Hedi, Kürt Teali, Hoybon gibi çeşitli ihtilâl cemiyetleri, sadece “Müstakil bir Kürdistan” gayesiyle kurulmuşlardır.

İkinci Meşrutiyet devri, İmparatorluk hudutları içinde yaşayan azınlıkların Osmanlı idaresinden ayrılma mücadeleleriyle geçmiştir. Arnavutlar, Araplar, Ermeniler, Rumlar, Kürtler aynı gayeye çeşitli yollardan yürümüşler ve bazen de bunların birbirleriyle işbirliği yaptıkları görülmüştür. Meselâ Hoybon Cemiyeti, Kürtlerle Ermenilerin müşterek hareketlerini temin maksadıyla kurulmuştu.

1918’den sonra

Birinci Dünya Harbi’nden müttefikleriyle birlikte Osmanlı İmparatorluğu mağlûp çıkınca ekalliyetlerin iftirak (azınlıkların perişan) hamleleri en yüksek haddine ulaşmış, daha önceden işgal altında bulunan Arabistan ve Suriye’de mahallî hükümetler kurulmuş, Samsun, Trabzon ve civarında Pontus teşkilâtı silâhlı mukavemete geçmiştir. Galip devletlerce, Şark vilâyetlerimizle birlikte İskenderun’a kadar uzanan dar bir koridoru içine alan toprakların Ermenilere verilmesi yolunda beliren temayülât, (meyiller) Doğu vilâyetlerimizin Müslüman halkı üzerinde çok ağır bir hayal kırıklığı yaratmıştır.

Bu sırada Şark vilâyetlerimizde -dış görünüş bakımından-birbirine benzeyen, fakat heder (boşa giden) ve maksatları birbirine tamamıyla aykırı olan iki harekete şahit oluyoruz:

1- İktidarda bulunan Hürriyet ve İtilâf Fırkası namına Şeyhülislâm Hayri ve Kürt Teali Cemiyeti adına maslûp (asılarak) ajan azası Seyit Abdülkadir tarafından imza edilen bir anlaşmaya dayanarak "Müstakil bir Kürdistan" kurulması için salıp (din) devletler nezdinde Şerif Paşa vasıtasıyla girilen teşebbüs.

2- Şark vilâyetlerimize doğum veya soy bakımından alâkalı olan münevver ve nüfuzlu bazı kimselerin -ki bunlar içinde aslen Türk olan da var- hazırladıkları bir ahitname gereğince Doğu bölgesinde, dış politika bakımından Osmanlı idaresine tâbi "Muhtar bir Kürdistan emirliğinin ihyası. Bu sonucu teşebbüs Şark vilâyetlerimizi Ermenistan olmaktan kurtarmak ve anavatana -hiç olmazsa- bu yol ile bağlı kalabilmek hedefini gütmekte idi.

Hadiselerin seyri değişiyor

İşte bu buhranlı zamandadır ki büyük Türk milletinin binlerce yıllık mazisinden süzüle süzüle gelip onun şahsında tecelli eden dehası, Gazi Mustafa Kemal, Samsun'a çıkmış ve Erzurum Kongresi'ne katılarak hâdiselerin seyrini tamamen değiştirmiştir.

Millî birlik ve millî istiklâlin korunması için girişilecek mücadeleye Şark'ta yaşayan bütün vatandaşlar şevk ve heyecan ile katıldılar. Bütün aşiretlerce muteber (saygın) bir zat olarak kabul edilen Hacı Musa Bey "Sivas Heyeti Temelliye" sine aza olarak katılmayı seve seve kabul etti.

Millî Mücadele'nin devamı müddetince "Kürtçülük" cereyanının sergüzeştçi politikacıları tarafından ortaya atılan her türlü tahrikler, bölgede en küçük bir tepki bile yaratamadı.

Bu huzur verici hava, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin kurulmasından sonra da bozulmadan

devam etti. Şark vilâyetlerimizin kıymetli evlâtları Millî Misak hudutları içinde Türkiye Cumhuriyeti'nin itibarlı vatandaşları olarak yerlerini aldılar. Birinci Büyük Millet Meclisi'nin zabıtlarını tetkik edenler, bu şerefli sahnenin canlı şahitlerine sık sık rastlarlar.

Anayasamız, her türlü ırkçı temayülleri (meyillileri) reddederek ırk ve menşeleri ne olursa olsun bu memleketin kadetine iştirak eden herkesi "Türk" olarak tanıdı. Böylece Türkiye Cumhuriyeti içinde yaşayan ve Türk vasfını kabul eden her vatandaşın önünde, kundura boyacılığından cumhurbaşkanlığına kadar bütün imkânların açık olduğu belirtilmiş oldu.

Havayı bozanlar

Bu mesut havanın bozulmasına, eski Bitlis mebusu Yusuf Ziya ile arkadaşlarının siyasî ve infiratçı (topluluklardan ayrılma) maksatlarla yarattıkları kıyam Beben (tarz) olmuştur. Bu hâdiseyi takip eden meşhur Şeyh Said İsyanı'nın bir hafta gibi çok kısa bir zaman içinde 14 vilâyete yayılması ise vatan-da ciddi bir telâş uyandırdı.

Büyük Millet Meclisi, Tahrir-i Sükûn, Hıyanet-i Vataniye ve İstiklâl Mahkemeleri teşkiline dair kanunları süratle kabul ederek isyanın bastırılması için kısmî seferberlik ilânına lüzum gördü.

İsyanın had devresinin süratle bastırılmakla beraber müzminleşen (kronikleşen) dalgaları yıllarca devam etti. Oramar, Deylan, Ağrı isyanları birbirini takip etti. Atatürk Nutkunda Şeyh Said İsyanı'nı "Mürettep, (düzenlenmiş) irticaî ve siyasî" itibarlarıyla vasıflandırmıştır. İsyanın ilk günleri Şeyh Said ile arkadaşlarının hareketleri, tatbikatına geçilen inkılâplara karşı çevrilmişti. Fakat kısa bir müddet sonra 'Kürtçüler' bu harekete siyasî ve infiratçı (tak başına kalma) bir veche vermeye muvaffak oldular.

Memleketin selâmet ve emniyetinden mesul olan hükümet ile sergüzeştçi Kürt politikacılarının dışında kalan ve millî birlik içinde kalmaktan emin ve istikrarlı bir idareye savuşmaktan başka bir isteği olmayan büyük halk kütlesi arasında karşılıklı bir kırgınlık vücut buldu.”

Rusya Ortadoğu’da yeni bir dram daha oynatmak istiyor

İdare ile halk arasında doğan karşılıklı güvensizlik, Kürtçülük cereyanının tahrikleri için çok müsait bir zemin hazırlamıştır. Halkın içine karışamayan, ruhuna giremeyen idare âmirlerinin almaya ihtiyaç duydukları tedbirleri; halkın doğru yolu isabetle seçmesinde tam bir engel olmuştur.

Çarşı ve pazarda Türkçe konuşmadığı için para cezasına uğrayan köylüler, kendilerine öğretilmek için en küçük bir gayret sarf olunmamış olan bu lisanı elbette ki keramet gösterip konuşamazlardı. Asırlardan beri Türklüğe çok üstün kıymetler yetiştiren ve bizim en kuvvetli bir kültür merkezimiz olan Diyarbakır’a Dahilîye Vekilinin gelişi münasebetiyle sözde emniyet tedbiri diye damlara makineli tüfekler yerleştirilmesi, gülünç olduğu kadar da halkı inciten bir anlayışsızlıktı. Bu devrede, yurtdışı Kürtçülük eleman ve merkezlerinin faaliyetleri çok artmıştır. Çeşitli propaganda yollarıyla Şark vilâyetlerimizi zehirlemeye çalıştılar. Bedirhan, Celâdet ve Ali Beylerle Alişanzadeler, faaliyet sahalarını Paris, İsviçre ve Rusya’ya kadar genişlettiler. Batılılar II. Dünya Harbi’ne bizim de gireceğimizi ümit ederek, hazırlıklarını artırdılar. Fakat umdukları olmadı.

Tahrikler istikamet değiştirerek İran’a yöneltildi. Bir komünist tesisi olan “Tude” Partisinin İran’da yarattığı karışıklıklar, maksatları için çok müsait bir zemin hazırlamıştı. Sovyetler’in de yardımı ile “Savuçbulak” Kürtçülerin tabiriyle Mekâbat da Hoca Mehmet’in riyasetinde bir Kürdistan

Cumhuriyeti'ni kurmağa muvaffak oldular. Bu hükümette Barzani Mustafa, Harbiye Nazırı olarak yer aldı. Şark hudutlarımızla yakın alakası olan bu hükümete karşı -bütün tahriklerle rağmen- vatandaşlarımız en küçük bir alaka bile göstermediler. Kısa bir müddet sonra Amerikalılardan silâh yardımı alan İranlılar, bu teşekkülü silip süpürerek yok ettiler.

Belirttiğim gibi bu akıbet üzerine Molla Mustafa bir kısım kuvvetleriyle Irak'a geçti. Irak, İran ve Türk kuvvetlerinin çemberi içinde hamlamayan Barzanlar bizim topraklarımızın içinden şimale doğru kaçarak Sovyetler'e ilticaya mecbur oldu. Sovyetler, Molla Mustafa'yı, sıcak bir alaka ile ve bir askerî merasimle kabul ettiler.

Esasen Sovyetler, on seneden beri Kafkasyalılar müteaddit (çeşitli) talim kampları kurmuşlar ve buralarda "Gerilla" savaşının bütün inceliklerini öğretmeye başlamışlardı. Molla Mustafa emrine verilen kamplarda genç Kürtlerden mürekkep yürüyüş ve ateş kabiliyetleri çok yüksek, komandoların yetiştirilmesine başlandığı, ecnebi basında yayınlandı.

Şimdi, buraya kadar verdiğimiz izahatın ışığı altında son Kürtlük hâdiselerini bir defa daha gözden geçirelim:

Sovyetler'in son taktiklerinden biri de, Asya ve Afrika'nın en küçük ve en geri kabilelerini tahrik ederek kıyamlar yaratmak ve böylece hür milletler topluluğunu bu yeni engellerle uğraştırmaktır. Nasır'ın kendi başına müstakil bir Kürdistan davası tahrik etmesi mümkün değildir. Bunun doğrudan doğruya Sovyetler tarafından hazırlandığı şüphe edilemez.

Son günlerde Suriye gazetelerinde dikkate değer şöyle bir haber intişar (yayılmak) etmiştir: (Hizbi-Şuyu-i-Sürî yâni Suriye Komünist Partisi'nin Başkanı Halit Bektaş, Moskova'ya davet edilmiştir. Dönüşte Irak'a hareket edeceği söylenmektedir.)

Halit Bektaş, Kürtçülük elemanları içinde ehemmiyetli bir mevki işgal eder. Bu adam, yıllardan beri neşrettiği propagan-

da varakalarıyla (kağıtlarıyla) Şark vilâyetlerimizin halkını, aleyhimize kıyama davet eder. Bunlara aşağıdaki malûmatı da ekleyince Kerkük hâdisesinin mana ve ehemmiyeti tamamıyla ortaya çıkmış oluyor:

Süleymaniye'de Kürtçüler tarafından açılan hususî mektepler, üç seneden beri faaliyet sarf ederek İran ve Türkiye Kürt köylerinde vazife almak üzere köy imamı yetiştirmektedirler. Aynı kaynakların verdiği tamamlayıcı malumata göre, maksada göre yetiştirilen bu imamlardan bir kısmı şimdiden mürettep (düzenlenmiş) mahallerine gönderilmiştir.

Demek ki ufukları tehlike bulutlarıyla kapalı olan Orta Şarkta yeni bir dram oynatmak üzeredir. Kerkük'ten kopan sesler esaslı bir tehlike çanının ilk işaretleridir.

Ben bu tahriklerin karşısında millî birlik ve beraberlik emeli içinde yaşayan Şarktaki vatandaşlarımız üzerinde esaslı bir tesir bırakmayacağına inananlardanım. Ancak komşuda yangın çıkınca dikkatli bir ev sahibinin ilk yapacağı, ateşin kendi evine sirayetini önlemek olmalıdır.

Kürtçülerin istek ve iddialarıyla geniş ölçüdeki siyasî teşebbüsleri üzerinde tafsilâta girmeden önce "Kürt dili ve Kürtlerin menşei" hakkındaki mevcut bilgileri kısaca anlatmayı faydalı görmekteyim:

Kürtler hakkında yazılmış kitaplar arasında -tarihî ve sosyal tetkikler bakımından- en ehemmiyetlisi Berlin Şark Akademisi tarafından basılan Doktor "Fritz" in eseridir. Bunun dışında "Sir J. Malcolm" tarafından yazılan "İran Tarihi" ve Tahran'da çıkan "Kürdistan" dergisinin yayınları gelir. Son yıllarda Kürtçüler taraftarları ortaya sürülen ve hiç bir ilmî esasa dayanan bir sürü propaganda broşürlerini, ciddî bir kaynak olarak ele almaya imkân yoktur; bunlar, baştanbaşa mübalâğalarla süslenmiş boş kuruntulardan ibarettir.

En eski Kürt masallarında bile mazilerine ait hiçbir tafsilât (açıklamalar) yoktur. Bütün masallar aşiret ve kabile hayatlarına ait maceralardır. İstiklâl hayatı geçirmiş milletlerin masallarında bulunan hükümet fikri, hukuk ve bedii (güzel olan) telâkkiler gibi hususiyetler bu masallarda mevcut değildir. Bundan başka (Kürt) bile geçmez.

Bu Kürt olan Bitlisli Şeref Han'ın meşhur "Şerefnâme"-sinde Kürtlüğün menşei İran menkıbelerine bağlanmıştır. Meşhur tarihçi (Mesudu)nun "Mürevvecüzzeheb" eserinde Kürtlerin nispeti Araplara ulaştırmak için yaptığı gayretler Kürtler arasında revaç bulamamıştır.

İslâmiyet'i kabulden sonra Kürtlerin bazı tarihî devreler yaşadığı olmuştur. Ancak bu tarihî devreler, Kürtlerde müşterek bir olumlu vicdan yaratamamıştır. Mesela "Eyyübiler" bir Kürt hanedanı idi. Fakat Eyyübiler'in hükümdarları tıpkı aslen Türk olan "Kaçar" hanedanının İran'da yıllarca Şahlık yapmalarına benzer. Nasıl ki Kaçar hanedanının Türk oluşu İranlılığı değiştirememiş ise, Eyyübî ailesinin Kürtlüğü de idare ettikleri bölgede müşterek bir vicdan yaratamamıştır.

Petersburg akademisinin yaptığı tetkikattan anlaşıldığına göre (Hinde-Avrupalı) lügatle (Kürt) kelimesi bulunamamıştır. Bu kelimenin yayılması (Abbasi)lerin son devrine rastlar. Aynı devrede yaşayan "Cergiz" in Garp bölgesinde himayesini kabul ettiği kavim ve kabileler (Kert) adıyla himayeli bir bey tayin ettiği malûmdur. Bu kelimenin (Kürt) kelimesiyle ne dereceye kadar münasebeti bulunduğu araştırılmaya değer.

(Firdevsî) Şehnamesi'nde (Kürt) kelimesini kahraman manasına gelen bir sıfat olarak kullanmıştır.

Yine (Petersburg) akademisinin yayınladığı (Rusça, Almanca ve Kürtçe) lügatte (8307) kelime toplanmıştır. Bunlardan 3080 kelime Türk şubesine, 2640 kelime ise İran şubesine aittir. Geri kalan lügatler Arap, Çerkez, Gürcü, Ermeni ve Gıldani dillerinden alınmış bulunmaktadır.

Son yıllarda (Erivan) da kurulan enstitünün Kürt lügati üzerinde yaptığı çalışmalara ait tafsilâttan mahrum olduğumuz için bu hususta yeni bilgilere sahip bulunmuyoruz.

Şark bölgesi için alınması lazım gelen tedbirler

Kürtçülerin istedikleri, 9 Ocak 1933 tarihinde Türkiye Cumhurreisi Atatürk'e hitaben neşrolunan açık mektupta, en geniş hudutlarıyla ortaya konmuştur:

İran, Irak, Suriye ve Türkiye topraklarında yaşayan Kürtleri birleştirerek müstakil bir hükümet kurmak...

Bu maksada ulaşmak için Kürtçülerin giriştikleri teşebbüsler günün ve halin icabına göre çeşitli kalıplara girdi ve şekil değiştirdi.

(Sevr) muahedesi'nin müzakeresi sırasında Ermeni temsilcisi (Bogos Nobar) Paşa ile müşterek hareketten tutunuz da (Ağrı) isyanında görüldüğü gibi, Ermeni ve Kürt yardımlaşması şeklini aldığı görülmüştür.

Kürtçüler, İngiltere'nin Irak'ta, Fransızların Suriye'de hâkim oldukları devirde ise bu devletlere mensup politikacıların müzaheretinden (yardımından) faydalanmayı ihmal etmediler. Irak ve Suriye üzerindeki İngiliz ve Fransız nüfuzunun iflâsından sonra bütün, ümitler Sovyet Rusya'nın yardımına bağlanmıştır. Ortadoğu meselesiyle yakından alâkalı olan Sovyetler bu ümidi boşa çıkarmadılar, Barzanlı Molla Mustafa'yı derhal ön plânda rol sahibi yaparak Irak'a yolladılar... (Erivan) radyosu Ortadoğu buhranını her gün "Kürtçülük" propagandasıyla körüklemektedir.

Dil meselesi

Şark vilayetlerimizdeki durumun arz ettiği tehlikeyi tam olarak kavrayabilmek için Güneydoğu vilâyetlerimizin dil,

âdet ve görenek bakımından taşıdıkları özellikleri olduğu gibi ortaya koymakta fayda vardır.

İlk önce bu bölgede konuşulan ana dillerin mukayesesini yapalım:

- Hakkâri: Kürtçe yüzde 98,85; Türkçe yüzde 0,45
- Van: Kürtçe yüzde 74,57; Türkçe yüzde 24,55
- Urfa: Kürtçe yüzde 61,8; Türkçe yüzde 32,77
- Siirt: Kürtçe yüzde 64,4; Türkçe yüzde 19,41
- Bitlis: Kürtçe yüzde 67,74; Türkçe yüzde 27,70
- Muş: Kürtçe yüzde 64,70; Türkçe yüzde 31,96
- Diyarbakır: Kürtçe yüzde 70,41; Türkçe yüzde 28,1
- Mardin: Kürtçe yüzde 61,8; Türkçe yüzde 11,6
- Bingöl: Kürtçe yüzde 94,4; Türkçe yüzde 4,66
- Elâziz: Kürtçe yüzde 51,88; Türkçe yüzde 47

Her vilâyetin Kürtçe ve Türkçelerinin yüzde nispetlerinden arta kalan küçük farklar Arapça'ya veyahut mahalli başka dillere aittir.

Bu mukayeseyi Fırat'ın doğu veya batısına göre yaparsak vaziyet şöyledir:

- Fırat'ın batısında: Türkçe yüzde 88, Kürtçe yüzde 4, diğer diller yüzde 8.
- Fırat'ın doğusunda: Türkçe yüzde 27, Kürtçe yüzde 65, diğer diller yüzde 8,0.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin tekml nüfusuna göre dillerin mukayesesine gelince; Türkçe yüzde 83, Kürtçe yüzde 13, diğer diller yüzde 4.

Rakamlarla verilen bu izahattan anlaşılmış olacaktır ki Kürtlüğün, Türkiye Cumhuriyeti için mühim bir iç meselesi

halinde görünmesi, onların miktarında değil, mevcudunun daha ziyade şark vilâyetlerimizde toplanmış olmasındandır. İran, Irak ve Suriye gibi komşu memleketlerdeki Kürt kesafetinin (çokluğu) bizim bölgemizdeki çoğunlukla Hemhudut (sınırdış) oluşunun ifade ettiği mana ise, küçümsenecek gibi değildir.

Şu küçük mukayeseden çıkan netice, müşterek bir ana dili davasının yani Türkçe öğretimi davasının ilk hamlede ele alınmasını emreder.

Bir toplulukta kader beraberliği ve millî birlik dilekleri ne kadar samimî olursa olsun, aralarında müşterek bir ana dil bağı kurulmadıkça, sağlam ve müspet bir hükme bağlanamaz.

Belki din birliğinin, bu davayı sağlamakta mühim bir tesir yapacağı düşünülebilir; fakat, bu havalideki mezhep ve tarikat ihtilâfları o derece derinlere kök salmıştır ki din, bir bağlılık vasıtası olmaktan çıkmış aksine olarak bir ayrılık unsuru halini almıştır.

Şark hudut boylarımızın yalçın dağ yamaçlarında yaşayan büyük aşiret topluluklarında, görenek ve âdet bakımından da kendisine mahsus özellikler vardır. İçtimaî ve hukukî bütün muameleler aşiretlerin ırk ve törelerine göre yapılır. Bu gibi hallerde hükümet dairelerine müracaat aşiretçe ayıp sayılır.

Bu aşiret töre ve âdetlerinden başka şeyhlerin halk üzerindeki nüfuzları da çok büyüktür.

Nüfuz daireleri

- Her şeyhlik merkezinin bir nüfuz dairesi vardır.

- Seyid Taha ve hafidleri: Şemdinli, Cölemerik, şark nahiyeleri ve Revandiz.

- Seyid Abdülkerim ve ahfad: Yüksekova, Başkale, Hoşap.

- Şeyh Masum ve biraderleri: Van'ın bir kısmı Şenak, Erceyiş, Adilcivar, Gervaş.
- Hizan Şeyhleri: Bitlis, Hiran, Siirt'in Pervari kazası.
- Ayınkâf Şeyhleri: Medeyat, Savur.

Üstün Meziyetler

Bölge halkının her birinin fert olarak taşıdığı vasıflar çok yüksektir. Kürtler çalışkan, dayanıklı, emin insanlardır. Kendilerine tevdi (emanet) edilen bir emaneti sadakatle korurlar. Aralarında fuhuş ve içki yoktur. Bir yaş büyüklerine hürmet ederler. Verilen söze sadık kalmak ve sözlerinden dönmemek en esaslı hasletlerinden biridir. Gerçi yatma ve çapulu severler; fakat, bu onlar için bir macera, bir yiğitlik tecellisidir. Hulâsa, dünyanın her tarafında vatandaş olarak aranıp da bulunamayacak kadar değerli insanlardır. En büyük petrol melihalarından biri olmaya namzet bulunan bölge toprakları ise paha biçilmeyecek kadar yüksektir.

Eğer bütün bu kıymetleri her türlü iç ve dış tahriklerden kurtaramaz ve Türkiye Cumhuriyeti'nin birliği içinde emin ve müsterih bir hayata kavuşturamazsak, bunun acısı yüreklerimizde unutulmaz yaralar açacaktır.

Bu davayı her türlü parti ihtiraslarının üstünde tutarak halle mecburuz. Adi politika oyunlarının bu safhaya kadar yayılması vatan ve tarihini sevenler için pek ağır bir ıstırap verecektir.

Tedbirlere gelince

Buraya kadar, Şark vilâyetlerimizin hakiki manzarasını bir fotoğraf objektifinin sadakatiyle kaydetmiş bulunuyorum.

Bu büyük sosyal davanın halli için şöyle böyle bir tedbir ileri sürmenin hafiflik olacağını bilirim. Ancak uzun yıllar tam

bir alâka ile meşgul olduğum bu davanın, hiç olmazsa, hal tarzı üzerinde bazı müspet fikirler söylemek mümkündür. Vaktiyle Dahiliye Vekâletine verdiğim raporda belirttiğim gibi Şark vilâyetlerimizde yapılması gereken işleri iki kategoriye ayırmak icap eder:

1- Bütün Vekaletlerin ve bunların dışında kalan bütün ihtisas sahiplerinin, tek mil güçlerini bir araya getirerek Şark vilâyetlerimizin bu sosyal davasını halle yarayabilecek isabetli, sağlam bir program vücuda getirmek... Ve bunu iktidarlar değışse bile şaşmadan, usanmadan tatbik etmek.

2- Böyle esaslı bir program hazırlayıp tatbikatından semereler elde edilinceye kadar oralarda çıkabilecek içli ve dışlı her hâdise karşısında hükümetin her türlü vaziyete hâkim durumda kalabilmesini temin etmek, ancak ikinci kategoriye dâhil olup hemen yapılması zarurî olan işlere şu hususların süratle ilâvesi lâzımdır:

A - Vatandaşların faydalanacağı her türlü medenî tesisler (yol, hastane gibi...).

B - Türk dilinin öğretilmesi için geniş ölçüde kültür faaliyetleri ve mektepler açılması...

Birinci kategoride gösterilen ve hükümet için gittikçe geliştirilerek esaslı bir icraat desteğı halini alacak olan plân, programın hazırlanması yıllarca ciddî tetkiklerin yapılmasına ihtiyaç gösterecektir. Maslahatın (iş) icabına, halkın mizacına ve mevcut nizamımıza uygun böyle bir eser için hiçbir fedakârlıktan çekinmemek icap eder. Şarkta vazifeli bulunduğum zaman bu mesele üzerinde ısrarla durdum. Nihayet Dahiliye Vekili Hilmi Uran'ın gösterdiği alâkadan istifade ederek merhumu Şark'ın birçok bölgelerinde gezdirdim. Hilmi Uran Bey gördüğü acıklı manzaraların tesiri altında kalarak Ankara'ya dönünce, Başbakanlığa mufassal (geniş) bir rapor vermiş ve Şark bölgemizde hükümetin icraatına esas olacak böyle bir

plânın hazırlanması hususunu teklif etmişti. Vekiller Heyeti Hilmi Bey'in bu teklifini 77/155 sayılı kararıyla tasvip ederek meselenin neticelenmesini, geniş salâhiyetlerle birlikte Dahiliye Vekaletine tevdi eyledi.

İlk hamlede gösterilen yüksek alâkanın gün geçtikte azaldığı ve büyük memleket davasının Vekâletin küçük hesaplara dayanan muhabereleleri arasında ihmale mahkûm edildiğini gördük.

Sovyet Rusya ile Cemal Nasır'ın Molla Mustafa eliyle çaldığı tehlike çanı umarım ki mesul devlet adamlarımızı ve umumî efkârımızı uyandıracaktır.

Mesul hükümet adamlarının alacakları esaslı tedbirlerden müspet bir neticenin elde edilebilmesi -hangi vilâyetimizde doğmuş olursa olsun bütün idealist ve vatansever memleket gençlerinin bu dava etrafında şevk ve heyecan ile toplanmalarına bağlıdır. Türkiyemizin içinde yaşayan vatandaşlar için mesut ve emin bir yurt haline getirilmesinin ilk şartı da budur. Bu büyük ve milli davayı, adî partizanlık seviyesine düşürerek ilanlar hakkında tarihin ve milletin lânetinin ebedî olacağına zerre kadar şüphe edilmesin!

(Milliyet Gazetesi Arşivi-Avni Doğan'ın yazı dizisinden)

**SİYASİ PARTİLERİN
KÜRT RAPORLARI**

SİYASETÇİLERİN GÜNEYDOĞU VE DOĞU GEZİ İZLENİMLERİ

Türkiye’de siyaset yapmanın yolu Güneydoğu’dan geçer!

Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir ülke, kendi toprakları içinde bulunan bir bölgeye, bu kadar çok siyasi amaçlı gezi düzenlememiştir.

Türkiye’de ise durum farklı...

85 yıllık Türkiye Cumhuriyeti’nde siyasetçiler arasında en yaygın, en belirgin özellik, gruplar halinde ‘Güneydoğu ve Doğu’ gezilerine çıkıyor olmaları.

Atatürk’ün isteği üzerine İsmet İnönü’nün başlattığı Güneydoğu gezileri, sonraki yıllarda her hükümet ve muhalefetin neredeyse geleneksel bir ‘olmazsa olmaz’ı haline geliyor.

Özellikle son 30 yıl içerisinde hemen her parti Güneydoğu’ya gitmek için önce bir heyet oluşturuyor.

Ardından siyasi parti genel başkanları geziye katılacak partililerin de bulunduğu bir basın toplantısıyla durumu kamuoyuna bildiriyor:

“Biz Doğu ve Güneydoğu’ya gidiyoruz.”

Siyasiler, Ankara’dan partinin sağladığı seçim otobüsü, uçak ya da özel araçlarla Güneydoğu’ya hareket ederken, Güneydoğu sınırında da partililer gelenleri karşılamak amacıyla konvoylar oluşturuyor.

Davullu zurnalı başlayan geziler, genellikle beş günle sınırlı tutuluyor ve bölgede belirlenen en az beş il, nedense ve nasıl başarıyorlarsa hep ‘karış karış’ geziliyor.

Beş günlük Güneydoğu gezilerinin son durağında bölge halkına hitaben konuşmalar yapılıyor, basın toplantıları düzenleniyor ve bölgeyle ilgili izlenimler paylaşılıyor.

Bölgeyi gezen siyasilerin neredeyse hemen hepsi ilk şoku üç cümleyle atlatıyor:

✓ Bölgede durum vahim...

✓ Bölgede kaygı verici olaylar yaşanmakta...

✓ Bölge halkı perişan, bölgenin acil yardıma ihtiyacı var...

Dönüş yolunda duygusal patlamalar eşliğinde bölge halkına sözler veriliyor, raporlar hazırlanıyor. İzlenimlerin ardından bölgeyi kimin bu hale getirdiğini anlamadıklarından olsa gerek, her biri en radikal çözüm önerisinde bulunuyor; geziyi düzenleyen muhalefet olursa iktidarı, iktidar olursa da kendinden önceki hükümetleri suçluyor.

Hepsi olmasa da siyasilerin çoğunun konuşmaları bölgedeki gelişmelere göre değil, seçim öncesi ve sonrası partinin oy durumuna göre şekil alıyor.

Gezi seçim öncesi gerçekleşirse "Kürt sorunu çözülmeden terör sorunu" çözülemez diyenler, seçim sonrası "Terör sorunu çözülmeden Kürt sorunu çözülemez" diyerek cümleyi ters-ten okuyor. Haliyle bölge halkının da kafası karışıyor:

— Kardeşim, biz size Kürt sorunu yok dedik mi?

— Demediniz ama şimdi diyorsunuz.

— Demiyoruz. Biz şimdi diyoruz ki: Bu ülkeyi bu terör belasından kurtaracağız. Bu terör bitmeden Kürt sorununu çözemeyiz!

Bu gezilere ilişkin basının değerlendirmesi ise hemen her defasında aynı:

"... Güneydoğu gezisi sırasında büyük bir coşkuyla karşılan-dılar, bölge halkı, bölge sorunlarını ilk defa aktarma fırsatı buldu. Bu durum önümüzdeki dönemde sorunların çözümü için adım atılacağına da işareti olarak görülüyor..."

İşte siyasilerin Güneydoğu gezi izlenimlerinden bir bölüm:

21 Ekim 1981: 12 Eylül İhtilâli'nin mimarı Orgeneral Kenan Evren, Güneydoğu Anadolu gezisine çıktı. Gezinin son durağı Urfa'da konuştu: "Zamanı geldiğinde demokratik parlamenter düzene mutlaka geçilecektir. Ancak size de büyük görev düşüyor. Seçeceğiniz kişileri ona göre seçin ki, bir daha Türkiye bu noktaya gelmesin. Yeni bir toprak tarım reformu yasası hazırlanmakta. En kısa zamanda Konsey gündemine alacağımız bu reformla topraksız köylü kalmayacak!"

21 Eylül 1987: Cumhurbaşkanı Kenan Evren Güneydoğu ve Doğu Anadolu gezisine çıktı. Evren 11 kişinin öldürüldüğü Çiftekavak mezrasını helikopterle gezerek incelemelerde bulundu. Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde halka hitaben konuştu: "Mezraları boşaltıp, köylerinize dönün!.."

2 Eylül 1987: İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut ve beraberindekiler 8 günlük Güneydoğu gezisine çıktı... Güneydoğu'da inceleme gezisini tamamlayarak Ankara'ya dönen İçişleri Bakanı Yıldırım, bölgede PKK'nın sürdürdüğü eylemlerin üst düzeyde gözden geçirildiğini, bölgede yerinde incelemelerde bulunarak eksikliklerin tespit edildiğini bildirdi.

2 Mayıs 1990: SHP Genel Başkanı Erdal İnönü 5 günlük Güneydoğu gezisine çıkmadan önce bir basın toplantısı düzenledi. İnönü basın toplantısında, Güneydoğu'da ana dili Kürtçe olan insanların ana dillerini konuşmalarına izin verilmesinin PKK terörüne karşı taviz anlamına gelmeyeceğini belirterek, bölgede "silaha karşı silahla mücadele" sözünün halka karşı değil, PKK'ya karşı olacağını söyledi.

7 Mayıs 1990: SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, gezinin Güneydoğu gezisinin son durağı Van'da düzenlediği basın toplantısında gezi izlenimlerinin olumsuz olduğunu belirtti. İnönü, bölge halkının huzursuzluğunun ve güvensizliğinin arttığını, bunun sorumlusunun ANAP hükümeti olduğunu söyledi. İnönü gerçek demokrasinin Doğu'ya gelince Türkiye'ye geleceğini belirterek korucu sistemine karşı olduğunu ve bu sisteme derhal son verilmesi gerektiğini söyledi.

27 Mayıs 1991: SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, yerel seçim öncesi, Güneydoğu bölgelerinde 6 günlük bir geziye çıktı. İnönü, 6 günlük Doğu ve Güneydoğu gezisinin son günü Adıyaman'da düzenlediği basın toplantısında, gezi izlenimlerini aktardı ve gazetecilerin sorularını yanıtlayarak, Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a bulunduğu hiçbir makamda ödenek yetmediğini söyledi.

30 Temmuz 1992: SHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü, Güneydoğu'da 5 günlük bir geziye çıktı. Gezinin son durağı Van'da insan hakları, Olağanüstü Hal uygulamaları ve yoğun işsizlik konularında dile getirilen eleştirileri cevapladı. İnönü, "Güneydoğu konusunda istediğimiz yere gelemedik, ancak Olağanüstü Hali yavaş yavaş kaldırma noktasına geliyoruz" dedi.

17 Şubat 1993: ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz TBMM'de düzenlediği basın toplantısında hükümeti eleştirdi ve Trabzon Milletvekili Eyüp Aşık başkanlığında Güneydoğu gezisine gidecek 6 kişilik heyetin, terör olaylarının ve faili meçhul cinayetlerin yaygın olduğu bölgelerde bir hafta süreyle incelemelerde bulunacağını bildirdi.

24 Şubat 1993: ANAP milletvekilleri Eyüp Aşık, Edip Gaydalı, Yaşar Eryılmaz, Şerif Bedirhanoglu, Hasan Çakır ve Yusuf Pamuk'tan oluşan heyet, bir haftalık gezisini Mardin'de tamamladı. Diyarbakır, Silvan, Batman, Siirt, Şırnak, Mardin ve bazı ilçelerde incelemelerde bulunan ANAP milletvekilleri gezinin son durağı Mardin'de bir basın toplantısı düzenleyerek geziyle ilgili izlenimlerini aktardılar. Heyet Başkanı Trabzon Milletvekili Eyüp Aşık, geziyle ilgili daha geniş değerlendirme yapılacağını belirterek, "Bölgede durum çok vahim. Bölgede sadece geceleri değil, artık gündüzleri bile sokağa çıkılamamaktadır" dedi. ANAP Grup Başkanvekili Ülkü Gökalp Güney ve Trabzon Milletvekili Eyüp Aşık başkanlığındaki heyet üyeleri Ankara'da düzenledikleri basın toplantısında Güneydoğu gezisiyle ilgili gözlemlerini anlattı-

lar. Heyetin, bölgede geniş çaplı bir inceleme gerçekleştirdiğini belirten Güney; son 15 ayda bölgede can güvenliğinin iyice azaldığını, son bir yılda bölgede ölümle sonuçlanan 600 faili meçhul cinayet meydana geldiğini bildirdi. Vatandaşın, PKK-Hizbullah ve güvenlik güçleri arasında ezildiğini ifade eden Aşık, 100'den fazla köyün boşaltıldığını, bu köylerden bazılarının yakıldığını söyledi.

24 Mart 1993: İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, 5 gün sürecek Güneydoğu gezisine çıkmadan önce uçakta gazetecilerin sorularını yanıtladı. Sezgin, Diyarbakır, Bingöl ve Elazığ'da Malatya ve Tunceli'de incelemelerde bulundu. Sezgin, Tunceli'de "Devlet kendisine yönelik saldırı olmadıkça kimseye silah çekmez. Terör Türkiye gündeminden kısa bir sürede tamamen silinecektir" diyerek PKK'ya "teslim ol" çağrısını yineledi. HEP Genel Başkan Yardımcısı ve Adıyaman Milletvekili Mahmut Kılmcı, Adıyaman'ın Gerger ilçesinde yaptığı incelemelerden sonra düzenlediği basın toplantısında şöyle konuştu: "İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'in bayram nedeniyle Güneydoğu'ya yapmış olduğu gezide kendisine gösterilen ilgi ve toplanan kalabalık, PKK'nın ateşkes kararı alması, bölgede yaşanan olayların yumuşadığının göstergesidir. İç barış sağlanmadığı takdirde, bölgedeki ekonomik sorun çözülemez. Bu da ancak Kürt halkının kimliğinin tanınması ile mümkündür" dedi.

8 Mayıs 1993: Ertuğrul Günay başkanlığındaki CHP heyeti incelemelerde bulunmak amacıyla 5 günlük Güneydoğu gezisine çıktı. Güneydoğu'da faili meçhul cinayetler ve insan hakları konusunda incelemelerde bulunun CHP heyeti, Diyarbakır'da bir basın toplantısı düzenleyerek geziyle ilgili izlenimlerini anlattılar. Günay, bölgede hükümetin inisiyatifi tamamen kaybettiğini öne sürerek, "Güneydoğu'yu korkunun yönettiğini" söyledi. Heyet üyeleri bölgede toplumsal barış ve güvenlik açısından kaygı verici olaylar yaşandığını belirterek, adalet sisteminin çalışmadığını bildirdiler.

5 Nisan 1996: DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Çekiç Güç ve Güneydoğu sorunu üzerine araştırmalar yapmak üzere Güneydoğu gezisine çıktı. Ecevit, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde güvenlik sebebiyle birçok köyün boşaltıldığını, bunun haklı gerekçelerinin olabileceğini belirterek "Ancak, devlet bu insanlara yardım etmek durumundadır. Türkiye güçlü bir ülkedir. Kaynaklarını yolsuzluk ve vurguna kaptırmazsa, terörün ekonomik yükü hafifler" dedi. DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit Diyarbakır, Muş, Bitlis ve Mutki'ye yaptığı geziye ilişkin izlenimlerini düzenlediği bir basın toplantısında dile getirdi: "Bölge 18 yıldır demokrasiye hasret. Yıllardır devletin ilgisine, şefkatine hasret, bölge yatırıma hasret. İnsanlar çaresiz, ölüm özlemi diye bir duygu var. İnsan çaresizliğe kapılınca her türlü tuzağa gelir" dedi. Ecevit, Özel Tim'in Silahlı Kuvvetler'e, bağlanması, köy korucularının da yumuşak planla bir kısmının devlet güvenlik örgütleri arasına katılması, bir kısmının da üretime yönlendirilmesi gerektiğini belirterek, Huzur Harekâtı yerine geçecek "Bölgesel Güvenlik Planı" önerilerini ilgili bütün devletlerin ilke olarak kabul etmesi ve somut adımlar atılması gerektiğini belirtti. Ecevit geziye halkın sorunlarını dinlemek amacıyla çıktığını belirterek, bölücü örgüt PKK'ya karşı da bölge halkını uyardı.

1 Eylül 2002: Ecevit, 5 ili kapsayan Güneydoğu gezisine çıktı. Siirt, Elazığ, Tunceli, Mardin ve Şırnak'ı ziyaret etti. Ecevit gidemediği illerdeki seçmenlerine ise canlı yayınlardan seslendi. Bir günde 3 ili gezdi. Güneydoğu gezisinin ardından Doğu'ya yönelerek Van ve Erzurum'da miting yapacak olan Ecevit'in daha fazla ile gitmek istediği, ancak sağlık sorunlarını gerekçe göstererek buna sıcak bakmadığı öğrenildi.

2002: Seçim öncesi AK Parti Lideri Recep Tayyip Erdoğan Muş, Siirt, Bitlis ve Batman'ı kapsayan Güneydoğu gezisine eşi Emine Erdoğan ve oğlu Bilal Erdoğan ile çıktı. Erdoğan gezinin son durağı Batman'da gövde gösterisi yaptı.

Batman'daki kalabalığı görünce, ABD'den dönen oğlu Bilal'a döndü ve sordu: "Ne diyorsun, Bilal; şu kalabalıklar Harvard'da tez konusu olur mu?"

31 Mart 2005: DYP Genel Başkanı Mehmet Ağar, Diyarbakır, Mardin, Muş, Bingöl'ü kapsayan Güneydoğu gezisine çıktı. Ağar burada hükümeti eleştirerek, pancar kotalarının kaldırılmadığını söyledi. Türkiye'nin şu anda en büyük meselesinin işsizlik olduğunu belirterek, "Esnaf perişan, çiftçi perişan, insanlara hangi gözle bakıyorsunuz? Başbakan, Erzurum'da 'Bu millet sizi mi besleyecek?' diyor. Bu milleti ayakta tutan çiftçi, tabii ki besleyeceksin" diye konuştu. Ağar konuşmasının sonunda Türkçe "Allahaısmarladık" dedikten sonra aynı anlama gelen Kürtçe "Hatırıve" ve Zazaca "Hatırışimma" diyerek veda etti.

10 Ağustos 2005: Başbakan Tayyip Erdoğan PKK'ya "silah bırak" çağrısı yapan bir grup 'aydın'la bir araya geldikten sonra Diyarbakır gezisine çıktı. Erdoğan gezi öncesi yaptığı açıklamada şöyle dedi: "Her soruna illaki bir ad koymak gerekiyorsa, Kürt sorunu da bu ülkede ayrılıkçılık, şiddet ya da toplumsal barışı bozan yöntemler yoluyla ele alınabilecek bir sorun değildir. Adına ister kökeni Kürt vatandaşlarımızın toplumsal talepleri deyin, ister Güneydoğu sorunu deyin, isterse- niz Kürt sorunu deyin bu olguyla terör arasında bağ kurmaya çalışanlar, karşılarında her etnik kökenden Türk veya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını, topyekûn milletimizi bulacaklardır. Toplumda var olan her sorunu gerçek kabul ediyor ve bu sorunları demokratik cumhuriyet sistemi ve Anayasal düzen içerisinde daha çok demokratikleşme, daha çok reform yoluyla çözülmesi yöntemini benimsiyoruz. Kürt sorunu ya da daha pek çok başka sorun, bizim için demokratikleşme sorunudur. İkincisi ise toplumda var olan sorunları bahane ederek şiddet ortamı oluşturmaya çalışanlara, masum vatandaşlarımızı katledenlere, güvenlik güçlerimizi şehit edenlere hiçbir müsamaha içerisinde olmayacağımızı bir kere daha kararlılıkla ifade ediyoruz."

22 Kasım 2005: Başbakan Tayyip Erdoğan, önceki gün ani bir kararla incelemelerde bulunmak üzere Hakkâri'nin Şemdinli ve Yüksekova ilçelerine gitti. İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu, Adalet Bakanı Cemil Çiçek, Hakkâri milletvekilleri Mustafa Zeydan ve Fehmi Öztunç'la birlikte önceki geceyi Van'da geçiren Erdoğan için çok sıkı güvenlik önlemleri alındı. Erdoğan çıkışta, 'Diyarbakır'ı yerine getir', 'Şemdinli'de doğru söyle, Ankara'da şaşırma', 'Roj TV kapatılmasın', 'Devlet adam öldürürse can güvenliğimiz kime emanet?' gibi dövizlerini gördüğü bir grup gençten, bunları indirmelerini istedi. Polis dövizleri toplayınca, gençler yuhalayarak protesto etti. Erdoğan ise "Bu şekilde bir şey elde edemezsiniz. Bu işi ortada bırakmayacağız. Özellikle gençlere sesleniyorum, şu pankartları kaldırın! Bir şeylerin çözümü için buradayız. Baştan beri olayların sonuna kadar takipçisi olacağımızı, konunun süratle yargıya intikaliyle yargının adil kararını bekleyeceğimizi söyledik. Bir şeyi özellikle bilmenizi istiyorum. Bazıları puslu havayı sever. Puslu havaya aldanmamalıyız. Demokratik hakları egemen kılacağız. Ülke son 30 yılda 40 bin insanını kaybetti. Bu ülkede hangi etnik unsura, hangi dinî inanca mensup olursa olsun, hangi bölgenin insanı olursa olsun, omuz omuza yaşamaya devam etmeliyiz. Değilse birileri sevinir. Sevinenler, ülkemizi parçalamak isteyenler olacak. Yüksekova'ya geçen Erdoğan, burada da sloganlar arasında 2 bin kişiye şöyle seslendi: "Kimse bizi sloganlarla idare etmeye kalkmasın. İdari tasarruf olarak ne yapacağımızı bilen iktidarsınız. Terör hiçbir zaman barışın temini değildir. Teröre çanak tutanlara eyvallah etmeyin. Çünkü teröre bulaşanlar her zaman kaybetmiştir. Kin ve nefret dönemini kapatalım. Yanlışlar varsa, idare olarak bu işin takipçisiyiz. Çünkü bunlardan çok çektik, çok bıktık. Artık halkımızı bunlarla yoranlara da müsaade etmek istemiyoruz. Ama sizinle el ele vermemiz lazım."

11 Eylül 2007'de 'Güneydoğu gezisi' Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'den. Gül'ün Van, Hakkari, Siirt, Şırnak ve Diyarbakır'ı kapsayan gezisi 4 gün sürdü. "Türkiye'deki fark-

lılıklara saygı duymak gerekiyor, bunlar mozağımızın parçasıdır, her şeyi konuşarak çözeceğiz” mesajını verdi. Gezinin son durağı Diyarbakır’da gazetecilerin sorularını yanıtlayan Gül şöyle dedi: “Çok derin bir geçmişi olan, yüzyıllardır beraber yaşamış, beraber ortak tarihi olan büyük bir milletiz. Bu millet, geçmişten gelen ortak duygu ve beraberliğini hep beraber ileriye taşıyacaktır. Bizler çok büyük bir imparatorluğun devamıyız. Türkiye Cumhuriyeti, o kadar çok zenginliği bünyesinde toplamaktadır ki, bu zenginlikler, bu farklılıklar bizim zenginlik kaynağımızdır. Temel prensiplerimizde, ilkelerimizde beraber olduktan sonra farklılıklarımızı zenginlik olarak göreceğiz. Şüphesiz ki, şiddet, terör bunlar bizim kucaklaşmamızı önlemektedir. Şiddeti beslemeyen, terörü beslemeyen bütün fikirleri, düşünceleri rahatlıkla konuşabilmemiz gerekiyor. Yeni dönem içerisinde hepimizin ülkemizi güçlendirmek, halkımızı daha çok mutlu etmek için el birliği içerisinde çalışması gerekir. Bunun için de 4-5 senedir devam eden köklü reform sürecinin devam etmesi gerekir. Bir taraftan demokratikleşme, bir taraftan ekonomik reform süreci. Ülkemizin çeşitli bölgelerinin ve bölgemizin çeşitli problemleri vardır. Bunların hepsini görmemiz gerekir ve bütün bunları çözmek için de hepimizin seferber olması gerekir. Türkiye, topyekûn kalkınacaktır. Ancak o zaman, tabii ki huzur ve sevgi daha çok köklü olur.” Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Güneydoğu gezisini tamamladıktan sonra Ankara’ya döndü. Şehit cenazelelerinden büyük üzüntü duyan askerlere “Moralinizi bozmayın. Güneydoğu’ya gerçekleştirdiğim gezide, bunların terör örgütünün son çırpınışları olduğunu gördüm. Silahlı Kuvvetlerimizimizin gücü yerindedir ve duruma hâkimdir. Kolektif bir olaydan ziyade terör örgütünün içindeki münferit bir olay gibi görünüyor. Bu tip bir hadisenin meydana gelmesi, terör örgütünün güçlü olduğu anlamına gelmez. Gereken her şey yapılacak” dedi. İşveren temsilcilerine de, “terörle mücadelede ortak tavır ve Doğu’ya yatırım” çağrısı yaptı. Gül “Bütün iş adamları bölgeye yatırım yapsın; terör ancak böyle çözülür” dedi.

Türkiye’de sosyal demokrat kimliği ile mevcut siyasi partiler içerisinde yer alan SHP, CHP, DSP Kürt sorununa ilişkin en çok rapor hazırlayan partiler oldu.

SHP 1989 ve 1993; CHP 1993, 1998, 2000 ve 2002; DSP ise 1999, 2000’de olmak üzere toplam 8 rapor hazırladı.

SHP’nin 1989’un sonunda hazırladığı Kürt raporu 15 Temmuz 1990 tarihinde kamuoyuna sunuldu. “Güneydoğu ve Doğu” raporu, Erdal İnönü tarafından basına açıklandı. Rapor, dönemine göre radikal sayılabilecek önerileriyle büyük tartışmalara yol açtı. DGM rapor hakkında dava açtı.

SHP’nin ikinci raporu, 3 Nisan 1993 yılında “Kürt Sorunu” başlığı ile hazırlandı. Dönemin Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın, Kürtçe eğitim ve yayın hakkının verilmesi gibi kültürel haklara yer verilen raporun hükümet programında da yer aldığını, 1989’daki rapordan daha da ileri bir rapor olduğunu açıkladıysa da ne kamuoyu ne de DGM bu raporu dikkate almadı.

16 Kasım 1993’te yani SHP’nin ikinci raporundan yedi ay sonra CHP “Güneydoğu Politikaları ve Kürt Sorunu” başlıklı yeni bir raporla kamuoyunun karşısına çıktı. Raporu CHP Genel Başkan Yardımcısı İsmail Cem bir basın toplantısıyla kamuoyuna tanıttı. Bu raporda da ‘Kürt Sorunu’ bu kez ‘Güneydoğu Sorunu’ olarak kaleme alınmış, sorunun uluslararası boyutuna dikkat çekilmişti.

CHP 1999 seçimlerine az bir zaman kala Kürt sorununa ilişkin 1998 Ağustosunda bir rapor daha hazırladı. Rapor CHP’li kurmaylar tarafından Diyarbakır’da kamuoyuna açıklandı. “Doğu ve Güneydoğu Raporu” başlıklı raporda, “Kürt Sorunu” tanımı yapıldı ve “...sorun Türkiye’nin bir iç sorunudur...” denildi.

Altan Öymen’in CHP Genel Başkanı olmasıyla CHP’nin Kürt sorununa ilişkin çözüm önerilerinde yeniden radikal değişiklikler gözlemlendi. 11 Ocak 2000 günü demokratikleşme ve Kürt sorunu MYK üyesi Algan Hacaloğlu ve 19. Dönem Kars

Milletvekili Atilla Hun tarafından rapor edildi. Söz konusu 12 Eylül döneminde uygulanan politikaların PKK'yı güçlendirdiği öne sürülürken, genel af, Kürdoloji gibi öneriler yer aldı.

Öymen ekibi raporu hazırlamadan önce Güneydoğu halkıyla görüştü. Genelkurmay CHP'yi izlemeye aldı ve bu dönemde CHP'lileri PKK ile işbirliği yapmakla suçlayan bir rapor hazırladı.

DSP ise CHP'yi HADEP'le işbirliği yaptığı gerekçesiyle suçladı. DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit partililerin hazırladığı raporları değil, 1999'da MGK'nın hazırladığı Güneydoğu raporunu dikkate aldı. Raporda 107 maddelik planı uygulamaya koyduğunu açıkladı.

Baykal: "Kürt sorunu vardı ama şimdi yok!"

Deniz Baykal 34 yıldır siyasetin içinde. 1973'de CHP milletvekili olarak başlayan siyasi hayatı 1974 ve 78 Ecevit hükümetinde bakan olarak devam etti. 1982 Anayasası'nın 5 yıl süreyle siyasi yasak getirdiği politikacılar arasında yer aldı. 1987'de genel seçimlere SHP'den girdi. SHP'de genel sekreterlik görevlerinde bulundu. Bu dönemde SHP'nin hazırladığı Kürt raporunun altına imza attı, rapora karşı çıkan Özal'a 'önce oku sonra konuş' dediyse de o dönemde SHP'nin içindeki Kürt kökenli milletvekillerinin partiden ihraç edilmelerinde önemli rol oynadı. SHP'den 10 Eylül 1990'da istifa etti. 1992'de CHP Genel Başkanı oldu. 30 Ekim 1995'te DYP-CHP koalisyon hükümetinde başbakan yardımcılığı ve dışişleri bakanlığı görevlerini üslendi. 18 Nisan 1999 seçimlerinde parlamento dışında kaldı. 2002 seçimlerinde tekrar Meclis'e döndü. 2004'de yeniden başlayan terör olayları ve Kürt sorununa ilişkin siyasi gelişmeler, altına imza attığı bütün Kürt raporlarını unutturan açıklamalar yapmasına neden oldu. CHP'nin parti programında; "CHP Kürt sorununun, tek seslilik ve tepki politikaları ile değil, sosyal demokrat özdeki çoğulcu politikalar

ve evrensel değerler çerçevesinde aşılabileceğine inanmaktadır” ifadelerini hatırlatanlara “Kürt sorunu dün vardı bugün yok” diyerek karşılık verince Cengiz Çandar’ın deyimiyle ‘tuhaf paradoksların adamı’ olarak siyasi tarihteki yerini aldı.

14 Aralık 2005...

Meclis’te bütçe görüşmeleri yapıldığı sırada CHP Lideri Deniz Baykal, kürsüden, Başbakan Tayyip Erdoğan’a ‘kimlik’ üzerinden yüklenince iki lider arasındaki Kürt kimliği tartışması da sonuç vermeyen bir söz düellosuna dönüştü:

Erdoğan: Elinize iyi ki bir çelik çomak verdik, oynamaya devam ediyorsunuz. Benim Türklüğümle oynamaya, bunu başka taraflara çekmeye hakkınız yok. Ağzınıza alamazsınız.

Baykal: Türk üst kimliği, Türkiye’nin kırmızı çizgisidir. Kuzey Irak’taki kırmızı çizgilere benzemez. Türkiye’de Türk milleti alt kimlik değildir. Bunu içine sindireceksin. Bunu içine sindirmeyen bir başbakan olamaz. Bir başbakan çıkıp anayasada esas alınmış Türk milleti sözünü içine sindiremiyorsa, o ülke çok büyük tehlikelerle karşı karşıya demektir. Sayın Başbakanın bir kimlik problemi, takıntısı olduğunu görüyoruz.

Erdoğan: Şemdinli’de başka, Ankara’da başka konuşuyorsunuz. Siz busunuz. Siz, daha önce konuştuklarınızı bugün inkâr ediyorsunuz. 1999’da demokratikleşme ve insan hakları raporu hazırladınız. Burada ‘TC vatandaşlarının taşımaları gereken tek ortak kimlik, resmi siyasal kimlikleridir. Yani TC vatandaşı olmalarıdır. Başka kültürel kimlikler ve üst kimlikle çatışmamalıdır’ diyorsunuz.

Baykal: Doğrudur, öyle dedik.

Erdoğan: Benim söylediklerimi söylüyorsunuz. Ben de aynen katılıyorum.

Baykal: Sen bunu anlayamazsın, sen konuşmalarının hiç-

bir yerinde kimlik tanıımı yaparken, Türk milletinden bahsetmi-yorsun.

Erdoğan: Ne oldu da bu kadar rahatsız olduğunuz ya?

Baykal: Millet alt kimlik değildir, onu söyleyin.

Erdoğan: Siz grup konuşmalarımı zerre kadar takip etmi-yorsunuz. Grup konuşmalarıma bakarsanız, kaç kez Türk milleti geçtiğini görürsünüz. Ismarlama değil bu laflar. Sizin iki raporunuzun bir yerinde bile Türk milleti ifadesi geçmiyor. Tereciye tere satmayın.

CHP'nin Kürt politikası, oylarını etkiledi

Türkiye'de Kürt sorununa ilişkin sürdürülen politikalar, bölgedeki oy oranlarını da önemli ölçüde etkiliyor. 2007 seçimlerinde Doğu ve Güneydoğu'nun özellikle CHP'yi defterinden silmesinin nedenlerinden biri de solun bu med-cezir politikaları oldu.

CHP'nin bölgeden dışlanması SHP listelerinden seçilen DEP'lilerin dokunulmazlıklarının kaldırılıp tutuklandıkları dönem olarak biliniyor.

CHP'nin daha sonra 1999'dan itibaren hazırladığı raporlarda; özel okullarda Kürtçe eğitimden Kürt dili ve kültürü enstitüsüne ve anadilde yayına, Kürtçe isim özgürlüğünden coğrafi yasakların kaldırılmasına kadar Kürt sorununun çözümüne ilişkin birçok öneride bulunmuş olması partinin bir süre bölgedeki konumunu yeniden güçlendirdiyse de sonrasında o çözüm önerilerini unuttu, bölge de onu.

12 Eylül öncesi...

1977 seçimlerinde CHP; Diyarbakır, Hakkari, Bingöl, Bitlis, Adıyaman, Kars, Ağrı, Mardin, Muş, Siirt, Tunceli, Şanlıurfa ve Van'da olmak üzerine toplam 20 milletvekili ile 450 üyeli mecliste yerini alıyor.

12 Eylül'den hemen sonra 1983'teki seçimlerde CHP bu kez 400 üyeli meclise 15 milletvekili ile giriyor.

1987 seçimleri CHP'nin yerine SHP'nin varlık gösterdiği seçimler... SHP 55 milletvekilinden 12'sini bölgeden çıkartıyor.

SHP 1989'un sonunda hazırladığı, 1990'da büyük tartışmalara yol açan Kürt raporunun sonucunda 1991'de HEP ile birleşince milletvekili sayısını 12'den 28'e yükseltiyor.

Meclis'te Kürtçe yemin, 1992'deki kanlı Nevruz olayları HEP'lilerin SHP'den ayrılmasının, 1995'te CHP'nin de SHP ile birleşmesinin önünü açıyor.

Ancak bu birleşme Güneydoğu ve Doğu'da dibe vurdu ve bölgeden 63 milletvekili çıkmasına karşın sol, Tunceli, Adıyaman dışında milletvekili çıkartamadı.

1999 seçimlerinde barajı aşamayan Baykal CHP Genel Başkanlığı'ndan istifa etti, bir süre sonra tekrar CHP'nin başına geçti. Baykal CHP'yi 2002 seçimlerinde tekrar iktidara taşımaya kararlıydı. 3 Kasım seçimlerinden hemen önce yani 2 Ekim 2002' de meydanlara şöyle sesleniyordu:

"Türkiye bir ırk devleti değildir, devlet kimsenin etnik kökenini tayin edemez! SODEP döneminde hazırladığımız Kürt Raporu dikkate alınsaydı, 30 bin insanımız ölmezdi!"

Sonuç; bu sözleriyle bölgenin değil, ama yüzde 10 barajına takılan partilerin yani barajın oylarını toplayarak tekrar Meclis'e girdi. Ve CHP içerisinde Doğu ve Güneydoğulu milletvekili sayısını 14 yaptı.

Bölgeye ilişkin izlediği politikalar MHP'yi bile aratır duruma gelince 2007 seçimlerinde CHP tek bir milletvekiliyle bölgede tam anlamıyla dibe vuruyor.

CHP'nin Kürt kökenli siyasetçilerine göre partinin bölgede oy kaybının iki önemli nedeni var: CHP Genel Başkanı

Deniz Baykal'ın "Kürt sorunu" yoktur anlayışı ve Kuzey Irak'a yönelik operasyon ısrarı.

CHP'nin Kürt sorununa ilişkin izlediği politikalar kendi içerisinde de çok büyük sorunlara yol açtı. Ancak birçok Kürt aydını da CHP'nin bölgeden dışlanmasının nedenlerini sıralarken 1994'lü yıllara uzanıyor.

- O dönemde SHP listelerinden seçilen DEP'lilerin yaka paça Meclis'ten sürüklenerek çıkartılmasına karşın CHP'nin buna seyirci kalması,

- İkincisi; çok önemli tespit ve çözüm önerilerinin yer aldığı raporları hazırlamasına karşın, partinin, özellikle Genel Başkan Deniz Baykal'ın bunları yok saymasıydı...

Sinan Yerlikaya CHP'den neden uzaklaştığını bir söyleşisinde şu cümleyle açıklıyor:

"Bölgede 'MHP eşittir CHP' anlayışı hakim artık."

CHP'li Şerif Ertuğrul'a göre de "Deniz Baykal bölgede 'Kürt düşmanı' olarak görülüyor."

DTP'liler de Baykal'ı anlamakta zorluk çekenlerden... DTP Siirt Milletvekili Osman Özçelik bunlardan biri:

"Baykal'ı anlamakta zorluk çekiyoruz. CHP Genel Sekreteri iken Kürt raporu yayınlanmıştı. Öneriler bize uygun gelmiş, CHP de bölgede yüksek oy almıştı. Ancak Baykal, Ecevit'e özendi ve iktidar olmak için milliyetçi söylemler kullanmaya başladı. Hiçbir şeyin kopyası iyi değildir. O alan doluydu. Sağa yöneldi ve ırkçı söylemler kullanmaya başladı. Tezkere için MHP'den de ileri söylemler kullandı. Şimdi yine bizim söylediklerimizi söylüyor. Kültürel hakların ötesinde çözüm önerilerinden bahsediyor. Memnuniyet duyarız çünkü biliyoruz ki CHP'nin tabanında gerçek sosyal demokratlar var, ama Baykal bize güven vermiyor. Her an 180 derece dönebilir."

Baykal'ın Kürt sorununa ilişkin söylemlerine duyulan güvensizliğin nedeni basit aslında: Tayyip Erdoğan Diyarbakır'da 'Kürt sorunu' dedi. CHP Lideri Deniz Baykal 'Kürt sorunu yok' diyerek kıyameti kopardı.

AK Parti, Baykal'a CHP'nin 1998 yılında, Diyarbakır'da kamuoyuna açıkladığı Doğu ve Güneydoğu Raporunda "Kürt sorunu Türkiye'nin bir iç sorunudur" ifadelerini, Başbakan Erdoğan'ın Diyarbakır'daki mesajlarıyla nasıl benzerlikler taşıdığını, raporun girişinde sıralanan sorunlara ilişkin "çok kültürlü toplum, Kürt sorunu ve çoğulcu demokrasi" alt başlıklarını hatırlattı.

Biz de hatırlatalım CHP'nin 1998 senesinde hazırladığı Raporda, "Kürt sorununun çözümü için demokrasinin gerektiği" vurgulanıyor ve şöyle deniliyor:

"...İç barışta kanamanın, toplumda ayrışım ve yabancılaşmanın, siyasal, ekonomik ve sosyal dengelerde istikrarsızlığın temel nedenini oluşturan terör ve demokrasi sorunlarının varlığı, laik demokratik sosyal hukuk devletinin gereğince yaşama geçirilmemiş olması, Türkiye'ye son 10 yıldır en önemli krizini yaşatmakta.

Bu sorunların bugüne değin aşılamamış olması ülkemizin geleceğiyle yurttaşlarımızın esenliğini ciddi olarak tehdit etmektedir.

Ülkemizin çok kültürlü toplum olmasından kaynaklanan, 'etnik duyarlılıklara demokratik çözüm' genel anlayışı çerçevesinde çözümlenmesi gereken Kürt sorunu ise Türkiye'nin bir iç sorunudur. Ülkemizde çoğulcu demokrasinin yetersizliğinden kaynaklanan bir ülke içi demokrasi sorunudur."

Baykal bu hatırlatmaya yanıt veriyor:

"Evet ama bu sorun sekiz yıl önce vardı, artık yok!.."

Nasıl yani?

“Bizim raporumuz yayınlandığı zaman üzerinde durduğumuz nokta, herkesin kendi etnik kimliğini özgürce ortaya koyabilmesi, kendi etnik kimliğiyle ilgili faaliyetlerde bulunabilmesi, yayın yapabilmesi, öğrenebilmesi, öğretebilmesi, bu kısıtlamaların demokrasi anlayışıyla ortadan kaldırılması gerektiğine yönelikti. Bu anlamda bir sorun var diyorduk...”

Baykal, demokratikleşmeyle terörün önlenemeyeceğini de savunuyor.

Yine sorunlu bir açıklama...

Çünkü CHP'nin 'Demokratikleşme Paketi' pek öyle demiyor... Ne diyor?

“...İsteyenlere ana dillerini, devlet denetimindeki özel kurslarda öğrenme olanağı sağlanacağı,

Üniversitelerde enstitü kurulacağı ve köy koruculuğunun kaldırılacağı,

Merkezi Diyarbakır'da olacak Ekonomik Kalkınma Kurumu aracılığıyla işsizliğin azaltılacağı,

Bölgesel kalkınmaya öncelik verileceği,

Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları, BM Çocuk Hakları, ILO sözleşmeleri ile Avrupa Sosyal Şartı,

Paris Şartı ve Helsinki Nihai Senedi ve Kopenhag Kriterlerinin ülkemiz hukukuna idari ve iç güvenlik uygulamalarına yansıtılacağı,

Köye Dönüş Projesi başlatılacağı,

Terörden mağdur olan köylülere tazminat ödeneceği...”

Bugün muhalefet bir parti, yarın iktidar olursa, yine bu sorunu karşılarında bulmayacaklar mı?

Baykal “Biz de konuya böyle bakıyoruz. Olaya da bu dikkatle yaklaşıyorum ve kolay suçlamalar yapmamaya çalışıyo-

rum. Olayı bütün boyutlarıyla, karmaşıklığıyla en doğru şekilde görmeye çalışıyorum” diyor.

Ancak Baykal sorunun, Kürt değil, terör sorunu olduğu konusunda ısrarlı. Ona göre; bu terör çeşitli zamanlarda ortaya çıkmış bir nihilist terör uygulaması. Somut hedefleri olan, belli bir siyasal amacı gerçekleştirmeyi öngören, o amaca yönelik olarak etkin bir araç diye düşünülen bir yöntem olarak Türkiye’de uygulanmakta. Bu yüzden de Türkiye’de yaşanan terörü, soyut bir terör olmaktan çıkarıp, hangi siyasi projeye bağlı olduğunu düşünmek ve irdelemek gerekiyor.

“Canım, ne gerek var; hepimiz kardeşiz, arkadaşız, dostuz! Birbirimizi üzmeyelim, kırmayalım. Biz sizi seviyoruz, biz size değer veriyoruz” yaklaşımı ile siyasi proje ihtilafının ortadan kalktığını düşünmek, safiyane bir yaklaşımdır.

Demokratikleşme yaftası altında böyle bir uyumun, uzlaşmanın mümkün olabileceğini zannetmek herkes için çok yanıltıcıdır. Demokratikleşme çok önemli, çok saygıdeğer ve çok değerli bir ulusal hedeftir. Türkiye o doğrultuda yıllardan beri kararlılıkla yürüyor ve yürümeye devam edecek; ama, demokratikleşmenin teröre yol açan siyasi projeyi ikna edeceğini, ona gerek bırakmayacağını ve onu aramaktan insanların vazgeçeceğini zannetmek, ham hayal peşinde koşmaktır.

Türkiye’de demokratikleşme, etnik parçalanmanın bir çerçevesi olarak anlaşılamaz. Demokratikleşme, Türkiye’deki bütün insanların, her bireyin kimliği, etnik kökeni, ırkı, inancı, mezhebi, cinsiyeti, bölgesi ne olursa olsun bütün vatandaşlarımızın kişisel, bireysel hak ve özgürlüklerinin ileriye götürülmesidir.

Ama demokratikleşmeyi, farklı etnik kimliklerin bir kamusal ortak hak talebi haline dönüştürmenin demokrasiyi bütünleştirici değil, parçalayıcı bir istikamete sürüklenme sonucu verebileceğini belirtmek isterim. Toplumu etnik kimlikleri-

ne göre ayırıştırmaya başlamanın, Türkiye’de demokratikleşmeyi değil, tam tersine Türkiye’nin parçalanmasına bizi götürebileceğini de kimsenin unutmaması gerekir.”

Aradan bir yıl daha geçti geçiyor... Başbakan Erdoğan ‘Kürt Sorunu’nu bir tarafa bırakıyor. Türk Bayrağını fon olarak kullandığı ve üzerinde “Kurban olam ayına yıldızına” yazılı bayram afişleriyle gündeme geliyor.

Baykal bu kez de şöyle diyor:

“Ay yıldızlı afişler Güneydoğu’da yok. Sen nerenin cumhurbaşkanı olacaksın; afişleri astırmadığın yerin mi, astırdığın yerlerin mi? Bu hükümet ne demek istiyor? Bu hükümet ayına yıldızına ülkenin bir coğrafyasında kurban oluyor, bir coğrafyasında bırakın mı, diyor? Böyle bir tablo olabilir mi? En büyük, en vahim bölücülük bu değil mi? Türkiye’yi iki ayrı sloganla siyaset yapılır bir ülke haline bizzat hükümet dönüştürürse bir noktaya ulaşılabilir mi?

Bizim anlayışımız afiş milliyetçiliği anlayışı değil. Başbakan, bir yıl önce ‘Kürt sorunu var’ derken bir yıl sonra “Kürt sorunu yok terör sorunu’ var diyor. Billboardlar, ay yıldız önünde Başbakan, ‘kurban olam ayına yıldızına’ kampanyası ile donatılıyor.”

CHP ile AK Parti’nin Kürt sorununa ilişkin kendi aralarında başlattıkları tartışmalar böyle uzayıp gidiyor.

Ve CHP sorunu tanımlıyor; Türkiye’de Kürt sorunu olmadığını, Türkiye’de terörün arkasında bir siyasi proje olduğunu, PKK’nın bireysel, kültürel haklar peşinde olmadığını, Türkiye’nin bölünmesinin hedeflendiğini...

Ama o kadar...

AK Parti ise ‘Kürt Sorunu’nun var olduğunu, daha fazla demokrasi ile bu soruna çözüm üretileceğini söylüyorsa da sonrasında bundan vazgeçip konuyu sorun haline getiren eski

tespitte karar kılıyor yani başa dönüyor. Yani CHP gibi düşünmeye başlıyor:

“Tek devlet, tek millet, tek bayrak”

CHP ile AK Parti’nin bu tartışmalarının neredeyse aynısı 1995’te de RP ile MHP arasında yaşanıyor.

Dolayısıyla 1980’li 1990’lı yıllarda tartışılan, 2005’te yine tartışılan ve belli ki daha tartışacağımız bu konuya ilişkin Türkiye’nin politikalarını belirleyen o kafa, aynı kafa!

1998 CHP Kürt Raporu

- ✓ Türkiye’yi krize, terör ve demokrasi sorunlarına çözüm getirilmemiş olması taşıdı.
- ✓ Kürt sorunu, etnik duyarlılıklara demokratik çözüm ile çözülür.
- ✓ İsteyenlere ana dillerini, devlet denetimindeki özel kurslarda öğrenme olanağı sağlanacak.
- ✓ Üniversitelerde enstitü kurulacak.
- ✓ Köy koruculuğu kaldırılacak.
- ✓ CHP, Kürt sorununun çözülmesine öncülük etmeyi sosyal demokrat kimliğinin ertelenemez bir sorumluluk alanı olarak görür.

2002 CHP Kürt Raporu

- ✓ Devletin ırkı olmaz’ anlayışı temelinde tüm yurttaşlar, ‘TC yurttaşlığı’ üst kimliğinde buluşacak.
- ✓ Uluslararası sözleşmeler iç güvenlik uygulamalarına yansıtılacak.
- ✓ Köye Dönüş Projesi başlatılacak.

- ✓ 'Terörden' mağdur olan köylülere tazminat ödenecek.
- ✓ Bölgede çatışma dönemi bitti. İşsizlik ve yoksullukla mücadele dönemi başladı.
- ✓ Diyarbakır'da olacak Ekonomik Kalkınma Kurumu aracılığıyla işsizlik azaltılacak.
- ✓ Bölgesel kalkınmaya öncelik verilecek.

2006 CHP Kürt Raporu

Raporu hazırlayan CHP Genel Başkan Yardımcısı Onur Öymen, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde temaslarda bulundu. Öymen'in Baykal'a sunduğu raporda şu bilgilere yer verildi:

- ✓ Doğu ve Güneydoğu'da sağlık koşulları iyi değildir. Ortalama ömür Batı'ya göre azdır. Bebek ölümleri fazladır. Buralara ne pratisyen ne de uzman hekimler gidiyor. İnsanların sağlık düzeyi düşüktür. İçme suyu yoktur
- ✓ Bölgede eğitim seviyesi düşüktür. Okuma-yazma oranı Batı'ya göre çok geridir. Buralara genç, stajyer öğretmenler gönderiliyor. Zaten okullar da hâlâ tezekle ısınyor.
- ✓ Bölgenin ekonomik durumu kötüdür. Yatırım yoktur. Hay-vancılık ölmüştür. İşsizlik had safhadadır. Teşvik tedbirleri yetersizdir. Van Gölü'ne kanalizasyon boşalmaktadır.
- ✓ Devlet bölgenin kalkınması için önlemler almalıdır. Örneğin Hakkari'de bulunan çinko madeni işletilebilmelidir.
- ✓ Kalkınma hamlesinde Suriye sınırındaki mayınlı alanlar temizlenmelidir. Üzümlü sınır kapısı açılmalıdır. Hayvancılığa sahip Güneydoğu ve Doğu Anadolu gibi geri bırakılmış bölgelere özel bir önem ve öncelik verilmelidir.

Öymen: Barışı ararken geleceğe bakacaksınız!

Altan Öymen: Siyasi hayatı 1977 yılında Ankara Milletvekili olarak Meclis'e girmesiyle başladı. Aynı yıl Ecevit hükümetinde Turizm ve Tanıtma Bakanı oldu. 1978 -1979 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi TBMM Grup Başkanvekilliği ve Avrupa Konseyi Türk Delegasyonu üyeliği görevlerini üstlendi. 1979-1980 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreter Yardımcısı olarak görev yaptı. 1980'li ve 90'lı yıllarda siyasetten çekilerek bıraktığı gazetecilik görevine devam etti. Milliyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmenliği ve Başyazarlığı da yaptı. 1995'te TBMM'ye Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul Milletvekili olarak girdi ve CHP Grup Başkanvekili oldu. 1999 seçimlerinden sonra CHP Genel Başkanı oldu. 15 ay süren Genel Başkanlığı boyunca Kürt sorununu gündeminin birinci maddesi yaptı; bölge insanıyla birlikte soruna çözüm bulmak amacıyla incelemelerde bulunup rapor hazırlarken, Genelkurmay da CHP hakkında bir rapor hazırladı. Görevi Deniz Baykal'a devredip siyaseti bıraktı ama Kürt sorununa ilişkin çözüm arayışlarını bırakmadı. Son olarak "Barışı ararken geleceğe de bakmalıyız. Konunun iki boyutu var. Birincisi, Türkiye içinde barış, ikincisi sınırda barış" dedi.

CHP'nin 'sorunlu' ve 'tartışmalı' hale gelen Kürt sorununa bakışında, Altan Öymen'in genel başkanlığı döneminde radikal değişiklikler gözlendi. 11 Ocak 2000'de Öymen'in parti günde-mine öncelikle 'demokratikleşme' ve 'Kürt Sorunu'nu alması bu değişimin ilk adımı sayıldı.

Öymen ekibinin 8-9 Nisan tarihleri arasında "CHP Halkla Birlikte Çözüm Üretiyor III. Kurultayı" toplantılarını Diyarbakır'da gerçekleştirmesi ise bölge halkı için umut veren bir sürecin başlaması anlamına gelecekti...

Ancak, dönemin Başbakanı Bülent Ecevit birdenbire basın karşısına çıkarak "CHP, HADEP ile işbirliği yapıyor" dedi.

Ecevit'in bu bilgiyi Genelkurmay İstihbarat Raporu'na dayanarak verdiği anlaşıldı.

Öymen ekibi Diyarbakır'da bölge halkıyla soruna çözüm üretirken Genelkurmay da CHP'yi izlemeye almıştı.

Genelkurmay Başkanlığı İstihbarat Başkanı Korgeneral Fevzi Türkeri'nin imzasını taşıyan ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne gönderilen rapora göre CHP, HADEP ile işbirliği yapıyordu:

Genelkurmay'ın 2000 Haziranı'nda hazırladığı ancak 2000 Kasımı'nda ortaya çıkan rapor; 8-9 Nisan tarihleri arasında Diyarbakır'da "CHP Halkla Birlikte Çözüm Üretiyor III. Kurultayı" toplantısı üzerine.

Başta Altan Öymen olmak üzere parti yöneticilerinin Kürt sorununa ilişkin olarak yaptığı açıklamalar değerlendirildi ve şu bilgilere yer verildi:

- √ CHP Genel Başkanı Altan Öymen'in Güneydoğu bölgesinde yaptığı çalışmalar sırasında PKK ile paralellik arz eden konuşmalar yaptığı,
- √ CHP Parti Meclisi Üyesi Fikri Sağlar'ın, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki Deniz Baykal yanlısı CHP teşkilatını ele geçirmek amacıyla HADEP yönetimi ile temasa geçtiği,
- √ CHP'li bazı yöneticilerin Avrupa'daki PKK'lılardan destek istediği,
- √ Diyarbakır'da toplantılarda dile getirilen konuların terörist başının cezaevinde belirlendiği sözde barış planı ile paralellik arz etmekle birlikte yeni olmadığı,
- √ CHP'nin geçmişte de Erdal İnönü, Murat Karayalçın ve Deniz Baykal'ın liderlik yaptığı dönemlerde de benzer tarzda projeler geliştirdiği,

- ✓ CHP, MYK üyesi Algan Hacaloğlu tarafından 1 Ocak 2000 tarihi itibarıyla 'Demokratikleşme ve Doğu-Güneydoğu Anadolu Kalkınması Temel Politikaları' adı altında hazırlanan bir çalışmanın mevcut olduğu,
- ✓ Sonuç olarak CHP'nin yeni yönetiminin; partilerinin son seçimlerde ülke barajını aşamamasını, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki mevcut tabanını HADEP ve FP'ye kaptırmasına bağladığı,
- ✓ Benzer durumu yeniden yaşamamak endişesi ile söz konusu çevreleri memnun edecek söylemlerle bölgedeki tabanını yeniden kazanmayı ve yapılacak ilk seçimde HADEP ve benzeri çevrelerle ortak bir platformla girmeyi amaçladığı,
- ✓ CHP'den bazı kişilerin Avrupa'daki PKK terör örgütü mensuplarıyla da görüşerek, yakında CHP'nin il ve ilçe kongreleri olacağını, bu teşkilatların eski Genel Başkan Deniz Baykal'ın elinde olduğu, bu nedenle destek istedikleri belirtildi.
- ✓ PKK başkanlık konseyinin, Avrupa'daki yandaşlarına, "Deniz Baykal'ın Kürt sorununa olumsuz yaklaştığını ve il ve ilçe teşkilatlarının Baykal'ın elinden alınmasının uygun olacağını" bildirdiği,
- ✓ CHP'nin toplantılarda 'Genel af, Kürtçe TV, Kürtçe eğitim, Kürt Enstitüsü'nün kurulmasının önerildiği, bölgedeki barış ortamının demokratikleşmenin en önemli parçası olduğunu, kalıcı barışın sağlanması için genel af ilan edilmesini, köye dönüş projesinin uygulanmasını ve mağdur olan vatandaşların masraflarının karşılanmasını istedikleri' gibi konulara yer verdiği...

Rapor basına sızdığında Deniz Baykal, koltuğu Altan Öymen'den devraldığı için Genelkurmay'ın raporunu değerlendirmek de Baykal'a düştü.

Parti Genel Merkezi'ndeki kabulü sırasında bir gazetecinin, Genelkurmay'ın CHP hakkındaki raporuna ilişkin bir soruya Baykal verdiği yanıtı, 9 Kasım 2000'de Enis Berberoğlu 'Tarihe dipnot düşecek' bir açıklama olduğu için Baykal'ın açıklamasının tam metnini köşesine taşıdı:

Baykal'ın açıklaması şöyle:

"Hiç doğru bulmuyorum. Türkiye'de siyasi partilerle ilgili tartışmalara, siyasetin dışında olması gereken kuruluşların katılmasının çok ciddi sakıncalar doğuracağı kanısındayım.

Bu noktalarda yeni bir özen ve dikkat sergilemeye ihtiyaç var. Geçmiş dönemlerde çeşitli alanlarda kendini gösteren olumsuz alışkanlıkları bir an önce terk etmek durumundayız.

Her bir kurum, kendi ilgi ve sorumluluk alanı içinde görevini yapmalıdır. Ve kurumlar arasında bu çerçevede bir dayanışma kendisini göstermelidir.

Hukuk düzenimizde siyasi partilerle ilgili çalışma yapma yetkisine sahip kuruluşlar vardır. Bu kuruluşlar görevlerini yapıyorlar ve bundan sonra da yapacaklardır.

Bu çalışmalardan bizim CHP olarak hiçbir şikâyetimiz olamaz. CHP, demokratik, şeffaf bir partidir. Bizim kimseden gizli saklı bir tarafımız yoktur. Attığımız her adım kamuoyunun gözü önündedir. Biz bir yeraltı örgütü değiliz, gizli örgüt değiliz. Biz, şanlı, şerefli CHP'yiz. Türkiye'nin Ulusal Kurtuluş Savaşını Türkiye'de Milli Mücadele'yi örgütleyerek gerçekleştirmiş bir siyasi kuruluştuz. Bu niteliklerimizle de iftihar ediyoruz.

Hukuk devleti ve demokrasi bizim temel referansımızdır. Bütün kurumların da temel referansı bu olmalıdır. Herkes kendi sorumluluk alanında çalışma anlayışına bir an önce girmelidir."

Peki, Genelkurmay'ın sözünü ettiği dönemin MYK üyesi Algan Hacaloğlu'nun raporunda ne vardı?

CHP Genel Sekreter Yardımcısı Algan Hacaloğlu başkanlığındaki komisyon tarafından hazırlanan “İnsan Hakları ve Hukuk Devleti” başlıklı Demokratikleşme Raporu’nda, Kürtçe özel eğitimin yapılması gerektiği, hatta üniversitelerde Kürt Enstitüsü kurulabileceği önerisinde bulunuldu.

1 Eylül 2001’de CHP, Dünya Barış Günü nedeniyle Demokratikleşme Raporu’nu bir kez daha gündeme getirdi. CHP için demokrasinin vazgeçilmez bir yönetim ve yaşam biçimi olduğu kaydedilen Demokratikleşme Raporu’nda, Türkiye’nin “insan hakları karnesinin kırık olduğu” görüşü dile getirildi.

Özeti şu:

- ✓ Yaşam hakkına yargısız infazlar, gözaltında ölümler veya yok edilmeler, maddi veya manevi her türlü şiddet ve işkenceyle sürdürülen tehdit ve ihlallerin derhal sona erdirilmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Düşünce özgürlüğü, düşünce etrafında örgütlenme ve örgütlü gücün parlamentoda temsili demokrasilerin omurgasını oluşturmakta. Türkiye’de ise düşünce yasaklanarak, ifade özgürlükleri kısıtlanarak toplum sindirilmek isteniyor.
- ✓ Etnik duyarlılıklara demokratik çözüm ilkesi, kültürel çoğulculuğun ve iç barışın anahtarıdır.
- ✓ CHP, Kürt sorununa bu anlayışla yaklaşmalı, bu sorunu demokrasi, hoşgörü, eşitlik ve kültürel çoğulculuk sorunu olarak ele almalıdır.
- ✓ Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da zorunlu boşaltılan köyler, Türkiye’nin en sistematik ve kitlesel insan hakları ihlali alanı olmuştur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde OHAL kalkmalı ve bölgede olağan hukuka geçilmesi gerekmektedir.

- √ Sorun; ırkçılık, militarizm ve bağınazlık temelinde geliştirilen politikalarla aşılamaz. Terörün olağan dışı yönetim ve hukuk rejimleri ile önlenemeyeceği, demokrasi ve insan haklarına duyarsız uygulamalarla iç barışın sağlanamayacağı ortadadır.
- √ 2000'li yıllarda artık ülkemizde de düşünce, uluslararası standartlar çerçevesine suç olmaktan çıkarılmalıdır.
- √ Devletin tüm alt kimliklere saygı, eşitlik ve hoşgörü içinde yaklaşmasını temel alan politikası çerçevesinde ele alınması gereken Kürt sorunu bir demokrasi sorunudur.
- √ Sorun ancak, Misak-ı Milli sınırları içinde yaşamakta olan, her köken ve inançtan tüm yurttaşlarımızın eşitliği, hakları ve esenliği boyutu ile ele alınabilir. Kürt sorunu ancak bu anlayışla ülkemizin bir iç sorunu olarak çözüme taşınabilir.
- √ Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının taşımaları gereken tek ortak kimlik Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmalarıdır. Kürt ya da başka kültürel kimlikler bu üst kimlikle çatışmamalıdır.
- √ Kürt kökenli yurttaşlar da dahil her etnik kökenden, her alt kimlik ve kültürden olan yurttaşların, ortak "Resmi Cumhuriyet Dili" olan Türkçe'nin yanında kendi ana dil, kültür ve folklorlarını daha iyi öğrenme, koruma ve geliştirme olanakları sağlanmalıdır.
- √ İsteyenlerin kendi ana dillerinde MEB kuralları içinde, özel eğitim görebilmeleri, üniversitelerde ilgili araştırma enstitüleri kurulabilmeli.
- √ Her türlü özel iletişim, yazılı basın, yayın ve medyadan bu amaçla ve bu çerçevede yararlanabilmeleri sağlanmalı ve bu konulardaki tüm yasak ve fiili engeller kaldırılmalıdır.

İşte raporun aslı:

DEMOKRATİKLEŞME

-KÜRT SORUNU-

DOĞU ve GÜNEYDOĞU ANADOLU'NUN KALKINMASI

Algan HACALOĞLU

(CHP MYK Üyesi) (01/01/2000)

NOT: Bu çalışma Partinin bu güne değin yazılı çalışma ve belgelerinde yer alan görüşler temel alınarak, o çerçeveye tümüyle sadık kalınarak, Parti içi bir tartışma metni olarak hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

...

I- DURUM

Türkiye'nin gündemi önemli sorunlarla yüklüdür, bu kapsamda;

- Demokratikleşme, hak ve özgürlükler ve "demokratik devlet".

- Hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı ve hukuk devleti.

- İç barışın korunması ve hoşgörü toplumu, gereğince sağla-namamış; günümüzün en önemli iddiası olan "çoğulcu demokrasi" yaşama geçirilememiştir.

İnsan haklarına, özellikle yaşam hakkına, düşüncenin ifadesi özgürlüğüne, serbest toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına, örgütlenme, barınma ve çalışma haklarına yönelik sürekli

ihlaller demokrasimizi ve iç barışımızı derinine tahrip etmekte; ülkemizin dış dünyadaki itibarının bu nedenlerle zedelenmesinin önü alınamamaktadır.

1.1- Türkiye; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Dosyası Kabarık Ülkesidir...

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne, hakkında insan hakları ihlalleri ile ilgili şikâyet başvurusu yapılan ülkeler arasında Türkiye, başta gelmektedir. Komisyon aşamasında "dos-tane çözüm" yoluyla tazminat ödenerek sonuçlandırılan birçok şikâyet bir yana, bireysel başvuru hakkını tanıdığımız 1987 yılından bu yana ülkemizle ilgili başvurular arasında 358 adet "Güneydoğu Anadolu Bölgesine ilişkin köy yakma ve boşaltma" ile 114 adet "Güneydoğu Anadolu Bölgesinde işkence, faili meçhul, kayıplar" konulu başvuruda vardır.

1.2- Ülkemizin Gündemi Sorunlarla Yüklüdür; Ancak, Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Sorunlar Altında Daha Çok Ezilmektedir...

Aradan geçen 16 yıla rağmen ülkemiz, demokrasisini 12 Eylül yasaklarından arındıramamış ve 1981 Anayasası'nı çoğulcu demokrasinin evrensel normlarına göre çağdaşlaştıramamış olmanın eksikliğini yaşamaktadır. Ancak, ülkemizin Güneydoğu bölgesinde, yıllardır sürmekte olan Olağanüstü Hal koşullarında yaşayanlar, temel hak ve özgürlüklerden daha az yararlanabilmekte, hukuk devletinin eksikliğini daha yoğun olarak hissetmektedir.

1.3- Terör ve Demokrasi Sorunlarına Çözüm Getirilmemiş Olması Türkiye'yi Krize Taşımaktadır...

14 yıldır varlığını sürdürmekte olan bölücü terör, bölgede huzur ve iç barışın en büyük engelidir. Bölücü terör "yurt dışı bölgesel" boyutları olan bir sorundur. Yurt içinden kaynaklanmakta, yurt dışından destek almaktadır.

PKK bir etnik ayrılıkçı terör örgütüdür. PKK kendisi ile dayanışma içinde olmayan kesimlere karşı, şiddet ve vahşet dâhil her türlü yöntemi kullanarak sindirme siyaseti gütmektedir. Şeriat düzenini hedefleyen HİZBULLAH da bir terör örgütü olup, diğer bazı radikal terör örgütleri ile beraber, PKK ile dayanışma içinde eylemlerde bulunmuştur.

1.4- Eşitsizlik, İşsizlik, Hukuksuzluk ve Kurlsızlık, Terörü Yeşertiyor...

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin adeta kaderine dönüşen feodal yapı, yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik, hukuksuzluk, keyfi güvenlik uygulamaları, can güvenliği yetersizliği, insan hakları ihlalleri ve zorunlu köy boşaltmaları gibi koşullar bölgede yaşamı son derece zorlaştırmakta; terörü yeşerten ve besleyen ortamı yaratmaktadır.

Susurluk olayı ile bir kez daha görüldüğü gibi; yörede rüşvet, yolsuzluk, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı ve diğer hukuk dışı ilişkilerle beslenen terör, iç güvenlik ve idari sistemimizden sorumluların bir bölümü ile dayanışma oluşturmuş, ırkçı siyasete sığınmış bir terör lobisinin varlığı da sorunun boyutlarını bir kat daha artırmıştır.

1.5- Akmakta Olan Kardeş Kanıdır...

İster güvenlik güçlerimiz ve askerlerimiz olsun, ister ona silah doğrultan kandırılmış gençler olsun, hepsi bizim çocuklarımızdır; akmakta olan kan, kardeş kanıdır. Bu çatışmada arada kalan masum insanlarımız, bebelerimizin, bacılarımızın, öğretmen-lerimizin masum kanıdır. Faili meçhul cinayetlerde yaşamını yitiren aydınlarımızın, sorunun çözümüne duyarlılık gösteren her kesimden insanlarımızın kanıdır. Yani, bu ülkenin insanların kanıdır.

1.6- Köy Boşaltmaları ile İnsan Hakları Kitleseel Ölçekte İhlal Edilmektedir...

Bölgede, Eylül 1977 itibariyle, 3428 köy ve mezranın boşalttırılması, 400 bin yurttaşımızın doğal yaşamlarından

kopartılarak zorunlu göçe maruz kalmaları ile ortaya çıkan mağduriyetlerin bugüne değin devlet tarafından giderilmemiş olması, kitlesel nitelikli ve çok boyutlu insan hakları ihlalleri sonucunu yaratırken, zorunlu olarak göç eden yaklaşık 70.000 ailenin çocuklarını da terör batağının potansiyel malzemesi olmaya itmektedir.

Benzeri şekilde, terörün faaliyet alanını daraltmak amacı ile güvenlik güçleri tarafından meraların kapatılması ve ormanların yer yer tahrip edilmesi, bölgede hayvancılığın çökmesi ile kırsal ekonomik faaliyetlerin tümüyle durmasına neden olmuştur.

1.7-Huzur, Hoşgörü ve İç Barış Tüm Yurttaşlarımızın Ortak Özlemidir...

İç barışta yıllardır sürmekte olan kanama, şiddet ve baskı ortamı, toplumun farklı etnik kökene, farklı inanca ait kesimleri arasında karşılıklı güven ve sevgi bağlarının azalmasına yol açmaktadır. Özellikle, bu bölgelerdeki Kürt kökenli yurttaşlarımız, terör, bölücü şeriatçı-dinci terör ve karanlık çıkar güçlerinde odaklanan terör arasında bunalmıştır. Artık, hem bölgede hem de ülkenin bütününde huzur, hoşgörü ve iç barışın sağlanması, her kesim ve yöreden insanımızın ortak özlemi haline dönüşmüştür.

II. ÇÖZÜM

Amacımız;

Barışçı, dayanışmacı ve eşitlikçi bir toplum oluşturmaktadır,

İnsan haklarına dayalı, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi hayata geçirmektir.

Bireyi özgür, toplumu örgütlü, devleti demokratik kılmaktır.

2.1- DEMOKRATİKLEŞME

Demokratikleşme, Türkiye'nin ülkenin bütününde ihtiyaç duyduğu, bu konuda hiç zaman yitirme lüksüne sahip olmadığı temel yapılanmadır. Demokratikleşme adımları atılmadan teröre karşı mücadelede başarı şansı yok gibidir. Terörün devam etmesi demokratikleşmeye yönelik politikaların engeli olamaz.

2.1.1- Ülkede Terör Örgütleri ile Mücadele İnsan Hakları İhlallerinin Gerekçesini Oluşturmaz...

Bir milletin hayatını tehdit eden tehlikelerin başında terörizm gelmektedir. Ancak terörün varlığı, hukuk devleti normlarından vazgeçmenin, karşı şiddetin, kuralsızlığın, hukuksuzluğun, temel hak ve özgürlüklerin çiğnenmesinin gerekçesini oluşturamaz.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15'inci maddesinde de belirtildiği gibi; bir milletin hayatını tehdit eden tehlikelerin başında terörizm gelmektedir. Terör ortamında, devlet, milli güvenlik, kamu düzeninin korunması ve suçluluğun önlenmesi amacıyla önlemler alabilir. Ancak bu önlemler, demokratik bir toplum yaşamının gerektirdiği ölçüleri aşmaz; temel hak ve özgürlüklerin özünü zedeleyecek boyutlarda olamaz. Alınacak tüm önlemler yasallık çerçevesinde olmalı; tümüne yönelik olarak denetim olanakları sağlanmalıdır.

2.1.2- Hedefimiz: Çoğulculuk ve İnsan Hakları...

2000'li yıllar, global ölçekte, Çoğulculuk ile İnsan Hakları çağı olacaktır. Çoğulcu demokrasiye hızla işlerlilik kazandırılması ve insan haklarına duyarlılığın en yüksek düzeye çıkarılması, ülkemiz açısından da yaşamsal önem taşımaktadır. Ülkemizde demokratikleşmenin ve kalıcı barışın çıkış noktası budur.

2.1.3- Çoğulcu Laik Toplumun İki Temel Doğrusu: Devletin Dini Olmaz; Devletin Irkı Olmaz...

CHP, toplumumuzun zenginliği olan ırk, din, dil, mezhep ve etnik köken farklılıklarına, ulusun ve ülkenin bölünmez bütünlüğü içinde, çoğulculuk, eşitlik, hoşgörü anlayışıyla yaklaşmaktadır. Ülkemizde; farklı etnik yapıların, farklı inanç kümelerinin, farklı ait kültür ve kimliklerinin var olması, bunların varlıklarını sürdürmesi ulusal zenginliğimizdir; iç barışımızın bugüne değin gereğince değerlendirilmemiş örtülü kaynağıdır. CHP, Türkiye'yi herkesin yurttaşı olmaktan kıvanç duyduğu bir ülke haline getirmeye kararlıdır.

a- Devletin Dini Olmaz...

Demokratik Devlet; din üstü bir yapıdır, tüm inançlara eşit mesafede durmakla yükümlüdür. Farklı inançlara saygı bu anlayışın gereğidir. Ülkemizde toplumsal barışın güvencesini oluşturan Laikliğin nihai amacı, inanç dünyasının sivil topluma devredilmesidir.

Bu anlayışla; içinde bulunduğumuz olgunlaşma ve geçiş döneminde, Diyanet İşleri Başkanlığı, farklı inançlara yansız yaklaşmalı; katılmak isteyen her inanca açık olmalıdır. Devlet tüm inançlara, Sünni veya Alevi tüm mezheplere eşit mesafede durmalı; tümüne eşit oranlarda destek sağlamalıdır.

b- Devletin Irkı Olmaz...

Devlet etnik kördür; karşısında sadece yurttaşı görür. Ülkemizde farklı etnik yapıların, farklı kültür kimliklerinin var olması, varlıklarını sürdürmesi çoğulcu demokrasinin zenginliğidir. Devlet tüm alt kimliklere, farklı kesimlere eşit mesafede durmalıdır. Bir kişinin etnik kimliği, ne bir üstünlük ne de haksız uygulamanın nedeni olabilir.

Laik Türkiye Cumhuriyeti, birçok Avrupa ülkesi gibi bir ulus-devlet olarak kurulmuştur. Türkiye, ırk, din ve kan cum-

huriyeti değildir; bir siyasal bilinç Cumhuriyetidir. Türkiye tek bir etnik gruba dayanmayan, etnik çoğul bir toplumdur. Farklı etnik köken, ana dil, mezhep ve inanca sahip insanlarımızı yurttaşlık bilinci ile kucaklayan ulus devlet yapımız, bu niteliğini kaybetmeden, çok kültürlü toplum olmanın özelliklerini de geliştirmek durumundadır.

Avrupa'nın kültür mozaïği en zengin ülkelerinden olan Türkiye'nin çoğulcu demokrasiyi tüm boyutlarıyla yaşama geçirebilmesi, terör dahil karşı karşıya olduğu diğer birçok sorunu aşabilmesinin de temel koşullarındandır. Türkiye Cumhuriyeti, eşit ortak yurttaşlık bilinci temelinde oluşturulmuştur.

2.1.4- Amaç; Çoğulcu, Katılımcı, Çağdaş Demokratik Devleti Oluşturmaktır.

Devletin idari yapısı çoğulculuk, katılımcılık ve etkenlik ilkeleri temelinde, hukuk ve yargı sistemi ise hukukun üstünlüğü ve yargının bağımsızlığı kuralları çerçevesinde yeniden yapılandırılmalı; yani, katılımcı, çoğulcu Demokratik Devlet, tüm kurum ve kuralları ile genel ve yerel kademeleri ile birlikte oluşturulmalıdır.

2.1.5- Hedefimiz; Demokratikleşme İddiamıza Uyumlu Yeni Bir Anayasadır.

Çağdaş bir hukuk devletinde;

- √ Bütün devlet gücü anayasa ile yasal hale getirilmiştir;
- √ Devlet gücünün sınırları temel hak ve özgürlüklerle çizilmiştir;
- √ Devlet gücü, kuvvetler ayrılığı ilkesi çerçevesinde bölünmüştür;
- √ Devletin yurttaşlara yaklaşımında eşitlik ilkesi temeldir;
- √ Yurttaşlara, devlete karşı yargı güvencesi sağlanmıştır;

√ Devlet gücünün kullanılması sorumluluk doğurur, anayasa ve yasalara aykırılık halinde tazminata hak sağlar.

Türkiye Cumhuriyeti'ni "Demokratik, Laik, Sosyal, Hukuk Devleti" olarak tanımlayan 1982 Anayasası, içeriği ile bu vizyon ve misyonu karşılamada yetersiz kalmaktadır. Yasakçı 12 Eylül Anayasası yerine, yeni bir Anayasa, katılımcı ve uzlaşmacı bir anlayışla, tüm örgütlü kesimlerin katkısı ile gerçekleştirilmelidir.

Yeni Anayasa; özgürlükçü, çoğulcu ve katılımcı demokrasinin değerleri etrafında şekillenmeli; demokratik, laik, sosyal hukuk devleti anlayışının tüm kurum ve kurallarıyla oluşmasını öngörmelidir. Yeni anayasa, ara rejimlerin hukuksal kalıntılarını, antidemokratik kurum ve uygulamalarını tasfiye etmeyi, toplumdaki özgürleşme ve demokratikleşme beklentilerini karşılamayı hedef almalıdır.

2.1.6- Hukuk Devleti İçin Gerekli Reformlar Yapılmalıdır.

CHP; devleti, demokratik devlet özüne kavuşturabilmek, onu gerçek hukuk devletine dönüştürebilmek için;

- Bağımsız Yargı ve Güvenceli Yargıç,
- Hukukun Üstünlüğü ve Yasa Önünde Eşitlik,

ilkelerine etkinlik kazandıracaktır. Bu amaçla, öngördüğü yeni Anayasa ile uyumlu Adalet, Yargı ve İnfaz Reformlarını yaşama geçirecektir. Adalet ve Yargı Reformu ile tüm ülkede hukukun üstünlüğünü, hukuk önünde eşitliği, yargının bağımsızlığını ve yargıç güvencesini sağlayacaktır.

Adalet, Yargı ve İnfaz Reformları çerçevesinde çağdaş Hukuk Devleti normları ile uyumlu kapsamlı düzenlemeler yaparak;

- √ Taraf Olduğumuz Dış Hukukun İç Hukukumuzda Yansıtılması sağlanacaktır; Avrupa İnsan Hakları

Sözleşmesi ve taraf olduğumuz diğer uluslararası sözleşmeler kapsamındaki dış hukuk, iç hukukumuzda taşınacak; ulusal sınırların insan haklarına sınır olamayacağı gerçeğinin idari ve güvenlik uygulamalarında gözetilmesi sağlanacaktır.

- ✓ Yargı her türlü dış etki ve siyasetten arındırılacaktır. Yargıç güvencesi tam olarak sağlanacaktır. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu özerkliğe kavuşturulacaktır; savcı ve hâkimlerin özlük haklarını koruyacak, onlara yönelik siyasi ve diğer müdahaleleri kesinlikle önleyecek, siyasi etkiden arındıracak düzenlemeleri öncelikle gerçekleştirilecektir.
- ✓ Devlet Güvenlik Mahkemeleri çağdaş sivil uzmanlık mahkemeleri olarak yeniden düzenlenecektir.
- ✓ Savcılara bağlı “adli kolluk kurumu” oluşturulacaktır; böylelikle, gözaltına alınanların sorgularının polis tarafından, karakollarda değil, Cumhuriyet Savcıları tarafından yapılması sağlanacaktır.
- ✓ T. Barolar Birliği’ne, Anayasa Mahkemesi’nde dava açma hakkı tanınması hedef alınacaktır.
- ✓ Savunma, suçlama ile başlar ilkesi çerçevesinde, suçlanan her kişinin, sorgulanmanın her aşamasında avukat isteme, müdafî desteğinden yararlanma hakkının Devlet Güvenlik Mahkemesi sorumluluğu altındaki konuları da kapsamı sağlanmalı; CMUK’ta bu konuda gerekli düzenleme yapılmalıdır.
- ✓ Terörle Mücadele Yasası’nda yer alan gözaltı süreleri Batı demokrasileri normlarıyla uygun hale getirilecek; sorgulamanın (çapraz sorgulama dahil) çağdaş kurallar ve hukuk normları içinde yapılması sağlanacaktır.

- ✓ Olağanüstü Hal Kanunu, Anayasa'nın Geçici 15'inci maddesinin koruması altındadır. Keza, Anayasa'nın 1221. Maddesi, Olağanüstü Hal süresince, Olağanüstü Hal'in gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde karar-nameler (KHK) çıkarabileceğini öngörmektedir. KHK'lerin Resmi Gazete'de yayınlandıkları gün TBMM'nin de onayına sunulması gerekmektedir. İktüzüğe göre; Komisyonlarda en geç yirmi gün içinde görüşmeleri tamamlanmayan KHK'lerin Meclis Başkanlığı'nca doğrudan doğruya Genel Kurul gündemi-ne alınması gerektiği halde bugüne kadar bu yapılmamıştır. Bunun gereği yerine getirilerek, OHAL KHK'leri için Anayasal yargı yolunun açılması paralelinde, OHAL bölgesinde yaşamakta olan yurttaşlarımızın yargı yolunu kullanma hakları sağlanmış olacaktır.
- ✓ Güneydoğu Anadolu'da yıllardır kesintisiz sürmekte olan ve baskı, şiddet, keyfîlik, kuralsızlık, hukuksuzluk ve denetimsizlikle özdeşleşen Olağanüstü Hal uygulamasına son verilecek; bölgede Olağan Hukuka geçilecektir.
- ✓ Şiddeti öngörmeyen tüm siyasi görüşlerin özgürce örgütlenebilmeleri sağlanacaktır.

2.1.7- İnsan Hakları Eksiksiz Yaşama Geçirilmeli, İnsan Hakları İhlalleri Sona Ermelidir.

Bir toplum, en ucundaki insanın özgürlüğü düzeyinde özgürdür. İnsanların kişiliklerine bağlı, doğuştan gelen, vazgeçilemez, devredilemez, dokunulamaz temel hak ve özgürlüklerin korunması demokrasinin özüdür.

Bu anlayışla; taraf olduğumuz Avrupa İnsan Hakları, BM Çocuk Hakları, ILO Sözleşmeleri ile Avrupa Sosyal Şartı, Paris Şartı ve Helsinki Nihai Senedi'ni ve taraf olduğumuz diğer uluslararası sözleşmeleri, ülkemiz hukukuna, idari ve iç güvenlik uygulamalarına taşıyacağız. Bu kapsamda;

- √ 90 ölüm cezası kaldırılmalıdır. Yaşam hakkı kutsaldır; her koşulda korunmalıdır.
- √ Türkiye dışında, Avrupa Konseyi'ne üye olan ülkeler arasında hiçbirinde idam cezası yoktur. Ülkemizde ise; mevzuatımızın 40. maddesinde ölüm cezası bulunmaktadır. Roma İnsan Hakları'nı ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi'nin, ölüm cezalarının kaldırılmasına ilişkin 6 no'lu Protokolüne koymuş olduğumuz çekince TBMM tarafından kaldırılmalı; böylelikle, mevzuatımızda yürürlükte olan ölüm cezasına fiilen son verilmelidir.
- √ İşkence insanlık suçudur. Sorgulama sürecinde her türlü fiziki veya manevi baskının kesinlikle önünü alacağız. Savunma hakkının çağdaş boyutlarda kullanılmasını sağlayacağız.
- √ Düşünce suç olamaz. Düşünceyi ifade özgürlüğü demokrasinin özüdür. Düşünceyi ifade ve açıklama özgürlüğü önündeki yasal ve idari engelleri kaldıracacağız. Ülkemizde, Terörle Mücadele Yasası'nın 6., 7., 8. maddeleri ve T.C.K'nın 159, 175 ve 312. Maddeleri ile, bazı özel yasalarda, toplam 145'e yakın yasa maddesi ve kararnamelerle düşünce suç olmaya devam etmektedir. Düşünceyi suç olmaktan çıkartacağız. Bu hakkın kullanımının sınırlamasını sadece "açık ve yakın tehlike" kriterlerine bağlayacağız.
- √ Toplantı ve yürüyüşlerde Polis Şiddeti sona ermelidir. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğünün doğal bir uzantısıdır. 1983 yılında yürürlüğe konulmuş bulunan, yasakçı ve baskıcı nitelikli, 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası, ön izin koşulu kaldırılarak, Batı normlarında, özgürlükçü bir anlayışla yeniden düzenlenmelidir.
- √ Örgütlenme özgürlüğünü her alanda sağlayacağız. Siyasete katılımı artıracacağız. Örgütlü sivil toplumun önünü açacağız.

- √ Hak Arama Hakkı eksiksiz tanınmalıdır. İç hukukumuz, hak arama hakkının dış hukuka ihtiyaç duyulmadan eksiksiz sağlanacağı derinliğe kavuşturulmalıdır. Yurttaşın devlet önünde hakkını aramasına yardımcı olacak bağımsız Uzlaşma Kurumu -ombudsmanı- oluşturularak, hak arama özgürlüğüne yeni boyutlar kazandırılmalıdır.
- √ “Kusursuz sorumluluk” Anayasamızın ve hukukumuzun temel ilkelerindendir. Güneydoğu Anadolu’da boşaltılan, yakılan, yıkılan köylerden zorunlu olarak göç eden 400.000 yurttaşımızın mağduriyetlerini karşılamak ve gidermek Devletin, Sosyal Hukuk Devletinin sorumluluğudur, yurttaşlarına borcudur. “Kusursuz sorumluluk” kuralının gereği olarak, Devlet, bu yurttaşlarımızın maddi ve manevi mağduriyetlerini derhal gidermeli; kitlesel insan hakları ihlallerine son vermelidir.
- √ Bilgilenme Hakkı, Bilgi Çağının temel dayanağıdır. Doğru bilgilenme hakkının önündeki engeller kaldırılmalıdır.

2.1.8- Ülkenin Bütününde Katılımcı ve Çoğulcu Yerinden Yönetim Yapılanması Gerçekleştirilmelidir...

Türkiye’de idari yapı eskimiştir. Mevcut aşırı merkeziyetçi idari yapılanma çağımızın ve demokrasimizin gereksinimleri, toplumun beklentileri ve dinamizmini kucaklamakta yetersiz kalmaktadır. Yolsuzluklarla içten çürütülen, partizanlıkla parsellenen, hantallaşan, köhneleşen bu düzen artık sürdürülemez. Kapsamlı bir idari ve yerel yönetim reformu kaçınılmaz hale gelmiştir.

Çözüm, ayrışım veya federatif yapılanma değil; sosyal hukuk devleti çatısı altında, çağdaş değerler ve yurttaşlık bilinci içinde bütünleşmedir. Bu anlayışla, ilçeler bazında çok odaklı çoğulcu yerel demokrasiyi hızla uygulamaya geçirmektir.

Etnik bazda oluşturulmuş, duvarlarla birbirinden soyutlanmış, sosyal ve ekonomik temelden yoksun federatif bir yapılanma, ülkemizi ve ülkemizin her yöresindeki insanlarını geliştirmeye, çağdaşlığı, esenliğe ve barışa değil; ilkelliğe, ayrışma ve hüsrana taşır. Toplumumuzun bütününe ileriye değil, geriye taşır.

Yerel yönetimlerin;

Çoğulcu, katılımcı ve şeffaf yapıda güçlendirilmesi;

Başta, eğitim, kültür, sağlık ve diğer bazı yerel hizmet alanlarında olmak üzere genişletilmiş yetki ve sorumluluklara kavuşturulması;

- √ Mali kaynaklarının ve kaynak yaratma erkinin artırılması;
- √ Merkezi vesayetten kurtarılması;
- √ İlçe belediye meclislerinin etkinleştirilerek çoğulcu yerinden yönetim yapılanmasının odakları haline getirilmeleri,
- √ CHP'nin öncelikli hedefleri arasındadır.

Ancak böylelikle, yurttaşlarımızın, özellikle kendi yaşamları ile yakından ilgili konularda yönetimlere doğrudan katılımları sağlanabilir; yerel demokrasiye çağdaş derinlik kazandırılabilir; kamu idaresinin ağır işleyen bürokratik çarklarına yeni ivme katılabilir.

2.2.1- KÜRT SORUNU

2.2.1- Sorunun Çıkışı, Sosyal Demokrat İlkeler; Çıkışın Sorumlusu, Siyasetçilerdir...

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun ve bölgedeki insanlarımızın yaşamakta olduğu olumsuzlukların, adeta kadere dönüşen sorunların, dar vizyonlu ve demokratik değerleri içine sindirememiş otoriter devlet yapısı çerçevesinde, ırkçılık-militarizm-bağnazlık temelinde geliştirilen politikalarla aşıla-

mayacağı bilinmelidir. Terörün olağan dışı yönetim ve hukuk rejimleri ile önlenemeyeceği, demokrasi ve insan haklarına duyarsız uygulamalarla iç barışın sağlanamayacağı ortaya çıkmıştır. Ülkenin genelinde ve bölgede atılacak demokratik adımlar, ülkenin bölünmesini değil, tam tersine ülkenin bütünlüğünü pekiştirecektir.

Bugüne değin çözüm, sadece güvenlik güçlerine havale edilmiştir. Bu yöntem çıkış yolu değildir. Ülkenin Güneydoğu Anadolu'da yaşamakta olduğu sürecin çözüm anahtarı siyasettir; sorumlusu ise siyasi iktidarlar ve her kesimden siyasetçilerdir. Çözüm; ancak, yaygın kamuoyu desteği altında Sosyal Demokrat duyarlılık ve politikalarla sağlanabilir.

Soruna kalıcı çözüm, iki mega projenin;

- Temel çerçevesi yukarıda belirlenmiş olan Demokratikleşme Projesi ile,

- Bölgesel Sosyo-Ekonomik Kalkınma Projesi'nin,

İç barış ortamı ve sosyal devlet duyarlılığı içinde, kararlılıkla ve eşzamanlı olarak yaşama geçirilmesi ile sağlanabilir.

Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuş olan CHP, bu anlayış çerçevesinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşanmakta olan sorunların tümünden çözümüne, "terörün kalıcı olarak bitirilmesine, sosyo-ekonomik gelişmesinin sağlanmasına, Kürt sorununun çözümlenmesine" öncülük etmeyi sosyal demokrat kimliğinin ertelenemez bir temel sorumluluk alanı olarak görmektedir.

2.2.2- CHP'nin Kuralları "Çözüm Stratejisinin" Omurgasıdır...

a. Devlet olabilmenin temel koşulları, ayrımsız tüm yurttaşların esenliğinin ve ülkenin sınırlarının güvenliğinin sağlanmasıdır. Sorunların silah veya şiddet kullanarak çözümü meşru değildir, kabul edilemez, teröre ödün verilemez;

b. Ülkenin Misak-ı Milli ile belirlenmiş bölünmez bütünlüğü tartışma konusu yapılamaz;

c. Akmakta olan insanlarımızın kanıdır; bu kanama dinmelidir; sorunlar hoşgörü ve iç barış zemininde çözümlenmelidir;

d. Yöredeki Kürt yurttaşları potansiyel suçlu görerek sorunlar çözümlenemez. Bölgedeki olayların mağduru, yörede yaşamakta olan Kürt kökenli yurttaşlarımızdır.

f. Çoğulcu Demokrasi, Ulus Devleti dışlayan değil, toplumsal yapıda dayanışma ve eşitlik duygularını güçlendirerek ona derinlik ve güç kazandıran çağdaş değer ve iddiadır.

g. "Etnik duyarlılıklara demokratik çözüm", çok kültürlü toplumların, çoğulcu demokrasinin vazgeçilmez koşuludur; ulus devlet yapımız korunarak, çoğulcu demokrasi geliştirilmelidir.

h. Feodal yapı aşılmadan, eşitsizlikler giderilmeden, sosyal devlet yapılanması kökleştirilmeden sorunlara kalıcı çözüm sağlanamaz.

j. Temel hak ve özgürlüklerin ihlallerine göz yumulamaz; şiddet ve baskı kabul edilemez, hukukun üstünlüğünden, "hukuk devleti" anlayışından geri adım atılamaz;

k. Katılımcı yerinden yönetim ve çoğulcu yerel demokrasi "üniter devlet" yapımızın engeli değildir; demokrasimize derinlik ve güç kazandıracak olan bu yapılanma ertelenmeden gerçekleştirilmelidir;

l. Bölgesel ekonomik kalkınma sağlanmadan ve bölgede sosyal devlet ayağa kaldırılmadan, işsizlik, yoksullaşma ve eşitsizlik gibi toplumsal yaraya dönüşmüş olan sorunlara kalıcı çözüm bulunamaz.

m. Boşaltılan köy ve mezralardan göçe zorlanan 450.000 yurttaşımıza yönelik temel hak ihlalleri sona ermeli; mağduri-

yetleri giderilmeli, hakları verilmeli, kendilerine insanca yaşam koşulları sağlanmalıdır.

Bu temel ilkelerin, sivil iradenin öncülüğü ve hükümetin sorumluluğu altında, kararlılık ve süreklilikle, şeffaf ve diyaloglara açık katılımcı süreçler içinde, cesaret ve özgüven ile uygulamaya konulmaları halinde, Doğu ve Güneydoğu sorununun, terör ve Kürt sorunu boyutlarını da kapsayan genişlikte çözümlenebileceğinden, ülkemizin bu krizden hızla çıkabileceğinden hiç kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

2.2.3- CHP'nin İddiası: Etnik Duyarlılıklara

Demokratik Çözüm

Ülkemizde bazı kesimlerce Güneydoğu Sorunu, diğer bazı kesimlerce ise Kürt Sorunu olarak tanımlanan sorun, Parti Programımızda, "Etnik Duyarlılıklara Demokratik Çözüm" olarak tanımlanan, Devletin tüm alt kimliklere saygı, eşitlik ve hoşgörü içinde yaklaşmasını temel alan politikası çerçevesinde ele alınması gereken bir demokrasi sorunudur.

Etnik Duyarlılıklara Demokratik Çözüm, CHP'nin, tüm yurttaşları alt kimlikleri ile kucaklayan, onları Türkiye Cumhuriyet yurttaşlığı üst kimliğinde buluşturan çoğulcu demokrasi anlayışımızın politikasıdır. CHP, Kürt kimliğine de bu anlayışla yaklaşacaktır.

Soruna, farklı ülkelerin yurttaşları olan aynı ırk, köken veya inançtan insanların ortak sorunu olarak, yani ırkçılık boyutuyla bakılamaz. Sorun, ancak, Misak-ı Milli hudutları içinde yaşamakta olan, her köken ve inançtan tüm yurttaşlarımızın eşitliği, hakları ve esenliği boyutu ile ele alınabilir; Kürt sorunu ancak bu anlayışla, ülkemizin bir iç sorunu olarak, çözüme taşınabilir.

Anadil(ler), kültür alanının olgusudur. Resmi dil ise kamu alanının ve siyasal birliğin aracıdır. Anadil ile resmi dilin aynı olması (tarihsel nedenlerle) her zaman mümkün değildir. Bunun örneklerine birçok Çatılı demokrasilerde rastlamaktayız. Türkiye'nin resmi dili, anayasal dili, ortak dilimiz Türkçe'dir. Ancak, ülkemizde anadili Türkçe'den farklı olan milyonlarca yurttaşımız da bulunmakta olup, bunlar arasında Kürtçe, Zazaca önemli bir yer tutmaktadır.

Demokrasilerde ne devletin kültürel kimlikleri yok saymak hakkı vardır; ne de, herhangi bir kültür kümesinin siyasal kimlik arama hakkı vardır. Her ulus, bir siyasal bütünlüğün ürünüdür. Bu niteliği ile, bir resmi kimliğe sahiptir. Bu kimlik, etnik ve kültürel farklılıklardan arındırılmış (onları aşan) bir tarafsızlığı (nötrlüğü) ifade eder.

Türkiye Cumhuriyeti, bir ırk ve kan bağı cumhuriyeti, etnik köken cumhuriyeti olarak kurulmadı. Türkiye Cumhuriyeti, farklı insanların, cumhuriyetin eşit statüdeki kurucu unsurlar olarak yer aldığı bir yapılanmadan, bir ideal beraberliğinden kaynaklandı. Kürt kökenli yurttaşlarımız, tüm diğer farklı kökenli yurttaşlarımız gibi, ülke mozaigimizin bizi ulus yapan değerlerimizin ayrılmaz bir parçasıdır.

Ulusal birliğin Cumhuriyeti vatandaşlarının taşımaları gereken tek ortak kimlik, resmi/siyasal kimlikleridir. Yani, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmalarıdır. Kürtlük ya da başka kültürel kimlikler, bu üst kimlikle çatışmamalıdır.

Bu anlayışla; Kürt kökenli yurttaşlarımız da dâhil, her etnik kökenden, her alt kimlik ve kültürlerden yurttaşımıza, isterlerse;

- √ Ortak "resmi Cumhuriyet dilimiz" olan Türkçe'nin ekinde, kendi, ana dil, kültür ve folklorlarını daha iyi öğrenme, koruma ve geliştirme olanaklarını,

- √ Kendi alt kimlik, kültür, dil ve folklorlarını koruma, geliştirebilme ve açıklayabilmede özgür olmalarını,
- √ İsteyenlerin, kendi ana dillerinde, Milli Eğitim Bakanlığı kuralları içinde, özel eğitim görebilmelerini,
- √ Üniversitelerde ilgili araştırma enstitüleri kurulabilmesini,
- √ Her türlü özel iletişim, yazılı basın, yayın ve medyadan bu amaçla ve bu çerçevede sağlanmalı; bu konulardaki tüm yasak ve fiili engeller kaldırılmalıdır.

2.3- İÇ GÜVENLİK

Uygulamaya konacak “yeni iç güvenlik anlayışı”, sadece can, mal ve kamu düzeninin değil, Laik Cumhuriyetin, özgürlüklerin ve demokratik hakların kullanımının da güvencesini oluşturmalıdır.

2.3.1- Milli Güvenlik Kurulu Yeniden Yapılandırılmalıdır.

Milli Güvenlik Kurulu’nun sivil erkin üzerinde bir konumu olamaz. Milli Güvenlik Kurulu’nun Anayasal bir kurum olma özelliğine ve sivil otorite üzerindeki demokrasi ile bağdaşmayan üstün konumuna son verilmelidir.

2.3.2- Mevcut İç Güvenlik Yapısı İç Barışın ve Demokratikleşmenin Engelidir...

Çağdaş Bir İç Güvenlik Kavramı ve Örgütü Oluşturulmalıdır...

Susurluk olayı, Emniyet Teşkilatı’nın içinde bulunduğu ırkçı, şeriatçı yapılanmanın, hukuk ve kural dışı davranışların dehşet verici boyutlarını bir kez daha toplumun gözleri önüne sermiştir. Emniyet Teşkilatı’nın, laik, demokratik Cumhuriyet kuralları içinde, insan haklarına ve hukuka saygı temelinde etkin olarak yapılanmalarını sağlayacak tüm önlemler alınmalı; polisin, halkın güvenini kazanmış olduğu, onurunun korunduğu koşullarda etkin görev yapabilmesi sağlanmalıdır.

Polis devleti mantığı ile kurulan ve geçen süre içinde eskien, olağandışı görevlendirmelerle yıpratılan “zabita anlayışı ve teşkilatı” terk edilmeli; yeni, çağdaş bir “iç güvenlik kavramı” ve “örgütü” oluşturulmalıdır. Yurttaşlarımızın iç güvenlik örgütüne yönelik saygı ve güveni güçlendirilmelidir. Radikal siyasetin güvenlik güçlerini etki alanları içine alma girişimleri kesinlikle önlenmelidir.

2.3.3- Jandarma Yerine Sivil Kırsal Polis Örgütü Kurulmalıdır...

Jandarma birliklerinin teröre karşı kırsal mücadele için yeterince eğitilmemiş olmaları nedeniyle, Jandarma örgütü yerine sadece İçişleri Bakanlığı’na bağlı, profesyonel elemanlardan kurulu, kırsal polis niteliğinde yeni bir sivil iç güvenlik örgütü oluşturulmalıdır.

2.3.4- Sağ Radikal Siyasetle Kuşatılan Özel Tim Yerine Yeni Bir Çağdaş Güvenlik Gücü Oluşturulmalıdır...

Özel Tim’in davranış ve uygulamalarında çoğu kez, yansızlık yerine sağ radikal siyasetle özdeşleşme sergilenmektedir. Bu yapı sürdürülemez. Terör olaylarının, terör örgütlerinin ve siyasal şiddet eylemcilerinin üzerine gitmek amacıyla, uzman ve profesyonel elemanlardan oluşacak yetenekli bir yeni güvenlik gücü yapılandırılmalıdır. Bu gücün elemanları demokrasi, temel hak ve özgürlükler, halkla ilişkiler, sosyal psikoloji alanlarında özel olarak eğitilmeli; ırkçı, kökten dinci ve diğer radikal eğilimlerin etki alanına girmemeleri sağlanmalıdır.

2.3.5- Köy Koruculuğu Tasfiye Edilmelidir...

Bölgede huzursuzluğun ve ağalara ekonomik çıkar sağlamanın kaynağına dönüşen gönüllü veya geçici köy koruculuğu ile can güvenliği sağlanamaz. Köy korucuları köhne feodal düzenden özgürleştirilmeli, geçici istihdam olanaklarına kavuşturulmalı; koruculuk sistemi derhal tasfiye edilmelidir.

2.3.6- Milli İstihbarat Teşkilatı Sivilleştirilmeli; İlegal Yapılar Tasfiye Edilmelidir...

Milli İstihbarat Teşkilatı sivilleştirilmeli; faaliyetlerinin genel çerçevesi siyasi iradenin etkin denetimi altına alınmalıdır. Kontrgerilla yapılanmasından günümüze arta kalan tüm yapılanmalar ve JİTEM gibi illegal istihbarat birimleri dağıtılmalıdır. Tüm güvenlik güçleri haber almada ihbarcılık, özel hayatı gözleme, izleme ve gizlice dinleme gibi ilkel ve demokratik olmayan yöntemlere itibar etmemeli; ulusal güvenlik ve çetelerin çökertilmesi amaçları dışında bu uygulamalar toplumsal gündemimizden çıkartılmalıdır.

2.3.7- İç Barış İçin Af Zorunludur...

Ancak, hepsinden öte; Türkiye 21. yüzyıla, geçmiş yaralarını sararak, kendi içinde kucaklaşarak girmelidir. Türkiye 21. yüzyıla, her türlü siyasi ve düşünce suçlarını, gerçek kader mahkûmları olan teröre yataklık suçlarını, 18 yaşına kadar tüm çocuklarını, ister tutuklu, ister hükümlü olsun affederek girmelidir. Terörle Mücadele Yasası, Türk Ceza Yasası'nın 312'inci maddesi ve diğer yasalar çerçevesinde, düşünceyi ifade, toplantı ve gösteri yürüyüşü ve yataklık yapma kapsamında olup, doğrudan doğruya teröre karışmamış eylemler veya düşünceleri nedenleri ile tutuklu ve hükümlü konumda olanlar için, kısmi genel af çıkartılarak ülkede hoşgörü ve iç barış ortamına geçişin zemini yaratılmalıdır.

2.4- BÖLGESEL SOSYO-EKONOMİK KALKINMA

2.4.1- Bölgede Mevcut Feodal Yapı ve Göç Olgusu, Sorunları Artırmaktadır...

Laik Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze 75 yıl geçmiş olmasına rağmen ülkemiz, belirli bölgelerde yoğunlaşmış olan feodal yapıyı ve onun bir sonucu olan ilkel ilişki ve

bağımlılıkları aşamamıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu coğrafyasının önemli bölümünde, aşiretler etkinliklerini sürdürmeye devam etmek-tedirler.

2.4.2- Bölgede Toprak Dağılımında Dengesizlik, Feodal Yapıyı Güçlendiriyor, Eşitsizlikleri Artırıyor...

GAP Bölgesi için yapılan bir çalışma, çiftçi ailelerinin % 38'inin topraksız olduğunu göstermektedir. Bu oran, bu bölgedeki toplam tarım topraklarının önemli bir bölümünü oluşturan Şanlıurfa'da % 42.1'e, Diyarbakır'da % 45.1'e çıkmaktadır.

Tarım kesiminde toprakların mülkiyet yapısında da büyük bir çarpıklık vardır. Bu bölgedeki toprakların dörtte birinden azına ailelerin dörtte üçü sahip bulunmaktadır. Diyarbakır ilinde, toprak sahibi ailelerin % 6'sı toplam tarım arazilerinin % 57'sine sahip iken, ailelerin % 76'sı toplam tarım arazilerinin % 17'sine sahip bulunmaktadır.

2.4.3- Feodal Yapının Zaman İçerisinde Tasfiye Edilmesi Hedef Alınmalı; Toprak ve Tarım Reformu Yaşama Geçirilmelidir...

GAP Bölgesinden başlanarak, demokratik kooperatifçilik eşliğinde, Bölgesel Kalkınma Planları ile uyumlu uygulanacak Toprak ve Tarım Reformu ile, toprak dağılımındaki çarpıklıkların azaltılması ve tarımda verimliliğin artırılması hedef alınmalıdır. Güneydoğu sınır bölgesindeki mayınlı arazi de temizlenerek, bu amaçla kullanıma sunulmalıdır.

2.4.4- Köy ve Mezraların Boşaltılması

Güvenlik güçlerince silahlı illegal örgüte yönelik sürdürülmekte olan mücadeleyi, "abartılı güvenlik konsepti" olarak tanımlanabilecek bir anlayışla yerleşimden arındırılmış son derece geniş bir coğrafyada yürütme arayışları zorunlu köy boşaltmalarının açıkça ifade edilmeyen temel gerekçelerinden birini oluşturmuştur.

Devlet, ülkenin her yöresinde, yurttaşlarının güvenliğini, resmi güvenlik güçleriyle sağlama yükümlülüğü altındadır. Devletin, bu görevini geri plana iterek, teröre karşı mücadeleyi insandan boşaltılmış çok “geniş bir coğrafyanın koşullarında sürdürmeyi tercih etme lüksü” olamaz.

Güvenlik ve huzurlarının, geçim koşullarının, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerinin sağlanmaması, çoğu kez de, köy ve mezralarının terör örgütüne kullanılamaması için yıkması veya yakılması nedenleriyle, resmi verilere göre 3.428 köy ve mezradan 400.000’i aşkın yurttaşımız doğal yaşam yörelerinden kopartılmış, köylerini terk etmeye zorlanmışlardır.

2.4.5- Zorunlu Köy Boşaltmaları Yörede Sorunları daha da Tırmandırmıştır...

3.428 yerleşim yerinden göç etmek zorunda bırakılan yaklaşık 450.000 yurttaşımızın mağduriyetleri bugüne değin giderilememiş; bu yurttaşlarımızın, yaşam, barınma, çalışma, sağlık ve eğitim gibi temel haklarının ihlal edilmesine duyarsız kalınmıştır.

Zorunlu köy boşaltması sürecinde evler, ahırlar, ambarlar tahrip edilmiş, önemli bölümü yakılmış; arı kovanları, cevizlikleri, odunluk ve meşe alanları ile bahçelerinden yararlanma hakları ellerinden alınmıştır.

Göç edenlerin, köylerinde bıraktıkları ev, tarla, bağ ve bahçeleri ile bağlantıları kopmuş olup; köyde geride bıraktıkları geçim kaynakları ile ilişki kurmalarına, ürünlerini toplamalarına, kovanlarını sağmalarına, odunlarını kesmelerine çoğunlukla izin verilmektedir.

Yerleşim yerlerinin bu şekilde boşaltılması bölge ekonomisinde de büyük kayıplara yol açmıştır. Bölgenin hayvansal ve tarımsal üretimi büyük ölçüde düşmüştür. Köyünde üretici olan bu insanlar göç ettikleri kentlerde tüketici hale gelmiştir.

Kısaca; çocuğu, genci ve yaşlısı ile köy ve mezralarından uzaklaşmak zorunda bırakılan yurttaşlarımızın en temel insanlık hakları kitlesel bir şekilde çiğnenmiş, mağdur edilecek adeta yaşamdan kopartılmışlardır. Oysa Anayasa'nın 125. maddesi; idareyi, kendi eylem ve işlemlerinden ötürü doğan zararı ödemekle yükümlü tutmaktadır. Hukukumuzun "kusursuz sorumluluk" ilkesi Devletin, her koşul altında, yurttaşlarının güvenlik ve esenliğini sağlamakla görevli kılmaktadır.

2.4.6- Zorunlu Olarak Göç Edenlerin

İstihdam ve Geçim Sorunları

Bölgede güvenlik nedeniyle uygulanan "mera yasağı" ve son yıllarda uygulanan yanlış hayvancılık politikası bölgenin başlıca gelir kaynağı olan hayvancılığa büyük bir darbe vurmuştur.

Göç eden işsiz gençler arasında işsizlik rekor düzeylerde-
dir. Bu nedenlerle, gençlerin, gayri meşru ilişkilerin tuzağına düşme, terör batağının malzemesine dönüşme olasılıkları süregelmektedir.

2.4.7- Zorunlu Olarak Göç Edenlerin

Eğitim ve Sağlık Sorunları

Göç eden insanların büyük çoğunluğu, sağlıklı bir yerleşim ve barınmadan yoksun oldukları gibi yeterli beslenmeden, sağlıktan eğitimden ve geçimden de yoksundurlar. Kasım 1997 itibariyle OHAL ve mücavir illerde toplam 274 uzman doktora karşın ek 748 uzman doktora daha ihtiyaç duyulmaktadır. Bölgedeki 831 sağlık evinden sadece 88'i açıktır.

OHAL Valiliği verilerine göre, bölgede 1.259 okul güvenlik nedeniyle, 357 okul öğretmensizlikten ve 587 okul diğer eksiklikler nedeniyle toplam 2202 okul eğitime kapalıdır. Diyarbakır'da, kentte yaşayan ilkokul çağındaki çocukların

ancak % 52.4'ü okula gitmekte, orta öğretim çağında bu oran % 34.3'e düşmektedir.

2.4.8- Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun

Sosyo-ekonomik Kalkınması Ancak "Bölgesel

Kalkınma Planı" Vizyonu ve Disipliniyle Sağlanabilir...

Bölgeye yönelik tüm kısa, orta ve uzun vadeli ekonomik faaliyetleri kapsayacak "Bölgesel Ekonomik Kalkınma Planı" hızla yaşama geçirilmelidir. Planın stratejik hedefleri arasında;

- ✓ Yeni iş alanları ve ek istihdam olanakları yaratılması,
- ✓ Gelir dağılımındaki aşırı çarpıklığı azaltacak somut adımların atılması,
- ✓ Zorunlu köy boşaltmalarından kaynaklanan sorunların hızla çözümünün sağlanması,
- ✓ Bölgenin ekonomik ve sosyal alt yapısının hızla iyileştirilmesi,
- ✓ GAP'ın hızla yaşama geçirilmesi, öncelikli konumda olmalıdır.

2010'lu yıllara değin kademeler halinde tamamlanarak işletmeye alınması öngörülen GAP, ekonomik ve toplumsal gelişme boyutları ile bu planın en temel ayaklarından birini oluşturmaktadır.

2.4.9- Bölgede Hayvancılık Sektörü Ayağa Kaldırılmalıdır.

Terörün faaliyet alanını daraltmak amacı ile güvenlik güçlerince meraların kapatılması ve ormanların yer yer tahrip edilmesi, bölgede hayvancılığın çökmesi ile kırsal ekonomik faaliyetlerin büyük ölçüde durmasına neden olmuştur. Bu duyarsız uygulamalar, sonuçta, toplumsal huzuru bozan, terörü besleyen kaynaklara dönüşmektedir. Tunceli'de bu olumsuz koşullar altında; 1990 yılında 453.500 olan koyun sayısı 1995'de 192.500'e, 236.200 olan keçi sayısı 75.500'e, 71.900 olan sığır sayısı ise 35.000'e düşmüştür.

Hayvancılığın bölgede hızla geliştirilmesi amacıyla;

✓ Güvenli bölgelerde meraların açılması sağlanmalıdır.

✓ Mera ve ahır besiciliğinin yaygın halk kesimlerince yoğun olarak yapılabilmesini sağlayacak, bölgeye yönelik doğrudan teşvikler, esnek kefalet koşulları ile yaşama geçirilmelidir.

✓ Bölgede yarı açık ahır sistemlerinin yaygınlaştırılmasına özen gösterilmelidir.

✓ Süt hayvancılığının yaygın olduğu yörelerde çiftçilerce, sütü işleyerek peyniri ve diğer süt ürünlerini üretecek küçük imalathanelerin kurulması özendirilmelidir.

✓ Bu bölgede özelleştirme uygulamaları derhal durdurulmalıdır.

✓ Bölgedeki Et-Balık ve Süt Endüstrisi'ne ait tesislerin özelleştirilmesi, bu tesislerin genellikle faaliyetlerine son vermeleri sonucunu yaratmıştır. Bu tesisleri tam kapasitede faaliyete geçirecek tüm önlemler uygulamaya konulmalıdır.

2.4.10- Bölgede Sınır Ticareti Geliştirilmeli;

Serbest Ticaret ve Sanayi Bölgeleri Kurulmalıdır...

Sınır ticaretine, güvenlik boyutu koordine edilerek daha çok serbestliğin sağlanması; ancak, zaman zaman Devlet unsurlarıyla iç içe görüntüler veren mafya yapılanmasının kırılması sağlanmalıdır; uygun yörelerde "serbest ticaret ve sanayi bölgeleri" kurulmalıdır.

2.4.11- Bölgede Sosyal Devletin Ayağa Kaldırılması

Sağlanmalıdır...

✓ İşsizlik sigortası, aşamalı ve öncelikli olarak bu bölgede uygulamaya geçirilmelidir.

- √ Türkiye genelinde olması gerektiği gibi, bölgede de herkesin sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınması, sağlık sigortasına kavuşturulması sağlanmalıdır.
- √ Eğitim, kültür ve sağlık alanındaki okul, tesis, hastane ve ilgili altyapı alanındaki eksikliklerin hızla giderilmesi hedef alınmalıdır.
- √ Üniversiteye girişte, bölge gençlerine ve özellikle köylerini zorunlu olarak terk etmiş olan ailelerin çocuklarına özel kontenjan ayrılmalıdır.
- √ Bölgedeki yerel yönetimler mali açıdan desteklenmeli; yerel yönetimlerin mevcut borç ve bütçe açıkları Hazine kaynakları ile kapatılarak tahkim edilmelidir;
- √ Sosyal hizmetler ile kentsel alt yapı hizmetlerinin ve sanayi projelerinin gerçekleştirilmesine dönük kalifiye personel istihdamı bu bölge için özel teşviklerle öncelikle uygulamaya konulmalıdır.

2.4.12- Bölgesel Kalkınma İçin Devlet Sürekli ve Yeterince Kaynağı Bölgeye Aktarmalıdır.

Yıllardır, her yıl 8-10 milyar Doları güvenlik amacı ile harcayan devlet, GAP ve Köye Dönüş Projesi harcamaları hariç olmak üzere artık bu rakamın hiç olmazsa üçte birini, yılda asgari 3 milyar Doları, düzenli olarak, Bölgesel Kalkınma Planı çerçevesinde harcanmak üzere Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne aktarmalıdır.

Bu kaynak tahsisi, hiçbir şekilde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu gibi geri kalmış durumda olan Karadeniz ile İç Anadolu Bölgelerinin sosyo-ekonomik kalkınma için ihtiyaç duydukları kaynakların, devlet tarafından bu bölgelere de aktarılmasının engelini oluşturmamalıdır.

Bölgesel Kalkınma Politikalarının etkin, tutarlı ve eşgüdümlü olarak uygulanmasını sağlamak amacıyla, geniş idari

ve mali yetkilerle donatılmış, özerk, etkin ve demokratik bir kurum olarak Ekonomik Kalkınma Kurumu (EKK) oluşturulmalıdır. EKK, Bölgeden yönetilmeli; “süratli karar, hemen icra” ilkesi uygulamaya geçirilmelidir.

2.4.13- Kırsal Geçici İstihdam Projesi Uygulanmalıdır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da üç yıllık bir dönem, işsiz 2.000.000 kişiye istihdam olanağı sağlayacak Geçici Kırsal İstihdam Projesi EKK’nın yönlendirilmesi altında uygulamaya konmalıdır.

2.4.14- Boşaltılan Köylerden Kaynaklanan Mağduriyetler Giderilmeden Bölgesel Kalkınmada Başarıya Ulaşılamaz...

İster köylerine geri dönsünler, ister göç ettikleri kentlerde yaşamlarını idame ettirme tercihini ortaya koysunlar, yaklaşık 3.428 köy ve mezradan, 70.000 haneden ve 400.000’i aşkın sayıda yurttaştan oluşan boşaltılmış köy mağdurlarının, mağduriyetleri derhal giderilerek normal yaşama kavuşturulmaları devletin en öncelikli görev alanlarından biridir.

Bu amaçla, öncelikle, “Köye Dönüş Projesi”nin, güvenli bölgelerde, şeffaf, eşitlikçi ve katılımcı bir süreçte yaşama geçirilerek, evleri yıkılan, ekinleri yakılan, köylerindeki yaşamlarından koparılan yurttaşlarımızın “yaşam-barınma-çalışma-sağlık-eğitim” gibi temel haklarının ihlaline son verilmesi sağlanmalıdır.

2.4.15- Köye Dönüş Projesi’nin Genel Uygulama İlkeleri

- ✓ Köye Dönüş Projesi, gönüllü katılım ilkesi altında uygulanmalıdır.
- ✓ İdare, geri dönülmesi mümkün olan/olmayan köy ayrımı yaparken, yeniden iskan edilebilirlik kriterini temel almalı; “güvenliğin sağlanmayacağı gibi” bölgenin yapısı gereği objektifliğin korunamayacağı nedenler ileri sürülmemelidir.

- √ 10-15 haneden oluşan boşaltılmış mezralar "Köye Dönüş Projesi" kapsamına alınmamalıdır.
- √ Yasal haklarını kullanarak mezralarına geri dönmek isteyen yurttaşlarımızın maddi kayıpları karşılanmalı, ancak orada yerleşmelerini özendirici "destekleme politikaları" kapsamı dışında tutulmalıdırlar. Aksine; mezradan göç edenlerin, bağlı oldukları köylere geri dönmeleri veya "yerleşim projelerine" katılmaları halinde özendirici destekleme politikalarından gereğince yararlandırılmalıdırlar.

Köye Dönüş Projesi Kamu Destek Paketi çerçevesinde;

- √ Köyüne geri dönmek isteyen her aileye, yeterli düzeyde, faizsiz ve uzun vadeli, "yaşam uyum kredisi" verilmelidir.
- √ Boşaltılmış olan her konutun, sağlıklı koşullarda yaşanabilir mekanlar olarak onarılması veya yeniden yapılması için, inşa ve yapımı için gerekli malzemelerle gerekli proje ve teknik yardım, ilgili ailelere, karşılıksız olarak verilmeli, teknik destek sağlanmalıdır.
- √ Köye geri dönen her aileye, isteğine göre 2'şer baş süt ineği veya 15 koyun karşılıksız olarak verilmeli; bu konuda teknik destek sunulmalıdır.
- √ Düşük faizli besi projesi uygulamasından, öncelik köyüne dönen yurttaşlarımız yararlanmalı; bu durumlar için, kefaletsiz, sadece kendi emvallerine dayalı teminat sistemi geliştirilmelidir.
- √ Köye geri dönen ailelerin, ev ekonomisi faaliyetlerini başlatabilmeleri için gerekli ekipman ve sermaye ve girdi olanakları, 5 yıllık süre için devlet tarafından yaratılmalıdır.
- √ Geri dönen aileler meşe odunu, meşe palamudu, ceviz, fıstık ve benzeri orman ürün ve ağaç meyvelerinin üretimi ve pazarlanması için özendirilmelidir.

- √ Geri dönülen köylerde sağlıkevleri, ilköğretim okulları, köy odası ve PTT gibi kamusal hizmet binaları onarılarak veya yeniden tesis edilerek, eksik kadroları giderilerek hizmete açılmalıdır.
- √ Mezralardan köye göçecek olanlara, konut, ek bölümleri ve ahır inşaatı için gerekli olacak arazi ile asgari ölçülerde tarım arazisi “toprak reformu” uygulamaları kapsamında devletçe karşılıksız sağlanmalıdır.

2.4.16- Köy ve Mezraları Boşaltılmış Ancak “Köye Dönüş Projesi” Uygulamasına Katılmayan Yurttaşlarımıza Yönelik Projeler:

a- Merkez Köy Projesi

Sosyo-ekonomik nedenlerle, iki veya ikiden fazla köyün, bu köylerden çekim odağı olma niteliği olan biri etrafında veya köylere uygun mesafe ve konumda bir alanda merkez köy yapısı altında birleştirilmesi, mekan ve ulaşım olanakları, çekim odağı olma özellikleri ve diğer yönleriyle çok iyi araştırıldıktan sonra, gönüllülük temelinde gerçekleştirilmelidir. Merkez Köylerde yerleşimin maddi ve destekleme koşulları “Köye Dönüş Projesi” benzeri çerçevede yaşama geçirilmelidir.

b- Çiftlik Projesi

Konut ve çiftlik arazisinin kamulaştırılarak isteklilere tahsisini öngören “Çiftlik Projesi”, ancak, gönüllülük temelinde uygulanması ve ilgili yurttaşlarımıza “Köye Dönüş Projesi” ve o anlayışla “Merkez Köy Projesi”, özellikle, hayvancılık, sebze-cilik, seracılık ve ev ekonomisi uygulamalarıyla beraber yaşama geçirilmesi halinde başarıya ulaşabilir, boşaltılan köylerinden kopartılan yurttaşlarımıza daha etkili ve verimli yaşam ortamı sağlayabilir.

c- Kentte Yerleşim Projeleri

Boşaltılan köy ve mezralardan kentlere göç edip, sonra köyüne, kırsal kesime dönmek istemeyen yurttaşlarımızın barınma ihtiyaçlarını kent çevresinde veya merkezinde sağlanması devletin bu yurttaşlarına karşı bir temel görevidir. Gerekli Toplu Sosyal Konut Projelerini geliştirerek, boşaltılan köy mağdurlarının kullanımına sunarak, bu yurttaşlarımızın barınma ihtiyaçlarının karşılanması kamunun temel sorumluluk alanıdır.

CHP GENEL BAŞKANLIĞI'NA KÜRT SORUNU YENİ GELİŞMELER, ÇÖZÜM OLANAKLARI

Giriş

PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye'den çıkarılması ve Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getirilmesinden sonra Kürt sorununda önemli gelişmeler yaşandı, yaşanıyor. AGİT Zirvesi ve Türkiye'nin AB'ye aday üye olarak kabul edilmesi ile birlikte bu gelişmeler daha da hızlandı.

Kürt sorununu bugüne kadar yalnız sosyo-ekonomik bir sorun olarak gören DSP ile bir terör sorunu olarak gören sağ partiler dahi bu gelişmelere bağlı olarak yeni ve farklı görüşler açıklamaya başladılar.

CHP ise, Kürt sorununun çözümü konusunda bugüne kadar en demokratik tutumu ortaya koyan, en çok çaba gösteren parti olmuştur. Diğer partilerin bugün söylemeye çalıştıklarını yıllar önce ifade etmiş, bu nedenle suçlanmış ve bedel ödemiş bir partidir.

Yeni koşullarda da CHP'nin öncülüğüne ihtiyaç bulunuyor. Çünkü ne DSP ne de sağ partiler sorunun çözümünü tam olarak ortaya koyabilecek bir birikime, programa ve iradeye sahip bulunuyorlar. Ancak, CHP'nin süreci yeterince izlediğini, irdelediğini ve kamuoyunun beklentilerini karşılayacak bir çalışma ortaya koyduğunu da söylemek zor.

Temmuz 1994'te "Kürt Sorunu-Doğu ve Güneydoğu Sorununa Genel Bir Yaklaşım ve Çözüm Önerileri", Ocak 1995'te "Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde (22 il) Çok Partili Sisteme Geçişten Günümüze Siyasi Değişmeler" ve Kasım 1995'te "ABD'nin Gözüyle Türkiye ve Kürt Sorunu" adlı çalışmalarım ile sorun hakkındaki görüş ve çözüm önerilerimi

kamuoyuna açıklamıştım. Bu nedenle, gelişmeler karşısında yeni bir değerlendirme yapmayı gerekli gördüm.

Kürt Sorununu Etkileyen Gelişme Dinamikleri

Dünya yeni bir yıla giriyor. Son yılda büyük değişiklikler yaşandı. Sınırlar yeniden çizildi, birçok devlet ortadan kalktı ve yeni devletler ortaya çıktı. Böylesine büyük değişikliğin ortaya çıkmasında dünyada 1970'lerde ortaya çıkan ekonomik kriz ile birlikte Sovyet Sistemi'nin dağılması ve iki bloklu dünyanın ortadan kalkması etkili oldu.

1991'de Körfez Savaşı sırasında ABD Başkanı G. Bush, iki bloklu sistemin çökmesini ve oluşan durumu "Yeni Dünya Düzeni" olarak tanımlamıştı. Ancak, aradan geçen sürede bu yeni düzenin dengeleri oluşmadı, bölgesel çatışmalar ve savaşlar devam etti. Zengin ve yoksul ülkeler arasındaki fark daha da açıldı. Türkiye, hiç şüphesiz, bu gelişmelerden en çok etkilenen ülkelerden birisi oldu. Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu gibi sıcak çatışmaların yaşandığı, en istikrarsız bölgelerin ortasında bulunması, bu etkilenmenin başlıca nedeni idi.

Bütün bu yaşananlar Türkiye'deki ekonomik, siyasal ve ideolojik gelişmelerin dış dinamiklerini oluşturdu.

Ancak, Türkiye'nin sorunlarının nedenlerini yalnız dış dinamiklerle açıklamak eksik, hatta yanlış olur. Çünkü Türkiye'de etkileri hâlâ devam eden 12 Eylül 1980 gibi olağandışı bir dönem yaşandı ve bu süreç bütün toplumsal yapımızı her yönden etkiledi.

Türkiye, 12 Eylül'den sonra ithal ikameci ve korumacı ekonomik modeli terk ederek dışa açık Serbest Pazar modeli uygulanmaya başlandı. Ancak, ne sosyal kesimler ne de bölgeler arası dengeler gözetilmedi, farklar daha da arttı. Bu durum 1984'ten sonra PKK'nın silahlı eyleme başlaması için uygun

toplumsal koşulları yarattı. Kürt sorunu bir demokrasi sorunu ise, Doğu ve Güneydoğu sorunu bir sosyo-ekonomik sorundur. 12 Eylül'den sonra izlenen yanlış politikalar her iki alanda da olumsuzluklar meydana getirdi, PKK'nın güçlenmesine ve dış dinamiklerin de devreye girmesine olanak sağladı.

Bu nedenle, Temmuz 1994'te "PKK, Kürt sorununun bir nedeni değil sonucudur" saptamasında bulunmuş ve "Kürt realitesinin kabul edilmesi tek başına yeterli değildir. Bu realitenin gerekleri olan demokratik adımlar atılmalıdır" önerisini yapmıştık. Bu saptamaların ne kadar haklı olduğu bugün anlaşıldı. PKK sorunu büyük ölçüde çözüldü, ancak Kürt sorunu, Doğu ve Güneydoğu sorunu ise çözüm bekliyor.

Toplumsal Yapımızın Tarihsel Belirleyiciliği

Toplumsal yapımızın bugünkü durumuna baktığımızda ilk dikkati çeken, geçmiş uygulamaların, bunun temelini oluşturan, tarihten devraldığımız devlet yapımızın ve anlayışımızın izlerinin ve ağırlığının açıkça görülmesidir. Otoriter merkezîyetçi bir devlet yapısına sahip Osmanlı İmparatorluğu, ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamı altı yüzyıl sıkı bir biçimde devlet denetiminde tutmuştur. Böyle bir toplumsal yapılanmaya bağlı olarak, Batı toplumlarına benzer, devletten bağımsız sivil toplum ortaya çıkamamıştır. Bu nedenle, Batı'daki Rönesans, Reform, Aydınlanma Hareketi, İşçi Hareketleri vb. ile gelişen demokrasi, bizde aynı gelişme düzeyine ulaşamamıştır. 19. yüzyılda Tanzimat ile başlayan Batılılaşma ya toplumsal dinamiklerden yoksun aydın hareketleri ya da Batı'nın Osmanlı İmparatorluğu üzerinde etki-sini artırma amacına yönelik dayatmalar biçiminde olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çökmesinden sonra kurulan Cumhuriyet, bu toplumsal yapı ve devlet anlayışı temelinde yükselmiştir.

Cumhuriyetin kuruluşu ile üst yapıda gerçekleşen köklü dönüşümlere karşın, tek parti döneminde demokratikleşme yönünde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Burada bir niyet eksikliği söz konusu değildir, ancak toplumsal dinamiklerin yetersizliği ve o yıllarda dünyada egemen olan totaliter anlayışlar demokratikleşmenin başlıca engellerini oluşturmuştur.

Çok partili yaşama geçişimiz demokratikleşme yönünde önemli bir aşamadır. Ancak, pek çok kez yaşanan askeri müdahaleler, sağ partilerin Batı normlarında demokrasiyi kabullene-memeleri, demokratikleşmenin yavaş ilerlemesine neden olmuş-tur. Diğer yandan, tarihsel bir miras olarak devraldığımız güçlü devlet anlayışı, her şeyi devlette bütünleştir-me, onun içinde eritme eğilimini her zaman güçlü tutmuştur. Sonuç olarak, sağlanan olumlu gelişmelere karşın, hâlâ güçlü otoriter, hatta militer bir devlet anlayışı ve yapısıyla karşı karşıya bulunduğumuz söyle-nebilir.

İşte, sorunların temelinde bu otoriter, militer devlet anlayışı ve yapısının demokratik devlete, demokratik topluma üstün tutul-ması çabaları yatmaktadır. Uzun yıllar otoriter ve militer devlet anlayışı yanlış bir biçimde üniter devlet ile eşan-lamlı kullanıldı. Oysa Batı'da, Fransa'da ve pek çok örnekte olduğu gibi üniter devletin, ulusal bütünlük içinde demokra-tik bir yapıda olması her zaman mümkündür.

Geçmişte, 1980 öncesi gerici kesimler sosyal demokrasiyi komünizm ile aynı göstermeye çalışmıştı. Daha sonra, demok-rasiyi, Kürt sorununun insan haklarına saygılı ve demok-ratik biçimde çözümünü savunmayı ise, terör destekçiliği olarak suçlamışlardır. Oysa bu yaklaşımlar sorunun çözümü geciktir-miş ve Türkiye'ye zaman kaybettirmiştir.

Bugün geline aşamada, Türkiye'nin AB'ye aday üye ola-rak kabul edilmesinden sonra Kürt sorununun çözümü çok daha kolaylaşmıştır. Hem ulusal hem de uluslararası konjonk-

türde ortaya çıkan bu olanakları zaman geçirmeden değerlendirerek soruna köklü çözümler bulmamız gerekiyor.

Öneriler:

1- PKK, Kürt sorununun nedeni değil sonucudur. Kürt sorunu PKK'dan önce de vardı ve soruna yalnız ona bağlı olarak çözüm aramak doğru bir yaklaşım olmaz. 1991'de SHP-DYP Koalisyonu döneminde Kürt realitesinin kabul edilmesi cesaretli bir adımdı, ancak tek başına yeterli olmamış, bunu yeni demokratik adımların atılması izlememiştir. Bugün, demokratik adımların atılması için koşullar uygundur.

2- 1994'te 'Kürt sorunu tabu olmaktan çıkarılmalı ve tartışılmalı' diyorduk. Artık toplumun her kesimi Kürt sorununu rahatça tartışabilmektedir. Bu önemli bir gelişme olarak kabul edilmeli ve sorunun çözümünde yararlanılmalıdır.

3- Kürt sorunu, ulusal bütünlük zedelenmeden, üniter devlet yapısı içerisinde, toplum temel gereksinimleri gözetilerek ve demokratik yöntemler ile çözümlenmelidir.

4- Kürt sorununun çözüm yeri Parlamentodur. Ancak, 12 Eylül'den sonra yaşanan uzun depolitizasyon sürecinde, toplum-dan soyutlanmış olan Parlamento bu görevini yerine getirememiş-tir. Artık koşullar, hem Parlamento için hem de katkı koyabilecek diğer toplum dinamikleri, başta sivil toplum örgütleri açısından uygundur.

5- Kürt sorunu Türkiye'nin bir iç işidir. Ancak, AB aday üyeliğinin getirdiği yükümlülükler ile Kopenhag Kriterleri, onaylanmış uluslararası sözleşmelerin iç hukuka yansıtılması ve bunlara uygun davranılması demokratikleşme açısından bir zorunluluk haline gelmiştir. Uzun yıllar özellikle insan hakları ihlalleri ile ilgili bu sözleşme ve belgelerin hatırlatılmasını ve yapılan eleştirileri iç işlerimize müdahale gibi gördük.

Artık, bu yaklaşımdan uzaklaşmanın ve eleştiri nedenlerini ortadan kaldırmanın zamanı gelmiştir.

6- OHAL'i gerekli kılan koşullar ortadan kalktığı için bu uygulamaya son verilmeli ve bölgede normalleştirme çalışmaları başlanmalıdır.

7- OHAL uygulamasının doğal bir sonucu olarak oluşturulan köy koruculuğu sistemi de normalleşme sürecinde ortadan kaldırılmalıdır.

8- Türkiye, hukuk devleti olmanın tüm gereklerini yerine getirmelidir. Sosyolojik bir gerçeklik olan etnik köken farklılığı, toplumu ayrıştırıcı bir unsur olarak değil, birleştirici bir zenginlik olarak görülmektedir. Demokratikleşme yönünde atılacak adımlar, herhangi bir etnik gruba ve bu arada Kürtlere özel haklar verilmesi veya azınlık statüsüne yerleştirilmesi anlamında olmayıp, genel insan hakları kapsamında ve bireysel düzeyde kültürel hakları ifade etmektedir. Dolayısıyla, kapsamlı bir hukuk reformu gereksinimi bulunmaktadır. Bu doğrultuda başta düşünceyi suç sayan Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1 maddesi olmak üzere yasalarımızdaki anti-demokratik hükümler ayıklanmalı ve kaldırılmalıdır.

9- Hukuk devletini güçlendirmek için faili meçhul cinayetler mutlaka aydınlatılmalı ve sorumluları yargı önüne çıkarılmalıdır.

10- Kürtlere anadillerinde eğitim ve radyo-televizyon yayını yapma olanağı sağlanmalıdır. Kürt yurttaşlarımızın dillerini, kültürlerini öğrenip geliştirebilmeleri için Kürdoloji enstitülerinin kurulmasına izin verilmelidir.

11- Toplum bugün iç barış istiyor. Bunun hoşgörüye dayalı yaklaşımlarla sağlanması artık mümkündür. Bu nedenle, yapılması gereken ilk uygulama, bir genel af çıkartılması olmalıdır.

12- Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde binlerce köy ve mezra boşaltılmıştır. PKK şiddeti ve devletin güvenlik nedeniyle köy ve mezraların boşaltması nedeniyle ortaya büyük bir göç sorunu çıkmıştır. Bölgede şiddet olaylarından önce de sosyo-ekonomik nedenlere bağlı olarak göç yaşanmaktaydı. Ancak, 1984'ten sonra yaşanan farklı nedenlere dayanmakta ve çok daha büyük sayılara ulaşmış bulunmaktadır. Bu dönemde yaşanan göçte insanlar yerlerinden gönüllü olarak ayrılmamışlardır. Göç sorununun çözümü yönünde devlete sorumluluklar düşmektedir. Göç eden insanların geri dönüşlerinin sağlanması için özel bir plan uygulanmalı ve yeterli kaynak ayrılmalıdır. Bu insanların iskân ve istihdam sorunlarına öncelik verilmeli, devlet, Anayasada tanımladığı gibi, sosyal hukuk devleti olmanın gereklerini yerine getirmelidir.

13- Kamu kurum ve kuruluşları, bölgenin gereksinimini karşılayacak düzeye getirilmeli, bölge bir sürgün yeri olmaktan çıkarılmalı ve kamu hizmetlerinin nitelikli ve deneyimli personeller tarafından yürütülmesi sağlanmalıdır.

14- Bölgede eğitim hizmetleri büyük bir gerileme içerisindedir. Eğitim sorunlarını yalnız 1984'ten beri yaşanan çatışma ortamı ile açıklamak doğru değildir. Çünkü bölgedeki eğitim sorunları çok eski yıllardan günümüze yaşanan ihmallerin bir sonucudur. Eğitimde köklü, reform niteliğinde bir atılıma gereksinim vardır. Diğer yandan, bölgede uygulanacak eğitim reformunda, Kürt yurttaşlarımızın dillerini, kültürlerini öğrenip geliştirmelerinin önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir.

15- Bölgenin diğer bir sorunlu alanı sağlıktır. Bölgedeki sağlık sorununun çözümü için de aynı eğitimde olduğu gibi özel bir plan uygulanmalı, kaynak aktarılmalı ve en azından ulusal sağlık standartlarının yakalanmasına çaba gösterilmelidir.

16- Demokratikleşmenin güçlendirilmesi için halkın yönetime katılmasını sağlayacak araçlar geliştirilmelidir. Yerel yönetimlerde reform yapılarak halkın yönetime katılımının önündeki engeller kaldırılmalı ve yerel yönetimler, bölgeler arası dengesizliğin giderilmesinde yararlanılacak birimler olarak değerlendirilmelidir.

17- Bölgedeki yerel yönetimler büyük maddi zorluklarla karşı karşıyadır. Bu olanakları ile halka hizmet sunmaları nerede ise olanaksızdır. Dolayısıyla, bölgedeki yerel yönetimlerin devletçe desteklenmesi ve maddi olanaklara kavuşturulmaları sağlanmalıdır.

18- Bölgenin son derece ciddi ekonomik sorunları bulunmaktadır. Siyasal şiddeti besleyen tek neden kuşkusuz ekonomik koşullar, feodal kalıntılar değildir. Ancak, siyasal şiddetin bu sosyo-ekonomik koşulların, temelden beslendiği ve güç aldığı unutulmamalıdır. Sosyo-ekonomik sorunların çözümü için bölgesel kalkınma planları hazırlanmalı ve uygulanması için gerekli kaynak sağlanmalıdır.

19- Tarım kesiminde yaşanan sorunların aşılması için bölgede kapsamlı bir toprak reformunun yapılması zorunluluktur.

20- Bölge ekonomisinde sanayinin temelini kamu sektörü oluşturmaktadır. Bugüne kadar bütün teşviklere karşın, özel sektör dikkate değer yatırım gerçekleştirmemiştir. Bu gerçekten hareketle istihdam yaratıcı kamu yatırımlarına öncelik verilmesi, bölgede özelleştirme uygulamalarına geçilmemesi, sorunlu ya da yarım kalmış tesislerin en kısa sürede ekonomiye kazandırılması gerekmektedir.

21- İstihdam ticareti geliştirilmeli, ama elde edilen gelirin büyük kentlere transfer edilmemesi ve bölgede yatırıma dönüştürülmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

22- Hayvancılık bölge için çok önemli bir faaliyettir. 1984'ten bugüne hayvancılıkta büyük gerilemeler yaşanmıştır.

Güvenli koşulların sağlanmasına bağlı olarak yayla yasakları da kalkacağından, hayvancılığın tekrar canlandırılması için ortam oluşmuştur. Ancak, hayvancılığın özel bir plan kapsamında desteklenmesinde büyük yarar bulunmaktadır. Böylece, kaynakların uygun kullanılması sağlanabileceği gibi, döviz tasarrufu da elde edilebilecektir.

24- GAP, Türkiye'nin ulusal kaynakları ile gerçekleştirdiği en büyük projelerden birisidir. GAP, bölgenin sorunlarının çözümünde, sanayileşmenin sağlanmasında temel işlev görebilecek bir projedir. Projenin eksikliklerinin tamamlanmasında ve büyük ölçüde kaynak transferine neden olmayacak ulusal politikalar belirlenmeli ve kararlılıkla uygulanmalıdır.

Ecevit: Kürt sorunu yok, aşiret sorunu var!"

Bülent Ecevit, 85 yıllık Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal sürecine 47 yıl nüfuz etti. Siyasi hayatı 1957 yılında başladı. CHP ve DSP Genel Başkanı olarak 5 kez Başbakanlık yaptı. 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi'nden sonra, askeri yönetime karşı çıkışları nedeniyle üç kez hapse mahkûm oldu. 2002'de partisi barajı aşamayınca DSP Genel Başkanlığı'nı ve siyaseti bıraktı. 1972'de bir CHP mitinginde konuşmasına "Sevgili Dersimliler, Dersim'in kahraman çocukları" diye başladığı öne sürülse de siyasi hayatının hiçbir döneminde Kürt sorunu olduğunu kabul etmedi. "Kürt sorunu yok, ağalık sorunu var" dedi. Güneydoğu'ya yaptığı gezilerle anıldı. MGK'nın Kürt raporlarını referans aldı. 1998'de ABD'nin Irak'ı parçalayıp, kuzeyde uydu bir Kürt devleti kurmak istediğini, Abdullah Öcalan'ı Türkiye'ye neden teslim ettiğini anlayamadığını söyledi. Babasının Kürt olduğunu bile yıllar sonra öğrendi. Güneydoğu sorununa ilişkin sayısız rapor açıkladı. Bölgede defalarca incelemelerde bulundu. Bölgeye ilişkin gizli acil eylem planları ile kamuoyunun karşısına çıktı. Bölgede kalkınmaya yönelik seferberlikler ilan etti. Ama sorunu çözme adına elinin altındaki rapordan hiçbiri bölgede hayat bulmadı.

İşte o raporlardan birinin hikâyesi!

7 Mayıs 1999...

Başbakan Bülent Ecevit elinde 107 maddelik bir raporla kamuoyunun karşısına çıkıyor:

“İşte Hükümetin Doğu ve Güneydoğu Eylem Planı!”

Güneydoğu ile ilgili 107 maddenin ne olduğunu ise açıklamıyor.

“Doğu ve Güneydoğu Eylem Planı” isimli rapor; ekonomik, sosyal ve idari konuları içeriyor. Raporda plan uygulanmaya konduğunda, her bir maddenin hangi sürede hayata geçirileceği de kaydediliyor.

107 maddelik raporun özeti şu:

Bölge ekonomik nedenlerle geri kaldı, sorun da ancak ekonomik kalkınma ile çözülebilir...

Raporda buna çözüm yolları da üretilmiş; Asker Güneydoğu’da nasıl zorunlu hizmet yapıyorsa, kamu görevlilerine de hizmet zorunluluğu getirilsin gibi...

Raporun siyasi hiçbir açılımı yok. Dolayısıyla Kürtçe eğitim, Kürtçe televizyon, Kültürel haklar gibi başlıkları hiç yok.

Ecevit’in sözünü ettiği 107 maddelik planın gerçek sahibi ise Milli Güvenlik Kurulu. Milli Güvenlik Kurulu’nca hazırlanan rapor, basına ‘gizli plan’ olarak sızınca, Ecevit planı sahiplendi ve Hükümetin, meclisin iradesiyle ortaya konmuş bir plan gibi kamuoyuna sundu. MGK’nın bu planı daha sonra Bakanlar Kurulu’nda hükümet kararı haline getirildi.

MGK’nın 107 maddelik bu planı ise devletin bölgede yaptırdığı gizli bir araştırmaya dayanıyordu. Araştırmanın konusu ise Kürt kimliğinin bölgede ne kadar yerleşmiş olup olmadığı ile ilgiliydi.

Araştırmaya göre; Bölgede PKK'ya açık kişiler üç grupta toplanıyor:

Birinci grup; kesin inançlılardan oluşuyor. Bunlar PKK yandaşlığı kemikleşmiş olan grup ve bunları kazanmak çok zor.

İkinci grup; terörle mücadele döneminde PKK'ya sempati duymuş kişilerden oluşuyor. Bunlara kazanılabilir gözüyle bakılıyor.

Üçüncü grup ise; PKK ile ilişkileri yok, ama merkezi otoriteye de karşılar. Bunlara da kesinlikle kazanılabilir gözüyle bakılıyor.

Yani bölgede "Kürt kimliği sadece belli bir grupta artış gös-termesine karşın, kısmi düzeyde beliren kimlik duygusu ulusal bütünlüğü tehdit eden boyutlarda değil. Üstelik bölge halkının neredeyse yarısı bölgede devletin güçlendirilmesini istiyor.

Araştırma siyasal olduğu halde, Güneydoğu için araştırmadan yola çıkarak hazırlanan 107 maddelik plan tamamen ekonomik.

Ecevit bölge halkının sorununun bir kimlik meselesi değil sosyo-ekonomik olduğunu ortaya koyan planı uygulamak amacıyla Güneydoğu gezisine çıktı. Mayıs 2001'de, 1999 Mayıs'ında planı yürürlüğe koyan Ecevit Hükümeti'ne Güneydoğu'nun kalkındırılması için peş peşe açılan bu paketlerin akıbeti soruldu. Planın akıbetini soran FP Siirt Milletvekili A.Nurettin Aydın'dı. Aydın, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne konuya ilişkin bir de soru önergesi verdi. Yanıt Meclis'ten değil, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı İsmail Demirkol'dan geldi:

"Güneydoğu'da son iki yılda yani 1999'dan 2001 Nisan ayına kadar 259 şirkete 36 trilyon ödendi. Ayrıca GAP Bölge

Kalkınma İdaresi'nin köye dönüş projesi kapsamında 1999-2000 yılı içerisinde de 1.5 trilyon, Sosyal Yardımlaşma ve Teşvik Fonu'ndan bölgeye 20.3 trilyon harcama yapıldı. Ancak kamu bankalarının görev zararı 20 milyar Doları buluyor. Hortumlanan batık bankaların da devlete 12 katrilyon Liralık zararı mevcut. Durum böyle olunca, söz konusu Güneydoğu kalkındırma paketlerine kalkındırmama paketi demek daha doğru olur. Çünkü el konulup da elden çıkartılmayan batık bankaların şu ana kadarki 2 aylık zararı 1 katrilyon Lira."

Söz konusu planın üzerinden 8 yıl geçti. Bölge halkının kalkın-masını sağlayacak 107 maddelik plan nasıl sonuç verdi bugün hâlâ bilmek mümkün değil.

2002 seçimlerinden sonra Ecevit'in bir demecinde şu ifadeleri planın başarıya ulaştığı yönünde...

"57. Hükümet döneminde koalisyon ortaklarının aldığı etkili tedbirlerle bölücü terör ortadan kalktı. Bu, Türkiye için zor bir olay değildir. Şimdi ise tam tersine bölücü örgüte kapılar tümüyle açıldı. Bugünkü hükümet (Erdoğan Hükümeti) maalesef bunun üstesinden gelebilecek durumda değildir."

İnönü'nün Ecevit'e vasiyeti

Prof. Dr Yalçın Küçük tartışma yaratacak bir iddia ortaya attı.

Mustafa Kemal'in, ölmeden önce Musul'un alınmasını İsmet İnönü'ye vasiyet ettiğini, İsmet İnönü'nün de Atatürk'ün vasiyetini Bülent Ecevit'e aktardığını savundu.

"İsmet İnönü CHP'nin genel sekreteri olduğu sırada Ecevit'i yanına çağırdı. 'Atatürk bana Musul'u al diye vasiyet etmişti. İlerde sen başbakan olacaksın. Fırsatını bulursan Musul'u al."

Küçük, Bülent Ecevit'in bu vasiyeti son ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e açtığını ve 'Musul'u almamız lazım, yoksa onlar gelip alacak' dediğini de hatırlattı.

ABD'nin 30 yıldır bu bölgede bir Kürt devleti kurmak istediğini vurgulayan Prof. Dr. Yalçın Küçük bu açıklamalarının ardından bir şey daha söyledi:

“Ben TC'nin Kürt politikasını yanlış buluyorum. Barzani devletini siz kuruyorsunuz. Türk devleti, Kürt devletini kuruyor” dedi. Türkiye'nin ortadan kaldırıldığını savunan Küçük, “Bana göre Türkiye devleti bitmiştir artık, Cumhuriyet bitmiştir. Mustafa Kemal 2002'den sonra gerçekten ölmüştür.”

Bülent Ecevit söz konusu vasiyeti doğruladı.

2005'te Akşam'a verdiği bir söyleşisinde Atatürk ve İsmet İnönü'nün, Musul'un aslında Türk toprağı olduğunu düşündüğünü, ancak şartlar elvermediği için alamadıklarını söyledi.

“İnönü bana, ‘Şartlar elverdiğinde Musul’u Türk topraklarına kat. Bunu aklında çıkarma’ dedi.”

Ecevit, İnönü'nün bu vasiyeti kendisine 12 Mart Muhtırası'nın (1970) verilmesinden ve kendisinin genel sekreterlikten istifasından birkaç ay önce söylediğini de belirterek, o gün İnönü ile arasında geçen konuşmayı da şu sözlerle anlattı:

“Benim genel sekreterliğim sırasındaydı. İnönü ile baş başa görüşmelerimiz olurdu, haftalık değerlendirmeler yapardık. Bir gün Musul konusunu açtı. Musul'un aslında Türkiye'ye ait olması gerektiğine inandığını ve bu konuda elinden gelen bütün çabayı sarf ettiğini fakat o sırada şartların elvermemesi sebebiyle Musul'u Türkiye'ye dâhil edemediklerini söyledi. ‘Şartlar elvermiyordu, biz alamadık. Şartlar elverdiğinde Türkiye'nin Musul'u topraklarına katması uygun ve gerekli olacaktır. Bunu hatırlardan çıkarma’ dedi. Ben bu tarihî vasiyetten kimseye bahsetmedim. Bahsetmemeyi de düşünüyordum. Ancak bu konu tartışmaya açıldı ve Irak'taki son gelişmeler Türkiye'nin Musul'u topraklarına dâhil etmesi konusunda elverişli bir ortam sağladı. Onun için bu açıklamayı yapmam gerekli oldu.”

Aynı vasiyetin Atatürk tarafından da İsmet İnönü'ye yapıp yapılmadığına ilişkin bir soruya ise "Elbette yapılmıştır. Beraber karar vermişler. O zaman Irak politikasını birlikte yürütmüşlerdi. Mutlaka Atatürk'le aynı şeyi düşünüyorlardı. O görüşmemizde bu kadar ayrıntıya girmedim. Musul, 1920'li yılların başından itibaren Türkiye'nin ciddi bir sorunu oldu. Bu konuda özellikle İngilizlerle Türkler arasında ciddi çatışmalar oldu. Türkiye, o günkü adıyla, Milletler Cemiyeti'ne konuyu götürdü. Hatırladığıma göre, referandum bile teklif etti. Ancak kabul edilmedi. Türkiye'nin hakkı olduğu çeşitli vesilelerle dile getirildi. Ama İngiltere'nin o dönemde karşı çıkması nedeniyle Türkiye'nin hakkı olan sonuçları alması mümkün olamadı."

Ecevit daha sonra üç kez başbakanlık koltuğuna oturduğuna, bu dönemlerde Musul konusunun aklından hiçbir zaman çıkmadığını da belirterek, "Hiç aklımdan çıkmadı. Çıkması da mümkün değildi. Irak yönetimi işbaşındayken, Saddam yöne-timiyle bütün komşu ülkelerin sorunu olmasına rağmen Türki-ye'nin sorunu yoktu. Ben Saddam'la üç kere görüştim. Biz Irak'ın toprak bütünlüğünün hem bölgenin hem de Türkiye'nin yararına olduğunu düşünüyorduk. O nedenle, o yıllarda bu konuyu gün-deme getirmediğim" diyecekti...

Ecevit: "Musul'u almak için şimdi şartlar uygun."

Yıl 2005...

Ecevit Türkiye'nin Musul'u topraklarına dâhil etmesi için şartların uygun hale geldiğini de belirtiyor.

"Şimdi şartların elvermesi bir yana, bunu zorunlu kılıyor. Son gelişmeler üzerine geçen hafta Cumhurbaşkanı Sezer ile yaptığım görüşmeden sonra Türk ordusunun Irak'a girmesi gerektiğini söyledim. Eğer biz bunu yapmazsak Kuzey Irak,

Türkiye'ye girecektir, dedim. Şimdi şartlar çok değişti. Türkiye için elverişli hale geldi. Ben hükümette olmadığım için bu gibi ayrıntılara giremem. Ne yapabiliriz, nasıl yapabiliriz? Ama Musul Türkiye'nin hakkıydı. Türkiye, şimdiye kadar gündeme getirmemişti. Fakat şimdi K. Irak'ta Güneydoğu'da tek çatı altında bir Kürt devleti kurulma hareketleri çok açık bir şekilde cereyan ediyor. Bunun için BM'ye dilekçe bile verdiler. Bir süre sonra Kuzey Irak'ta kurulacak Kürt devletine bizim buradaki unsurlar da katılmak istenecektir. İş bu noktaya doğru gidiyor."

Türkiye'nin Musul'u topraklarına dâhil etmesinin veya Türk Ordusu'nun Kuzey Irak'a girmesinin ABD'ye rağmen mümkün olup olamayacağı sorusuna ise Ecevit son derece ilginç bir yanıt veriyor:

"Bunun ABD'ye rağmen değil, ABD'nin buna ikna edilecek yapılması gerekir. Bu, Türkiye'nin güvenliği açısından gereklidir. Orada Türkmenlerin güvenliğini sağlamak için, bu tür saldırıların Türkiye'ye yönelmesini engellemek için oraya girmemiz gerekiyor."

"Bu 'işgal' anlamına gelmeyecek mi peki?"

Ecevit'in buna da bir yanıtı var:

"Bildiğim kadarıyla, bu konuda bir devlet politikası oluşturulmuş değil. Oysa şartlar o kadar ilginç hale geldi ki, ABD ne der, İngiltere ne der diye düşünmeden, öncelikle bölge ülkesi olarak Türkiye'nin üzerine düşen görevleri vardır. Öncelikle Irak olayının bir devlet politikasına dönüştürülmesi gerekiyor. Biz Kıbrıs'ta, İngiltere ve ABD'ye rağmen, Kurtuluş Savaşı'nda ise bütün emperyalist ülkelere rağmen neyi başara-bileceğimizi gösterdik. Şimdi çok daha güçlü ve haklı durumdayız."

Ecevit babasının Kürt olduğunu nasıl öğrendi?

Eski Başbakanlardan Bülent Ecevit, Zaman Gazetesi'nden Ömer Şahin'in sorularını yanıtlıyor. Ecevit önce Kürt sorununa değiniyor:

"Türkiye'de Kürt sorunu yok, ağalık sorunu var. Feodal düzeni Atatürk bile yıkamadı. Ağalar topraklarını korumak için Kürtçü olup PKK'ya yardım da ediyor. Türkçü de oluyor. Olan köylüye oluyor."

Kastamonu doğumlu Ecevit'e, Şahin, babasının Kürt olup olmadığı yönündeki sorusuna ise şu yanıt veriyor:

"Ailem Güneydoğu'dan gelip Kastamonu Daday'a yerleşmiş. Babam Kürt kökenliymiş. Bunu yıllar sonra öğrendim. CHP Genel Sekreteriydim. Daday'a gittim. Orada mezar taşından öğrendim. Ne babam, ne dedem söylemedi. Çünkü o dönem bu önemli değildi..."

DSP heyetinin Şemdinli raporu

DSP, PM üyesi Mustafa Vural, DSP Genel Başkan Yardımcısı Hasan Macit başkanlığındaki DSP heyeti, Şemdinli olayları hakkında rapor hazırladı. Raporda, Şemdinli'de olaylarla ilgili yapılan görüşmelere, tanık ifadelerine ve iddialarına yer verildi.

- √ “Kitabevinde bombalı eylemin JİTEM adlı devlet örgütlenmesi tarafından planlanan ve gerçekleştirilen bir provokasyon olduğu sanısı ve kanısı eylemlerin başlıca nedeni...”
- √ Bir bölge milletvekilinin jandarma aracına yönelik eylemler sırasında orada olması, sürece nezaret etmesi, olayı değerlendirme, yorumlama biçimi, açıklamaları ve tüm bunların sıcak görüntüler olarak anında medyadan kamuoyuna yansıtılması, Derin Devlet-JİTEM Operasyonu sanısının oluşmasında etkili olmuştur.
- √ Öte yandan, olayların sürdüğü sıcak anlarda bir güvenlik görevlisinin, bir partinin genel başkanını arayarak yardım istemesi ve bu siyasi kişinin geçmişte güvenlik kurumları içindeki hukuk dışı yapılanmalar ve eylemlerle ilgili olarak adının neredeyse özdeşleştirilerek anılması da bombalama eyleminin devletin işi olduğu iddialarına önemli bir dayanak oluşturmaktadır.
- √ Tüm bu gelişmeler, görüşler ve değerlendirmeler, eylemin JİTEM adlı yapılanma tarafından yapıldığı iddiasını güçlendirmekte ve bu iddia doğrultusunda kamuoyunda yaygın bir kanı oluşmasına yol açmaktadır. Bu olgu, protesto eylemlerinin giderek yaygınlaşmasında eylemcilere haklılık ve cesaret zemini de hazırlamıştır. Öte yandan güvenlik güçleri üzerinde ise olumsuz etkiler yaratmaktadır.”

Raporun genel değerlendirme bölümü:

- √ “Şemdinli’de başlayan ve yaygınlaşan olaylar, Türkiye üzerinde oynanmaya çalışılan bölücülük oyununun bir parçasıdır.
- √ Kanaatimizce Irak’ta yaşanan gelişmelerle Türkiye’de yeniden tırmandırılan terör arasında doğru orantılı bir ilişki söz konusudur.
- √ ABD’nin Irak’ı işgalini izleyen süreçte terör örgütünün hareketlendiği; silahlı güçlerini, silah ve mühimmatlarını, lojistik unsurlarını, Türkiye sınırlarını aşarak ülkeye soktuğu ve konuşlandığı, örgütün, önünde en büyük engel olarak gördüğü TSK ve diğer güvenlik güçlerini, iç ve dış desteklerle etkisiz kılmak için her yolu denemekte.
- √ Türkiye, sınır güvenliği zaafiyetini derhal gidermek ve Irak sınırı başta olmak üzere bütün sınırlarında her türlü kanunsuz geçişi önlemek zorunda.
- √ Güvenlik güçlerinin her türlü faaliyetinin hukuk içinde yürütülmesi sağlanmalıdır. Varsa devlet içindeki hukuk dışı tüm yapılanmalar, tasfiye edilmelidir.”

DSP Aydın Milletvekili Sema Pişkinsüt; 1993'te, 1996'da ve 1998'de dolaştığı bölgeyi TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı olduğu dönemde yine dolaşıyor:

Van'dan Hakkari'ye, Batman'dan Diyarbakır'a uzanıyor derken Doğu ve Güneydoğu'da toplam 10 il geziyor. Amacı 2000'li yıllarda Doğu ve Güneydoğu'da terör sonrası durumu saptamak. Onun raporunun özeti ise şu: Bölge daha bir rahatlamış ama yoksulluk tırmanışta.

Bölge ile ilgili izlenimlerini de Can Dünder'a anlatıyor:

"Ağrı'yı görmelisiniz. Durum korkunç... Sokaklar facia. Hastane felaket. İşsizlik, açlık had safhada... İnsanlar suskun. Acilen yetişmeliyiz."

Bülent Ecevit'in vefatından sonra DSP hâlâ Güneydoğu ve Doğu Bölgesi'ne ilişkin çalışmalarını sürdürüyor. Son olarak DSP Denizli Milletvekili Hasan Erçelebi, Milli Piyango İdaresi tarafından piyasaya sürülen 'Kazı Kazan' oyun kartlarının kazınacak bölümünde Türkiye'nin Doğu, Güneydoğu ve bölgelerinin bulunduğunu ortaya çıkarttı.

Ve Başbakan Erdoğan'a sordu:

"Türkiye haritası bilginiz dâhilinde mi kazınıp siliniyor?"

ERDAL İNÖNÜ:

"Kürtçe konuşmak PKK'ya taviz anlamına gelmez!"

Erdal İnönü'nün siyasi hayatı, babası İsmet İnönü kadar uzun soluklu olmadı. 1983 yılında siyasete atıldı. Sosyal Demokrasi Partisi'nin (SODEP) kurucu Genel Başkanı oldu. 1986 ara seçimlerinde milletvekili olarak Meclis'e girdi. 1987 ve 1991 genel seçimlerinde yeniden milletvekili seçildi. SODEP ile Halkçı Parti'nin birleşmesi sonucu kurulan SHP'nin Genel Başkanı seçildi. Bu görevini 1993 yılına kadar sürdürdü. DYP-SHP Koalisyonu Hükümeti'nde 1991-1993 arasında Başbakan Yardımcısı olarak görev yaptı. 1995'te SHP'nin Cumhuriyet Halk Partisi ile birleşmesinin ardından, 27 Mart 1995 tarihinde Koalisyon'un Sosyal Demokrat kanadında değişikliğe gidilince; Erdal İnönü, Dışişleri Bakanı olarak görevini sürdürdü, ancak altı ay sonra, 1995 Ekimi'nde aktif siyaseti bıraktı. 1990'da Kürt sorununa yaklaşımı tartışma konusu, elindeki Kürt raporu ise DGM'lik oldu. Hemen her konuşmasında Güneydoğu'da ana dili Kürtçe olan insanların ana dillerini konuşmalarına izin verilmesinin PKK terörüne karşı taviz anlamına gelmeyeceğini belirterek, bölgede "silaha karşı silahla mücadele" sözünün halka karşı değil, PKK'ya karşı olacağını söyledi.

1980'li yılların sonu...

Dünyada temel hak ve özgürlüklerin sınırlarının genişletilmesine yönelik arayışların sürdürüldüğü, ulus-devletlerin baskıcı yaklaşımlarına karşılık da çok kültürlülüğün tartışıldığı yıllar...

12 Eylül İhtilali sonrasının ağır koşulları yüzünden bu gelişmelere uzun bir süre seyirci kalan Türkiye'de ise Kürt hareketi, 1984'lerden itibaren bir yandan 'ayrılıkçı-militarist', diğer yandan 'katılımcı- demokratik' yapısıyla ülke gündemi- ni her geçen gün biraz daha zorluyor.

1989'da Kürtlerin bölgede partileşme arayışı, Erdal İnönü ve Deniz Baykal SHP'sini Diyarbakır Turistik Otel'de Kürt siyasetçileriyle bir araya getirdi. Bölgede yaşayanlar; yaşananlara, Kürt sorununa ilişkin tespitlerini de bu toplantıda, sıraladılar:

- ✓ Ülkenin belli coğrafyasındaki kimlik krizi kaygı verici boyuta ulaştı,
- ✓ Bölge insanı yabancılaşma içine girdi,
- ✓ Baskıcı uygulamalar yöre insanına köy boşalttırıyor,
- ✓ Bölge insanına potansiyel suçlu gözüyle bakılıyor,
- ✓ Pek çok okul ve sağlık ocağı karakol yapıldı, bu yüzden eğitim ve sağlık hizmetleri aksıyor...

Toplantıda soruna ilişkin tespitler saymakla bitmiyor, ama İnönü'nün Kürt raporu bu toplantıda, bu sorunlardan yola çıkarak şekil alıyor ve Kürt sorununa çözüm önerileri de kendiliğinden geliyor:

- ✓ Tek parti döneminde bile uygulanmayan anadil yasağı ilkel bir politikanın ürünüdür,
- ✓ Resmi dil Türkçe'dir ama anadil öğrenimi güvence altına alınmalı,

- √ Bölgede Koruculuk ve OHAL kaldırılmalı,
- √ Bölge Kalkınma Planı hazırlanmalı,
- √ Bölgedeki toprak dağılım adaletsizliği giderilmeli,
- √ Değişik kültür ve diller devlet eliyle araştırılmalı,
- √ Değişik kültür ve diller için araştırma birimleri ve enst-tüler kurulmalı,
- √ Kürtler kendilerini hayatın her alanında özgürce ifade edebilmeliler...

Böylece 1990'lı yılların başında ortaya çıkan Kürt raporu, döneminin en radikal raporu olarak tarihteki yerini aldı.

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, SHP Genel Sekreteri Deniz Baykal başkanlığında Hikmet Çetin, Fuat Atalay, Eşref Erdem, Cumhur Keskin tarafından hazırlanan ve Parti Meclisi'nde oy birliğiyle kabul edilen Kürt raporunu basma Erdal İnönü şu sözlerle açıkladı:

"Bu rapor iktidara geldiğimizde uygulayacağımız progra-mın bir bölümüdür."

Tartışma da bu noktada başladı. Rapora yönelik ilk eleştiri Cumhurbaşkanı Turgut Özal'dan geldi. Özal'a göre rapor yanlı ve objektif değildi. Özal, Kürtçe dil eğitimine de karşıydı.

İnönü bu eleştiriye Cumhurbaşkanı'nın parti başkanı gibi davrandığını belirterek karşılık verdi. SHP Genel Başkan Yardımcısı Deniz Baykal ise raporu eleştiren Özal'a daha sert bir üslup kullanmayı tercih etti:

"Önce oku sonra konuş. Herkesin etnik kökenini ortaya koyması ve onunla iftihar etmesi doğaldır. Devlet bir sosyolo-jik gerçeklik olarak etnik gerçeği doğal karşılamalı. Devletin resmi dil dışında diğer dillerin konuşulmasından rahatsızlık duymasını kompleks sayarım."

SHP'nin Kürt raporunda, bugün AB sürecinin zorlamasıyla ortaya konulan demokratik toplumsal haklar ve anayasal değişikliklerin neredeyse tamamı var. Ancak o günkü koşullarda gerçekleşen tartışmalar, raporu hazırlayanların ülkeyi bölmek istediği yönündeki iddialara kadar uzanınca, Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) rapor hakkında soruşturma başlattı. Buna karşın, 1991'de SHP, seçimi DYP ile birlikte kazandı. Koalisyon hükümeti kuruldu ve hazırladıkları 'Hükümet Programı' ile döneminin en demokratik metninin altına imza atıldı.

Ancak bu gelişmeler SHP içerisinde bölünmeleri de beraberinde getirdi. 1991 öncesinde ortaya çıkmış 'Yenilikçi Sol' adı altında muhalefet yapan SHP'lilere karşı parti içi iktidarı elinde tutan Deniz Baykal ve ekibi, parti içerisindeki gerginliği, Paris'e Kürt Konferansı'na giden SHP'lilerin partiden ihraçlarını istemesiyle tırmandırdı.

Fehmi Işıklar, Ahmet Türk, Mehmet Ali Eren, İbrahim Aksoy, İsmail Hakkı, Deniz Baykal'ın yoğun çabası sonucu partiden ihraç edilince; buna tepki olarak partide aynı dönemde birçok istifaya gerçekleşti. Partiden ihraçlar, bölgede SHP'ye ilişkin tablonun da birdenbire değişmesine yol açtı.

Ancak bölge halkının SHP'yi alternatif olmaktan çıkartan başka nedenleri de vardı: Diyarbakır cezaevinin tam bir işkencehaneye dönüşmesi, gözaltında ölüm olayları gibi...

Partiden ihraçlar, başka bir oluşumun Halkın Emek Partisi (HEP)'in de kapılarını araladı.

HEP'in seçime girmesini Özal engelledi

Üç isim ortaya atıldı:

Fehmi Işıklar, Aydın Güven Gürkan, Ahmet Türk.

Herkesin hakkını savunacak ama Kürtlerin de haklarını

reddetmeyecek yeni bir açılıma ihtiyaç vardı. Yapılan görüşmeler Aydın Güven Gürkan üzerinde yoğunlaştı. Çünkü Gürkan'ın liderliğindeki bir oluşum, aynı zamanda Türkiyeli bir partiye dönüşmesinin de işareti sayılacaktı. Ancak Aydın Güven Gürkan Genel Başkanlık teklifini kabul etmedi.

1990'da Fehmi Işıklar'ın başkanlığında Halkın Emek Partisi (HEP) kuruldu. Partinin ilk eylemi İstanbul-Diyarbakır yürüyüşü oldu. HEP kendisini ifade edecek herhangi bir siyasi çatı bulamayanların adresi olarak da görülünce, Zonguldak Maden İşçileri Sendikası'nın o görkemli Ankara yürüyüşü de HEP'in kitlesel desteği ile gerçekleşecekti.

Seçim 20 Ekim 1991'de değil de, 28 Ekim 1991'de yapıldı. Kürt siyasetçilere göre "HEP'in seçime girebilmesi için 6 aylık kuruluş sürecini tamamlaması gerekiyordu. Seçim bir hafta sonra olsa HEP seçime girecek yüzde 10 gibi bir sorun da yaşamayacaktı. Ama Turgut Özal seçim tarihinde çok ustaca davrandı ve HEP 6 aylık süresini tamamlayamadığı için de seçime giremedi..."

Seçim sonrası SHP'nin ittifak arayışı HEP'lileri SHP ile birlikte parlamentoya taşıdı. Hükümet programı tamamlanmadan önce görüş birliğine varıldı. Parlamento'da oylanacak ve güven oylamasına gidecekti.

SHP, HEP kökenli milletvekilleri ile bu kez de 21 maddelik bir rapor hazırladı. Bu rapor, daha önce SHP'nin hazırladığı Güneydoğu ve Kürt sorunu raporundan çok da farklı değildi. Talepler aynıydı: Bugün hâlâ konuşulan, ana dilde eğitim, koruculuğun kaldırılması, genel af, kültürel haklar...

HEP'liler Kürtlerin demokratik hak ve taleplerini içeren 21 Maddelik bu raporu Erdal İnönü'ye sundu.

"Bu bizim SHP'de bulunuşumuzun manifestosudur."

"Bu maddeler hükümet programına alınırsa biz de üzerimize ne düşüyorsa yapmaya hazırız."

Erdal İnönü eline tutuşturulan metinde bir tek ifadeye itiraz etti:

“Birinci maddede Kürt Ulusal Hakları diyorsunuz; bunu, Kürt Ulusal Hakları yerine Kürt halkının hakları desek, daha yeni halk varlığı kabul ediliyor, birdenbire böyle ulusal demokratik haklar yerine...”

İnönü’nün itirazı kabul edildi ve bu ifadenin üzeri de orada çizildi...

1991 yılında SHP-DYP hükümet programı da böyle oluştu. Demirel’in İnönü ile birlikte gittiği Diyarbakır gezisinde “Kürt realitesini tanıyoruz” söylemi de devlet düzeyinde ilk kez bir olgunun varlığının kabulü anlamına geliyordu. Ancak HEP’lilerin TBMM’deki yemin töreni ve 1992’de 113 insan ölümüyle sonuçlanan Nevroz’un kanlı bilançosu HEP ile SHP’nin de arasına mesafe koydu...

MURAT KARAYALÇIN:**“Kürt sorunu Türk sorunudur”**

Murat Karayalçın, 1993’de Sosyal Demokrat Halkçı Parti’nin Genel Başkanı seçildi. 1994-1995 tarihleri arasında TC. 50. Hükümetinde Başbakan Yardımcısı, Devlet Bakanı ve Dışişleri Bakanı olarak görev yaptı. 18 Nisan 1999’da yapılan yerel seçimlerde Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na adaylığını koydu, fakat kazanamadı. Haziran 1999’da CHP kurultayında başkanlığa adaylığını koydu, fakat burada da başarısız oldu. Daha sonra CHP’den istifa etti ve Fikri Sağlar ile birlikte Solda yeni bir oluşum için yola koyuldu. 28 Mart seçimlerinden önce solda ittifak için temaslar yürüterek, DEHAP, ÖDP, EMEP, SDP ve ÖTP ile birlikte ‘Demokratik Güçbirliği’nin kuruluşuna önyak oldu. Mayıs 2002’de SHP adında yeni bir parti kurdu.

3 Nisan 1993 tarihinde yapılan SHP Kurultayı’nda ‘Öncelikli Hedefler Bildirgesi’nde “Kürt Sorunu” başlığıyla bir bildiri yayınlandı.

Bildiride, Kürt sorununun nasıl çözüleceğine ilişkin düşünceler yer alıyordu. Bildiride SHP’nin 1989’da hazırladığı “Doğu ve Güneydoğu Sorunu” başlıklı Kürt raporundaki önerilerin hemen hepsine yer verilmişti:

“Kürtçe yayın serbest bırakılmalı, öğrenilmesi için eğitim verilmeli, kurslar açılmalı, Kürt kültürünün gelişmesi için üst-yapı kurumları kurulabilmeli, insanlar özgürce çocuklarına isim verebilmeli, Kürtçe yer adları değiştirilmemeli...”

SHP’nin 1989’da “Doğu ve Güneydoğu Sorunu” başlıklı Kürt raporu için dava açan DGM, 1993’de aynı tespit ve çözüm önerilerinin yer aldığı SHP Kurultay Bildirgesi’ne dava açmadı.

1993’de Murat Karayalçın’ın SHP’sinin Kürt sorununa yönelik çözüm önerilerine, 1992 Martı’nda Erdal İnönü ile

Diyarbakır'a giderek, 'Kürt realitesini tanıyoruz' diyen Süleyman Demirel de destek vermedi.

Karayağcın bir söyleşisinde bu durumu şu sözlerle değerlendirdi:

"O tarihte Türkiye Başbakanının Kürt gerçekliğini kabul etmesi çok önemli bir adımdı. Bizim düzenleme 1993'de geldi. Hükümet Programını aşan talepleri ortaya koymuştuk, DYP anlayışımızı benimsemedi. Girişimde bulunduğumuzda Tansu Çiller olumlu baktığını ama bunun bir hükümet konusu haline getirilmesinin güç olduğunu söyledi. Diğer partilerden destek istedim. Zaten Meclis'te kritik bir denge vardı."

O denge ki; Kürt sorununa el atan herkesi hemen her dönem bölücülükle suçluyordu ve yine aynı şey oluyordu. Karayağcın 2002'de bu gelişmeleri bir söyleşisinde şu sözlerle yorumladı:

"Sağdaki, soldaki partiler bizi bölücülükle suçladı, hain dediler. Dokuz yıl geçti 3 Ağustos 2002'de bize hain diyenler, AB'ye uyum için anayasal ve yasal değişiklikler yaptı. Özetle siyasetçiler o sıralarda yapmaları gerekeni yapmadılar, söylemesi gerekenleri söylemediler. Ama ondan sonra çok garip bir şekilde 'AB'nin yolu Diyarbakır'dan geçer' ifadesini kullandılar. Başbakan Erdoğan bu geleneği daha ileri götürerek 'Büyük Ortadoğu Projesi'nin odağı Diyarbakır'dır dedi. Yani sağın Kürt sorununun çözümüne yabancı penceresinden baktığını görüyorum. Bu sorun bizim sorunumuz, AB'nin, BOP'un, ABD'nin sorunu değil."

Karayağcın, Kürt sorununu PKK ile ilişkilendirenlere de "Hayretle karşılıyorum" diyerek karşılık verdi.

"Kürt sorunu vardır ve bu özetle hepimizin sorunudur. Bu konuya ilişkin en büyük tehlike ise Kürt sorununu, terörle, asayişle ilişkilendirmek. Maalesef bu bir refleks oldu. Yalnızca 1980 sonrasında değil, öncesinde de yapıldı. Kuşkusuz 12

Eylül Anayasası, Cumhuriyet'in temel değerlerine ters düşen bir düzenlemeyi getirmiştir, dil yasağıyla. Lozan'a aykırıdır. Lozan'da çok açıkça yurttaşlarımızın diledikleri dili, diledikleri yerde konuşması öngörülmüştür. Bu cumhuriyetçilerin ulus tanımıyla da, 'Cumhuriyeti kuran Anadolu halkları' ifadesiyle de birebir örtüşen bir değerlendirme. Cumhuriyet'in ilk yıllarında dış güçlerin tahrikleriyle kısa süreli çeşitli çatışmalar yaşandı, ama 80 sonrasında yaşanan çatışmayla 82 Anayasası ve sonrasında çıkarılan yasadaki dil yasağı arasında ister istemez tarihsel bir bağlantı kurulabiliyor. O yasaklar olmasaydı PKK ilk yıllarda etkili olmayabilirdi."

Bu da SHP'nin programından bir alıntı:

"Devletimiz tektir, ulusumuz tümdür, yurdumuz bölünmez bir bütündür. Bu anlayış çerçevesinde özgürlüklerin ilerlemesi, alabildiğince genişletilmesi için yapılanlar yeterli değilse yeni adımlar atılmalıdır. Türkiye'yi Türkiye yapan iki temel değer var: Üniter yapı ve laik cumhuriyet..."

21 Mart 1992 Nevruz Olayları Üzerine SHP Kurulu'nun Raporu ve SHP Kurulu'nun Oluşumu:

25 Mart 1992 tarihinde olağanüstü toplanan SHP grubu, uzun değerlendirmelerden sonra bölgeye bir kurulun gönderilmesine, bu konuda bir de meclis araştırması önergesinin verilmesine karar verdi. 24 Mart 1992 günü toplanan MYK'da, Güneydoğuya bir an önce bir kurulun gönderilmesine karar verildi ve yöreye aşağıdaki isimlerden oluşan bir SHP kurulu gönderildi:

Sivas Milletvekili Ziya HALİS, SHP Genel Saymanı Ercan KARAKAŞ, İstanbul Milletvekili SHP Genel Sekreter Yardımcısı Mustafa YILMAZ, Malatya Milletvekili Mustafa GAZALCI, SHP MYK Üyesi. Yine bu kurula, gezi ve inceleme sırasında yöre milletvekillerinden: Şırnak Milletvekili Mahmut ALINAK, Şırnak Milletvekili SHP Grup Başkanvekili Orhan DOĞAN ve Şırnak Milletvekili Selim SADAK katıldı.

İncelemenin Ana Başlıkları:

26 Mart ile 29 Mart 1992 tarihleri arasında gerçekleştirilen gezide;

26 Mart 1992 Perşembe

SHP, Diyarbakır ilinde, il-ilçe yöneticileri ve partililerle değerlendirme toplantısı yaptı.

Olağanüstü Hal Valisi Ünal Erkan ziyaret edildi.

27 Mart 1992 Cuma

Şırnak'ı ziyaret.

Halkla konuşma ve evleri, işyerlerini dolaşma.

Bulunan siyasi parti yöneticileriyle görüşme.

Şırnak Valisi Mustafa Malay'la konuşma.

Cizre Kaymakamı H. Cavit Erdoğan'la görüşme.

Eski Cizre Belediye Başkanı Sabri Vesek'le konuşma.

Gece Sabri Vesek'in evinde değerlendirme.

28 Mart 1992 Cumartesi

Nusaybin'i ziyaret.

Belediye Başkanı Müslüm Yıldırım'la konuşma.

Nusaybin Kaymakamı Serdar İğdere ile görüşme.

Nusaybin halkıyla ve gözaltına alınanların yakınlarıyla görüşme.

Mardin'de toplantı.

Partililerle ve öğretmenlerle görüşme.

Diyarbakır'da partililerle toplantı.

29 Mart 1992 Pazar

Demokratik kuruluşların temsilcileriyle değerlendirme toplantısı. (Yer: Türk-İş Salonu)

21 Mart 1992, Nevruz'un Bilânçosu

Şırnak ilinde:

26 ölü, biri polis, biri asker, ötekiler halktan. (23 tanesinin adı ekte.)

Gözaltı 75 kişi, yaralı 58 kişi.

Nusaybin İlçesinde:14 ölü.

Kısaca 70'den fazla ölü, iki-üç katı yaralı, yüzlerce gözaltı.

Evlerin, işyerlerinin, araçların, parti merkezlerinin tahrip edilmesi sonucu milyarlar değerinde zarar.

21 Mart Öncesi Yaratılan Gerginlik

21 Mart 1992 Nevruz kutlamalarında olaylar çıkacağını basın yazmıştı. MİT Müsteşarı açıklamalarda bulunmuştu. PKK, yayımladığı iki bildiride, 21 Mart'tan sonra korucuların öldürüleceğini, ayaklanmanın olacağını açıklamıştı.

Devlet güçleri, yöneticiler, 21 Mart'ta PKK'nın büyük bir ayaklanma yapacağına inanıyordu. Mardin Valisi Yahya Gür'ün açıklamasına göre, PKK'nın baskın yapacağı tahmin edilen yerlerde incelemelerde bile bulunulmuştu. Ek takviye güçleri istenmişti. Polis, Şırnak'ta, Cizre'de, Nusaybin'de ve daha birçok yerde ayaklanacağı varsayımına göre hazırlanmıştı.

Gerginlik her geçen gün tırmanıyordu. İki korucunun PKK tarafından Cizre'de öldürülüp direğe asılması, gerginliği artır-mıştı. Halk tedirgindi.

Öte yandan Başbakanın, Başbakan Yardımcısının, Nevruz'un rahatça kutlanabileceğine ilişkin sözleri vardı.

20 Mart Cuma günü öğleden sonra Şırnak'ta, Cizre'de, Nusaybin'de erken kutlamalar başladı. Ateşler yakıldı, halay-lar çekildi, sloganlar atıldı, silahlar havaya sıkıldı, bayrak ve flamalar çekildi. Hoşgörülü davranıldı ve bir olay çıkmadı.

21 Mart 1992 Nevruz

Nusaybin’de yöneticilerin de hoşgörüsüyle 20 bine yakın insan toplanmış Nevruz’u kutluyordu. Ateş yakılıyor, oyunlar oynanıyor, şiirler okunuyor, havaya silah sıkılıyordu; ancak güvenlik güçleri müdahalede bulunmuyor ve hiçbir olay olmadan halk dağılıyordu.

Şırnak’ta 21 Mart Nevruz günü, heykelin bulunduğu alan, sabah erken saatlerde güvenlik güçlerince çember altına alınmıştı. Bayramı kutlamaya giden halk, alana girmeden önce güvenlik güçlerince aranmak istenince, halktan bir grup, aramayı kabul etmedi ve barikatı yarıp alana girmek istedi. Bunun üzerine güvenlik güçleri 2-3 metre geriye çekilerek halka ateş etmeye başladı. O anda 17 kişi öldü, birçok kişi yaralandı.

Güvenlik güçlerinin ateşi, saat 10.00-12.00 arasında yoğun olarak sürdü. Sonra silah sesleri azaldı. Yaralılar ambulanslara konuldu. Ambulans, Nusaybin yakınlarında durdurulup içindekiler dövüldü.

Halk, 21 Mart gecesini ve ertesi günü korku içinde evinde geçirdi.

22 Mart, Saat 19.00’da yoğun ateş yine başladı. Aralıksız 22 saat sürdü.

Vali, DYP İl Başkanı’nın evinin altından, PKK militanlarının ateş ettiğini söyledi. Kimse evinden dışarı çıkmaya cesaret edemiyordu.

Gerçekten evler, işyerleri, arabalar delik deşik edilmiş; roketler, topolar duvarları delmiş, yerlerde çukurlar açmıştı. Her yer savaş sonrası gibiydi. Evler arama sırasında da kırılıp dökülmüş, değerli eşyalar götürülmüştü. Hayvanlar sokaklarda öldürülmüş, leşleri hâlâ sokaklardaydı. İşyerlerinin çoğunda cam-çerçeve kalmamıştı.

Cizre’de sabahtan öğleye kadarki kutlamalarda hiçbir olay yoktu. Mezarlığa giderken kalabalığın önü kesildi. Sonra yine ateş... Panik...

22 Mart Nevruz sonrası

Şırnak’ta aramalar artırıldı. Halk, spor sahasına götürüldü. Evlerin kapılarının açık bırakılması istendi ve silahlar teslim alındı.

Bunun üzerine, Nusaybin’de, 200-300 kişi, Cizre ve Şırnak olaylarını protesto için toplandı. Panzerdeki güvenlik güçleri, dağılmalarını söyledi. Bir-iki el ateş edildi. Panzerde bulunan bir görevli çenesinden yaralanınca; panzer, insanların üzerine yürüdü ve ateş etmeye başladı. O anda 3 kişi vurularak öldü. Birçok kişi ezilerek, sıkışarak öldü.

Cizre’de sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Gazeteci İzzet Kezer, beyaz bayrakla olay yerine giderken güvenlik güçleri tarafından vuruldu. 16 yaşlarında Nihat Cilasun adında bir genç, fırından ekmek almaya gidiyordu. Güvenlik güçlerinin ateşiyle öldürüldü. Yaralıların hastaneye taşınması güçleşmişti. Ambulans zaten azdı. Özel arabalara da güçlükler çıkarılıyordu.

Olayları ilk kim başlattı

Bir gazetecinin söylediği gibi, “Gerçeği bilmek gerçekten güç”. Çünkü ortada “ben PKK’yım” diye kendini tanıtan, savunan kim-se yok. Elle tutulmuyor, gözle görülmüyor. İş güçleştiren de bu.

Devleti temsil eden yöneticiler, güvenlik güçleri, onların kullandığı tanklar, silahlar ortada. Yine ölen, yaralanan, gözaltına alınan; evi, işyeri yıkılıp dağıtılan halk var. Çocuk, öğrenci, kadın, yaşlı, herkes mağdur durumda. Yine ortada, roketler, fişekler, kaleşnikoflar, mermiler, top parçaları ve çeşitli silahlar var.

Toplantılarda, yürüyüşlerde yüzleri poşu (örtü) ile örtülü insanlar var. Bunlar, yöneticilere göre PKK militanları; kimilerine göre de işkenceden korktukları için yüzlerini örten halktan insanlar.

Gerginlik içinde küçük bir kıvılcım, olayların başlamasına sebep oldu. Belki gerçekten PKK ya da hükümeti yıpratmak isteyen, darbe hazırlığında olan ya da başka bir nedenden devlet içinden bir kışkırtıcı, ilk silahı patlatmıştı. Ondan sonrası tarama, öldürücü ateşler...

Devlet güçleri, özellikle vur-kaç yöntemini kullanan PKK'yı karşısında her zaman göremediği için, halkın arasında PKK'lı var diye saatlerce ateş edebilmişti. Şırnak'ta da böyle olmuştu. 22 saat ateş edilmişti. Sorumlular, "Karşılıklı çatışma" dedi. Halk ise "Tek taraflı güvenlik güçlerinin saldırısı" diyordu. Olan, savunmasız halka, zavallı insanlara olmuştu.

Belediye, il, ilçe başkanları, il genel meclisi, belediye meclisi gibi seçilmiş insanlar, parti ayrımı gözetmeksizin olayların devlet güçlerince başlatıldığı ve bu güçlerin tek taraflı ateş ettiği görüşündeydi.

Ama valiler, kaymakamlar, olayları PKK militanlarının başlattığını söylediler. Daha doğrusu bu yöneticiler, askerin, polisin söylediğine inanıyorlardı. Olayların doğrudan içinde değillerdi. Sadece kendilerine gelen bilgileri değerlendiriyorlardı. Zaten polise ve askere karşı güçlerini, otoritelerini çoktan yitirmişlerdi.

PKK ve yandaşları

PKK maalesef 1980 öncesine göre daha güçlenmiş durumda. 12 Eylül'ün bütün baskısı, tutumu sorunu çözmemiş, aksine ağırlaştırmış. Devlet adına hareket eden kimi sorumsuz görevlilerden sürekli baskı gören, işkenceye uğrayan, gözaltına alınan insanlar, PKK'ya itilmiş, işsizlik ve yoksulluk içinde olup da devlet kapısından umudunu kesenler, PKK'ya katılmışlardır.

PKK, yöntemi, uygulamaları açısından bir terör örgütüdür. Ancak Kürt hareketini savunan tek örgüt durumunda olduğu için sırf bu yüzden kimi yörelerde sempati topluyor.

Aslında halkın büyük çoğunluğunun PKK'lı olduğu asla söylenemez. Onların bütün istediği, eşitlik, demokrasi ve barış içerisinde, baskısız, insanca yaşayabilmek. Ama PKK'nın gücü, bilerek ya da bilmeyerek abartılıyor ve herkese PKK'lıdır kuşkusuyla bakılıyor. Bu yüzden de olağanüstü sert önlemler alınıyor. Yöredeki il ve ilçeler, asker ve polis yoğunluğundan dolayı sıkıyönetim görüntüsü veriyor.

Devletin Yöneticileri

O yörelerde demokratik hukuk devletinden, sivil örgütlü toplumdan söz etmek güç. Hukuk devleti anlayışı yok gibi.

Devletin yöneticileri deyince akla vali, kaymakam ve komutan geliyor. Başka dairelerin müdürleri, memurları sanki yok gibi, oldukça etkisizler.

Vali, kaymakam ve komutanlar, hareketlerine göre ayrı ayrı anlayış ve tutum sergiliyorlar. Bazıları askeri otoriteye teslim olmuşlar, telefon etmeye bile çekiniyorlar. Örneğin; Şırnak Valisi, yetkilerini otoriteye devretmiş gibi, sadece olayların peşinden sürükleniyor.

Cizre Kaymakamı, atak, kurnaz, "Devlet benim" anlayışına sahip. MHP sempatizanı olduğu söyleniyor. Örneğin, "Minareyi havaya uçurmaktan" rahatça söz edebiliyor.

Buna karşın Nusaybin Kaymakamı daha tutarlı; olayları önlemek için soğukkanlı davranabiliyor. Ama içerisinde bulunan ortam öyle bir ortam ki, böyle bir kaymakamın ilçesinde bile insanlar panzerler altında eziliyor, kurşunla ölüyor, köprüde sıkışıp yaşamını yitirebiliyor. Polis ve asker, iyi yöneticileri de dinlemiyor ya da yanıltabiliyor.

Mardin Valisi, "Bir milletvekilinin değil, bir Türk subayının dediğine inanırım" anlayışında, "Yasaları uygularım"

diyor. Memur ve öğretmen sendikalarının temsilcilik açmalarına ise izin vermiyor.

Olağanüstü Hal Valisi, oldukça sert önlemlerden yana. Ona göre, PKK abartılmış bir güç, ancak onunla savaşırken her şey olabilir. İnsanlar ölebilir. Önemli değil. "Yasaları parlamento yapar, biz uyguluyoruz" diyor. Kendinden önceki valilerin hoşgörülü tutumlarını eleştiriyor. Onların artistlik(!) yaptığı savında.

Kısacası; yöneticiler, çağdaş, insan ve toplum psikolojisinden anlayan ve halka şefkatle yaklaşan yönlendirici kişiler değiller. Ya askerî otoriteye teslim olmuşlar ya da "Devlet benim" anlayışıyla her şeyi mubah görüyorlar.

Yöreye, gerek üst düzey yöneticiler, gerekse memurlar seçilerek gönderilmeli. Görevliler, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne duyarlı kişiler olmalı.

Seçilmiş yöneticiler; belediye başkanları, il-ilçe parti başkanları, halkı savunuyor ve devletin baskısını kınıyor. Bu insanlar köklü önlemler alınmasını diliyor.

Köprüler atılmamış

Henüz iş işten geçmiş değil. Bir güvensizlik ortamı yaratılmamış olmasına karşın, geline şu noktada bile, köklü demokratik çözümler getirilirse, yöre insanı kazanılabilir.

Kürt gerçeğinin sözde kabul edilmesi yetmiyor. Olaylara çok yönlü bakmak gerekir. Sözü, yasal güvenceye kavuşturmak gerekir. Demokrasi, barış, güven, bu bölgede yaşanılır duruma gelmelidir.

Bölgede devlet hizmeti yok, işsizlik, yoksulluk çok fazla. Şırnak'ta insanlar göçe başlamış, kimse bu göçle ilgilenmiyor. Şırnak'a bağlı 38 köyden 27'si boşalmış. Kalanlar da çaresiz, gidecek yerleri olsa hemen gidecekler.

Resmi görevlilerin halkla yeterince diyalogu yok. Bütün bunlara karşın köprüler tam atılmamış, halk yine de kazanılabilir. Örneğin 28 Mart 1992 günü Şırnak'ta gözaltında bulunan lise öğrencisi Bişenk Anık, gözaltında bulunduğu yerde, kuşku bir biçimde ölüyor. Yetkililer, "Bişenk Anık, polis tabancasıyla kendini öldürdü" diyorlar.

Heyetimiz, Valiye, Şırnak'ta gözaltında bulunan kadınlara işkence yapıldığı iddiasını iletmış ve gözaltındakilerle görüşmek istemişti. Vali, bunu sağlayamayacağını, ancak ilgileneceğini, bu konuda merak edilmemesi gerektiğini söylemişti.

Yine Cizre'de, iki genç, sırtlarındaki işkence izlerini bize gösterdiler. Ruhsatlı silahlarından dolayı gözaltına alınmışlar. Sırtları morartılıncaya değin işkenceden geçirilmişler.

Yaralıları taşıyan bir ambulans şoförü dövülmüş, hastanelik edilmiş; olayı, kaymakam ve vali de doğrulamıştır. Bu tür tutumlar, baskılar, halktaki sabrı taşıyor. İnsanlar sığınacak yer arıyor. Bu nedenle gerekli önlemler hızla alınmalıdır.

Diyarbakır Hastanesi

29 Mart 1992 Pazar günü Nevruz olaylarında yaralananları hastanede ziyaret ettik. Kimilerini dinledik. Çocuk, kadın, yaşlı, her yaştan kişi vardı yaralılar arasında. Ayağından, başından, çeşitli yerlerinden yaralanmış insanlar; 48 kişi. Kör kurşunlarla yaralandıkları belli, mucize olarak ölümden kurtulmuşlar.

İşte onlardan kimileri:

Selahattin Aktan (Cizre)

8 ve 4 tekerlekli panzerlerden atılan kurşunlarla yaralanmış, ameliyat olmuş.

Raşit ŞAHİN (Cizre)

Ayağından vurulmuş. "Sessiz gidiyorduk. Özel Tim önce

oturun dedi. Sis bombası attılar, sonra da kurşunladılar” diye anlatıyor.

Ferruz CAN (Cizre, ortaokul 3. sınıfta)

“Nevruz serbest dediler, katıldım. Dağılım dediler, dağıldım. Amcamın evine sığındım. Olaylar yatıştı diyerek oradan çıktım. Evime geliyordum. Bir asker gördüm, bir şey yapmayacak sandım. O, yere çöktü, bana ateş etti. Kolum koptu sandım. Komşuya sığındım.”

Zeki YÜCEL (Nusaybin)

Ayağından kurşunla yaralanmış. Özel-Tim panzerden ateş etmiş.

Hacı KILIÇ (Şırnak, 12 yaşında)

Okul yüzü görmemiş; Türkçe bilmiyor. Sağ ayağından yaralı, ailesiyle bağlantısı yok.

Salih BENZER (Şırnak)

Kolunda kurşun yarası. Evde otururken taranmış.

Nergiz ZEYBEK (Şırnak, 7 yaşında)

Başında kurşun yarası.

Resul SAY (Kuyulu köyü, 7 yaşında)

Başından yaralanmış. Kimsesi yok. Ailesi ile bağı yok. Soyadını bilemedi, bir köylüsü söyledi.

Fatma ÜSTÜN (Şırnak)

“Durup dururken Özel Tim beni kurşunladı” diyor.

Serdar KONUR (Şırnak)

Kimliğini polis gelip tekrar almış. Çok korkuyor. Onu Özel Tim kurşunlamış.

Abdullah YEMGİ, Mehmet BAYAR, Rabia ACAR (Şırnak’tan)

Kurşun yaraları var.

22 Mart 1992’de Türk-İş’te, Demokratik Kitle Örgütleri temsilcileri ve basın mensupları çok yararlı bir toplantı yaptı. Temsilciler, sorunun ancak köklü önlemlerle çözülebileceğini söylediler. Yetkililerce şimdiye değin yapılan vaatlerin tutulmadığını da sözlerine eklediler.

İşte kimilerinin görüşleri:

Fahri ALTINKALEM (Türk-İş Şube Başkanı)

“Ekonomik önlemler alınmalı, işsizlik giderilmeli.”

“Koruculuk, aşiretlere devleti soydurma mekanizması durumuna geldi. Bu uygulama hemen kaldırılmalı.”

“Giden hükümet, 90.000 kadrodan söz etti. O kadrolar, devletin sürekliliği için verilmeli. Salt Diyarbakır’da 40 bin kayıtlı işsiz var. Toprak reformu mutlaka yapılmalı.”

Nafi UÇAR (Tarım İş Sendikası Temsilcisi)

“Kürt realitesi, yasalarla güvenceye kavuşturulmalı. Bağımsız Kürt devletini istemiyoruz, demokrasi istiyoruz.”

“12 Eylül ve ANAP kadroları zaman geçirilmeden değiştirilmelidir.”

Bilal YASBEK (Esnaf Odaları Başkanı)

“Esnaf güç durumunda. 24 Esnaf Kefalet Kooperatifinin 17’si ekonomik sıkıntıdan kapalı. İşyeri sahipleri desteklenmeli.”

Şehmuz PİKEN (Ticaret Odası Başkanı)

“Güneydoğu için ayrı, hızlı bir ekonomik paket uygulanmalı. Yurttaş; iş, ekmek ve fabrika istiyor. Salt özgürlük yetmez.”

Zeki AYBAHAR (Ziraat Odası Başkanı)

“1925 kafasıyla memleket yönetilmez. Her tür düşüncenin söylendiği bir platform yaratmak gerekir.”

"GAP projesi, yöre halkının da görüşleri alınarak entegre duruma getirilmelidir."

Eyüp KIRAN (Ziraat Mühendisleri Odası 2. Başkanı)

"Yöre, uygarlık beşiği. Maden ve hayvan, yörenin zenginliğidir."

"Ancak bölgede çağdışı bir yaşam var. Etnik nedenlerden dolayı yöre insanı yıllardır ihmal edilmiştir."

Arif TOPALLI (Eski bir partili)

"Çocuklarımız bile Kürt oldukları için cezalandırılıyor."
"Çocuklarımız öğretmen yapılmıyor, memur yapılmıyor."

Bahattin ÖZEN (Ülke Gazetesi'nden)

"Bölgede özgürlük yok. Gözaltı, işkence sürüyor. En küçük bahanelerle içeriye alınıyoruz."

Mehmet AKGÜNDÜZ (Tes-İş Başkanı)

"Açlık, terörün anasıdır. Terör önlenecekse, önce ekonomik sorunlar çözülsün."

Sağlık YAŞAR (Tarım-İş Şube Başkanı)

"Bir anayasa var, bir de babayasa; babayasa askerdir. TV her gün evimizde işkencedir."

"Diyarbakır Köy-Tur 2 yıldır kapalı. 48 çalışanı sokağa bırakılmıştır."

Celal DOĞAN (Eski İl Genel Meclisi Üyesi)

"Yörede göç var. Faili meçhul cinayetler mutlaka aydınlatılsın."

Mert Nedim ALHAZ (SHP Milletvekili Adayı, Mühendis)

"Koruculuk sistemi kalkmalı. Özel tim çekilmeli."

"Kürtlere TV kanalı açılmalı. Özel okullarda Kürtçe eğitim yapma hakkı tanınmalı. Yöredeki 'Ne Mutlu Türküm Diyene' sözü kaldırılmalı."

Tevfik KAYMAK (Bakkallar Odası Başkanı)

“Ağzımıza çamaşır mandalı vurulmuş. Bölgeye ayrılan krediler başka yerde kullanıldı. Kimi projeler bakanlıklardan geri döndü.”

Sonuç

1992 Nevruz Bayramı; halkımız, özellikle de yöre insanı için acı ve ıstırap dolu bir bayram olarak tarihe geçecektir. Bu bayram, koalisyon hükümetinin demokratikleşme anlayışına uygun olarak; can ve mal kaybı olmadan, barış içinde kutlanabilirdi.

21 Mart'ta Nusaybin'de, yaklaşık 20 bin kişinin katıldığı Nevruz kutlamasında hiçbir olayın yaşanmamış olması, bu savımızın kanıtıdır.

Demokratik hukuk devletinde şiddete başvurmadan, silaha sarılmadan yapılan eylem ve gösteriler, hoşgörü ile karşılanır. Ayrıca, suçun şahsiliği ilkesine özenle uyulur.

Ne yazık ki, bölgede yapılan gösteri ve eylemlere karşı güvenlik güçlerinin bir bölümü tahammülsüzlük göstermiştir. Gösteri yapılan kimi yerlerdeki güvenlik güçleri sivil halka ateş açarak kan dökülmesine ve olayların tırmanmasına yol açmıştır.

Yaşanan bu acı olaylar, Kürt sorununun şiddet yolu ile çözümlenemeyeceğini bir kez daha göstermiştir. Sorun, etnik kökeni ve kültürel kimliği dikkate alan yeni politikalarla aşılabılır.

Barışçıl çözüm için, hükümetin gündemindeki demokratikleşme programının gerçekleştirilmesi zorunludur, ama yeterli değildir. Buna ek olarak hiç zaman yitirmeden, bölgeye yönelik kapsamlı ve ayrıntılı bir reform paketi hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.

Konuya ilişkin bir kısım çözüm önerileri aşağıda belirtilmiştir. Raporda yer alan çözüm önerileri de şöyle:

Ekonomik Öneriler:

Bölgenin geri kalmışlığının giderilmesi için hükümet programında da belirtilen “Bölgesel Kalkınma Planı” hiç zaman yitirilmeden hazırlanmalı, uygulamaya konulmalıdır.

İşsizlik sorununa kısa sürede çözüm getirecek olan “Özel İstihdam Projeleri”, ağaçlandırma vb. alanlarda derhal uygulamaya konulmalıdır.

Toprak reformu, arkasından tarım reformu en kısa zamanda uygulamaya konulmalıdır.

Daha önceki hükümetin yöre için öngördüğü 90.000 kadro verilmelidir.

Yol, su, elektrik, konut, kısaca alt ve üst yapı hizmetleri, özel kaynaklar yaratılarak gerçekleştirilmelidir. Yöre belediyelerine ek kaynaklar sağlanmalıdır.

GAP projesi, yöre halkının ihtiyaçları ve görüşleri doğrultusunda geliştirilmelidir.

Bölgede giderek zayıflayan, ticaret ve hayvancılık, özel proje ve teşviklerle canlandırılmalıdır.

Siyasal, Etnik ve Kültürel Öneriler:

Genel af çıkartılmalıdır.

Kürt sorunu konusunda şiddete başvurmaksızın her türlü çözüm önerisini savunan siyasi partilerin kurulması için gerekli anayasal ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Olağanüstü Hal yönetimine, bölge valiliğine ve koruculuk uygulamasına son verilmelidir.

İsim verme özgürlüğünü engelleyen yasalar kaldırılmalı, adları değiştirilen köy ve mezralara eski adları verilmelidir.

Kürt Dil ve Kültür Enstitülerinin kurulmasına olanak veren yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Kürtçe'nin öğretilmesi ve geliştirilmesi yolundaki tüm yasal engeller kaldırılmalıdır.

“Propaganda suçu” kaldırılmalıdır.

Basın ve yayın organları temsilcilerinin bölgeden haber verme özgürlüklerini ve bölge halkının haber alma özgürlüklerini kısıtlayan idari engellemelere son verilmelidir.

Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarını ilgilendiren alanlardaki 'Fezleke Tacizleri'ni, TBMM bir ilke kararı ile geri çevirmelidir.

GAP TV'sinde ve radyo istasyonlarında Kürtçe programlar yayınlanmalıdır.

Faili meçhul cinayetler aydınlığa kavuşturulmalıdır.

Yerel katılımı ve demokrasiyi artıracak, bölge yönetimleri gibi merkezi yönetimin bazı görevlerini üstlenecek yeni idari yapılar oluşturulmalıdır.

Sosyal Öneriler:

Bölgedeki okul ve öğretmen açığı hemen kapatılmalı, ayrıca yöre özellikleri göz önüne alınarak iş okulları açılmalıdır.

Yörenin sağlık kuruluşlarının ve personelinin envanteri çıkartılarak eksikleri hızla giderilmeli ve yeşil kart uygulaması bu yöre-den başlatılmalıdır.

İşsizlik sigortası uygulamasına bu bölgeden başlanmalıdır.

Yöre üniversitelerine yörenin çocukları alınmalı, hiç olmazsa büyük bir kontenjan sağlanmalıdır.

Olaylar Sonrası Acil Önlemler:

Ölenlerin, yaralananların, gözaltına alınanların tam listesi çıkarılmalıdır. Ölü ve yaralıların yakınlarına para yardımı yapılmalıdır.

Ev, işyeri ve araçların zarar-ziyan tespiti yapılmalı, bu kayıplar hükümetçe giderilmelidir.

Olaylarda hukuk dışı davranışlarda bulunan, işkence yapan tüm resmi görevliler hakkında adli ve idari soruşturmalar derhal başlatılmalıdır. Bu yöneticiler bölgedeki görevlerinden uzaklaştırılmalıdırlar.

SHP (Sosyal Demokrat Halkçı Parti)

Öncelikli Hedefler - Nisan 1993

Demokrasinin aldığı yaraların onarılması ve iyileştirilmesi.

“Yaşamın her alanında demokrasi”

Yaşamın her alanında demokrasiyi gerçekleştirmek ilk hedeftir. Bu amaca ulaşmak için özellikle şu sorunların çözülmesi gerekmektedir.

a- Siyasal yaşam, yasaklardan arındırılacaktır. Bir gerçeğin altını çizmekte yarar vardır: Bugün ülkemizde siyaset yapmayı engelleyen açık ya da kapalı birçok yasak bulunmaktadır. Partilere üye olabilme olanağı toplumun geniş tabanları için yoktur. Memur, öğretim üyeleri, öğrenciler, akla gelen ilk örneklerdir. 1982 Anayasası'nın siyasi partilerin kurulmasından denetimine kadar getirdiği sınırlamalar, sorunlar bir başka örnektir. Siyasi Partiler Yasası, Seçim Yasası ise değişik düşüncelerin özgürce savunulmasını, TBMM'ye yansımalarını önlemektedir.

SHP, kuruluşundan günümüze kadar bu yasakların, engellerin kaldırılması için mücadele etmiştir. Bundan sonra da bu mücadelesini kararlı bir biçimde sürdürecektir. Bu bağlamda, tüm gücüyle 1982 Anayasası'nın ve onunla ilişkili olarak oluşturulan diğer yasaların yürürlükten kaldırılarak yerlerine demokrasiyi her boyutuyla sağlayan yeni yasaların kabulu doğrultusunda kesintisiz ve kararlı bir çaba harcayacaktır. Unutulmasın ki, demokrasiyi gerçek anlamda yaşamın her alanına yaymak isteyen SHP'dir. Eğer 12 Eylül'den sonra

Türkiye’de demokratikleşme doğrultusunda önemli bir iki adım atılabilmişse bunun nedeni de SHP’nin mücadelesidir.

b- Anadolu’da yaşayan insanların, yüzyıllar boyu süren bir-liktelikleri olmuştur. Ulusal Kurtuluş Savaşı’nı da, canları ve kanları pahasına birlikte gerçekleştirmişlerdir. Bütün zor-lukları birlikte göğüslemiş olmanın; yaşamın her alanındaki somut ve içtenlikle dayanışmanın varlığı, kaynaşmanın ve bütünleşmenin gerçek dayanağıdır.

Temelde, hiçbir düşmanlıkları olmayan; kardeş olarak, ortak bir yazgıyı da her koşulda paylaşmış olan Anadolu Halkının bundan böyle de birlikte yaşamalarını engeller nite-likte sorunlar olmadığı bir gerçektir.

Geçmişten bugüne uzanan birliktelik, Türkiye’de gerçek bir demokrasinin tüm kurum ve kuruluşlarıyla yaşama geçiril-diği koşullarda, daha da anlamlı bir biçimde sürecektir.

Bu bağlamda SHP’nin Kürt sorunuyla ilgili olarak, kamuoyuna açıklaması gerekli olan temel önerileri şunlardır:

Ekonomik Sorunlar

Kürt kökenli yurttaşlarımızın yoğun olarak yaşadığı Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki geri kalmışlığın en ivedi bir biçimde ortadan kaldırılması için gerekli ekonomik önlem-ler alınacaktır. Bu bağlamda;

- √ Devletin öncülüğünde, bölgenin ekonomik koşullarına uygun yatırımlar yapılacaktır. Yörede yaşayan insanla-rın, görüşleri de alınarak, bölgenin ekonomik yapısını değiştirecek nitelikte yatırımların yapılması zorunluluğu vardır. Bu yatırımlar, bir yandan o bölgenin ekonomik yapısını değiştirme işlevini yerine getirirken (örneğin, varlığını sürdürmekte olan “feodal ilişki”lerin koparıl-ması), insanların ekonomik olarak “özgürleşmesi” süreci-ne hız kazandırmış olur. Diğer yandan da, ülkemiz gene-

linde temel bir sorun olan işsizlik sorunu; o bölgeye yapılmış yatırımlarla insanların o bölgede kalmaları ve o yatırımları içtenlikle sahiplenmeleri de sağlanarak, çözülmüş olacaktır.

- √ Bölgenin temel altyapı sorunları, sağlık sorunları, eğitim sorunları vb. öncelikle çözülecek, Kürt kökenli yurttaşlarımızın yaşadığı yöreler "sürgün yeri" olmaktan çıkarılacaktır.

Demokratik haklara ilişkin sorunlar

Türkiye'nin her yöresinde, her türlü düşüncenin özgürce açıklanabilmesi için gerekli tüm önlemler alınacaktır. Kürt kökenli yurttaşlarımızın da düşüncelerini özgürce açıklayabilecekleri ortam ve koşullar yaratılacaktır. Bu alandaki tüm yasal engeller (örneğin, Anti-terör Yasası diye anılan 3713 sayılı yasa ve benzeri yasalardaki tüm engeller) kaldırılacaktır. Ancak, her türlü düşüncenin özgürce açıklanabilmesi ve savunulabilmesinin, hiçbir biçimde silaha başvurmada, demokratik kurallara uyularak, demokratik yöntemler kullanılarak olanaklı olacağı da açıktır.

Bölgedeki "Olağanüstü Hal" uygulamasına son verilecektir. Yıllardır Olağanüstü Hal ve sıkıyönetim koşulları altında yaşamak zorunda bırakılan insanlara, olağan bir yönetim biçiminin özgür koşulları altında yaşam olanağının sağlanması, aynı zamanda bir demokrasi ödevidir.

Buna bağlı olarak, "köy koruculuğu" uygulamasına da doğal olarak son verilecektir.

Şimdiye dek, devletin para ödeyerek, "koruma" görevini ihale etmiş olduğu bu insanların, ekonomik olarak ülkenin ve bölgenin kalkınmasına katkıda bulunacak alanlarda görevlendirilmesi yararlı olacaktır.

- √ İnsanlar özgürce etnik, dolayısıyla "Kürt Kimliklerini" açıklayabilmelidir. Bir kişinin etnik kimliği bir üstünlük

nedeni olarak gösterilmeyeceği gibi, hiç kimse etnik kimli-ğinden ötürü aşağılanmamalıdır. Bu anlamda, Türkiye’de geçmişte yaşanmış ve yaşanmakta olan olumsuzluklar, gerçek demokratik bir ortamda ortadan kaldırılacaktır. Kürt kökenli yurttaşlarımızın, çocuklarına istediği adı koyabilmesi, yerleşim yerlerinin geçmişteki adlarıyla anılması ve kimlikte bütünlük gösteren öğelerin ortaya çıkmasını önleyen, yasaklanmasına neden olan tüm engeller ortadan kaldırılacaktır.

- √ Kürt dilinin öğrenilmesini, öğretilmesini sağlamak amacıyla, özel öğretim kurumlarının kurulması konusundaki girişimleri desteklenecektir.
- √ Kürt dili özgürleşecektir. İnsanlar düşüncelerini Kürtçe açıklamak istiyorlarsa, bunu çeşitli yayınlar aracılığıyla yapmak istiyorlarsa, devletin bu alandaki tüm engelleri ortadan kaldırmasını demokratik bir devlet olmanın gereği sayıyoruz.
- √ Televizyon ve radyolarda Kürtçe yayın yapılması serbest bırakılmalıdır. Bu konuda yasal düzenleme yapılarak, sürmekte olan bir yasak ortadan kaldırılacaktır. Kendi kültürüyle, (diliyle, müziğiyle, sanatıyla, şöleniyle...) kitle iletişim araçlarından yararlanarak, kendisini özgürce anlatma olanağı bulan insanlar, daha içtenlikli ve anlamlı olarak, kendi ülkelerinin toprağıyla ve insanıyla bütünleşeceklerdir. Dış dünyadan, değişik amaçlarla yapılan yayınlar yerine, kendi ülkesinin kitle iletişim araçlarından yükselen sesleri daha bir özenle izleyecekler ve böylece kendi güzelliğine ve zenginliğine yeni güzellikler ve zenginlikler katacaktır.

Laik toplum için öncelikli önlemler

SHP, laik çağdaş bir toplum düzenini yeniden yapılandıracaktır. Bu çerçevede;

Bugün için en acil sorun, dengeli bir kalkınmanın yanında, devletin laikleştirilmesi ve demokratik bir yapıya kavuşturulmasıdır.

“Anayasa ve yasalarda özgürlükleri, özerklikleri kısıtlayan maddelerin tamamı kaldırılacaktır. Siyasi denetim yerine bağımsız yargı denetimi getirilecek; kişiler, kurumlar, kuruluşlar kendi sorumluluklarını taşımayı öğreneceklerdir.”

“Devletin bütün kurumları, özellikle toplumun yenileştirilmesi ve yeniden üretilmesinde temel önemde olan kurumlar laikleştirilecektir.”

“Din eğitim veren eğitim kurumları ile din görevlilerini işe almak için yapılan yapılacak sınavlar dışında, devletin denetimi altında yapılan hiçbir sınavda din bilgisini gerektiren sorular sorulmayacaktır.”

“Diyanet İşleri Başkanlığı’nın siyasal düşünce ve inanç ayrımcıları dışında kalması sağlanacaktır.”

“Son yıllarda eğitimde bir geriye dönüş başlamıştır. Pozitif bilimlere ve çağdaş toplumun niteliğine ve gereklerine ters düşen türden dinsel ağırlıklı bir eğitim giderek yaygınlaştırılmıştır. Çağdaş toplum içinde önemli bir yer tutan ‘Eğitimin Birliği’ ilkesi bugün zedelenmiş durumdadır. Bu ilkenin titizlikle korunması ve laiklik ilkesine sahip çıkılması zorunludur.”

“Din eğitimi isteğe bağlı olarak, temel eğitimde seçmeli ders olarak verilecektir.”

“Gereksinim fazlası İmam-Hatip liseleri kademeli bir şekilde çok amaçlı liselere dönüştürülecektir ve bu liseleri bitirenler yalnızca yetiştirildikleri yöndeki yüksek öğrenim kurumlarına girebilecektir.”

“Tüm bunlar sivil toplumun ve laikliğin pekiştirilmesinin altyapısını oluşturacak koşullardır. Bu koşullara sahip olmayan bireylerin toplumlarıyla ve kendileriyle barışık olmaları çok zordur. Ayrıca bu rahatsızlık toplumun çeşitli alanlarında karşılaşılan sorunlar karşısında çözümün kutsal din duygularında görülmesine ya da bu güvenliği sağlayamayan, sağlamak istemeyen siyasal iktidarın dini bir kalkan olarak kullanmasına yardımcı olmaktadır. Oysa laik devletin sorumluluğu, bu doğrultuda, kitleleri yalnızlık, çaresizlik ve fakirliğe terk etmeyip, dinî duyguların bir tampon mekanizması olarak kullanılmasına engel olmaktır. Bunu sağlamak için toplumun, siyasal partileriyle, sivil toplum örgütlenmeleriyle ve bireysel karşı çıkışlarıyla topyekûn seferber olması gerekmektedir.”

“Demokratik toplum özelliklerinin olabildiğince çabuk geniş halk kitlelerine yaygınlaştırılması gerekmektedir.”

TURGUT ÖZAL:**“Kürt sorununu mutlaka çözeceğim”**

Turgut Özal'ın siyasi hayatı, 12 Eylül 1980 askeri darbesinden hemen sonra kurulan hükümete Başbakan Yardımcısı olarak atanmasıyla ciddiyet kazandı. 1983 yılında Anavatan Partisi'ni kurdu, aynı yıl hükümeti kurmakla görevlendirildi. 1987 seçimleri sonrasında ikinci kez hükümet kurdu ve başbakan olarak görev yaptı. 9 Kasım 1989'da Türkiye Cumhuriyeti'nin 8. Cumhurbaşkanı seçildi. 17 Nisan 1993'de vefat etti. 10 yıllık aktif siyasi hayatında Kürt sorununa ilişkin en radikal çözüm önerileri ondan geldi. Kürtler; Terörle Mücadele Yasası'nı çıkartanın, Güneydoğu insanını 'Zorunlu Göçe' tâbi tutanın Özal olduğunu bildiler, ama bunları bilmek Kürtlerin Özal'a sempati duymasını engellemedi. Kürtler için Özal, bir yandan şiddete en sert yöntemlerle karşılık verendi; ama, öte yandan da gizli diyaloglarla çözüm arayan adamdı. Bir başka deyişle Özal, Kürtler konusunda devletin resmi politikalarını 'delen' adamdı. Kürt kelimesini en rahat ifade eden tek siyasetçiydi. Kürtçe radyo televizyon konusunu, PKK'yı silah bırakmaya yöneltecek bir 'pişmanlık' yasasını ilk ondan duyular. Kürt siyasetçileri muhatap alıp, Iraklı Kürt liderlerle temas kurmasından etkilendiler. Kuzey Irak'ı içine alan federasyon sözlerini çok önemsediler. Türkiye'nin mevcut olanaklarından Kürtlerin de yararlandırılması ve siyasete entegre edilmeleri fikrinin, Özal'ın politikalarının temelini oluşturduğuna inandılar.

Yıl 1992

Yer Çankaya Köşkü...

Cumhurbaşkanı Turgut Özal olunca Köşkün kapısından içeri Kürtler de giriyor; Ahmet Türk, Orhan Doğan, Sırrı Sakık...

Özal konuya doğrudan giriyor: "Bu ülkenin en büyük sorunu Kürt sorunu ve ben bunu çözmek istiyorum."

Sonra Ahmet Türk'ün dizine elini koyarak şöyle diyor:

— Bak Ahmet, Süleyman (Demirel) gibi korkak değilim, Allah'tan başka kimseden korkmuyorum, kafamda bazı şeyler var. Gerektiği zaman herkesten daha şahinim. Ama çağdaş Türkiye'yi dünyayla bütünleştirecek adımlardan korkmamak lazım.

— Peki ne yapmayı düşünüyorsunuz?

— Af çıkarmayı düşünüyorum. İnsanlar gelecek, kapalı zarfla dilekçeyi verecek, 5 yıl içinde suç işlemediği takdirde zarflar imha edilecek.

— Bu sorunu halleden 2. Mustafa Kemal olur!

— Çözüm için parlamentodaki Kürt milletvekillerine büyük görev düşüyor. Silahın ve şiddetin Türkiye'nin gündeminden çıkması için büyük özveriler gerekiyor.

Özal o gün Kuzey Irak'taki Kürtleri Türkiye'ye katacak bir federasyon düşüncesinden de bahsediyordu. Ancak gizli diyaloglarla soruna çözüm üretmenin ötesinde PKK terörüne karşı en sert yöntemle karşılık verecek çözüm yollarını da arıyordu.

Özal ölümünden iki ay önce Demirel'e de bir mektup yazdı. 12 Kasım 1993'de Hürriyet gazetesi mektuba "Özal'ın Demirel'e Kürt Vasiyeti" manşetiyle yer verdi. Özal'ın Kürt sorununa ilişkin çözüm önerileri de bu mektupta şu sözlerle yer alıyordu:

- √ Bölgedeki halkın rahatsız edildiği, hırpalandığı durumlarda hata yapılmışsa gerçekler kamuoyundan saklanmadan bunlara çözümler bulunsun.
- √ Dağlık bölgelerdeki köyler ve mezralar tedricen ve planlı bir şekilde batı illerine yerleştirilsin. Böylece PKK'nın lojistik desteği kesilmiş olur.
- √ Bu bölgede yaşayanların geri dönüşlerinin engellenmesi için bölgede müsait yerlerde barajlar yapılsın.
- √ Bölgedeki bütün ana yollarda gündüz helikopterle, geceleyin görüş cihazı ile kontrol yapılsın.
- √ İstihbarat birimleri yeniden düzenlenerek MİT, Jandarma, Silahlı Kuvvetler ve polisin koordineli çalışması sağlansın.
- √ Profesyonel eğitim görmüş ve en az 5 yıl süre ile hizmet verebilecek 40-50 bin kişilik kuvvet oluşturulsun.
- √ Sınır ticareti geliştirilsin hatta tamamen serbest bırakılsın.
- √ Terör örgütlerinin propagandalarına karşı, halkın devlete bağlılığını kuvvetlendirecek ve moralini yükseltecek propaganda yapılsın.
- √ Bölgede bazı iller cazibe merkezi haline getirilsin, yatırımlar devlet tarafından teşvik edilsin, vergi düşük tutulsun, elektrik ucuz verilsin.
- √ Bu meselenin çözümünüyle ilgili her şey önyargısız, tarafsız ve açık bir şekilde tartışılsın.

Güneydoğu'ya yaptığı bir geziden dönen Özal; 14 Ekim 1991 tarihinde basına şu açıklamayı yapıyordu:

"Kürt meselesini mutlaka çözeceğim. Bu, benim milletime yapacağım son hizmetim olacaktır."

Aynı yıl Uzakdoğu gezisine de çıktı. Burada gazetecilere yaptığı açıklamada, Kürt vatandaşlarımızın çoğunun batıda yaşadığını hatırlatıp, "Otonomi veya özerklik olmaz, referandum yapılsa yüzde 85'i Türkiye'den ayrılmaz" diyecekti...

Körfez Savaşı'ndan sonra Kürt liderleriyle görüşmek üzere danışmanı Cengiz Çandar'ı görevlendirdi. Kürt liderlerini Türkiye'ye davet ederek PKK'ya karşı mücadele konusunda ikna etti.

1993 yılında ilk önce 15 gün ve daha sonra süresiz olarak ilan edilen tek taraflı ateşkes süreçleri bu düşüncenin Kürt tarafınca kabul görmesi nedeniyle atılan adımlardı.

İlk ateşkes sürecinde Özal'a danışmanlık yapan gazeteci Cengiz Çandar onun adına, "THE PKK" kitabının yazarı İsmet G. İmset ise Demirel'in danışmanı olarak süreci izleyip raporlarını sundular.

15 günlük ateşkesin süresiz ateşkese çevrilmesi için yapılan öneri Öcalan tarafından kabul edilince, sıra Özal'ın kendi çözüm önerilerini açıklamasına gelmişti. Özal önerilerini açıklayamadan 17 Nisan 1993 tarihinde kalp krizi sonucu hayata veda etti.

Özal'a sunulan raporlar:

Özal'a ilk raporu 1991 Mayıs'ında bugün AK Parti Genel başkan Yardımcısı olan Cemil Çiçek tarafından sunuldu. Raporu bulmam mümkün olmadı. Ancak Çiçek bir konuşmasında bu rapordan söz ederek hazırladığı raporda Kürtçe bilen memurların o bölgeye atanmasının önemine değindi...

Özal'a sunulan bir diğer rapor 9 ay sonra Ocak 1992'de, dönemin Cumhurbaşkanı sözcüsü olan Büyükelçi Kaya Toperi ve başyaveri kurmay albay Aslan Güner tarafından hazırlandı. "Kürt Sorunu-Güneydoğu Anadolu'daki Durum

ve Çözümüne Yardımcı Olabilecek Öneriler" başlığını taşıyan rapor 10 sayfadan oluşuyordu. Kürt sorununa ilişkin tespitle-
rin yer aldığı raporda şu bilgilere yer verilmişti:

- √ "Uzun zamandır Türkiye'nin güneyinde, belki cumhuri-
yet tarihinin en önemli problemi ile karşı karşıyayız."
- √ "Bu meseleye bir çözüm bulamazsak, büyük hatta orta
devlet olma şansımızı kaybetme ihtimali mevcut olduğu
gibi, zayıf ve perişan hale gelmemiz de muhtemeldir."
- √ "Terörle mücadele ediyoruz derken, halkın ciddi şekilde
rahatsız edildiği, hırpalandığı hatta küstürüldüğü göz
önünde bulundurulmalıdır."
- √ "Meselenin bu şekilde sürüp gitmesi, ister bölgede, ister
batıda yaşayan, ülkemizde Kürt etnik kimliği olmakla
beraber, kendilerini Türkiye Cumhuriyeti'nin sadık ve
sağlam vatandaşı addedenlerde de bir kırgınlık, endişe
ve hassasiyet yaratmaktadır."
- √ "Bugün ülkemizde bir Kürt milliyetçiliği kavramının her
geçen gün daha büyük bir kesimce benimsendiğini ve
mevcudiyetini kabul etmek gerekir. Bunun planlı bir
şekilde geliştiğini ve geliştirildiğini görmekteyiz. Gerek
yurtiçinde, gerek yurtdışında mevcut bazı kurum ve kişi-
lerin bu konuda yoğun çaba harcadıkları bilinmekte-
dir..."
- √ "...Karşılaştığımız sorunun basit bir terör olgusunun çok
ötesinde olduğu aşikârdır. Bu itibarla çözümleri, kısa-orta
vade ile orta-uzun vadeli çözümler olarak düşünmek, ayrı-
ca terörle mücadele için yapılacaklarla, bölge halkıyla ilişki-
lerde hareket tarzını ayırmak gerekmektedir..."
- √ "Bu uygulamada, varsa yapılan hataların ve eksikliklerin,
gerçekler hiç saklanmaksızın ortaya konularak tartışılma-
sı ve bunlara gerçekçi çözüm bulunması gerekmektedir."

- √ “Bu meseleyle ilgili her şey tarafsız, önyargısız bir şekilde açıkça ve serbestçe tartışılmalıdır. Tartışma ortamı doğruları ve yanlışları ortaya çıkaracak ve gerçekleri daha kolay öğrenmemize imkân sağlayacaktır.”
- √ “Tartışmayı engellemek, gerçekleri saklamak meseleyi azaltmayacak; aksine, tedbirler yanlış olacağı için giderek daha da büyütecektir...”
- √ “Gerek dünyadaki son oluşumlar sonucu ortaya çıkan etnik milliyetçilik anlayışının etkisi, gerekse Türkiye’nin yakaladığı tarihi büyüme fırsatını engellemek isteyen dış güçlerin teşvik ve desteği ile bugünkü ciddi boyutlarına ulaşan Güneydoğu ateşi, eğer bir yanlış yapılmazsa, acele ve fevri davranılmaz, soğukkanlılık kaybedilmez ise, 5-10 yıl içinde milliyetçilik akımının şiddetini kaybetmesi ve dış desteğin azalması sonucu, kendiliğinden hafifleyerek sönecektir.”

Raporda demokratik yollardan çözüm önerilerinin yanı sıra, PKK terörüne karşı alınması gereken tedbirler de sıralanıyor: 50 bin kişiden oluşacak ve bölgede en az 5 yıl süreyle görev yapacak bir özel kuvvetin kurulması, Scorsky ve Kobra helikopteri alınması gibi...

Kahveci’nin Kürt Raporu

Yaklaşık 4 ay sonra, Mayıs 1992’de Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın önüne bir Kürt raporu daha kondu. Raporu, ANAP milletvekili Adnan Kahveci hazırladı.

13 sayfalık raporun sadece başlığı bile bugüne kadar bütün Kürt raporlarından ne kadar farklı olduğunu ortaya koyan bir üslupla kaleme alınmıştı: “Kürt Sorunu Nasıl Çözülmez”.

Hemen bütün raporlar Kürt sorununun çözümüne ilişkin başlıklar içerirken Kahveci öncelikle neden çözülemediğini anlatıyor.

- √ Kusurlu olduklarını kabul etmiyorlar: “Sorunun bugüne kadar çözilememesinin tek sebebi Türkiye’nin bunu çözecek demokratik olgunluğa erişememiş olmasındandır. Kimse sorunun çözümü için ne somut öneride bulunuyor ne de kusurlu olduğunu kabul ediyor.”
- √ Zamana bırakıyorlar: “Demirel-İnönü hükümeti Kürt sorununun çözümünü yine zamana bırakmıştır. Sorunun çözümünü zamana bırakmak yapılabilecek en büyük yanıltır. ANAP’ın başlattığı çözüme dönük uygulamalar şimdi tamamen durdurulmuştur.”
- √ ‘Milletimiz buna hazır değil’ diyorlar: “Bu bahaneleriyle somut demokratik adımlardan kaçınılmaktadır. Eğer Kürt sorununa ciddi teşhis konmaz, ciddi çözümler uygulanmazsa Türkiye iç harbe sürüklenir. Herkes korkup sessiz kalırsa Türkiye felakete doğru gidecektir. Şehit olan her asker ve polisten sonra Kürtlere karşı ayrımcılığın arttığının belirtileri vardır. Hızla artan bu gidişi durduramazsak iç savaşa sürüklenmemiz kaçınılmazdır.”
- √ “Demokratikleşerek çözüm üretme düşüncesine bile bahaneler buluyorlar.... ‘Bu hakkı da verdik ama terör durmadı’ sözünü demokratikleşmeye itirazın dayanağı yapmak geleceği daha karanlık hale getirmekten başka sonuç doğurmayacaktır. Askeri çözümle hiçbir ülke netice alamamıştır. Askeri çözümler her zaman iç harbi getirmiştir.”

Adnan Kahveci bu sorun karşısında nelerin yapılması gerektiğini ise şöyle sıralıyor:

- √ “Kürt sorunu bugün Türkiye’nin en temel sorunudur. Hatta sorun olmanın ötesine de geçmiş, siyasal yaşamı

kilitleyen kriz haline dönüşmüştür. Bu tablonun altında kültürel, ekonomik, sosyal, siyasal etmenler yatabilir. Ama sorun kriz halini aldıktan sonra tek bir etmen dominant hale gelmiş demektir ki, o etmen çözülerek sorun önce kriz durumundan çıkarılabilir.”

√ “Bu nedenle Kürt kimliği ve dili hızla kabul edilerek siyasal alanda temsil olanağı sağlanmalıdır. Lozan Anlaşması’nda Ermeni, Rum ve Yahudilerden başka azınlık tanımadığımızın ifade edilmiş olmasından söz edilmesi kanımca yersizdir. Zira Lozan’ın imzalandığı yıllarda azınlık kavramının ifade ettiği manayla bugün azınlık kelimesinin ifade ettiği mana farklıdır. O yıllarda Fransa, Breton, İspanya da Bask diye bir azınlık tanıımıyordu. Türkiye bu fikir evrimini geçirmek zorunda kalacaktır.”

√ “Çözüm vardır. Ama uygulaması siyasi otoritenin tam olarak etkinliğini göstermesine bağlıdır. İlk iş olarak Türk toplumunun şunu kabul etmesi gerekir. Demokratikleşme ne kadar olursa olsun, bölücü terör durmayacaktır. ‘Bakın bu hakkı verdik ama terör durmadı’ tezi ile demokratikleşmeye bakmamamız gerekir. Kürtçe ile ilgili yasak kalkınca bölücü terörün duracağını zannedenler de aynı yanlış içindeydiler.”

√ “Bölücü terörü azaltmanın yolu, anti-terör yasalarını etkin bir şekilde, Almanya’nın ve İtalya’nın işlettiği şekilde işletmektir. Ama anti-terör yasaları Avrupa ülkelerinin işlettiği şekilde çalıştırılırken, demokratikleşmede Avrupa düzeyine çıkmamız gerekir... Çare daha fazla demokrasidir. ANAP bu yolda, 1989’a kadar çıkaracağı kanunlar, Kenan Evren tarafından peşinen veto edileceği için adım atamadı. Ama 1989’dan sonra 1990 ve 1991’de çok önemli adımlar atıldı. Bu hızlı demokratikleşmeye devam etmek mecburiyetindeyiz...”

√ "Türkiye'de Kürt sorunu son otuz yılda, 1920-30'lu yıllarından çok farklı bir mecraya girmiştir. Kürt meselesinde önemli olan tek şey, kendini Kürt kökenli olarak görenlerin aynı zamanda kendilerini Türkiye Cumhuriyeti'nin birinci sınıf vatandaşı olarak hissetmeleridir... Bugün yapılan en büyük yanlış, bölücü terör ile demokratikleşmeyi birbiriyle ilişkilendirmektir..."

√ "Türkiye, Kürt meselesine çözüm getirmek için saplantısız ve çağdaş düşünmek zorundadır. Geçmişteki olaylardan dolayı şartlanmamalıdır. Bölücü terör var diye bazı sorunları çözmekte inatlaşmamalıyız. Bir sorunu çözebilmek için öncelikle onu iyi analiz etmek gerekir... Kürt realitesi, Kürt kimliği ve dili hızla kabul edilerek Kürtlerin siyasal hakları verilmelidir. Bu durum Türkiye'de demokrasiye ufuklar açmakla kalmayıp, PKK gibi terör örgütlerine olan halk desteğinin de ortadan kalkmasına yol açacaktır. Demokratik bir ortamda hiçbir Kürt'ün ayrı bir devlet kurma fikri gerçekçi olamayacaktır..."

Sonuç; Adnan Kahveci bir trafik kazasında öldü, Türkiye ise henüz bir evrim geçirmedi. Raporun üzerinden 15 yıl geçti; Türkiye, Kahveci'nin 'bu sorun çözülmezse ne olur' sorusuna karşılık yapmış olduğu tespitlere doğru yol alıyor.

Kemal Yamak'ın Kürt Raporu

Bir yıl sonra, yani ölmeden 3 ay önce Ocak 1993'te Özal üçüncü Kürt raporunu da Kara Kuvvetleri Komutanlığı'ndan emekli olduktan sonra Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olan Orgeneral Kemal Yamak'tan aldı.

Yamak'ın Özal'a sunduğu Güneydoğu raporu ise soru sorma tarzında geliyordu:

- √ “Özellikle 1800’lerden zamanımıza kadar Osmanlı İmparatorluğu döneminde 12, Türkiye Cumhuriyeti döneminde 3’ü ciddi olmak üzere 25 olayın vuku bulduğu bu bölgemizde asırlardır birlikte yaşadığımız, bu toprakları birlikte vatan yaptığımız, birlikte kurduğumuz cumhuriyetin eşit haklarla vatandaşı olduğumuz bölge halkımız içinde neden bu olaylar devam etmektedir?”
- √ “Bugün 20 senedir Kıbrıs’ta alınamayan eşitlik hakları; Bosna-Hersek’te aranan haklar ve benzer ülkelerde uğruna mücadele edilen bu değer ölçülerinden ve ülkemizdeki eşit vatandaşlık haklarından, birlikte ve iç içe yaşamının oluşturduğu ortak değerlerden hangisi bu bölgemizde yoktur?”
- √ “Öyle ise aranan nedir, sadece söndürülmesi en zor olan milliyetçilik duyguları mıdır?”
- √ “Bunları enine boyuna inceleyerek, açık-gizli, belli-belirsiz, doğru-yanlış, oluşmuş veya empoze edilmiş sebep ve saikler ne ise gerçek, acı ve üzücü de olsa, ortaya koymak ve tedbirler paketini bu sebepleri ele alarak oluşturmak, yapılabilecekleri yaparak, zamanla yapacakları bilgiye sunarak, yapılamayacakların nedenlerini açıkça ortaya koyarak, sebepleri ortadan kaldırmak veya tesirlerini zayıflatmak ve şikayetçi olduğumuz sonuçları olumlu yönde etkileyecek bir uygulamayı esas almak daha doğru ve etkili olamaz mı?”
- √ “Bu mücadelenin sadece asker ve güvenlik güçleriyle yapılması hem yetersiz, hem noksan hem de yanlış bir uygulamadır. Zira askeri tedbirler başarılı olabilir, fakat hem bölgesel hem de geçicilik vasfı taşır. Kalıcı, devamlı ve bölgenin bütününe kapsayan sonuçlarla boğuşmak yerine, sebepleri de yok ederek sonuca ulaşacak devlet çapındaki tedbirlere ihtiyaç olduğu kabul edilmelidir.”

MESUT YILMAZ:**“Bu söküük artık dikiş tutmaz!”**

Mesut Yılmaz 1983 yılından beri siyasetin içindedir. 48., 53. ve 55. Cumhuriyet Hükümetlerinin Başbakanı oldu. Birinci Özal Hükümeti’nde enformasyondan sorumlu Devlet Bakanlığı’na atandı ve Hükümet sözcülüğü yaptı. 1986 yılında Kültür ve Turizm Bakanı oldu. İkinci Özal Hükümeti’nde Dışişleri Bakanlığı’na atandı ve Yıldırım Akbulut Hükümeti’nde bu görevden 1990’da istifa etti. 15 Haziran 1991’de Anavatan Partisi Genel Başkanı seçildi. 5 Temmuz 1991’de güvenoyu alarak Hükümet kurdu. 20 Ekim 1991 günü yapılan genel seçimlerden sonra Ana Muhalefet Partisi lideri olarak çalışmalarını sürdürdü. 24 Aralık 1995 günü yapılan genel seçimler sonrası Anavatan Partisi ile Doğru Yol Partisi tarafından oluşturulan 53. Hükümet’in Başbakanı olarak görev yaptı. 20 Haziran 1997 tarihinde 55. Hükümet’i kurmakla görevlendirildi. 17 Ocak 1999 tarihinde TC Başbakanlığı görevinden ayrıldı. 18 Nisan 1999 günü yapılan genel seçimlerden sonra kurulan 57’nci Hükümet’te 13 Temmuz 2000 tarihinden 3 Kasım 2002 tarihine kadar Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak görev yaptı. 27 Kasım 2002 tarihinde Anavatan Partisi Genel Başkanlığı’ndan istifa etti. 22 Temmuz 2007 seçimlerinde Rize Bağımsız Milletvekili olarak yeniden TBMM’ye girdi. 1988 yılından bu yana Avrupa Demokrasi Birliği Genel Başkan Yardımcısı. Yani 24 yıl boyunca üç kez başbakanlık yaptı, iki kez hükümet kurdu ve sadece bir kez “Diyarbakır’ın yolu AB’den geçer” dedi.

Mesut Yılmaz döneminde de ANAP Kürt sorununa çözümü, raporlarda buldu.

ANAP'tan faili meçhul cinayetler raporu

17 Şubat 1993...

ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz TBMM'de düzenlediği basın toplantısında hükümetin Güneydoğu politikalarını eleştiriyor:

“ANAP, Trabzon Milletvekili Eyüp Aşık başkanlığında Güneydoğu'ya gidecek. 6 kişilik heyetin, terör olaylarının ve faili meçhul cinayetlerin yaygın olduğu bölgelerde bir hafta süreyle incelemelerde bulunacak...”

Bir hafta sonra 24 Şubat 1993'de ANAP milletvekilleri Eyüp Aşık, Edip Gaydalı, Yaşar Eryılmaz, Şerif Bedirhanoglu, Hasan Çakır ve Yusuf Pamuk'tan oluşan heyet; Diyarbakır, Silvan, Batman, Siirt, Şırnak, Mardin ve bazı ilçelerde incelemelerde bulunup geziyle ilgili izlenimlerini aktardılar.

İlk izlenim Trabzon Milletvekili Eyüp Aşık'tan:

“Bu bölgede sadece geceleri değil, artık gündüzleri bile sokağa çıkılamamaktadır. Son 15 ayda bölgede can güvenliğinin iyice azalmış, son bir yılda bölgede ölümle sonuçlanan 600 faili meçhul cinayet meydana gelmiştir. Vatandaş, PKK-Hizbullah ve güvenlik güçleri arasında ezilmektedir. 100'den fazla köyün boşaltıldığı, bu köylerden bazılarının yakıldığı gözlemlenmiştir.”

20 Kasım 1993'te ANAP'lı bazı milletvekillerinin hazırladığı Güneydoğu raporu ve bölgeye ilişkin raporda yer alan çözüm önerileri ise Mesut Yılmaz tarafından kamuoyuna açıklandı. Kürtçe eğitim ve TV gibi kavramların yer almadığı söz konusu raporda tespitler ve önerilere yer verildi:

- ✓ OHAL kaldırılmalı,
- ✓ İl sınırları içinde valilere yeni yetkiler veren yasal düzenlemeye gidilmeli,
- ✓ Koordinasyonun sağlanması için Güvenlik Müsteşarlığı kurulmalı,
- ✓ Anti terör eğitimi görmüş polis ve jandarma sayısı en az PKK'nın iki katına çıkarılmalı,
- ✓ PKK için özel tip cezaevleri inşa edilmeli,
- ✓ Terörle mücadelede halka zarar verilmemeli,
- ✓ Teröre destek veren ülkelere karşı caydırıcı önlemler alınmalı,
- ✓ Kürt kökenli vatandaşların kendilerini doğrudan ifade edecekleri düzenlemelere gidilmeli...

Yılmaz: "AB'nin yolu Diyarbakır'dan geçer."

16 Aralık 1999'da yani 2000'e 15 gün kala Mesut Yılmaz Diyarbakır'a giderek orada kendi 'raporu'nu açıkladı:

"Her şeyden önce 2000 yılına bu bölgemizdeki terör problemini çok büyük ölçüde çözmüş olarak giriyoruz. Terör probleminin çözülmesiyle birlikte, diğer problemlerimizin çözümü için son derece uygun bir ortamın doğduğuna inanıyoruz."

"Diğer yandan ülke olarak 2000 yılına Avrupa Birliği'ne adaylığımız kabul edilmiş olarak giriyoruz. Avrupa Birliği üyeliğimize giden yolun Diyarbakır'dan geçtiğine inandığımız için bugün buradayız."

"Daha kısa zaman öncesine kadar problemlerimizi sağlıklı bir şekilde tartışma imkânından bile mahrumken bugün ortaya çıkan bu imkân ülkemiz için altın değerinde bir fırsattır."

"Hiç kimse de artık kan üzerinden siyaset yapmamalıdır. Kan üzerinden siyaset olmaz... Kan üzerinden siyaset yapan

abad olmaz. Temennimiz halkı tahrik eden bu yola hiçbir siyasetçinin başvurmamasıdır.”

“Geçmişe artık sadece yanlışlarımızdan ders almak için bakmalıyız ve aynı yanlışları tekrarlamamalıyız. Çünkü kin ve nefret politikasının hiç kimseye kazandıracağı bir şey yoktur.”

“Biz, terör ortamında yitirdiğimiz bu serbest tartışma ortamının en kısa zamanda oluşmasını, geleceğimiz açısından son derece önemli görüyoruz.”

“Bu açıdan Anavatan Partisi olarak; meselelerin çözümündeki ilk adımın, fikir ve ifade hürriyetini kısıtlayan çeşitli yasa hükümlerinin değiştirilmesi ve kaldırılmasında görüyoruz. Bu ilk adımı atabildiğimiz takdirde arkası daha kolaylıkla gelecektir. Serbest tartışma ortamı, meselelerin çözümüne farklı kesimlerin katkıda bulunması imkânını da sağlayacaktır.”

“Uzunca bir zamandır Anavatan Partisi olarak biz, iç ve dış gelişmelerin ne olacağına bakmadan, ülke olarak artık kendimize çekidüzen vermenin zamanının gelip geçtiğini savunuyoruz.”

“Çünkü bizim tespitimiz, mevcut haliyle bu devlet yapısını 21’nci yüzyıla taşıyamayacağımız yönündedir. Bilhassa geçtiğimiz 17 Ağustos depremi sonrasında yaşananlar, bizim bu tespitimizde haklı olduğumuzu ortaya koymuştur.”

“Bugün Türkiye’de devlet yapımız ve sistem, kurumsal anlamda maalesef fevkalade dağınıktır, yetersizdir, çağın gerisinde kalmıştır.”

“Her zaman söylüyorum; burada da, bir defa daha ifade ediyorum: Devlete kırgın bir milletle, toplumu tehlike olarak gören bir sistemle, vatandaşı hiçe sayan bir bürokrasiyle, insanı dışlayan bir cumhuriyetle ve tüm bunlar karşısında acze düşmüş bir siyaset mekanizmasıyla Türkiye’yi yeni çağa taşıyamayız.”

“Bizim, Türkiye’de yozlaşmış olan, çürümüş olan sisteme getirdiğimiz eleştiriler, bu konuda yaptığımız öneriler, aslında bu ülkenin ve insanımızın geleceğine olan güvenimizden kaynaklanmaktadır.”

“Biz iddia ediyoruz ki, bugünkü imkânlarla Türkiye’de çok daha iyi şeyler yapmak mümkündür. Yeter ki, devlet, vatandaşa engel olmasın; yeter ki devlet, anavatan iktidarında olduğu gibi, insanımızın önündeki engelleri kaldırsın.”

“Bu sökülük artık dikiş tutmaz. Sistemi yenilemek zorundayız. Kurumları, mevzuatı, çağın ve toplumun gereklerine göre, toplumun beklentileri yönünde baştan aşağı gözden geçirmeliyiz. Gerekliyse, tümüyle yeniden düzenlemeliyiz.”

“Öncelikle, demokrasiyi, sadece biçimsel unsurları itibarıyla değil, gerçek manada da güçlendirmek mecburiyetindeyiz. Demokratik katılıma imkân tanıyacak yeni bir yapı oluşturmak durumundayız.”

“Hak ve özgürlüklerin genişletilmesi, devleti tehdit eden bir tehlike olarak değil, devleti daha güçlü kılacak bir temel unsur olarak görmeli ve bu yönde adımlar atmamız gerekir. Anavatan Partisi olarak, 1983 yılından beri, bu çerçevede köklü bir zihniyet değişikliğini gerçekleştirebilmek için çırpıyoruz. Türkiye’ye, bu konuda çok da mesafe aldık. Bizim, geçmişten bu yana, demokrasi, özgürlük ve ekonomi alanlarında gerçekleştirdiğimiz, ülkeye büyük mesafe kazandıran açılımların, bugün artık yetersiz kaldığını da kabul etmeliyiz.”

“Amacımız insanı mutlu edecek devleti kurmaksa, o zaman yapmamız gereken şeyler üç temel alanda yoğunlaşıyor:

- √ Birincisi, kişisel hak ve özgürlüklerin mümkün olduğu kadar genişletilmesidir. Rahmetli Özal’ın ifadesiyle, fikir ve ifade hürriyetini, din ve vicdan hürriyetini, teşebbüs hürriyetini mümkün olan en geniş şekilde hayata geçir-

memiz lazım. Bu, vatandaşla devletin ilişkilerini yeniden düzenlemek demektir.

√ İkincisi, devletle yönetim ilişkisinin masaya yatırılmasıdır. Bugünkü aşırı merkeziyetçi devlet yapısıyla Türkiye artık yoluna devam edemez. Bu yapı eskimiştir, hantallaşmıştır. Bütün yetkileri Ankara'ya almışız. Ama her şeyi Ankara'dan halledemiyoruz. Bunun için biz, üç sene-den beri yerel yönetim reformunu çıkarmaya uğraşıyoruz. İnşallah 2000 yılının ilk ayında bu reformu çıkararak, Türkiye'de bu büyük yönetim değişimini gerçekleştirmiş olacağız.

√ Üçüncüsü, devleti ekonomiden tümüyle çıkarmaktır. Bu, elbette söylendiği kadar kolay değildir; ama mutlaka süratle ulaşılması gereken bir hedeftir. Bu da, devletin ekonomiyle ilişkisinin yeniden düzenlenmesidir.

Yani devlet; bir, bireyle ilişkilerini; iki, yönetimle ilişkilerini; üç, ekonomiyle ilişkilerini mutlaka yeniden düzenlemek zorundadır."

Yılmaz bunun için yapılması gerekenleri de şöyle sıralıyor:

√ Bunun için yapılması gereken anayasa değişiklikleri var. Çıkarılması gereken yasalar var. Ama her şeyin başında, bütün bunları yapabilmek için evvela bir zihniyet değişikliğine ihtiyaç var. Bu zihniyet değişikliği, sadece ülkeyi yönetenlerle sınırlı değildir; vatandaşlarımızı da kapsamaktadır.

√ Demokratikleşme, Türkiye'nin en acil sorunudur. Bizim bu konudaki tek ölçümüz, Türkiye'de yaşanan olaylardır, Türk insanının gündemidir. Demokrasiye en fazla ihtiyaç duyduğumuz, demokratikleşmeye en fazla kafa yormamız gereken konu, Türkiye'nin gündeminde demokratikleşmeyi gerektiren konulardır.

- √ Türkiye Cumhuriyeti ve devleti daha sağlıklı bir yapıya kavuşturmak için yapılacak iş, tüm vatandaşlarımıza insanca yaşamının şartlarını sağlamaktır. Temel hak ve hürriyetleri tam anlamıyla yerleştirmek ve koruma altına almaktır.
- √ Ülkedeki huzur ve barışın yeni yaralar almasını, mağduriyetin, husumetlerin, düşmanlıkların toplumda kökleşmesini istemiyorsak, daha özgürlükçü bir sistemi mutlaka ülkemize yerleştirmek zorundayız. Bunun için, bize göre, önümüzdeki dönemin esas sorunu, özgürlük sorunudur, demokrasi sorunudur, devletin bu çerçevede yeniden yapılandırılması sorunudur.
- √ Vatandaşların hak ve hürriyetleri ile dokunulmaz alanları ile devletin konumunun kesin çizgilerle ortaya konulması zamanı artık gelmiştir. Siyasetin, kamunun, devletin odağına insanı yerleştirmenin zamanı gelmiştir.
- √ Devletin korunmasını değil, bireyin, vatandaşın korunmasını esas alan bir düzen değişikliğine ihtiyaç vardır.
- √ Devletin güvenliği, vatandaşın güvenliğini sağlamaktan geçer. Devletin bekası, ancak ve sadece vatandaşın hak ve hürriyetlerinin korunmasıyla mümkündür.
- √ İnsanlık haklarından mahrum olan, sahip olduğu temel hak ve hürriyetleri kullanamayan vatandaşlarla devleti ayakta tutmak mümkün değildir.
- √ Devleti korumak adına, demokrasiyi, insan hak ve özgürlüklerini bir yana iterseniz, onu kendini var eden temel unsurdan, vatandaştan mahrum bırakırsınız.
- √ Vatandaşın haklarını korumazsanız, cumhuriyetin temelini yıkarsınız. Böyle bir ortamda, demokrasiyi de ayakta tutamazsınız.

- √ Türkiye’de 76 yıldır cumhuriyet vardır; ama, kabul edelim ki, cumhur kağıt üzerinde kalmıştır. Cumhuriyet vardır, cumhur yoktur. Bu duruma son vermenin yolu, hürriyetçi, sivil, siyasi anlayıştan geçmektedir.
- √ 2000’li yılların Türkiye’sinin gündemini, devleti ve rejimi vatandaşa karşı korumak şeklindeki statükocu gayretler değil; hukukun üstünlüğünü, temel hak ve özgürlükleri, çoğulculuğu, aleniyeti hâkim kılarak demokrasiyi derinleştirme çabaları oluşturmalıdır.
- √ 16 yıldan bu yana sürdürdüğümüz icraatla da, sivil, demokrat, özgürlükçü çizgimizi belirginleştirdik. Türkiye’nin hem fiziki, hem de zihniyet olarak çağ atlamasını sağladık.
- √ Bizim çizgimiz, dün neyse, 1983’te neyse, 1990’da neyse, bugün de aynı çizgidir; bu çizginin daha ileri düzeyidir. Bizim safımız daima, özgürlüklerin safıdır, hürriyet safıdır, demokrasi ve hukuk devleti safıdır.
- √ Türkiye’de çağdaş anlamda demokratik açılımları gerçekleştiren, 141’i, 142’yi, 163’ü kaldıran parti olarak, bugün de değişim taleplerinin öncülüğünü ve sözcülüğünü yapıyoruz.
- √ Demokrasi ve özgürlük havadaki oksijen gibidir. Varlığıyla herkes hayat bulur... Eksikliğiyle herkes sıkıntıya girer... Günümüzde hemen her parti demokrasi istiyor. Ama dikkat edersiniz bunların demokrasi istekleri yalnızca temsil ettikleri grup ya da zümre içindir.
- √ Sorunun eksik tanımı da bir yanlışlıktır. Türkiye’de, Doğu ve Güneydoğumuzda yaşanan sorunun yanlış değil, ama eksik tanımlandığını kabul etmek zorundayız.
- √ Bölgede yaşanan sorunun terör boyutu bir olgu olarak doğru bir şekilde tespit edilip tedbirleri alınmakla birlikte, olayın ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer yönlerinin tespiti ve buna bağlı olarak çözüm yolları aranmasında aynı isabet gösterilememiştir.

- √ Demokrasi Türk'ün de hakkıdır, Kürt'ün de hakkıdır. Hak ve hürriyetler Sünni'nin de hakkıdır, Alevi'nin de hakkıdır. Zenginlik doğudakinin de, batıdakinin de, kuzeydekinin de güneydekinin de hakkıdır.
- √ Bunun için, Olağanüstü Hal yönetimine biçimsel olarak son verilmesinden daha önemlisi, Türkiye'nin tamamında ve tüm vatandaşlarımız için istediğimiz demokrasi-nin, temel hak ve hürriyetlerin bu bölgede de eksiksiz tesisidir.
- √ Bölgede sağlanan genel barış ortamını sağlamlaştıracı tedbirler zaman geçirmeden alınmalıdır. Bu tedbirler alınırken, geçmişte terörden zarar görenlere devletin destek vermesi, yardımcı olması da girilen yeni ve olumlu süreci kökleştirecektir.
- √ Bölgede ekonomik ve sosyal kalkınmanın gecikmesinin, demokrasi ve özgürlükler konusundaki geriliğin sebebi terör olaylarının yoğunluğuna ve yaygınlığına bağlanı-yordu. Artık bu bahane önemli ölçüde ortadan kalkmış-tır. Bundan sonra artık, hukuk devleti ilkesi sınırları için-de terörün yeniden sorun çıkartacak düzeye ulaşmasının önüne geçilirken, yönümüzü gelişmeye çevirmemiz, enerjimizi bu yönde kullanmamız gerekmektedir.
- √ Devlet, kalkınmada ülke içinde meydana gelen dengesizlikleri gidermekle de mükelleftir. Sosyal ve ekonomik sorunları, terörü besleyen unsurlar olarak gördüğümüz Güneydoğumuzun gelişmişlik seviyesini en kısa sürede ülke ortalaması düzeyine çıkarmak zorundayız.
- √ Bu çerçevede GAP'a büyük önem veriyoruz. Bilindiği gibi GAP, 30 yılı aşkın bir süredir devam eden, dünyanın en iddialı ve büyük bölgesel kalkınma projelerinden biridir.
- √ Güneydoğu'nun çorak topraklarından bereket fışkırtan bir kalkınma hamlesi olan GAP, aynı zamanda bölge insanının hayatını her bakımdan olumlu istikamette değiştirecek bir toplumsal dönüşüm projesidir.

- ✓ Türkiye bugüne kadar GAP'ın realizasyonu için yaklaşık 13 milyar Dolar kaynak aktarmıştır. Fakat toplam maliyeti 32 milyar Doları bulan GAP'ın tamamlanması bu tempoyla daha uzun zaman alacaktır.

Sonuç:

- ✓ Meselelerimizi özgürce ifade edebileceğimiz bir serbest tartışma ortamının yaratılması,
- ✓ Sağlanan genel barış ortamını güçlendirici ilave tedbirlerin kısa zamanda alınarak uygulamaya geçirilmesi,
- ✓ Olağanüstü Hal yönetiminin en kısa sürede tümüyle ortadan kaldırılması,
- ✓ Olağanüstü Hal bölge valiliğinin bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını koordine edecek bir yapıya kavuşturulması,
- ✓ Bölgede yaşayan vatandaşlarımızın 20 yıllık Olağanüstü Hal yönetimleri sebebiyle uzak kaldıkları demokratik hak ve özgürlüklerinin tesisi,
- ✓ Terörden zarar gören vatandaşlarımıza devletin yardım etmesi ve köye dönüş projesinin hızlandırılması,
- ✓ Bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınmasında önemli role sahip GAP'ın hızlandırılması,
- ✓ Avrupa Birliği'ne aday üyeliğimizin kabulüyle başlayan sürecin demokratik ve ekonomik boyutlarının bölgeye yansıtılması,
- ✓ Özellikle insan haklarına riayet, işkence ve kötü muamelelerin önlenmesi gibi konularda girdiğimiz uluslararası yükümlülüklerle titizlikle uyulması,
- ✓ Tüm bunların hiçbir kompleks ve yersiz endişeye kapılmaksızın süratle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

SÜLEYMAN DEMİREL:

**“Biz, Kürtlere kötü davranıyoruz da
Türklere daha mı iyi davranıyoruz?”**

Süleyman Demirel. 85 yıllık Türkiye Cumhuriyeti’nin yaklaşık 40 yılına nüfuz etti. Türkiye’nin İsmet İnönü’den sonra en uzun başbakanlığını yaptı: 12 yıl. Bu süre içerisinde 7 hükümet kurdu, 7 yıl Cumhurbaşkanlığı yaptı. 1962’de başlayan siyasal yaşamı, 2000 yılına kadar sürdü. Bütün siyasi hayatı boyunca “Türkiye’de Kürt sorunu yok terör sorunu var” dedi. Terörün arkasında da ‘toprak ve bayrak isteği’ olduğuna inandı. Bir kez ‘Kürt realitesini tanıyoruz’ dediyse de bu sözünün de yanlış anlaşıldığını öne sürdü.

20 Kasım 1998

Gece saat 23.00, Viyana'nın ünlü oteli Imperial'in 'müthiş' dairesi.

Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök ile sohbet ediyor.

Demirel 'Operadan yeni dönmüş, smokininin papyonunu çıkarmış, ayakları önde' Özkök'e Kürtler hakkındaki düşüncelerini anlatıyor:

"Türkiye'de ben Kürt'üm diyenlerle, ben Türk'üm diyenler bin yıldır bir arada yaşıyor. Bu ülkeyi, Kürt vatandaşlar ve Türk vatandaşlar diye bölmek yanlış olur. Bu devlet ülkenin bütün vatandaşlarıdır. Kürt vatandaşlar bu ülkenin birinci sınıf vatandaşlarıdır. Ülkenin her tarafı onların da ülkesidir."

Özkök soruyor; "Peki Kürt vatandaşlara kötü muamele yapıldığı yolundaki Batı iddiaları?..."

Demirel'in verdiği yanıt herkesin anlayabileceği kadar gerçek:

"Şimdi devlet Kürt olan vatandaşına kötü davranıyor da, Türk olan vatandaşına daha mı iyi davranıyor?"

Demirel bu; Türkiye Cumhuriyeti tarihini bile tersten okuyor:

"Ben Kürt'üm diyen adama, neden sen böylesin diyen mi var? Hayır, sen Türk ırkından geliyorsun."

Öyleyse, Kürtlere ne haklar verilecek?

"Talebiniz mi var? Daha iyi idare, eşitlik gibi, olabilir. Ama her şeyden önce terör ortadan kalkacak. Terör ortadan kalkarsa, insan hakları ihlalleri de asgariye iner. Ben Kürt meselesi diye bir mesele kabul etmiyorum. Onu kabul edersen Türkiye'yi bölersiniz."

Özkök, O geceyi 'Böyle bir savaş uzun sürmez' başlığı ile köşesine taşıyor; Demirel 1993'de 'Kürt realitesi vardır' şeklindeki konuşmasını hatırlamıyor olsa bile...

2006'da bunu kendisine hatırlatan ise Mustafa Balbay oldu.

Demirel 13 yıl önce 'Kürt realitesi vardır' derken ne demek istediğini, devletin 'resmi' söylemiyle açıklıyor:

"Kürt realitesi şu demektir: Bu ülkede bazı insanlar kendilerine Kürt demektedirler. Bu insanlar, Kürt kökeninden gelmektedirler. Onlar vatandaşlardır, bu ülkenin sahibidirler, azınlık değildirler, Türk vatandaşlarıdır. Bunu ben söylüyorum. 5 Temmuz 1993'te. Burada istismar edilecek, yadırganacak veya yanlış yorumlanacak hiçbir şey yok.

Türkiye'de terör, devletle vatandaş arasında bir olay değildir. Kimle kimin arasındadır? Teröristle Türk milleti ve Türk devleti arasındadır. Yani Türk milletiyle Türk devleti ile terörist arasındaki meseleyi vatandaşla devlet arasındaki mesele haline getirmemelidir.

Bu da eski söylenmiş bir laf: Terörü yapanların demokratikleşme diye bir sorunu yoktur. Terörün arkasında toprak ve bayrak isteği vardır. Türkiye'yi parçalamak ve parçaladıkları kısım üzerinde devlet kurmak, bağımsızlık talepleri vardır. Bunu da 29 Aralık 1994'te söylemişim. 'Türkiye'de bir Kürt meselesi vardır, bu Türkiye'nin baş meselesidir' yolundaki beyanları kabul etmiyorum. Ben söylüyorum; Türkiye'nin terör meselesi vardır, baş mesele odur. Bunu terör olayı olmaktan çıkarıp başka şeye götürürseniz terörü azdırırsınız."

Şimdi çok gerilere gidelim... 1960'lı yılların Demirel'ine... ABD 1965 yılında dönemin Başbakanı Demirel'e Türkiye Irak İran Kürtlerini Türkiye'ye bağlayacak bir federal cumhuriyet önerdi mi?

24 Şubat 1987'de Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan bir haber 12 Mart'tan hemen önce bu önerinin yapıldığını doğrular nitelikte. İddia sahibi de Emekli Amiral Vedii Birget.

Birget'e göre; Demirel o tarihte ABD'nin bu projesine sıcak bakıyordu ve bu öneriyi askerle paylaşmıştı. Ancak Genelkurmay bu öneriyi sert ifadelerle reddedince teklif rafa kaldırıldı.

Oysa aynı asker, 12 Eylül Askeri Darbesi'nden birkaç ay sonra Genelkurmay'a bağlı Askeri Tarih ve Stratejik Etütler Başkanlığı'na bir rapor hazırlattı. Tümgeneral Mahmur Boğuşlu imzasıyla hazırlanan raporda şu ifadelere yer verildi:

"Türkiye'miz bu gün tek merkezden idare edilebilme imkânını yitirme sınırına gelmiştir...

Her il merkezi, yasama, yürütme ve yargı yetkileriyle teçhiz edilerek 67 il merkezimizde Millet Meclisleri kurulmalıdır...

Bu gün tek değil her vilayette bir Atatürk'e ve 67 adet 23 Nisan 1920 Meclisi'ne ihtiyaç vardır."

Federasyon önerileriyle dolu olan bu rapor, 17 yıl sonra 'Belgelerle Türk Tarih Dergisi'nin 1997 tarihli Şubat sayısında yer aldı. Oysa herkes bilir ki "Türkiye, tüm vatandaşlarının eşit haklara sahip olduğu, vatanın her parçasında her vatandaşın hakkı olduğu üniter bir devlettir."

Ancak ABD ise Türkiye'nin üniter olmaması konusunda ısrarlı...

1964'te Başbakanlık koltuğuna oturur oturmaz, ABD'nin masasına Türk-Kürt Federasyonu'na ilişkin rapor koyduğu yönündeki iddialara maruz kalan Demirel'e, Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturunca bir rapor daha bırakıldığı öne sürüldü. Bu kez raporu hazırlayan 12 Eylül İhtilali'nin tartışmalı ismi CIA Türkiye Masası Şefliği yapmış Paul Henze idi.

Henze'nin ABD Hava Kuvvetleri'nin RAND Araştırma Kuruluşu imzasıyla Demirel'e sunduğu rapor basına sızdı. 16-22 Haziran 1994'de rapor, Aktüel Dergisi'nde "Türkiye'yi Federalizm Büyütecek" başlığı ile yer aldı. Aktüel'in Demirel'e sunulduğunu öne sürdüğü raporda, Henze aslında sadece Kürtleri değil Türkiye'yi masaya yatırmıştı. Raporun içerisinde yer alan Kürtlere ilişkin düşünceler ise şöyleydi:

Henze'nin 'Kürt' raporu: 2000'de her şey farklı olacak!

"Moskova'nın Türkiye'deki yıkıcı programlarına ilişkin bilgiler, Moskova ve Kafkaslar'daki dosyalar açıldıkça ve Sovyet iktidarının çökmesinden sonra bilgi sahibi subaylar konuşmaya başladıkça ortaya çıkacaktır. Hem Türk hem Batılı araştırmacılar, Moskova'nın Türkiye'yi yıkma stratejisini 1980'den itibaren Kürt militanları besleme yoluna kaydırduğu hipotezini paylaşıyorlar.

Sovyetler Birliği'nin dağılması Türkiye'de cumhuriyetin Kürt politikasında değişiklik yapılması gereğinin daha geniş biçimde kabul edilmeye başlamasıyla çakışmıştır; süreç başlamıştır; fakat sonuç alınmış değildir. Türk toplumunda Kürtlerin yerine ilişkin değerlendirmeler kaçınılmaz olarak Türk Devleti'nin ve hükümet sisteminin yapısına ilişkin soruları gündeme getirmektedir. Türkiye Cumhuriyeti hep aşırı merkezîyetçi bir devlet olmuştur. 1950'den sonraki demokratikleşme, merkezî devlet yapısında çok sınırlı bir etki yapmıştır. 1991'de ilk kez, devletin alternatif örgütlenme biçimi olarak federalizmi açıkça tartışma olanağı doğmuştur.

Kaçınılması gereken tehlike, etnik yapılanmadır. Yugoslavya ve Sovyetler Birliği gibi başarısız komünist devlet örnekleri, devlet yapısı ve yönetimle ilgili her konunun etnik anlayışla ifade edilmesinin geçersizliğini ortaya koymaktadır. Federalizmin muhakkak etnik bir biçim alması gerekmez. Bölgelere dayalı federalizm çok daha esnek bir kavramdır ve

hızla değişen, iç göçün çok hızlı olduğu toplumlarda kendiliğinden uyarlanmaya olanak tanır.

Türklerin başka sistemleri, objektif olarak incelenmeli ve kendi sistemlerinin işleyişi konusunda daha derinlemesine çözümlemeler yapmaları gerekmektedir. Devlet yapısını zayıflatarak gerçekte çok fazla güçlenebilirler. Bir genelleme kesin görünmektedir: 2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'nin iç bütünlük kavramı ve siyasetle etnik köken arasındaki ilişkiler bugünkünden çok daha farklı olacaktır."

Demirel aynı tarihlerde "Batı Sevr istiyor" diyor...

Peki, Demirel istiyor mu?

11 Ocak 1999'da Radikal gazetesi, Süleyman Demirel'in eyalet sistemine sıcak baktığı bilgisine yer verdi. Katıldığı bir toplantıda "Herkesin elini şakağına koyup Türkiye'yi daha iyi nasıl yönetiriz diye düşünmesi gerekir" diyen Demirel şöyle konuştu:

"Adem-i merkeziyetçi yönetim biçiminin ve eyalet sisteminin de üzerinde durmalıyız. Üniter yapıya zarar vereceği endişesiyle eyalet sistemini gündeme getirmekten çekiniyoruz, ama düşünmedikçe de merkeziyetçiliğe saplanıyoruz. Merkezi yönetimin yükünü hafifletecek federatif sistemin de tartışılması gerekir."

Başbakan Necmettin Erbakan'ın sunduğu kalkınma paketindeki önlemler tartışılırken, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in talimatıyla da "Doğu ve Güneydoğu Anadolu sorununun çözümü için alınabilecek tedbirler" konulu rapor hazırlandı.

Demirel'in emriyle, Devlet Denetleme Kurulu'nun Fahri Öztürk başkanlığında, bütün güvenlik ve istihbarat birimlerine, hazırlanan metinler 200 sayfalık rapor halinde dönemin Cumhurbaşkanı Demirel'e sunuldu.

Rapor; bölgede yönetimin küçülmesinden PKK'ya dönük anti propagandaya, uzman köy koruculuğu sisteminden yeni bir Koordine Kurumu oluşturulmasına kadar çok sayıda önlem içeriyordu.

Doğu raporunda; bölgede sosyal, siyasal ve ekonomik düzeni değiştirme arzusu ve bağımsızlık kazanma isteğinin yarattığı terör olaylarının, demokratik hak ve hürriyetlerle yöreye akıtılan olanakların menfi propaganda için kullanıldığı, bazı ülkelerin terörist örgütlere yardımının da sorunu körüklediği belirtildi. Raporda, sorunun nedenleri özetle şöyle sıralandı:

- √ İç ve dış kaynaklı düşmanlarca körüklenen ırkçılık fikrinin yaygınlaşması (Kürdistan fikrinin canlı tutulması, örgütün Kürtçe eğitim ve Kürtçe konuşma konusundaki anti propagandası, bölgenin maksatlı olarak gelişmesinin engellendiği propagandası).
- √ Milli eğitim politikasındaki istikrarsızlık.
- √ Dış güçlerin tahriki (Ermeni faktörü, Ortadoğu'daki gelişmeler).
- √ Ekonomik nedenler, idari atama ve tayinler.
- √ Örgütün baskı ve sindirme politikası.

Radikal önlemler

Bölge halkının devletten beklentisinin sadece güvenlik sorununun çözüme kavuşması olmadığının belirtildiği raporda, "devletin ilgili tüm kurum ve kuruluşlarının aktif katılımı ile milli mutabakat sonucu oluşan politikaların koordineli çalışma içinde uygulanması" gerektiği belirtildi.

Raporda dile getirilen önlemler şöyle:

- ✓ **Halk desteğinin sağlanması ve psikolojik propaganda:** Terörist örgüt ile bir yere varılamayacağı bölge halkına iyice anlatılmalı. Örgüt yoğun psikolojik propaganda ile çökertilmeli. İran, Suriye, Ermenistan, Kıbrıs Rum Kesimi gibi ülkelerin PKK'yı desteklediği bölge halkına anlatılmalı.
- ✓ **Ekonomik Kalkınma:** Bölge insanının güç ve imkânlarını temel alan projeler geliştirilmeli. Bölgeye yapılacak yardımlarda o yörenin ihtiyaçları hedef alınmalı. Bölgeye yatırım yapacaklara kredi ve teşviklerde öncelik tanınmalı. Bölge kökenli işadamlarının yatırımları teşvik edilmeli, şirket ve müteahhitlere yatırımları ve istihdamları ölçüsünde vergi indirimi sağlanmalı. Sınır ticareti açık tutulmalı. Toprak reformu gerçekleştirilmeli, nüfus planlaması yapılmalı.
- ✓ **Eğitim:** Okullar mutlaka açık tutulmalı, güvenliğin tam sağlandığı yerlerde yatılı bölge okulları açılmalı. Özel kız meslek okulları açılmalı. Özel sektör eğitim ve kültür faaliyetlerinin içine çekilmeli.
- ✓ **İdari ve bürokratik önlemler:** Yerinden yönetim usulleri geliştirilmeli ve yetkiler merkezden devredilmeli. Bölgeye atanan kamu ve din görevlileri etnik, kültürel ve dini yapı hakkında eğitimden geçirilmeli. Oluşturulacak bir üst koordine kurumu ile topyekûn mücadele izlenmeli.
- ✓ **Köy Koruculuğu sisteminin ıslahı:** Sistem yeniden organize ile mutlaka ıslah edilmeli. Köy korucularının statüsü ve özlük hakları yeniden düzenlenmeli. İdari bakımdan İçişleri ve Maliye Bakanlığı'na bağlı "uzman köy koruculuğu" sistemi hedeflenmeli.

TANSU ÇİLLER'İN ÖNÜNE KONULAN KÜRT BOMBASI!

Tansu Çiller, 1990'da DYP'den politikaya atıldı. Tam 12 yıl siyaset yaptı. Süleyman Demirel Hükümeti'nin milletvekili ve Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı oldu. Türkiye'nin 'ilk ve tek kadın başbakanı' unvanını aldı. 1993'den 1996 yılına kadar 50, 51 ve 52. Hükümetlerde tam üç kez Başbakanlık yaptı. Refah Partisi ile kurulan 54. Hükümet'te ise Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcılığı görevlerinde bulundu. Kürt sorunu üzerine beş kez konuştu. Birincisinde, 'Kürtçe TV' dedi susturuldu; ikincisinde, 'Bask modeli' dedi azarlandı; üçüncüsünde, "Terör ya bitecek ya bitecek" dedi şahin kesildi; dördüncüsünde, 'Terör örgütüne yardım eden iş adamlarının listesi elimde' dedi, hızını alamadı; beşincisinde, 'PKK'yı Meclis'ten atacağız' diyerek DEP'lileri işaret etti... 3 Kasım 2002'de yapılan erken genel seçimlerde partisi barajı aşamayınca aktif politikadan çekildi.

Yıl 1993, Haziran sonu...

Tansu Çiller Başbakan.

Yer; İhracatçı Birlikleri'nin Gölbaşı'ndaki binası.

Gazeteci Enis Berberoğlu 'Maskeli Leydi' adlı kitabında Tansu Çiller, Yalım Eralp, Volkan Vural, Kenan Mortan gibi isimlerin büyük bir masanın etrafında oturmuş nasıl proje ürettiklerini anlatıyor.

Çiller 'Bana bir bomba bulun' deyince Volkan Vural elindeki bombayı Çiller'in önüne koyuyor: "Kürt sorunu ve terörle mücadele, sadece silahla değil, sosyal, kültürel ve bireysel tedbirlerle desteklenmeli... Kürtçe televizyon... Kürtçe seçmeli ders..."

Çiller bu 'bomba'yı önce basına açıklıyor, ardından dönemin siyasi parti liderlerini tek tek ziyaret edip destek istiyor.

Hiçbir parti destek vermiyor; Demirel azarlıyor, partililer ikiye bölünüyor, muhalefet hırpalıyor. Bu konuyu bir daha ağzına almaması için ilk müdahale de Cumhurbaşkanı Demirel'den geliyor:

"Terör konusu çözülmeden kültürel hiçbir mesele tartışmaya açılmaz..."

ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz konuyu askere havale ediyor.

Çiller'e bu 'radikal' girişimini 'halkın böyle bir talebi yok' diyerek unutmak düşüyor...

İki ay sonra

Yıl 1993, Ekim ayı...

Başbakan Tansu Çiller Avrupa Konseyi toplantısı için Viyana'da; İspanya Başbakanı Felipe Gonzales ile sohbet ediyor... Gonzales kendisine İspanya'daki terörle nasıl başa çıktıklarını ve Bask modelini anlatıyor...

10 Ekim 1993'de Çiller basına bu konudaki görüşünü bildiriyor:

"Gonzales bana İspanya'da terörün nasıl önlendiği konusunda son derece inandırıcı bilgiler verdi. Durumları Türkiye'ye çok benziyor. İspanya'nın tecrübesinden biz de yararlanacağız."

İspanya'nın tecrübesi Bask Modeli...

Basın bunun üzerine Çiller'in Güneydoğu için Bask Modeli önerdiğini yazdı... Yani Kürtlerin ulusal kimliği kabul edilecek, siyasal ve kültürel hakları verilecek!...

Yine başa dönüyoruz...

Çiller'in açıklamasından bir gün sonra yani 11 Ekim 1993'de ilk tepki yine Demirel'den geliyor:

"Türkiye'de Bask biçimi olamaz. Çözümü İspanya'da arama!"

Tartışma Demirel'den askere kadar uzanınca, Çiller bir kez daha ama bu kez de 'Ben böyle bir şey söylemedim' diyerek unutuyor, unutmakla kalmıyor yok sayıyor.

17 gün sonra...

27 Ekim 1993... Çiller PKK ile mücadele etmeye kararlı. Demirel'in tavsiyesine uyup çözümü içeride arıyor:

"Ya bitecek, ya bitecek!"

Nasıl bitireceğini de bu açıklamasından 3 gün, Bask Modeli önerisinden de 20 gün sonra anlıyoruz... 31 Ekim 1993'de basının karşısına çıkıyor ve "Terörün dıştaki ve içteki kaynaklarını mutlaka kurutacağız. PKK'ya haraç verenlerin listesini çıkartıyoruz" diyor.

Çiller 3 gün sonra elinde bir liste 3 Kasım 1993'de Holiday Inn Oteli'nde basına şu açıklamayı yapıyor: "Elimizde PKK'ya yardım eden 60 Kürt işadaminin listesi var. Devlet PKK ile

olduğu gibi, PKK'ya mali destek sağlayanlarla da her biçimde mücadele edecektir."

Çiller'in bu açıklaması ertesi gün, 4 Kasım 1993'te gazetelerde yer buluyor. Aynı gün yani 4 Kasım'da emekli jandarma binbaşı Ahmet Cem Ersever'in cesedi Ankara Elmadağ mevkiinde bulunmuştu. Oysa yaşıyorsa, 1993 Ekimi'nde Türkiye'yi belki de zor duruma sokacak açıklamalarda bulunacaktı. Bunu yapacağı gün ortadan kayboldu.

Ersever'in arkadaşı Neval Boz'un 1 Kasım 1993'de Ankara'nın Çamlıdere mevkiinde, 2 Kasım tarihinde PKK itirafçısı 'Murat Demir'in Ankara'nın Polatlı çıkışında, 7 Kasım'da Ersever'in yakın dostu Mustafa Deniz'in Bolu yakınlarında cesetleri bulunmuştu...

Çiller'in açıklamasından iki buçuk ay sonra...

13 Ocak 1994 günü Diyarbakırlı 'işadamı' Behçet Cantürk'ün öldürülmesiyle başlayan cinayetler zinciri; 24 Ocak 1994'te, Kürtlerin davalarına bakan avukat Yusuf Ziya Ekinci'nin, 26 Mart 1994'te Fevzi Arslan, 4 Haziran 1994'te Savaş Buldan, 11 Kasım 1994'te Medet Serhat'ın öldürülmesiyle sürdü.

2 Mart 1995'te MİT'e çalıştığı öne sürülen uyuşturucu kaçakçısı Tarık Ümit kayboldu, cesedi bir daha bulunamasa da otomobili Sapanca'da bulundu.

Tansu Çiller'in Kürt işadamlarına yönelik açıklamasından kısa bir süre sonra Kürt işadamlarının öldürülmesini tek tek bir tesadüf olarak açıklamak mümkün mü?

Tansu Çiller gözler kendisine çevrilince şöyle bir açıklama yaptı: "Öldürülen işadamları bendeki PKK'ya haraç verenler listesinde yok."

Arşivler pek öyle demiyordu. Çiller bu konuda daha sonra kamuoyunu tatmin edici bir açıklama yapamamış olma-

lı ki; işlenen cinayetler, eninde sonunda gelip hep Çiller'in elindeki listeye dayandırıldı.

Yine arşivlere baktığınızda, 'Kürt işadami' sıfatıyla anılan kişilerin öldürülmesiyle dönemin başbakanının "Elimizde liste var, bunlarla her biçimde mücadele edeceğiz" demesi arasındaki olaylar, yani 1993 Kasım'dan 1995 Martı'na kadar yaşananlar, hep birbiriyle irtibatlandırıldı.

Ancak Behçet Cantürk ve avukatı; Yusuf Ziya Ekinci'nin, Savaş Buldan, Cem Ersever ve arkadaşlarının öldürülmesinin, bunları tanıyan Tarık Ümit'in ortadan kaldırılmasının, cesetlerin neden hep Jandarma bölgesinde bulunduğu açıklamasını yapamadılar...

O dönemin Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş durumu şöyle özetliyor:

"Tansu Çiller tak diye emri veriyor, ben şak diye selamı çakıp emri uyguluyorum."

Yıl 1994, yerel seçimleri öncesi

Yer: Çiller'in Yeniköy Yalısı...

Tansu Çiller, DYP kamuoyu yoklamalarında mevcut durumunun gerisine düştüğü için üzgün... Karşısında ABD Başkanı Clinton'ın seçim danışmanları oturmuş, ona akıl veriyor: DEP'lilere karşı alınacak sert tedbirler, kendisine yüzde 2-3 oy kazandıracaktır!

Çiller her fikri benimsediği gibi bu fikri de çabuk benimsedi ve önce söylemini değiştirdi. DEP'lileri işaret ederek, "PKK'yı Meclis'ten atacağız" dedi.

Gazeteci yazar Faruk Bildirici, tekmili birden Tansu Çiller'i anlattığı "Maskeli Leydi" kitabında ise bu fikri Çiller'e DYP Genel Başkan Yardımcısı Hasan Ekinci ve Mehmet Ağar'ın verdiğini yazdı.

Demirel yılların tecrübesiyle yine itiraz etti:

“Avrupa karşısında zor durumda kalınız.”

Çiller direndi; DEP’lilerin dokunulmazlıklarının kaldırılmasına ilişkin tepkiler büyüyünce o dönemde hükümet ortağı Murat Karayalçın’a “Arkadaşlar çok ısrar etti” dedi. Arkadaş ısrarıyla, 1 Mart 1994’de DEP’lilerin dokunulmazlığı kaldırıldı. Ve DEP’liler meclisten yaka paça sürüklenerek alınıp cezaevine gönderildi...

Yıllar sonra 24 Nisan 2004’de Başbakan Çiller’in o dönemde başdanışmanı Büyükelçi Yalım Eralp yıllar sonra Çiller’in DEP’le ilgili bu tutumunu basına şöyle açıkladı:

“Çiller, oy almak için DEP’lileri cezaevine gönderdi.”

“Başkan Clinton’ın seçim danışmanları bu fikri verince DEP’liler TBMM’den yaka paça alındı. Benim ve bir iki kişinin daha, ‘Aman yapmayın, ileride sıkıntıya düşeriz’ dememize rağmen aldırış edilmedi.”

Fikri kim verdiyse verdi; Clinton’ın danışmanları, Hasan Ekinci ya da Mehmet Açar... Sonuçta şimdi şunu söyleyebiliyorlar: “Demir parmaklıklar arkasında DEP’li milletvekilleri Leyla Zana, Hatip Dicle, Selim Sadak ve Orhan Doğan’ın bir ömür gibi tükettikleri 10 yıl, demokrasi ve hukuk devleti açısından yanlış, talihsizlikti, haksızlıktı...”

2000’li yıllar Güneydoğu’nun DYP’yi de defterinden sildiği yıllar oldu.

21 Temmuz 2001...

Tansu Çiller bir kez daha şansını denemek istedi...

Bu kez DYP’nin Kürt kökenli Diyarbakır Milletvekili Salim Ensarioğlu hazırlıklı olsun diye Çiller’in önüne bir Kürt raporu koydu. DYP Genel Başkan Yardımcısı Ensarioğlu raporda çarpıcı tespitlere de yer verdi:

- √ Bugüne kadar izlenen politikaların sonucu olarak, yöre halkı kendini 'ikinci sınıf vatandaş' olarak hissetmektedir.
- √ Mevcut politikalarla Güneydoğu sorunu çözümlenemez.
- √ Bir zamanlar Öcalan çıkmıştı, bölgedeki gençlere eğitim veremezsek, ekonomi için gerekli yatırımları yapamazsak, 10 yıl sonra başka bir şey çıkar.
- √ Devletin, bölge için belirlediği akılcı, çağdaş, kalıcı, bütünsel ve sistematik plan, program ve politikaları bulunmamaktadır.
- √ Özellikle istikrarsızlık dönemlerinde baskıcı, antidemokratik ve dayatmacı uygulamalar halkı canından bezdirecek boyutlara ulaşmaktadır.
- √ "Bölgede on yıllardan beri uygulanan sıkıyönetim ve Olağanüstü Hal rejimleri, insanların özgüvenlerini yitirmelerine ve devletle halk arasında güven bunalımına yol açmış, adeta insanların kendilerini ikinci sınıf vatandaşlar olarak algılamaları sonucunu doğurmuştur."
- √ Köye Dönüş Projesi'nin, bölge için uygulanması gereken ekonomik, sosyal, kültürel, yönetsel içerikli bir programın ancak küçük bir parçası.
- √ Bölge için asıl yapılması gerekli olan ise 'Güneydoğu Bölgesi Rehabilitasyon ve Restorasyon Programı.'

25 Şubat 2002 seçimlerden önce HEP'lileri cezaevine gönderen Çiller bu kez HADEP'i araştırdı. Raporu yine DYP Genel Başkan Yardımcısı Salim Ensarioğlu hazırladı. Ve raporda bu kez şu ifadelere yer verildi:

- √ Devletin katı tutumu bu partiyi güçlendiriyor.
- √ HADEP'in, tepki partisi olmaktan kaynaklanan bir misyonu var.

- √ Bu partinin demokratik sistem içerisinde halkın gerçek ihtiyaçlarını karşılayamadığı, sorunlarını çözemediği, belediye başkanlarının icraatlarından açıkça görülmektedir.
- √ Örneğin, Diyarbakır Büyükşehir ve merkez ilçe belediyelerindeki HADEP'li başkanlar çok kötü bir yönetim sergilemişlerdir. Bu anlamda halkın güvenini kaybetmişlerdir.
- √ Ancak HADEP mitinginin şiddet uygulanarak dağıtılması ve engellenmesi, parti merkezlerinin sürekli aranması, yöneticilerinin gözaltına alınmaları, haklarında davalar açılması partinin halk nazarındaki duygusallığının ve sempatisinin devam etmesine sebep olmaktadır.
- √ Devletin HADEP'e karşı sergilediği bu tutum rejim açısından da tehlike oluşturmaktadır.

Ve çözüm önerileri:

- √ Bir rejim partisi olarak muamele gördüğü ölçüde HADEP'in etkisi ve gücü azalacaktır.
- √ TRT kanallarından günde birkaç saat Kürtçe yayın yapılması, 'devletle halk arasındaki ilişkiyi' güçlendirecektir.
- √ Bölge insanı açısından öncelikli sorun ekonomidir.

KÜRTLERİN DE KLERK'İ MEHMET AĞAR!

Emniyet kökenli Mehmet Ağar, siyasete 1995'de atıldı. DYP'den Elazığ Milletvekili seçildi. 1996'da 53. Hükümette Adalet Bakanı, 54. Hükümette İçişleri Bakanı olarak görev yaptı. 1999 ve 2002 seçimlerinde Elazığ'dan bağımsız milletvekili aday oldu. 2002 sonunda Doğru Yol Partisi'nin yeni Genel Başkanı seçildi. 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinden önce neredeyse bütün Güneydoğu'yu dolaştı, Batman'da Kürtçe şarkı söyledi, Diyarbakır'da Kürtçe vedalaştı. Yıllar önce Özel Tim'le PKK'yı bir yılda bitirme sözünü altı aya indirdi. Partisinin resmi ideolojisine ters düşen radikal bir çıkış yaparak 'düz ovada siyaset' yapmaktan bahsetti; ancak, yüzde onluk ülke barajını aşamaması üzerine genel başkanlık görevinden istifa etti.

Ömrünün 10 yılını DYP iktidarında Meclis'ten sürüklenecek götürüldüğü cezaevinde çeken Orhan Doğan ölmeden önce 17 Aralık 2006'da bir söyleşisinde şöyle diyor:

"Mehmet Ağar, Türkiye'nin De Klerk'i olabilir. Ben başarı-çağına inanıyorum, biraz güç vermek lazım. Desteklemek lazım. De Klerk, G. Afrika Genelkurmayı'nın en etkili ismiydi. Oradaki uygulamaların sorumlusuydu. Sonra devlet başkanı oldu. İlk kez Afrika Ulusal Kongresi üyeleriyle 'Ben görüşmeye hazırım' dedi. Gitti, Mandela ile cezaevinde görüştü. Dedi ki, 'Sabotaj eylemlerini durdur.' Türkiye De Klerk'ini arıyor. Mehmet Ağar da buna en büyük aday."

Kürtler için bu rolü Mehmet Ağar yerine getirebilir miydi? Bildiğimiz tek şey, düz ovada siyaset yapılmasını istedi ama onun da içini dolduramadı.

Ağar'ın DYP'sinin Kürt sorununa ilişkin duruşu sözlerinde saklı...

İşte o sözlerden birkaçı:

“Bayrağın kırmızısı üzerinde herkesin atasının kanı vardır. Kürtlerin en büyük devleti Türkiye Cumhuriyeti’dir.”

“Bu toprakların bir büyük özelliği var. Bu topraklarda 200 senedir beraber yaşayan insanlar; aynı gelenekte, aynı bakış içerisinde ve aynı hassasiyetleri paylaşarak gelmiş, temelinde köküne, kökenine, farklılıklarına bakılmadan bir bütün kucaklanmış. Azınlık olmamış, azınlık sadece gayrimüslimler kabul edilmiştir.”

“Türkiye’de bugün ayrılıkçılık sebebi gibi gösterilen Kürt kökenli vatandaşlarımız, hep aynı cephede, aynı imanda, tek vücut olarak kimi Çanakkale’de, kimi Sarıkamış’ta, kimi Ege topraklarında, Antep’te, Urfa’da, Adana topraklarında, Toroslar’da taşı kaybolmuş mezarlarda yan yana yatmışlardır. Türkiye bir zor dönemi geçirmiştir. O günün dağlarında olmaması gereken kurşun seslerinin yerini, DYP iktidarında, Mehmet Ağar başkanlığında kuş sesleri alacak.”

“Türkiye topraklarının birliği, bütünlüğü, sınırlarının değişmezliği her şeyden önemlidir. Kaldı ki; bu milletle oynamamak lazım. Bu sınırlar dar gelir, dar. Patlar, fazla rahatsız etmemek lazım bu milleti. Onun için bu sınırların içerisinde herkesi anasından doğduğu gibi bir ve eşit görmek lazımdır.”

“Bu topraklarda ayrılıkçılık, huzursuzluk, nifak yaratmak isteyenlerin milletçe kabulü söz konusu değildir. Türkiye’nin gücüne güç katamayan, varlıklarından fire verdiren bu hükümetten, Türkiye’yi sandık yoluyla kurtarmak bizim önümüzdeki en önemli ve haysiyetli görevdir.”

“Dağda silah tutacaklarına düz ovaya inip siyaset yapsınlar.”

“Türkiye’de Kürt sorunu yoktur...”

Seçimlerden sonra ovada siyasetin iklimi de değişince Ağar yine konuştu:

“Bugün dağda görev başında insanlar varken bunların konuşulması mevsimsiz. Eksi 20 derecede nöbet tutanların iradesini kırmamak lazım.”

“Benim konuştuğum zamanda tehlikeyi görselerdi, bugün şikâyetle bulunulan katılımlar ve destekler çok gerilerde kalmış, kırılmıştı.”

“Bir sene evvel ortaya bir şeyler koyduğumuzda o günün şartları çok müsaitti ve iyi değerlendirilseydi acı olayları yaşamazdık. O zaman iklim müsaitti. Bugün dağda görev başında insanlar varken bunların konuşulması mevsimsiz. Türkiye’nin birliği ve dirliği siyasetin ve her şeyin üzerindedir. Bu mesele siyaset meselesi değildir.”

MHP'DEN KÜRT RAPORU:

Kürtler MHP hakkında ne düşünüyor?

27 Mayıs 1960 ihtilalcilerinden Alparslan Türkeş, 1963'te Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne (CKMP) girdi. 1965'te bu partinin başkanı oldu ve aynı yıl milletvekili seçildi. 1969'da partinin adını Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) yaptı. 1975'ten sonra koalisyon hükümetlerinde başbakan yardımcılığı görevinde bulundu. 12 Eylül Darbesi'nden sonra 4,5 yıl tutuklu kaldı. 1987'de siyaset yasağının kalkmasıyla Milliyetçi Çalışma Partisi'nin (MÇP) lideri olarak 1991 genel seçimlerinde RP ile seçim ittifakı yaptı. Daha sonra MHP adını alan partisi 1995 genel seçimlerinde Türkiye barajını aşamadığı için parlamento dışında kaldı. 4 Nisan 1997'de geçirdiği kalp krizi sonucu vefat etti. Kürtlerin Türk olduğu konusunda ısrar edenlerden biri de o. Kürt sorununa ilişkin hazırlanan neredeyse bütün raporlara karşı çıktı. TOBB'un "Güneydoğu Raporu"nu hazırlayan Doğu Ergil'in 'Türkiye bir mozaiktir' ifadesine "Ne mozaigi, ulan!" diyerek yanıt verdi. Güneydoğu raporunu açıklarken İspanya'daki BASK bölgesinden ve İrlanda'dan söz eden Sakıp Sabancı'yı da 'çizmeyi aşma' diye uyardı.

24 Haziran 1975. MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in Güneydoğu gezisinde olaylar çıktı ve 46 kişi yaralandı. MHP'nin Türkeş döneminde bütün Güneydoğu macerası da bundan ibaret.

Alparslan Türkeş'in yazışmalarını yapan MHP Genel Sekreter Yardımcısı Naci Memiş, 17 Mart 2002'de Yeni Şafak'a Türkeş'in kendisine teslim ettiği 5 çuval evrakı nasıl yaktığını anlatırken ilginç bir bilgiye de yer veriyor:

"Türkeş'e hem MHP camiasından hem de devletin organlarından gelen istihbarat raporları vardı. Türkeş hep devletin

içindeydi. Devletin içinde olan insanlar da birtakım raporlar, bilgiler verirlerdi. Çoğunluğu, PKK ve Güneydoğu meselesi ile ilgiliydi. Bunları biz Türkeş'e okur özetlerdik. Türkeş istihbarata çok önem veren bir insandı. Gelen raporların çoğu da güvenlik ve istihbaratla ilgiliydi. Örneğin, Güneydoğu'da bir validen gelen önemli bir değerlendirme raporu vardı. PKK'nın yaptığı yığınaklar haber verilmiş, ancak üst yetkililer bu istihbaratı verenlerle alay etmişler, 'Bu gibi olayları önemsemeyin, Silahlı Kuvvetler hepsini ezer' falan demişler."

MHP yıllar sonra Devlet Bahçeli'nin politikalarıyla yeniden şekillenince -Kürtler olmasa da- Güneydoğu da MHP'nin yeniden gündemine girdi. Ve MHP de bir rapor hazırladı.

MHP'nin raporu, diğer partilerin hazırladığı raporlardan çok farklı; çünkü, MHP, Kürt sorununu ya da bölge sorunlarını değil, kendisinin bölgedeki durumunu araştıran bir rapor hazırlattı.

MHP lideri Devlet Bahçeli, Diyarbakır teşkilatını kurmakla görevlendirdiği sınıf arkadaşı Hidayet Altunakar'a 'Devletle vatandaş barıştır' talimatı verdi ve Altunakar'dan bir de rapor hazırlamasını istedi.

Bahçeli, Altunakar'a "Bölge halkına Güneydoğu'yu farklı görmediğimizi anlat. Diyarbakır'a muhafız alayı kurmadığımızı, demokrasi kuralları içinde siyasi parti kurduğumuzu söyle" tavsiyesinde bulundu. Diyarbakır'a giderek teşkilatı kurma çalışmaları başlatan ve halkla temas eden Altunakar, daha sonra bir rapor hazırlayarak Bahçeli'ye sundu.

Raporda bölgeye ilişkin iki önemli tespit yer aldı; birincisi bölge halkı yoksul, ikincisi bölgede yolsuzluk hâkim.

Bölge halkının MHP'ye sıcak baktığının da vurgulandığı raporda, 'Halk, devleti yanında görmek istiyor. MHP, bu güveni verebilirse başarılı olur' denildi.

Bölgedeki kan davalarının çokluğuna işaret edilen raporda, "Eğer kan davalılar barıştırılırsa iyi puan toplanır. MHP'nin düzenleyeceği törenlerde kurban kesmek yerine kan davalılar barıştırılabilir" tavsiyesinde bulunuldu.

Yoksullukla mücadele edildiğinde MHP'nin büyük çıkış yapacağını anlatıldığı raporda, 'Bölge insanı aç, hizmet bekliyor, iş bekliyor. MHP buna yönelik politika yaparsa başarı kazanır' diye önerildi.

Diğer partiler Diyarbakır'da yıprandı. HADEP'li belediye, halka hizmet götüremiyor. Halkın büyük tepkisini çekiyor" tespitiinde bulunan Altunakar, raporunda alternatifin MHP olduğunu da ileri sürdü.

MHP bölgede teşkilatlanmak için kolları sıvadı ve HADEP'e rakip olduğunu ilan etti.

İlk etapta kan davalıları barıştırmakla işe başladı.

MHP'nin seçim işlerinden sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Ercüment Konukman da raporu yorumladı:

"Bölgede Alparslan Türkeş'in 'Türkler ne kadar Türk'se, Kürtler de o kadar Türk'tür' sözü yeni anlaşılmaya başladı."

ERBAKAN'IN GÜNEYDOĞU TAKINTISI

Necmettin Erbakan; Türk siyasi hayatının neredeyse 25 yılına nüfuz etti. 1969'da Konya'dan milletvekili seçilerek siyasete atıldı. 1970'de Milli Nizam Partisi'ni kurdu, ancak parti kapatıldı. 1973'de Milli Selamet Partisi'ni kurdu. 1974'den 78'e kadar olan dönemde üç ayrı koalisyon hükümetinde başbakan yardımcılığı yaptı. 12 Eylül Askeri Darbesi'nden sonra tutuklandı. 10 yıl siyaset yapma yasağı aldı. 1987'de halk oylamasıyla tekrar siyasete döndü. 1983'te kurulan Refah Partisi'ne genel başkan seçildi. 1991 seçimlerinde Meclis'e girdi. 1995 seçimlerinde 158 milletvekili ile birinci parti oldu. DYP ile kurduğu Refah-yol hükümetinde 28 Haziran 1996'da başbakan olarak göreve başladı. 1997'de RP kapatılınca onun da aktif siyasi hayatı bitti. 1994'den 1997'ye kadar olan süreçte yani 3 yıl içerisinde Kürt sorunu üzerine en az 10 tane rapor hazırlattı. Bir kez Kürtlerden bahsetti, onda da 1 yıl hapis cezası aldı.

Yıl 1991...

Refah Partisi Meclis'e girmiş, Güneydoğu seçmeni ile arasında köprü kurmanın yollarını arıyor.

Recep Tayyip Erdoğan, Refah Partisi'nde MKYK üyesi. Aynı zamanda partinin İstanbul İl Başkanlığı görevlerini yürütüyor...

O dönemde Recep Tayyip Erdoğan, danışmanı Mehmet Metiner'e Kürt sorununa ilişkin bir rapor hazırlatıyor. Yani Refah'ın ilk Kürt raporu Recep Tayyip Erdoğan'dan. Rapor; Kürtlere ilişkin resmi ideolojinin iflas ettiği Kürt sorununun 1980 Askeri Darbesi'yle birlikte yeniden inkâr edilir hale geldiğini, Kürtçe'nin 2932 sayılı yasa ile yasaklandığı gibi tespitlere karşın daha çok öneriler üzerine kuruluyor.

İşte Erdoğan'ın 16 yıl önce Erbakan'a verdiği, Mehmet Metiner'in hazırladığı 18 Aralık 1991 tarihli Kürt raporu:

- ✓ Bugün "Doğu" veya "Güneydoğu Sorunu" olarak adlandırılan sorun, aslında bir "Kürt Sorunu"dur... Sorun gerçekte ulusal bir sorundur, yani bir Kürt sorunudur.
- ✓ Bugün Doğu ve Güneydoğu olarak adlandırılan bölgeler, tarihin en eski devirlerinde "Kürdistan" olarak adlandırılan coğrafyanın içinde yer alan bölgelerdir.
- ✓ Kürtlerin konuştuğu dil olan Kürtçe, Türkçe'yle ilgisi olmayan müstakil bir dildir...
- ✓ Türkiye'nin Güneydoğusu bugün hâlâ geri kalmışlık sorunuyla yüz yüzedir.
- ✓ Bölgede "Kürt Sorunu" dolayısıyla olağanüstü yasalar uygulanmakta ve bölge geniş yetkilere sahip olan genel bir vali tarafından idare edilmektedir.
- ✓ 1985'ten itibaren başlayan PKK saldırıları dolayısıyla bölge bir yanda devlet terörü, öbür yanda da PKK terörü

arasında sıkışıp kalmaktadır. Bölge halkı PKK'ya bir biçimde arka çıktığı gerekçesiyle sürekli baskı ve işkence altında tutulmaktadır.

- √ Özel Tim'in bölgedeki uygulamaları âdeta hesap dışıdır. Bölgede yaşayan insanların ne mal ne de can güvenlikleri söz konusudur. İnsanlara bölgede gerektiğinde "bok" bile yedirilmektedir.
- √ Demokratikleşme ve insan hakları noktasında Güneydoğu son derece geridir. Yakın bir zamana kadar anlamsız ve çağdışı Kürtçe yasağı dolayısıyla bölge insanları hayli baskılarla yüz yüze gelmiştir. Özellikle kırsal kesimde PKK'nın belirleyiciliği giderek artmaktadır. PKK'nın güç ve nüfuz kazanması, haliyle Doğu ve Güneydoğu'daki feodal ilişkilerin kırılmasına yol açmaktadır.
- √ Şehirlerde de PKK'nın etkisi giderek artmaktadır. Diyarbakır, Batman, Muş vb. illerde Kürt sorunu konusunda oldukça duyarlı aydın ve entelektüel bir kesim oluşmuştur. Bu kesim, Güneydoğu halkının her türlü problemleriyle yakından ilgilenmeyi zorunlu bir eylem olarak kabul etmektedir.
- √ Kürt sorununa sahip çıkan ve Kürt halkına yönelik her türlü şiddet, baskı ve zulme karşı çıkan HEP'in kazandığı güç, bu açıdan değerlendirilmelidir. HEP hem PKK'nın desteğini almakta hem de bölgede bulunan aydın/entelektüel Kürtlerin ilgi odağı haline gelmektedir. HEP'in bölge halkının acil ve somut problemleriyle yakından ilgilenmesi ona hayli puan toplattırmaktadır.
- √ Bugün Güneydoğu'da PKK eliyle sürdürülen Kürt silahlı mücadelesi şehre inmiştir. Devlet, kontrgerillasıyla, Özel Timiyle, harcadığı trilyonlarca lirasıyla, köy korucularıyla vs. bu sorunun üstesinden gelinemeyeceğini artık anla-

miş bulunmaktadır. Kemalist Devletin geleneksel zora ve silaha başvurma yöntemi artık iflas etmiştir.

- √ Kürtler ne mi istemektedirler? Çoklarının zannettiği gibi Kürtler, Türkiye’den kopmak istememektedirler. En azından Kürtlerin büyük çoğunluğu Türklerle birlikte eşit ve gönüllü bir birliktelik oluşturmak istiyorlar. TC Devleti’nden kopup bir Kürt devletini kurma düşüncesi-ni marjinal Kürt unsurlar savunmaktadırlar. Gerçi bunlar da yakın vadede değil ancak uzun vadede bunun mümkün olabileceğini söylemektedirler. Kürt halkının büyük bir çoğunluğu Kürt ulusal kimliğinin tanınmasını ve Kürt kültürünün geliştirilmesini istemektedirler.
- √ Dahası ve en önemlisi, kaç zamandan beridir kendilerine yönelik baskıların son bulmasını dilemektedirler. Yaşadıkları bölgenin iktisadi ve sınai açıdan kalkındırıl-masını beklemektedirler. İnsan hakları temelinde özgür-lükler istemektedirler.
- √ Dış dünyada meydana gelen değişmelerin içerde yol açtığı zorunlu zihinsel değişimler ve en önemlisi de PKK ile sürdürülen geleneksel zora dayalı yöntemin başarısızlığa mahkûm olduğunun anlaşılması, Kürt sorununa “tam demokrasi” ve “kültürel çoğulculuk” temelinde yaklaş-mayı beraberinde getirmiştir.
- √ Cumhurbaşkanı Özal’ın ilk defa Kürt varlığını tanıdıklar-ını ilan etmesi ve sonraki günlerde “Federasyon da dâhil her konu tartışılmalıdır” türünden demeçler vermesi, Körfez Krizi esnasında Celal Talabani ve Mesut Barzani’nin temsilcisiyle en üst düzeyde görüşmeler yap-ması, Kürt sorununun yeni bir bakış açısı temelinde konuşulmasına rahat bir imkân sağlamıştır.

Rapordaki öneriler

Raporun “Bizim görüşümüz ve tavrımız ne olmalıdır?” başlıklı bölümünde öneriler 12 maddede toparlanmıştır:

- √ Yeni dönemde RP olarak gelişmelerin gerisinde kalmak istemiyorsak artık Kürt sözcüğünü rahatlıkla telaffuz edebilmeli, Türkiye’de Kürt halkının çektiği onca acıya ve sıkıntıya tercüman olabilmeliyiz.
- √ Türkiye’de 75 yıldan beridir resmî ideolojinin Kürt meselesinde inkârcı, asimilasyoncu, baskıcı davrandığını açık seçik söylemeli ve resmî ideolojiyi yüksek sesle sorgulayabilmeliyiz.
- √ Türkiye’de Kürt kimliğinin tanınması ve Kürt kültürünün geliştirilmesi için engelleyici tüm yasaların kaldırılması gerektiğini, Kürtlerin yaşadığı bölgelerde Kürtçe’nin öğrenilmesi ve öğretilmesi için yasal imkânların hazırlanması gerektiğini, Bütün bu hakların Türkiye’de yaşayan diğer halklara da - Laz, Çerkez, Gürcü, Arap vs.- tanınması gerektiğini, bu çerçevede Türkiye’nin kültürel bir çoğulculuğa sahip olması gerektiğini savunmalıyız.
- √ Türkiye’de dileyen herkesin kendi anadilinde eğitim-öğretim yapabilmesini savunmak, kitle iletişim araçlarından yararlanmasını savunmak, İnsan Hakları konusunda herkesten çok duyarlı politikalar geliştirmek, bu politikaları somut davranışlara dönüştürmek... Ne yazık ki partimiz bu konuda henüz istenen bir seviyede değildir. Konumuz, Güneydoğu olduğu için örnekleri oradan vereyim: Güneydoğu’da kan gövdeyi götürse bile, orada yaşayan halk türlü baskılarla yüz yüze kalsa bile partimizin bu konuda somut adımlar atmadığını görüyoruz.

- ✓ Kınama düzeyinde bile partimiz diğer partilerden geri kalmaktadır. Oysa Güneydoğu'da yaşanan her türlü hak-sızlıkların karşısına dikilen parti RP olmalıdır. Bundan sonra bölgede ortaya çıkacak her türlü gelişmeyi yerinde ve zamanında en üst düzeyde heyetler göndererek değerlendirmek, insan hakları ihlalleri karşısında herkesten önce ve herkesten çok tepki göstermek. Bu tavrı bütün bir Türkiye'de göstermek gerekir ayrıca.
- ✓ Türkiye'de, resmi ideolojisi ırkçı, asimilasyoncu ve baskıcı olmayan, Türkiye'de yaşayan herkesin eşit siyasal, sosyal ve kültürel haklar temelinde gönüllü bir birlikteliğini esas alan yeni bir hukuk devleti anlayışını ön plana çıkartmak. Ülke bütünlüğünü bu gönüllü kardeşlik temelinde savunmak.
- ✓ PKK terörünü kınadığımız kadar devlet terörünü de kınamak. Devlet-PKK çatışmasında devletçi bir safta gözükmemek, devletin eleştiri üslubunu benimsememek; "Bölücü", "Terörist", "Ayrılkçı" vs...
- ✓ Her türlü ırkçılığa karşı çıktığımızı, Türk ırkçılığına da Kürt ırkçılığına da karşı çıktığımızı ilan etmek ve bunu davranışlarımızla göstermek.
- ✓ Güneydoğu'da RP'nin diğer partilerden şanslı bir yanı var. O da inanç partisi olmasıdır. Müslüman Kürt halkının problemleriyle yukarıda belirttiğimiz yaklaşımlar çerçevesinde ilgilenildiğinde RP büyük bir başarı kazanacaktır.
- ✓ Güneydoğu'da "İttifak" dolayısıyla RP'ye küsen veya küstürülen insanlarımızın geri kazanılmasını sağlamak. İttifak'ın getirip götürdüklerinin parti içinde bir özeleştiriye geçirilmesi ve bunun münasip bir dille kamuoyuna anlatılması gerekmektedir. RP, Türk ırkçısı MÇP ile işbirliği yapan milliyetçi-muhafazakâr- sağıcı bir parti şeklin-

deki eleştirilerden yakasını ancak böylelikle kurtarabilir. Bu özeleştirici veya değerlendirme süreci, İttifak'tan dolayı RP'den kopan arkadaşları tekrar kazanmaya, hem de bölgeye dönük yeni taktik ve stratejilerin daha akıllı başında bir biçimde belirlenmesine imkân sağlayacaktır.

√ Artık RP'nin de bir Kürt politikası olmalıdır. Bu konuda düzenlenecek parti içi tartışmalarla, yazarlarımız ve araştırmacılarımızla yapacağımız müzakerelerle ve düzenleyeceğimiz ilmi sempozyumlarla RP'nin Kürt sorununa nasıl baktığı ve sorunun çözümü için neler önerdiği açıklıkla ortaya konulmalıdır. Bu çerçevede bir programa sahip olmalıyız diyorum.

√ Güneydoğu'daki teşkilatlarımız düzenli örgütlere dönüştürülmeli. RP'nin yeni dönemde bölgede yeniden güç kazanması için İttifak dolayısıyla ayrılan arkadaşlarımızın bölgede önemli görevlere getirilmesi gerekir. Bölgedeki görevlilerin bölge sorunlarını iyi bilmeleri, kültürlü insanlar olmaları ve teşkilatçılığı da modern biçimde götürebilecek evsafa olmaları gerekir.

Yıl 1994...

Türkiye yerel seçimlere hazırlanıyor.

Seçimlere hazırlanan Refah Partisi'nin Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Bingöl'de Kürtlere konuşuyor: "Çocuklar okula Besmele'yle başlardı. Bunu 'Türk'üm, doğruyum, çalışkanım' diye değiştirdiler. Okullarda 'Türk'üm doğruyum çalışkanım' diye söyletirsенiz, başkaları da 'Ben Kürt'üm daha çalışkanım, daha doğruyum' deme hakkını kendinde görür." Erbakan, sonraki yıllarda bu sözleri nedeniyle 1 yıl hapis cezasına çarptırıldıysa da bu 'radikal' söylemi onu 1995 seçimlerinde 158 milletvekili ile birinci parti yapacaktı...

Ancak bu sözler onun hükümet kurmasına yetmedi. Elinin altında tuttuğu Güneydoğu sorunu raporlarıyla kendi

hükümetini kurabilmek için önce DYP ve ANAP'ın ANAYOL hükümetinin bozulmasını bekledi.

Yıl 1996...

PKK, 15 askerimizi öldürmüş, 8 askerimizi kaçırmış! Van Milletvekili Fethullah Erbaş'ın girişimleriyle PKK'nın elindeki 6 askerin kurtarılması, PKK bayrakları altında askerlerin teslimi ve RP'nin Güneydoğu politikasına ilişkin tartışmalarının da alevlendiği günler...

Ve Başbakan Necmettin Erbakan'ın Hükümet olur olmaz yaptığı ilk şey, Güneydoğu bölgesine ilişkin yeni projelerini açıklamak oldu. Erbakan'ın "teröre karşı ekonomik kalkınma" sloganı çerçevesinde ekonomik önlemler ve yeni atılım projelerini kapsayan raporlarda özetle şöyle deniliyor:

- √ Doğu ve Güneydoğu'da yapılacak yatırımlara geniş vergi muafiyeti getirilecek.
- √ Bunlar için ilk planda 5 trilyonluk kredi, yardım amacıyla 2 trilyonluk kaynak Güneydoğu'ya aktarılacak. Bu kaynak zaman içinde 10 trilyona çıkarılacak.
- √ Bölgedeki sektörlerin başında gelen hayvancılık için özel kredi ve teşvik uygulaması genişletilecek.
- √ Boru hattının açılmasıyla yumuşayan Irak-Türkiye ilişkileri çerçevesinde petrol karşılığı insani yardım götüren kamyonların depo hacimleri artırılacak ve sınır ticaretinin geliştirilmesinin önündeki engeller kaldırılacak.
- √ Yüksek istihdam sağlayacak düşük maliyetli projeler yaygınlaştırılacak. Bu çerçevede özellikle kadınlara yönelik olarak karşılıksız dokuma tezgâhı verilmesi gibi projeler hayata geçirilecek.
- √ Erbakan'm Doğu atağında bölgede tartışma yaratan siyasi uygulamalara dönük projeler de yer alacak. Bu çerçevede, 'PKK'ya yataklık ve yardım edenlere yönelik affın

kapsa-mının genişletilmesi projesi' hayata geçirilecek.

- √ Olağanüstü Hal, kademeli olarak kaldırılacak. Doğu ve Güneydoğu'da çalışan kamu personeline ek tazminat verilecek.

Askeri harcamadan tasarruf

RP'nin Terör ve Güneydoğu Raporu'nu ise Diyarbakır Milletvekili Ömer Vehbi Hatipoğlu hazırlıyor. Dönemin Başbakanı Erbakan'a sunulan Güneydoğu raporunda, bu kez son 6 yılda terörle mücadele için 4 katrilyon 680 trilyon lira harcandığına dikkat çekilerek, silahlı mücadelenin pahalı ve başarısız olduğu vurgulanıyor.

Raporda terörün bir sebep değil sonuç olduğu ve terör yatırımlarının bölge ekonomisine kaydırılması gerektiği belirtiliyor.

- √ "Soruna askeri boyuttan yaklaşılarak zincirin kırılması için çabalar sarf edilmiş, ancak can ve mal kaybına da dramatik boyutlarda katlanılmıştır" denilen raporda, terörle mücadele için askeri harcamaların fazlalığına da dikkat çekiliyor.
- √ Raporda, askeri harcamalardan 480 trilyonluk bir tasarrufla her yıl bölgede 150 fabrika kurulabileceği; bunun da 50 bin aileye iş olanağı anlamına geldiği vurgulanıyor.
- √ Bölgedeki hayvancılık sektörünün yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı, bölgenin son iki yılda hayvancılık alanındaki gelir kaybının 1.196 trilyon lira olduğu belirtiliyor.
- √ Tarım ve hayvancılıkla geçinen bölge köylerinden 2 bin 900'ünün boşaltıldığı 1990'dan sonra bölgede sağlık yatırımlarının da ihmal edildiği bilgisine yer veriliyor.

- √ 1980 sonrasında artan terör olaylarının özellikle 1990 sonrası yüksek giderlere neden olduğu vurgulanarak şu görüşlere yer veriliyor:

Terörle mücadelede 6 yılda 48 milyar dolar

- √ “Gelişmişlikteki düşüş, terör ve adli suçlardaki artış oranıyla doğrusal oranda bir bağlantı içindedir. Tahmini değerlerle her yıl terörle mücadele için 8 ile 10 milyar dolar arasında kaynak aktarılmaktadır. Son 6 yıl içerisinde en düşük değerlerle 48 milyar dolar terörle mücadele için kaynak harcanmıştır. Terör olaylarındaki artış ekonomik çöküntüye davetiye çıkarmakta, ekonomik temeldeki sarsıntı toplumdaki huzursuzluğu getirmektedir. Teröre yapılan harcamalarda (10 milyar dolar) 5 milyar dolarlık bir kesinti ile 100 tane çelik halat fabrikası, 92 tane makarna fabrikası kurmak müm kündür. Böylelikle her yıl 50 bin aileye iş imkânı sağlanmış olur. Yılda 430 trilyon liralık bir tasarrufla 150 fabrika kurulabilir. Bu 150 fabrika 50 bin aileye iş olanağı sağlar.

- √ RP’nin Güneydoğu raporu ayrıca 1990-1995 yılları arasında Doğu Anadolu Bölgesi’ne 1103 adet Teşvik Belgesi verildiğini, bu rakamın da Türkiye genelinin yüzde 7’sine tekabül ettiğini ortaya koyuyor. Teşvik Belgesi verilen yatırımların sabit yatırım tutarı 145 milyar 218 milyon TL. Bunun Türkiye geneline oranı ise sadece 648 bin 717 kişiye istihdam olanağı sağlaması beklenen bu yatırımlar, ülkedeki aynı döneme ait yatırımlarda öngörülen istihdamın ise yüzde 3,5’ini oluşturuyor.

- √ 15 yılda 719 proje Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde 1980-1995 yılları arasında 719 proje gerçekleştiriliyor. Bunun genele oranı yüzde 6,86. 2 trilyon 636 milyar 211 milyon TL’lik sabit yatırım yapılan bu dönemde, bölgeye yapılan yatırımların oranı ise ülke geneline yapılan yatırımların

yüzde 4,01'ini oluşturuyor. Yine bu tarihlerde 32 bin 573 kişiye iş imkânı sağlanıyor. Bu, ülke genelinde aynı dönemde gerçekleştirilen yatırımlarla sağlanan istihdamın yüzde 4,41'i demek.

- √ 7 bin işsize iş imkânı Doğu ve Güneydoğu Onarım Projesi kapsamında, yatırımı tamamlanma aşamasında olan 45 şirket, 1 trilyon 65 milyar 679 milyon TL. işletme sermayesine ihtiyaç duyuyor.
- √ 45 şirketin işletme sermayesi ihtiyacı karşılandığı takdirde 1.901 kişiye istihdam imkânı sağlanmış olacağı tespit ediliyor.
- √ Ayrıca bölgede onarım projesi kapsamında fiziki olarak yüzde 75'i tamamlanmış 16 şirketin de 395 milyar dolayında işletme sermayesine ihtiyacı bulunuyor. Bu da proje kapsamında da 515 kişiye istihdam imkânı demek
- √ Bölgede 134 şirket yaklaşık 4 trilyon 450 milyar 561 milyon TL işletme sermayesi yardımı bekliyor. Bu kapsamda da direkt olarak 4.426 kişiye ekmek kapısı açılmış olacak.
- √ Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yatırımların yetersizliği ve terör olayları nedeni ile büyük bir göç hareketliliğine de dikkat çekiliyor:
- √ Raporda resmi verilerden yararlanılıyor. 1989 yılında 70.478 aile hayvancılıkla uğraşırken, 1991 yılına gelindiğinde bu rakam 58.011'e düşüyor, 1996'da bu rakamın daha da aşağılara düştüğü tahmin ediliyor.
- √ 1989-1991 yılları arasında hayvancılıkla uğraşan illerin sayısındaki azalma 12.467. Bu rakam; 12.467×5 olarak çarpıldığında 62.335 kişi artık hayvancılıktan geçimini sağlamıyor.

RP'nin çözüm önerileri

RP Diyarbakır Milletvekili Ömer Vehbi Hatipoğlu tarafından hazırlanan rapordaki veriler, bölgedeki yatırımların azaldığını, terör için aktarılan kaynağın ise korkunç boyutlara ulaşmış olduğunu ortaya koyuyor. Hatipoğlu'nun, Güneydoğu ve Terör Sorunu'na ilişkin çözüm önerileri de var; Raporda tam 24 öneri sunuyor:

- ✓ Ekonomik canlılığı getirmek ve böylelikle göçü önlemek te-rörle mücadelede en az askeri müdahale kadar önemlidir.
- ✓ OHAL kapsamındaki iller Afet Bölgesi olarak ilan edilmelidir.
- ✓ Bölgedeki devlet alacakları af kapsamına alınmalıdır.
- ✓ Esnaf-Sanatkâr, sanayici ve işadamları, çiftçi ve köylü borç ve faiz yükünün cenderesinden kurtarılmalıdır. İşsizlik sorunu çözülmelidir.
- ✓ Devlet bölgede ve bölge dışındaki yörelerde işçi çalıştıran resmi ve özel kuruluşlara belli bir oranda kontenjan ayırmalı ve bu yöredeki gençler bu kontenjandan yararlandırılmalıdır.
- ✓ Altyapıyı ıslah etmek, özellikle yol ağının yenilenmesi için yatırımlarda bulunmakla işe başlanmalıdır.
- ✓ Yol projeleri açmak ve gerekirse "Doğu Otoyolu"nu projelendirmek gereklidir.
- ✓ Düşük maliyetli her biri 50-100 kişi çalıştıracak yatırımlar için bu tip projeler hazırlanmalı, gerekli tüm altyapı çalışmaları devlet tarafından gerçekleştirilmelidir.
- ✓ Kâra endeksli kredi sistemi geliştirmek, böylelikle kredilerin geri dönüşünü kâr kıstasına göre belirlemek gerekir.
- ✓ Fazla kâr eden yıllarda kredinin geri ödemesi daha fazla

olmalı, daha az kâr edilen yıllarda da geri ödemeler daha az olmalıdır.

- √ Bölgedeki KİT'lerin özelleştirilmesinde, işletmenin mevcut istihdamı koruması ve ek yatırımlara gitmesi esas alınmalıdır.
- √ Bu olmayacaksa, zararına da olsa bu işletmeler devlet tara-fından işletilmeye devam edilmelidir.
- √ GAP idaresi gibi "Doğu ve Güneydoğu Anadolu İllerini Geliştirme İdaresi" (GDAİG) kurulması, bölgeye ait kalkınma projelerinin bu idare tarafından ele alınması, yatırımların projelendirme safhaları için son derece faydalıdır.
- √ Bölge için kredi sağlayacak kredi merkezleri oluşturulmalıdır.

"Terör ve Güneydoğu Sorunu-Ekonomik Boyut" adlı raporda Hatipoğlu bir de "Kürtler 1514 yılında Osmanlı yönetimini tanırlar ve Kürt aşiretlerinin özerklikleri ilan edilir. İdari örgütlenmenin ilk gerçekleştiği yer Diyarbakır'dı. Bu bölgelere 'Kürt hükümeti' denirdi hatırlatmasında bulunuyor.

Bugüne kadar terör ve Güneydoğu sorunun çözümüne ilişkin hep ideolojik yaklaşımların ön planda olduğunu, Türkiye kamuoyunun da işin terör ve Kürtlerin kimlik sorunu boyutuyla haddinden fazla ilgilendiğini düşünüyor. Oysa ona göre işin ekonomik boyutu ihmal edilmiş. Hâlbuki bu işin temelinde ekonomik sorunlar yatıyor.

Buna inanıyor ve şöyle diyor:

"Olayın silahla çözümlenebileceğini varsaymak yanlıştır. Tarihte 28 ayrı Kürt ayaklanması bastırılmış. Bu da 29'uncu. Bu da bastırılacak! Bu militarist mantıktır.

Madem yöntemleri doğruydı, birinci ayaklanmanın bastırılmasından sonra neden ikincisi, üçüncüsü, 28'incisi 29'uncusu ortaya çıktı.

Daha başka bir ifadeyle Osmanlı'nın son yıllarından başlayıp 1996'ya kadar uzanan süreçte uygulanan ekonomik politikaların doğal sonucu olarak bölge geri kalmış".

"Güneydoğu sorunu veya Kürt sorunu ya da terör sorunu diye konuşmaya başladığımız zaman, peşinen tavır takınmaya hazır, tepkici, alıngan bir kamuoyu var. Öyle belgeler ortaya koymanız, öyle bir çıkış noktasından hareket etmeniz gerekiyor ki, kimsenin yadsıyamayacağı net bilimsel neticeler ortaya çıkabilsin. Asıl maksat buydu."

"Ver kurtul yani küçük Türkiye... Vur kurtul yani militarist çözüm... Türkiye'nin vazgeçecek bir karış toprağı yoktur. Türkiye'nin vuracağı bir tane vatandaşı da olmamalıdır. Bu ikisini birleştirmek yani bu ikisinden vazgeçmeden Türkiye'yi Kürtlerin ve Türklerin bir arada barış içinde yaşayabilecekleri bir alan haline dönüştürmek bana göre çok zor değildir.

Çünkü bu çatışma Türk ve Kürt halkı arasındaki bir çatışma değildir. Kürt halkının, Türk halkından bir talebi olmamıştır. Kürtlerin sistemden ve sistemin uygulamalarından talepleri olmuştur. Olayı bir etnik kimlik sorunu haline dönüştürmek ve o boyuta indirgemek yanlışır. Bu meseleyi anlamamak demektir."

RP'nin 'Güneydoğu' takıntısı

Doğu ve Güneydoğu ile ilgili durmadan rapor hazırlayan ve neredeyse bu konuyu takıntı haline getiren tek parti Refah Partisi.

RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, olası bir hükümet ortaklığında özellikle Güneydoğu sorunu konusunda hazırlıksız yakalanmamak için önce RP'nin 'think tank'ı diye bilinen ESAM'a çözüm yollarını araştırıyor.

Erbakan'ın, RP'li akademisyenlerden oluşan Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi'ne (ESAM) hazırlattığı ve kültü-

rel bir öneri barındırmayan raporda, terör ekonomik nedenlere bağlanıyor.

Raporda, "Terör sorununun nedeni ekonomiktir" denilirken, terörün artışına işsizlik sorununun katkı sağladığı görüşüne yer veriliyor ve daha önce temeli atılan ve yarım bırakılan tesislerin tamamlanması ve üretime geçmemiş tesislerin rehabilite edilerek ekonomiye kazandırılması öneriliyor ve "Bunun katkısı sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal alanda da kendisini gösterecektir" deniliyor.

Erbakan tatmin olmuyor

Bir rapor da RP Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen'den geliyor. Raporu beş bölümden oluşuyor.

Raporda Doğu'da yapılacak yatırımlara özel sektör yerine devletin öncülük etmesi isteniyor. OHAL'in kalkmamasının PKK'nın işine geldiği, OHAL'in PKK'nın propagandalarının en önemli malzemesini oluşturduğu belirtiliyor. Bunun yanı sıra silah tüccarlarının ve eroin kaçakçılarının OHAL'in kalmasından yana olmadıkları kaydediliyor.

Çözüm önerisi de var: Güneydoğu'daki terör sorunu ancak İslâm kardeşliği ile çözülebilir.

Raporda akli başında tespitler de yok değil:

Raporda terörün 1994 yılında estirdiği sindirme politikası ile halk kitlelerini istemeyerek ayrılıkçı çizgide tutmakta başarılı olduğunu; ancak, devletin terörü bastırması nedeniyle halkın cesaretlenerek, ayrılıkçı çizgiyi şiddetle reddettiği ifade ediliyor.

"Ama hiçbir zaman tam anlamıyla devlete güven de duymamıştır. Onun için de kendine göre tedbiri elden bırakmama konusunda duyarlı davranmış, ancak terörle mücadelede önemli bir kesim devlete yardım etmeye devam etmektedir."

Raporda; halkın terör yanlısı damga yememek, kendisine insanca muamele yapılması, haklı olduğu zamanda hakkını

arayabilme, bir iftiraya kurban gitmeme endişeleriyle devlete yardımcı olduğu da belirtiliyor.

Başka şeyler de söylüyor: Olağanüstü Hal uygulamalarının terörü azaltmadığı; tam aksine terörist olaylar ve terörist sayısını artırdığı vurgulanırken, halka potansiyel suçlu gözüyle bakıldığı ve halkla teröristin ayırt edilmediği, OHAL'in kalkmasını istemeyen grupların başında, Türkiye'nin kalkınmasını istemeyen güçlerle, bölgede görev yapan, önemli bir sayıyı teşkil eden kamu kesiminin içinde yer alan bazı grupların kaygılarının tamamen maddî çıkardan kaynaklandığı gibi...

Din reçetesine DSP tepkisi

RP Genel Başkan Yardımcısı Musa Demirci'nin 54. hükümet döneminde hazırlamış olduğu raporun özü ise "Bölge insanı, devletine isyan etmeyi Allah'a isyan etmek olarak görüyor. Buradan bir çözüme ulaşılabilir. Güneydoğu sorununun çözümü İslam'dadır" açıklamasından ibaret...

Bu rapor DSP'yi rahatsız ediyor. Özellikle DSP adına bir Güneydoğu Raporu hazırlayan dönemin Gaziantep Milletvekili Ali Ilıksoy'un yanıtı da kısa ve net oluyor:

"Sorun kesinlikle İslam'la çözülemez. Çözülecek olsaydı, Hizbullah'ı yaratmazdı. Önümüzde İran örneği var."

Sonuç:

Neredeyse her dönem Güneydoğu sorununun çözümü yerine; çözüm önerilerini tartışarak vakit geçiren siyasilerin önüne yeni bir tartışma konusu daha çıkmış oluyordu.

Yeni tartışma; Güneydoğu sorununun "İslami kardeşlik temelinde çözülüp çözülmeyeceği" üzerine...

Refah Partisi'nin (RP) "İslam kardeşliği" çerçevesinde çözüm arayışı Güneydoğu sorununa ve seçmenine, vakıflar ve gönüllü kuruluşların açacağı özel okullarla ulaşmayı amaç edinmesiyle sürdü.

Bu da raporlara şu sözlerle yansdı:

"Bölgede dini eğitim yaygınlaştırılmalı, normal liseler kadar imam-hatip liseleri açılmalı, gönüllü kuruluşlar olan vakıf ve derneklerin faaliyetleri teşvik edilmeli, bunların kurdukları ve kuracakları okullara destek olunmalıdır."

RP Kürt raporundan, Kur'an Öğretmen Okulu çıktı

Kürt Sorununu "Adil Düzen" çerçevesinde çözmeyi öneren RP, TBMM'ye bir de "Güneydoğu Kalkınma Kanunu" adıyla yeni bir kanun teklifi vermek için ağırlıklı olarak bölge milletvekillerinden oluşan bir komisyon bile kurdu.

Komisyon, Kürtçe eğitim ve yayınların önündeki yasakların kaldırılmasının yanı sıra, bölgedeki Medrese ve Kur'an kurslarının "Kur'an Öğretmen Okulu"na dönüştürülmesini öneriyordu. Nedeni ise şuydu: Medreselerde Kürtçe Kur'an eğitimi yapılıyor, oysa bu medreselerin yeniden düzenlenmesi ve okula dönüştürülerek resmileştirilmesi Kürt dili açısından da önemli bir gelişme olacak...

OHAL kaldırılacak. Çekiş Güç gönderilecek.

- √ Bölgesel dengesizlik giderilecek. Üretim seferberliğine gidilecek.
- √ Tıkanan hak arama yollarının önü açılacak. Herkes baba ocağına dönecek, devlet yardımcı olacak.
- √ Devlet görevlileri halka şefkatli yaklaşacaklar. Bölgedeki olayların sebep olduğu mağduriyet süratle giderilecek. Yerel yönetimler güçlendirilecek.

- ✓ Gerçek milli eğitime geçilecek. Ekonomik sorunlar, Güney’de GAP’la, Doğu’da DAP’la çözülecek!

RP’den Terör Komisyonu

RP bünyesinde oluşturulan terör komisyonu, Komar Holding yöneticilerinden Can Komar tarafından hazırlanan terör raporunu da parti içinde tartışmaya açıyor. Bu raporda da “Eyalet sistemine gidilmesi” öneriliyor, Bask modelini tartışmaya açıyor, “Sorun, PKK’yı yok etmek değildir. Sorun, silahlı terörü sona erdirmektir” ya da “Her eyaletin, merkezi hükümete bağlı ve TC Ordusu bünyesinde bulunan bir ‘milli muhafaza’ örgütü kurulmalıdır” gibi görüşlere yer veriliyor. RP’nin “Terör Komisyonu” raporunda hükümeti de uyarıyor:

“Akan kanın durdurulmasının yolu; geçmiş ve başarısızlığı kanıtlanmış politikaları gözden geçirerek ilmin, aklın, demok-rasinin ve tecrübelerin kılavuzluğunda çağdaş, kararlı ve cesur politikaları hayata geçirmekle mümkün olur.”

RP: TC Kürt sorununda başarısız

Türkiye Cumhuriyeti’nden kısa yazılış biçimi olan TC diye söz edilen raporun yorum kısmında şöyle deniliyor:

- ✓ “TC kentlerde Dev-Sol’a karşı başarılı olmakta; ancak, kırdaki gerilla savaşı veren PKK’ya karşı başarılı olamamaktadır. Kamuoyundan saklanan birtakım bilgiler olduğu muhakkaktır. Ancak, güneş balçıkla sıvanmaz, şartlar süratle olumsuzluğa doğru gelişmektedir. TC, gerilla savaşına ve yöre halkının gerillaya verdiği desteğe karşı” başarılı olamamaktadır, toplumun doğal dengelelerini bozarak (demokratik unsurları bastırarak) PKK sorununu istemeyerek de olsa TC yaratmıştır.
- ✓ Ulusal kimliklerinin tanınması, yörenin de önceliği. Bunun sağlanmaması halinde PKK’nın yok edilebilmesi

durumunda bile sorun çözülmeyecek. Çünkü PKK'yı var eden etmenler varlığını sürdürmekte.

- √ Bölgedeki terör sorununun çözümünü 'ancak bölge halkının çözeceğinin' savunulduğu raporda, "TC bugün Kürt toplumunu tanımayı reddetmekte, bu toplumun haklarını savunmaya ve dile getirmeye çalışan tüm unsurları baskı altına almakta."
- √ RP Kürt sorununun çözümü için de ruhani bir teklifte bulunuyor: Kürt sorununun çözümü için din âlimleri devreye sokulsun!...

Refah'ın Hakkari Raporu

1996'larda, 18 yıl sonra yeniden iktidar olmaya hazırlanan Refah Partisi, hükümet pazarlıkları sürerken, göç nedeniyle büyük bir sosyal dramın yaşandığı Hakkari'ye de el atmayı ihmal etmiyor.

Hakkari'ye giden RP milletvekillerinden oluşan heyetin hazırladığı raporda da; Olağanüstü Hal'in kaldırılması, boşaltılan köylerin tekrar oturuma açılması ve sıfır faizli hayvancılık kredisi verilmesi istemleri yer almakta.

Hazırlayanlar kim?

RP Milletvekilleri Fethullah Erbaş, Hüsamettin Korkutata, Ertan Yülek ve Şaban Selvi.

Hakkari'den dönüp raporun yayınlanmasından önce basına izlenimlerini anlatıyorlar:

- √ "Çukurca bölgesindeki tüm sınır boyundaki köyler boşaltılmış. Bunların hepsi kent merkezine göçmüş. Göç edenler burada ya bir yakınının yanına ya da bir hayırseverin yanına yerleşmişler. Bir kısmı da kuru piriketten dört duvar örüp, üstüne naylon gererek içinde yaşamaya baş-

lamış. Bunlar köylerinden getirdikleriyle birkaç ay idare etmişler, ancak onlar bitince aç kalmışlar. Vatandaşlar günlük ve haftalık yardımlarla yaşıyorlar. Daha önce köylerinde üretici olan bu göçerler, şehre gelince tüketici olmuşlar. Dilenmekten bıkmışlar, bunların hepsiyle konuştuk. Bugün karınlarını doyurduktan sonra yarın ne yiyeceklerinin kaygısını taşıyorlar.”

- √ Çukurca Belediye Başkanı’nın da belediye sınırları içinde kimsenin kalmaması nedeniyle göç ettiğini hatırlatıp “Dünyanın sanırım hiçbir yerinde böyle bir durum yoktur” diyorlar.
- √ Hüsamettin Korkutata’yı bölgeden göç etmek zorunda kalan vatandaşların “Köyünüzü kim yaktı, kim boşalttı?” soruları bıkırtıyor ve tarihî bir açıklama da ondan geliyor.
- √ “Kim ne yaptıysa yaptı, önemli değil. Onların nasıl boşaldığını biz biliyoruz.”

İşin aslını bilince rapor hazırlamak da kolaylaşıyor. O dönemde Refah’a bir rapor da RP Meclis Grup Başkanvekili Şevket Kazan ve beraberindeki heyetten.

Ankara Milletvekili Ömer Faruk Ekinci, Bingöl Milletvekili Hüsamettin Korkutata ve MKYK üyesi Ömer Naimi Barım’ın bulunduğu heyet, Diyarbakır, Mardin, Elazığ, Tunceli ve Bingöl illeri ve 29 ilçede 10 günlük incelemelerde bulunuyor ve hazırladıkları Güneydoğu Raporu’nda bölgeyle ilgili şu tespitlere yer veriyorlar:

- √ Askerlerimizin büyük bir gayretle terörü sona erdirmek için uğraş verdikleri görülmüştür. Bununla beraber bölge halkı, Olağanüstü Hal uygulamasından fevkalade rahatsızdır.
- √ Diyarbakır uçak seferlerinin hâlâ askerî havaalanından yapılması ve bölge valiliğinin askerî garnizon içinde faaliyet göstermesi, bölgenin yönetimine bir sıkıyönetim havası vermektedir.

- √ 50 km.'lik bir mesafede 5-6 noktada askerî barikatlarla kontrol yapılması vatandaşı canından bezdirmektedir.
- √ Operasyon bölgesinde birçok yollar değişik (Lice-Kulp), bazı yollar 3 yıldan beri stabilize edilmemiştir.
- √ Bölgede halkla bütünleşilirken bazı görevlilerce bölge halkına potansiyel suçlu muamelesi yapılmaktadır.
- √ Mezra ve köylerde halk göçe zorlanmaktadır.
- √ Silvan, Bismil, Ergani, Sivrice, Genç, Lice gibi ilçelerde henüz kaymakam bile yok.
- √ Hak arama yolları tıkanmış gibidir.
- √ İşsizlik had safhadadır.
- √ Yabancı ajanlar bölgede cirit atmaktadırlar.
- √ Olağanüstü Hal, bölgede olağanüstü bir sektör oluşturmuştur.
- √ Bölgede yaylacılık yolu kapanmıştır.
- √ Koruma sistemi derebeylik halini almıştır.
- √ Özel indirme tugayları Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden habersiz operasyonlar yapmakta, bu da yetki karmaşasına sebep olmaktadır.
- √ Refah'ın bu tespitlere karşılık önerileri de oluyor:
- √ Olağanüstü Hal hemen kaldırılmalıdır.
- √ Bölge, yabancı ajanlardan arındırılmalıdır.
- √ Askerimiz, asıl görevi olan hudutları korumalıdır. Çekiç Güç'ün görevine son verilmelidir.
- √ Halka potansiyel suçlu gibi muamele edilmemelidir. Tehcir politikalarına izin verilmemelidir. Tıkanan hak arama yolları mutlaka açılmalıdır.

- ✓ Açığıtaki insanların barınma problemleri halledilmeli, göçen insanlara da asgari ücret seviyesinde bir yardım yapılmalıdır. Sağlık, eğitim ve idari kadrolar güçlendirilmelidir.
- ✓ Irak ambargosu mutlaka kaldırılmalıdır. İpek Yolu, Habur'a kadar hiç değilse üç şerit olmalıdır.
- ✓ Kış gelmeden yollar yapılmalıdır.
- ✓ Bölgedeki KİT'lerin özelleştirilmesi ve kapatılması kararları askıya alınmalıdır. Yarım kalan yatırımlar tamamlanmalıdır.
- ✓ Yerel yönetimler güçlendirilmelidir.
- ✓ Olağanüstü Hal'in kaldırılmasıyla askerî güçlerin asli görevi neticesinde ortaya çıkacak olan boşluk, din âlimleri ve güvenlik güçlerince kapatılmalıdır.

RP Grubu, Olağanüstü Hal uygulamasının yeniden uzatılması gündeme getirildiği takdirde, görüşmelerin, 'gizli oturumda yapılmasını Meclis Başkanı Cindoruk'tan talep etmeye' de karar veriyor.

O günlerde tartışma *konusu rapor değil, Güneydoğu gezisinden dönen Kazan'ın, bölgede askeri yönetimin varlığını sürdürdüğünü, Özel Tim'in MHP'lilerden oluştuğunu söylemesi oluyor.

RP Genel Başkan Yardımcısı Şevket Kazan, Güneydoğu'da terörün kökünün halen kazanamadığını belirterek kamuoyuna bölgeyle ilgili izlenimlerini şu sözlerle anlatıyor:

“Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin askeri garnizon içinde faaliyet göstermesi bölgenin yönetimine bir sıkıyönetim havası vermekte, güvenlik güçlerinin büyük bölümü halka potansiyel suçlu gözüyle bakmakta, köylüler hiçbir önlem alınmadan göçe zorlanmakta.

Bölgeye ayak basar basmaz, sivil değil bir askeri yönetimin olduğu izlenimi ediniyorsunuz. Yollarda sürekli askeri barikatlarla kontrol yapılması insanları canından bezdirmiş. Bölgede seyahat özgürlüğü yok. Güvenlik güçlerinin büyük bölümü, halka, potansiyel suçlu muamelesi yapmaktadır. Mezra ve köyler hiçbir sosyal ve ekonomik önlem alınmadan göçe zorlanmakta, il ve ilçe nüfuslarında büyük bir artış kaydedilmekte. Göç eden insanlar, naylon çadırlarda, dere kenarlarında yaşamlarını sürdürüyor. Bölgede büyük bir sefalet yaşanıyor. Kızılay başta olmak üzere, yardım kuruluşları bölgeye gönderilmeli. Bir yandan göç, bir yandan işsizlik bölge insanını ruhsal anlamda patlama noktasına getirmiştir. Lice'nin 57 köyü boşaltılmıştır. Lice de boşaltılmış durumdadır. Temmuz ayında meydana gelen olayda 108 ev yanmıştır. Evlerin teröristler tarafından yakıldığı iddiaları inandırıcı değil.

Güneydoğu'ya terörle mücadele için gönderilen Özel Tim mensubu komandolar bölgede asayiş sağlamaktan çok, ırkçı düşüncelerle ve bir siyasi partinin simgesi olan işaretlerle siyasi şovlar yapıyorlar..."

Tabii o dönemde MHP Genel Başkan Yardımcısı Tuncay Şekercioğlu, RP'nin, Türk devletini ve Türk varlığını tehlikeye düşürecek bir çizgide olduğu yönünde bir tespit yaparak yanıt vermeyi tercih ediyor ve şöyle diyor:

"Onlar MHP sempatizanı olabilir ama organik bir bağımız yok." Gariptir; Ecevit de Güneydoğu gezisinde benzer bir durumu tespit etmiş ama bunu yıllar sonra açıklayabilmişti.

Tartışma burada bitmiyor.

RP'li Kazan'ın MHP-Özel Tim ilişkisini Meclis'e getireceklerini açıklamasının ardından, MHP de RP, PKK ve radikal İslamcı gruplar hakkında düzenlenen bir raporu, Meclis açıldığında kamuoyunun gündemine getiriyor.

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Başkan Yardımcısı Tuncay Şekercioğlu da kamuoyuna RP raporlarının perde arkasını açıklıyor:

“Bölgede PKK sempaticıları olan birçok insan RP bünyesinde faaliyet yürütüyor. Bölgede RP dedikten sonra PKK demeye, PKK dedikten sonra RP demeye gerek kalmıyor. Devlet bölgede görev yapan din adamlarına acilen müdahale etmeli. Bölgede din adamı kisvesi adı altında görev yapanların çoğu Diyanet İşleri Başkanlığı’nın kontrolü dışında. Bu köy imamlarının süratle değiştirilmesi gerekiyor. O bölgede görev yapan insanların Kürtçe vaaz verdiklerine, Kürtçe hutbe okuduklarına ve insanları devlet aleyhine kışkırttıklarına şahidiz.”

Raporlara karşı Refah’ın bölgedeki oy oranları da şöyle:

RP (FP/99)

1986: % 5.5

1987: % 7.2

1991: % 16.9

1995: % 21.4

1999: % 15.4

TAYYİP ERDOĞAN'IN KÜRT ÇIKMAZI

Recep Tayyip Erdoğan, 31 yıldır siyasetin içinde. 1976 yılında Millî Selâmet Partisi ile başlayan siyasi hayatı, 12 Eylül 1980 İhtilali'nden sonra 1983 yılında kurulan Refah Partisi ile devam etti. 27 Mart 1994 seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçildi. 12 Aralık 1997 yılında davet üzerine gittiği Siirt'te, miting sırasında okuduğu bir şiir nedeniyle "Halkı din ve ırk farkı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etmek" suçunu işlediği gerekçesiyle 4 ay hapis cezasına çarptırıldı. Bu cezasını 24 Temmuz 1999'da tamamladı. Fazilet Partisi'nin kapatılmasının ardından bağımsız kalan milletvekilleri yeni parti kurma çalışmalarını "Gelenekçiler" ve "Yenilikçiler" olarak sürdürünce; Gelenekçiler, Recai Kutan'ın Genel Başkanlığında 20 Temmuz 2001'de Saadet Partisi'ni kurdular. Yenilikçiler de Tayyip Erdoğan liderliğinde 14 Ağustos 2001'de, Adalet ve Kalkınma Partisi'ni kurdular.

AK Parti, 3 Kasım 2002 seçimlerinde oyların büyük bir çoğunluğunu alarak tek başına iktidar oldu. 3 Kasım seçimlerinde adaylığı kabul edilmeyen Erdoğan, yenilenen Siirt seçimlerinde milletvekili olarak Meclis'e girdi. Abdullah Gül'ün Başbakanlığı'ndaki 58. Hükümet'in istifasını sunması üzerine, 59. Hükümet'i kurarak Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı oldu. 2007 seçimlerinde tekrar Başbakan oldu. Türkiye'yi yedi yıldır yönetiyor. Bu süre içerisinde Türkiye'nin en önemli sorunu sayılan Kürt sorununun çözümüne ve bu çözüme yönelik önceliklerin ne olacağına ilişkin 'fikir' oluşturmadağı yönünde çeşitli eleştirilere maruz kaldı. 2002'de 'Kürt sorunu yok dersen sorun ortadan kalkar. Bizim için böyle bir sorun yok' dedi. 2005'te Norveç'te yaptığı bir konuşmada "Kürt sorunu" için "sanal" ifadesini kullandı. 2005'te Diyarbakır'a giderek 'Kürt sorunu' olduğunu kabul etti. 2007'de hükümet programını eleştiren DTP'lilere devlet

refleksiyle yanıt verdi: “Siz önce PKK’yı terörist örgüt ilan edin!”

2009’da ise bambaşka bir Erdoğan ile karşı karşıya kaldık. Kürt açılımına şiddetle tepki veren muhalefete “utanmadan, sıkılmadan diyeceksin ki Türkiye’yi bölüyorlar. Türkiye’yi asıl bölen sizsiniz. Hiçbir zaman kucaklayamadınız.” diyerek Türkiye’nin bütün renklerine kucak açan bir açılıma doğru yola çıktı....

Yine başa dönelim;

3 Kasım seçimlerinden hemen sonra, 25 Aralık 2002...

AK Parti Genel Başkanı Tayyip Erdoğan Moskova gezisinde... Moskova'daki Türk iş merkezinin inşaatını geziyor. Kürt kökenli inşaat işçisi Zülfikar Boran ile Kürt sorununu tartışıyor:

Boran: Kürt sorununu halletmeniz lazım.

Erdoğan: Ben şimdi Siirt'ten evliyim.

Boran: Doğrudur. Kürtler tarihin en eski halklarından biridir.

Erdoğan: Ben biliyorum o meseleleri. Ben Siirt'ten evliyim, evlenebilmişim, demek oluyor.

Boran: Doğrudur. Ben evli değilim ama ben de evlenmek istiyorum (gülüşmeler). Kürtlerin 10 bin yıllık tarihi var.

Erdoğan: Ne kadar var?

Boran: Yani 10 bin yıllık bildiğimiz tarih. Türklerle bin yıl beraber yaşamışız.

Erdoğan: Sen o 10 bin yılı nasıl öğrendin?!

Boran: Tabii araştırınca... Türklerle bin yıllık beraber yaşamları var. Bu sorunun çözülmesini istiyoruz, bu acıların yaşanmamasını istiyoruz.

Erdoğan: Sorun var diye inanmayacaksın, sorun yok diye inanacaksın. Sorun var diye inanırsan, sorun olur. Sorun yok dersen, sorun ortadan kalkar. Biz diyoruz ki, bizim için böyle bir sorun yok.

Boran: Siz Türkiye'de tek başına iktidara geldiniz ama iktidardan da gidersiniz. Yani siz böyle bakmayın, ben çalışan bir insanım ama siyasete bakınca... Ecevit de, diğerleri de işbaşına geldiler ama böyle de gittiler. Siz de sorunları görmezlikten gelirsiniz...

Erdoğan: Ben böyle bir sorunu var kabul etmiyorum. Yok böyle bir sorun, diyorum. Bak, ben Siirt'ten evliyim, huzurluyum diyorum; bitti. Böyle yaklaş olaya. Böyle yaklaştığın sürece problem kalmaz.

Boran: Bunu pratikte biliyorum da Sayın Başkan... Türk arkadaşlar var, biz kardeşçe beraber yaşıyoruz, çalışıyoruz gerçekten...

Erdoğan: 'Türkiyeliyiz hepimiz' diyeceğiz.

Boran: Elbette, Türkiye için canımızı da veririz.

Erdoğan: Ha, o kadar! Ama ben diyeceksin Kürdüm, Türk de ben Türküm diyecek.

Boran: Nasıl olsa fark etmiyor.

Erdoğan: Ama biz kardeşiz, diyeceksiniz. (Boran'a sarılarak) ben seni Allah için seviyorum.

2005'in ortaları...

Başbakan, Recep Tayyip Erdoğan...

Yine Tunceli, Diyarbakır ve Bingöl'de Olağanüstü Hal ilan edileceği söylentilerinin yoğunlaştığı günler...

Yola konulan mayınlı suikasttan kıl payı kurtulan AK Parti milletvekili Mahfuz Güler, Diyarbakır gezisine çıkacak olan Başbakan Tayyip Erdoğan için bir 'Güneydoğu Raporu' hazırlıyor.

Güler 25 gün köy köy geziyor, Bingöl dağlarında dolaşip halkla konuşuyor. Erdoğan'a Diyarbakır'a gidişine 24 saat kala sunulan Güneydoğu Raporu en az eski raporlar kadar karanlık. Rapor, 20-30 yıl önce hazırlanan diğer Kürt raporlarıyla benzerlik gösteriyor. Tek fark, tarihlerinde ve raporu hazırlayanların isimlerinde...

Çünkü bu rapordan da anlıyoruz ki:

- √ Erdoğan Hükümeti'ne kadar olan dönemde 30 ekonomik paket bugüne kadar sonuç vermediği için halk siyasilere inanmıyor.
- √ Bölge halkının yoksulluğu hâlâ tüyler ürpertici ve işsizlik yüzünden binlerce genç de sokakları turluyor.
- √ Köylerde hâlâ su yok, yol yok. Büyük işadamları teşviklere rağmen bölgeye gitmiyor. Gelenler ise ya yetersiz ya da korkup kaçıyor. Teşvik yasalarıyla da ekonomi umut vermiyor.
- √ PKK hâlâ yollara mayın döküyor. PKK'nın yollara mayın döşemesini önlemek için asfaltlama şart. Tabii döşensin demekle olmuyor. Büyükşehirlerde de 'unutup' durmadan aynı caddeleri sokakları asfaltlayan karayollarının teknik altyapısının bu bölge için olmadığını öğreniyoruz. Zaten terörden korkan müteahhitler de bu yüzden açılan ihalelere katılmıyor.
- √ PKK, 3 Ekim'e kadar terörü tırmandıracak. AB projesini durdurmak için Olağanüstü Hal ilan edilmesini sağlamaya çalışıyor.
- √ Halk demokratikleşme ve insan hakları alanında atılan adımlardan memnun. Artık PKK'yı desteklemiyor. Ama bölgenin yeniden askeri yönetime geçmesinden de korkuyor.

AK Parti'li Güler bu izlenimlerine karşılık önerilerde de bulunuyor:

- Bölge acilen kalkınmalı.
 - Bölgedeki işsizliğe bir an önce çare bulunmalı.
 - Yeniden Olağanüstü Hal ilan edilirse, geriye döneriz.
- Buna da sadece terörden rant sağlayanlar sevinebilir gibi...

Erdoğan bu bilgilerin yer aldığı raporla Diyarbakır'a gidiyor ve bölgedeki sorunun adını koyuyor: "Kürt sorunu vardır."

Aslında AK Parti için Güneydoğu ile ilgili bir başka ama benzer bir rapor, Aziz Akgül tarafından hazırlanmıştı. Ancak Akgül'ün Başbakan Erdoğan'a sunduğu terör raporunda önerilerden biri 'tıpkı IRA ve ETA gibi PKK'nın dış finans kaynaklarının kesilmesiyle terörün büyük ölçüde önleneceği' yolunda olunca AK Parti zor durumda kaldı.

Çünkü CHP'li Onur Öymen bu görüşe şiddetle tepki göstermiş, Başbakan Erdoğan'ın bile IRA konusunda çok rahat konuşabilmesini, konunun detaylarını bilmemesine bağlamıştı.

"Erdoğan, IRA'nın siyasi kanadının İngiltere ile yaptığı anlaşmayı okusa böyle bir şey demez. Çünkü bu anlaşma, istenmesi halinde referandum yoluyla birleşebilme hakkını veriyor. PKK için de mi bu isteniyor? PKK'ya biz referandum hakkı mı vereceğiz?" diye soruyor.

Akgül, son seçimlerde AK Parti'nin listesine giremedi. AK Parti'nin o dönem için liste dışı bırakılan diğer milletvekili Cavit Torun da İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile Şemdinli olaylarını araştırmak üzere kurulan komisyonda görev almıştı. Hizbullah'ın avukatı olarak da bilinen Torun, komisyona verdiği ifadesinde Bolu Dağ Komando Tugayı'ndaki bazı görevlilerin Güneydoğu bölgesindeki olaylara karıştığını öne sürmüştü.

23 Kasım 2005...

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan bu kez de Süleyman Demirel'in son başbakanlığı sırasında ortaya attığı 'anayasal vatandaşlık' kavramı ile ilgili tartışmalarda yine karşımıza çıkıyor.

Erdoğan Meclis Kürsüsünden şöyle diyor:

"Sapkınlar, hukuksuz alanlara kayanlar, bu ülkenin maşе-

ri vicdanını asla teslim alamazlar. Bunlara karşı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı, 73 milyon için sigortadır. Bizi; Kürt'ü, Laz'ı, Çerkez'i, Türk'ü, doğulusu, batılısı, güneylisi, kuzeylisi ile, inananı inanmayan ile birleştiren bu üst kimliktir. Bu ifademden rahatsız olanlar da var. Onlara, bilimsel bazı çalışmalar yapmalarını tavsiye ederim."

Muhalefet buna da karşı çıkıyor. İlk tepki CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'dan geliyor. Baykal; 'Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı'nı bir 'üst kimlik' olarak değil, temelde 'devletle birey arasındaki bir hukuki bağ' şeklinde görmek gerektiğine inanıyor:

"Türk milleti kavramını kafanın içine sindireceksin. Türk milleti demekten korkmayacaksın, utanmayacaksın, mahcup olmayacaksın. Türk milleti demenin, kimsenin etnik kimliğine tecavüz olmadığını bileceksin."

Ve Erdoğan 22 Kasım 2005'te 'kırmızı' çizgilerini açıklıyor:

"Birincisi, Türkiye'de etnik unsura dayalı milliyetçilik olmayacak. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı üst kimliği altında beraber olacağız, alt kimliklere saygı duyacağız. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıyız, bundan kimse rahatsız olmamalı. Bu bizim anayasal vatandaşlığımız. Asla etnik kimliğe göre muamele yapılamaz.

İkincisi; bölgesel milliyetçiliğin karşısındayız. Doğu, Güneydoğu, Doğu Karadeniz ve Orta Anadolu hep ihmal edilmiş. Ege, Marmara ve Güney ise ihya edilmiş. Bu bölgelerin insanları da aldıkları birçok imkânı bu bölgede kullanmamış, Batı'da yatırım yapmış.

Üçüncü çizgimiz dinsel milliyetçilik. Ona da karşıyız. Kim hangi inancın temsilcisi olursa olsun, inanç özgürlüğü güven cemiz altında. Kin ve tepkiyle çok şey kaybettik, artık son olsun."

Ve Yüksekova'ya geçerken atılan sloganlar arasında 2 bin kişiye sesleniyor:

"Kimse bizi sloganlarla idare etmeye kalkmasın!"

3 Kasım 2002'de oyların % 34'ünü alarak iktidara gelen AK Parti, 28 Mart 2004 yerel seçimlerinde oy oranını % 41'e, 22 Temmuz 2007'de de % 46.7'ye yükseltti.

Ve bir saptama: "AK Parti, hiçbir partinin olamadığı kadar bürokrasiye hâkim oldu."

Ve ardından da bir hatırlatma:

"3200 belediye başkanından 1600-1700'ü AK Parti'li. Yerel seçimlerde bu rakamı 2500'e çıkartmayı amaçlıyor."

Ama öyle olmadı...

Bedava dağıtılan beyaz eşyalarıyla, seçmen kayıtlarında öldüğü halde oy kullananlarıyla, oy sayımının yapıldığı saatlerde elektrik kesintileriyle kafa karıştıran 2009 yerel seçimlerinde beklediği oyu alamadı...

Erdoğan'ın partisi 2004'te 12 büyükşehir, 57 il ve 483 ilçede belediye başkanlığını kazanmışken, 2009 yerel seçimlerinde 10 büyükşehir, 45 il ve 447 ilçeyi alabildi. Konya ve Kayseri, AK Parti'nin en çok oy aldığı iller oldu ama 16 ili kaybetti.

Bu da 'Seçmenden AK Parti'ye bir uyarı' gibi yorumlandı.

DPT'lilerin Iğdır'ı almasına Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek'in "Ermeni sınırına ulaştılar" sözleri Başbakan Erdoğan tarafından 'Ne demek sınıra dayanmak Bu hoş yaklaşım değil...' sözleriyle tepki gördüyse de Çiçek daha sonraki açıklamalarında bu sözlerinin arkasında durdu ve gazeteci Balçiçek Pamir ile yaptığı söyleşide "Ben bazı bilgilere dayanarak onu söyledim. Ben bu ülkenin birliğinden yanayım. Ben kimlik siyasetinin oraya kadar dayandığını söyledim. Bir kısım terör örgütü unsurlarının ne tarafta nasıl faaliyet göster-

diklerini biliyoruz. Bu konuda yüzde bir milyon yanılmayı arzu ederim ama yanılmadım..." dedi

Yanılmadığını DTP Milletvekili Pervin Buldan'ın "Kürdistan'ın sınırlarını çizdik" sözleriyle destekledi.

Cemil Çiçek başka şeyler de söyledi: "...Bu sorunu çözmek istiyorsak önce birbirimizin vatanseverliğinden şüphe etmeyeceğiz ve bu konuyu siyasete alet etmeyeceğiz. Rahmetli Özal "GAP televizyonunda iki saat Kürtçe yayın yapalım" dedi diye kıyamet kopmuştu.... Demirel "Ben Kürt kimliğini tanıyorum" dedi arkasını getirmede. Mesut Yılmaz "AB yolu Diyarbakır'dan geçer" dedi başına neler geldi. Demek ki bu sorun öyle kolay halledilecek sorun değil. Yani konuşmak ayrı mesele, gereğini yapmak ayrı mesele fiyakalı bir cümle var. Herkesin kimliği şerefidir, onurudur diye. İnsanın etnik kökenini kim tayin eder? Allah tayin eder. Bu ne bir şeref meselesidir ne de ayıptır. Önce bu zihniyetin değişmesi lazım bence.."

Ve AK Parti bu zihniyeti değiştirmek için 2009 sonlarında bir kez daha 'Demokratik Açılım' paketiyle yeniden Kürt konusuna çözüm için el attı. Önce İçişleri Bakanı Beşir Atalay 5 siyasi parti genel başkanı 22 sivil toplum kuruluşu, 11 meslek örgütü, 24 şehit ailesi derneği ile görüştü. Hasan Cemal, Tarhan Erdem gibi bireysel olarak katkısı olduğuna inandığı gazeteci yazar ve akademisyenlerle konuştu. Amacını da açıkladı; Ortak akıl arayışı. Ancak 'Bölünürüz" diyen CHP ve MHP elini taşın altına koymadı. Beşir Atalay "Bölünme sendromundan kurtulalım. Milletimizi bölmeye kimsenin gücü yetmez. Milletin hamuru kardeşlikle yoğrulmuşuz. Üniter yapının sürekli gündeme getirilmesi özgüven eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Hiç kimse resmi dilin Türkçe olduğunu, bayrağımızın ay yıldızlı bayrak olduğunu, milli marşımızın İstiklal Marşı olduğunu tartışmıyor..."

Peki 'neyin açılımı', 'neyi tartışıyoruz' sorusuna ise 3 Ekim 2009'da Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 3. AK Parti

Kurultayı'nda yanıt verdi. Erdoğan, Türkiye'nin nereye doğru yol alması gerektiğine ilişkin neredeyse manifesto gibi açıklamalarıyla ülkenin genetik yapısının ezberini bozdu...

Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı olarak 7 yıl sonra "Bu konuşmayı Tayyip Erdoğan mı yapıyor gerçekten" dedirtecek kadar değerli bir konuşmanın altına imza attı... Türkiye'deki bütün etnik grupları, azınlıkları, devletin resmi ideolojisine karşı çıkanları, farklı ideoloji veya siyasi görüştekileri, Cumhuriyet ilkelerine, devletin resmi ideolojilerine, yönetim anlayışına ters düşen her görüşe yer vererek Türkiye'nin kır-mızıçizgilerini de tartışmaya açtı. İki saat 7 dakika konuştu. Çok şey söyledi;

- Hükümet politikalarını çeteler eliyle, mafya eliyle, gizli senaryolarla, kirli ilişkilerle şekillenebileceğine inananlar, böyle bir gayretin içine girenler, karşılarında hukuku bulurlar,

- Bu partiye, toplumdan kopuk elitler yön belirleyemez, küçümseyerek bakan seçkinler rota çizemez.

- Ermenistan ile aramızdaki meseleleri çözmek için adımlar attık, atıyoruz. Çözumsuzlüğe terk edilmiş sorunlarla 21. yüzyılın güçlü bir ülkesi olamayız. Eski politikaları devam ettirmek, geçmişin söylemlerini tekrar etmek artık gerçekçi değildir, doğru değildir, sürdürülebilir değildir.

- Kıbrıs'ta çözumsuzlüğü çözüm gibi dayatanlara karşı asla boynumuzu eğmeyeceğiz. Kimseye minnet duygumuz yok. Kimseye muhtaç olduğumuz bir durum da yok. Kıbrıs'ı sattı diyorlar. Ada'da bir Türk askeri bile çekilmeksizin dengeler değişmiştir. 'Türk askeri çekilsin' diyorlardı, tek asker çekmedik.

- AB katılım sürecine ilişkin yükümlülüklerimizi harfiyen yerine getiriyoruz. Türkiye'nin önüne yeni şartların konulması, deyim yerindeyse, maç sırasında kuralların değiştirilmesi, AB'ye karşı soru işaretlerinin de artmasına neden olmuştur.

Ayrıca, Avrupa içindeki kimi liderlerin, tamamen popülist kaygılarla Türkiye'yi tartışma konusu yapmaları da ülkemize yönelik ciddi bir adaletsizlik olarak tezahür etmiştir

- Hacı Bektaş'ı, Pir Sultan'ı, Hacı Bayram Veli'yi çıkartmaya kalkarsanız, onları görmezden gelerseniz bu ülke öksüz kalır, yetim kalır, köksüz kalır.

- Yunus Emre'siz bir Türkiye dilsiz kalır.

- Mevlana'sız bir Türkiye ruhsuz kalır.

- Sebahat Akkiraz'a kulak vermeyen, dinlemeyen Türkiye türküsüz kalır.

- Tatyos Efendi'yi yok sayan Türkiye'nin besteleri yarım kalır.

- Cem Karaca bu ülkenin hasretini çektiği kadar, bu ülke de Cem Karaca'nın hasretini çekti.

- 'Hoşcakalın İki Gözüm' diyen Ahmet Kaya'ya vefa göstermeyen Türkiye'nin şarkıları eksik kalır.

- Nasıl Mehmet Akif'siz bir Türkiye tahayyül edilemezse, Nâzım Hikmet'siz bir Türkiye eksik sayılır.

- Seversiniz sevmezsiniz, beğenirsiniz beğenmezsiniz ama Ahmedi Hani'siz, Bitlisli Said-i Nursi'siz bir Türkiye'nin maneviyatı noksan kalır.

- Biz, bu ülkenin tüm renkleriyle, bütün çiçekleriyle, bütün kokularıyla, dağları, taşları, ırmaklarıyla Türkiye'yiz. Biz bu terbiyeyi, bu adabı 'Yaradılanı severiz, Yaradandan ötürü' diyen Yunus'tan aldık. Çanakkale'de düşmanına dahi kahve ikram edebilmeyi başarmış Mehmetçik'ten şehitlerimizden, gazilerimizden aldık. Bu ülkenin hamurunda ötekileştirmek yoktur. Geçmişte yanlışlarımız varsa, bunları bir tarafa koyalım. Bir milatla yeniden yola koyulalım.

- Ama utanmadan, sıkılmadan diyeceksin ki Türkiye'yi bölüyorlar. Türkiye'yi asıl bölen sizsiniz. Hiçbir zaman kucaklayamadınız.

Pollmark şirketinin Ak Parti için 1500 kişiyle yaptığı ankette, Kürt açılımına destek yüzde 48 çıktı. Açılıma 'hayır' diyenlerin oranı yüzde 35'te kaldı. Ak Parti'ye oy verenlerin açılım desteği de yüzde 80'i buldu.

Buna karşın demokratikleşme açılımını destekleyen ama AK Parti'ye karşı 'temkinli' ve 'mesafeli' olan kesimler Erdoğan hangi açılımı yaparsa yapsın; "Acaba bütün bunlar, laiklik anlayışına karşı daha fazla dindarlaşmak için mi? kuşkusunu taşıyacak gibi görünüyor...

SİVİL RAPORLAR

İŞADAMI SAKIP SABANCI:

“Devlet ne attan iniyor ne atı yürütüyor”

29 Eylül 1995. Sakıp Sabancı ve İSO üyeleri Diyarbakır’da Güneydoğu sorunları hakkında bilgi alıyor. Sakıp Sabancı gezinin ilk günü, basına elinde tuttuğu bir dosyayı sallar ve der ki “İşte benim Doğu Raporum!”

Rapor, 60 sayfalıktır; amaç ise, sorunları ortaya koymak ve çözüme bir katkı sağlamak...

Sabancı Diyarbakır’da “Doğu’da ekonomik meseleler hal- ledilirse her şey biter” yaklaşımına karşı çıkıyor, “önce huzur sağlanmalı, ekonomik çözümler kendiliğinden gelir” tezini savunuyor.

O tarihte Diyarbakır’da raporundan alıntılar yaparak konuşan Sabancı hakkında, Diyarbakır DGM inceleme başlat- mış, daha sonra soruşturma açılmasına gerek olmadığına karar vermişti.

Sakıp Sabancı’nın İstanbul Sanayi Odası (İSO) meclis üye- leriyle birlikte Diyarbakır’a yaptığı gezi sırasında duyurduğu rapor, 3 ayda tamamlandı.

20 Kasım 1995’te 60 sayfa halindeki taslak, 104 sayfalık kitapçık olarak ortaya çıktı.

Sabancı raporunu açıklayınca anlaşıldı ki; yalnızca sayfa sayısı değişmemiş, içerik de değişmişti; Doğu’nun siyasi ve huzur boyutuna değil, ekonomik yönüne ağırlık verilmişti...

Sabancı, ‘bir rüya görsek, güçlü bir hükümet, güçlü bir muhalefet iş başına gelse ve bir an önce koşsak, bu gecikmeye son versek’ diye düşünen bir işadamıydı. Düşünmekle kalma- dı; Güneydoğu projesini, “İyi bir çalışma sonucu bu meselenin reçetesi bulunur” diyerek toplumsal sorumluluğun gereği ola-

rak başlattı. Bu yüzden Güneydoğu'ya gitti, oradaki insanlarla konuştu, fikir alışverişinde bulundu ve bir rapor hazırladı. Rapor "Doğu Anadolu Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Politikaları Raporu" başlığıyla yayımlandı. Sabancı raporun sunuş yazısında şöyle diyordu:

"Ben bir işadamı, bir vatandaş olarak mevcut şartlarda Doğu Anadolu'da yatırımları teşvik edecek, artıracak bir sistem geliştirme işine talip oldum. Ev ödevimi yaptım."

Siyasi çözümle ilgili düşüncelerinin yer almadığı rapor açıklandığında, ödevini iyi yapmadığını düşünenler 'kıyame-ti' kopardı. Sabancı raporuna ilk tepki, başışa dayalı model önerisinde bulunduğu ve rapor hazırlanırken kendileriyle görüşülmediğini söyleyen Doğulu işadamlarından geldi.

Birçok işadamı, iş çevreleri raporu dar kapsamlı buldu. İshak Alaton rapor hakkındaki düşüncesini "Alternatifleri içeren, çözüm önerileri getiren bir rapor olsaydı daha iyi olurdu" diyerek dile getirdi. Sabancı'nın neden çözüm önerileri getiremediğini ise şu sözlerle değerlendirdi:

"... Tabii raporun bu şekilde çıkmasının en büyük nedeni, Türkiye'de demokratikleşmenin tam anlamıyla gerçekleşmemiş olması. İnsanlar iyi niyetle yaptıkları çalışmalar yüzünden mahkemelerle ya da bazı partilerle karşı karşıya gelmek istemiyor."

Ama raporu; 'reçete vermiyor, tartışma kapısını açıyor hatta tabuyu yıkıyor' şeklinde yorumlayanlar da oldu. TOBB için hazırladığı Doğu Raporu'yla dikkat çeken Prof. Dr. Doğu Ergil de Sakıp Sabancı'nın bir işadamı ve ülkesini seven bir vatandaş olarak konuya gösterdiği duyarlılığı hararetle kutlamak gerektiğini belirttiyse de Sabancı'nın Doğu Raporu'nu cesareten uzak bulduğunu söyledi.

Sabancı'nın en radikal ve tartışma konusu yapılan önerisi ise BASK modeli oldu. Sabancı'nın Diyarbakır'da ilk kez

duyurduğu ve BASK modeline atıfta bulunduğu raporun ilk halinde çok daha sert ifadeler yer alıyordu.

Sabancı'nın konuşmasına en büyük tepki Türkeş'ten geldi. Türkeş, Sabancı'ya hitaben şöyle demişti:

"Sakıp Ağa, çizmeden yukarı çıkıyorsun... Sakıp Ağa politikayı oyuncak mı zannediyorsun? Sen, politikayı kahvehane gırgırı mı görüyorsun? Çizmeden yukarı çıkıyorsun. Kalkıyorsun, BASK sistemi uygulansın diyorsun, BASK sistemi ne demek sen biliyor musun? Türkiye'nin paramparça olması demektir. Neticede Türk milletinin imha olması demektir."

Sabancı ise daha sonraki açıklamalarında 'kendisinin çizme giymediğini' ifade ederek karşılık verdi. Sonra da Sabancı geri adım attı. Türkiye'nin bölünmesine karşı olduğunu ve "BASK modeli" önermediğini söyleyen Sabancı, Doğu sorununa yönelik gerçekçi tespitler yapabilecek bir arama konferansı oluşturulması gerektiğini savundu.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde etnik savaşların yaşandığını dile getiren Sabancı, "İspanya'da, İngiltere'de bu tür olaylar meydana geldi. Onları inceleyelim. Ancak bir BASK modelini aynen getirelim diyemem. Bu beni aşar" dedi.

Bunun üzerine Sabancı'nın daha önce de BASK Modeli önerdiği ancak bazı odaklardan gelen şiddetli tepkiler sonucunda geri adım atmak zorunda kaldığı yorumları yapıldı.

Sabancı; sorunların, yalnızca ekonomik yatırımlarla çözümünün yetersiz kalacağını belirtmesine karşın; kendi çözüm önerilerini yalnızca ekonomik yapılanma üzerine kurmuş olması, eleştiri konusu oldu.

Sabancı, Doğu için ne önerdi?

- ✓ Önce kalkınma ve yatırım hamlesinin organizasyonu için İstanbul'da DOGBİR, Erzurum'da DESK ve seçilecek 8 kentte BESK adlı örgütler kurulsun. DOGBİR, merkezi yönetim kurumu olsun. Kaynakları üye işadamlarının ve yabancı kuruluşların bağışlarıyla sağlansın.
- ✓ Devlet, bölgede prefabrik fabrika binaları kursun. Elektrik, su ve telefonları bağlasın. Binalar ciddi girişimcilere 99 yıllığına kiralansın.
- ✓ Batı'dan bölgeye gidecek kilit personel için lüks toplu konutlar yapılsın. Ayrıca bölge insanının barınma ihtiyacını karşılamak için ucuz konut ve arsa üretilsin.
- ✓ Bölgedeki yatırımlar için yapılacak makine ithalatına Gümrük Vergisi ve KDV muafiyeti getirilsin. Teşvik belgesi yatırım yapanlar 10 yıl Kurumlar Vergisi ödemesin. 10'dan fazla işçi çalıştıranlar işçinin cebine giren paranın dışında bordro üzerinden devlete ödeme yapmasın.
- ✓ Enerji ve telekomünikasyon giderlerinin yarısı KKDF'den sağlansın. İşletme sermayesi için alınan kredilerde yıllık toptan eşya enflasyonunun yarısı kadar indirim yapılsın. Devlet aradaki farkı özel bankalara ödesin.
- ✓ Kamu bankaları bölgede tarım, hayvancılık, el sanatları gibi sektörleri krediyle desteklesin.
- ✓ Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri için bakanlık kurulsun.

Sistem nasıl işleyecek?

- ✓ Bölgede altyapısı hazır, prefabrik fabrika binaları kurulacak. Bu binalar 99 yıllığına kiraya verilecek. Bölgeye gidecek kilit personel için Emlakbank tarafından modern toplu konutlar inşa edilecek.

- ✓ Makine yatırımına gümrük vergisi ve KDV muafiyeti getirilecek. 10'dan fazla işçi çalıştıran işveren bordrodaki vergi ve kesintilerden muaf olacak. Teşvikli yatırımlardan 10 yıl Kurumlar Vergisi alınmayacak. Enerji ve haberleşme giderlerinin yarısını devlet ödeyecek. Kredi faizinde yıllık TEFE'nin yarısı kadar indirim yapılacaktır.
- ✓ Özelleştirilecek KİT'lerin bazı birimleri Doğu'ya taşınacak. Daha sonra yerel girişimcilere satılacak.
- ✓ Ayrıca TKB, TSKB, SYKB, Halk Bankası ve Ziraat Bankası aracılığıyla tarım, hayvancılık, el sanatları ve yarım kalmış projelere destek verilecek.

Sakıp Sabancı bir işadamydı ve sorunun sadece ekonomik yanına değinse bile, kapıyı araladı ama önemi anlaşılamadığı için sistem işlemedi.

Sakıp Sabancı son olarak "Türkiye Nereye Koşuyor" konulu bir toplantıda konuştu:

"Bizler bir araç kullanıyoruz. Bazıları öyle güçlü frene basıyorlar ki, gaza basanları sünepe ediyorlar."

Çok daha önemli başka bir şey daha söyledi:

"Devlet ata binmiş, ne attan iniyor ne de atı yürütüyor. İşte gecikmenin çoğu da bundan kaynaklanıyor. Ama artık vakit kaybetmemeliyiz..."

TOBB RAPORU

Doğu Ergil'den karşılaştırmalı üç rapor!

1990'lı yılların ortaları...

Prof. Dr. Doğu Ergil, İstanbul-Ankara uçak seferlerinden birinde Yalım Erez'le karşılaşır. Ergil, Erez'e Kürtler konusunu açar; Türkiye'nin önündeki bu sorunun çözülmesini, çözülmediği takdirde 'savaş' olacağını söyler... Erez, o dönemde en küçük ilçede bile bir bürosu bulunan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) başkanıdır.

TOBB'un verdiği destekle Ergil ve ekibinin uzun süre kriz yaratan "Doğu Sorunu Teşhisler ve Tespitler" raporu böyle oluşur. Erez bütün bürolara Ergil ve ekibine yardımcı olması için faks çeker. Ergil ve ekibi de gittikleri her yerde, TOBB'un bürosundan birini de yanlarına aldıkları için sorulan sorulara net yanıtlar alırlar.

Demokratikleşme ve Kürt Sorunu üzerine iş ve akademisyen çevrenin ortaklaşa çıkardığı ilk rapor, 1 milyon 200 bin üyeli TOBB'un raporudur. Diyarbakır, Van, Tunceli, Şırnak, Mardin ve Batman'da, 34 temel soru çerçevesinde hazırlanan rapor yayınlanır yayınlanmaz büyük gürültü koparır. Çünkü söz konusu raporda tespit ve çözüm önerileri 'vatana ihanet' noktasında değerlendirmeye tâbi tutulur.

İşte o raporda yer alan bazı tespit ve öneriler:

- ✓ Halkın yüzde 40,3'ü 'Kürdüm' diyor.
- ✓ Halkın yüzde 65'i evinde Kürtçe konuşuyor.
- ✓ Yüzde 63, resmi dil Türkçe - Kürtçe olsun görüşünde.
- ✓ Halkın yüzde 34,8'inin yakını PKK saflarında.
- ✓ Halk en önemli sorun olarak yoksulluk ve işsizliği görüyor.

- √ Cumhuriyet demokratikleştirilmeli.
- √ Bölgelerarası eşitsizlik giderilmeli.
- √ Özgürlükler askıya alınmamalı.
- √ PKK üyeleri anında infaz edilmemeli.

Ergil 'Doğu Sorunu Teşhisler ve Tespitler' raporunun önemini ise şu sözlerle vurguluyor:

"İlk kez Kürtlere siz kimsiniz, kimliğiniz ne, devletle ilişkileriniz ne diye sorduk. Hazırladığımız raporda iki olgu ön plana çıktı:

- √ Kürtlerin yüzde 10'u ayrı bir devlet istiyorlardı, kalan yüzde 90'ı ayrılıkçılığı istemiyorlardı, insani şartların düzelmesini istiyorlardı.
- √ TC yurttaşı olmaya itiraz etmiyorlardı ama Kürt olarak vatandaş kabul edilmek istiyorlardı. Bu iki olgu önemliydi, eğer akıllı bir politikacıysanız buna atladınız ama anayasada sorun vardı, orda herkes Türk'tü.
- √ Burada bir şey daha ön plana çıkıyor. Eğer ayrılıkçılık istenilmiyorsa, devlet niye 1984-99 yılları arasında 2.5 milyon genci askere gönderiyor bu savaşta kullanmak için?"

Ergil'in araştırmayı hangi paralarla nasıl yaptığı tartışıldı ama rapor değerlendirilmedi. Rapora ilk açıklama DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'den geldi:

"Araştırmayla ilgim yok!"

Buna karşın ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz raporun hükümetin arzusu ile gerçekleştirildiği konusunda ısrar etti ve raporun daha önce CIA tarafından hazırlanan bir raporu anımsattığını söyledi. DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit, raporda Türkiye'de karanlık ve karamsar bir tablonun oluşması için

özel bir çaba harcandığını öne sürdü. MHP Lideri Alparslan Türkeş ise rapora tepkisini 'bilimsel değil' diyerek gösterdi.

Prof. Ergin 2006'da da "Türkiye Sorunlu Güneydoğu: Fırtınanın Gözünde Demokrasi" adlı Kürt illerinde yapılan bir başka araştırmanın daha altına imza attı. Bu rapora ilişkin ilk değerlendirmeyi de kendisi yaptı:

"Rapordan önemli sonuçlar çıktı, ama bunları değerlendirecek siyasi idare yok."

Ergil'in "Türkiye Sorunlu Güneydoğu: Fırtınanın Gözünde Demokrasi" adlı araştırması Diyarbakır, Şırnak, Batman, Bingöl, Van ve Dersim'de de 8 bin kişiyle Batı'da da Tekirdağ'ın Çorlu ile Manisa'nın Salıhlı ilçesinde 5 bin civarında kişiyle görüşülerek yapıldı. Araştırmanın amacı, "Güneydoğu halkı kavgaya mı meyilli, demokrasiye mi" bunu öğrenmekti:

- √ 'Kürt sorunu nedir?' diye sorduğunda Kürtlerde net bir söylem, cevap yok.
- √ Türk iktidarından kaynaklı bir sorun var. İktidar, Kürt sorununu çok yönlü, ekonomik, kültürel, sosyal olarak görmüyor; sadece güvenlik sorunu olarak görüyor, güvenliğe havale ediyor.
- √ Doğu Batı'ya nazaran daha yoksul, Doğu Batı'ya oranla daha az gelişmiş ve Doğu Batı'ya oranla daha genç nüfusa sahip. İnsanlar şiddeti istemiyorlar ama kendini ifade etme yolu olmadığı için şiddete başvuruyorlar, kendini ifade etmenin başka yolları olsa şiddete başvurmazlar.
- √ 'Kendinizi nasıl ifade ediyorsunuz?' sorusuna, yüzde 43 Kurmanci, yüzde 22 Zaza, yüzde 21 Türk, yüzde 9,7 Arap, yüzde 6 diğer,
- √ 'Ülke yönetimine katılıyor musunuz?' sorusuna; Kürt illerinde katılıyorum oranı yüzde 44, Batı'da bu oran yüzde 46,

- √ 'Ülke yönetimine, seçtiklerinize güveniyor musunuz?' (Kürt illerindeki bu soruya, seçtikleri belediye başkanları üzerinden cevap verdiler.) Cevap; Kürt illerinde evet oranı yüzde 60, Batı'da yüzde 44,
- √ 'Demokrasi adalet sağlıyor mu?' sorusunun cevabı birbirine yakın çıktı: Yüzde 38 ila yüzde 39 gibi evet,
- √ 'Demokratik mi yoksa dinî rejim mi istiyorsunuz?' sorusuna; Kürt illerinde yüzde 70, Batı'da yüzde 91 demokratik rejim istiyoruz diye cevapladılar.
- √ 'Nitelikli bir diktatör istiyor musunuz?' sorusuna Kürt illerinde yüzde 68, Batı'da yüzde 66 hayır cevabını verdiler.
- √ 'Düşünce ve ifade özgürlüğü, iş ve aş kadar önemli midir?' sorusuna Kürt illerinde yüzde 86, Batı'da yüzde 74 evet dediler.
- √ 'Terörizm insanların çıkarlarına hizmet eder mi?' sorusuna Kürt illerinde yüzde 72, Batı'da yüzde 67 hayır cevabı verdiler.
- √ 'Kadın ve erkek eşit olmalı mı?' sorusuna Kürt illerinde yüzde 85, Batı'da yüzde 87 evet deniyor.
- √ 'Kadın başbakan ya da milletvekili olmalı mı?' Kürt illerinde yüzde 85, Batı'da yüzde 88 olmalı diyor.
- √ 'Yarın dünden daha mı iyi olur?' sorusuna ise Kürt illerinde yüzde 63, Batı'da 69 evet diyor.

İki raporun karşılaştırılması

Ergil'in birinci raporundan iki önemli sonuç çıkartmak mümkün; resmi çevreler bunu o dönemde kabul etmeseler de. Birincisi, bütün anayasal düzenin; ikincisi, onun ürettiği yasak kültürün değişmesi gerektiği yönünde.

İlk raporda iki de temel bulgu var:

- √ Birincisi; bölgedeki halkın yüzde 90'ı PKK ile bağımsız bir Kürdistan'a varmak istemiyor. Ama PKK'yı Kürt kimliğinin ve Doğu Anadolu'nun sorunlarının dile getirilmesi için bir siyasi araç olarak görüyor.
- √ İkincisi; halkın büyük çoğunluğu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaya itiraz etmiyor, ama Kürt olarak Cumhuriyet'in vatandaşı olmak istiyor.
- √ Ayrıca PKK, Kürt sorununda bir sonuçtur; neden değil. Dolayısıyla PKK ile Kürt sorunu bir arada değerlendirilmediği için sorun çözümsüz kalıyor.
- √ Bu yüzden Doğu ve Güneydoğu'nun bütünleşmesi ve ülkenin bütünlüğüne entegre edilmesi, etnik bir kimliğe dayandırılmaması gereken vatandaşlık için, gerekli olan değişiklikler yapılmıyor, buna direnç gösteriliyor ve gerilim sürüyor.

İkinci raporda da iki belirleyici unsur göze çarpıyor:

- √ Birincisi; Kürtlerin, Türkiye Cumhuriyeti bütünlüğü içerisinde Avrupalı olma istemi. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin önünü kapatmak isteyenler Kürt sorununun çözümünü de her zaman engellediler. Bu da gerçekte bu ülkenin bölünmesine neden olacak bir dirençtir.
- √ İkincisi ise; toplumun iki kesimi de geçmişle yüzleşmeye, olanı biteni affetmeye hazır. Çünkü kendilerini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak tanıtan çok önemli bir kesim var. Eğer yurttaşlık vurgusu etnik kimliğe değil, bugün Anayasa'da olduğu gibi eşit yurttaşlığa göre olursa bu kesim Türkiye Cumhuriyeti kimliği üzerinden bir yurttaşlar kardeşliği geliştirecek. Bu çok önemlidir. Bunun Kürtler arasında da istendiği görülüyor.

İkinci rapordan çıkan sonuçlar:

- ✓ Türkiye iç içe iki toplum barındırıyor: Biri daha modern ve seküler, diğeri daha geleneksel ve dindar.
- ✓ Tüm farklara rağmen 'Sorunlu Doğu' yine de demokrasiye destek veriyor. Sonuçlarından pek memnun olmasalar da onun ilkelerine inançları sürüyor.
- ✓ Ülkenin doğusu batısından daha dindar ama dinin özel alana ait olmasını, kamu alanına taşınmasını istemiyor.
- ✓ Doğu'nun dine ilişkin görüşleri, demokrasinin temel ilkeleriyle çelişmiyor.
- ✓ Doğu kültürel olarak daha muhafazakâr fakat toplumsal düzeyde hoşgörü ve siyasal olgunluk açısından Batı'yla yarışabilecek kadar modern değerlere sahip.
- ✓ Kürt siyasetçileri sorunu tanımlamak ve çözüm üretmekte yetersiz kalmakta. Kimse doğru dürüst bir tanım koyamıyor, sistematik bir yorumda bulunamıyor ve hemen hepsi devleti suçluyor ve çözümü yine devletten bekliyor.

Ergil, aslında 13 Şubat 1999'da Toplumsal Sorunları Araştırma Vakfı (TOSAV) Başkanı sıfatıyla 'Demokratikleşme ve Kürt Sorununun Çözümü İçin Yeni Bir Anayasal Düzen Teklifi' isimli bir rapor daha hazırladı. Bu raporda da Kürt realitenin kan döküldükten sonra fark edildiği, bu realitenin hukuken tescil edilmesi, çoğulcu siyaset ve çok kültürlülük esaslarına dayalı yeni bir anayasa düzenlenmesi, Meclis'te, temsilciler meclisi yanında İller Meclisi oluşturulması gibi tespit ve önerilere yer verildi.

Doğu Ergil: "Benim Türklükten başka bildiğim bir kimliğim yok."

O bir asker çocuğu. Turancı, Topçu Kurmay Albay Ratib Erbil'in oğlu. Türkiye'nin sadece doğusunu değil, dünyanın

doğusunu isteyen askerlerden... Doğu Ergil ise kendisini 'standart bir tipoloji' olarak tanımlıyor.

Bir söyleşisinde; Beyoğlu'nda Rum'u, Ermeni'si, Türk'ü bir arada, birinin diğerini Ramazan'ında akşam yemeğine götürdüğü, diğerinin ötekisini Paskalya Yortusu'nda ziyaret ettiği bir zenginlik içerisinde nasıl büyüdüğünü anlatır. Türkiye'yi çocukların oynadığı ışıklı dönen rengârenk kaleyskopu benzetir. Neredeyse Anadolu'nun her bölgesinde okur; Çanakkale, Merzifon, Trabzon, Kayseri... Tarsus Amerikan Koleji'ni kazanır. Ankara Koleji'ne girer, üniversiteyi birincilikle bitirir.

O hem Türk, hem Müslüman, hem Sünni hem de Hanefi'dir ve ekler: "Benim Türklükten başka bildiğim bir kimliğim yok."

SENDİKALAR:

“Bütçe açığının temel sebebini Kürt sorunu için yapılan harcamalar oluşturuyor”

Türkiye’de Kürt sorunu sendikaların da ilgi alanına girdi. İlk rapor 1993 yılında Türk-İş tarafından kaleme alındı.

1993’ün başında Münir Ceylan, Sabri Özdeş, Murat Aytemiz, Nuri Çelebi, Türk-İş adına Doğu ve Güneydoğu gezisine çıktı. Diyarbakır, Bitlis, Nusaybin, Cizre, Şırnak, Batman, İdil, Ağrı, Van, Erzurum’a giderek incelemelerde bulunan sendikacılar, gezi sonrası ‘Doğu ve Güneydoğu İncelemeleri’ başlıklı bir rapor kaleme aldı.

15 Şubat 1993’te Türk-İş Başkanlar Kurulu’ndan sonra Türk-İş’e bağlı Belediye-İş Sendikası Genel Başkanı Fuat Alan ile Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Münir Ceylan ayrı ayrı düzenledikleri basın toplantısında Güneydoğu’da yaptıkları incelemelerin ardından Kürt sorununa ilişkin raporlarını açıkladılar. Alan ve Ceylan’ın bölgede halkın korku ve endişe içinde olduklarını belirttikleri raporda şu bilgilere yer verdiler:

Bölgede faili meçhul cinayetler dikkat çekiyor.

✓ Koruculuk sistemi yeni yaralar açıyor.

✓ Bölge halkının, Türkiye’nin bölünmesi yönünde bir arzusu yok.

✓ Bölgede yaşanan sorunlar, bölge halkının kültürel gelişiminin önünde büyük bir engel oluşturmakta.

✓ Kürtlerin etnik kimliğine saygı duyulmalı ve kültürel kimliklerini geliştirmeleri önündeki engeller kaldırılmalı.

✓ Bölge halkı, devletin kamusal hizmetlerinden eşit şekilde yararlanmak istiyor.

√ TC, farklı etnik kökenlerden gelen milyonlarca insanın bir arada yaşamasını ana ilke olarak kabul etmiştir.

Sendikal çevreden Türk sorununa ilişkin ikinci rapor 3 yıl sonra Hak-İş Konfederasyonu tarafından hazırlandı. 1996'da 'Güneydoğu Raporu' başlığı ile kamuoyuna açıklanan raporda şunlar yer aldı:

√ Soruna, ulus-devlet zihniyetinin dayatmacı mantığı ile bakıldı.

√ Bölgedeki köylerden 2.900'ü boşaltıldı.

√ Bütçe açığının temel sebebini, Kürt sorunu için yapılan harcamalar oluşturuyor.

√ Silah, mühimmat, koruculuk ve OHAL tazminatı için her yıl birkaç yüz trilyon lira ayrılıyor.

√ Kırdan kente olan göçü zorlayan nedenler ortadan kaldırılmalı.

√ Koruculuk sistemi, sorunun çözümünde doğru bir araç değil; aksine, ileri süreçte devletin uğraşması gereken bir sorun haline dönüşecek.

√ Tüm Türkiye'de yeniden yapılanma olmalı. Yeni yapılanmanın özünü demokratikleşme, özgürlükler ve bütün kesimlerin örgütlülüğü oluşturmali.

TÜSİAD: İsim bir kişilik hakkıdır

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği'nin (TÜSİAD) içinde Kürt sorununa ilişkin değerlendirmelerin de yer aldığı "Demokratikleşme Perspektifleri Raporu"nu Prof. Dr. Bülent Tanör hazırladı.

Bu raporda Tanör; Türkiye'nin, demokratikleşme sorununun ayrıntılı bir fotoğrafını çekmiş, özellikle hukuksal alanda, demokratikleşme açısından sorunları saptayıp, bu sorunları çözümleyip, somut önerilerde bulunmuştu.

1 Ocak 1997'de 183 sayfalık rapor kamuoyuna açıklandı. Sıkıyönetim uygulamalarından 12 Eylül'e, Genekurmay'dan MGK'ya, işkence gibi suçlardan düşünce suçlarına kadar uzanan raporda Kürt sorunu da alt başlıklardan biri olarak ele alındı. Raporda, Kürt sorununun çözümüne ilişkin şu değerlendirmeler yer aldı:

- √ İsim bir kişilik hakkıdır. Devletin buna müdahalesi belli sınırlar içinde (genel ahlak, çocuğun korunması) yersizdir. Ad koyma serbestliği tanınmalıdır.
- √ Yerleşim yerlerinin isimleri, halkın vermiş olduğu adlarla anılabilir.
- √ Anayasa'nın 26 ve 28'inci maddelerindeki yasaklanmış dillere ilişkin hükümler yürürlükten kaldırılmalıdır.
- √ Anayasaya göre 'Türk devletine vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkes Türk'tür. Anayasanın bu hükmü korunmalıdır.' Bu ifadeden 'Türkiye'de herkes Türk'tür' ya da 'Türkiye'de Kürt yoktur' anlamı çıkarılamaz.
- √ Milli Güvenlik Kurulu anayasal kuruluş olmaktan çıkarılmalıdır. Yasal ve anayasal dayanağı bulunmayan, yarı askerî bir rejime yol açma olasılığı da yüksek. Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği kaldırılmalıdır. Genekurmay Başkanlığı Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanmalıdır. Genekurmay Başkanı Milli Savunma

Bakanı'nın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanmalı, görev ve yetkileri kanunla düzenlenmelidir.

Halis Komili'nin başkanlığındaki TÜSİAD, 20 Ocak 1997 tarihinde raporu TBMM'ye sundu. Tanör'ün raporu 1999 ve 2006'da tekrar güncellendi.

TÜSİAD 2001'de 3. kez hazırladığı "Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri ve AB Kopenhag Siyasal Kriterleri - Görüşler ve Öncelikler" başlıklı rapor, 21 Mayıs 2001'de düzenlenen basın toplantısıyla kamuoyuna sunuldu.

TÜSİAD Başkanı Muharrem Kayhan döneminde, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Süheyl Batum ve Prof. Dr. Seyfettin Gürsel tarafından hazırlanan rapor, kısa, orta ve uzun vadeli siyasi kriterleri içermektedir.

10 maddelik rapor, düşünce özgürlüğünden seçim sisteminin antidemokratik yapısına kadar birçok temel konuyu kapsamaktaydı:

- ✓ AB reformları hızlandırılmalı; MGK'da sivil üye sayısı artırılmalı, idam cezası kaldırılmalı, insan hakları iyileştirilmeli, işkenceyi önlemek için yasal iyileştirmeler yapılmalı.
- ✓ Ulusal Program'da kültürel hakların iki önemli konusu olan anadilde eğitim ve televizyon-radyo yayını konusunda açıklık yok. Kültürel haklar tanınması için gerekli değişiklikler yapılmalı.
- ✓ Seçim sistemi yenilenmeli, siyasi partilerin seçim ittifakına olanak verilmeli, baraj makul bir seviyeye indirilmeli, nispi takviyeli, iki turlu, dar bölge sistemi getirilmeli.
- ✓ Anayasa, Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Kanunu'nda yasal düzenlemeler yapılmalı.
- ✓ Anayasa'daki dil yasakları ve mevzuattaki öteki sınırlamalar kaldırılmalı.

Tanör'ün ilk iki raporunda 'Kürt Sorunu' başlıklı özel bir bölüm bulunurken, Süheyl Batum ve Prof. Dr. Seyfettin Gürsel tarafından hazırlanan raporda Kürt sorunu 'Kültürel Yaşam ve Bireysel Özgürlükler' adı altında ele alındı.

10 yıl sonra....

2006 yılı Aralık ayında TÜSİAD Tanör'ün Demokratikleşme Raporu'nu bir kez daha güncelledi. Rapor, ilk iki raporu hazırlayan ve 2002 yılında vefat eden Prof. Dr. Bülent Tanör'ün anısına adandı.

'Türk Demokrasisi'nde 130 yıl' başlıklı raporda, aradan geçen zamanda demokratikleşme adına atılan adımlar, ilk iki rapordaki istekler çerçevesinde ele alındı.

Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Zafer Üskül tarafından hazırlanan raporda, Tanör'ün gerçekleşmeyen önerileri tekrar edildi ve yeni öneriler getirildi.

Raporun "Kürt sorunu (Güneydoğu sorunu)" başlıklı bölümünde şu tespit ve çözüm önerileri yer aldı:

- √ Yapılan yasal düzenlemeler sonucunda anadilde öğretim sorununun ortadan kalktığı söylenemez. Anadil öğretiminin resmi dil yanında, en azından seçmeli ders olarak okutulmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.
- √ Siyasi partilerin; ırk, din, mezhep, dil farklılığına dayanan azınlıkların bulunduğunu ileri süremeyecekleri, aynı zamanda azınlık yaratma amacı güdülemeyeceğini ve partilerin toplantı ile yayınlarında Türkçe'den başka dil kullanılamayacağını öngören Siyasi Partiler Kanunu'nun 81'inci maddesi bütünüyle kaldırılmalıdır.
- √ 10 yıl öncesine göre Türkiye'de demokratikleşme alanında atılan olumlu adımlara da yer verilen raporda, 10 yıl önce gündeme getirilen özel isimlerin korunması, dil yasaklarının kaldırılması, basın, yayın ve sanat ürünlerine yönelik düzenlemelerin gerçekleştiğine dikkat çekildi.

TESEV:

“Göç edenler PKK ile devlet arasında kaldı”

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı’nın (TESEV), ideolojik temelli sorunsallar ve kurumsal yapıya yönelik kapsamlı araştırma paketlerinin çoğunda Kürt sorununa ilişkin tespit ve önerileri görmek mümkün.

Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da köylerini terk eden vatandaşların sorunlarını ele aldığı “Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası” bu raporlardan biri.

TESEV’in Demokratikleşme Programı kapsamında Dilek Kurban, Deniz Yüksek, Ayşe Betül Çelik, Turgay Ünal ve A. Tamer Aker’in hazırladığı rapor, 2006’nın Temmuz’unda kamuoyuna sunuldu.

299 sayfalık raporda, “Yerinden Edilme Sorunu Konusundaki Uluslararası İlke ve Uygulamalar”, “Türkiye’nin Yerinden Edilme Sorunu: Sorun, Mevzuat ve Uygulama”, “Türkiye’de Yerinden Edilme Sorunu Hakkında Ulusal ve Uluslararası Kurum ve Kuruluşların Yaptıkları Çalışmalar”, “TESEV Araştırma Grubu’nun Türkiye’nin Yerinden Edilme Sorunu Konusunda Yaptığı Alan Araştırmaları” başlıkları yer alıyordu.

Diyarbakır, İstanbul, Batman ve Hakkari’de yürütülen çalışmanın konusu ise, “Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde, 1984 - 1999 yılları arasındaki çatışmalı dönemde bireylerin ve ailelerin istemleri dışında yaşadığı göç” olarak belirlendi.

Göç edenlerin iki gruba ayrıldığı raporda, bunlar “ülke sınırları içinde yerinden ayrılanlar, yani ‘yerinden edilmiş kişiler’, başka bir ülkeye göçenler, yani zorunlu göç edenler” şeklinde tanımlandı.

- √ Raporda, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da köy ve ilçelerinden göç edenler, "çatışma" nedeniyle, 'zorunlu göç edenler' grubunda yer alıyor.
- √ Yerlerinden edilen kişilerin başka ülkelerdeki hemşerileri ile yarattıkları dayanışmadan da bahsedilen raporda, "Benzer bir şekilde çatışma ortamının yarattığı 'yerinden edilme' sürecinin Türkiye'den Avrupa ülkelerine yönelik Kürt sığınmacı akını ve Avrupa'daki Kürt diasporasını beslediğini söylemek de mümkün" denildi.
- √ Göçün ana nedenleri arasında, "ekmek istemek için zaman zaman köylerine gelen PKK üyeleri ile PKK'ya yardım etmemeleri konusunda ısrar eden güvenlik güçleri arasında kalmak ve bu durumun yarattığı güvenlik kaygısı" gösterilmiş. Diğer nedenler, silahlı çatışmaların etkisi ve insan hakları ihlalleri olarak belirtilmiş.
- √ Koruculuk sisteminin köylerde güven yaratamadığının belirtildiği raporda, Mart 1985-Nisan 2006 arasında 5 bin 139 köy korucusunun suç işlediği ve 868'inin tutuklandığı bilgisine de yer verildi.
- √ Raporda; Diyarbakır, İstanbul, İzmir gibi illere göç eden ailelerin sorunlarına da dikkat çekildi. Göç eden ailelerin, "Kürt" olmaları nedeniyle, ayrımcılığa maruz kaldığı belirtilirken, bazı semtlerde ev bulamadıkları, bazı ev sahiplerinin ise "Kürtler çok çocuklu olur" önyargısı ile ev kiralamak istemediği, raporda değinilen diğer konular arasında yer aldı.
- √ Ailelerin çocuklarının emeğini geçim stratejisi olarak gördüğü vurgulanan raporda; 1990'dan bu yana sokakta çalışan çocukların, uçucu madde ve kapkaç suçlarına karıştığı kaydediliyor.
- √ Raporda, Diyarbakır olaylarında çocukların molotof kullanması ile gündeme gelen şiddet konusu ise, "1990'ların

başında köylerinin boşaltılmasına şahit olan çocukların yaşadığı büyük travma"ya bağlandı.

- √ Raporda, zorla yerinden göç ettirilen ailelerin yeniden toplumla barışabilmesi için çözüm önerileri de bulunuyor. Öneriler, "sosyal dışlanmaya yurttaşlık hakları meselesi olarak bakılması, kentlerde istihdam alanları yaratılması, küçük işletmeciliğe yönelik kredi imkânları oluşturulması, çocuk emeğinin sömürüsünün önlenmesi için rehabilitasyon programları yaratılması" şeklinde özetlendi.

GÜNSİAD:

“Göçün nedeni siyasaldır”

Diyarbakır'daki nüfus, tarım, sanayi, banka, döviz, altın, ticaret odası ile esnaf ve sanatkârlar odaları ile organize sanayi bölgesinin durumunun ele alındığı bir rapor da Güneydoğu Sanayici ve İşadamları Derneği (GÜNSİAD) tarafından hazırlandı.

1997'de GÜNSİAD'ın raporunda Diyarbakır'ın ülke ekonomisi içinde hak ettiği yere ulaşabilmesi için Olağanüstü Hal yerine Olağanüstü Ekonomik Hal'in ilan edilmesi savunuldu. Diyarbakır'ın ilk çağlardan beri bir ticaret merkezi olma işlevini gördüğü hatırlatılan raporda, hükümetlerin bunu göz önünde bulundurması gerektiği vurgulandı. Raporda şu bilgilere yer verildi:

- ✓ Son yıllarda kırsal kesimden ve çevre illerden Diyarbakır'a yoğun göç gözlenmektedir. Göç sebebiyle artan nüfus artışı 1 milyon 600 bin ile 2 milyon arasında değişmektedir.
- ✓ Diyarbakır'dan gidenler ise İstanbul, İzmir, Kocaeli, Bursa, Antalya, Mersin, Adana, Manisa ve Aydın gibi illere göç ediyor. Göçün en önemli nedenleri ise siyasi, ekonomik ve toplumsal olaylardır.
- ✓ Bölgedeki toprak dağılımı ve mülkiyetler belirli aileler ve aşiretlerin elinde. Diyarbakır'da hane halkının ancak yüzde 1,8'i 2.500-5.000 dekar toprak işleyen grupta yer almakta ve tarım topraklarının yüzde 21,9'unu kullanmaktadır.
- ✓ Hükümetlerin söylevleri ve uygulamaları arasındaki fark, yarım kalmış yatırımların tamamlanamaması ve faaliyete girememesi bölgenin kalkınmasına engel olmaktadır.

- √ Bölge ve Diyarbakır bazında iktisadi anlamdaki yaklaşım anlayışı, yatırımcıların canlandırılması için parasal kaynağın ayrılmaması, bölge ile ilgili alınan iktisadi karar ve çıkarılan kanunların uygulanmaması, yatırımların gelişimini zamana yayarak sorunun kendi dinamizmi içinde çözülmesini beklemek anlayışı, bölgede üretilen enerjiden bölgenin yeteri kadar faydalandırılmaması da kalkınmanın önündeki engellerdir.
- √ Yerli ve yabancı sermayeyi bölgeye teşvik etmek amacıyla 10 yıllık vergi muafiyeti tanınmalı.
- √ Devlet tarafından sigorta güvencesi verilmeli.
- √ Olağanüstü Hal (OHAL) yerine 'Olağanüstü Ekonomik Hal' (OEHAL) ilan edilmelidir.
- √ Durgun olan inşaat sektörünü canlandırmak için kooperatiflerde yüzde 40 olan kredilendirme seviyesi indirilmeli.
- √ İhalelerle ilgili ödenekler serbest bırakılmalı.
- √ Sanayideki mevcut tesislerin verimli çalışması için elektrik şebekeleri yenilenmeli, bölgede üretilen elektriğin yerel tüketim fiyatı ucuzlatılmalı.
- √ Bölgede yoğun göç alan illerin bütçeden aldığı paylar hâlâ aynı. Bunlar yükseltilmeli.
- √ Düşük kapasiteyle çalışan, yarım kalmış ve kapalı olan yatırımların faaliyete geçtiği durumda Diyarbakır bazında yaklaşık 5.500 kişiye iş imkânı sağlanabilecektir. 54. Hükümet acil kredi talebine yanıt vermeli.
- √ Bölge koşulları nedeniyle üretimdeki firmalar yüzde 40 - 60 arasında kapasite ile çalışıyor. Kredi verilmemesi nedeniyle sadece Diyarbakır'da 126 işletme faaliyete geçemedi. 144 firma finans ve personel nedeniyle düşük kapasitede çalıştı. Bölgede 136 tesis üretime geçmek için acil kredi bekliyor.

Bölgeden çıkan raporların hemen hepsi özetle şunu diyor:

- ✓ Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Türkiye nüfusunun üçte biri yaşıyor.
- ✓ Güneydoğu'da cereyan eden "düşük yoğunluklu savaşın" Türkiye'ye çıkarttığı toplam maliyet topyekûn bir savaştan çok daha ağır.
- ✓ Yoksulluk, işsizlik, topluma yabancılaşma ve dışlanma duygusu, gelecekte umutsuzluk ve kötü yaşam koşulları, bu bölgedeki insanımız için yasadışı örgütleri ve tepkici siyasi akımları çekim merkezi haline getiriyor.
- ✓ Doğu ve Güneydoğu sosyal patlamanın eşiğinde.
- ✓ Tarım ve hayvancılık yok oldu.
- ✓ Boşaltılmış köy sayısı 3.185; 3 milyonun üzerinde insan bölgeden göçtü.
- ✓ Bu insanların 370 bini köylerine dönmek istiyor ama dönemiyor.
- ✓ Bölgede binlerce okul kapalı, öğretmen açığı ise 15.460; on binlerce çocuk yıllardır öğretmen yüzü görmüyor.
- ✓ Güneydoğu'da insan kalmadı, köyler boşaldı, bunların bir kısmı öldü, bir kısmı göçtü, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin gibi kentlere doldular...
- ✓ Sadece İstanbul'un nüfusu Güneydoğu'daki göç dalgasından sonra yani 1985'den sonra ikiye katlandı.
- ✓ 1993'ten sonra bir daha ikiye katlandı. Ve sadece göç edenlerin sayısı 1.4 milyonu buldu. Bir o kadarı da bütün Türkiye'ye yayıldı...

Yani?

Yani, tarihi kendinde saklı bir coğrafya çoktan 'göç'tü aslında...

Güneydoğu için 1997'nin öneminin büyük olduğu kesin. Arşivleri şöyle bir karıştırdığınızda, 1997'nin Güneydoğu için yurtiçinde ve sınır ötesinde sürdürülen terörle mücadelenin yanı sıra, sanayileşme ve kalkınmaya ilişkin adımların atıldığı, bölgenin ekonomik kalkınmasıyla ilgili çalışmaların yoğunlaştığı bir yıl olduğunu görüyorsunuz...

Peki, 1997'de ne olmuştu?

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Başbakan Mesut Yılmaz, Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi'nde 22 fabrikanın temel atma ve 2 fabrikanın açılış törenlerine katıldı.

Bakanlar Kurulu Siirt'te toplandı.

Migros Diyarbakır açıldı.

Doğu Holding, bölgedeki işsizliği azaltmak amacıyla Doğu ve Güneydoğu bölgesine yatırım kararı aldı.

Diyarbakır'da 2. Organize Sanayi ile serbest bölgelerinin kurulması kararlaştırıldı.

Diyarbakır'da işsizliği azaltmak ve iş sahaları açmak amacıyla "İşsizler Holding"i kuruldu.

Batman ve Bingöl'de Olağanüstü Hal sona erdirildi.

Ünlü İngiliz firması Rolls Royce, Mardin'de enerji üretmek amacıyla yatırım yapmayı kararlaştırdı.

BM ile "Yoksulluğu Önleme Zirvesi" Diyarbakır'da yapıldı.

Bölgede kaçak elektrik kullananların faiz borçları affedildi. Af, 4 ay süre içinde borcunu kapatanları kapsadı.

GAP pamuğu, bölgede ilk defa pamuk toplama makinesiyle toplandı.

Japon işadamları, GAP bölgesindeki yatırımlarla ilgili olarak bölgeye geldi.

Dedeman ve Doğu Holding ortaklığı ile Diyarbakır'da 4 yıldızlı otel kurulması kararlaştırıldı.

Toprak Holding, Lice'de yeni bir salça ve makarna fabrikası kurma kararı aldı. Ancak Güneydoğu'nun 1997'deki kalkınma hayali 2000 yılında kapısına kilit vurulan fabrikalarıyla yerle bir oldu.

Terörün vurduğu Güneydoğu'yu bu kez devlet vurmuş, Siirt'te 12 fabrikanın kapanması, inşaat halindeki 5 tesise kilit vurulması üzerine gözler yine Güneydoğu'ya çevrilmişti.

Güneydoğu'ya yönelik üretilen politikalardan geriye ne kaldı dersiniz?

Bölgenin demografik, ekonomik ve etnik yapısında meydana gelen değişimi durmadan rapor eden siyasiler, işadamlarının bölgeye yönelik projeler üretmesini isteyen hükümetler ve bütün bunlara durmadan muhalif olan, kendileri de bir dönem hükümet olmuş muhalefetler...

TÜRK TABİPLER ODASI:

“Bölgede sağlık sorunları PKK’dan daha tehlikeli tablo çiziyor”

1996’da Türk Tabipleri Birliği, Güneydoğu sorununa kendi alanında el attı. TTB’nin bölgenin sağlık sorunlarını konu alan raporu, PKK teröründen bin kat daha vahim bir tablo çiziyordu.

Türk Tabipleri Birliği bünyesinde olan Halk Sağlığı Gezici Asistan Eğitimi, 1-7 Temmuz 1996 tarihleri arasında Diyarbakır, Batman, Mardin, Şanlıurfa ve Adıyaman illerini kapsayan bir gezi düzenledi.

Gezi sırasında bölgeyi tam olarak yansıtacak verilere ulaşamamakla birlikte gezilen kurumlarda görüşülen yetkililerden alınan görüşler ve yapılan gözlemler sonucunda genel bir değerlendirme yapılmaya çalışıldı.

Gezi sonrası Güneydoğu’da sağlık koşulları ile ilgili raporu Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim dalından Dr. Melikşah Ertem, Dr. Mansur Özcan, Dr. Ali Ceylan ve gezinin eğitim sorumlusu ise Prof. Dr. Necati Dedeoğlu kaleme aldı

İşte o rapor...

1- Bölgenin sosyo ekonomik durumu

- ✓ Bölgede ekonomik nedenlere bağlı olarak önceden var olan köyden kente göç, son 5 yıl içerisinde yaşanan güvenlik sorunu nedeniyle artmıştır. Bu da gecekondulaşmayı artırmıştır.
- ✓ Şanlıurfa’da gecekondulaşma oranı yüzde 65 olarak belirtilmiştir. Kırdan kente göçün bu kadar yoğun olması sonucu bölgenin önemli geçim kaynağı olan hayvancılık yok olmak üzeredir.

- √ İstek dışı ve yoğun göç kırsal alanda üretici olan insanları kentte tüketici durumuna düşürmüştür. Yoksulluk ve işsizlik artmıştır. Sonuçta seyyar satıcılık, çek-çek taşımacılığı, işportacılık gibi alternatif geçim yolları zorunlu hale gelmiştir.
- √ Çevreyi olumsuz etkileyen ahırlar, gübrelikler, tandır ekmeği fırınları gibi gecekondulaşmanın tipik özelliklerini kent merkezlerinde sıkça görmek olasıdır. Bu köy kültürü belirtileri, kentin ana caddelerinin hemen arka sokaklarından başlayarak kendini göstermektedir. Batman il merkezinde 2.000, Şanlıurfa'da 2.500, Diyarbakır'da ise 1.500 ahır bulunduğu belirtilmiştir.
- √ Gecekonduların, şehrin ulaşımı güç yerlerinde ve sokak aralarının dar olarak yapılması nedeniyle buralara altyapı hizmetlerinin götürülmesi olanaksız hale gelmektedir. Diyarbakır'da Suriçi semtinde sokak aralarının dar olması kanalizasyon ve su şebekesindeki arızaların onarımını güçleştirmektedir. Şanlıurfa'da Eyyübiye Mahallesi'ne su, elektrik pompaları ile güçlkle ulaştırılmakta, su boruları ise toprağın üstünde açıkta durmaktadır.
- √ Göçe bağlı olarak sağlıksız konutlarda birden fazla aile birarada yaşamaktadır. Diyarbakır'ın Ebn-ü Sen semtinde 1-2 odalı evlerde 2-3 aile bir arada yaşamaktadır. Ortalama hane halkı sayısı 7.1'dir.

Eğitim ve Dil Sorunu:

- √ Bölge halkının çoğu okur - yazar değildir. Okuma yazma oranı erkeklerde yüzde 65, kadınlarda yüzde 34. 1990 nüfus sayımı sonuçlarına göre Diyarbakır'da 6 yaş ve üzeri nüfusun yüzde 43,7'si okuma yazma bilmemektedir.
- √ Dil sorunu sağlık personeli ile halkın iletişimini güçleştirmektedir. Özellikle bölge dışında olan sağlık personeli, hasta ile iletişimde zorluk çektiğini ifade etmektedir.

√ Hekimlerin yarısından fazlası hasta ile iletişim kurarken üçüncü bir kişiye ihtiyaç duymaktadır. Yine bu hekimlerin çoğu hastaya yeterli düzeyde yararlı olmadıklarını ifade etmektedirler.

Gelenek ve Görenekler:

√ Bölgede aşiret yapısı hâkimdir. Bu aşiret yapısı devlet kurumlarındaki yönetici kadrolara da yansımaktadır. Geleneksel geniş aile yapısı kent merkezinde de sürmektedir.

√ Belirli mahallelerde yine aynı köy ve ilçelerden gelen aileler oturmaktadır. Akrabalık ilişkileri ve köydeki yaşam biçimleri aynı şekilde devam etmektedir.

√ Kadınlarda evlenme yaşının düşük oluşu (ortalama 16) sık aralıklarla ve çok doğum, ana-çocuk sağlığını olumsuz etkilemektedir.

2- Alt yapı ve çevre

İçme ve Kullanma Suyu Durumu:

√ Gezilen illerin tümünde temiz içme ve kullanma suyu sorunu olduğu belirtilmiştir. Su şebekelerinin eski olması hem yüzde 40-50 oranında su kaybına hem de kanalizasyon suyu karışmasına sebep olmaktadır.

√ Diyarbakır'da Suriçi'nde sokakların dar olmasının yanı sıra, karmaşık ve eski olması nedeniyle arızanın yerini bile bulmak güç olmaktadır.

√ Şanlıurfa'da 1936'da döşenmiş şebeke ile su verilen semtler vardır.

√ Adıyaman'da su borularının şehre yer üstünden geldiği ve zaman zaman sulama amacıyla ya da kaza ile kırıldığı ifade edilmiştir.

- √ Diyarbakır'da bazı binalarda emici pompalarla su şebeke-
den çekilmekte ve oluşan negatif basınç nedeniyle atık
sular da şebekeye karışmaktadır. Binaların su depoları
yeterince temizlenmemektedir.
- √ Suların dezenfeksiyonu tüm illerde gaz klor ile ve oto-
matik olarak yapılmaktadır. Diyarbakır'da hızlı su
verilmesi nedeniyle bazı noktalarda (Anzela ve
Alıpınar deposu), klorlamadan sonra su bekletilmeden
şebekeye verilmektedir.
- √ Şanlıurfa'da su, ana ve ara depoda olmak üzere iki kez klor-
lanmaktadır. Yağmur suyu drenaj sistemi olmadığından,
su kirlenmesi yağışlı mevsimlerde daha da artmaktadır.
- √ Çermik Başarı köyünde su, kuyulardan temin edilmekte
ve temiz değildir. Sağlık ocağından ferdi klorlama için
klor solüsyonu verilmektedir. Köyde ishal, tifo ve brusel-
la sık görülen hastalıklar arasındadır. Diyarbakır
Büyükşehir Belediyesi su sorununu pilot sorun olarak
belirlemiştir.

Atık Sular:

- √ Gezilen illerin hiçbirinde atık su arıtma tesisi yoktur.
Şanlıurfa'da ise arıtma tesisi çalışmamaktadır. Sıvı atıklar
Diyarbakır'da Dicle nehrine, Batman'da Batman çayına,
Adıyaman'da ise Atatürk Barajı Gölü'ne akıtılmaktadır.
İllerin çoğunda kolektör kanalları eski ve yetersizdir.
- √ Hızlı, çarpık kentleşme ve göç bu yetersizliği daha da
artırmıştır. Diyarbakır'da sur içindeki eski taş kanallar
önemli sorun yaratmaktadır.
- √ Diyarbakır ve Şanlıurfa'da sebze bahçeleri kanalizasyon
suları ile sulanmaktadır. Batman'da İluh deresi,
Şanlıurfa'da Karakoyun deresi, şehrin ortasında akan atık
suların boşaldığı yerlerdir ve kötü görünüm yanında

bulaşıcı hastalıklar açısından önemli kaynak teşkil etmektedirler.

- √ Bu iki belediye bu derelerin ıslahını, ana sorun olarak saptamışlardır. Mardin Belediyesi kanalizasyon şebekesinin yapılmasını, Adıyaman Belediyesi ise konut sorununu pilot sorun olarak belirlemiştir. Bütün il belediyeleri gecekondur ve çarpık kentleşmeyi önlemeyi diğer bir çözülmesi gereken sorun olarak belirlemişlerdir.

Katı Atıklar:

- √ Gezilen bütün illerde evsel katı atıkların zararsızlaştırılması yapılmamaktadır ve geri kazanım yoktur. Çöpler şehir içinde günlük aktarma yerinden Diyarbakır'da 37 km., Şanlıurfa'da 20 km., Mardin ve Adıyaman'da 10 km. uzaklıktaki ana toplama merkezine taşınmaktadır. Toplanan bu çöplerin zaman zaman üzeri örtülmemekte ya da yakılmamaktadır.
- √ Şanlıurfa'da dar sokaklarda motorlarla, Mardin'de ise eşeklerle çöp taşınmaktadır. Vatandaşlar çöp bidonlarını iyi kullanamamakta, çöpleri bidonların dışına bırakmakta, bidonların çalındığı bile görülmektedir.
- √ Hastane atıkları da yine önemli sorunlardandır. Çoğu yerde evsel atıklarla birlikte karışmakta ya da ayrı toplanırsa bile belediye tarafından aynı arabaya alınıp birlikte dökülmektedir.
- √ Tüm illerde çöp biriktirme yerleri, kaçak et kesim yerleri, ahırlar, gübrelikler, bazı yerlerde açıkta akan dereler vektörler için üreme yerleri halindedir.

3- Bölgenin sağlık örgütlenmesi

- √ Gezilen illerin sağlık müdürleri sağlık yönetimi konusunda eğitim almamışlardır. 2 ilde pratisyen hekim, 2 ilde ise

genel cerrahi uzmanı sağlık müdürü olarak görev yapmaktadır. Sağlık müdürlükleri politize kurumlardır.

- √ Sağlık müdürleri, yöneticiliği deneme-yanılma yoluyla öğrenmekte, bu nedenle yönetim konusunda aksaklıklar çıkmaktadır.
- √ Sağlık örgütünün en önemli sorunu personel açığıdır. Ebe ve hemşireler sayı olarak yetersizdir. Hekimlerin ve özellikle pratisyen hekimlerin sayıları yetersiz gibi görünse de asıl sorun hekimlerin çalıştırılmaması, dağılımındaki düzensizlik ve motivasyon eksikliğidir.
- √ Birçok ilçe ve köy sağlık ocakları hekimsizdir. Yöre halkından olan sağlık personeli ve özellikle hekimler periferden çok merkez sağlık ocaklarında çalışmayı istemekte ve bu amaçla politik baskılar kullanmaktadır.
- √ Bölgede süregelen olağanüstü koşullar nedeniyle birçok sağlık ocağı kapalı durumdadır. Diyarbakır'da var olan 67 sağlık ocağından 14'ü, 112 sağlık evinden 97'si personel, altyapı ve güvenlik sorunu nedeniyle kapalıdır. Batman'da aynı oranlar daha da yüksektir. Mardin'de ise 58 sağlık ocağının 18'i, 112 sağlık evinin 96'sı personel yetersizliğinden kapalıdır. Bazı sağlık ocaklarında personel eksiktir. 72.00 nüfuslu Çermik Başarı Köyü Sağlık Ocağı'nda 2 hekim, 1 ebe ve 1 ücretli hizmetli vardır. 12 köy ve 17 mezraya hizmet vermektedir ve hizmet aracı yoktur.
- √ Doğumların yüzde 60'dan fazlası sağlık personeli yardımı olmadan yapılmakta, ikinci doz gebe tetanoz aşısı oranları yüzde 5-8 arasında kalmaktadır.
- √ Sağlık ocaklarında çevreye yönelik hizmetler de yetersizdir. Yapılan klor ölçümleri, mikrobiyolojik su numuneleri, bildirilen ishal olgu sayısına göre çok yetersizdir.

- ✓ Sağlık müdürlükleri genel koordinasyon görevini yapmamaktadırlar. Sağlık ocaklarından gelen verileri derleyip tekrar sağlık ocaklarına sunmamaktadırlar. Ayrıca Sıtma-Savaş, VSD, AÇSAP merkezleri gibi vertikal örgütler sağlık ocaklarıyla iletişim kurmamaktadır. Sonuçta hizmetlerde duplikasyon, kaynak aktarımında yanlışlar yapılmaktadır.

4- Bölgede sık görülen hastalıklar

- ✓ Bulaşıcı hastalıklar halkın sağlığını etkileyen en önemli sağlık sorunlarından biridir. Birinci Sıklıkta Görülen Hastalıklar: İshal, Tifo, Solunum Yolu Enfeksiyonları. İkinci Sıklıkta Görülen Hastalıklar: Hepatit-A, Kızamık, Brusellozis, Amebiasis. Üçüncü Sıklıkta Görülen Hastalıklar: Leishmaniasis, Trachoma, Tüberküloz.
- ✓ Sık görülen hastalıklar listesinde tüm illerde su ve besin kaynaklı hastalıklar birinci sırada gelmektedir. Başlıcaları çocuklarda görülen yaz ishalleri, tifo, sıtma, amipli dizanteri, bulaşıcı sarılık (Hepatit A ve B), kızamık, bruselloz, tüberküloz ve trachomdur. Bu hastalıklar gelişmiş ülkelerde hemen tamamen ortadan kalkmış durumdadır.
- ✓ Bölgede bulaşıcı hastalıkların İllere Göre Dağılımı (1994 yılı verileri): İshal olgusu Diyarbakır, Mardin, Şanlıurfa'da en yüksek düzeydedir. Tifo, amebiasis, kızamık sıklıkla görülmektedir. 1995'te Diyarbakır'da ilk 5 ay içerisinde bildirimi yapılan ishal olgu sayısı 20.666, A.dizanteri 5.242, Tifo 8.789'dur. Mardin'de 4.680 ishal, 1.186 tifo, 300 kızamık, 2.901 sıtma bildirimi yapılmış; Batman'da 995 tifo bildirimi yapılmıştır.
- ✓ Gezilen illerin hiçbirinde atık su arıtma tesisi yoktur. Diyarbakır'da Dicle nehrine, Batman'da Batman çayına, Adıyaman'da Atatürk Barajı Gölü'ne verilmektedir.

Özellikle Diyarbakır ve Şanlıurfa'da sebze bahçelerinin hemen tümü şehrin kanalizasyon suyu ile sulanmaktadır.

- √ Hatta Diyarbakır'da kanalizasyon suyu ile çalıştırılan ve hâlâ faal olan bir un değirmeni bile vardır. Burada bazı kimseler buğday öğütüp un elde etmekte ve ekmek pişirmektedir. Tüm bu olumsuzluklar su ve besin kaynaklı paraziter hastalıklara adeta besiyeri oluşturmaktadır.
- √ Tifo vakaları her yıl artmaktadır. Şanlıurfa'da resmi rakamlar 2.500 olduğu halde, 15.000 civarında tifo olgusu tahmin edilmektedir. Genel cerrahi uzmanları haftada 1-2 tifoya bağlı organ perforasyonu vakası ameliyat ettiklerini belirtmişlerdir.
- √ Hekimler her ateşli hastada laboratuvar tanısı olmadan hemen kloramfenikola başlamaktadırlar. Bu nedenle klinik olarak belirgin olgu bulmak zordur. Tifo ve brusella tanısında kullanılan Lam Agglutinasyon metodunun yüzde 75 dolayında yalancı pozitif ya da şüpheli sonuç verdiği, oysa özellikle sağlık ocaklarında Lam Agglutinasyon sonucuna göre pozitif olgularda hemen tedaviye başlandığı bilinmektedir.
- √ Kayıtların daha düzenli tutulduğu Diyarbakır Şehitlik Sağlık Ocağı bölgesinde tifo olgularının arttığı tespit edilmiştir. Sağlık ocağına 1 ayda 351 şüpheli tifo vakası başvurmuş, Hıfzıssıhha laboratuvarında 1 ayda tespit edilen vaka sayısı ise 392'dir.
- √ Hıfzıssıhha laboratuvarı ile sağlık ocağının aynı bahçe içinde olması ve sağlık ocağının laboratuvar hizmetlerini karşılıyor olması bunda etkili olmuştur (sağlık ocağındaki tifo olgularının yüzde 44'ü bölge içi, yüzde 56'sı bölge dışıdır).
- √ Bölgede sıtma, trahom leishmanyozis ve TBC yeniden patlak vermeye başlamıştır.

- √ Diyarbakır'da 1991'de 1.879 sıtma olgusu tespit edilmişken, bu sayı 1992'de 3.301, 1993'de 16.379, 1994'de 32.074, 1995'de 26.916'lara ulaşmıştır.
- √ Batman'da ise aynı veriler sırasıyla; 412, 1.278, 8.135, 17.861 ve 22.216'dır (Batman'da 1995'te görülen 22.216 sıtma olgusunun 9.000'i bölge dışı olduğu ve özellikle Diyarbakır'dan geldiği bildirilmiştir). Şanlıurfa'da 6.000 civarında sıtma olgusu tespit edilmiştir.
- √ Brusella özellikle Diyarbakır'da olmak üzere bölgede yaygındır. Peynirin çiğ süttten yapılması ve taze peynir tüketimi gelenek halindedir. Mardin ve Şanlıurfa'da artık halkın bilinçlenmeye başladığı, Siverek'de peynirin 60 derece ısıda sıkılarak yapıldığı ve salamura peynir tüketimine önem verildiği ifade edilmiştir.
- √ TBC yeniden artmaya başlamıştır. Diyarbakır'da yeni vaka sayısı 1993'de 222, 1994'de 331, 1995 yılında 498, 1996'nın ilk 3 ayında 232 olarak bildirilmiştir. Mardin'de özellikle Kızıltepe'de TBC'nin arttığı ifade edilmektedir. Göç nedeniyle artan yoksulluk, beslenme yetersizliği, sağlıksız konutlar ve kalabalık yaşamın bunda etkili olduğu ifade edilmiştir.
- √ Midyat ve Dargeçit ilçelerinde bulunan VSD, 500.000 nüfusa hizmet vermektedir. Mardin VSD'de kayıtlı 600 hasta vardır. Bazı hastaların tedaviye gelmediği belirtilmiştir. Hasta takibi ise yapılamamaktadır. Bu görevi sağlık ocağının yapması ve tespit edilen vakaların hastanın bağlı olduğu sağlık ocağına bildirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.
- √ Trahom ve şark çıbanı özellikle Şanlıurfa'da sık rastlanan hastalıklardandır. Gecekondu bölgesinde gezerken çocuklarda hem yeni hem satris bırakmış vakaları görmek olası. Kayıtlarda 17.000 şark çıbanı var. Geçen yıl

4.000 vaka tespit edilmiş. Visseral formuna rastlanmamış, tıp fakültesi ile işbirliği yapılıyor. Hastalık mayıs-haziran aylarında pik yapıyor. İlaçlar ithal ve pahalı. Bakanlık ilaçları 1995 yılının temmuz ayında göndermiş. Bir sağlık ocağı şark çıbanı merkezi olarak çalışmaktadır. Son yıllarda tedavide kriyoterapi yöntemi kullanılmaya başlanmıştır.

- √ Bölge genelinde aşılama hizmetleri yetersiz ve aksamış durumda. 1990'larda aşılama oranları yüzde 90'lara ulaşmış iken bugün yer yer yüzde 20'lere düşmüş durumda (Diyarbakır'da DBT-1 yüzde 35, DBT-3 yüzde 25, kızamık yüzde 25, Mardin'de DBT-1 yüzde 43, DBT-3 yüzde 26, kızamık yüzde 57, BCG yüzde 40, TT yüzde 4, Şanlıurfa'da DTB-1 yüzde 90, DTB-3 yüzde 80, BCG yüzde 15-25). Şanlıurfa'da 14 merkezde BCG yapılıyor, ancak eğitilmiş personel yetersiz olup, uygulama hekimin konuya duyarlılığına bağlı. Kızamık aşı oranı çok düşük olup, salgın beklenmektedir.
- √ Temmuz ayında bile kızamık vakalarına rastlanıyor. Çermik Başarı Sağlık Ocağı'nda soğuk zincire uyulmasına rağmen kızamık aşısı yapılanlarda bile kızamık görüldüğü ifade edilmiştir. Daha önce sağlık ocağı ekibi köylere aşılama yapmış. Bugün bu hizmetler çok aksamış durumda. Ulusal aşı günlerinde aşılama çıkan ekip Sason ilçesinde saldırıya uğramış. Periferdeki birçok sağlık ocağı kapalı, merkezde ise çoğunlukla sağlık ocağına başvuranlara aşı yapılıyor. Gebe takipleri de sağlık ocağına başvuranlarla sınırlı. Diyarbakır Kulp ilçesinde gebe takibi yapılmıyor. Gebelerde T. Ve TT aşı oranı yüzde 4 civarında. Hizmetlerin aksamasında personel yetersizliği de önemli bir etkidir.

Araştırmanın sonuçları;

1- Bölgenin olağanüstü şartları nedeniyle hekim ve yardımcı sağlık personelinin il içi ve il dışına yaptığı yer değişiklikleri sağlık hizmetini önemli derecede aksatmakta, sağlık personeli dağılımını bozmakta, genellikle merkezde yığılmalara yol açmaktadır. İl sağlık müdürleri çoğu zaman atamalar ve tayinlerle uğraşmakta, daha kötüsü bunlarla ilgili politik baskıları göğüslemek durumunda kalmaktadırlar.

2- Sağlık ocaklarında görevli pratisyen hekimlerin sürekli eğitim programlarına ihtiyaçları olduğu, desteklenmeleri gerektiği, mutsuzluklarından, motivasyonsuzluklarından ve konumlarından hoşnut olmamalarından bellidir.

3- Sağlık ocaklarına yapılan malzeme akışı Tasarruf Tedbirleri (!) adı altında aksatılmakta, verilen hizmetlerin kalitesi iyice düşmektedir.

4- Çoğu sağlık ocağında laboratuvar imkânları değişik düzeylerde var olsa da bunlar etkin kullanılmamaktadır.

5- Kişisel sağlık fişleri, nüfusun hareketliliğinin fazla olması nedeniyle kullanılmamaktadır.

6- Sağlık ocağının en önemli kaydı olan Ev Halkı Tespit Fişleri güvenilir olmadığı gibi, ocaklar da hizmet verdikleri nüfusu bilmemektedirler.

7- Ebe hizmetleri düzensiz verilmektedir. Pek çok yerde ebeler ev ziyaretleri yapmamaktadırlar. Bölgede belirgin bir ebe-hemşire açığı dikkati çekmektedir.

8- Personel açığı nedeniyle sağlık memurlarının görev alanları her yerde farklı olarak tanımlanmış, daha çok bir joker görünümündedir.

9- Çevre sağlığı teknisyenleri de az sayıda, genellikle merkezlerde görev yapmaktadırlar.

10- Sağlık Bakanlığı, Sağlık Müdürlükleri ve Sağlık Ocakları arasında eşgüdüm yoktur. Sağlık Bakanlığı'nın öncelikleriyle sağlık ocaklarının öncelikleri örtüşmemektedir.

11- Çoğu sağlık müdürlüğünde hekimler vekâleten çalışmakta, bu konuda herhangi bir eğitimleri olmadığı için hata yapa yapa sağlık yönetimini öğrenmektedirler, bu da sorunlara yol açabilmektedir.

12- Sağlık müdürlüklerinde halk sağlığı uzmanları yoktur.

13- Basamaklı sağlık sisteminin işletilmesi devlet hastanelerinin yükünü iyice artırmış ve daha fazla yatak ve bina yapımına yönelinmesine neden olmuştur. Bu da yatırımların birinci basamak sağlık hizmetlerinden uzaklaşmasına ve atıl kalacak alanlara kalmasına neden olmuştur.

14- Devlet hastanelerinde döner sermaye işletmeleri kurulmuş ve bu hastaneler sağlık hizmetini satar hale gelmişlerdir. Sağlık Bakanlığı'nın uyguladığı politikaların bu sonucu doğurduğu ortadadır.

15- Sağlık ocaklarının kullanımının özendirilmemesi, yeterli yatırımların yapılmaması, eğitim desteğinin verilmemesi, halkın sağlık ocağına güvenini yok etmiş, insanlar aile planlaması hizmetini bile devlet hastanesinde hem de ücreti karşılığı alır olmuşlardır.

16- Belediyeler, sağlık müdürlükleri, valilik, sağlık ocakları arasında sorunların çözümü konusunda ortak çalışma alışkanlığı, eşgüdüm ve iletişim yoktur. Sağlık kurulları çalıştırılmamaktadır.

17- Bölgede çok büyük bir kanalizasyon ve içme suyu problemi vardır. Altyapı çalışmaları yetersizdir. Kanalizasyon suyuyla sebze sulaması çok yaygındır ve bunlar sürekli bir enfeksiyon kaynağıdır. Şehir içinde besicilik yapılması bulaşıcı hastalıkları artıran önemli bir problemdir.

18- Gezdiğimiz iki işyerinde işçi sağlığı açısından büyük yol katedildiğini gözledik, ancak güvenlik ve koruyucu önlemler konusunda önlemler alınması, eğitimler yapılması gerektiğini izledik.

19- Tıp Fakültesi ve hastanenin (Dicle Üniversitesi) bulunduğu şehrin ve bölgenin sorunlarıyla kopuk olduğunu önceliklerini bu sorunlara göre belirlemediğini gördük. Çok büyük teknolojik yatırımların uçurumları daha da artırdığını ve sorunlara bir çözüm getirmediğini anladık.

20- Bölgede açılan yeni tıp fakültelerinin de başlangıçtan itibaren sorunların bir parçası olacağı açıktır.

21- Bölgedeki savaş hali nedeniyle, gerçekçi olmak gerekirse önce insan hayatının değeri geri kazanılmalı, barış özlenmeli ve yaşamalıdır. Ondan sonra eğitim, sağlık, adalet hizmetleri gerçekten verilebilir ve idealize edilebilir.

TMMOB'DAN TOPRAK REFORMU RAPORU:

“Mayınlı araziler temizlenerek, topraksız ve az topraklı çiftçilerin kullanımına açılmalıdır”

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı'dan ilkel bir tarımsal yapı ve adaletsiz bir toprak düzeni devraldı. 1920'lerde başlattığı çeşitli reformlardan biri olan Toprak Reformu konusunda, ilk yıllarını münferit sorunlara çözüm arayışları ile geçirdi.

Atatürk 1937 yılında “Bir defa memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemli olanı ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir sebep suretle, bölünemez bir mahiyet almasıdır” sözleri Toprak Reformu çalışmalarının önünü açıtsa da soruna köklü çözüm sağlayabilecek siyasi irade hiçbir hükümet döneminde gösterilemedi.

Kasım 2005'te Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) konuyu gündemine aldı.

Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası ile Ziraat Mühendisleri Odası birlikte tüm bu konuları siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel açılardan ele alarak tartıştırmak ve toplum yararına en uygun çözüm önerilerini geliştirmek amacıyla “Toprak Reformu Kongresi 2005” oturumlarını 12 Kasım 2005 tarihinde Şanlıurfa'da gerçekleştirdi.

TMMOB'un toprak reformuna ilişkin hazırladığı rapor şöyle:

- √ Özellikle topraksız ya da az topraklı çiftçi ailelerinin geçimini sağlayacak toprak ile topraklandırılmalarını öngören ve bu amaçla 5.000 dekardan fazla toprağı bulunan büyük toprak sahiplerinin topraklarının kamulaştırılmasına olanak tanıyan 1945 tarihli ve 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, siyasi bakış açısının değişmesi ve uygulamadaki yanlışlar nedeniyle hedefine ulaşamamıştır.

- ✓ 1961 Anayasası sonrası arayışların ardından, 1973 tarihli ve 1757 Sayılı Toprak ve Tarım Reformu Yasası, şekil yönünden kısa sürede Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş, 10 Mayıs 1978 yılına kadar yeni bir düzenleme yapılmaması nedeniyle, Toprak Reformu uygulamaları yürütülememiştir.
- ✓ 1984 tarihli ve 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu ise, "toprak" yerine "tarım" kavramına dayanarak, daha ziyade tarımsal gelişmeyi öngörmüş, topraklandırma konusunda önemli uygulamalar gerçekleştirilememiştir.
- ✓ Gelineen noktada; tarım sektörü yapısal sorunlarını aşamamış, araziler çok küçük, çok parçalı ve dağınık. Halen birçok yörede topraksız ya da az topraklı yurttaşımız yaşam mücadelesi veriyor. Kiracılık-ortakçılık ve yarıcılık düzeni belli kurallara bağlanmamış, ülke geneli gibi GAP bölgesinde de tarımsal altyapı sorunları çözülemedi, ülkenin tapu ve kadastro sorunu çözülemedi, çarpık kentleşme sorunu çözülemedi durumda. Tarım toprakları yok oluyor. Planlı kalkınma çabaları yerini tümüyle serbest piyasa koşullarına bırakmış. Türkiye birçok tarım ürünüde net dışalımca konuma gelmiştir.

Üretim yapıları kadar demokratik yaşamı da yakından ilgilendiren ancak unutturulmaya çalışılan Toprak Reformu konusunu, küreselleşmenin yıkıcı etkilerinin açıkça görüldüğü 2005 yılında yeniden kamuoyunun gündemine taşıyan TMMOB şu saptamaları yapıyor:

- ✓ Toprak Reformu, ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutları olan ve çok boyutlu bir yaklaşımla çözülebilecek bir sorunsaldır. Sorunun özünü oluşturan toprak mülkiyeti, tarımsal yapıdan soyutlanarak değerlendirilemez.
- ✓ Cumhuriyeti kuranların, toprak dağılımındaki adaletsiz-

liğin ve tarımsal yapıdaki geriliğin aşılmasına yönelik olarak siyasal, toplumsal ve ekonomik gerekçelerle 1930'lu yıllarda gündeme getirdikleri "Toprak Reformu", henüz gerçekleştirilememiştir.

- √ Aksine, çok partili dönemden günümüze kadar, siyasal yapıya egemen olan güçlerin etkisiyle, halkımız, sorunu çözmeyen "Tarım Reformu" programlarıyla oyalanmıştır. Küreselleşme sürecinde ise, ulus ötesi şirketlerin istemlerini içeren ve toprağı bir meta olarak piyasanın ve sermayenin hizmetine sunan "Tarım Reformu" programları yürürlüğe konulmuştur.
- √ Toprak üzerindeki güç paylaşımı sürecinde topraksız ve az topraklı köylü sorununun devam etmesi, kır emekçilerinin ekonomik ve siyasal anlamda sömürülmesine yol açmaktadır.
- √ Toprağına sahip olanlar, sözleşmeli tarımla gıda ve tohum tekellerinin çıkarlarına uygun üretimde bulunarak sömürülmektedir. AB'ye uyum amacıyla işletme ölçeklerinin artırılması ve kırsal nüfusun % 5'lere indirilmesi isteğinin gündeme geldiğı günümüzde, sermaye şirketlerine ait büyük tarım işletmelerinin kurulmasına yönelik girişimler yoğunlaşmaktadır.
- √ Yoksullaşan ve üretim aracından yoksun kalan köylünün tek seçeneğı durumuna gelen göç olgusu; çarpık kentleşme, marjinalleşme ve yabancılaşmayı artırmakta ve kent emekçilerinin işsizliğine veya ucuz işgücüne dönüşmesine yol açmaktadır.

Gelinen noktada:

- √ Tarım sektörü yapısal sorunlarını aşamamıştır.
- √ Araziler çok küçük, çok parçalı ve dağınık durumdadır.

- ✓ Halen birçok yörede topraksız ya da az topraklı yurttaşımız yaşam mücadelesi vermektedir.
- ✓ Kiracılık-ortakçılık ve yarıcılık düzeni belli kurallara bağlanmamıştır.
- ✓ Toprak Reformu hedefleri ile tutarlı biçimde tapu ve kadastro sorunları çözülememiştir.
- ✓ Toprak kaynaklarımız, erozyonla, tarım dışı amaçlı kullanım ve yanlış uygulamalarla yok olmaktadır.
- ✓ Toprak reformu kapsamında değerlendirilmesi gereken hazine arazileri satılmaktadır.
- ✓ Yabancılar arazi satışı Anayasa hükümleri zorlanarak yaşama geçirilmektedir.
- ✓ IMF ve Dünya Bankası odaklı "Tarım Reformu" projeleri, tarım sektörünün sosyo-ekonomik yapılarında yıkıcı sonuçlar üretmektedir.
- ✓ Birçok tarım ürününde dışalımçı konuma gelinmiştir.
- ✓ Toprak-insan ilişkilerinin toprak mülkiyeti temelinde çözülmemesi, insanlarımızın sosyal ve katılımcı toplumun bir bireyi olmasını engellemiş, bu yapı demokratik yaşamın özünü zedelemiştir.
- ✓ Bugünkü koşullarda, mevcut siyasal iktidarların yaklaşımlarıyla, ülke çapında bir toprak reformu yapılması şansı yitirilmiş gözükmektedir. Topraksız ve az topraklı çiftçilere toprak dağıtımını gündemine almayan siyasal iktidarlar, sermayenin kamu arazilerine yönelik taleplerini koşulsuz karşılamaktadır. Tarımsal yapıdaki bozukluklar ve toprak mülkiyetindeki dengesizlikler ise, ülke çapında günümüz koşullarını göz önüne alan bir toprak reformunu gerekli kılmaktadır.

Toprak-insan ilişkileri açısından ülkemizdeki mevcut durumun, dünyadaki değişim de dikkate alınarak ortaya konulduğu ve önceki uygulama sonuçlarının değerlendirildiği Kongre'de; TMMOB'nin Toprak Reformu'na ilişkin şu istemlerinin kamuoyuna duyurulması kararlaştırılmıştır:

- ✓ Yeryüzünde üretilemeyen ve kolayca yok edilebilen tek kaynak olan toprakla ilgili tüm çalışmalar, öncelikli olarak belirlenen stratejik hedefler doğrultusunda yürütülmelidir.
- ✓ Anayasanın özellikle 35., 44., 45. ve 166. maddelerine uygun yasal ve kurumsal yapılanma sağlanmalıdır.
- ✓ Tarım, gerçek ve stratejik bir sektör olarak yeniden planlanmalı, üretimi ve üreticiyi destekleyen politikalarla yaşanan olumsuz süreç durdurulmalı, ulusal tarım politikaları uygulamaya konmalıdır.
- ✓ Dünya Ticaret Örgütü, IMF, Dünya Bankası ve AB'nin halkımızın çıkarlarını gözetmeyen dayatmaları kabul edilmemeli, bağımlılık yaratan anlaşmalar yürürlükten kaldırılmalıdır.
- ✓ Tarımda toprak mülkiyet yapısı yoksul halkın çıkarları doğrultusunda yeniden ele alınmalıdır.
- ✓ Toprak sahipliğinde tekelleşmeyi önleyici düzenlemeler yapılmalı, toprağın ekonomik sömürü ya da nüfuz aracı olarak kullanılmasına izin verilmemelidir.
- ✓ Ülkemizde zorunlu durumlardan dolayı boşalan ya da zorla boşaltılan köylerimizdeki insanlarımızın yerinden ve topraklarından göç ederek üretimden ve doğal yaşamdan koparılmasının önüne geçilmeli, köye dönüş süreci sorunsuz yürütülmelidir.
- ✓ Kırdan kente göç sorunu bağlamında, tarım sektörü kalındırılmalı ve tarım nüfusunun refahı artırılmalı, iç tica-

ret hadlerinin tarım aleyhine gelişmesinin önüne geçilmesi, çiftçi ailesine yerinden olmaksızın sanayi ve hizmet kesiminde iş ve gelir olanakları sağlanmalı ve kırsal alandaki fiziki yerleşim deseni ve ulaşım şekli bu amaca uygun duruma getirilmelidir.

- √ Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu kaldırılmalıdır.
- √ Köy Yasası ve Tapu Yasası'nda yapılan değişiklikler ve diğer yasalarla yabancılara tanınan mülk edinimi olanağı ortadan kaldırılmalıdır.
- √ Toprak reformu, yalnızca arazi dağıtımıyla sınırlı kalmamalı, yaşayabilir ve yarışabilir işletme yapıları kurulmalı ve desteklenmelidir.
- √ Hazineye ait tarım arazileri kullanımı öncelikle topraksız ve az topraklı çiftçilere verilmelidir.
- √ Mayınlı araziler temizlenerek topraksız ve az topraklı çiftçilerin kullanımına açılmalıdır.
- √ Belirli büyüklüğün üstündeki topraklar kamulaştırılmalı, kamulaştırılmayan arazileri ise artan oranda vergilendirilmelidir.
- √ Zilyetlik hükümleriyle toprak mülkiyeti edinme uygulamasına son verilmelidir.
- √ Ülke kadastro, arazi yönetimi kavramı içinde değerlendirilmeli; kentsel ve kırsal arazi kullanımının planlanması ve çevre sorunlarının çözümü, ekonomiye gerekli katkının sağlanması, sosyal yapının iyileştirilmesi hedeflerine yönelik, çağdaş, parsel bazlı bir bilgi sistemi oluşturulmalı ve güncel tutularak yaşatılmalı ve tek elden yönetilen bir konuma getirilmeli, kadastro çalışmalarının tamamlanması ve güncelleştirilmesi bir master plana bağlanmalı ve gerekli ödenekler sağlanmalıdır.
- √ Orman kadastro çalışmaları ülke kadastro içinde değerlendirilmeli ve bitirilmeli, ormanlarımızın amaç dışı

kullanımlarına ve yağmalanmasına yol açacak hukuki düzenlemelerden vazgeçilmelidir.

- √ Meralarımızın tespiti çalışmaları ülke kadastro su içinde değerlendirilmeli ve hızla bitirilmeli, meralarımız iyileştirilerek amacına uygun kullanılmalıdır.
- √ Türk Medeni Kanunu'nda değişiklik yapılarak, tapu kütüklerinde aleniyet sağlanmalı, arazi parçalanmasını önleyecek mirasın geçişi ile ilgili hükümler uygulanabilir şekilde düzenlenmelidir.
- √ Kırsal ve kentsel toprak düzenlemelerinde, halkın sürece katılması için demokratik bir yönetim anlayışı benimsenmelidir.
- √ Üreticilerin demokratik kooperatiflerde ve üretici sendikalarında örgütlenmesi özendirilmelidir.
- √ Bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesine yönelik sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel politikalar, demokratik bir planlama ile yaşama geçirilmelidir.
- √ Devletin küçültülmesi çabalarının aksine, toprak-insan ilişkileri düzenlenirken daha az değil, daha çok devlet müdahalesine olanak sağlanmalı, kamu yönetimi güçlendirilmelidir.
- √ Toprak, orman ve mera gibi doğal kaynaklarımızla ilgili hukuksal düzenlemelerde af niteliğindeki maddelere yer verilmemelidir.
- √ Toprağı koruma, geliştirme ve planlı kullanma çalışmalarını merkezi düzeyde yürütecek özel bütçeli, taşra örgütü olan bir Genel Müdürlük hemen kurulmalıdır.
- √ Sulama, arazi tapulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri eşzamanlı planlanmalı, gerekli ödenekler ayrılarak hızla tamamlanmalıdır.

- √ 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu'nda değişiklik yapılarak kamu adına kesinti yapılması sağlanmalıdır.
- √ AB'ye uyum sürecinde gündeme gelen "Tarımın Kapitalistleştirilmesi" ve "Köylülüğün Tasfiyesi" politikası yaşama geçirilmemeli, ülkemizin ve halkımızın çıkarları ön planda tutulmalıdır.
- √ Mesleki demokratik kitle örgütü olmanın sorumluluğuyla hareket ederek çağdaş, bağımsız, demokratik ve sanayileşen bir Türkiye özlemiyle üyelerinin sorunlarının toplumun sorunlarından ayıramayacağı bilinciyle halktan ve emekten yana tavır alan, bu doğrultuda politikalar üreten ve mücadele veren TMMOB; "Başka bir Türkiye, Başka bir Dünya, Başka bir Yaşam mümkün" demektedir.
- √ TMMOB; toprak reformu sorunsalının, kırsal ve kentsel alanı kapsayacak şekilde, toprağı ve insanı korumak ve geliştirmek için doğadan ve emekten yana bir sistem değişikliği şeklinde ele alınmasını zorunlu görmektedir.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin (TMMOB) 'Kürt Sorunu' başlıklı bir raporunda ise Kürt sorununa ilişkin tespitlerde bulunuluyor ve sorunun çözümüne ilişkin demokratik çözüm önerileri sıralanıyor:

- √ Türkiye'de tüm toplumu büyük çapta sıkıntılara sokan savaşa son verilmelidir.
- √ Kürt kimliği tanınmalı ve anayasal güvence altına alınmalıdır. Kürt dili ve kültürü üzerinde her türlü kısıtlayıcı politikalardan vazgeçilmeli, Kürt dili ve kültürü korunmalı, gelişmesi için olanak tanınmalıdır. Türklerin ve Kürtlerin bir arada kardeşçe ve eşitlik içinde yaşayabilecekleri demokratik bir düzen zaman kaybedilmeden kurulmalıdır.

- √ Zorunlu göç nedeni ile köyünü ve yöresini terk etmek zorunda bırakılan insanların tüm maddi kayıpları tazmin edilmeli ve bunların can ve mal güvenliği sağlanarak özgürce yerlerine geri dönüşleri sağlanmalıdır.
- √ Kürt sorununun tartışılmasını engelleyen, düşünceyi ifade etme ve örgütlenme özgürlüğü önünde engel olan tüm yasalar kaldırılmalıdır.
- √ Demokrasinin yerleşmesi için Türkiye'nin de taraf olduğu Uluslararası Sözleşmeler iç hukuka yerleştirilmelidir. Başta Anayasa olmak üzere anti-demokratik tüm yasalar gözden geçirilip, demokratik hukuk devleti normlarına uygun hale getirilmelidir.
- √ Olağanüstü Hal, Koruculuk Sistemi, İller Yasası ve Merkezi Kriz Yönetmeliği kaldırılmalıdır.
- √ Ülkede kalıcı barışın sağlanması için tüm siyasi tutuklulara ayrımsız genel af çıkarılmalıdır.
- √ Savaş ortamında gelişen çeteler ortaya çıkarılmalı, faili meçhuller aydınlatılmalı ve tüm failleri yargılanmalıdır.

HRW: 1994'te 3 bin köy haritadan silindi

İnsan Hakları İzleme Komitesi (Human Rights Watch - HRW), Ekim 2002'de "Göç Ettirilmiş ve Yüzüstü Bırakılmış-Türkiye'nin başarısız köye dönüş programı" başlıklı bir rapor hazırladı. 80 sayfalık rapor, "Öneri", "Kentlerde Yığılma ve Yoksulluk", "Tutarsız Geri Dönüş İstatistikleri", "Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projeleri", "Yeniden Yerleştirme Projeleri", "Geri Dönüş Engeller", "Yasal Başvuru Yolları", "Sivil Toplum Güçlerinin Dışlanması" bölümlerinden oluşuyor. Raporun "Göç Ettirilmiş ve Yüzüstü Bırakılmış" bölümünde ise yaşanmış örnek olaylar aktarılıyor.

"Bütün köylerin yakılacağını adımız gibi biliyoruz."

Mehmet M.'nin 12 Şubat 1991 tarihli dilekçesinden.

Dilekçe, Siirt Valiliği'ne, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne (OHAL), Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyonu'na, Başbakanlık Makamı'na, Cumhurbaşkanlığı Makamı'na, basına, İnsan Hakları Derneği'ne (İHD), İnsan Hakları İzleme Komitesi'ne, Uluslararası Af Örgütü'ne ve siyasi parti başkanlarına iletilmiştir:

"Biz Siirt Pervari G. köyü halkındanız. Köyümüze yakın bir yerde PKK'lılar ve askerler çatıştılar. Bu olaydan sonra Pervari Köyü'nde görevli binbaşının emri üzerine askerler maddi varlıklarımızı tutuşturmaya başladılar. Köylü kadınlar onlara müdahale ettiler. Askerler onları fırlatıp attılar. Yakılan varlıklarımız: Beş binin üzerinde kavak ağacı, dört tondan fazla buğday, köyün etrafındaki bütün ormanlık alan, köylülerin otlarıyla birlikte yirmiden fazla ahır. Şimdi köy boşalmış durumda, bütün evlerin yakılacağını adımız gibi biliyoruz... Köyün dışına çıkarıldığımız an hayvanlarımız askerler tarafından taranıyordu. Bitişikteki M. köyünün arılarını dahi kovanlarıyla birlikte yaktılar... Önümüze iki seçenek koymuşlardı.

Ya korucu olup ölecektik, ya terk ve açlık... Biz nerelerde, nasıl barınacağız?... Çocuklarımızı neyle doyuracağız? Bizlere gereken yardımın yapılmasını ve durumumuzun göz önüne alınmasını saygılarımızla arz ederiz."

"Köye dönmezsek mallarımız talan edilir."

Abdulkadir A.'nin tarihsiz dilekçesinden...

Dilekçe Savcılık Makamına, yöre milletvekillerine, elçiliklere, Başbakanlık Makamı'na, Cumhurbaşkanlığı Makamı'na, yerli ve yabancı basına, İnsan Hakları Derneği'ne, Helsinki İzleme Komitesi'ne, Uluslararası Af Örgütü'ne ve siyasi parti başkanlarına iletilmiştir:

"Bizler Eruh ilçesine bağlı L. köyü halkındanız. Köyümüz 22 haneden ibaret olup, gelir düzeyi yüksek olan bir yerleşim birimidir. Ancak köyden çıkarılmamız nedeniyle sıkıntı vaziyetine düşmüş, aç, çıplak, evsiz perişan bir durumdayız. Bilemiyoruz bizim bu durumumuz kimleri memnun edebilir? Bizim uzmanlık alanımız tarım ve bağcılık; bilmediğimiz, görmediğimiz yerleşim birimlerinde ne iş yapabiliriz? Ucuz işçilik ve sefillikle yüz yüzeyiz.

Köylerin boşalması ve şehir merkezlerinin dolması sonucu zaten iş de bulamıyoruz. Köyümüzdeki mal varlığımıza sahip çıkmak ve yaşantımızı eskisi gibi sürdürmek için yaptığımız bütün başvurular bir sonuç doğurmadı. Defalarca üst birimlere başvurduk. Başbakanlık Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı'nın dilekçemize verdiği cevapta Siirt valiliğine durumun iletildiği belirtilmekte. Valiliğin tarafımıza bilgi vereceği yazılmış. Buna rağmen bugüne kadar tarafımıza bir şey iletilmedi.

Köyümüze dönmediğimiz takdirde mal varlıklarımız başkaları tarafından talan edilecek. Ya tekrar köye dönmemiz için gereken izin verilmeli ya da uğradığımız maddi zarar karşılanmalı.

H. köyünün karakolunda görevli askeri birimler bize, 'Köye döneceksiniz. Dönmek için belge getirin. Belge getirmediğiniz takdirde, bize emir gelmiş, sizleri öldüreceğiz. Nereye giderseniz gidin. Bizleri ilgilendirmez' dedi."

Bir avukatın dilekçeleri...

1990 yılında Siirt'teki bir avukat bir faks makinesi satın aldı ve savcılık makamlarına, Türk hükümeti yetkililerine ve Helsinki İzleme Komitesi (şimdiki İnsan Hakları İzleme Komitesi) dâhil dış dünyaya düzinelerce dilekçe göndermeye başladı.

Dilekçeler; evleri yakılıp yerlerinden edilen kişilerin durumuyla ilgiliydi. Bu dilekçeler göç ettirme olayının hâlâ belirgin olan özelliklerini yansıtan çok sayıda detaya değiniyordu. Köylülerin kentlerde çektikleri sıkıntılar, yetkililerin şikâyetlerine yanıt vermemeleri, köy topraklarının yağmalanması ve geri dönüş özlemleri...

10 yıl sonra, Temmuz 2001'de, yukarıdaki iki dilekçenin sahipleri, hâlâ yurtlarından kopartılmış ve yoksulluk içinde yaşar şekilde, İnsan Hakları Derneği Siirt şubesinde İnsan Hakları İzleme Komitesi'nin bir temsilcisiyle görüştü. Yetkililerin baskılarından duydukları korku nedeniyle, adlarının ve köylerinin hiçbir yayında açığa vurulmamasını istediler. Görüşme sırasında, polis, dernek binasını gözetliyordu. Ayrıca, binaya girip dernek personelinin sorguya çekti.

"20 korucu bul, köyüne geri gel, dediler."

L. köyünden Abdulkadir A.¹ köyüne dönmek için ilk dilekçesini verdikten sonra polis karakoluna çağırılmış ve polisçe azarlanmıştır.

"Korkuyordum, ama 1 yıl boyunca yetkililere başvurmaya devam ettim. Tekrar tekrar valiye ve askerlere gittim. Bana, köy korucusu olarak silahlanacak 20 kişi bulmadan döneceğimi söylediler."

Üç kez köye gidip yerleşmeye çalıştı, ama her seferinde köyden atıldı.

"Komşu köyden olan korucuların topraklarımızda gözü vardı. Hakkımızda sürekli şikâyetler yapıyor, PKK² militanlarının bizi ziyaret ettiklerini belirtiyorlardı."³

En sonunda, 1995 yılında, askerler en geç 7 gün içinde köyü terk etmesini söylediler. Köy yakılacaktı. Siirt'e gitmek üzere ayrıldı ve köy tahrip edildi.

Kendisi halen biri özürlü olan sekiz çocuğuyla birlikte Siirt'te iki odalı bir evde yaşamaktadır. Özürlülük yardımı ve kent belediyesinin verdiği yakıt ve yiyecek yardımlarıyla geçinmektedir. Kent belediyesi hâlihazırda büyük ölçüde Kürt üyesi bulunan Halkın Demokrasi Partisi'nce (HADEP) yönetilmektedir.

Abdulkadir A. İnsan Hakları İzleme Komitesi'ne şunları anlattı: "Köyde tarlalarım vardı, ancak tarlaları korucular kullanıyor. Toprağımın tapusu var, ama mahkemede dava açmaya korkuyorum." Komşu köyden olan korucuların şikâyeti üzerine, 1990'da tutuklanmış ve işkence görmüştür. Aynı deneyimi bir daha yaşamak istemiyor. "Köy korucuları dava açmazsam toprağımın bir kısmını kullanmama izin vereceklerini söylediler."

Sözde sorunlarına çözüm getirecek hükümet programı olan Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi'nden haberi yok. Köyünden iki kişi dönüşle ilgili bilgi almak için kaymakama başvurmuş, ama kaymakam onlara "emir gelinceye kadar dönemeyeceklerini" söylemiş. Kaymakam kendisine yazılı herhangi bir şey vermemiştir.

G. köyünden Mehmet M.⁴ de resmi ve yasal kanalları kullanmaya çalışmış ama başarısız kalmış. 1990 senesinde kendisi ve eşi, sekiz çocuktan en küçük olanlarını eşek sırtındaki torbalara koyup yanmakta olan köyü bırakır ve Şırnak'a doğru

yola çıkarlar. Bir günlük yürüyüş. Köyünü yakan askerlerin araçlarının plakalarını not etmiş ve savcılığa şikâyetinde bulunmuş. Herhangi bir yanıt alamamış. "Belki de savcı dava açma kararı almış. Bilmiyoruz."⁵

Eşi yakın geçmişte vefat etti. Şimdi Van'da kullanıma uygun olamayan bir yerde kurduğu bir evde yaşıyor. Ailenin geri kalan kısmı, esas olarak İstanbul'da inşaat işlerinde çalışan en büyük oğlunun gönderdiği parayla yoksul bir yaşam sürüyor. "Doğru dürüst yemek yiyemiyoruz. Doktora gidemiyoruz."⁶

Köye dönmeyi olanaklı kılacak resmi izni dört gözle bekliyor. Bunun için tekrar tekrar dilekçe vermiş. İnsan Hakları İzleme Komitesi'ne Nisan 2000'de İçişleri Bakanlığı'na yaptığı başvuruyu gösterdi. Başvuruya herhangi bir yanıt alamadı.

1980-2000 arasında 500 kişi gözaltında öldü

"Bosna'da gördüğünüz zorunlu göç ile burada olan arasında büyük bir fark var. Bizim zorunlu göçümüzü kimse görmedi. Olayı etkin bir şekilde izleyecek kimse de yoktu. Basın ve televizyonun izleme izni yoktu. Bu yüzden kamuoyu baskısı gelişmedi."

Necdet İpekyüz, Diyarbakır Tabipler Birliği, 25 Haziran 2001

Güvenlik güçleri PKK saldırılarına karşı mücadele etmek için 1980 ve 1990'larda köylüleri zorla göç ettirdi. 1978'de Abdullah Öcalan tarafından Diyarbakır'da kurulan PKK, üyelerini ve lojistik desteğini yerel köylülerden sağladı. Kuruluşunun ilk yıllarında, PKK, solcu ve Kürt örgütlerle çatıştı. 1984 Ağustosunda 1920'lerden beri kapalı bir askeri bölge olan ve esas olarak Kürtlerin yaşadığı Güneydoğu'da, Siirt'in Erüh ilçesinde bir jandarma karakoluna saldırı düzenledi.

PKK eylemlerini artırırken jandarma (İçişleri Bakanlığı'nın emrinde polis görevi yapan askerler) köy bas-kınları ve kitlesel gözaltılarla yanıt vermeye başladı. Gözaltılar standart olarak dayak, elektrik şoku, cinsel saldırı ve yiyecek-içecek vermeme dâhil işkence anlamına geliyordu. 1980-2000 arasında gözaltında ölen 500 kişinin çoğu jandarma veya polis karakollarında gözaltında bulunan köylülerdi. Güvenlik güç-lerinin baskıcı yöntemleri daha çok gencin PKK'ya katılması-yla sonuçlandı. Birkaç yıl içinde önemli bir güç haline geldi ve 1984-1999 arasında 30 binden fazla üye topladı.

Türk güvenlik güçleri izlemekte oldukları silahlı militan-ları sözde korumakla yükümlü oldukları sivil halktan ayırma-dı. Bu insanların bir kısmının isteyerek veya istemeyerek mili-tanları desteklediğini ve onları sakladığını biliyordu. Hükümet, dünyanın başka yerlerinde benzeri muhaliflerle karşı karşıya gelen diğer hükümetlerin başvurduğu yola baş-vurdu.

Halkın militanlara karşı silahlanmasını ve böylece devlete sadakatini göstermesini istedi. 1987'den sonra, kırsal kesimde-ki halkın "geçici köy korucuları" oluşturmak için yeterli sayı-da insan vermesi gerekiyordu. Bu güç, yerel jandarma kara-kollarınca silahlanacak, ödenecek ve denetlenecekti. Halkın köy koruculuğu sistemine katılmayı reddetme olanağı vardı, ama böylesi bir tutumdan sonra güvenlik güçleri onları PKK sempatzıları olarak görmeye başlayacaktı.

Sisteme katılmayı kararlaştıran köyler, komşu köylerin katılmamasına kızıyorlardı çünkü bu durum onları PKK saldı-rılarına karşı açık bırakıyordu. Köy korucuları iyi silahlanmış-tı, ancak resmi bir emir-komuta zincirleri ve kendilerini tanıta-cak resmi üniformaları yoktu. Aşiret bağlarının güçlü olduğu bölgelerde, aşiret liderleri korucuları kendi üstünlüklerini sağ-lamlaştıracak özel bir ordu olarak kullandı.

Buna yanıt olarak PKK, köy koruculuğu sistemine katılan Kürtleri hain ilan etti. Yakaladığı köy korucularını "idam" etti. PKK ayrıca köy korucularının çatışmada taraf olmayan aile üyelerini, kadın ve çocuklar dâhil, katletti. Bu tür eylemlerden sonra PKK dağlara çekilip ortadan kaybolunca, devletin karşıt operasyonları genellikle korucu olmayan köylülerin yaşadığı köyleri basmak ve sakinlerini toplamak biçimini alıyordu. Amaç, PKK'nın hareketleri hakkında bilgi toplamaktı. Ama kimi zaman hükümet güçleri PKK saldırılarına ve eylemlerine karşı misilleme şeklinde katliamlar da düzenledi.

Korucu ya da militan

Köylüler korkutucu bir ikilemle karşı karşıyaydı. Köy korucusu olup PKK saldırılarına ya da koruculuğu ret edip devlet baskısına maruz kalacaklardı. Birçok kişi varını yoğunu toplayıp şehre yöneldi. Köylerde kalanlar yaşamın her geçen ay daha tehlikeli olmaya başladığına tanık oldu. Köylüler şehirlerden az miktarda yiyecek getirsin diye, jandarma yiyecek ambargoları koydu. Yol boyunca kurulan kontrol noktalarında el konulması nedeniyle, köye ulaşan yiyecek miktarları azalıyordu. Sürülerini bir yerden ötekine götüren çobanların PKK'ya bilgi ve yiyecek sağlamasını önlemek için "otlatma yasakları" kondu. Jandarma uzak ve yüksek yerlerde yakaladıkları çobanları sorguya çekti, zaman zaman da sorgusuz bir şekilde infaz etti.

1991'deki seçimle başa geçen Doğru Yol Partisi (DYP) hükümeti Başbakan Süleyman Demirel'in Başbakanlığında Güneydoğu'daki gerilimi yapıcı yöntemlerle çözme doğrultusunda bazı adımlar attı. "Kürt gerçeğini" kabul edeceklerini belirtti. O yılın sonlarına doğru, Lice'de ve Kulp'ta yer alan iki sivil gösterideki katliamlar ve PKK'nın aynı derecede kanlı saldırıları makul bir politikaya doğru atılan adımlara son verdi.

Demirel'in halefi ve Türkiye'nin ilk kadın başbakanı olan Tansu Çiller politika alanına yeni adım atıyordu. Politikadaki deneyim eksikliği ve bölünmeye açık partisini ve hükümetini ayakta tutma kaygısı nedeniyle, PKK'yla istedikleri gibi uğraşmaları için orduya ve polise tam bir serbestlik verir gibi göründü. Güvenlik güçleri, PKK militanlarını ve işbirlikçilerini kanıt toplama ve mahkemeye çıkarma derdiyle uğraşmadan elimine etmeye karar verdi. 1991-1994 yılları arasında 'sokak katilleri', Kürt siyasi liderlerini, insan hakları eylemcilerini ve gazetecileri hedef alarak binden fazla insanı öldürdü.

Çıplak kanunsuzluğa başvurma, jandarmanın kırsal alan-daki yöntemlerine de yansiyordu. Mao Zedung'un deyimiyle, silahlı PKK üyeleri "halk denizinde yüzen balıklar" gibi silahlı gerilla taktikleri kullanıyordu. Güvenlik güçleri, "denizi kurutmak" şeklindeki anti-gerilla taktikleri kullanmaya başladı. Köy koruculuğu sistemine katılmayı reddeden köy ve yerleşim birimlerini basitçe tehdit edip korkutmak yerine, yola girmeyen yerleşim birimlerini sistemli bir şekilde imha etmeye başladılar.

"1994'te 3 bin köy haritadan silindi"

Helikopterler, zırhlı araçlar, askerler ve köy korucuları tek tek köyleri sardı. Depolanmış ürünleri, tarım aletlerini, meyve bahçelerini, ormanları ve hayvanları yaktılar. Çoğu zaman içerdeki malları almaya izin vermeden evleri ateşe verdiler. Bu tür operasyonlar sırasında, güvenlik güçleri sık sık köylüleri suiistimal ediyor, onları utandıracak davranışlarda bulunuyor, mal ve paralarını çalıyor ve onlara işkence ve kötü muamele ediyordu. Sonra onları evlerinden uzaktaki yollara sürüyorlardı. Bu dönemde çok sayıda "ortadan kaybolma" ve yargısız infaz meydana geldi. 1994 yılına kadar, 3.000'den fazla köy hemen hemen haritadan silindi ve çeyrek milyon köylü evsiz bırakıldı. Kaybolmaların büyük çoğunluğu Olağanüstü Hal bölgesinde yer alan 10 Güneydoğu ilinde meydana geliyordu.⁷

Türk hükümeti köy boşaltma ve köyden atılma eylemlerini tümünden inkâr etti ve güvenlik güçlerinin suiistimallerini gizlemek için yalan söyledi. Bir-iki siyasetçi, siyasi kariyerini tehlikeye atarak köy yıkımlarına karşı konuştu; ama Meclis, yakma eylemlerini durduramadı. Ülke içinde göç ettirilen kişiler aralıksız dilekçe eylemleriyle siyasi ve adli çarkı harekete geçirmeye çalıştı, fakat tüm çabaları boşunaydı. 26 Ekim 1994'te Başbakan Tansu Çiller, Tunceli'nin Ovacık bölgesindeki 10 köyün muhtarını kabul etmişti. Askerlerin köylerini yak-tıklarını ve helikopterlerin operasyonu desteklediklerini söylediler. Ancak gönüllü körlük artık hükümet politikasıydı.

Çiller: "Helikopter PKK ya da Afganların olabilir"

Başbakan onlara şunu söyledi: "Devletin köy yaktığını gözümle görsem bile inanmam. Her gördüğünüz helikopteri bizim sanmayın. PKK helikopteri olabilir. Hatta Rus, Afgan veya Ermeni helikopteri de olabilir."⁸

Diyarbakır'ın Akçayurt Köyü Muhtarı Mehmet Gürkan, 7 Temmuz 1994 tarihinde köyden atıldı. Yaptığı basın toplantısında, televizyon muhabirlerine köylerini PKK'nın yaktığını söylemek için jandarmanın kendisine işkence yaptığını söyledi. Gerçekte Akçayurt'u yakanların jandarma olduğunu belirtti. Bir ay sonra köye döndüğünde, bir görgü tanığı askerlerce tutuklandığını ve bir helikopterle götürüldüğünü gördü. Muhtar ondan sonra tekrar görülmedi.⁹

Güvenlik güçleri, uzak ve haberleşmenin yetersiz olduğu bölgelerdeki köyleri yakıyordu. Bu nedenle, birçok suiistimal haber olamıyordu. Yerel toplum liderlerinin ulusal ve uluslararası örgütlere başvurma deneyimi yoktu. Ancak, az sayıda avukat, göç ettirilmiş, okuma yazma bilmeyen ve dilekçelerine parmak basmak zorunda olan köylülerin şikâyetlerini kaydederek bu şikâyetleri Birleşmiş Milletler'e (BM), Avrupa Birliği'ne (AB) ve Avrupa Konseyi'ne faksla iletliyordu.

Hükümet dışı Türk ve yabancı örgütler neler olup bittiğinin farkındaydı; ancak aynı zamanda yargısız infaz, 'ortadan kaybolma' ve gözaltında ölüm olaylarıyla başa çıkmaya çalışıyordu. Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Komitesi yapılan yıkımları bildirdiler ve diğer hükümetler nezdinde girişimlerde bulundular.¹⁰ Ancak uluslararası camiadan eleştirel sesler yükselmedi. Bunun bir nedeni, söz konusu suiistimallerin PKK saldırıları ve PKK üyelerinin işledikleri suiistimallerden oluşan bir arka planı olmasıydı.

"Hâkim ve savcılar gerçeği sakladı"

Türk hâkim ve savcılar, yaşanan gerçekliğin saklanmasıyla üzerlerine düşen görevi yerine getirdiler. Köy yakma kampanyasını haber yapan gazetelere karşı dava furyası açtı. 1994 Nisanı'nda Türkiye'deki İnsan Hakları Derneği (İHD) zorunlu göç ettirmeyle ilgili kapsamlı bir inceleme yayınladı. 'Yakılan Köylerden Bir Kesit' başlığını taşıyan çalışmaya el konuldu ve İHD Başkanı Akın Birdal, Ankara Terörle Mücadele Yasası uyarınca Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde "bölücü propaganda" yapma iddiasıyla yargılandı.

Millet Meclisi, göç ettirilen köylülerden akın halinde gelen dilekçelere yanıt vermede yavaş davrandı. Milletvekillerinin olayı ele almalarını engelleyen etmenlerden birisi basındı. Diğerleri ise, sertlik yanlısı milletvekillerinin güvenlik güçlerine yönelik her türlü sorgulamayı ihanete varan PKK propagandası olarak damgalamaya hazır olmasıydı. Nisan 1995'te, Faili Meçhul Cinayetlerle İlgili Meclis Komisyonu, köy koruculuğu sistemini "toplumsal çelişkiye yapılan bir yatırım" olarak nitelmiş ve köy korucularının öldürme ve haraç dâhil yasadışı eylemlerde bulunduğunu doğrulamıştır. Buna karşın, Komisyonun bulguları göz ardı edilmiş ve koruculuk sistemi aynen devam etmiştir. 3 Haziran 1997'de kurulan İç Göç Komisyonu'na kadar, Meclis ülke içinde zorla göç ettirilme olayını doğru dürüst bir şekilde ele almadı.

Komisyon, önceleri göçün kentler üzerindeki etkisini ele almak için kurulmuştu. Yetkisinin Güneydoğu'daki suiistimalleri de kapsamak üzere genişletilmesi ancak zorlu bir uğraş sonucu mümkün oldu. 14 Ocak 1998 tarihinde, Komisyon, Meclis'e 170 sayfalık bir rapor sundu. Ulusal hassasiyetleri rencide etmemek için, rapor diplomatik bir üslupla yazılmış ve dikkatle dengelenmişti. Buna karşın, karabasanı açık bir şekilde kayda geçirmiş oldu. Belki de en önemli katkısı, OHAL Valisi'nden köy yıkımlarıyla ilgili resmi bir rakam koparmayı başarmasıydı. Buna göre, 820 köy ve 2.345 küçük yerleşim biriminden toplam olarak 378.335 kişi göç ettirilmiştir.¹¹ Raporun önerileri büyük ölçüde ihmal edilmiştir.¹²

KONDA'NIN KÜRT RAPORU

Eskiden beri "İstanbul'da 72 milletin yaşadığı" söylenir. Bu kentte her türlü inançtan etnik kökenden insanlar yaşar. Türkiye bir harç potası ise; İstanbul, potanın en sadık örneğidir. İstanbul'da yapılacak doğru bir araştırmanın Türk harcının özelliklerini vermesi doğaldır.

Bu anlayışla Milliyet Gazetesi 1992 sonlarında "İstanbul'da yaşayanların kim olduklarını ve ülkenin temel sorunları konusunda ne düşündükleri"ni belirlemek amacıyla KONDA'ya yaptırdığı geniş kapsamlı bir araştırma raporunun özeti, 27 Şubat – 3 Mart 1993 tarihlerinde yayınlandı.

Bu araştırmayı gerçekleştiren KONDA, İstanbul Büyükşehir sınırları içinde yaşayan ve aşağıda açıklanan örneklem için 19 yaş ve üstü 15 bin 683 kişiyle görüştü.

Önceden yapılan daha dar örneklemeli bir araştırmada; İstanbul'da kendini Kürt olarak nitelendiren kişilerin yüzde 3 ile 4, Kürt bağı bulunanların yüzde 12 ile 14 civarında olduğu belirlendi.

Kendini Kürt olarak niteleyenlerin eğilimlerinin tahlil edilebilmesi için 600'ün üzerinde kendini Kürt olarak niteleyen kişiyle görüşmüş olmak gerekliydi.

Bu nedenle yüzde 5'i 600'ün üzerinde olmak üzere, örneklem 15 binden fazla seçilmiş. Eğer 2 bin kişilik bir örneklem seçilmiş olsaydı, kendini Kürt olarak nitelendiren 20 kişiyle görüşülmüş olacaktı, ki bu sayının eğitim, aile yapısı, işi gibi özellikler bakımından tahlili anlamsız olacaktı.

Araştırmanın Künyesi

KONDA'nın, Milliyet Gazetesi için gerçekleştirdiği sosyal kamuoyu araştırması, 12 - 30 Aralık 1992 günleri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki 27 ilçeye bağlı 601

mahalle ve köyde, 7.897'si kadın, toplam 15.683 kişiyle, evlerinde yüz yüze görüşerek yapıldı.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde oturan nüfusu temsil etmek üzere 27 ilçenin 19 yaş ve üstü nüfusları dikkate alınarak, önce ilçelerdeki anket sayıları belirlenirken, köy ve mahalleler, 1987 ve 1991 milletvekili genel seçimleri sonuçlarına göre gruplandırıldı.

İstanbul'da en çok oy alan iki partinin oylarına göre, köy ve mahalleler kümelendirildi, en iyi temsil eden yerleşim birimleri belirlendi ve bu birimlerden örnekleme girecekler tesadüfî olarak ayrıldı.

Sokak seçimlerinde, Maliye Bakanlığı'ndan arsa asgari metrekare değerleri alınarak da ankete katılanların sosyo-ekonomik durumları yansıtılıyor. Anket sırasında cinsiyet ve yaş kotaları uygulanmış, anketin demografik sonuçları Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) sayılarıyla karşılaştırılarak önemli bir sapma olmadığı görülmüş. 16 bin 20 kişilik örneklem kullanılmış ve 15.683 anket yapılarak saha çalışması tamamlanmış.

Memleket nere?

Araştırmaya göre, İstanbul doğumluların oranı yüzde 28'dir. "Aslen nerelisin?" sorusuna verilen yanıtlarda ise bu oran yüzde 17'ye düşmektedir. İstanbul'da oturanların yüzde 12'sinin babası İstanbul'da doğmuş, yüzde 6'sının babası göçmen, yüzde 82'sinin babası taşralıdır. Yani İstanbul'da yaşayan yetişkin nüfus, İstanbullu değil, taşralıdır. (Doğum yerlerine göre dağılım "doğum yerleri" isimli tablodadır.)

Etnik kökenler

Araştırmada görüşülen kişilere Türkiye'de yaşayan değişik kökenli grupların isimleri (Araplık, Arnavutluk, Boşnaklık, Çerkezlik, Çingenelik, Ermenilik, Kürtlük, Lazlık, Musevilik, Rumluk, Tatarlık, Zazalık) bir bir sayılmış ve ailelerinde, ana

ve/veya baba tarafından veya hısımlarından, ani evlilik yoluyla ailelerine katılanlarda bu gruplardan kişilerin olup olmadığı sorulmuştur. (Sonuçlar etnik kökenler isimli tabloda özetlenmiştir.)

Ankette denetlere “Hepimiz Türk vatandaşıyız, ama değişik kökenlerden de olabiliriz. Siz kendinizi ne olarak hissediyor-sunuz?” diye sorulmuş, deneye herhangi bir seçenek belirtilmeyip, onun kendi kimliğini, kendi sözcükleriyle tarif etmesi istenmiştir.

Denek hangi kategoriye dile getirdiyse o sözcük bir ‘kimlik kategorisi’ olarak kabul edilmiştir. Anket sorularını soran anketöre de bu konuda hiçbir müdahalede bulunulmaması talimatı verilmiş ve görüşülen kişinin ağzından çıkan ilk ve tek cevabı kabul etmesi ve kodlaması istenmiştir. (Bu soruya verilen cevaplara göre, İstanbul’da yaşayanların, kendi kimlikleriyle hangi sözcük çerçevesinde tarif ettiklerini gösteren bulgular “kendinizi ne olarak hissediyorsunuz” adlı tablodadır.)

Sonuçlara göre, İstanbul’da yaşayanların, yüzde 69’u kendini Türk, yüzde 21’i Müslüman Türk, yüzde 4’ü Müslüman, yüzde 4’ü de Kürt olarak hissetmektedir.

Gayrimüslimlerin oranının düşük olması bu kategorinin belli mahallelerde toplanmış olmasındandır (O tarihte ilgililer yaptığımız konuşmalarda; İstanbul’da 35 bin dolayında Ermeni, 20 bin dolayında Musevi, 7 bin dolayında Rum olmak üzere 60 bin dolayında gayrimüslim yaşadığını söylemişti).

Kişisel özellikler

Görüşülen kişilere; eğitim durumu, çalışma durumu, doğum yeri, anadil ve diğer konularda sorulan soruların cevaplarıyla, kendini ne olarak hissettiklerine göre yapılan çapraz tablolar özetlenerek bilgiler toplanmıştır. Genel örneklem ve kendini Kürt hissedenlere ait olan bilgiler “Siz Kimsiniz?” adlı tabloda verilmektedir. Bu tablo, kendini Kürt

hissedenlerin bazı vasıflarının genelden farklı olduğunu göstermektedir.

Ne dersiniz?

Araştırmanın son bölümünde, İstanbul’da görüşülen 19 ve üstü yaş grubundan 15.683 kişiye Güneydoğu sorunu, Kürt sorunu, terör ve PKK konularında bir dizi görüş tek tek okunmuş ve her birine yanıt olarak “Evet, aynı fikirdeyim”, “Olabilir”, “Hayır, bu fikre katılmıyorum” biçimindeki üç şıktan birini söylemeleri istenmiştir.

Daha sonra, bu sorulara verilen cevaplarla “Kendinizi ne olarak hissediyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar eşleştirilerek, çapraz tablolar hazırlanmıştır. Kendini Türk hissedenlerle (yüzde 65) kendini Kürt hissedenlerin (yüzde 4) cevapları “Ne Dersiniz?” isimli tabloda gösterilmektedir. (Bu tablonun ayrıntılı dökümü için 3.3.1993 tarihli Milliyet’e bakınız.)

Kendini Türk hissedenlerin yüzde 69’u için, Kürt sorunu ‘yabancı devletlerin kışkırtması’dır. Kendini Kürt hissedenlerin yüzde 64’üne göre Kürt sorunu ‘Kürtlerin kimlik sorunu’dur ve yüzde 63’üne göre ise ‘devletin Kürtlere farklı davranması’ sonucunda ortaya çıkmıştır.

Güneydoğu sorununun çözümü için kendini Türk hissedenlerin yüzde 66’sına göre, tek yol, terörü yok etmektir. Kendini Kürt hissedenlerin yüzde 32’si yerel yönetimlere daha çok yetki verilmesine öncelik vermektedirler. Bölge idaresi kurulmasını çözüm olarak gören yüzde 28’i de bu sayıya eklersek, kendini Kürt hissedenlerin yüzde 60’ının Güneydoğu sorununun çözümünü ‘yönetim biçiminde’ gördükleri anlaşılır.

Terör sorununu çözmek için, kendini Kürt hissedenler koru-culuğun kaldırılmasına yüzde 43’le öncelik verirken, kendini Türk hissedenlerin yüzde 66’sı güvenlik kuvvetlerinin sayı ve silahının artırılmasını istemektedir.

PKK; kendini Türk hissedenenlerin yüzde 91'ine göre "terör örgütüdür", Kürt hissedenenlerin yüzde 51'ine göre "bağımsız dev-let kurmaya uğraşan" bir örgüttür.

"Hayır" diye cevap verenlerin oranlarına bakıldığında, kendini Türk hissedenenlerin; Kürt sorununun devletin farklı davranmasından ortaya çıktığını, bölgede bağımsız Kürt devleti veya federe devlet kurulmasını, PKK'nın ulusal haklarını savunan bir örgüt olduğunu kabul etmedikleri anlaşılmaktadır. Kendini Kürt olarak hissedenenlerin yüzde 50'si bölgede bağımsız Kürt devleti kurulmasına ve yüzde 70'i sıkıyönetim ilan edilmesine karşıdır.

TOBB raporunun kapsamı, içeriği ve zamanı üzerinde odaklaşan tartışmalar sürerken, işte bu ortamda soruna bilimsel bir yaklaşımın gerekliliği herkes tarafından kabul ediliyordu.

Milliyet'in 1992 sonlarında KONDA'nın hazırladığı İstanbul'da yaşayanların "Kim olduklarını ve ülkenin temel sorunları konusunda ne düşündükleri"ni belirleyen araştırması yeniden güncellik kazandı. Türkiye'nin dört bir yanından gelmiş insanların yaşadığı İstanbul, Güneydoğuluların büyük çoğunluğunu da barındırdığı için araştırma sonuçları, Güneydoğu sorununa önemli bir ışık tutuyor. Araştırma, İstanbul'un 2 ilçesine bağlı 601 mahalle ve köyde toplam 15.683 kişiyle yüz yüze görüşülerek hazırlandı. Araştırmada İstanbul'da yaşayanların yüzde 3 ile 5'inin kendisini Kürt olarak nitelendirdiği, yüzde 12 - 14'ünün de Kürt bağı bulunduğunu ifade ettiği anlaşıldı.

Ne dersiniz?

(Aşağıdaki fikirlere katılıyor musunuz?) Cevapların yüz-deleri:

Kürt Sorunu (veya Güneydoğu sorunu)

1. Kürtlerin kimlik sorunudur. Kimlikleri kabul ettirme sorunudur.

Hayır (Türk: 36 Kürt: 14)

Evet (Türk: 36 Kürt: 64)

Olabilir (Türk: 25 Kürt: 15)

2. Devletin Kürtlere farklı davranmasından ortaya çıkmaktadır.

Hayır (Türk: 61 Kürt: 12)

Evet (Türk: 19 Kürt: 63)

Olabilir (Türk: 21 Kürt: 19)

3. Kürtlerin ayrı bir devlet kurmak istemesinden kaynaklanmaktadır.

Hayır (Türk: 23 Kürt: 33)

Evet (Türk: 50 Kürt: 41)

Olabilir (Türk: 24 Kürt: 17)

4. Yabancı devletlerin kışkırtmasıdır.

Hayır (Türk: 6 Kürt: 41)

Evet (Türk: 69 Kürt: 23)

Olabilir (Türk: 23 Kürt: 30)

Kürt sorunun çözümü için:

1. Kürtlerin çoğunlukta olduğu bölgede bağımsız bir Kürt devleti kurulmalıdır.

Hayır (Türk: 92 Kürt: 50)

Evet (Türk: 2 Kürt: 22)

Olabilir (Türk: 3 Kürt: 17)

2. Bölgede Türkiye'ye bağlı ayrı bir Kürt federe devleti kurulmalıdır.

Hayır (Türk: 89 Kürt: 36)

Evet (Türk: 2 Kürt: 24)

Olabilir (Türk: 7 Kürt: 30)

3. Bölgede bazı kararları kendilerinin verebileceği bir bölge idaresi kurulmalıdır.

Hayır (Türk: 77 Kürt: 26)

Evet (Türk: 4 Kürt: 28)

Olabilir (Türk: 16 Kürt: 38)

4. İlçe ve belediye idarelerine daha çok yetki verilmelidir.

Hayır (Türk: 26 Kürt: 23)

Evet (Türk: 36 Kürt: 32)

Olabilir (Türk: 33 Kürt: 36)

5. Tek yol terörü yok etmektir.

Hayır (Türk: 15 Kürt: 43)

Evet (Türk: 66 Kürt: 28)

Olabilir (Türk: 17 Kürt: 22)

6. Güvenlik kuvvetlerinin sayı ve silahları artırılmalıdır.

Hayır (Türk: 15 Kürt: 51)

Evet (Türk: 66 Kürt: 25)

Olabilir (Türk: 18 Kürt: 17)

7. Bölgede sıkıyönetim ilan edilmelidir.

Hayır (Türk: 33 Kürt: 70)

Evet (Türk: 40 Kürt: 10)

Olabilir (Türk: 25 Kürt: 12)

8. Koruculuk kaldırılmalıdır.

Hayır (Türk: 45 Kürt: 21)

Evet (Türk: 30 Kürt: 43)

Olabilir (Türk: 22 Kürt: 27)

9. Özel tedbirlere gerek yok, bu iş mevcut kanunlarla, polisle, jandarmayla hallolur.

Hayır (Türk: 50 Kürt: 33)

Evet (Türk: 28 Kürt: 30)

Olabilir (Türk: 19 Kürt: 27)

PKK hakkında şu görüşlere katılıyor musunuz?

1. Yabancı devletlerin Türkiye'yi zayıflatmak için kullandıkları bir örgüttür.

Hayır (Türk: 4 Kürt: 29)

Evet (Türk: 78 Kürt: 34)

Olabilir (Türk: 14 Kürt: 22)

2. PKK bir terör örgütüdür.

Hayır (Türk: 1 Kürt: 15)

Evet (Türk: 91 Kürt: 49)

Olabilir (Türk: 3 Kürt: 17)

3. Türkiye'den toprak kopararak bağımsız Kürt Devleti kurmaya çalışan bir örgüttür.

Hayır (Türk: 12 Kürt: 12)

Evet (Türk: 69 Kürt: 51)

Olabilir (Türk: 15 Kürt: 20)

4. Kürtlerin ulusal haklarını savunan bir örgüttür.

Hayır (Türk: 60 Kürt: 36)

Evet (Türk: 18 Kürt: 26)

Olabilir (Türk: 17 Kürt: 21)

ETNİK KÖKENLER

(Ana, baba ve hısımlarının herhangi birinde Kürt olduğunu söyleyenlerin yüzdesi)

Yüzde /Nüfus¹³ (1000)

1. Ana ve baba tarafında Kürt olanlar	7,67	331
2. Baba tarafında ve hısımlarında Kürt olanlar	7,71	333
3. Ana tarafında ve hısımlarında Kürt olanlar	7,76	335
4. Baba tarafında Kürt olanlar	9,94	429
5. Ana tarafında Kürt olanlar	9,50	410
6. Hısımlarında Kürt olanlar	10,64	460
7. Ana/baba/hısımlarında Kürt olanlar	3,30	575

DOĞUM YERLERİ

Ankete katılanların ve İstanbul 1985 nüfusunun doğum yerlerine göre karşılaştırması.

(1985 nüfusu)

Doğum yeri	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İstanbul	4424	28,21	2.276.862	38,97
Akdeniz	642	4,11	119.175	2,03
Batı Karadeniz	1017	6,48	388.918	6,62
Doğu Anadolu	1993	12,71	612.203	10,47
Doğu Karadeniz	2441	15,57	847.983	14,51
Ege	567	3,62	86.730	1,48
Güneydoğu	681	4,35	155.470	2,66
Marmara (İst. Hariç)	1189	7,59	412.096	7,05
İç Anadolu	2380	15,18	664.563	11,37

Yurtdışı	343	2,18	28167	4,79
Toplam	15.677	100,00	5.842.107	100,00

SİZ KİMSİNİZ?

Derneklerin kişisel özelliklerine ve “Kendinizi ne olarak hissediyorsunuz?” sualine verdikleri cevaplara göre yüzdeler.

	<i>Genel</i>	<i>Kürt</i>
A. Eğitim		
1. Okuryazar değil	5	14
2. Diplomasız okuryazar	5	10
3. İlkokul mezunu	38	49
4. Ortaokul mezunu	16	11
5. Lise mezunu	28	15
6. Üniversite / yüksekokul mezunu	8	2
B. Çalışma durumu – İşi		
1. Ev kadını	36	45
2. Emekli	11	7
3. İşçi	11	21
4. Esnaf / Zanaatkâr	11	10
5. Öğrenci	8	3
6. Marjinal Meslekler	3	6
7. Memur (resmi / özel) büro memuru	12	3
8. İş arıyor	2	2
9. Diğer	7	3
C. Doğum yeri		
1. İstanbul dışı Türkiye	70	96
2. İstanbul	28	4
3. Göçmen	2	0

D. Ne zamandır İstanbul'da?

1. Doğduğundan beri	26	4
2. 10 yıldan çok	49	51
3. 6-10 yıl	13	23
4. 5 yıl ve daha az	10	21

E. Aslen nereli?

1. Aslen İstanbullu	17	2
2. Aslen göçmen	4	0
3. Aslen İstanbul dışı	79	98

F. Memlekete döner mi?

1. Dönmez	41	43
2. Döner	21	26
3. Belki döner	20	29

G. Memlekette malı mülkü var mı?

1. Malı mülkü yok	43	38
-------------------	----	----

H. Memlekette arsası var mı?

1. Memlekette kimsesi yok	9	5
2. Yakın akrabası var	27	34

I. Babasının doğum yeri

1. Babası İstanbul'da doğmuş	12	0
2. Babası göçmen	6	0
3. Babası İstanbul dışında Türkiye'de doğmuş	82	100

J. Anadili

1. Türkçe	94	30
2. Kürtçe - Zazaca	4	70
3. Diğer	2	0

K. Gazete okur mu?

1. Türkçe gazete okur	69	49
2. Gazete okumaz	28	45

L. Dini konular

1. Din icaplarına tam uyar	12	10
2. Dinle ilgisi yok	4	9
3. Haftada bir mabede gider	38	24

M. Türkiye'nin en önemli sorunu?

1. Geçim sıkıntısı/pahalılık	58	51
2. Terör, PKK, güvenlik	25	22

N. Hanenin ortalama geliri (1992 sonu)

4.010.000 2.940.000

Kendinizi ne olarak hissediyorsunuz?

(İstanbul'da yaşayanların, "Hepimiz Türk vatandaşıyız, ama değişik, kökenlerden de olabiliriz. Siz kendinizi ne olarak hissediyorsunuz?" sualine verdikleri cevaplara göre YÜZDELERİ)

Kimlikler

1. Türk	69.28
2. Müslüman Türk	20.83
3. Müslüman	4.32
4. Kürt / Zaza	3.90
5. Çerkez	0.46
6. Ermeni	0.22
7. Arap	0.13
8. Rum	0.12
9. Çingene	0.09

10. Boşnak	0.06
11. Musevi	0.05
12. Diğer	0.36
13. Cevap vermedi	0.18

'Biz Kimiz' Araştırmasında Kürtler

Milliyet'in Tarhan Erdem yönetiminde KONDA'ya yaptırdığı araştırma, çok farklı sayılarla tartışma konusu edilen Türk vatandaşlarının etnik kimliklere göre dağılımında son derece önemli bulgular ortaya koyuyor.

Yaklaşık 50 bin kişi ile yüz yüze görüşme yapılan araştırmada, yaygın kullanılan adlandırmalar yerine halkın kendini nasıl bildiği, nasıl tanıtmak istediğinin belirlenmesine önem verildi. Bunun için, kimliğe dair sorularda deneklere seçenek sunulmadı ve herhangi bir yönlendirme yapılmadı.

Anketörlerden, kişilerin kendi verdikleri ilk cevabı anket formlarına yazmaları istendi. Denekler bu soruya 100'ün üzerinde farklı cevap verdi. Daha sonra bu cevapların benzerlikleri ve sıklıkları incelenerek istatistikî anlam ifade eden belli gruplar oluşturuldu. Araştırmanın en merak edilen bulgularından birisini ortaya koyan soru şöyle formüle edildi: "Hepimiz Türk vatandaşıyız, ama değişik kökenlerden, yörelerden olabiliriz; siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?" Tabloda deneklerin cevaplarına göre oluşturulan kimlik grupları ve bu gruplardaki kimliklerin söylenme oranları yüzde olarak yer alıyor.

Anadil kontrolüyle sağlanan dolaylı bilginin de katılmasıyla ortaya çıkan tabloda; Türkiye'de yetişkinlerin (18 yaş ve üstündekilerin) etnik kimliklerin dağılımı, yüzde 78,1 Türk, yüzde 13,4 Kürt, yüzde 1,5 Laz ve Türkmen gibi yerel kimlikler, yüzde 0,1 Asya Türkü, yüzde 0,3 Kafkas kökenli, yüzde 0,2 Balkan kökenli, yüzde 0,4 göçmen, yüzde 0,9 Müslüman Türk,

yüzde 0,2 Alevi, yüzde 0,3 “Türkiyeliyim, dünyalıyım” vs. diyenleri ifade eden genel tanımlar, yüzde 0,7 Arap, yüzde 0,1 gayrimüslim, yüzde 0,03 Roman, yüzde 0,05 diğer ülkelerden ve yüzde 3,8 TC vatandaşı şeklindedir. Araştırma 18 yaş üstü kişilerle yapıldığı için, bu yüzdeler etnik kimliklerin sadece yetişkin nüfus içindeki oranlarını gösteriyor. Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2006 yılı nüfus tahminine göre 48 milyon 709 bin kişi olan yetişkin nüfus içinde örneğin Türklerin nüfusu 38 milyon 43 bin, kendini Kürt olarak tanımlayanların nüfusu 6 milyon 524 bindir.

Tabloda ham veriye göre etnik dağılım, yukarıda özetlediğimiz düzenlemeyle ortaya çıkan dağılım ve etnik kimliklerin yetişkin nüfusları özetlenmiştir. Ancak yüzde 1’den düşük olan gruplarda hata payının yüksek olduğu dikkate alınmalıdır.

Nüfusun yüzde 15,6’sı Kürt

Kendisini ‘Kürt’ ve ‘Zaza’ olarak tanımlayan yetişkinlerin toplam nüfusa oranı yüzde 13,4; ancak, 18 yaş altındaki nüfusun eklenmesiyle yüzde 15,68’e çıkan bu oran 11 milyon 445 bin kişiye denk düşüyor.

Yetişkinlerden elde edilen etnik kimlik dağılımı, toplam 72 milyon 975 olan tüm Türkiye nüfusunda görülmek istenirse, 18 yaş altındakileri elde edilen verilere orantılı olarak eklemek gerekir.

Türkiye genelinde “her 66 yetişkin için 33 çocuk” varken, doğurganlık oranları daha yüksek olduğu bilinen Kürtler için bu oran farklıdır. Araştırmadaki hane halkı sayısı bilgisine, illerin nüfus artışlarına ve yaş grubu dağılımlarına dayanarak Kürtlerde bu oranın “her 53 yetişkin için 47 çocuk” şeklinde olduğunu temel bir kabul olarak dikkate almak doğru olacaktır. Bu durumu dikkate alan yaklaşımla yapılan çalışmada tüm Türkiye nüfusu içinde Türklerin yüzde 76,03 ile 55 milyon 484 bin, Kürt ve Zazaların yüzde 15,68 ile 11 milyon 445 bin, diğer

etnik gruplar toplamının da yüzde 8,3 ile 6 milyon 46 bin kişi olduğu hesaplandı.

Yetişkinlerin cevaplarına göre yüzde 13,4 olan Kürt-Zaza nüfusun oranı, 18 yaşın altındakilerin eklenmesiyle yüzde 15.68'e ulaştı.

Türkiye'de Kürt ve Zazaların nüfusu için 7 ile 25 milyon arasında değişen tahminler yapılmıştır. Bu tahminler karşısında KONDA, 2006 ortalarında Türkiye'de yaşayan Kürt-Zaza (çocuk, genç ve yetişkinler toplamının) nüfusu için yaptığı son araştırma ve TÜİK verilerine dayanarak bulduğu 11 milyon 445 bin sayısının daha gerçekçi olduğu kanısındadır.

KONDA'nın 1993'te İstanbul'daki kimliklere dair yaptığı araştırmada "Hepimiz Türk vatandaşıyız, ama değişik kökenlerden de olabiliriz. Siz kendinizi ne olarak hissediyorsunuz?" sorusuna yüzde 25,15 oranında "Müslüman" ve "Müslüman Türk" cevabı verilmişti. Şimdi bu oranın yüzde 1,02 düzeyinde kaldığı görülüyor.

Biri İstanbul, diğeri Türkiye örnekleme göre hazırlanmış olsa da oldukça büyük olan bu farkın sebebi, 1993 araştırmasında din ve mezhebe dair soru sorulmamış olmasıdır. Bu araştırmada ise kimliğe dair olan bu sorudan hemen önce din ve mezhepler ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

Diğer bir deyişle, görüşülen kişiler dinleri ve mezhepleri ile ilgili bilgi verdikten sonra kendilerini ait hissettikleri kimlik için dini aidiyet dışında bir aidiyet sorulduğunu anlayarak ya da bilerek cevap vermişlerdir.

Böyle anlaşılması, etnik yapının değerlendirilmesi açısından yararlı olmuştur. Din ve mezheple ilgili sorulardan sonra kimliğini 'Alevi' olarak belirtenler ayrı bir kimlik grubu olarak tabloya eklenmiştir. Bu hususun, Aleviliğin tanımına ilişkin tartışmalara ışık tutabileceğini sanıyoruz.

Etnik kimlik saklanmıyor

Etnik kimlikle ilgili soruya cevap vermeyenlerin oranı, tüm diğer sorular gibi yüzde 2-3 oranında çıktı. Bu oran, hal-
kın kimliklerini açıklamada temelde bir sorunu olmadığını
gösteriyor. Ancak yine de Güneydoğu veya Kürt sorununun
devam ettiği bir ortamda kimliklerini açıkça söylemekten çeki-
nen kişiler olabileceğinden, araştırmada kişilerin etnik kimlik-
leriyle ilgili dolaylı olarak bilgi sağlayan verileri de incelemek
gerekti. Bunun için, kimliğin önemli unsurlarından olan ana-
dili bir gösterge olarak alıp etnik kimliklerde buna göre
düzenleme yapıldı. Örneğin anadili Arapça olup da kimliğini
"Türk" olarak belirtmiş olan kişiler "Arap" olarak değeri-
lendirildi ve buna göre yeni yüzdelerle varıldı. Böylece
"Müslüman", "TC vatandaşı" gibi etnik kimlikle ilgisiz cevap
verenlerin etnik kimliğini daha doğru tespit etme fırsatı elde
edildi. Başat dil ve başat kimliğin aleyhinde görünse de bu
düzenlemenin bizi etnik kimlikler konusundaki gerçekliğe
daha fazla yaklaştırdığı söylenebilir.

Türkiye'nin yüzde 85'i 'anadilim Türkçe' diyor

Anadil ile kimlik karşılaştırması, kimliklerin tutarlı belir-
lenmesinde önem taşıyor. Türkiye'de oturanların yüzde
85'inin anadili Türkçe... İkinci sırada yüzde 13 ile Kürtçe-
Zazaca geliyor. Araştırmada, deneklerin anadilleri ve konu-
ştukları dilleri belirlemek amacıyla iki ayrı soru soruldu. Bu
sorular, "Anadiliniz hangisidir, yani annenizden öğrendiğiniz
konuşma diliniz hangisidir?" ve "Aile içinde günlük yaşamda
hangi dil kullanılmaktadır?" ifadesiyle deneklere yöneltildi.
Bu sorulara alınan cevaplara göre, Türkiye'de oturanların
yüzde 85'inin anadili Türkçe'dir. İkinci sıradaki anadil yüzde
13 ile Kürtçe-Zazaca, üçüncü sıradaki anadil yüzde 1.38 ile
Arapça'dır. Aralarında yakın bir ilişki bulunan anadil ile kim-
lik karşılaştırması, kimliklerin tutarlı belirlenmesinde önem
taşıyor. Araştırmamızda, kimliğini "Türk" olarak söyleyenle-

rin bir kısmı (yüzde 4,08'i) anadilinin Kürtçe olduğunu söyledi. Ayrıca, kimliğini "Kürt" ya da "Zaza" olarak belirtenlerin yüzde 8,82'si anadilinin Türkçe olduğunu belirtti. Kimliğini "TC vatandaşı" olarak ifade edenlerin yüzde 14'ünün anadili Kürtçe – Zazaca'dır. Anadili Kürtçe olanların içinde kendisini "Türk" olarak tanımlayanlar, başka bir deyişle asimile olanlar bulunduğu bir gerçektir. Ancak etnik kimliklerin bu çelişkiler giderilerek tespit edilmesi gereği açıktır. Kimlik kısmında bazı kabullerle bu yaklaşım uygulanmıştır.

Kürtlerde eğitim ortalamasının altında

Araştırmada, farklı kimlikleri yaşayan insanların ekonomik ve sosyal durumlarının, tavırlarının, farklı sorunlar hakkındaki görüşlerinin de öğrenilmesi amaçlandı. Eğitim durumuna bakıldığında, toplum genelinin yüzde 67,4'ünün eğitim seviyesi lisenin altındayken, Kürtlerde bu oran yüzde 78'e çıkmakta, yüzde 9 olan genel üniversiteli oranı da Kürtlerde yüzde 5,5'e düşmektedir. Kendilerini "genel" tanımlayanların ve "diğer" etnik kimlik gruplarının eğitim durumlarının genelden biraz daha iyi olduğu görülmüştür.

En yoksul gelir diliminde Kürt- Zazalar yer alıyor

Etnik kimliklerin gelir durumuna bakıldığında en yoksul gelir diliminde en çok Kürt-Zazaların (yüzde 23,8) olduğu görülüyor. Hemen ardından Araplar geliyor. "Diğer" etnik kimlikler en yüksek gelir dilimlerinde nispeten daha az yer alıyor ve yarısından fazlasının hane geliri 2. dilimde toplanıyor. Araştırma bulgularında Kürtlerin, kendini "Zaza" olarak belirtmiş olanları da içerdiğini not etmek gerekiyor.

Kimileri Zazaların da Kürt olduklarını düşünürken, bazıları Kürtler ve Zazaların tamamen ayrı etnik gruplar olarak değerlendirilmesi gerektiğini iddia ediyor. Sonuçlar, Zaza nüfusunun Kürt nüfusuna göre çok daha az olduğunu ve bazı konularda farklı düşündüklerini gösteriyor. Yetişkinler arasın-

da kimliğini Kürt olarak hissedenler Türkiye nüfusunun yüzde 8,61'ini oluştururken "Zaza" olarak hissedenler yüzde 0.41'ini oluşturuyor.

Kürt ve Zaza nüfusu kendi içinde değerlendirildiğinde, Zazalar bu toplamın 4,5'i oranındadır.

Tabloda, Kürtlerin ve Zazaların durumlarındaki ve görüşlerindeki farklılıklar yaklaşık oranlarla görülüyor. Etnik kimliklere göre hane halkı sayısına bakıldığında, Kürtlerin ve Arapların daha kalabalık hanelerde yaşadığı görülüyor. Kürtlerin yüzde 17,6'sı ile Arapların yüzde 12,1'i, 9 veya daha fazla kişilik hanelerde yaşıyor.

1927'den 1965'e kadar yapılan sayımlardaki bulgularla karşılaştırma

1927 yılından 1965'e kadar Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (Türkiye İstatistik Kurumu) yaptığı 7 nüfus sayımında vatandaşlara "anadil" ve "konuştuğu ikinci dil" sorulmuştur. Ancak 1965'ten sonraki nüfus sayımlarında bu soru yöneltilmemiştir. Bu soruların yöneltildiği 7 nüfus sayımında "Anadilim Kürtçe" veya "Bildığım ikinci dil Kürtçe" diyenler, en düşük yüzde 8,07; en yüksek yüzde 9,88 olmuştur ki bu sayılara Zazaca konuşanlar dahil değildir. Kuşkusuz devlet memurlarınca yapılan bu sayımlarda da, kimliğini gizleyenler, soruya yanıt vermeyenler olmuştur. KONDA'nın Milliyet için yaptığı araştırmada da, "anadil" ve "bilinen ikinci dil" konusundaki sorularda "Kürtçe" cevabı veren yetişkinlerin sayısı yüzde 11,97'dir. Etnik kimliğe ilişkin soruda da kendisini "Kürt" olarak tanımlayan yetişkinlerin oranı 8,61'dir.

Görüldüğü gibi, araştırmamızda elde edilen oranlar genel olarak tarihsel gelişime uygundur.

3 milyon Kürt evlilik yolunda akraba

Toplumsal yapı, nüfusun belli yüzdelerini temsil eden etnik ve dini kimliklerden ibaret değildir. Farklı etnik kimlikler arasında evliliklere bakıldığında; Türkler ve Kürt-Zazalar arasındaki evliliğin, nüfusun yüzde 3,7'sini temsil ettiği görüldü. Diğer bir deyişle, Türklerle akraba olan Kürt sayısı (aynı zamanda Kürt-Zazalar ile akraba olan Türk sayısı) 2 milyon 708 bindir. Yani 2 milyon 708 bin kişinin ailesinde Türk-Kürt/Zaza evliliğinden kaynaklanan akrabalık bağı vardır. Türkler ve "diğer" etnik kimlikler arasında yüzde 3,6 oranı ile 2 milyon 661 bin kişide akrabalık bağı gözlemlendi. Kürt-Zazalar ve "diğer" etnik kimlikler arasında akrabalık yüzde 0,5 ile 353 bin kişide görüldü. Bu akrabalık ilişkileri, Türkiye'nin toplumsal yapısının, beraber yaşayan, birbiriyle evlenen ve ortak kültürler oluşturan farkı farklı grupların birbirine geçen ilişkileriyle oluştuğunu göstermektedir.

Deneklere kimliklerini ifade etmeleri için yedi seçenek sıralandı. Yüzde 59,14'ü Türkiyeli olarak tanınmak istediğini belirtti. Bunu 42,11 ile din ve mezhep izledi. Etnik köken ise 13,96 ile dördüncü sırada yer aldı.

Türkiye'nin yaklaşık 3 bin noktasında 1500'ü aşkın görevlinin toplam nüfusu temsil eden 47 bin 958 kişiyle yaptığı yüz yüze görüşmeyle gerçekleştirilen "toplumsal yapı" araştırmasında insanların kendi kimliklerini tanımlarken hangi unsurlara daha fazla önem verdikleri son derece önem taşıyor.

Bu veriyi ortaya çıkarmak için deneklere sunulan ve kimliğini ifade etmesi için kullanması istenen seçenekler şöyle sıralandı:

- Doğduğu kent veya köyle tanınmak
- Türkiyeli olarak tanınmak
- Cinsiyetiyle tanınmak
- Etnik kökeniyle tanınmak

- Dini-mezhebiyle tanınmak
- Yaş grubu (genç/yaşlı vb.) ile tanınmak
- Kılık kıyafetiyle tanınmak
- Mesleğiyle tanınmak

Bu bölümde ulaşılan en önemli bulgu, tüm demografik gruplarda “din”in “etnik köken”den daha fazla önemsendiğidir. Yani Türkiye’de kimlikleri ifade etmede din, etnik köken-den daha önce geliyor.

Ancak tüm gruplarda “Türkiyelilik” en önemli kimlik unsuru olarak öne çıktı. Bu durumun, “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı konusunda” şart sayılan unsurlar arasında “Türkiye’yi sevme” seçeneğinin birinci çıkmasıyla uyumlu olduğunu belirtelim.

Cevaplarda “Türkiyelilik”i sırasıyla “din”, “doğduğu kent veya köy”, “etnik köken” ve “cinsiyet” takip etti. Kimlik unsurları içinde en az önemseneler “yaş grubu” (genç/yaşlı) ve “kılık kıyafet” oldu.

Bu veri, insanların eğitim seviyelerine göre ayrıştırıldığında “Türkiyelilik”in lise altı eğitimliler grubunda yine önemli olduğu görülüyor. Ancak aynı grubun “din-mezhep”i kendi kimliğini tanımada en ön sıraya koyması kayda değer bir bulgu olarak göze çarpıyor.

Doğum yeri önemseniyor

Araştırmada, deneklerden kendi kimlik tanımındaki en önemli unsur sorulduktan sonra aynı seçenekler arasından bu sefer iki tercih yapmaları istendi. Bu yöntem, insanların sadece tercihlerini değil, yönelimlerini de ortaya çıkarmak için kullanıldı. Bu soruya göre Türkiye’de insanların kendilerini tanımlamak için tercih ettikleri en önemli iki unsur “Türkiyelilik” (yüzde 59,14) ve “dini-mezhebi” (yüzde 42,11) oldu.

“Doğduğu kent veya köyle anılmak” bu tercihlere göre “din ve mezhep” unsurundan çok küçük bir farkla (yüzde 40,78) geride kaldı.

Kürtler ve ‘Türkiyelilik’

Genelde en fazla önemsenen kimlik unsuru “Türkiyelilik”, Kürtlerde üçüncü sıraya düşüyor. Bu grup için kimliği ifade etmenin en önemli unsuru yüzde 81,4 ile “etnik köken”. “Din-mezhep” de yüzde 81 oranıyla Kürtler için kimliği ifade etmede en az etnik köken kadar önemli. Türkiye genelinde olduğu gibi etnik kimliklere göre de “Türkiyelilik”ten sonraki en önemli unsur “din” olarak ortaya çıkıyor. “Din”, Araplar için “Türkiyelilik”ten önce geliyor ve ilk sırada yer alıyor.

Etnik köken unsuru en fazla Kürtler (yüzde 81,4) ve Araplar (yüzde 78,8) için önemli. En önemli bulgu olarak, insanların Türkiyeliliğe ve din-mezheplerine yaptıkları vurgu öne çıkıyor. Etnik kökene ilişkin tercih ya da önem oranlarının görece düşüklüğü, birinci sıradaki “Türkiyelilik” vurgusu dikkate alındığında, insanların gösteriş niteliği öne çıkmayan bir yurtseverlik duygusu taşıdıklarının göstergesi olarak değerlendirilebilir. Burada dikkati çeken ve açıklanması gereken nokta “Türkiyelilik” vurgusudur.

Araştırma, insanların “Türkiyelilik” kavramından ne anladıklarıyla ilgili detay soru içermiyordu. Deneklerin cevaplarıyla yetinilen bu konuda yeni araştırmalarla daha detay bilgi üretilmelidir. Ancak kanımızca, insanlar “Türkiyelilik” vurgusu yaparken etnik kimliğe dayanmayan bir toplum tanımlıyorlar, içtenlikli bir ülke ve vatan sevgisini bu seçenekle ifade ediyorlar. Ancak bu vurgu siyasal terminolojideki benzer bir açılımı ne kadar içinde taşıyor olabilir, bu ayrıca ölçülmelidir.

Kürt-Zazalar başka gruplara bakışlarında halkın genelinden daha açıklar ve sorulara daha yüksek oranda “Olabilir” cevabı veriyorlar. Gelin, damat veya gelecekteki eşin başka din veya mezhepten olmasına yüzde 47,4 (genel oran yüzde 31), başka etnik kökenden olmasına yüzde 66,3 (genelde 42,2), başka ülkeden olmasına da yüzde 48,8 (genelde 31,8) oranlarında olumlu yaklaşıyorlar. Kürtler, etnik köken ne kadar önemli olsa da bu konuyu gruplar arasında evlenmeyi veya kaynaşmayı engelleyecek türde bir kimlik meselesi olarak görmüyorlar.

1- Güneydoğu sorunu veya Kürt sorunuyla ilgili aşağıdaki görüşleri doğru mu, yanlış mı buluyorsunuz?

- ✓ Kürtlerin kimlik sorunudur, kimliklerini kabul ettirme sorunudur.
- ✓ Devletin Kürtlere farklı davranmasından ortaya çıkmaktadır.
- ✓ Kürtlerin ayrı bir devlet kurmak istemesinden kaynaklanmaktadır.
- ✓ Yabancı devletlerin kışkırtmasındandır.
- ✓ Genel sorunlar sadece Kürtlerle ilgiliymiş gibi gösterilmektedir.

2- Güneydoğu sorunu veya Kürt sorununun çözümü için aşağıdaki politikaları doğru mu, yanlış mı buluyorsunuz?

- ✓ Kürtlerin kendi dillerinde eğitim hakkı kabul edilmelidir.
- ✓ Kürtlerin kendi dillerinde yayın hakkı tam olarak kabul edilmelidir.
- ✓ Belediye ve il özel idarelerinin halkoyu ile seçilmiş meclislerine geniş yetkiler verilmelidir.
- ✓ Kürt gelenek ve göreneklerinin yaşayıp gelişmesine devlet katkıda bulunmalıdır.

✓ Milletvekili seçimlerinde baraj kaldırılmalıdır.

✓ Tek yol, terörü yok etmektir.

Verilen cevaplara göre Güneydoğu-Kürt sorununun nedeni olarak en yüksek oranda yabancı devletlerin kışkırtması (yüzde 87,03), ikinci olarak da "Kürtlerin ayrı devlet istemesi" (yüzde 74,53) gösterildi.

Sorunun nedeni olarak en yüksek oranda "Kürtlerin kimlik sorunudur" diyenler yüzde 60,9 ile Ortadoğu Anadolu (Hakkâri, Bitlis, Bingöl, Elazığ, Malatya, Muş, Tunceli, Van), yüzde 56,1 ile Güneydoğu Anadolu (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak) bölgeleri oldu. Sorunun "devletin Kürtlere farklı davranması"ndan kaynaklandığını düşünenler Ortadoğu Anadolu'da yüzde 49,66; Güneydoğu'da yüzde 44,99 oranında gözlendi.

Karadeniz'de oran artıyor

Sorunun nedeni konusunda, "Kürtler ayrı devlet kurmak istiyor" diyenler Doğu Karadeniz (yüzde 92,60) ve Batı Marmara (yüzde 84,65), "Yabancı devletlerin kışkırtması" diyenler Doğu Karadeniz (yüzde 97,02) ve Batı Karadeniz (yüzde 93,45) bölgeleridir. Diğer konularda olduğu gibi "Güneydoğu sorunu" veya "Kürt sorunu" söz konusu olduğunda İstanbul ve doğu bölgeleri ile batı bölgeleri arasında ciddi ve kayda alınması gereken Güneydoğu veya Kürt sorunu etnik kimlikler ekseninde incelendiğinde, soruna bakışta önemli farklar görülüyor. Etnik kimliklerin görüşleri halkın geneli ile kısaca karşılaştırıldığında; Türkler sorunun kaynağını "kimlik sorunu" olarak ve "devletin Kürtlere farklı davranması" olarak görmeye daha az; "Kürtlerin ayrı devlet istemeleri" ve "yabancı kışkırtması" olarak görmeye daha fazla eğilimliler. Türkler, araştırmada önerilen "terörü yok etmek" dışındaki çözümlerin hepsine daha az destek veriyorlar. Geldikleri yer Orta Asya'dan Balkanlara kadar uzanan bölge

olan, etnik açıdan Türk olmakla birlikte kendilerini farklı nitelendirmelerle (Türkmen, muhacir, Müslüman-Türk, manav gibi) tanımlayanları ifade eden "Türk kökenliler" in halkın geneli ile benzer düşündükleri görülüyor. Güneydoğu veya Kürt sorunu Kürtlere sorulduğunda ortaya oldukça farklı bir tablo çıkıyor. Sorunun kaynağı olarak "kimliklerini kabul ettirmeyi" (yüzde 79,7) ve "devletin farklı davranmasını" (yüzde 78,1) görürken, "yabancı devlet kışkırtması" veya "genel sorunların sadece Kürtlerinmiş gibi gösterilmesi" görüşlerini yarı yarıya oranda destekliyorlar.

Çözüm önerileri kökene göre değişiyor

Güneydoğu ve Kürt sorununun çözümü konusunda tüm Türkiye cevapları değerlendirildiğinde, en yüksek oranda "terörün yok edilmesi" (yüzde 80,30) telaffuz ediliyor. Daha sonra yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması (yüzde 48,33), Kürt gelenek ve göreneklerinin gelişmesine devlet desteği sağlanması (yüzde 42,37) dile getiriliyor.

Burada dikkat çeken nokta, etnik gruplara devletin desteğine genel olarak yüzde 66,58 oranında verilen onayın, doğrudan Kürtler üzerinden aynı devlet desteği sorulduğunda yüzde 42,37'ye düşmesidir. Diğer bir deyişle, etnik gruplara destek fikrini genel anlamda onaylayanların sadece yüzde 47'si Kürtlere de destek verilmesi gerektiğini düşünüyor.

Bölgelere göre durum

Sorunun çözümü için bölgelerin yaklaşımlarında çok dramatik farklar gözleniyor. "Kürtlerin kendi dillerinde eğitim hakkı kabul edilsin mi?" sorusuna Ortadoğu Anadolu yüzde 64,41 ve Güneydoğu Anadolu yüzde 62,17 oranlarında "evet" derken, Doğu Karadeniz yüzde 8,45 oranında "evet" demektedir.

Kendi dilinde yayın hakkını Ortadoğu Anadolu yüzde 67,82 ve Güneydoğu Anadolu yüzde 67,38 oranlarında onaylarken, Doğu Karadeniz'de bu oran yüzde 9,75'tir.

“Yerel yönetimlerin yetkilerini artırma” önermesini doğru bulanlar Ortadoğu Anadolu’da yüzde 78,72; Güneydoğu Anadolu’da yüzde 73,45 düzeyindeyken, Doğu Karadeniz’de bu oran yüzde 17,75’e iniyor.

“Kürtlerin gelenek ve göreneklerinin gelişmesine devletin destek olması”nı Ortadoğu Anadolu yüzde 79,27; Güneydoğu Anadolu yüzde 75,56 oranlarında kabul ederken, Doğu Karadeniz’in bu konudaki desteği yüzde 15,56 düzeyinde kalıyor.

“Terörü yok etmek” konusunda ise bölgeler arası yaklaşım farkları daha düşüktür. Tüm bölgelerde nüfusun yarıdan fazlası sorunun çözümü için “terörü yok etmeyi” doğru bulmaktadır. Farklar dikkat çekiyor.

Kürtler soruna ve çözüme farklı bakıyor

Kürtler arasında, sorunun “Kürtlerin ayrı devlet kurmak istemelerinden kaynaklandığını” düşünenlerin oranı yüzde 34,4. Bu oran halk genelinde yüzde 74,5. Kürtlerin, çözüm önerilerine bakışları da farklı. Kürtler önerilen çözümlere yüzde 80-95 oranlarında katılıyorlar. “Tek yol terörü yok etmektir” çözümüne katılanların genelde yüzde 80,30 olan oranı, Kürtlerde yüzde 52,1. Bu sayının dışında kalanları, “teröre taraftar olunduğu” şeklinde değil, “terörü yok etmenin çözüm olarak yetersiz kaldığının düşünüldüğü” şeklinde değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Kişinin anadilinin Türkçe’den farklı olmasının Kürt sorununa çözüm olarak “anadilde eğitim ve yayın hakkı sağlanması” önerisine verdikleri cevaplara etkisini anlamak için yanıtlar bir de anadile göre incelendi. Bu incelemede Türkçe’den farklı anadilin bu önermeye desteği artırdığı görüldü.

“Kürtlerin kendi dillerinde eğitim hakkı kabul edilmelidir” önerisine anadili Türkçe olanlar yüzde 27,5 oranında, Kürtçe veya Zazaca olanlar yüzde 85 oranında, anadili bunların dışında bir dil olanlar ise yüzde 47,7 oranında katıldılar.

“Kürtlerin kendi dillerinde yayın hakkı kabul edilmelidir” önerisine de anadili Türkçe olanlar yüzde 28,3, Kürtçe veya Zazaca olanlar yüzde 89,5 oranında, anadili bunların dışında bir dil olanlar ise yüzde 47,6 oranında katıldılar.

Büyük değişme var

Kürt sorununa dair görüşlerin ne ifade ettiğini daha iyi anlamak ve yorumlayabilmek için bu alanda KONDA’nın daha önceki araştırmasıyla da karşılaştırma yapıldı. 1993’te İstanbul’da yapılan araştırmada da Kürt sorunu ele alınmış, sorunun kaynağı ve çözümleri ile ilgili halkın görüşleri sorulmuştu. İki araştırmada da aynı olan soruları inceleyebilmek için, öncelikle hâlihazırdaki araştırmanın Türkiye örneklemiyle İstanbul örneklemini karşılaştırıldı. Cevaplar arasında önemli bir fark bulunmadığı, dolayısıyla 1993 İstanbul kent örneklemi ile 2006 Türkiye örneklemini karşılaştırmanın olası olduğu, anlamlı sonuçlar çıkabileceği görüldü.

Bu iki örneklem karşılaştırıldığında, Kürtlerin soruna bakışlarında 1993’ten 2006’ya çok çarpıcı kaymalar olduğu dikkat çekti. Kürtler arasında “Güneydoğu veya Kürt sorunu Kürtlerin ayrı devlet kurmak istemelerinden kaynaklanmaktadır” fikrine “Doğru” cevabı verenlerin oranı yüzde 41’den yüzde 34,4’e düşmüş, “Yanlış” diyenlerin oranı yüzde 33’den yüzde 65,6’ya çıkmış. “Sorunun kaynağı yabancıların kışkırtmasıdır” görüşüne “Doğru” diyenler yüzde 23’ten yüzde 51,8’e, “Yanlış” diyenlerin oranı yüzde 41’den yüzde 48,2’ye yükselmiş. “İlçe ve belediye idarelerine daha çok yetki verilmelidir” çözümüne cevaplardaki kayma da çarpıcı. Kürtler arasında bu çözüm önerisine “Doğru” diyenlerin oranı yüzde 32’den yüzde 84,1’e çıkmış ve “Yanlış” diyenlerin oranı yüzde 23’ten yüzde 15,9’a düşmüş görünüyor.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GÜNEYDOĞU RAPORU

Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu, Batman'da Bölge Baro Başkanları ile ülke ve bölge sorunlarının tartışıldığı çok önemli bir toplantı gerçekleştirdi. Toplantıya katılan Baro başkanlarının, ülke ve bölge sorunlarına ilişkin çok ciddi değerlendirmeleri oldu. Toplantı sonucunda Güneydoğu sorunu ile ilgili bir rapor hazırlanması gereği ortaya çıktı. Raporun hazırlanması için barolarımıza yazılar yazılıp, konu ile ilgili görüşleri alındı. Değerli barolarımızın bildirilen görüşlerine raporda ağırlıklı olarak yer verildi.

Raporun hazırlanması sürecinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bölücü başı Abdullah Öcalan yargılanmak üzere Türkiye'ye getirilmiş, yargılanıp hakkında hüküm kurulmuş, yargılanması sırasında Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin yapısı yeniden tartışma konusu yapılarak, bu konuda anayasa değişikliğine gidilmiştir.

Güneydoğu sorununun, ülkemizin en önde gelen sorunlarından biri olduğu bilinmektedir. Sorun, bugüne kadar çok değişik adlarla ifade edilmiştir. Kimi soruna 'Güneydoğu' sorunu, kimi 'Terör' sorunu, kimi 'Kürt' sorunu adını vermiştir. Adı ne olursa olsun, ortada ülke kaynaklarını tüketen bir sorun yaşanmaktadır. Sorunun ağırlığı gibi çözümü de çok karmaşık ve zor görünmektedir.

Bugüne kadar soruna, ortaya konulan güvenlik boyutu ile bakılmış; konunun siyasal, sosyal ve ekonomik boyutları yeterince değerlendirilmemiştir. Olayın bu yönleriyle tartışılmasına olanak sağlanması çözüme yardımcı olacaktır.

Sorunu tartışan kişi ve kurumlar hakkında genelde soruşturma açılmakta ve bu kişi ve kurum temsilcilerinin karşısına TCK'nın 312 ve Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi çıkmaktadır. Düşünceyi açıklama özgürlüğü önündeki engeller

nedeni ile de sorunun tartışılması ve çözüm önerileri sunulması güçleşmektedir.

Bugün ülkemiz nüfusunun azımsanamayacak bir bölümünün, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan ve Türkiye geneline yayılmış Kürt etnik kökenli vatandaşlarımızdan oluştuğu bilin-mektedir. Bunların varlığı sosyolojik bir gerçektir.

Türkiye Barolar Birliği; sorunu, taraf olduğumuz veya olma-dığımız uluslararası sözleşmeler, insan hakları ve toplumsal yapımız ve devletimizin üniter bütünlüğü açısından değerlendir-meye özen göstermiştir. Bu amaçla çözüm önerileri sunmuş ve sorunun çözümüne katkıda bulunmak istemiştir.

İnceleme sırasında öncelikle bölgede mevcut durum ve gözlemlere yer verilmiştir. Daha sonra uluslararası sözleşmeler, insan hakları ve demokrasi açısından değerlendirmeler yapılmıştır. Çözüm önerilerinde, çok kültürlü toplum yapısına bağlı olarak, çağdaş demokrasilerdeki değerlere uygun öneriler sunulmuştur.

Türkiye gelişen ve gelecekte çok iyi yerlere gelebilecek bir ülkedir. Türkiye bu sorunu çözüp aştığı takdirde, demokрасisi daha da sağlam temellere oturmuş, önü açık ve geleceği aydınlık bir ülke olacaktır.

Bölgede Durum

Anadolu'da geçmişinden beri çok kültürlü ve farklı etnik kökenli toplumlar yaşamıştır. Bugün de ülkemizde Türk, Kürt, Çerkez, Boşnak, Laz ve buna benzer etnik kökenli farklı birçok topluluk yaşamaktadır.

Kürt etnik kökenli vatandaşlarımız ülkemizin geneline dağılmış olmakla beraber, özellikle, Doğu ve Güneydoğu Bölgesi'nde daha yoğunluklu olarak yaşamaktadırlar.

Bu vatandaşlarımız 1.000 yılı aşkın süreden beri, bu ülke insanı olarak varlık ve yaşam mücadelesi vermiştir.

1924 yılından başlayarak, Kürt etnik kökenli vatandaşlarımızın çoğunlukla yaşadığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da değişik zamanlarda yer yer gerek iç, gerekse dış kışkırtmalar sonucu, aşağıda sayacağımız ayaklanmalar olmuş ve zaman zaman sükûnet sağlanmış olsa da, günümüzde yaşanan çatışmaların olduğu terör ortamına gelinmiştir.

Genel Kurmay Harp Dairesi Başkanlığı'nın yapmış olduğu açıklamalar ışığında sadece 1924-1938 yılları arasında, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 17 ayaklanma olmuştur. Bunlar sırasıyla:

Nasturi Ayaklanması	12-18 Eylül 1924
Şeyh Sait Ayaklanması	13 Şubat-31 Mayıs 1925
Reşkotan ve Raman Tedip Harekâtı	9-12 Ağustos 1925
Sason Ayaklanması	1925-1937
1. Ağrı Ayaklanması	16 Mayıs-17 Haziran 1926
Koçgiri Ayaklanması	7 Ekim-30 Kasım 1926
Mutki Ayaklanması	26 Mayıs-25 Ağustos 1927
2. Ağrı Ayaklanması	13-20 Eylül 1927
Bicar Tenkil Harekâtı	7 Ekim-17 Kasım 1927
Asi Tenkil Harekâtı	22 Mayıs-3 Ağustos 1929
Tendürek Harekâtı	14-24 Eylül 1929
Savur Tenkil Harekâtı	26 Mayıs-9 Haziran 1930
Zeylan Ayaklanması	20 Haziran-Eylül 1930
Oramer Ayaklanması	16 Temmuz-10 Ekim 1930
3. Ağrı Ayaklanması	7-14 Eylül 1930
Pülümür Harekâtı	8 Ekim-14 Kasım 1930
Tunceli (Dersim) Tedip Harekâtı	1937-1938

Ayaklanmalar her seferinde silahla bastırılmış, isyancılar cezalandırılmış ve asayiş bu şekilde temin edilmiştir. Ancak

olayın sosyal boyutları ve bölgenin sosyolojik yapısı yeterince incelenmemiş ve değerlendirilmemiştir. Bunun yanında, bölgenin ekonomik durumu da göz ardı edilmiş ve ekonomik açıdan da bölge geri kalmıştır. Bölgede tam bir geri kalmışlık yaşanmış ve ülke geneliyle entegre edilememiştir.

12 Eylül 1980 sonrasında, ülke genelinde asayiş sağlanıp normal yaşam düzenine geçilmesine rağmen, bölgede yaşam normale dönmemiş ve 1979 yılında sıkıyönetimle başlayan uygulama, yerini günümüze kadar gelen Olağanüstü Hal Rejimi'ne bırakmıştır. Adı bile Olağanüstü Hal olan yönetim biçimi bölgede kalıcı bir hal almıştır. Bölgede yürütülen terörle mücadele yöntemlerinin uygulanmasından doğan sorunlar, durumu daha da ağırlaştırmıştır. Bölgede uygulanan Olağanüstü Hal rejiminin temelinde terör sorunu yatmaktadır.

Bunun sonucunda oluşan sorunları, başlıklar altında inceleyecek olursak, sonuca daha sağlıklı ulaşma imkânı olacaktır.

Terör Sorunu

Bölgede; Devlete karşı kanlı bir mücadele yürütülen, PKK ve Hizbullah terör örgütü gibi illegal faaliyetlerde bulunan örgütler mevcuttur. PKK'nın varlığını ve durumunu değerlendirmeden, sağlıklı bir sonuca ulaşmamız mümkün değildir.

PKK, 1984 Eruh baskınından sonra sürekli bir şekilde adını duyurmuş, bölgede her geçen gün etkinliğini artırarak ülkenin bugünlere gelmesinde ve sorunun ağırlaşmasında önemli bir etken olmuştur. PKK terör örgütünün başı Abdullah Öcalan, yargılanması sırasında her ne kadar Türkiye'yi bölme gibi bir amaçlarının olmadığını savunmuş ise de; PKK terör örgütü, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni de içine alacak bağımsız bir Kürt Devleti kurmayı amaçlamakta, yöntem olarak da şiddeti ve terörü benimsemektedir.

Eğer değerlendirme doğru yapılmaz ve bu olgu görmezlikten gelinirse, sorun üzerinde sağlıklı düşünülemez, konuşamaz ve tartışamaz.

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nce 1999 Temmuz ayında yapılan açıklamada; "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin kurulduğu 12 Temmuz 1987'den bu yana birçok olay meydana geldi. Bu olaylar sırasında 214'ü subay, 405'i astsubay, 2.980'i er ve erbaş, 183'ü polis ve 1.165'i geçici köy koruyucusu olmak üzere 4947 güvenlik görevlisi; bunun yanında 498'i çocuk olmak üzere 4372 vatandaşımız PKK saldırıları sonucu yaşamını yitirdi. Yine aynı süre içinde 22.494'ü ölü, 602'si yaralı, 2.797'si sağ, 2.282'si kendiliğinden teslim olmak üzere, toplam 28.180 örgüt mensubu etkisiz hale getirildi. Bu olayların yaşandığı süre içerisinde 82.606 kişi gözaltına alındı. 23.605'i tutuklandı, 58.913 kişi serbest bırakıldı. Aynı tarihler içerisinde 2466 uzun namlulu silah, 6.651 tabanca, 466.8000 mermi, 23.651 el bombası ve 1.528 roketatar ele geçirildi" denilmektedir.

Her demokratik devletin, varlığına yönelen tehlikelere karşı kendini korumada hakkı mevcut bulunmaktadır. Bu, devletin varlık ve varlığını korumasının önde gelen şartıdır ve meşru temellere dayanır. Ancak devlet bu mücadeleyi hukuk içinde kalarak yapmak zorundadır. Aksi düşünce, devlet terörünü yaratır. Bölgede terör ile yapılan mücadelelerde birçok olum-suzluğun yaşandığı, hukuka aykırı eylem ve işlemlerden dolayı, Türkiye'nin uluslararası alanda sorunlar yaşadığı, kamuoyu tarafından bilinmektedir. Bölgede uygulanan Olağanüstü Hal yönetimi nedeni ile normal bir hukuk düzeni yoktur. Hem Olağanüstü Hal Yasası'nın uygulanmasından doğan hukuka aykırı eylemler hem de bölgede yaşayan vatandaşların gözaltına alınmaları olaylarının sonunda, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin yapısıyla ilgili tartışmalar, yargılama usullerindeki hukuka aykırılıklar bunun açık örneğidir.

Bölgedeki Uygulamalar

1979 yılından beri başlangıcında sıkıyönetim, sonrasında Olağanüstü Hal olarak uygulanan yönetim sistemi, Ülke ile Bölge genelinde ikili bir hukuk sistemi yaratmıştır. Bölgedeki vatan-daşlar yürürlükteki Olağanüstü Hal yasaları ve olağanüstü bir yönetim biçimi ile yönetilmektedir. Uygulamadaki idare tarzı nedeniyle vatandaşlar ile devlet arasında, bir güven bunalımı doğmuştur. Devlet bölgedeki vatandaşları genel olarak potansiyel suçlu gibi görmekte, olaylar karşısında suçlu suçsuz birçok kişiyi suçlamakta ve haklarında işlem yapmaktadır.

Sonuçta birçok suçsuz insan, terör örgütünün yandaşymış gibi işlem görmekte ve yaşantılarında onarılmaz yaralar açılmaktadır. Bu iddialar ile gelecekteki yaşantısı kararmakta, kendisi için korku dolu bir yaşam başlamaktadır. Bunun sonucunda vatandaşlar, Devletini, olur olmaz sebepler ile kendisine karşı haksız ve hukuka aykırı uygulamalar yapan bir kurum gibi görmektedir. Bölgede görev yapan bir kısım kamu görevlileri önyargılıdır. Tavırları da bu önyargılarına göre şekillenmektedir. Bölgede yaşayan bir vatandaş yetkili ve üst kademedeki görev yapan kamu görevlilerine kolayca ulaşamakta ve derdini kolayca anlatamamaktadır. Bölgedeki birçok ilin valisinin özel kalem müdürlerinin polis olması ve özel kalemlerinde güvenlik nedeni ile de olsa polislerin görevli olması bunun açık örneğidir. Vatandaş bu özel kalemlerde görev yapan kişileri aşp, derdini anlatacağı yetkililere ulaşamamaktadır.

Bölgede mevcut feodal yapı halen hüküm sürmektedir. Aşalık, şeyhlik, aşiretsel yapı, egemen güçler olarak varlıklarını devam ettirmektedir. Bu yapı içinde yer alan birçok kişi devlet nezdinde hatırlı kişi konumundadır. Çoğu zaman vatandaşlar dertlerini anlatabilmek için bu hatırlı kişileri bulup yetkililere ulaşma yolunu denemektedir. Bu kişileri bulamayan pek çok vatandaş sorunlarını iletmekten yoksun

kalmaktadır. Böylece kamu görevlerinin vatandaş ile iletişimi azalmakta, sorunlara dar bir pencereden bakma ve değerlendirme sonucu doğmaktadır. Bölgedeki kamu görevlileri sorunun çözümünde üretici olamamaktadırlar. Bunda bölgedeki vatandaşları devlete düşman gibi gören anlayışın payı büyüktür.

Bölgeye gelen insanların ilk dikkatini çeken, şehirlerarası yollardaki maksadı aşan ve insanı aşağılayıcı aramalardır. Yolda bu şartlarla karşılaşan insanlar, şehirlerde silahları vatandaşlara dönük olarak dolaşan güvenlik kuvvetlerine ait araçları görünce de, ülkenin farklı bir yerine geldiklerini hemen anlamaktadırlar.

Bölgede güvenlik ve terör nedeni ile 1997 sonu rakamlarına göre 3.428 yerleşim birimi boşaltılmıştır. Boşaltılan köyler oturulamaz bir haldedir. Bu köylerde yaşayan insanlar geleneksel olarak yaşadıkları topraklardan kopmuş, köylerinde çiftçilik, hayvancılık ile uğraşan insanlar; bugün kentlerin amele pazarlarında ekmek parasına, çocukları okulda olmaları gerekirken, caddelerde ve kaldırımlarda, araba camları silmekten tutun, çekirdek, çiklet satmak gibi işlerde çalışarak, 'üretici' oldukları toplum içinde 'tüketici' konuma düşmüşlerdir. Bu vatandaşlarımız kent varoşlarında özgüvenlerini yitirmişlerdir. Köy boşaltımları ve bölgedeki yaşam koşullarındaki olumsuzluk nedeni ile bölgeden Batı Anadolu'ya doğru göçler başlamış ve bu göçler sonucunda binlerce insan bölgeyi terk etmiştir. Büyük oranda göç alan kentlerin alt yapıları yetersiz olduğundan, kentlerin dokusu bozulmuş ve bu kentler büyük sorunlar yaşamaya başlamıştır.

Devlet boşalttığı ve yerleşime kapatma gereği duyduğu köyle ile ilgili olarak, hiçbir hukuki sorumluluk yüklenmemiş ve yüklenme gereği de duymamıştır.

Bölge baroları ve avukatlarından alınan bilgilere göre, işkence ve insan hakları ihlalleri olgusu, Türkiye genelinde

olmakla beraber, bölgede çok yaygın olarak kullanılmış ve kullandırılmaktadır. Bölgede binlerce insan terör örgütlerine yardım ve yataklık ettikleri iddiası ile gözaltına alınmış ve gözaltı süreci içinde ağır işkencelere maruz kalmışlardır. Gözaltına alınan insanlar, süre sonunda serbest bile kalsalar, bu sürecin sonuçlarını çok ağır bir şekilde yaşamaktadırlar. Bu kişiler, maalesef karşılıklı uygulamalar ve haksızlığa uğradıkları düşüncesi ile devlete karşı kin ile dolmaktadır. Üzülerek belirtmek gerekir ki; kurumlar, işkencenin önlenmesi konusunda üzerlerine düşen görevleri gereğince yerine getirmektedir. Özellikle işkence izleri ile ilgili yeterli tıbbi araştırmalar yapılmamakta, güvenlik mensuplarının yanında muayeneden geçirilen kişilerin hemen hemen tüm hazırlık evraklarına, "kişide darp ve cebir izi yoktur" raporları eklenmekte, ifadeleri alan yargı makamları da kişinin fiziki durumunu incelememektedir. Ancak hazırlık evrakları arasında mevcut, "kişide darp ve cebir izi mevcut değildir" ibaresi yazılı raporlara rağmen tutuklanan birçok kişinin cezaevi girişi sırasında yapılan doktor muayenesinde, vücutlarındaki tüm darp ve cebir izleri belirlenmektedir. Bölgedeki cezaevleri kayıtlarında bunların sayısız örneğini görmek mümkündür.

Bölgede insan hakları ihlalleri, olağan yaşam vakaları haline gelmiştir. Olağanüstü Hal uygulamalarının yarattığı olumsuz koşullar ve hukuka aykırı tutumlara karşı koyma olanağı çok kısıtlıdır. Vatandaş özgürce hakkını arayamamaktadır. Hakkını aramaya kalkan kişiler de korku ve endişe içinde "ya başıma bir şey gelirse" düşüncesi ile hakkını aramaktan vazgeçmektedir.

Bölgede sayıları bini aşan birçok insan faili meçhul cinayetlere kurban gitmiştir. Bu cinayetler ve faili meçhul olaylarla ilgili dosyalar, Cumhuriyet Savcılıklarında ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri Savcılıklarında beklemektedir. Ne yazık ki, bu faili meçhul cinayetlerin ve olayların failleri

bugün bile buluna-mamıştır. İnsanlık suçu olan terör eylemlerinin birçok masum insanın öldürülmesi yanında, bu faili meçhul cinayetlerde de büyük payı vardır.

Köy Koruculuğu

Köy koruculuğu, terörü önlem düşüncesi ile yürürlüğe konulmuş bir uygulamadır. Ancak köy korucularının uygulamaları ve yasaya karşı gelen tutumları nedeni ile de bölge büyük sorunlar yaşamaktadır. Bölgede halen aşiretsel yapı varlığını devam ettirdiği için, birbirlerine düşman aşiretlerden biri, koruculuğu seçip 'devletin yanında' yer aldığı imajı yaratırken, diğer karşı aşirete ise devlete karşı imiş gibi bir görüntü verilmektedir. Koruculuk görevi yapan aşiretlere ve kişilere devletin her türlü imkânı seferber edilirken, bu yapının dışında kalan kişiler ve aşiretler dışlanmakta, korucular tarafından ezilmeye çalışılmaktadırlar. Devletin verdiği silahlar ile bu kişiler etraflarına dehşet saçmaktadır.

Korucuların karışıkları olaylar nedeni ile mahkemelerde suç dosyaları her geçen gün artarken, maalesef güvenlik kuvvetleri tarafından yapılan soruşturma safhasında büyük ölçüde korunmaktadırlar. Birçok çeteleşme faaliyetinin içinde korucular yer almaktadır. Suç işleyen çıkarılabilmektedir.

Bölgede mevcut ve devam eden feodal yapının yanına bir de korucuların olumsuzlukları eklenmektedir.

Eğitim

Bölgede eğitim olanakları son derece sınırlı ve sağlıksız bir şekilde yürütülmektedir. Köy okullarının büyük bir bölümü terör nedeniyle kapalı olup, bu köylerde yaşayan çocuklar ne yazık ki eğitimsiz kalmaktadır. Olağanüstü Hal Valiliği'nin rakamlarına göre bölgede 2.202 okul öğretime kapalı bulunmaktadır. OHAL Bölge Valiliği'nin Temmuz 1999 tarihli açıklamalarına göre; "Şu anda OHAL bölgesinde okula gidemeyen öğrenci sayısı 39.000 civarında olup, 20.000 sınıf ve 10.000 branş öğretmenine gereksinim bulunmaktadır."

Halen yerleşime açık birçok köyde çocuklar ilköğretim düzeyinde bile eğitim alma olanaklarından yoksundur, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında öğretmen açığı had safhadadır. Üniversite kurulmuş bulunan Diyarbakır, Van ve Şanlıurfa illerinde üniversitelerdeki öğretim elemanı açığı son derece fazladır. Kentlerdeki okullaşma oranları da ülke geneline göre çok düşüktür.

Ekonomik Durum

21 ilden oluşan Doğu ve Güneydoğu Anadolu yöresinde, 1995 nüfus sayımına göre 11.742.880 kişi yaşamaktadır. Bu sayı, Türkiye nüfusunun yaklaşık % 20'sini oluşturmaktadır.

Bölge, geçmişten beri yaşadığı olumsuz koşullar ve zaman zaman içine düştüğü terör ortamı nedeni ile ekonomik açıdan da son derece geri kalmış bulunmaktadır. Bölgede Gaziantep dışındaki illerde sanayileşme gerçekleşmemiştir. Devlet Planlama Teşkilatı'nın "Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Kriteri"ne göre, bölgede mevcut illerin indeks değerleri sıfırın altındadır. Sıralamada yer alan son 10 il, bölge illeridir.

Bölgede köylerin boşaltılması sonucunda hayvancılık yok olmaya yüz tutmuştur. Hayvancılık, uğraş alanı olmaktan çıkmak üzeredir. Bölgede mevcut işsizlik ülke genelinin 3-4 mislini aşmaktadır. 10-20 kişinin alınacağı bir kamu görevlisi sınavına, binlerce müracaat gelmektedir.

Bölgede GAP dışında devletin ekonomik alandaki yatırımları hemen hemen yok denecek kadar azdır. Devlet bugüne kadar bölgede ekonomik kalkınmayı sağlayacak bir yapılaşmaya gitmemiştir. Yatırım konusunda verilen sözler ne yazık ki bugüne kadar tutulmamış, hep kâğıt üzerinde kalmıştır. Devletin bölgede yaptığı birkaç sayılı yatırımın da, teknolojisi eskimiş ve yeni-lenmesi yolunda bir çaba sarf edilmemiştir. Örneğin Türkiye'nin en eski petrol üretim sahasında kurulu bulunan Batman Rafinerisi 1930'lu yılların teknolojisinin

ürünüdür. Bu rafineri, kapasitesinin çok altında çalışmaktadır. Oysa aynı işlevi gören ve petrolerin bir kısmını Batman'dan alan diğer rafinerilerin kapasiteleri 10 milyon ton benzindir. Mevcut terör ortamı nedeni ile özel sektör de bölgeye yatırım yapmaktan kaçınmaktadır. Böylece bölge ekono-mik açıdan da tam bir fakirlik yaşamaktadır.

Bölgede feodal yapı sürdüğünden, aşağıda belirtildiği gibi adaletsiz bir toprak dağılımı bulunmaktadır.

DTP GAP Master Planı 1989 verilerine göre (Nüfusa göre toprak dağılımı):

<u>İller</u>	<u>Topraksızlar</u>	<u>1-5 Hk</u>	<u>5-20Hk</u>	<u>20-50Hk</u>	<u>50-100H</u>	<u>100Hk</u>
Adıyaman	21,2	58,3	16,7	2,8	0,7	0,3
Diyarbakır	45,1	41,3	10,3	2,1	0,7	0,5
Gaziantep	28,6	37,4	27,1	6,5	0,1	0,3
Mardin	41,3	46,7	9,6	1,6	0,5	0,3
Siirt	44,6	46,6	7,2	1,0	0,5	0,1
Şanlıurfa	42,1	26,8	23,4	5,1	1,9	0,7

Bölgede yaşam koşulları ve geçmişten günümüze gelen durum, yukarıda değindiğimiz bir görünüm içinde bulunmaktadır.

Demokrasi Açısından Sorunun Değerlendirilmesi

Bugün ülkemizin güneydoğusunda ülke kaynaklarını kemiren, yok eden bir sorunun yaşandığı bilinmektedir. Tanımlama ne olursa olsun, sorunun özünde, o bölgede yaşayan insanların etnik köken farklılıklarından yararlanmak isteyenlerin yarattığı ayrılıkçı Kürt sorunu ve terörü yatmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde, birçok farklı etnik kültüre sahip topluluk bulunmaktadır. Bu ulus devlette farklı kül-

türde gruplar yer almış olmasına rağmen, bu kültürlerle tâbi tüm vatandaşlar, Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı ve eşit statüde olan kişilerdir.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarken, batılılaşmayı ve çağdaşlaşmayı hedef göstermiştir. Atatürk tarafından sorunların çağdaş Batı demokrasilerindeki yöntemlerle çözüleceği öngörülmüştür. Çağdaş Batı demokrasilerinde, sorunlar barışçı yöntemlerle demokrasi içinde çözülmektedir.

Bugün Batı demokrasilerinde ferdin ve ferdin içinde yer aldığı etnik toplulukların sosyal, kültürel ve ekonomik haklarının tanındığı, çoğulcu bir demokrasi yaşamaktadır. Çok kültürlülük toplumun vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. 1950'lerde başlayan yeni anlayışların ışığı altında, yeni ve modern bir demokrasi anlayışı kurulmuş ve toplumlara mal edilmiştir. Uluslar, anayasalarını ve temel yasalarını bu anlayış ile yeniden düzenlemiş ve sorunlarını bu yolla aşarak, uluslarını çağdaş bir yaşam düzeyine ulaştırmışlardır.

Çağdaş dünya ulusları, kendi içlerinde barındırdıkları farklı etnik kökenlerde bulunan toplulukları tanımakta, bu grupların kültürleri, dilleri, dinleri ve öz "kimliklerini korumakta" ve gelişmelerine yardımcı olmaktadır. Bu demokrasilerde bireyin devlet ile bağıni oluşturan vatandaşlık kavramına yeni bir boyut getirilmiştir. Ancak ülkemizde uygulanan yönetim anlayışının çağdaş demokrasiler karşısında geride kaldığı görülmektedir.

Dönüp baktığımızda, ülkemizde çağdaş demokrasinin gereklerinden uzakta olduğumuz görülür. 20. yüzyılın başındaki demokrasi gelenekleri ve anlayışı ile devleti yönetemeyiz, ülkede bir sosyolojik gerçek olarak duran farklı etnik kimlikleri görmezden gelemeyiz.

1923 Lozan Antlaşması Türkiye'nin Misak-ı Milli sınırları içindeki kuruluş sözleşmesidir. Bu antlaşmaya göre

Türkiye’de Müslüman azınlık yoktur. Azınlıklar sadece Ermeniler ve Rumlardır. Yahudiler bile azınlık statüsüne girmemişlerdir. Osmanlı Devleti’nde çok kültürlü, çok uluslu toplum yapısı vardır. Yıkılan imparatorluğun yerine yeni ve çağdaş bir devlet kurulurken, Avrupa ve Asya’ya yayılmış çok kültür, ulus ve âdem-i merkezîyetçi anlayış, yerini Misak-ı Milli sınırları içinde merkezîyetçi ve mevcut kültürlere bırakmıştır. Bu karışımın ortaya çıkardığı yeni bir ulus vardır. Türkiye Cumhuriyeti yeni bir ulus devlettir.

Bu coğrafyada yaşayan insanlar eşit vatandaşlardır. Lozan Sözleşmesi’nde belirtilen azınlıklar, ülkemizdeki haklardan yararlandıkları gibi konumları nedeniyle koruma altındadırlar.

Oysa ki vatandaş her türlü hakka sahip olup, azınlık statüsünün üzerindedir.

Öyleyse sorunun çözümü için yapılacak yeni düzenlemelerde Türkiye Cumhuriyeti’nde kamusal alanda geçerli olacak kurallar, kavramlar, kurumlar olacaktır. Buna ülkede yaşayan herkes uymalı ve ona göre yaşamalıdır. Herkes ANAYASAL YURTTAŞ ÜST KİMLİĞİNE sahip olarak yaşayacaktır.

Her alt kimliğin kendi kültürünü yaşaması, ifade etmesi, dilini öğrenmesi hakkıdır. Ancak kamusal alanda alt kimlik ayrımcı bir nitelik almamalıdır. Kamusal alandaki üst kimlik ve alt kimlikler, vatandaşın kimliğini tehdit ve asimile etmemelidir. Burada olması gereken asimilasyon değil kültürlerin birlikte yaşamasıdır.

Sorunun Çözümüne Dair Öneriler

Türkiye Barolar Birliği, sorunun demokrasi içinde, insan haklarına saygılı bir şekilde çözüleceği inancındadır. Ülkemizdeki mevcut düzenin sorunu çözmede yeterli olmadığı açıktır.

Sorun çok yönlü, karmaşık ve ülke sınırlarını aşan uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Sorunun çözümü, çok kolay ve bir anda herkes tarafından kabul edilebilecek bir durumda değildir. Bu nedenle ülkedeki demokrasi standardının yükseltilecek, demokrasimizin tüm kurum ve kuralları ile mevcut çağdaş Batı demokrasileri standardına ulaştırılması gereklidir. Bunun için de, temel yasalarımızın bütünü ile gözden geçirilmesi ve yeni bir demokrasi anlayışının egemen kılınması gereklidir. Türkiye, Batı demokrasileri içinde çağdaş bir ülke olarak yer almayı hedeflemiş bir ülkedir. Çağdaş Batı demokrasilerinin geleneklerinde, sorunların hukuk içinde çözülmesi asıldır. İnsan haklarına saygı, bu hakların ihlal edilmemesi, farklı etnik toplulukların kimlik, eğitim ve kültürel haklarına saygılı olmak, demokrasilerinin en belirgin özellikleridir.

Sorunun çözümü için başta anayasamız olmaz üzere birçok temel yasamızda düzenlemeler yapılmalı, çok kültürlü toplum yapısı dikkate alınmalıdır.

Ayrıca bölgelerin dengeli bir şekilde ekonomik kalkınmasına önem verilmelidir. Milli gelirin hakça paylaşımını sağlayacak bir ekonomik düzen mutlaka kurulmalıdır. İşsizliğin en alt düzeye indirileceği, çalışanların da emeğinin karşılığını tam alabileceği, vatandaşın yanına güvenle bakabileceği ekonomik ortam yaratılmalıdır.

Sağlıkta, ekonomide, eğitimde yapılacak köklü değişikliklerle bireyleri mutlu ve refaha kavuşmuş bir ülkede; etnik köken farklılığı, çatışma ve huzursuzluk nedeni olmaktan çıkaracaktır.

Farklı kültürlerin yaşatılıp geliştirilmesi ülkenin kültürel zenginliğini sağlayacak, üniter devlet yapımız içinde gönüllü ve rızai birliktelik kuvvetlenecektir.

Üniter yapı içinde herkes ortak yaşama iradesini ortaya koymalı ve buna sahip çıkmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti üniter yapısını mutlaka korumak zorundadır. Salt özgürlüklerin genişletilmesi düşüncesi gelecekte, Türkiye'nin üniter yapısını bozacak unsur olmamalıdır. Anayasal vatandaşlık düşüncesi bir çıkış yoludur.

Sorunun çözümü için, Türkiye'de insan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğüne bağlı, temel hak ve özgürlükleri sınırlamayan, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünden yana, çok kültürlü, çoğulcu, katılımcı, devletin bir hizmet kurumu olarak algılandığı, modern bir vatandaşlık anlayışının benimsendiği, sivil bir anayasa yapılmalıdır.

Bu anayasada 'vatandaşlık' kavramı yeniden tanımlanmalı, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı üst kimlik olarak düzenlenmelidir.

Anayasada bu düzenlemeler yapıldıktan sonra yeni anayasa hükümleri çerçevesinde başta Vatandaşlık, Dernekler, Siyasi Partiler, Yabancı Dille Eğitim ve Öğretim, Radyo Televizyon Üst Kurulu ve Terörle Mücadele Yasaları olmak üzere anti demokratik hükümler taşıyan tüm yasalarda gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

Sonuç

* Anayasamızda ve yasalarımızda gerekli düzenlemeler yapılarak Türkiye Çağdaş Batı Demokrasileri standartlarında bir demokrasiye kavuşturulmalıdır.

* Vatandaşlık kavramı yeniden düzenlenmeli ve "Çağdaş Vatandaşlık" anlayışı benimsenmeli, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı bir üst kimlik olarak düzenlenmelidir.

* Resmi dilde ilköğretim zorunluluğu saklı kalmak kaydıyla tüm etnik kökenli vatandaşlarımızın kendi kültür, dil ve kimliklerini ifade özgürlüğü, kendi dillerinde özel eğitim ve öğretim hakkı tanınmalı, özel kitle iletişim araçlarından faydalanma olanakları sağlanmalıdır.

* Bölgede devlet ile vatandaş arasında kaybolan güven ortamı yeniden sağlanarak vatandaş, devleti ile bütünleşmelidir.

* Bölgede mevcut ekonomik geri kalmışlık ortadan kaldırılarak, bölgenin ülke standartlarına ulaşması sağlanmalıdır. Ekonomik yatırımlara hızla başlanarak, bölgeler arasındaki farklılık ortadan kaldırılmalıdır.

* Bölgedeki eğitim kurumları ciddi bir şekilde yeniden yapılandırılmalı, eğitimde yaşanan ciddi sorunlar giderilerek, eğitimde eşitlik sağlanmalıdır.

Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu

MERSİN BAROSU'NUN KÜRT RAPORU

17 Nisan 1998'de Mersin Barosu üyesi üç avukat Barolar Birliği'nin isteği üzerine Kürt raporu hazırladı: Kürt sorunu silahla çözülmez. Çağdaş Hukukçular Derneği (CHD) Mersin Şubesi'nce hazırlanan "Güneydoğu Sorunu'nun Konuluşu ve Çözüm Önerileri" adlı raporda, Kürt sorununun ancak barışçıl siyasi yöntemlerle çözülebileceği vurgulandı. Türkiye Barolar Birliği'ne (TBB) sunulacak olan raporun 'çözüm önerileri' bölümünde, Kürt kimliğini inkâr edici düzenlemelerin kaldırılması, Kürtçe'nin eğitsel ve kültürel faaliyetlerde yer almasının sağlanması istendi.

TBB'nin istemi üzerine ÇHD Mersin Şube Yöneticisi ve Mersin Barosu Üyesi üç avukat tarafından "Güneydoğu Sorunu'nun Konuluşu ve Çözüm Önerileri" adlı bir rapor hazırlandı. Raportörlüğünü ÇHD Başkanı ve Mersin Barosu Yönetim Kurul Üyesi Av. Cebrail Uçar'ın yaptığı rapor, 'Globalleşme, Küreselleşme ve İnsan Hakları', 'Varolan Hukuksal Düzenlemeler Açısından Kürtlerin Durumu', 'Yürürlükteki OHAL Uygulaması' ve 'Çözüm Önerileri' olmak üzere 4 başlık altında toplanıyor.

Kaynağın büyük dilimi savaşa

Türkiye'nin gelişmesinin önündeki en büyük engelin Kürt sorunu nedeniyle yaşanan iç çatışma olduğu belirtilen raporda; her gün 20 insanın yaşamını yitirmesine yol açan bu durumun ülke kaynaklarının en büyük dilimini alıp götürdüğüne dikkat çekiliyor. Stratejik bir öneme sahip olan Türkiye'nin dış politikasının barış eksenli olmasının hem bölge hem de dünya açısından bir zorunluluk olduğu ifade edilen raporda, "Bölgesel ve uluslararası düzeyde sağlanacak bu barış öncelikle bir iç istikrar sorunudur. Bu nedenle ülkemizde istikrarlı bir bölge oluşumuna yapılacak katkı, halkı ile barışık bir devlet

yapılanmasını zorunlu kılmaktadır. Türkiye’den yükselecek olan barış çağrısı, eminiz ki; yankısını bulacaktır” denildi.

‘Savaş sendromu’

Devlet içerisinde odaklanmış çetelerin, yaşamı her açıdan sarıp sarmaladığı vurgulanan raporda, bireyin Türkiye’deki durumunun yalnızca siyasal hak ve özgürlükler açısından vahim olmayıp, toplumun hızla genel bir depresyon hali yaşadığına dikkat çekildi. Raporda, savaşın sosyal alandaki yansımaları şöyle belirtildi:

“Yılda 7 bin insanımızı trafik kazasında yitiriyor, yüz binlerce insanımıza da ancak özürlü olarak kavuşabiliyoruz. Eğitimden sağlığa, turizmden iş yaşamına kadar her alanda korkunç bir insana değer vermeme furyası egemen olmuştur. Toplum o denli acıya alıştırıldı ki; acının doruğu olan ölüm, kültürümüzün en önemli ifade şekli oldu. Geleceğe dair umutsuzluk, karamsarlık, şiddete aşırı eğilim vb. gibi hastalık belirtileri, toplumun tümünde yaygın bir hal aldı. Tek tek örnekleri olmayan bu durum tipik bir savaş sendromunun dışavurumudur. İç barışı olmayan bir ülkenin sağlıklı bireylere sahip olması da mümkün değil.”

İhlaller yaşamın bir parçası

Raporun ikinci bölümünde ise; uluslararası ve iç hukuk düzen-lemeleri açısından Kürtlerin durumu ele alınıyor. Bu bölümde, Türkiye’nin altına imza attığı uluslararası sözleşmelerin ihlali ile iç hukuk düzenlemelerinde Kürtlere her alanda getirilen yasaklara işaret ediliyor.

Yürürlükteki OHAL Uygulaması başlığıyla verilen bölümde ise, “köy yakmalar, faili gizli cinayetler, işkence ve gözaltında kayıpların” bölge insanı için günlük yaşamın bir parçası haline geldiğine vurgu yapılarak, oluşturulan koruculuk sistemi ile olağanüstü yetkilerle donatılan bölge valisinin keyfi uygulamalarına dikkat çekildi.

Düşmanlık provokasyonu

3 bin köyün boşaltılması sonucu mobilize olan 5 milyonluk nüfusun başta Diyarbakır, İstanbul, İzmir, Mersin ve Adana gibi metropollere akın ettiği ifade edilen raporda, eğer göç, kalıcı çözümlerle durdurulamazsa ülkenin genelinde bir OHAL rejiminin yaşanacağını altı çizildi. Göçle birlikte önemli sorunlar yaşandığı da belirtilen raporda, şunlara değinildi:

“Bazı çevreler provokasyon yaratarak, metropollere göç eden Kürt bireylerine karşı Türk halkında düşmanlık duygusu oluşturmakta. Kimi yerlerde bazı ev baskınları bile gerçekleştirildi. İlimizin Erdemli ilçesinde böyle bir girişimde bulunuldu, ancak sağduyu sonucu bu tehlike atlatıldı. Bu coğrafyanın insanları arasında düşmanlık yaratma niyetleri daha önce de vardı, bundan sonra da olacaktır. Eğer bu gün ülkede iç savaş boyutuna varan çatışma yaşanmadıysa, bunun tek nedeni halkların bin yıldır beraber yaşama alışkanlığına sahip olmasıdır.”

Çözüm önerileri

Gelinen noktada sorunun askeri yöntemlerle çözülemeyeceğinin açıkça görüldüğüne vurgu yapan raporun son bölümünde ise şu çözüm önerilerinde bulunuldu:

- ✓ Kürt kimliğini inkâr edici düzenlemeler kaldırılmalı ve tüm kimlikler anayasal güvence altına alınmalı.
- ✓ OHAL uygulamasına ve suç örgütüne dönüşen koruculuk sistemine son verilmeli.
- ✓ Göç edenlerin köylerine dönüşü sağlanmalı ve zararları devlet tarafından karşılanmalı.
- ✓ Yargısız infaz ve faili gizli cinayetlere son verilmeli, failer bulunup yargılanmalı.
- ✓ Düşünceyi suç sayan mevzuattaki her türlü hüküm kaldırılmalı, örgütlenme hakkı anayasal güvenceye kavuşturulmalı.

- √ Genel bir af çıkartılmasının önündeki anayasal ve yasal engeller derhal kaldırılmalı.
- √ Kürtçe dilinin eğitsel ve kültürel faaliyetlerde yer almasının önündeki yasal engeller kaldırılmalı ve bu dilin Anadolu'nun zengin mozağının bir bileşeni olarak kabulü, anayasal güvenceye alınmalı.
- √ Teorik-yasal ve pratik uygulama düzeyinde yaşamın her alanına sızmış ırkçı, şoven anlayışlar her türlü eğitim ve iletişim araçlarıyla ortadan kaldırılmalı.

GÜLHANE TIP AKADEMİSİ DOKTORLARININ

8. PSİKİYATRİ KONGRESİ'NE SUNDUĞU RAPORU

Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nden Doçent Dr. B. Aksın Sürmeli, Dr. Ahmet Özçuburçuoğlu ve A.Ü Tıp Fakültesi'nden Psikiyatrist Dr. Mehmet Z. Sungur.

Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), olağan insan deneyimlerinin çok dışında yaşanan ve bu deneylerden geçen hemen herkes için sıkıntı kaynağı olabilecek bir olayın ardından gelişen psikiyatrik belirtileri tanımlamaktadır. Tanımlamada 'olay/deneyim'den kastedilen yaşamı ve fizik bütünlüğü tehdit eden durumlardır. Bu durumlar depresyon, sel gibi doğal afetler.... Yangın, araba, uçak kazaları ya da bombalanma, işkence, savaş, tecavüz gibi felaketler sonucu ortaya çıkabilir.

Son yıllarda Güneydoğu'da görev yapan askerlerde fizik ve psikik bütünlüğü tehdit edici olağanüstü yaşam koşullarının oluşmuş olması, bu yöreden tedavi amacıyla yapılan başvuruları artırmaktadır. Bu artışın önemli bir kısmını ise TSSB olgularının oluşturduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı 1992 yılı içinde Güneydoğu'dan GATA'ya tedavi amacıyla sevk edilen askerlerde TSSB olgularının sayısında bir artış olup olmadığının saptanması... TSSB'ye eşlik eden diğer psikiyatrik bozuklukların dağılımının incelenmesidir.

1992 yılının ilk dört ayında GATA psikiyatri ana bilim dalına Güneydoğu'daki birliklerden gönderilen hastalardan TSSB tanısı 20 olgu çalışmaya alınmıştır.

Bulgular:

Ortalama yaş 24. Hepsi görev esnasında travmaya uğramış. Deneyimlerle (çatışma vs.) başvuru arasında ortalama 3 ay

vardır. GATA'ya başvurdıkları sırada (askerlerin) hiçbiri görevlerini yürütebilecek yeterlilik içinde bulunmamışlardır.

En sık rastlanan belirtiler: Travmatik deneyimin tekrarlayıcı biçimde hatırlanması, rüyalara girmesi... Daha önceleri severek, isteyerek yapılan etkinliklere ilginin azalması, uyku bozukluğu, öfke patlamaları ve tedirginlik durumu, travmatik deneyimlerle ilgili düşünce ve duygulardan uzak durma, kaçınma, duygularda sığlaşma saptanmıştır.

TSSB'ne eşlik eden diğer psikiyatrik bozukluklar yönünden sonuçlar: ...majör depresyon, şizofreni, agorafobi, sosyal fobi, panik bozukluğu, anksiyete bozuklukları, anti sosyal, sosyal içe dönüklük...

TSSB'nin yaygınlık oranlarının saptanması oldukça güçtür. Çünkü olağandışı travmaya uğrayan ve TSSB geliştiren kişilerin hepsi tedavi için başvurmamaktadır... (Ayrıca) tedavi edilmek istediği halde GATA psikiyatri kliniğine ulaşmayan pek çok olgu bulunduğu düşünülmektedir.

Bozukluğun yaygınlığı konusunda belirtilmesi gereken bulgu; Güneydoğu'dan tedavi için gönderilen askerlerde TSSB görülme sıklığının son 3 yıla göre 3 kat artmış olduğudur...

Üç aylık astsubay:

Kâbus, öfkelenme, kızgınlık. Kuzey Irak'taki bir çatışmada arkasındaki arkadaşı mayına basmış, ayakları kopmuş, sürekli rüyasında onu görüyor ve dehşetle uyanıyormuş. Uyandığını sandığı anda bir patlama oluyor ve ayakları kopuyormuş. Bu dehşet anlarını her gece yaşıyor. Üç aydır alkol kullanıyor. Dudaklarında kıpırdama tikleri var. Daha önce hiç içki kullanmazmış, kendi anlatımına göre aşırı dindarmış. O dehşeti dinle filan bastıramıyor, alkole başlıyor. Bir ay içerisinde intiharı düşünmüş ve planlar yapmış. Ciddi depresyon.

Üç yıldır OHAL'de çalışan 4 yıllık astsubay:

Bir ay önce Cizre'den gelmiş. İstemediği bir göreve gittiği için şikâyetleri artmış. Uykusu bozuk. Kâbus. Kendini hep çatışma anında görüyormuş. İki yıldır bu durum sürüyormuş. Ayrılmak istiyor ama yasalar gereği olmuyormuş.

14 aylık er:

Üç aydır OHAL'de.

Çok ciddi depresyon. Kızdığı için tabur komutanının üzerine işemiş. Kendini boşlukta hissediyor. Hayattan hiçbir zevk alamadığını söylüyor.

15 yıllık başçavuş:

OHAL'de 85 gün geçirmiş.

Cinsel istekte azalma. Daha önce böyle bir sorunu yokmuş. Erken boşalma, sinirlilik. Çocuğuna ve eşine karşı hırçınlaşmış. Korkulu rüyalar görüyor. Birilerinin ondan öç aldığını görüyor rüyalarında.

18 yıllık başçavuş:

Üç aydır OHAL'de.

Çabuk sinirlenme, tahammülsüzlük, sabırsızlık. Sinirlendiği zamanlarda el ve ayaklarında kaşıntı, uykudan sıçrayarak uyanma. Çatışma sırasında yanında ölen arkadaşını sürekli görme. Dehşete kapılma hali.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ RAPORU

İstanbul Ticaret Odası Başkanı Mehmet Yıldırım, İktisadi Kalkınma Vakfı Başkanı Meral Gezgin Eriş, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı Başkanı Can Paker, İstanbul Bağımsız Milletvekilli Sedat Aloğlu ve bazı medya temsilcilerinden oluşan bir grup, çeşitli tarihlerde yaptıkları toplantılara ilişkin değerlendirmeler sonucu bir rapor hazırladı.

Doğu ve Güneydoğu'da sorunlar çözülmedikçe Türkiye'nin diğer bölgelerinin de rahat edemeyeceği vurgulanan bu raporda da "Doğu ve Güneydoğu Raporu" adı altında bir çalışma yapan sivil toplum kuruluşları, terörün kontrol altına alındığı tarihsel bir döneme girildiğini belirterek sosyal, kültürel ve ekonomik alanda yapılabilecekler sıralanıyor. Ortaya çıkan raporun sonuç bölümünde ise 2000'li yıllara girerken, Türkiye'nin kronikleşmiş sorunlarının çözümlenebilmesi için "ekonomik ve demokratik standartlarının yükseltilmesi" isteniyor.

Doğu ve Güneydoğu başlığı altındaki sorunlar çözülmedikçe Türkiye'nin diğer bölgelerinin de rahat edemeyeceği vurgulanan raporda, en çarpıcı öneri özel eğitim kurumlarında resmi dil Türkçe'nin yanı sıra, ikinci dilde öğrenim için Kürtçe'nin bir alternatif olarak sunulması. Raporda, özel radyo ve televizyonlarla TRT'nin GAP televizyonundan Kürtçe'ye ek olarak Arapça ve Farsça yayın yapılabileceği görüşü de dile getiriliyor. Önerilerin hükümet ve parlamento tarafından da dikkate alınabilmesi için öncelikle ilgili tüm tarafların bir "anlayış ve davranış reformu"nu benimsemesi ve uygulaması gerektiği vurgulanan rapor, "siyasi çözüm" eleştirilerine meydan vermemek için çok dikkatli kaleme alındı.

"Tüm tartışma, teşhis ve tedavi önerilerinde; devletimizin parlamenter demokratik yapısı, resmi dili, bayrağı, cumhuri-

yet idaresi ve üniter yapısı ortak paydaları oluşturmaktadır" ifadesinin altı çizilen raporda, Doğu ve Güneydoğu'ya yönelik önlemler, "Terör", "Sosyal", "Ekonomi", "Kültür ve Kimlik" başlıkları altında toplanıyor.

Sağlık, eğitim, adalet gibi temel devlet hizmetlerindeki eksikliğe değinilen raporda, bölgenin bir sürgün yeri değil, tüm kamu ve özel sektör, bürokrat ve görevlilerinin özel hizmet alanı olduğu anlayışının hâkim kılınması isteniyor.

Öğretmen açığının kapatılması, ilköğretim ve yatılı öğretim kurumlarının yaygınlaştırılması, özel ve yüksek öğretim için gönüllü teşvikler sağlanması önerilirken, adalet mekanizmasındaki tıkanıklığa dikkat çekildi; göç nedeniyle yaşanan sorunların giderilerek yöredeki insanların tekrar doğal düzenlerine kavuşturulması öngörülüyor.

Raporun "Ekonomi" başlıklı bölümünde ise şu önerilere yer veriliyor:

Doğu ve Güneydoğu'nun kalkınma ve sanayileşme hedefinin tutturulması için özel teşvikler uygulanması, Türkiye genelinde bir 'ekonomik seferberlik' anlayışıyla hareket edilmesi beklenmektedir.

Yerel inisiyatifin artırılması, yarım kalmış yatırımların tamamlanması, GAP'ın bir an önce bitirilmesi, organize sanayi bölgesinin ve bölgede üretim yapanların 10 yıllık muafiyetlerle desteklenmesi, banka kredilerinin artırılması gerekmektedir. Bölgenin turizm potansiyeli değerlendirilmeli, turist çekmek için devlet destekli reklam kampanyaları yapılmalıdır.

Ayrıca, 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndaki mahalli idarelerin güçlendirilmesi politikası çerçevesinde hükümet ve Meclis'in gerekli yasal düzenlemeleri bir an önce gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Raporun sonuç bölümünde, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu sorununu özgürce tartışma aşamasına ulaştığı, terörün önemli ölçüde kontrol altına alınmış olmasının, sorunun teşhis ve tedavisi için "tarihi bir fırsat" yarattığı vurgulandı. Bu bölümde, raporun hazırlanmasındaki yaklaşım şöyle özetleniyor:

"Bu çalışmaya katılanlar, ülkemizin önemli bir gündem maddesi olan Doğu ve Güneydoğu sorununun çözümü için önemli bir fırsat yakalandığına inanmaktadır. Katılımcılar, çağdaş demokrasilerdeki örnekler benzeri dördüncü güç medayla beşinci güç sivil toplum örgütlerinin bazı üyelerinin yaptığı bu çalışmanın ülkeye ve devlete yardımcı, yönlendirici olacağı umudunu taşımaktadır."

**GENELKURMAY
VE MGK'NIN
KÜRT RAPORLARI**

GENELKURMAY:

“PKK siyasallaşmaya çalışıyor”

Genelkurmay PKK'nın siyasallaşma çabalarını değerlendirdiği '2000 Yılı İç Güvenlik Harekâtı Değerlendirmesi' başlıklı 6 sayfalık bir rapor hazırladı.

Genelkurmay'ın 7 Aralık 2000 tarihli raporunda PKK'nın Türkiye'nin AB adaylık sürecinden 'cesaret aldığına' dikkat çekildi ve bazı AB ülkelerinin, terör örgütüne geçmişteki desteklerinin PKK'nın varlığındaki en önemli sebeplerden biri olduğunun da altını çizdi.

Genelkurmay Başkanlığı, PKK terörünün bitmediğini, 4.500 silahlı teröristi tehdit olarak tuttuğunu bildirirken, Kürtçe TV, eğitim ve kültürel hak gibi masum taleplerle siyasallaşmaya çalıştığı uyarısını yaptı.

Genelkurmay, PKK terör örgütünün, siyasi ayrılıkçı faaliyetlerinde, “etnik kimlik, ana dilde eğitim, ana dilde radyo-tv ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi” gibi sloganların toplumu ikna temaları olarak kullanıldığını bildirdi.

Raporda terör örgütünün bir anlamda silahla gerçekleştiremediğini, sözde barış çağrısı ile gerçekleştirme hevesinde olduğu vurgulanarak, “Bunun kabul edilmesi veya tartışılmasının bile söz konusu edilemeyeceğinin bilincinde olan TSK, bu tehdit tamamen ortadan kalkana kadar, yani son terörist etkisiz hale getirilinceye kadar mücadeleyi sürdürme kararlılığındadır” denildi.

Bugün Türkiye'de etnik, ideolojik ve aşırı din temeline dayalı 40'ın üzerinde faal terör örgütü bulunduğu ileri sürülen değerlendirilmede, “Çoğu kez dıştan destekli bölücü, yıkıcı ve irticai hareketlerin mevcut demokratik ortamdan istifade ile amaçlarına ulaşmaya çalıştıkları bir gerçektir” görüşü dile getirildi.

Genelkurmay Başkanlığı'ndan 7 Aralık 2000 tarihinde yapılan açıklama şöyle:

- √ Terörün şiddet boyutunun sona erdirilmesi, konunun etnik milliyetçilik temeline dayalı, siyasi ayrılıkçı bir hareket haline gelmesinin önlenmesi ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin sosyal ekonomik kalkınmalarının sağlanarak, terörün istismarına neden olan noksanlıkların giderilmesi olarak gruplandırılabilir üç boyut kazanmıştır.
- √ Bilindiği gibi, Türk Silahlı Kuvvetleri terörün birinci boyutuna karşı silahlı mücadeleyi fiilen yürütmektedir. Bu mücadelede özellikle son 6 yıldır istikrarlı ve gittikçe artan bir başarı sağlanmıştır.
- √ Bunun sonucu olarak; terör örgütü inisiyatifinde meydana gelen olaylar zaman içinde gittikçe azaltılarak, 1994 yılında 3.298 olan olay sayısı, 2000 yılında toplam 45'e indirilmiştir. Bir başka ifade ile geçmişte günde 9 olay meydana gelirken, bu rakam 2000 yılında 9 günde 1 olaya kadar düşürülmüştür.
- √ Bunun yanı sıra; terörist eylemlerde hayatını kaybeden vatandaş sayısı yılda 1.479'dan 15'e, güvenlik güçleri şehit miktarı da yılda 1.145'ten 29'a indirilmiştir.
- √ Toplam yaralı sayısı ise; yılda 4 binlerden 108'lere düşmüştür. Bunun anlamı; mevcut şehitlerimize her gün 7, gazilerimize 11 kişinin eklenmesinin önlenmiş olmasıdır.
- √ Diğer yandan; geçmişte terörist sayısını 11.000'e kadar çıkarabilmiş olan ve bu miktarın asgari yarısını yurt içinde tutabilen ve eyleme yöneltebilen terör örgütü; tüm propagandasına, yurtiçi ve yurtdışından gördüğü her türlü desteğe rağmen, mevcudunu koruyamaz hale gelmiş ve terörist miktarı 4.000 – 4.500'e kadar düşmüştür.

Bunun da ancak yüzde 10'nu yurtiçinde tutabilmektedir. Bu durumda; 2000 yılında terörün şiddet boyutunun önemli ölçüde kontrol altına alındığını söylemek mümkündür.

- √ Yıllardır her türlü arazi ve hava koşullarında büyük bir özveri ile yürütülen PKK terör örgütüne karşı mücadelede toplam 5.853 şehit verilmiş, 11.946 TSK ve güvenlik gücü mensubu da yaralanmıştır. Yine bu mücadelede; hayatını kaybeden vatandaş sayısı toplam 5.405, yaralanan vatandaş sayısı da 6.056'dır. Diğer yandan; büyük çoğunluğu yurtdışında da olsa, halen 4.500 civarında teröristin varlığını sürdürüyor olması önemli bir tehdit oluşturmaya da devam etmektedir.
- √ Terör örgütü PKK silah altında tuttuğu teröristlerini, siyasallaşma çabalarına şemsiye olarak kullanmak üzere geliştirdiği sözde barış çağrısına cevap alabilmek için Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne karşı bir koz olarak kullanma gayreti içerisindedir.
- √ Bu çağrının iç ve dış kamuoyunda bazı çevrelerce çeşitli şekillerde yorumlandığı ve hatta Türkiye için kaçırılması gereken bir fırsat olarak bile değerlendirildiği de görülmektedir.
- √ Bu noktada, PKK terör örgütünün Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nden barış adı altında istediklerinin bir kez daha hatırlatılmasında fayda vardır. Bunların bazıları; Kürt asıllı vatandaşlarımızın ayrı bir ulus olarak tanımlanması ve bunun Anayasa'ya dâhil edilmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi suretiyle bazı bölgelerimizde özerk yönetimler oluşturulması, terörist başı ve halen cezaevlerinde bulunan 10.000'in üzerindeki hükümlü ve tutuklu dâhil, tüm PKK'lı teröristlerin affedilmesi ve bunların siyasi faaliyetlerine müsaade edilmesidir.

- √ Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Devleti bunları yapmaz ise; silahlı eylemlere tekrar başlanacağı üzere tehdit edilmektedir. Görüldüğü üzere, terör örgütü bir anlamda silahla gerçekleştiremediğini, sözde barış çağrısı ile gerçekleştirmeye hevesi içindedir.
- √ Bunun kabul edilmesinin veya tartışılmasının bile söz konusu edilemeyeceğinin bilincinde olan Türk Silahlı Kuvvetleri, bu tehdit tamamen ortadan kalkana kadar, yani son terörist etkisiz hale getirilene kadar mücadeleyi sürdürme azim ve kararlılığındadır.
- √ Bu nedenle; Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde geçmişte alınmış olan tedbirler 2000 yılında da aynen sürdürülmüş, teröristlere karşı operasyonlar geçmiş yıllara göre bir kat daha artırılmış ve Kuzey Irak'ta üstlenmeye çalışan teröristlere karşı da sınır ötesi operasyonlara devam edilmiştir.
- √ Diğer yandan; Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kendilerinin sözde barış çağrılarına doğrudan cevap vermeme ihtimaline karşı, PKK terör örgütünün, devleti içten ve dıştan zorlamak için başka alanlarda bazı faaliyetlere yöneldiği de görülmektedir. Bu faaliyetler genelde, kısaca "PKK'nın siyasallaşması" olarak tanımlanmakta ise de; gerçek olan etnik milliyetçilik temeline dayalı, siyasi ayrılıkçı bir hareketin yaratılma ve geliştirilme çabalarıdır.
- √ Bunu, terörün ikinci boyutu olarak tanımlamak mümkündür. Bu konuda, yurt içinde, toplumun bazı kesimleri legal veya illegal kuruluşlar marifeti ile örgütlenmekte ve gerektiğinde çeşitli nedenler gerekçe gösterilerek toplumsal eylemlere yöneltilmektedir. Bunun bir örneği 22 Ekim 2000 tarihinde Adana'da yaşanmış, nüfus sayımında, 10-15 yaşındaki çocuklar polis ile karşı karşıya getirilmiştir.

- √ Ayrıca toplumu örgütleme kapsamına legal bazı siyasi oluşumlar da dâhil edilerek, PKK güdümünde tek ve etkin bir ayrılıkçı siyasi güç yaratılmak istenmektedir. PKK terör örgütünün bu faaliyetlerinde; etnik kimlik, ana dilde eğitim, ana dilde radyo / tv yayını ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gibi sloganlar toplumu ikna temaları olarak kullanılmaktadır.
- √ Bilindiği üzere; PKK, Marksist-Leninist çizgide kurulmuş ve terörizmi vasıta olarak benimsemiş bir terör örgütüdür. PKK'nın yarattığı bu terörden en çok, bugün haklarını savunduklarını iddia ettikleri bölgedeki vatandaşlarımız zarar görmüş, çocuk, kadın, yaşlı binlerce vatandaşımız hayatını kaybetmiş, yine binlercesi sakat kalmıştır. Yine PKK terörü yüzünden binlerce köy tahrip olmuş, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizin her alanda gelişmesi bu bölgelere yönelik yatırım gayretleri tahrip edilerek, yıllardır engellenmiştir.
- √ 2000 yılında, terör örgütü PKK'nın, bunları yok ve aziz milletimizin de unuttuğunu varsayarak, sözde demokrasi ve insan hakları savunuculuğu platformunda kendine yer edinme gayretleri ibretle izlenmiştir. Terör örgütünü bu gayretlerinde cesaretlendiren gelişmeler, Türkiye'nin AB'ye giriş sürecinde yaşanmaktadır. Türkiye'yi bölmek hedefinde hiçbir değişiklik olmayan ve yıllardır sürdürülen mücadele sonucu bitme noktasına getirilmiş olan terör örgütü, bu süreçten istifadeyle bir yandan kendisi için yeni bir varlık ve mücadele alanı yaratmaya, diğer yandan terörle mücadeleyi yürüten güvenlik güçlerini pasifize etmeye çalışmaktadır.
- √ Bilindiği gibi terörizm, insan hakları tanımayan bir şiddet türü olup, tüm uluslararası kuruluşlarca üye ülkelerin ortak karşı mücadeleye çağrıldığı, insanlığa ve demokrasiye yönelik en önemli tehdit olarak ifade edilmektedir.

Bu AB için de böyle olup, AB anlaşmasının 29. maddesi, birlik üyesi ülkeleri terörizme karşı mücadeleyle yükümlü kılmaktadır.

- √ Ancak, geçmişte bazı AB üyesi ülkelerin açık ve gizli olarak terör örgütü PKK'ya destek verdikleri ve bu kanlı örgütün bugünlere kadar varlığını devam ettirebilmesinde başlıca etkenler oldukları bilinmektedir.
- √ 2000 yılında yaşanan bazı olaylar ve hatta AB'nin bazı birimlerinin terör örgütünü muhatap alabilecek kadar ileri gitmiş olması, kamuoyunda terör örgütüne geçmişte bazı ülkelere verilen desteğin halen devam etmekte olduğu kuşkularının doğmasına neden olmuştur.
- √ Bu durum, PKK terör örgütünü varlık ve eylemlerini sürdürmede cesaretlendirmekte ve Türkiye'nin terörü bitirme gayretlerini güçleştirmektedir.
- √ Hiçbir etnik veya dinsel farklılığın istismar edilmediği ve bu istismardan kaynaklanan bir terörün yaşanmadığı bir Türkiye, şüphesiz ki herkesin temel arzusu olmak durumundadır.
- √ Bunun vazgeçilmez ön koşulu, terörün her yönü ile tamamen yok edilmiş olmasıdır.
- √ Bugün Türkiye'de etnik, ideolojik ve aşırı din temeline dayalı 40'ın üzerinde faal terör örgütü mevcuttur.
- √ Bu örgütlerin sadece cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlü sayısı 11.000 civarındadır. Buna mukabil, pek çok terörist özellikle Avrupa ülkelerinde rahatça barınabilmektedir. Türkiye, evrensel bir insanlık suçu olan terörü tamamen yok edebilmek için büyük bir mücadele vermektedir. Bu mücadele her şeyden önce, gerçek bir insan hakları ve demokrasi mücadelesidir. Vatandaşlarımızın başta yaşam hakkı olmak üzere tüm haklarını demokratik

ortamda kullanabilmeleri için, bu mücadelenin mutlaka kazanılması gerekmektedir.

- √ Türkiye Cumhuriyeti Devleti, insan haklarını ve hukukun üstünlüğünü esas alan tüm uluslararası sözleşmelere taraf olmuş ve demokrasisini, çevresindeki her türlü olumsuzluğa rağmen geliştirme gayretini sürdüren demokratik bir hukuk devletidir.
- √ Ancak, çoğu kez dıştan destekli bölücü, yıkıcı ve irticai hareketlerin mevcut demokratik ortamdan istifade ile amaçlarına ulaşmaya çalıştıkları da bir gerçektir.
- √ Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bunlara karşı aldığı yasal veya idari önlemler de yine evrensel hukuk normları içindedir. İnsan hakları ve hukuka gösterilen titizlik nedeniyle terörle mücadele bu kadar uzun sürmüş olup, gelecekte de tavizsiz devam etmesi kaçınılmazdır.
- √ Diğer yandan, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde yıllardır yaşanan PKK terörünün yarattığı ekonomik ve sosyal tahribat da bilinmektedir. Bunun ortadan kaldırılabilmesi ve bölge vatandaşlarımızın hak ettiği huzur ve mutluluğa kavuşabilmesi için, sosyal ve ekonomik kalkınmayı hedef alan bir eylem planı, hükümet tarafından 2000 yılı Mayıs ayında yürürlüğe konulmuştur.
- √ Sağlanan huzur ortamı devam ettiği takdirde; bu planın uygulama sonuçlarının kısa sürede alınacağı ve geçmişte terörün istismarına neden olan pek çok yetersizliğin ortadan kaldırılacağı beklenmektedir. Ulu Önder Atatürk, daha Lozan sonrası Meclis'te yaptığı bir konuşmada; "Her işin başı devlette istikrar ve toplumda huzura dayanır. Toplumun huzurunu bozmaya yeltenenler her zaman görülecektir. Bunu önlemenin tek çaresi; halkın huzurunu bozanların karşısına devletin tüm gücü ve teşkilatı ile dikilmesidir" demiştir. Bu bağlamda;

✓ Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, bugün için iç huzuruna yönelik en önemli tehditlerden biri olan teröre karşı mücadelede, tüm ulusal güç unsurlarını daha etkin olarak kullanabildiği takdirde, arzu edilen başarıyı kısa sürede sağlayabileceği ve bu başarının da, gerek içte ve gerekse dışta her alanda gelişiminin önünü açacağı değerlendirilmektedir.

✓ Genelkurmay, 5 yıl sonra 19 Temmuz 2005'te "Bölücü Terörle Mücadelede İçinde Bulunulan Sürecin Değerlendirilmesi" üzerine hazırladığı raporu, bir basın toplantısıyla açıkladı.

Raporda, Terörle Mücadelenin temel esasları şu şekilde yer aldı:

✓ Mücadelenin devlet ve toplumun bütün güçleriyle topyekûn olarak, kararlılıkla ve koordineli bir şekilde yapılması, ana hedefinin, terör örgütünün başarı umudunun kırılması ve yok edilmesi olarak seçilmesi, uluslararası gerekli desteğin sağlanması, şayet varsa yabancı devlet ve kurumların terörizme olan desteğinin kesilmesi ve ulusal bir konu anlayışıyla ele alınması.

✓ Mücadele ettiğimiz, terörist örgüttür. Teröristtir. Bu konudaki diğer tanımlar ve adlandırmalar yanlıştır.

✓ Bu mücadeleye ilişkin ülkemizde üç hukuki düzenleme vardır. Bunlar; 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, 2935 sayılı OHAL Kanunu ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'dur. Bugün "İç Güvenlik Harekâtı", "terörle mücadele", 5442 sayılı Kanun kapsamında İçişleri Bakanlığı'nın genel sorumluluğu altında valiler tarafından yürütülmektedir. Ancak, hukuki düzen ne olursa olsun, TSK'nın olaya bakışı, verdiği önem çerecesi, mücadeleye sağladığı katkının büyüklüğü hiçbir zaman değişmez. TSK'nın bu bölücü terör örgütüne karşı yürütülen ulusal konuda öne

çıkmasının sebepleri ise, terörün ülke bütünlüğünü hedef alması, teröristlerin büyük bölümünün kırsalda bulunması, bir kısmının ise komşu ülke topraklarında oluşu ve örgütün yüksek şiddet uygulamasıdır.

- √ Terörle mücadele zordur. En büyük zorluk teröristle masum halkın ayırt edilmesinde yaşanmaktadır. TSK bu konuda yapılacak hataları kabul edemez. Bu konuda yapılacak hatalar, teröristlere en büyük kazancı sağlar. Esasında teröristler daima bizi halkla karşı karşıya getirmek ister. Diğer bir zorluk ise; demokratik haklar ve hukuki düzenlemelerle güvenlik ihtiyaçları arasındaki dengenin tam sağlanamaması ve bunun neticesi olarak da bu hukuki durumdan teröristlerin faydalanmasıdır.
- √ Bir diğer zorluk ise, coğrafyanın yarattığı şartlar, harekât alanının genişliği, güvenlik güçlerinin her an kapsamlı faaliyetlerde bulunma zorluğudur. Elbette bu hususların istemeyerek bazı hassasiyetleri yaratabileceği de unutulmamalıdır. Bu zorluklara rağmen güvenliği sağlamakla yükümlü olan makam ve kişilerin bu mücadelede mazeret üretme, terörden şikâyet etme lüksü yoktur. Kaybedilen bir canın değeri hiçbir şeyle ölçülemez. Mücadelenin güçlüğü ve hassasiyetleri dikkate alınarak, güvenlik güçlerine her zaman destek verilmesinin gereği ortadadır.
- √ Terörle mücadelede, uluslararası toplumdan, özellikle Irak Hükümetinden, Irak'taki yerel gruplardan, ABD'den ve Avrupa ülkelerinden Türkiye ne istemektedir? Biz kendilerinden özel bir şey istemiyoruz. İsteğimiz çok kısa; isteğimiz BMGK'nin 1373 (2001) sayılı ve 1546 (2004) sayılı kararlarının uygulanması ve icrasısıdır. Aslında BMGK'nin bu kararlarının bağlayıcı olduğunu tekrar hatırlatmakta yarar var.

√ 1373 sayılı BMGK kararı ile ülkelerden yapılması istenilen bazı önemli hususlar şunlardır: Terör örgütüne sağlanan siyasi, finansal ve idari desteğin önlenmesi. Silah, patlayıcı ve malzeme kaynaklarının kesilmesi, güvenli barınma, rahat hareket etme imkânlarının engellenmesi, iletişim olanaklarının yok edilmesi.

√ 1546 sayılı BMGK kararı ise; 1373 sayılı kararla istenilenlere ilave olarak, özellikle Irak'tan diğer ülkelere yönelecek terörist faaliyetlerin engellenmesini istiyor. Bu kararda, bölge ülkeleri arasında işbirliğinin güçlendirilmesi de bulunmaktadır.

Şimdi, içinde bulunduğumuz durumu nedenleri ile birlikte değerlendirdiğimizde:

√ Terörist başının yakalanması ile Türkiye'deki terörist sayısı en alt düzeye düşmüş, ancak son bir yılda bu rakam tedricen artarak bugün 1.800-1.900'lere çıkmıştır.

√ Örgütün geri kalan yurtdışındaki terörist sayısı ise 3.300-3.700 arasındadır. Bunun büyük bölümü, 2.800-3.100 kadarı Irak'ın kuzeyinde, geri kalanları ise Suriye ve İran topraklarındadır.

√ Irak'ın kuzeyindeki örgütün varlığına baktığımız zaman; Kandil Dağı bölgesinde 600-650 teröristin bulunduğunu, geri kalanlarının ise yani 2.200-2.450 kadar teröristin 384 km.lik Türkiye-Irak sınırı boyunca yerleştiğini değerlendirmekteyiz. Buradan da görüleceği gibi örgüt, Kandil Dağı bölgesindeki varlığını 2003 yılından itibaren tedrici olarak, Türkiye-Irak sınır bölgesine kaydırmaktadır.

√ Son bir yılda meydana gelen olayları genel olarak analiz edersek şu neticelere ulaşabiliriz: Örgütün inisiyatifinde gerçekleştirilen olayların yaklaşık % 50'sini patlayıcı madde ve mayın kullanma, % 25'ni ise uzaktan açılan taciz ateşleri oluşturmaktadır. 175 adet patlayıcı madde

ve mayın kullanımı gerçekleşirken, 140 adet patlayıcı madde ve mayın kullanılmadan güvenlik güçleri tarafından bulunmuş ve etkisiz hale getirilmiştir. Bu oldukça iyi bir rakamdır, ancak bu oranın daha da yükseltilmesi temel hedefimizdir. Bu dönem içerisinde güvenlik güçleri maalesef 105 şehit vermiştir. Şehitlerimizin ve 37 vatandaşımızın büyük bölümü patlayıcı madde ve mayın kullanılması neticesinde hayatlarını kaybetmiştir.

√ Uzaktan komutalı patlayıcı maddeler ve mayınlar, Irak savaşından itibaren büyük tehdit haline gelmiştir. Örneğin; bizde bulunan bilgilere göre ortalama olarak, Irak'ta meydana gelen toplam olayların içinde uzaktan komutalı patlayıcı maddeler ve mayınlar % 38'lik bir yüzdeye ve verdiği zayıat açısından da % 33'lere ulaşmaktadır. Ayrıca intihar saldırıları da büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Uzaktan komutalı patlayıcı maddeler ve mayınların kullanımındaki artışın ana nedeni, örgütün kendisi için en az riskli eylemi seçmiş olmasıdır. Örgüt, operasyonlarda çatışmadan her zaman kaçınmakta, sadece uzaktan açılan taciz ateşleriyle yetinmektedir. Aslında bu durum bir terör örgütü için güç ifadesinden ziyade güçsüzlük ifadesidir. Peki, örgüt bu hareket tarzı ile neyi hedeflemektedir? Neyi göstermek istemektedir?

√ Örgüt her şeyden önce içinde bulunduğu iç krizi örtmek ve ortadan kaldırmak için, kanlı ancak riski az eylemlere başvurarak, başlangıçta da ifade ettiğim gibi, şiddet kullanarak ülkede ve toplumda korkutma, yıldırma, bezginlik yaratarak amaç ve hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır. Biz buna "silahlı propaganda" diyoruz. Amaç, şiddete dayanan psikolojik harekât yapmaktır.

√ Örgütü buna yönelten nedenler ise, bölge halkının terör hareketlerini desteklememesi, örgütün güvenlik güçlerinin baskısı altında bunalması, Suriye ve İran'ın örgüte

karşı ciddi tedbirler alması ve Irak'taki gelişmelerin de belirli ölçüde etkin olmasıdır.

Terör örgütünün profili ise şöyle:

- √ Teröristlerin yaş gruplarına baktığımız zaman, 20-25 yaş grubunun toplam yaş grupları içinde % 40'ı; 25-30 yaş grubunun da % 35'i oluşturduğunu görmekteyiz.
- √ Eğitim durumuna baktığımızda ise gerçekten çarpıcı bir sonuçla karşılaşırız. Teröristlerin % 10'u eğitimsiz, % 50'si ise ilkokul seviyesinde eğitim görmüştür.
- √ Gelin bu yüzdeleri değerlendirelim; örgüte katılanların % 60'ı eğitim alamamıştır, yani cahildir. Kendilerini tatmin edecek bireysel kimlikten mahrumdurlar. Yaş oranlarından anlayabileceğiniz gibi, yaklaşık % 75'i ise işsizdir.
- √ İşte bu sonuç bize örgüte katılımları önlemenin en gerçekçi yollarını gösteriyor. Bölgede eğitim seviyesi yükseltilemezse ve işsizliğe çare bulunamazsa, örgüte yeni katılımları önlemek gerçekten çok zordur.
- √ Eğitimli insanların örgüte katılmasının zor olduğunu bilen terör örgütü, bu nedenle geçmiş dönemlerde 114 okulu tamamen, 112 okulu da kısmen tahrip etmiş, 116 öğretmeni öldürmüş, 48 öğretmeni yaralamış ve 37 öğretmeni de kaçırmıştır.
- √ Örgüt yıllık gelirlerinin yaklaşık % 50'sini uyuşturucu madde, akaryakıt ve insan kaçakçılığı gibi insanlık aleyhine işlenen suçlardan elde etmektedir. Geri kalan kısım ise para toplama kampanyaları ile sağlanmaktadır.
- √ Terör örgütünün değerlendirilmesi bize terör örgütünün etnik milliyetçilik temelinde hareket ettiğini göstermektedir.

- √ Her ülkede etnik ve kültürel farklılıklar olabilir. Ancak etnik farklılıklara milliyetçi yaklaşım hâkim olursa, etnik milliyetçilik ortaya çıkar ki, etnik milliyetçiliğin terör örgütü veya legal kuruluşlar veya sivil toplum örgütleri tarafından kullanılması asla kabul edilemez. Bu, ülkenin bütünlüğüne ve üniter devlet yapısına karşı açılan bir mücadele olur, karşısında da Türk Milletini ve TSK'yı bulur. Bu konuda herkesin kesin kararlı olması, net tavır koyması zorunludur. Aksi durumlar toplumumuzun bölünmesine ve çatışmaların doğmasına neden olabilir. Bu konuda herkes dikkatli olmalı, toplumda ayrımcılığa yol açabilecek davranışlardan kaçınmalı ve herkes üzerine düşeni yerine getirmelidir. Terör örgütünün bu konudaki umutları kesinlikle söndürülmelidir, yok edilmelidir.
- √ Bütün bu değerlendirmelere ve ulaşılan sonuçlara rağmen, şu sorunun akıllarda olduğunu bilmekteyiz. Örgüt eylemleriyle tekrar 1990'lardaki seviyeye, o döneme ulaşabilir mi? Cevabımız "hayır" şeklindedir. Buradaki en büyük dayanağımız, bölge halkının terörden bezmesi ve en büyük zararın örgüt tarafından kendisine verildiğini artık çok iyi anlamış olması, örgütü tekrar eski günlere döndürecek desteği örgüte vermeyecek olmasıdır.
- √ Bugünkü örgütün durumu ve imkân kabiliyetleri yine o günlere dönebileceğini bize göstermemektedir. Elbette bu cevabın bir diğer dayanağı ise; güvenlik güçlerinin inancı ile sahip olduğu imkân ve kabiliyetidir.
- √ Bütün bunlara rağmen, terör örgütü böyle bir niyet içine girirse, TSK'dan ve güvenlik güçlerinden aldığı dersi, tekrar daha acı şekilde alır. Bundan kimsenin şüphesi olmasın.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ:

“Irak, Türkiye açısından çözümsüzlüğe doğru gidiyor”

Türk Silahlı Kuvvetleri “Irak’ta Mevcut Durum ve Alınması Gereken Önlemler” başlıklı bir rapor hazırladı.

Cumhuriyet Gazetesi’nde 25 Haziran 2007’de yayımlanan raporda, Irak’ın bütünü ve özellikle kuzeyinin Türkiye açısından tam bir çözümsüzlüğe gittiği uyarısında bulunuldu. Türkmenlerin yok sayıldığı yakın bir geleceğin planlandığının vurgulandığı raporda, “Bu sürecin devamında değil diplomasinin, askeri çözümün de imkânsız olacağı bir durum meydana gelebilir” denildi.

Raporda, Barzani ve Talabani’nin güçleri içinde 1.700 PKK’lı bulunduğu ve PKK’nın dağ kadrosunun yüzde 15-18’inin Irak vatandaşı olduğu belirtiliyor. Örgütün büyük uluslararası destek aldığı, lojistik desteğini ise Irak’tan sağladığı kaydedilen raporda, “Bu destek sürerken Türkiye’ye ‘önce içini hallet’ denilmesi psikolojik olarak başarısızlığa ve yalnızlığa itilmesi sonucunu getirir” denildi.

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), Irak’ın giderek çözümsüzlüğe sürüklendiği, terör örgütünün lojistik desteğinin yüzde yüzünü buradan sağladığı, yakın gelecekte Türkiye’nin hiç müdahil olamayacağı bir dönemin başlayabileceği görüşünde. TSK’ya göre, ordu kurma aşamasındaki Barzani ve Talabani’nin güçleri içinde 1.700 kadar PKK mensubu var. Terör örgütünün dağ kadrosunun yüzde 15-18’i de Irak vatandaşı.

Raporda yer alan bilgiler şöyle:

- ✓ Irak’ın bütünü ve özellikle kuzeyi, Türkiye açısından tam bir çözümsüzlüğe gidiyor.
- ✓ Gelişmeler, uluslararası hukuk kurallarıyla çözümlenecek bir zeminden kayıyor.

- ✓ Türkmenlerin tümüyle yok sayıldığı bir yakın gelecek planlanıyor.
 - ✓ Bu sürecin devamında değil diplomasinin, askeri çözümün de imkânsız olacağı bir durum meydana gelebilir.
 - ✓ Irak'ın kuzeyindeki bugünkü durum devam edemez.
- Raporda, PKK'nın Irak'taki durumu ise şöyle analiz edildi:
- ✓ PKK, hiçbir sorun yaşamadan varlığını sürdürüyor. Büyümeye ve Irak'ın kuzeyindeki yerel güçlerle bütünleşmeye devam ediyor.
 - ✓ Terör örgütünün lojistik desteğinin yüzde yüzü Irak'tan sağlanıyor. Buradaki kendisi açısından elverişli ortam, örgütün başka bir lojistik destek sahası aramasını gereksiz kılıyor.
 - ✓ Terör örgütü bütün terör eğitimini Irak'ın kuzeyinde yapıyor.
 - ✓ KDP ve KYB ayrı bir düzenli ordu kurma arayışı içinde. Bunun hazırlıkları sürüyor. Halen KDP güçlerinin 1200'ü, KYB güçlerinin de 500'ü terör örgütünden ayrılıp buraya gelmiş kişilerden oluşuyor. Barzani ve Talabani iyi niyetli olsaydı bu kişiler arasında Türkiye'de teröre bulaşmış olanları iade edebilirdi. Bunu yapmadığı gibi, ordusuna katıyor.
 - ✓ Terör örgütünün dağ kadrosunun yüzde 15-18'i Irak vatandaşlarından oluşuyor.
 - ✓ Yukarıdaki iki madde yan yana konduğunda, sorunun çok ciddi bir boyut kazandığı ortaya çıkıyor.

Raporda, Barzani-Talabani bölgesinden Kuzey Irak değil, sürekli Irak'ın kuzeyi diye söz edilmesi dikkat çekiyor. Raporda, Türk ordusunun durumuna ve Irak'taki gelişmelere ilişkin olarak çok yoğun bir psikolojik savaşın da yürütülmek-

te olduğuna vurgu yapılıyor. Raporun bu bölümündeki değerlendirmeler şöyle:

- √ Dünyanın hiçbir terör örgütü PKK kadar uluslararası destek almıyor. Irak'taki gidiş önlenemezse AB'nin terör örgütüne verdiği destek daha da yoğunlaşacak. Böylesine etkili destek sürerken Türkiye'ye 'önce içini hallet' denilmesi psikolojik olarak da başarısızlığa ve yalnızlığa itilmesi sonucunu getirecektir.
- √ Gerek dışarıda, gerekse içeride sürekli 'Irak'ın kuzeyine askeri müdahale yanlıştır' tezi işlenerek böyle bir şeyin olmayacağı görüşü öne çıkıyor ve terör örgütü bundan olağanüstü manevi güç elde ediyor. 'Türkiye bize dokunamayacak' duygusuyla hareket ediyor.
- √ Türkiye'nin hiçbir koşulda Irak'ın kuzeyine müdahale edemeyeceği görüşü sadece terör örgütünü değil, Barzani ve Talabani'yi de densizleştiriyor. Bu gruplar "Artık önümüzde hiçbir engel kalmadı, Türk ordusu da kesinlikle müdahale edemeyecek" görüşünü yayıyor.
- √ Irak'ın kuzeyindeki bugünkü durum kabul edilemez, Türkiye buna seyirci kalmayacaktır.

Genelkurmay: "Söylemler bir plana dayanmalı"

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın 'Kürt sorunu' olduğuna ilişkin açıklamasının ardından, Genelkurmay Başkanlığı çok geniş kapsamlı bir değerlendirme raporu hazırladı. 23 Ağustos 2005'te MGK'da sunulmak üzere PKK terörünü konu alan raporda üç önemli noktaya işaret edildi.

- √ Söylemler belli plana dayanmalı: Yasal eksiklikler terörle mücadeleyi olumsuz yönde etkiliyor. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki sorunlardan 'Kürt sorunu' diye bahsedilmesi, yanlış anlamalara yol açtı. Bu tür açıklamalar mücadeleyi yürüten birimlerin kararlılığını

olumsuz yönde etkileyebilir, terör örgütü yandaşlarını cesaretlendirebilir. Bundan dolayı kullanılacak söylemler önceden devletin ilgili birimlerinde koordine edilmeli, belli bir plan ve stratejiye dayanmalı.

- ✓ Asıl sorun etnik değil ekonomik; Bölgedeki sorunlar etnisiyete değil, ekonomik ve sosyal sorunlara dayanıyor. Doğu ve Güneydoğu'da ekonomik canlanma sağlanmalı. İstihdam olanakları artırılmalı.
- ✓ Çözümüne sivil unsur katılmalı: Bu sorunlarla mücadele ederken belirlenecek stratejiye sivil unsurlar da katılmalı. Tüm bu strateji, koordinasyon ve eşgüdümün sağlandığı bir merkezi yapılanma çerçevesinde uygulanmalı.

Güneydoğu ve Doğu'da 3 bin ajan var!

Genelkurmay, MİT ve Emniyet ortaklaşa 'ajan raporu' hazırladı. Rapora göre 40 kadar ülkenin istihbaratında çalışan 3 bin ajanın Doğu ve Güneydoğu'da faaliyette bulunduğunu tespit edildi.

21 Ekim 2003 tarihli Yeni Şafak Gazetesi'nde yayımlanan habere göre; Genelkurmay, MİT ve Emniyet, Güneydoğu bölge-sindeki yabancı ajanları, neler yaptıklarını, hangi ülkelerin istih-barat servisleri adına faaliyette bulunduklarını içeren bir rapor hazırladı.

Rapora göre; aralarında ABD, Rusya, İngiltere, Almanya, Yunanistan, İsrail, Mısır, Belçika, İsveç, Birleşik Arap Emirlikleri, İran ve Ermenistan'ın da bulunduğu 40 civarında ülkenin istihbarat servisleri adına çalışan 3 bin ajan Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde faaliyet gösteriyor. Bu kişilerin bir bölümü Kürt ırkçılığını körüklemek için çalışıyor, Kürtçülük ve ayrılıkçılık niyetiyle kurulan dernekler ve sivil toplum kuruluşlarına maddi ve manevi destekte bulunuyor.

Kimlik kartları çeşitli

Genellikle arkeolog, sivil toplum kuruluşu temsilcisi, gazeteci, sosyolog, diplomat, yazar gibi kimlikler taşıyan istihbarat elemanları bütün bölgeye yayılmış durumda. Ajanların en çok olduğu iller ise sırasıyla Diyarbakır ve Mardin. Ülkelelerinin istihbarat birimleri adına çalıştıkları tespit edilen 40 civarında gazeteci de sürekli olarak bölgede bulunuyor.

Dosyadaki ilgi çekici bilgilerden biri de her iki Körfez savaşıyla birlikte Türkiye'deki yabancı ajan sayısının artması. Bölgeye bu yılın ilk yarısında gelen yabancı diplomat ve gazeteci sayısı, 2002 yılına göre yaklaşık iki kat arttı. Ziyaretler en çok Diyarbakır'a yapıldı.

Heyetlere karışıp geliyorlar

Diplomat sıfatını kullanarak Diyarbakır'ı ziyaret eden yabancı sayısı geçen yıl 55 iken, bu rakam 200'ün ilk 6 ayında 105'i buldu. Diyarbakır'a aynı dönemde 57 gazeteci, 67 de resmi heyet geldi. Diyarbakır'dan sonra en çok ilgiyi Mardin ile Batman çekiyor. Mardin'e geçen yıl 36, bu yılın ilk 6 ayında 41 diplomat geldi.

MGK'DAN IRAK RAPORU

Genelkurmay ve MGK gibi kurumların Türkiye'nin güvenliğini ve varlığını tehdit eden konulara olan hassasiyeti bilinen bir gerçek. Dolayısıyla bu kurumların PKK ve Kürt sorununa ilişkin düzenli ve kapsamlı raporları 'gizlilik' adı altında sürdürüldüğü için kamuoyuna yansımamaktadır.

Kamuoyuna yansıyan birkaç rapor ise şöyle:

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'nin Irak raporu, 15 Mart 2007'de basında yer aldı. Bu raporda Türkiye'nin Kuzey Irak'a operasyon yapması halinde batağa saplanabileceği belirtildi ve "Büyük bir operasyon insani kayıplarla ağır mali yük getirir" denildi.

Raporda, Kürt gruplar dâhil Irak'taki her kesimle ilişkilerin geliştirilmesi istendi. Kerkük konusunda ise "Kürt bölgesine katılmasına kimse izin vermez. ABD'nin, büyük tepkilerin karşısında Kürtleri sonuna kadar destekleyeceği kesin değildir" ifadesi yer aldı.

Irak analizleri raporunda, Türkiye'nin PKK varlığı, Türkmenler ve boru hatlarından dolayı bu ülkeyle yakından ilgili olduğu aktarıldı.

Rapora göre; ABD'den PKK'ya karşı operasyon beklemek de gerçekçi değil: "Bugünkü şartlarda ABD'nin zaten ihtiyaca cevap vermeyen güçlerinin bir kısmını PKK ile çatışmaya ayırmasını beklemek gerçekçi değildir."

Kürt grupların Kerkük'te nüfus manipölasyonları yaptığı'nın BM dâhil her kesim tarafından bilindiğine dikkat çekilen raporda, "ABD'nin Kürtleri sonuna kadar destekleyeceği kesin değildir" denildi ve Kerkük'ün durumu şu sözlerle analiz edildi:

“Irak’ın kaderinde rol oynayacak Kerkük’ün basit bir referandumla Kürt bölgesine katılması, bağımsız bir Kürdistan’a gidiş ve Irak’ın bölünmesi ne Irak halkınca ne de bölge ülkeleri tarafından kabul edilir. ABD’nin bu kadar büyük muhalefet nedeniyle Kürtleri sonuna kadar destekleyeceği kesin değildir. Makul çözüm, Kerkük’e Bağdat gibi özerk eyalet statüsünün verilmesidir.”

Raporda, Türkiye’nin Irak için şimdiki politikasından daha aktif bir tutum içine girmesi önerildi. Çalışmada sınırötesi operasyon konusundaki endişeler de sıralandı ve “Bu konuda iyi düşünülmesi gerekir” tavsiyesine yer verildi.

Raporda olası operasyonun sakıncaları şu ifadelerle anlatıldı:

“Mevcut şartlara bakıldığında Kuzey Irak’a kapsamlı bir askeri harekâtın sakıncaları dikkate alınmalıdır. Büyük bir operasyon insani kayıplar ve ağır mali yük getirir. Uluslararası alanda sert tepkiler harekâtın başarıya ulaşmasını güçleştirir. ABD’nin saplandığı batağın benzeri Türkiye için de olabilir.”

Kuzey Irak konusunda daha ılımlı politika izlenmesinin ve Kürt gruplarla ilişkilerin düzeltilmesinin yararlı olabileceğine dikkat çekilen raporda, Kürtlerin güveninin kazanılması ve ekonomik ilişkilerin artırılması önerildi. Kerkük için Irak makamları ve uluslararası toplumla sürekli temas halinde olunması ve durumun sakıncalarının anlatılması da istendi. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği’nin “Irak’a komşu ülkeler sürecinin genişletilmeli” denilen raporunda; sürece bölgeden yeni üyelerin, BM Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin, AB Dönem Başkanlığı’nın katılımının da sağlanması gerektiği belirtiliyor.

**YABANCLARIN HAZIRLADIĞI
KÜRT RAPORLARI**

ABD: "PKK EROİN KAÇAKÇISI"

Kol-bacak kıran mafya babası tipi suçluların yerini; bilgisayar korsanlığı yapan, uluslararası mali piyasaları etkileyebilen ve ülkeleri hatta bölgeleri istikrarsızlığa sürükleyebilen karmaşık suç grupları ortaya çıkınca ABD'de bir rapor hazırlandı.

ABD Başkanı Bill Clinton'ın talimatıyla Beyaz Saray tarafından hazırlanan rapor, Clinton'ın Ulusal Güvenlik Konseyi sözcüsü P.J. Crowley'in düzenlediği bir basın toplantısıyla tanıtıldı. Raporda terör örgütü PKK'nın faaliyetlerine geniş yer verildiği görüldü.

ABD'nin Uluslararası Suç Değerlendirmesi raporunda şu bilgilere yer verildi:

- √ Soğuk savaşın sona ermesinden bu yana yasal ülke yönetimlerine karşı mücadele eden terörist ve aşırılık yanlısı örgütler, geleneksel organize suç grupları ve uyuşturucu kaçakçılarıyla giderek daha fazla iç içe geçerken, faaliyetlerini klasik ve yeni suç alanlarında yoğunlaştırıyor.
- √ Batı Avrupa'da terörist PKK'nın mensupları, faaliyetlerini finanse etmek için uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer suçlarla iç içe bulunuyor. Terör örgütü PKK, Güneydoğu Anadolu'da da Türkiye'ye giren eroinden önemli gelir sağlıyor.
- √ PKK'nın, Batı Avrupa ve Güneydoğu Anadolu'da eroin kaçakçılığı yaparak elde ettiği parayı, terörist faaliyetlerini finanse etmekte kullanıyor.
- √ Asya çıkışlı eroinin Batı Avrupa'ya ulaşmasında eski Sovyet cumhuriyetlerinin rolünün artmasına karşın, Türkiye hâlâ önemli bir geçiş ülkesi konumunda.
- √ Ortadoğu ve Asya bölgesinde, uyuşturucu ve kaçakçılıkta önemli rol oynayan merkezler arasında Pakistan'ın

Karaçi, Hindistan'ın Bombay limanları, Dubai ve İstanbul yer almakta. Asya çıkışlı eroinin Avrupa'ya ulaştırılmasında Türk ve Arnavut kaçakçılık çetelerinin işbirliği söz konusudur.

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 'Patterns of Global Terrorism' adlı raporunun Nisan 1997 ve Nisan 1998 tarihli sayısında ise Öcalan'ın da Suriye'de ikamet ettiği, Suriye'nin PKK'ya topraklarını açtığı ve yardım ettiği belirtildi. ABD Dışişleri Bakanlığı'nca Nisan 1998'de yayımlanan "Yıllık Dünya Terörizm" raporlarında Suriye'nin HAMAS, Hizbullah, Filistin İslami Cihat, Abu Musa Grubu gibi terör örgütlerine de destek verdiği kaydedildi.

ABD Adalet Bakanlığı'na bağlı Uyuşturucu ile Mücadele İdaresi'nin Haziran 1995 tarihli raporunda, "... Suriye'de PKK terör örgütünün hücre ve üyeler halinde faaliyet göstermesine izin verilmektedir" denilerek, PKK'nın Suriye'den destek aldığı açıklıkla dile getirilmişti.

'ABD Country Reports on Terrorism 2006' adlı raporunda ise Türkiye'nin en etkin terör örgütünün Kürdistan İşçi Partisi (PKK) olduğu vurgulandı. Raporda örgütün zaman içerisinde, PKK/Kongra-Gel gibi çeşitli isim değişiklikleri yaptığı, tarihi süreçte "ayrılıkçı bir gündem" yürüttüğü, faaliyetlerini Kuzey Irak'tan organize ettiği ve genel olarak Türk güvenlik güçleri, kamu kurumları ve PKK'ya karşı olan köylüleri hedef aldığı belirtildi.

Ayrıca, PKK/Kongra-Gel terör örgütünün "Kürdistan Özgürlük Şahinleri (TAK)" örgütü ile birleşerek özellikle Türkiye'nin güney ve batı bölgelerinde meydana gelen siyasi parti binalarına yapılan saldırılar ve okul çocuklarını taşıyan servis araçlarının bombalanması gibi eylemleri işledikleri belirtildi.

2006 yılında PKK/Kongra-Gel'in saldırılarının önemli ölçüde arttığı ve meydana gelen olaylarda 600 kişinin hayatını kaybettiğinin de belirtildiği raporda, 2006 yılı Ekim ayında PKK/Kongra-Gel'in tek taraflı ateşkes ilan ettiği ve saldırıların azaldığı, ancak buna karşın Türk güvenlik güçlerinin terörizmle mücadelede operasyonlarına devam ettiği bilgisine yer verildi.

CIA'DEN KÜRT SORUNUNA İLİŞKİN BEŞ RAPOR

CIA'nın birkaç yıl önce binlerce sayfadan oluşan belgeler üzerindeki gizliliği kaldırmasıyla ortaya çıkan Türkiye raporları, Amerika'nın Kürt sorununa bakışı konusunda da önemli ipuçları veriyor.

CIA'nın Kürt sorununa ilişkin bilinen raporları şöyle:

- ✓ 1948'de "Kürt Azınlık Problemi" (Kurdish Minority Problem) başlıklı raporu,
- ✓ 1979'da "Kürt Sorunu Üzerine Öngörüler" (The Kurdish Problem in Perspective) raporu,
- ✓ 1988'de "Irak, Türkiye, İran: Kürt Ayaklanmaları" başlıklı raporu,
- ✓ 1992'de "Kürtler: Artan Umutlar, Eski Kaygılar" (The Kurds: Rising Expectations, Old Frustrations) başlıklı raporu,
- ✓ 1996'da günlük istihbarat brifing raporları, Türkiye'deki Kürt sorununa ilişkin sayısız raporundan sadece birkaçı.

CIA'nın 1948 yılında "Kürt Azınlık Problemi" raporunda Türkiye'deki Kürt sorununa ilişkin isyanlara geniş yer veriliyor ve Kürtlerin neden bağımsızlıklarını kazanamadıkları konusu üzerinde duruluyor ve "Mustafa Kemal, Sevr Anlaşması'nı kurtuluş mücadelesiyle çöpe atınca, Kürtlerin bağımsızlığı gerçekleşmedi" ifadelerine yer veriliyor.

Türkiye, İran, Irak ve Suriye'deki Kürtlerin durumları ve "asimilasyona" karşı verdikleri mücadelenin anlatıldığı raporda, Kürtlerin isyancı bir ruha sahip olduklarına vurgu yapılıyor.

Raporda "Kürdistan"ın sınırlarını gösteren bir haritaya da yer veriliyor. Haritada, Türkiye'nin doğu ve güneydoğusu Kürdistan sınırları içinde gösteriliyor.

CIA'nın "Irak, Türkiye, İran: Kürt Ayaklanmaları" başlıklı, 32 sayfalık raporu ise 1 Mart 1988 tarihli.

Vatan Gazetesi'nden Ruşen Çakır'ın haberine göre; raporda PKK'nın Avrupa faaliyetleri kısmen yayınlanmış. Buna karşılık Irak ve İran Kürt hareketleriyle ilgili bölümlere pek dokunulmamış. Bu raporda da Kürt hareketinin geçmişi ele alınıyor ve geleceğine ilişkin olası gelişmelerden söz ediliyor.

Raporda PKK'nın ortaya çıkışı ve gelişmesini anlatan üç sayfanın tamamı ise okunamayacak şekilde karalanmış. Dolayısıyla raporun adında Türkiye var ama içinde pek yok.

Kerkük konusuna ise geniş yer ayrılmış. Raporda Irak'ın Türkiye'nin, Kerkük'teki petrol bölgelerine el koymak için Kürtlerin çıkardığı huzursuzluğu bahane etmesinden kaygılı olduğu belirtiliyor.

Bu rapordan dört yıl sonra ABD'nin önde gelen tüm istihbarat kurumları bir araya gelerek ve uzun bir çalışmanın ardından "Kürtler: Artan Umutlar, Eski Kaygılar" (The Kurds: Rising Expectations, Old Frustrations) başlıklı 17 sayfalık gizli bir raporu daha kaleme alıyor. 1 Eylül 1992 tarihli bazı bölümleri sansürlenerek kamuya 2002'de açıklanan raporda; Irak, Türkiye, İran başta olmak üzere Kürtler hakkında bilgiler veriliyor ve buralardaki Kürtçü hareketler üzerinde ayrıntılı değerlendirmeler yapılıyor.

Bu raporda da Türkiye'nin PKK ile mücadelesinin ABD ile ilişkileri zora sokacağı yönünde saptamada bulunuluyor. Raporun "temel değerlendirmeler" bölümünde "Türkiye'deki büyüyen Kürt ayaklanması, Türk-Amerikan ortaklığını daha fazla baskı altına alır" deniliyor. Ayrıca birleşik ve bağımsız bir Kürt devletinin "zor ama mümkün" olduğu yolundaki değerlendirmelere de yer veriliyor:

"Eğer tüm Kürtlerin ortak bir bağımsızlık hareketi gelişirse -ki bunu pek mümkün görmüyoruz- Batı uzun süredir sür-

dürdüğü politikasını değiştirmek durumunda kalabilir ve bir yandan var olan devletlerdeki stratejik çıkarlarını korumaya çalışırken diğer yandan yeni bir etnik devletin barışçıl bir şekilde ortaya çıkmasını kolaylaştırabilir.”

CIA ve Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) dışında Savunma ve Dışişleri Bakanlıklarının istihbarat birimlerinin, ayrıca tüm kuvvet komutanlıklarının istihbaratla ilgili sorumlularının birlikte hazırladığı raporda Kürt hareketlerinin her ülkede ayrı ayrı gelişmesi öngörülüyor ve Türkiye’ye PKK’nın engellenmesi için reformlar yapması ve şiddet karşıtı Kürt partilerinin önünü açması öneriliyor.

Amerikan istihbaratçılarının öteden beri Kürt sorunuyla yoğun bir şekilde ilgili oldukları, 1 Temmuz 1979’da CIA tarafından kaleme alınıp Ekim 2002’de kamuya açılan 42 sayfalık “Kürt Sorunu Üzerine Öngörüler” (The Kurdish Problem in Perspective) adlı raporuyla daha iyi anlaşılıyor. Bu, diğerlerine kıyasla daha akademik bir çalışma olarak dikkat çekiyor.

Raporlarda Kürtlerin yaşadığı topraklar haritalarda gösterilmiş ve sayıları verilmiş.

1979 raporuna göre: Türkiye’de 4 ila 6 milyon arasında, İran’da 2.8 - 3.5 milyon arasında, Irak’ta 2.5 milyon, Suriye’de 250-300 bin arasında, SSCB’de 100 bin olmak üzere toplam 9.65-12.4 milyon Kürt bulunmakta.

1988 raporuna göre; Türkiye’de 7 milyon, İran’da 2.5 milyon, Irak’ta 2.5 milyon, Suriye’de 500 bin, SSCB’de 100 bin olmak üzere toplam 12.6 milyon.

1992 raporuna göre; Türkiye’de 10-12 milyon, İran’da 4 milyon, Irak’ta 3.4 milyon, Suriye’de 500-700 bin, Bağımsız devletler topluluğunda 150 bin, Lübnan’da 20 bin olmak üzere toplam 18-20 milyon.

1996 tarihli bir rapor, dönemin başkanı Bill Clinton'a sunulmuş. İstihbarat değerlendirmelerinin yer aldığı raporda Türk basınının Kuzey Irak'ta olup bitenler konusunda, terörle mücadele ve olası bir göçmen akını dışındaki gelişmelerle ilgilenmediği bilgisine yer veriliyor ve Türkiye'nin PKK'nın Kuzey Irak'ı terör saldırıları için bir üs olarak kullanmasını istemediği belirtiliyor. Rapora göre; Başbakan Erbakan, bölgenin ordu için önemini biliyor. Refah'ın büyük çoğunluğu PKK karşıtı olsa da Refah'ın Kürt kanadı, Kürt bölgesinin Bağdat'ın kontrolüne verilmesi stratejisine karşı çıkıyor.

AVRUPA KONSEYİ'NİN KÜRT RAPORU

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM) Kürt sorununu 1998 Haziranı'nda 'Güneydoğu Anadolu' adında bir rapor hazırlayarak gündemine aldı.

AKPM'nin raporunda Türk Hükümeti'nin bölgedeki soruna siyasi çözüm araması, korucu sisteminin kaldırılması ve Türk ordusunun Kuzey Irak'a yönelik sınır ötesi harekâtına son verilmesi istendi.

Raporun AKPM gündeminden çıkartılması için girişimde bulunan AKPM'de görevli 12 Türk parlamenterinin bu girişimi AKPM'nin Başkanlık Divanı tarafından reddedildi.

Ancak Türk parlamenterler raporun gündeme alınmaması için genel kurulda oylama talep ettiler. AKPM Başkanı Leni Fischer Türk parlamenterlerinin girişiminin Başkanlık Divanı'nın toplantısında 4 kişiye karşı 3 oyla reddedildiğini ancak genel kurulda raporun gündeme alınıp alınmamasının oylanacağını belirtti.

Fischer, raporda Kürt sorunu konusunda uluslararası konferans önerisinin yer aldığını, bu sorunun sadece Türkiye'nin sorunu olmadığını ve Suriye, Irak, İran ve Rusya'nın da katılması gereken böyle bir konferans konusunda söz söylemenin AKPM'nin boyunu aştığını kaydetti.

Ankara'nın arzuladığı değişikliklerin tamamı kabul edildi ve raporda PKK'nın bir terör örgütü olduğu vurgulandı. Uluslararası konferans düzenlenmesi çağrısı rapordan çıkarıldı. İsviçreli raportör Vermont-Mongold kendi raporuna olumsuz oy verdi.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM), Güneydoğu raporunu Türk parlamenterlerin önerileri çerçevesinde hazırlanan 'sözlü değişiklik önerileri' meclisin onayı-

nı alarak, Ankara'nın istekleri doğrultusunda yeniden hazırlandı. Kararda yer alan ve Kürt sorunu konusunda Uluslararası Konferans düzenlenmesini öneren bölüm metinden çıkarıldı ve onun yerine 'Parlamenteler arası iç oturum' yapılmasına yönelik önerge karara dâhil edildi.

Karar metninde yer alan 'ateşkes' çağrısı da çıkarıldı. Buna karşın bazı Türk parlamenterler karara olumsuz oy kullandılar. Kararda köy korucu sisteminin kalkmasıyla ilgili çağrı ve Türk ordusunun köyleri yakması gibi görüşlerin yer alması, Türk parlamenterlerden bazılarının olumsuz oyuna neden oldu. İsviçreli Raportör Ruth-Gaby ve Vermot-Mangold da hazırladığı tasarının içeriğinin büyük çoğunlukla değiştirilmesi nedeniyle kendi raporuna olumsuz oy kullandı.

İsviçreli raportörün hazırladığı tasarıda yer almayan 'terör' kelimesi, değişiklik önergeleriyle karara dâhil edildi. Böylelikle PKK'nın bölgede terör yaptığı vurgulanmış oldu. Kararda Türk ordusunu suçlayan bölümler yumuşatıldı ve bölgede terör ve şiddet uygulayan Kürt örgütlerine lojistik ve propaganda desteği veren tüm dernekler ya da bireylerin bu faaliyetlerinin engellenmesi çağrısı yapıldı.

AKPM'de görüşülerek oylanan ve 'Güneydoğu ve Kuzey Irak'taki yerlerinden edilmiş göçmenlere insani yardım durumu' başlığını taşıyan karar kısaca şu şekilde:

- ✓ AKPM, PKK'nın insanların göçüne yol açan şiddet ve terör eylemlerini kınar ve derhal silahlı mücadeleye son vermesini ister. Asamble aynı zamanda köylerin ordu tarafından yakılmasını da kınar. Silahlı şiddet eylemlerine uğrayan sivil halkın korunması yönünde Türkiye'ye çağrı yapar ve bölgenin ekonomik alanda kalkınması için çabalarını artırmasını ister. Bu bağlamda bölgede ek okul ve hastane yapımı için önlemler almaya davet eder.

- √ Kürt asıllı Türk vatandaşlarının siyasi ve kültürel haklarını kullanabilecekleri bir siyaset uygulamaya çağırır ve bölgedeki Olağanüstü Hal uygulamasının kaldırılmasını ister.
- √ Avrupa Konseyi'nin sosyal gelişme fonuna, göç eden insanların yararlanabileceği bir proje sunmasını talep eder.
- √ Kuzey Irak'a yönelik askeri operasyonlardan kaçınılmasını ister ve Güneydoğu'daki korucu sisteminin kaldırılmasını talep eder.

BM'İN KÜRT SORUNU RAPORU

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı (TESEV), 26 Kasım 2006'da Birleşmiş Milletler (BM) Kalkınma Programı (UNDP) için bir rapor hazırladı.

Rapor, 'Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Sosyal ve Ekonomik Öncelikler' başlığıyla UNDP Türkiye Temsilcisi Mahmood Ayub tarafından kamuoyuna tanıtıldı.

21 ili kapsayan raporda, 1980'den bu yana bölgede süren çatışma ortamının, köylerin boşalmasına, bunun da büyük göç dalgasına neden olduğu belirtildi. Entegrasyon ve yoksulluk sorunlarının sosyal ve siyasi riskleri artırdığı vurgulanan raporda özetle şu tespitler yapıldı:

- ✓ Bölge halkının yüzde 60'ı yoksulluk sınırının altında. Mevcut durumun devamı halinde Türkiye'nin batısına ve Kuzey Irak'ta geliştirilmeye çalışılan çekim merkezlerine nüfus akımı artabilir.
- ✓ Yaklaşık 20 yıl süren silahlı çatışma, bölgede ekonomik hayatı altüst etmekle kalmamış, tüm ilişkilerinden koparılmış, gelecekte neredeyse umudunu kesmiş; yaşamaya devam ettiği, göç ettiği veya göç etmek zorunda kaldığı yerlerde işsiz, parasız eğitim ve sağlık gibi en temel haklardan bile yoksun, çevresine ve merkezi hükümete karşı güven duygularını yitirmiş, sayısı milyonlarla ölçülen bir nüfus yaratılmıştır. Bu durum tehlike arz etmektedir ve sadece yoksulluğun bölgesel olarak yoğunlaşmasından ve koyulaşmasından ibaret değildir.
- ✓ Bugün Kuzey Irak bölge halkı tarafından ilgiyle izlenmekte ve oradaki Kürt nüfusu ilgilendiren siyasi ve ekonomik gelişmeler Kürt kökenli vatandaşlarımızın bazıları için yeni bir aidiyet modeli ve tahayyül malzemesi oluş-

turmaktadır. Böyle bir ortamda, bölgede yaşayan insanların kendilerini adil bir toplumun eşit vatandaşları gibi hissetmeleri, devlete güven hissiyle bağlanabilmeleri büyük önem kazanmaktadır.

- √ Ülke nüfusunun yüzde 15'ine sahip bölgenin, gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYİH) yaptığı katkısı yüzde 6 dolayında. Bölgede kişi başına düşen GSHM oranı AB ortalamasının yüzde 7'si ile 16'sı arasında. Bu dengesizlik AB'ye aday ülkeler arasında saptanan en yüksek değer.
- √ Altyapı ve sosyal yatırımlar için 7 yıl boyunca milli gelirin yüzde 1'i olan 2.5-3 milyar dolar harcanırsa, bölge ayakları üzerinde durup, yatırım çeker bir hale gelebilir. Bölgedeki ekonomik ve sosyal koşulların düzelmesi devlet ve vatandaş ilişkisini de olumlu yönde etkileyecektir.
- √ En temel yurttaşlık haklarından biri olan sağlık hizmeti alma hakkına sahip olmayan insanların güven içinde yaşamaları, dolayısıyla da ekonomik gelişmeyi sağlayacak biçimde hareket etmeleri beklenemez. Hastalara yardımcı olmak üzere her basamak sağlık kuruluşunda Kürtçe konuşan yardımcı hemşirelere istihdam edilmesi gerekiyor.
- √ 'Uçuruma düşen' bölge insanının sorunlarının çözümü için optimal politikalar üretilmeli. Özel sektör önderliğine bel bağlamak çok gerçekçi değil. Bir seferberlikle devletin altyapı açığını kapatması, hem bölgedeki özel sektörün gelişmesini hem de dışarıdan başka şirketlerin bölgeye çekilmesini sağlayacaktır.

Raporun, "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Kalkınmasında Yatırım Politikaları" başlıklı bölümünde ise devletin üzerine düşen sorumluluklara dikkat çekildi. Raporda getirilen öneriler şöyle:

- √ Devlet üstüne düşeni yapmalıdır. Bir kaynak seferberliği ilan edilmelidir. Halka güvenilmeli ve toplum önderliğinde kalkınma sağlanmalıdır.
- √ Seçmenin yalnız küçük bir oranına yönelik bu özveri için ülke halkı ikna edilmelidir.
- √ Komşu ülkelerle ticaretin önündeki engeller kaldırılmalıdır.
- √ Her soruna aynı ilaç verilmemelidir.
- √ Yoksulun alım gücü artırılmalıdır. 'Burada yaşanır' gerçeği yaratılmalıdır.
- √ Eğitimde elde edilen başarı sürdürülmeli ve sağlık sektörüne yayılmalıdır.
- √ Kısa dönemde başarı sağlanması, kamu kaynaklarının ve teşviklerin ülkenin yarısından fazlasına açılması yerine az sayıda ilin sorunlarına eğilmekle mümkündür.
- √ Özel sektör önderliğine bel bağlamak çok gerçekçi değildir.
- √ Bir seferberlikle devletin altyapı açığını kapatması hem bölgedeki özel sektörün gelişmesini hem de dışarıdan başka şirketlerin bölgeye çekilmesini sağlayacaktır.

FREEDOM HOUSE RAPORUNDA KÜRTLER

Yol Ayrımındaki Ülkeler 2007 Araştırması, merkezi Washington'da bulunan düşünce kuruluşu Freedom House tarafından finanse edilen ve dünyanın stratejik olarak önemli 60 ülkesinin gelecek siyasi durumunun belirlenmesi ve demokratik yönetim açısından halen bulundukları kritik noktadaki performanslarının tespit edilmesi için yapılan bir araştırmadır.

Yapılan araştırma; Hesap Verebilirlik, Sivil Özgürlükler, Hukukun Üstünlüğü, Yolsuzlukla Mücadele ve Şeffaflık gibi konuların yer aldığı 18 özel alt başlık altında değerlendirildi.

2007 yılında dördüncüsü yapılan araştırmaya, 2005'te değerlendirilen 30 ülke dâhil edilmiştir. Ülkelerin performansları, elde edilen sonuçlara 0 ile 7 arasında değişen notlar verilmek suretiyle değerlendirilmiştir. Bu metodolojiye göre, ülkelerin aldıkları notların durumu aşağıdaki gibidir:

0-2: Bu ülkelerde, araştırma kapsamındaki yasal düzenlemeler ve standartlar yok denecek kadar azdır. Kanunlar olsa bile yetkililer tarafından sık sık ihlal edilmektedir.

3-4: Bu notlara sahip olan ülkeler, yeterli yasal düzenlemelere ve standartlara sahiptir. Ancak, kanunun sağladığı korumalar zayıftır ve kanunların uygulamasında istikrarsızlık ve zaman zaman bozulmalar görülmektedir.

5: Bu nota sahip ülkelerde, kanunlar ve standartlar yeterlidir. Haklar korunmaktadır. Ancak bazı ihlaller ortaya çıkabilmektedir. 5 notu, demokratik bir yapıya kavuşmuş olmanın temel standardıdır.

6-7: Söz konusu puanları elde eden ülkelerde, tüm kanuni düzenlemeler yeterli standartlara ulaşılmış ve haklara sahip olunmuş demektir. Kanunun koruması güçlü ve en iyi şekilde uygulanmaktadır. Vatandaşlar, hakları zarar gördüğünde,

bunu yasal olarak arayabilmektedirler. Siyasi sistem, düzgün olarak işlemektedir.

Raporda Türkiye

Freedom House tarafından yayınlanan araştırmada Türkiye'ye; Hesap Verebilirlik ve Toplumun Sesi: 4,40

Sivil Özgürlükler: 3,82

Hukukun Üstünlüğü: 3,97

Yolsuzlukla Mücadele ve Şeffaflık: 3,64 notları verilmiştir.

Sarah Repucci tarafından yapılan çalışmada, konu başlıkları ile ilgili Türkiye'de konuyla ilgili gelişmelere yer verilmiş, aksaklıklar ortaya koyulmuş ve her bölümün sonunda tavsiyelerde bulunulmuştur. Türkiye bölümünde yer alan önemli hususlar, raporun asli düzenlemesine sadık kalınarak özet halinde aşağıda sunulmuştur.

Yol ayrımındaki ülkeler 2007-Türkiye

- ✓ Anayasa ile uyumlu olmayan bir programı olmayan bir siyasi parti kapatılabilir. Bu konudaki kanunlar Kürt isyan hareketini destekleyen, devletin temel dayanakları ve orduya karşı görüşleri olan partilere karşı geniş şekilde yorumlanmıştır. Örneğin AB ve ABD'de de terör örgütü olarak kabul edilen PKK'nın siyasi kolu olmakla suçlanan DEHAP, bu konuda uç bir örnektir. DEHAP sürekli olarak yasal takibat ve tutuklamalara muhatap olmuştur.
- ✓ Cezaevi koşulları sıkıntılıdır. Bu konudaki en tartışmalı husus, hücre sistemine sahip F Tipi cezaevleridir. En tartışmalı hapis cezası ise, ömür boyu hapis cezasını tek başına bir adada çeken ve avukatları ile ziyaretçileriyle yeterli iletişim imkânı olmayan, Kürt gerilla hareketinin lideri Abdullah Öcalan'ındır.

- ✓ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2005 yılı Mayıs ayında, Öcalan davasının adil olmadığına yönelik karar vermiş ama yeni yargılama henüz yapılmamıştır.
- ✓ Hükümet, devlet dışı şiddeti önleyememektedir. Kürt ayrılıkçıların ve onların örgütü PKK'nın, ülkenin güneydoğusunda sürdürdüğü şiddet devam etmektedir.
- ✓ Kasım 2005'te bir kitapçı dükkânı bombalanmış ve bölgede birçok gösteri yapılmıştır. Gözaltına alınan göstericilere kötü muamele edilmiş ve avukatlarına ulaşmaları tam olarak sağlanmamıştır. Bombalamayla ilgili olarak iki güvenlik görevlisi gözaltına alınmıştır. Ancak, hükümetin baskı yaptığına yönelik kanıtlar, davaya bakan savcıya el çektirilmesi gibi hususlar davanın bağımsızlık ve mükemmeliyetine gölge düşürmüştür.
- ✓ Kürtler, yaklaşık 12-15 milyon nüfuslarıyla, Türkiye'deki en büyük etnik gruptur. Birçoğu iyi biçimde bütünleşmiştir ve herhangi bir sıkıntı yaşamamaktadır. Bununla birlikte Atatürk'ün çok kültürlü ortamdaki Türklük vurgusu ve Güneydoğu'da 15 yıldır devam eden, yaklaşık 35.000 kişinin öldüğü, gerilla savaşı, Kürtleri kendi dilleri, kültürleri ve ifade özgürlüğü konularında yasaklamalarla yüz yüze bırakmıştır.
- ✓ 2003 yılında yapılan kanun değişiklikleri ile özel kurslarda Kürtçe dersi verilmesi serbest bırakılmış, ancak bürokratik engeller ve mali zorluklar sebebiyle bu kurslar 2005 yılında kapanmıştır. Daha fazla hak için destek isteyen Kürtler, tutuklamaların hedefidir.
- ✓ Kürtler, 1990'lardaki ayaklanma süresince ciddi insan hakları ihlallerine ve ayrımcılığa maruz kalmışlardır. 35.000 civarında tazminat davası çözülmüş ve Kürtler açık şekilde insan hakları reformlarından istifade eder hale gelmişlerdir. Ancak ayaklanma sırasında hayata

geçirilen köy koruculuğu sisteminin hesap verebilirliği yetersizdir.

Tavsiyeler:

- √ Millet Meclisinde daha fazla siyasi oluşumun yaratılması için % 10'luk seçim barajı düşürülmelidir.
- √ Siyasi partiler üzerindeki kısıtlamaların temeli, sadece şiddeti provoke eden söylemlere dayandırılmalı, partilerin kapatılması son çare olarak görülmelidir. Basın suçlarındaki hapis cezaları kaldırılmalı ve ceza maddeleri farklı uygulamaların önüne geçilebilmesi için açık bir şekilde ifade edilmelidir.
- √ 301'nci madde kaldırılmalıdır. RTÜK yeniden yapılandırılmalı, hükümetin tayin ettiklerinin yanında sivil toplum tarafından seçilen üyelere de yer verilmelidir. Ayrıca yetkileri kısıtlanmalıdır.
- √ İçinde bağımsız ve saygın insan hakları örgütlerinin mensuplarının da bulunduğu heyetler tarafından, ülke genelindeki polis ve jandarma karakollarına, insan haklarının korunmasının gözlenmesi çerçevesinde ziyaretler yapılmalıdır.
- √ Tüm insan hakları ihlalleri doğrudan kovuşturulmalı, sivil makamlar tarafından yargılama yapılmalı ve suç işleyen memur yargılama süresince açığa alınmalıdır.
- √ Çok kültürlülük prensibi benimsenmeli ve bütün dini, etnik ve kültürel gruplara eşit muamele edildiği gösterilmelidir.
- √ Kadınların; eğitim düzeyi, özellikle Güneydoğu'da iyileştirilmeli ve iş dünyası ile siyasi katılımlarının artırılmasına şans tanınmalıdır.

3 Ekim, 2007 tarihinde CNNTÜRK'ün internet sitesinde "Askerin durumuyla ilgili düzenleme şart" başlığıyla duyurulan rapora ilişkin olarak, "Demokratik ülkelerdeki özgürlükler üzerine yaptığı değerlendirmelerle tanınan sivil toplum örgütü Freedom House, Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra, askerin kontrol altına alınması için gerekli anayasal değişikliklerin yapılması gerektiğini ileri sürdü." şeklinde haber geçilmişti.

AMERİKAN DIŞ POLİTİKA

ULUSAL KOMİTESİ'NİN RAPORU

Amerikan Dış Politika Ulusal Komitesi adlı düşünce kuruluşu, "PKK'nın Silahsızlandırılması; Hareketinin Sınırlandırılması ve Yeniden Kazandırılması" başlıklı bir rapor hazırladı.

15 Ekim tarihli raporda, PKK'ya karşı sınır ötesi operasyon yapılmaması gerektiği, herhangi bir operasyonun Türkiye'nin demokratik gelişimini zedeleyeceği, Türkiye'deki Kürtleri aşırılığa iteceği, bölgesel sorunları alevlendireceğini ve bunun da Türk Amerikan ilişkilerine zarar verip Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini tehlikeye atacağı savunuluyor.

Proje Direktörü David Phillips'in basına açıkladığı raporda; PKK sorununa çözüm olarak 'demokratikleşme' sürecine işaret ediliyor. Bu bağlamda, 'sivil Anayasa' teklifinin önemli bir adım olduğunu; siyasi ve kültürel reformların uygulanması gerektiğini; TCK 301. Maddesi ve Terörle Mücadele Kanunu'nun kaldırılması gerektiği belirtiliyor.

Öte yandan, Güneydoğu bölgesinin kalkındırılmasının öneme işaret edilen raporda; özelleştirme ve toprak reformunun istihdam yaratacağı, yatırımlar sayesinde altyapının gelişeceği, sağlık ve eğitim çalışmalarına hız verilmesi gerektiği ve bu tür reformların yapılması için Avrupa Birliği'nin önemli bir rol oynadığı belirtiliyor.

Türkiye'nin tam üyeliği için destek verilmesi gerektiğinin de vurgulandığı raporda uluslararası toplumun PKK'nın finansman ve propaganda altyapısını hedef alarak örgüt üzerindeki baskıyı arttırabileceğine dikkat çekiliyor.

Türkiye'nin beklentilerinin gerisinde kalsa bile Irak'la 28 Eylül tarihinde imzalanan terörle mücadele anlaşmasının

doğru bir adım olduğunun, ancak Irak hükümetinin bu anlamda yer alan adımları atmakta yetersiz olduğunun belirtildiği raporda Irak'taki Kürt Bölgesel Yönetiminin bazı adımlar atması gerektiğini savunuyor. Buna göre; Kandil Dağı çevresindeki PKK kontrol noktalarının Peşmergelere devredilmesi, PKK'ya mali desteğin kesilmesi, Mahmur kampında yaşayanların Türkiye'ye yerleştirilmesi ve Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi gibi PKK'yı destekleyen grupların sınırlandırılması önerisinde bulunuyor.

Kürt Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesut Barzani'nin bu adımları atması durumunda, Türkiye'nin Barzani'yle doğrudan ilişki kurması gerektiğinin de savunulduğu raporda Barzani ve Irak Devlet Başkanı Celal Talabani'nin nüfuzlarını kullanarak PKK'nın 12 ay süreyle ateşkes ilan etmesini sağlaması isteniyor.

Raporda "Türkler, Kerkük'ün Kürt bölgesine katılımının, bağımsız bir Kürt devleti kurulmasını tetiklemesinden kaygı duyuyor. Ve bunun da Türkiye'deki ayrılıkçı Kürtleri cesaretlendirmesinden korkuyorlar. Bundan kaygı duymamaları gerekir. Kürtler, denize çıkışı olmayan bir Kürdistan'da yaşamaktansa Avrupa'ya dâhil olmak ister. Bu arada, Türkiye de şunun farkına varabilir: Batı yanlısı, laik, istikrarlı bir Irak Kürdistan'ı, İslamleşen bir Irak'a tampon oluşturur."

PKK sorununun cephede çözümlenemeyeceğinin ve PKK'nın barışçı bir yaklaşım sergilemesi durumunda, örgüt üyeleri için af ilan edilmesi gerektiğinin de belirtildiği raporda Demokratik Toplum Partisi milletvekillerinin PKK'yla Türkiye arasında arabulucu olabileceği ancak DTP üyelerinin de terörü kınaması ve Türkiye'nin toprak bütünlüğüne bağlı olduklarını göstermesi gerektiğini dile getiriliyor.

David Phillips, raporunda; Amerika'nın da Irak hükümeti ve Kürt Bölgesel Hükümeti üzerinde baskı kurarak Türkiye'yle ilişkilerini onarmasının şart olduğunu vurguluyor.

Amerikan Dış Politika Ulusal Komitesi, özel, partiler-üstü, kâr gütmeyen bir düşünce kuruluşu. Dış politika üzerine araştırma yapan kuruluş; 1974 yılında New York'ta, Prof. Dr. Hans Morgenthau tarafından kuruldu. Realist eğilimli olan Amerikan Dış Politika Ulusal Komitesi kendisini şu ifadelerle tanıtıyor: "Amerika'nın çıkarlarını tehdit eden ihtilafların çözümlenmesini hedefleyen ve bu amaç uğrunda çalışan, kâr gütmeyen bir kurum."

Kuruluşun Proje Direktörü David Phillips, aynı zamanda Columbia Üniversitesi İnsan Hakları Araştırma Merkezi'nde konuk araştırmacı olarak görev yapıyor. Daha önce Amerika Dışişleri Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne danışmanlık yapan Phillips, Ellie Wiesel Vakfı Direktörlüğü'nün yanı sıra, Dışilişkiler Konseyi gibi düşünce kuruluşlarında farklı görevlerde bulundu.

Phillips, 2001 yılında bir grup Türkiye ve Ermenistan'dan bir grup aydın, işadamı, politikacı, kadın grubu temsilcileri ve yerel yöneticilerin oluşturduğu Türk-Ermeni Uzlaşma Komisyonu'nun birkaç yıl süren ve resmi olmayan çalışmalarına katılmıştı. Bu çalışmalar sonunda Türkiye ve Ermenistan'a, iki ülke arasında diyalog sağlayacak adımlar atmaları çağrısında bulunulmuş, Ermenistan, bugünkü Türkiye-Ermenistan sınırını belirleyen 1921 Kars Anlaşması'na bağlılığını tekrarlamaya çağrılırken Türkiye'nin de Ermenistan'la ilişkileri normalleştirme yönünde adımlar atmasının Avrupa Birliği'ne girme çabalarına destek olacağı anlayışıyla hareket etmesi görüşü dile getirilmişti.

FRANSA “SİYASİ ÇÖZÜM” DEDİ

Fransa da, Türkiye başta olmak üzere, beş değişik ülkede yaşayan Kürtlere ilişkin bir rapor hazırladı. Söz konusu raporda Türkiye’nin politikası sert bir dille eleştiriliyor ve siyasi çözümün zorunluluk haline geldiğinin altı çiziliyordu.

Fransa Ulusal Meclisi Dışişleri Komisyonu’nun hazırladığı rapor, yaklaşık 40 sayfadan ve 5 bölümden oluşuyor. Ancak 40 sayfalık raporun 31 sayfasının Türkiye’deki Kürtler üzerine olması dikkat çekici.

Raporun hazırlanış sürecinde Kürdistan Yurtseverler Birliği Lideri Celal Talabani, Paris Kürt Enstitüsü Başkanı Kendal Nezan, Kürdistan Enformasyon Merkez (CIK) adına Ahmet Kiraz, İran Ulusal Direniş Konseyi’nden Behzat Naziri, Fransa Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Marie Christine Glas, Sınır Tanımayan Gazeteciler, Agir-İci Derneği, Fransa’nın Ankara Büyükelçisi François Dopffer, TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Sabri Yavuz, Karman İnan, Demokrasi Vakfı Başkanı Bülent Akarcalı, AGİT ve Avrupa Konseyi üyesi Turham Fırat, Şerafettin Elçi, HADEP Genel Sekreteri Bahattin Günel, Feridun Yazar, İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, Prof. Doğu Ergil, Diyarbakır Valisi Doğan Hatipoğlu, Nuri Tortop, Hüseyin Kameroğlu, Galip Ensarioğlu, İHD Diyarbakır Şube Başkanı Mahmut Şakar ile görüşüldü.

Raporun iki maddeyle açıklanan birinci bölümünde, tarihsel süreçler değerlendirilerek Kürt sorunun kökeni irdeleniyor. Kürt tarihinden kesitlerin verildiği bu bölümde, Sevr Antlaşması’na da yer veriliyor. Sevr Antlaşması’nda, Kürt insanının yaşadığı yörelerden “Kürdistan” diye bahsedildiğinin vurgulandığı raporda, Mustafa Kemal’in “Bağımsızlık Savaşı” ile Kürtlerin ayrı ayrı ülkeler içerisinde yaşamaya başladıkları aktarılıyor.

Raporun birinci bölümünün ikinci maddesinde, Kürt sorunundan kaynaklı gerilimler anlatılıyor. Kürt sorununun ekonomik nedenlerinin irdelendiği ikinci bölüm de iki maddeden oluşuyor. Türkiye’de yaşayan Kürtlerin kültürel haklarının ve siyasi açıdan Kürt kimliğinin tanınmasının güçlüğü’nün anlatıldığı raporda, askeri çözümden “olanaksız bir madde” olarak bahsediliyor. Üçüncü bölümde de Kürt sorununun siyasi çözümü için çeşitli tespit ve açılımlara yer veriliyor.

“Türkiye’deki siyasi rejimin demokratikleşmesi, politik ve yönetsel ‘erk genişliği’ ve kültürel hakların tanınması” ile uluslar-arası kamuoyunun Kürt sorununa yaklaşımı anlatıldı. İran ve Irak’ta yaşayan Kürtlerin durumunun aktarıldığı dördüncü bölüm, raporda az bir yer kaplıyor. Son bölümde raporu hazırlayan komisyon başkanının ve üyelerinin görüşlerine yer veriliyor.

Lozan, Kürtlerin bağımsızlığını engelledi

1514 Çaldıran Savaşı’yla Kürtlerin Osmanlı egemenliğine girdiğinin ifade edildiği ve Lozan Antlaşması’yla Kürtlerin bağımsızlığının gerçekleşemediğinin belirtildiği raporda, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasının ardından Kürtlerin ve Kürtçe’nin baskılarla karşılaştığı öne sürüyor. Kürtlerin devlet tarafından “Dağ Türkleri”, Kürtçe’nin de “Arapça ile Türkiye, İran, Irak, Suriye ve Ermenistan’da, toplam 24 milyon Kürt ile bölgedeki Kürt nüfusunun yarısına sahip olduğunun altı çiziliyor.

Raporda, Kürt realitesinin bir ürünü olarak nitelenen PKK’nın eylemlerinin niteliği yüzünden Kürt halkını temsil edemeyeceği öne sürülüyor. Bölgede Türk Ordusu’nun PKK’yla çatışması yüzünden insan hakları ihlallerinin yoğun yaşandığı belirtiliyor, devletin yanlış yaklaşımları yüzünden gerçekleşen köy boşaltmalarına ve göçe de yer veriliyor.

PKK'nın kuruluş sürecinin ve ateşkesin anlatıldığı raporda, Abdullah Öcalan'ın ABD Başkanı Bill Clinton'a gönderdiği bir mesajda kullandığı, "Kimliğimizin tanınacağı bir çözüme hazırız; örneğin toprak bütünlüğü içinde federe bir sistem" ifadesine yer veriliyor.

Doğu Ergil'in TOBB için hazırladığı Güneydoğu Sorunu Raporu'ndan "ilginç bir çalışma" olarak söz eden rapor, son bölümünde AB'nin Türkiye'den Gümrük Birliği anlaşmasının ardından insan hakları ve demokratikleşme alanında açılımlar beklediği dile getiriliyor.

Kürt sorunun kaynağı ise Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda vurgulanan "Homogen millet kavramı" Raporunda, sorunun bir başka önemli nedeni de bölgeye yatırım yapılması.

Tansu Çiller Hükümeti'nin askeri baskıya öncelik verdiği de raporda ayrıca belirtiliyor. Kültürel haklar kavramının eğitim, radyo ve TV yayınları da içerdiğinin ifade edildiği raporda uluslararası kamuoyunun siyasi çözüm için girişimlerini artırması isteniyor.

"Türk Devleti'nin sınırlarının korunması bölgenin stabilitesi açısından önemli bir unsurdur" denilen raporda, toprak bütünlüğünün söz konusu çalışmalardan zarar görmeyeceği vurgulanıyor.

Söz konusu rapor Fransız Dışişleri Komisyonu'nda tartışılması sırasında ise bazı komisyon üyeleri, federasyon kavramını tartıştılar ve İran, Irak ve Suriye'de yaşayan Kürtlerin ayrı bir devlet değil, özerklik istediklerini ve bu dikkate alınmadan bölgenin stabilizesinin sağlanamayacağını ifade ediyor.

Heyetimiz Türkiye'den, Türkiye'nin mevcut siyasal çerçeve içinde Kürt kökenli yurttaşlarının çıkarları ve taleplerini karşılamasının mümkün olup olmadığı konusunda kaygılı

olarak ayrıldı. Türkiye, yıllar boyunca, Kürt kimliğini, bazen şiddet de kullanarak, Türk kimliği ile bastırdı. Türkiye artık 5 yıl öncesinin Türkiye'si değil. Kürtlerin varlığını inkârdan bazı sınırlı özgürlüklerin tanınmasına doğru gelişmeye rağmen, Kürtlerle Türkler arasındaki güven uçurumu giderek büyüdü. Silahlı ayaklanmaya karşı askerlerin aldığı önlemler, bir iç savaş boyutlarına bürünmekte.

Ayrılkçı Tehdit

Kürt sorunu Türkiye ve tüm yurttaşları açısından hayati önem taşıdığı gibi, yalnızca Türkiye için değil bütün Orta Doğu için uzun vadeli sonuçlar yaratacak çok ciddi bir sorun. Türkiye'nin eski, çözülmemiş sorunları yeniden su yüzüne çıkıyor ve bu sorunları nasıl ele alacağı, Türkiye'de demokrasinin geleceğini belirleyecek.

Türkiye'nin; devleti ayrılkçı tehdide karşı korumak için aldığı önlemler, toplumu daha da kutuplaştırıyor. Yükselen milliyetçilik ve reformları terörizme karşı taviz olarak görme eğilimi, uzlaşmadan söz edenleri korkutuyor.

PKK'nın uyguladığı taktikler kendisine olan desteği artıracak nitelikte değil, ancak başka seçeneği olmadığını düşünen halkın artan sempatisinden yararlanıyor. İtidal çağrıları baskı hatta ölüm tehdidiyle bastırılıyor.

Şiddet Döngüsü

Türkiye'nin ve bütün ülkelerin yurttaşlarını terörizmden korumak ve sınırlarının bütünlüğünü savunmak hakları elbette vardır. Ancak Türkiye temel uluslararası insan haklarına riayet etme yükümlülüğünü de üstlenmiştir.

Ne yazık ki, Türkiye'nin Kürt kökenli yurttaşlarının haklarının terörizme karşı mücadele sırasında giderek artan ölçü-

de ihlal edildiği görülmektedir. Taraflar bir şiddet döngüsüne hapsediği ve radikal tavırlar almaya zorlandığı ölçüde barış ve istikrarın sağlanması imkânsız görünmektedir.

Yalnızca askeri yaklaşımlara bel bağlanması, mevcut demokratik kurumların, modern, çok kültürlü bir toplumun ihtiyaçlarına cevap verip veremeyeceği konusunda ciddi kaygılar doğurmaktadır.

Askeri olmayan bir yaklaşımın önemli bir unsuru, yönetimin terörizm ile Türkiye'nin Kürt kökenli yurttaşlarının ve kimliğinin barışçı ifadesi arasında ayrım yapmaya istekli olmasıdır. Aynı şekilde PKK siyasi amaçla şiddet kullanmaktan vazgeçmeli ve bağımsızlık hedefine terk etmelidir.

Eğer PKK – Mart 1993'te yaptığı gibi tek taraflı ateşkes ilan edecek olursa Türk hükümeti, çok pahalıya mal olan askeri harekâtı durdurmayı ciddi olarak düşünmelidir. İki taraflı ateşkes, askeri olmayan yaklaşımların tartışılabileceği ve uygulanabileceği bir ortamın yaratılmasının ilk adımı olabilir.

Böyle bir ortamda, Türk hükümeti, bazıları Türk siyasi çevrelerinde de tartışılan, aşağıdaki önlemlerin uygulanmasını dikkate alabilir:

Önlemler:

1. Şiddete başvurmayan bütün siyasi partilerin siyasal hayata katılmasına izin verilmesi.
2. Terörle mücadele yasası dâhil, ifade özgürlüğü üzerindeki tüm kısıtlamaların kaldırılması.
3. Olağanüstü Hal uygulamasına son verilmesi.
4. Köy koruculuğu sisteminin lağvedilmesi.
5. Kürtlerin dilleri ve kültürleri üzerindeki bütün kısıtlamaların kaldırılması.

6. Kürtçe televizyon ve radyo yayınları, Kürtçe müzik, basın ve öteki yayınlar üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması.

7. Devletin desteklediği bir Kürt Araştırmaları Enstitüsü'nün kurulması ve okullarda Kürtçe derslere izin verilmesi.

8. Türk-Kürt ilişkilerinin bütün yönlerini ele alacak bir konferansın toplanması.

Kutuplaşmaya Son

Bu önlemler Türkiye'nin sivil demokrasisini güçlendirmek, şiddeti durdurmak, ılımlı seçeneklere yer vererek aşırılığı marjinalleştirmek, bütün ülkede siyasi ve iktisadi hayatı boğan baskıcı ortamı gidermek ve Türklerle Kürtler arasındaki yıkıcı kutuplaşmaya son vermek için bir imkân verebilir.

CHATHAM HOUSE'UN ORTADOĞU PROGRAMI:

'Kürt Politikası zorunluluğu'

Aralık 2007'de bir Kürt raporu da İngiltere'de Chatham House adıyla bilinen İngiltere Kraliyet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nden geldi. İngiltere'nin en bilinen etkili düşünce kuruluşlarından olan bu kurum, İngiliz dış politikasına bir asırdır yön veriyor. Bu kuruluşun temeli, 1919'da 1. Dünya Savaşı'nın sonuçlarını düzenleyen Paris Konferansı sırasında atıldı. Paris Konferansı'na katılan Amerikalılar ve İngilizler bir çeşit "Anglo-Amerikan-İngiliz" zemininde, "gelecekteki problemleri inceleyerek savaşları önleyecek bir" düşünce örgütü kurmaya karar verdiler. İngiliz delegeleri 1920'de British Institute of Foreign Affairs isimli kuruluşu, Amerikalı delegeler de New York'ta bunun benzeri olan Council of Foreign Relations isimli kuruluşu hayata geçirdiler. Chatham House, 1926'da kraldan aldığı bir yetki kararnamesiyle Royal Institute of International Affairs adını aldı. Bu iki kuruluşun bazen ayrı ayrı fakat çoğu zaman da belirli bir işbirliği içinde dünya politikasına yön veren etkin düşünce kuruluşları olarak çalıştıkları bilinmektedir. Bugünkü Ortadoğu politikalarının ve bunu yaratan önceki olayların ve gelişmelerin kökeninde bu iki kuruluşun etkin olduğu genellikle kabul edilmektedir. Özellikle İsrail Devleti'nin kurulması, Irak'taki monarşik rejim, Körfez ülkelerinin bölünerek küçük şeyhlikler haline getirilmesinde Chatham House'un geliştirdiği politikaların rol oynadığı iddia ediliyor.

İşte Chattam House'un Exeter Üniversitesi'nden Gareth Stansfield, Robert Lowe ve Hashem Ahmadzadeh'e hazırlattığı raporun kısa bir özeti:

✓ Kürtler uluslararası ilgiyi çekmek ve kazanmak amacıyla on yıllardır mücadele vermektedirler. Bugün ilk kez,

Kürtlerin bazı çıkarları uluslar arası toplumun önde gelen üyelerinin bölgesel amaçlarına uymaktadır.

- √ Irak'taki Bölgesel Kürt Yönetimi (KRG)'nin güçlendirilmesi çok büyük önem taşımaktadır. Bugün Irak'taki Kürtlerin elinde kendi geleceklerini belirleme ve bölgedeki diğer Kürtleri etkileme gibi eşsiz bir fırsat sunmaktadır.
- √ Türkiye'nin Irak'a yönelik yeni bir harekâtı muhtemelen işe yaramayacaktır, ama zayıf Türk-Amerikan ilişkileri, AK Parti ile Türk ordusu arasındaki gerilim ve Türkiye'nin başarılı bir KRG'ye muhalefeti nedeniyle tehdit artmıştır.
- √ Kürtlerin siyasi talepleri hâlâ kısıtlıdır, fakat artık çok daha fazla sayıda Kürt kendi kimliklerinin ve amaçlarının bilincindedir.
- √ Kürtler ile bölgedeki devletlerarasındaki anlaşılması güç ilişkiler ağı, Ortadoğu'nun geleceğinin Kürtlerin geleceğiyle yakından bağlantılı olduğu anlamına gelmektedir.
- √ Bölgedeki ve Batılı karar vericilerinin Irak ve Türkiye'deki Kürtlerin rolünü ve Suriye ve İran'daki Kürtlerin hükümetleriyle ne tür bir ilişki içerisinde olduklarını ve komşu devletlerde Kürtlerle ilgili gelişmelerden nasıl etkilendiklerini yeniden değerlendirmeleri gerekmektedir.

DE CONCINI RAPORU:

"1984'ten bu yana Türk güvenlik güçleriyle Kürt ayrılıkçı terörist örgütü PKK üyeleri arasındaki çatışmalarda 13.000'den fazla insan öldü. PKK faaliyetlerini, Suriye, Irak, İran ve dağlık bölgelerdeki kamplar üzerinden sürdürüyor. Türkiye'nin Kürt politikası komşu Irak, İran ve Suriye ile olan ilişkileri nedeniyle daha da karmaşıklaşıyor. Bu ülkelerin her birinin hatırı sayılır Kürt nüfusları ve şüpheli emelleri var."

"PKK'ya karşı mücadele, yılda yaklaşık 7 milyar dolara mal olduğu gibi, Türkiye'yi insan hakları ihlallerinden dolayı bütün dünyada gittikçe artan eleştirilere maruz bırakıyor."

"Türkiye'nin Kürt kökenli yurttaşlarının hakları, terörizme karşı mücadele bahanesiyle gittikçe daha çok kısıtlanıyor. Güvenlik gerekçesiyle 1.000 ila 2.000 arasında Kürt köyünün zorla boşaltılarak imha edildiği; bu nedenle 1-2 milyon kişinin göçe zorlandığı, bunların bir kısmının Kuzey Irak'a göç ettiği bildiriliyor."

"Hükümetin, ılımlı Kürtlerin kendilerini ifade etmelerine imkân tanınamama politikası, kültürel ve siyasal görüşlerini dile getirme imkânını bulamayan Kürtler arasında PKK'nın destek bulmasına yol açıyor."

"Türkiye'de ifade özgürlüğü kısıtlı olmaya devam ediyor. Türk basını daha önce tabu sayılan birçok konuyu ele alıyorsa da, hükümet hâlâ ifade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamaları koruyor; sanatçılar, gazeteciler ve yayıncılar baskı görme ya da yargılanma korkusuyla otosansür uyguluyor."

"Hükümet veya öteki siyasi makamların denetimindeki medya, kamuoyunu yanıltıcı yayınlar yapıyor. Kürtlerin hakları ve Güneydoğu'daki savaş konusunda tartışmalar, doğru bilgilere değil uydurma haberlere ya da çok sınırlı bilgilere dayanıyor."

"İşkence iddiaları bütün Türkiye'ye yayılıyor. Çoğu iddialar gözaltına alınanların polis tarafından sorgulandığı sürede yoğunlaşıyor. Kişiler avukatlarıyla görüşmeden, belirli bir suçlama olmaksızın gözaltında tutulabiliyor."

SON SÖZ

Türkiye’de Cumhuriyet’in başından bu yana Kürt sorununu çözmeye çalıştıkça nasıl bir çözümsüzlük batağına saplandığımız ortada...

85 yıllık Kürt sorunu 70’in üzerinde raporun hikâyesiyle sürüp gidiyor, daha da sürecek gibi...

Aslında; kökler, diller, dinler, ırklar, o da olmadı vatan millet vs. gibi kavramlara yabancıyım...bu kavramlar üzerinden hayatımı sürdürmek bana göre değil...

Ama beni, sizi, kimin kimlerin yönettiğini bilmek isterim, bir sorundan bahsediliyorsa o sorunu merak ederim ve o sorun bir türlü çözülemiyorsa niye çözülemediğini anlamaya çalışırım. Bu sorunu çözemeyen kim, niye çözülemiyor diye bakarım...

85 yıllık Türkiye Cumhuriyeti’nin önünde duran bir Kürt sorunu var.

Nedir Kürt sorunu? Niye çözülemiyor, kim ya da kimler çözemiyor? ya da çözmüyor?

Bu sorun benim, sizin hayatınızı nasıl etkiliyor, bu sorun yüzünden nasıl bir bedel ödüyoruz?

Dolayısıyla bu kitap Kürt sorunu nasıl çözülür üzerine değil, kimler niye çözemedi üzerine yazıldı...

Teşekkür;

Kitap çalışmamda bana yardımcı olan,

New Age'in Genel Yayın Yönetmeni Ergun Candan'a,

Editörüm Ece Özbaş'a,

Sayfa Tasarımcım Nurhan Tekin'e,

Kapak Tasarımcım İ. Uğur Öztürk'e,

Dağıtımcım Zeynel Yıldırım teşekkür ederim..

DİPNOTLAR

- ¹ Güvenlik nedeniyle, görüşülen şahsın adı gizli tutulmuştur.
- ¹ Kürdistan İşçi Partisi, yasadışı silahlı bir örgüt.
- ² İnsan Hakları İzleme Komitesi'yle görüşme, Siirt, 27 Haziran 2001.
- ³ Güvenliği nedeniyle, görüşülen şahsın adı gizli tutulmuştur.
- ⁴ İnsan Hakları İzleme Komitesi'yle görüşme, Siirt, 27 Haziran 2001.
- ⁵ İnsan Hakları İzleme Komitesi'yle görüşme, Siirt, 27 Haziran 2001.
- ⁶ 1978'de 13 Güneydoğu ilinde sıkıyönetim ilan edildi. Ertesi yıl sıkıyönetim 19 ile genişletildi. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra, sıkıyönetim 67 ilin tümüne genişletildi. Sıkıyönetim 1987 yılına kadar kademeli olarak kaldırıldı. En son Güneydoğu'da kaldırılan sıkıyönetimin yerine OHAL ilan edildi. 1990 yılında 10 Güneydoğu ili Olağanüstü Hal altındaydı. 1990'ların sonuna doğru çatışmanın seyri yavaşlayınca, Olağanüstü Hal kademeli olarak kaldırılmaya başlandı. Hâlihazırda Şırnak ve Diyarbakır Olağanüstü Hal altındadır, ancak bu sürenin Kasım 2002'de sona ermesi üzerine yeniden uzatılması beklenmiyor. Olağanüstü Hal Valisi'nin çok geniş yetkileri var. Bunlara ifade özgürlüğünün kısıtlanması, memurların ve halkın yerlerinden edilmesi ve mülke el konması dâhildir. Olağanüstü Hal altındaki bölgelerde gözaltı süresi daha uzundur. Olağanüstü Hal Valisi'nin emrindeki güçlerin büyük ölçüde yargı muafiyeti vardır.
- ⁷ Cumhuriyet Gazetesi, 28 Ekim 1994.
- ⁸ Bkz. Policy of Denial (İnkar Politikası) başlıklı Uluslararası Af Örgütü Raporu, Şubat 1995, AI Index: EUR 44/24/95, s 3.
- ⁹ Örneğin, bkz: Forced displacement of ethnic Kurds from Southeastern Turkey (Güneydoğu Türkiye'deki Kürtlerin zorla göç ettirilmesi), İnsan Hakları İzleme Komitesi, Ekim 1994.
- ¹⁰ "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Boşaltılan Yerleşim Birimleri Nedeniyle Göç Eden Yurttaşlarımızın Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Tespit Edilmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu" adlı rapor, 14 Ocak 1998 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur. (NK/BB)
- ¹¹ Bianet, 8 Kasım 2002.
- ¹² İstanbul'da araştırmanın yapıldığı Aralık 1992 tarihinde 19 ve üstü yaş grubunda yaşayanların toplamının 4 milyon 320 bin olduğu varsayımına göre.

BELGELER

DENİZ BAYKAL'IN BAŞBAKAN TAYYİP ERDOĞAN'A

KÜRT SORUNUNA İLİŞKİN YAZDIĞI MEKTUP

Sayın Başbakan,

"Açılım" politikanız ile ilgili olarak bizimle görüşme arzunuzu ifade eden mektubunuzu aldım. Bu vesileyle bu konudaki bazı tespitlerimi ve değerlendirmelerimi açık bir dille size iletmenin yararlı olabileceğini düşünüyorum.

Önce, "Açılım" ın içeriği, çerçevesi ve ilkeleri ile ilgili herhangi bir somut açıklamanın yapılamamış olması, müphemiyetin arkasında nelerin hedeflenip saklandığı sorularını davet etmiş, o da milletimizin tedirginliğini, kaygılarını hızla arttırmıştır. Bu öngörölmüş belirsizlik, bir yandan Anayasamızdan "Türk Milleti" sözünün çıkarılacağı, eğitim dilinin değiştirileceği, PKK'ya af çıkarılacağı, İmralı'dan gelecek yol haritasının "uygun bölümlerinin" değerlendirileceği beklentilerine yol açmış, öte yandan kurulan ilişkiler, verilen umutlar sonucunda "Dağ fare bile doğurmadı" hayal kırıklığına neden olmuştur. Daha sonra da bu hayal kırıklığını telafi etmek için yoğun ikna çabalarına gerek duyulduğu ortaya çıkmıştır.

Bugün ise "Anaların gözyaşını dindireceğiz, şehit cenazelerine son vereceğiz" şeklinde ifade edilen bir temenni ve iyi niyet beyanlarına dayalı bir politika ile karşı karşıyayız. Aslında bu bir politika değil bir propagandadır. Çünkü hangi tedbirler alınacak, hangi çareler uygulan-

cak, hangi tavizler verilecek belli değildir. Milletimizin huzuru, barışı, birliği ve bütünlüğü için bu kadar önemli ve hassas bir konuda böylesine ucu açık, bulanık ve sahipsiz bir sürecin işletilmesi, sonuç ne olursa olsun daha şimdiden tahribatını hissettirmeye başlamıştır.

Devlet politikası olarak ilan edilen açılımın artık bu niteliğinin tartışmalı olduğu daha yolun başında yapılan bazı açıklamalarla ortaya çıkmıştır. "Açılım"ın isimlendirilmesi ile ilgili yaşanan tereddütler aslında bu sıkıntılı durumu yansıtmaktadır. Önce "Kürt Açılımı" diye başlanmış, daha sonra "Demokratik Açılım" denilmiş, son olarak da "Milli Birlik Açılımı"nda karar kılınmıştır. Ne yazık ki, bu açılım politikası hızla ayrıştırıcı sonuçlar vermeye başlamış, politikanın adını, "Kürt Açılımı"ndan "Milli Birlik Açılımı"na değiştirmek de bu durumu örtmeye yetmemiştir.

Kürt açılımı ile ilgili olarak bir anayasa değişikliği konusunda İçişleri Bakanı ile Başbakanın çelişkili açıklamaları güven kaybına, inandırıcılık ve samimiyet sorgulamasına neden olmuş, milletimizin kaygıları daha da derinleşmiştir. Uzun vadede de olsa bu konuda düşünülen bir Anayasa değişikliğinin, Türk Milleti kavramı ile eğitim dilinin Türkçe olması zorunluluğunu hedef alacağı açıktır. PKK'nın siyasi hedefleri ile örtüşen böyle bir Anayasa değişikliği açılımının bizzat kendisi bir huzursuzluk kaynağı haline dönüşmüştür. Hele hedefe "hazmettire hazmettire" yürüneceği açıklaması, bu sürece iyi niyetle bakan insanların inançlarını ve güvenini temellerinden sarsmıştır.

Herhalde Sayın Cumhurbaşkanı'nın "Artık şehit vermeden, kaynak ve enerji harcamadan, terör sorununu geride bırakmaya yarayacak yeni yöntemleri devreye sokma kapasitesine ulaştığımız" yolundaki sözleri, bu açılım politikasının temel zihniyetini yansıtmaktadır. Hangi yöntemlerle "şehit vermeden, para ve enerji harcamadan" bu amaca ulaşabileceğimizin iki aydır hala açıklanmamış olması hem düşündürücü, hem de üzüntü vericidir. Çünkü anaların gözyaşını dindirme propagandası ile geçir-

diğimiz bu son iki ay civarındaki süre içinde ortaya çıkan can kaybımız, yeni hükümet kurulmadan önce, 2002 yılının tümünde gerçekleşen şehit sayısının tam dört katıdır.

“Tarihi fırsat”ın ne olduğunu, ne zaman ve nasıl değerlendirileceğini bir an önce öğrenmek milletimizin hakkıdır. Öyle anlaşıyor ki, bu iktidarın zihninde bulunabilecek makul bir siyasal çözüm ile terör dönemi son vermenin mümkün olduğuna dair bir kanaat vardır. Açılım politikası da herhalde bu çözümü oluşturma süreci olarak anlaşılmıştır.

Onun için, bu sürecin ucu açık tutulmuştur.

Onun için, milli kimliğimizi, ulusal bütünlüğümüzü tartışmaya açan, Anayasanın ilk üç maddesinin değiştirilmesini talep etmeyi makul karşılayan bir siyaset zemini oluşturulmuştur.

Onun için, İmralı’dan gelecek yol haritası, mahçup bir merak ve gizlenemeyen bir resmi ilgi ile beklenmiştir.

Onun için, Anayasa değişikliği kapısının uzun dönemde açık olduğu ısrarla söylenmektedir.

Böylece, silahlı terör örgütünün siyasi hedeflerinin müzakere masasında tutulmakta olduğu ifade edilmektedir. Bütün bunlar “Açılım Politikası”nın gerçek hedefinin, bölgede yaşayan Kürt kökenli vatandaşlarımızın temel sorunlarının çözümü olmadığı, milli bir ayrışma peşinde koşan terör örgütünün siyasal amaçlarına yönelik bir açılımla karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.

Terör örgütünün siyasi projesi, milleti ve devleti etnik temelde ayrıştırmaktır. Bu amaçla, Milli Eğitimin bünyesine üniversitelerden başlamak üzere, etnik dil eğitimi seçmeli ders olarak yerleştirmek, ilk aşamayı oluşturacaktır.

İmralı’dan gelen yol haritasının açıklanmasına bir türlü cesaret edilememiştir. Acaba evlatlarını teröre şehit veren insanların, terör örgütünün

Türkiye'ye yönelik siyasi planlarından haberdar olmaya hakları yok mudur? Yoksa PKK talepleri ortaya çıkınca yürütülen dolaylı müzakere sürecine destek veren vatandaşlarımızın gerçekleri göreceğinden, "haz-mettirme" işinin daha da güçleşebileceğinden mi korkulmuştur?

Ne yazık ki, terör örgütünün ve ona destek veren odakların ayrıştırırmacı siyasi taleplerini karşılamaya çalışan bu siyasal açılım süreci daha şimdiden terör örgütünün itibarını arttırmış, bölgedeki meşruiyetini ve etkinliğini giderek yükseltmiştir. Bölgedeki güvenlik güçlerinin en önemli işi kendilerini korumak olmaya başlamıştır. İçişleri Bakanının gözleri önünde kepenkler kapatılmakta, kamu düzeninin kontrolü elden kaçırılmaktadır.

Terör örgütü ile uzlaşma arayarak terörü ortadan kaldırma heveskarlığının açmazı işte buradadır. Önce teröre karşı çıkma kriterinizi kaldırırsınız. Onlarla müzakereyi içinize sindirirsiniz ama yetmez. Size, terörle doğrudan müzakere etmenizi, onu muhatap almanızı söylerler. Canınız sıkılır ama yine de "Anayasa değişiklikleri masada" diyerek, milli eğitime etnik dili üniversite düzeyinde sokacağınızı söyleyerek, çeşitli af biçimleri icat ederek, dolaylı müzakereyi sürdürmeye, belki de oyalamaya çalışırsınız. Ama bu durum, muhatabınızın bölgede etkinliğini, gücünü arttırma sonucunu doğurur. Bir bakarsınız sizin muhatap aldığınızı bölge de daha çok muhatap almaya başlamıştır. Açılım politikasının açmazı budur. Milleti ayrıştırmaya yönelik politikalarla terör örgütünü tatmin etmeye çalışırsınız ama böyle yaparak, milletin ayrıştırılmasına yönelik hiç bir talebi olmayan batıdaki, doğudaki milyonlarca Kürt kökenli vatandaşımızın huzurunu bozarsınız, onları tedirgin edersiniz. Ayrıca terör örgütünü muhatap aldığınız, onun siyasi görüşlerinin peşine takıldığınız için bölge halkının gözünde onu otorite haline getirirsiniz. Bu süreç sizi, silahlı yöntemle sonuç almanın mümkün olduğunu gösteren bir örnek haline dönüştürür.

Sayın Başbakan,

Bugün Türkiye’de vatandaşlarımızın ana dillerini özgürce kullanmaları, etnik kimliklerini ve kültürlerini özgürce yaşamaları, bütün etnik kimliklerin aynı derecede saygıdeğer olduğu, herkesin kendi etnik kimliğiyle şeref duyma hakkına sahip olduğu, tartışmasız şekilde kabul görmüştür. Takdir edersiniz ki, Türkiye bu noktaya kolay gelmemiştir. Cumhuriyet Halk Partisi olarak biz de yirmi yıl öncesinden bu yana önemli katkılar yaptık. Ekte sunduğum yayınlarda da görüleceği gibi, 1989 yılında “Türkiye Cumhuriyeti bir ırk, kan ve kafatası devleti değildir” dedik. “Devlet kimsenin etnik kimliğine müdahale edemez” dedik. “Herkesin etnik kimliği onun şerefidir” dedik. Asimilasyona karşı çıktık. Ama aynı zamanda Devletin etnik kimlik ya da anadil konusunda faaliyette bulunmasına da karşı çıktık. “Etnik kültür ve anadil konularına devlet ve resmi kuruluşlar karışmamalıdır, sivil toplum bu konularla ilgilenmelidir” dedik. Yasaklanan anadillerin özgürce kullanılabilmesi için yirmi yıl önce kanun teklifi verdik. Şimdi bunlar geride kaldı. Bugün ulaştığımız bu nokta çağdaş demokrasi anlayışına ve Avrupa Birliği müktesebatına uygun bir nitelik taşımaktadır.

Bununla beraber Türkiye’de yapay azınlıklar yaratma, etnik temelde milleti ayrıştırma, bunun için de etnik anadili şimdilik seçmeli ders olarak üniversitelere, milli eğitime yerleştirme mücadelesi hızla yürütülmektedir. Bunlar PKK’nın siyasi projesinin temel unsurlarıdır. Ama Kürt kökenli vatandaşlarımızın ezici çoğunluğunun böyle bir projenin peşinde olmadığı çok açıktır.

O nedenle Kürt kökenli vatandaşlarımızın sorunlarına ayrıştırıcı değil, kaynaştırıcı bir anlayışla yaklaşılmalıdır. Bölgede işsizlikle mücadele büyük önem taşıyor. Babaların işinin ve gelirinin olmaması aileleri tahrip ediyor, toplum çözülüyor. Devletin bölgeye yönelik ekonomi politikası değişmelidir. Teşvik yoluyla özel sektörü yatırıma yöneltmek mümkün

olmamıştır. Teşvikle büyük ölçüde yolsuzluklar finanse edilmiştir. Devlet eliyle zarar edecek olsa da fabrikaların, işyerlerinin açılması ertelenemez bir zorunluluktur. GAP artık hızla bitirilmelidir. Tarım ve hayvancılık projeleri hayata geçirilmelidir. Yeni sınır kapıları, Yüksekova ve Tatvan havaalanları hizmete açılmalıdır.

Bölgedeki gençlere çok farklı bir gelecek umudu verilmeli, Türkiye'nin geleceğinde hakları olan yere ulaşabilecekleri düşüncesi zihinlere, yüreklere yerleştirilmelidir. Gençlerimizi, terör örgütüne, yeraltındaki dini örgütlenmelere ya da mafyaya mahkum olmaktan kurtarmalıyız. Bunun için de büyük bir eğitim projesi hazırlanmalı ve Türkiye'nin en kaliteli eğitim kurumları, anadolu liseleri, kolejleri, fen liseleri düzinelerle bu bölge illerinde açılmalı ve en nitelikli öğretmenlerle donatılmalıdır. Gençler Türkiye'nin bütünlüğü içinde kendilerine bir gelecek bulabileceklerini görebilmelidirler. Bölgede aile içi ve toplumsal şiddetin, törenin, terörün ve yoksulluğun gerçek hedefi ve mağduru olan kadınlarımıza ve genç kızlarımıza Türkiye olarak sahip çıktığımızı gösterebilmeliyiz.

Bu amaçlarla; İnsanların çalışarak para kazanabilecekleri, çocuklarına, ailelerine bakabilecekleri istihdam projeleri,

Gençlerin Türkiye'ye ve dünyaya bakışını değiştirebilecek eğitim projeleri,

Genç kızları ve kadınları yeni saygın kimlikleriyle destekleyecek kadın projeleri,

Tarım, hayvancılık ve sulama projeleri,

Komşu ülkelerle yeni ekonomik ve ticari kanalların açılmasını öngören projeleri, hızla devreye sokmak gerekiyor.

Bütün bunlar ayrıştırıcı değil kaynaştırıcı bir yaklaşımı ortaya koyuyor. Amacımız, izolasyona son vermek ve entegrasyonu sağlamak olmalıdır. Devletin amacı, benim çocuklarıma hangi okullarda, hangi

eğitimi verebiliyorsa, Van'daki, Hakkâri'deki, Şırnak'daki bir babanın çocuklarına da benzer okullarda, aynı nitelikteki bir eğitimi verebilmek olmalıdır. İzolasyonu, düşük nitelikli, yetersiz eğitim kurumları ile gençlerin üzerinden artık geleceğe taşımamalıyız.

Kürt açılımı, terör örgütünün ayrımcı politikalarına doğru değil, Kürt kökenli vatandaşlarımızın gerçek gündemine yönelik; işsizliğe, eğitimsizliğe, dışlanmışlığa karşı bir açılım olmalıdır. Açılım, terör örgütüne yönelik değil, Kürt kökenli vatandaşlarımıza yönelik olmalıdır.

Sayın Başbakan,

Yukarıdaki açıklamalarımız bir kez daha göstermiş olmalıdır ki biz, açılım politikanızı, etnik ayrımcılığı teşvik eden, toplumda etnik sorgulamayı tahrik eden, insanların yaftalanmasına yol açan, ayrıştırıcı, sakıncalı bir politika olarak değerlendiriyoruz. "Açılım Politikası"nın terör örgütünü muhatap haline getirdiğini, bölgedeki etkisini ve gücünü arttırdığını görüyoruz. Gene bu politikaların, yurdun dört bir köşesinde çevresiyle uyum içinde yaşayan Kürt kökenli vatandaşlarımızı huzursuz etmeye başladığını hissediyoruz. Bu politikanızın etnik ayrımcılığı milli eğitime taşıyarak çok tehlikeli bir süreci harekete geçireceğini görüyoruz. Bütün bunların çağdaş demokrasi anlayışı ile bir ilişkisi olmadığını da biliyoruz. "Anaların gözyaşını dindireceğiz" söylemiyle bu milleti etnik bölünmeye tabi tutma politikasının haklı kılınamayacağını da farkındayız. Bu nedenlerle çok önemli tutarsızlıklar, çelişkiler, belirsizlikler içeren, tehlikeli tuzaklar barındıran bu "Açılım Politikası"nda hiçbir şekilde sizinle birlikte olmayacağımız çok açıktır.

Bununla beraber mektubunuzdaki isteminiz doğrultusunda bu konuları daha kapsamlı ve daha ayrıntılı bir değerlendirmeye tabi tutabilmek amacıyla, sizinle Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezinde, baş başa, ikili bir görüşme yapmaya hazırım. Bu görüşmemizin toplumda büyük bir

ilgiyle karşılanacağı açıktır. Ülkemizde bundan sonra yaşanacak gelişmeler açısından belki de bu değerlendirmelerimiz tarihi bir belge niteliğini de taşıyabilecektir. Toplumumuzun bu önemli konusunu kendi aramızda, kapalı kapılar arkasında ele almak ile yetinmemeliyiz. Milletimizin geleceği ile ilgili bu temel konuda, vatandaşlarımızın, bizim değerlendirmelerimizi birlikte dinleyerek, doğru bilgilenme ve doğru karar alabilme hakkına da saygı göstermeliyiz. Bu nedenlerle ne zaman ve nerede yayınlanacağına birlikte karar vermek üzere, görüşmemizin bir televizyon ekibi tarafından kayda geçirilmesinin yararlı olacağını sizin de takdir edeceğinizi umuyorum.

Önümüzdeki bir hafta içinde, bir gün önceden bildirmeniz halinde, uygun göreceğiniz herhangi bir saatte Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezinde sizi ağırlamaktan mutluluk duyacağım.

Görüşme umuduyla ve saygılarımla.

Deniz BAYKAL
Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı

CHP PROGRAMI'NDAN DOĞU VE GÜNEYDOĞU SORUNLARI HAKKINDAKİ BÖLÜMLER (2008)

CHP PROGRAMI

ETNİK FARKLILIKLAR ÜLKEMİZİN ZENGİNLİĞİDİR

Ülkemizde farklı etnik yapıların, farklı kültür ve kimliklerin var olması, bunların varlıklarını sürdürmesi ulusal zenginliğimizdir.

CHP, Lozan Antlaşması ile azınlık olarak nitelenmiş olan yurttaşlarımızın, kendilerine tanınmış olan dini ve kültürel azınlık haklarından eksiksiz olarak yararlanmalarını amaçlar. Yeni azınlıklar yaratılmasına karşıdır.

CHP daha 1989 yılında Kürt kökenli yurttaşlarımızın karşılaştıkları sorunları açık yüreklilikle ortaya koymuş; etnik köken farklılıklarına, kültürel çoğulculuğa, bireysel kültürel haklara olan saygımız, demokratik değerlere, eşitliğe ve hoşgörüyeye olan bağlılığımız çerçevesinde toplumumuza, üniter devlet ve ulus devlet temeli dikkate alınarak kısıtlamaların kaldırılması ve çağdaş, kalıcı çözümler bulunması için politikalarını sunmuştur.

Etnik Kimlik Bir Şereftir

CHP devletin etnik farklılıklar üzerine politikalar oluşturmasını benimsemez. Devletin görevi bütün etnik kimlikleri din ve mezhep farklılıklarının üzerine çıkarak insanı odak yapan yaklaşımları ortaya koymak, ortak değerleri bulup çıkarmaktır. Ancak etnik kimliğine bireysel olarak vurgulamak isteyenleri saygıyla karşılar ve etnik kimliği insanların şerefi sayar. Devletin vatandaşların etnik kökenini, dinini ve mezhebini görmeyen, bütün vatandaşlara eşit davranan bir yapıya sahip olmasını savunur. Sorunların sadece yasalardaki eksikliklerden değil, uygulamadaki bazı yanlışlıklardan kaynaklanabileceğini düşünerek bu evrensel insan hakları ve özgürlükler değerlerini hayata geçirmeye özen göstermelidir.

Yurttaşlarımızın farklı etnik kökenden gelmeleri, farklı kültürel,

mezhepsel, dinsel özellikler taşımaları, birlikteliklerinin ve ortak bir ulus oluşturmalarının engeli olamaz. Bu farklılıklar ulus olarak zenginliğimizdir, güç kaynağımızdır.

Kişisel kültürel haklara saygı, kişinin kimliğine saygıdır; insana, insan haklarına ve çoğulcu demokrasiye saygının gereğidir. Kişisel kültürel haklar hiçbir erk tarafından çiğnenemez.

Asimilasyon Değil, Entegrasyon Öngörüyoruz

Kimsenin ırkı ve kökeni diğerinden üstün değildir. Bu nedenle ırk temelinde çözüm arayışlarının veya asimilasyon uygulamalarının tuza-klarından demokrasimiz kendini her zaman korumalıdır. CHP'nin entegrasyon anlayışı farklı etnik kimliklerin ve inançların ortadan kaldırılmasını değil, onlara saygı göstererek ülke bütünlüğünün ulus devlet anlayışı ile korunmasını öngörür.

Demokrasilerde devletin etnik kimlikleri yok saymahakkı yoktur. Etnik kökeni ne olursa olsun vatandaşların bireysel haklarının çağdaş ülkeler seviyesine yükseltilmesi hedefimizdir.

CHP, uygulamaya koyacağı, hoşgörü, demokrasi, kültürel çoğulculuk, eşitlik ve bölgesel gelişme politikaları ile ülkenin her yöresinde, her kökenden insanlarımız arasında toplumsal uyumun, dayanışmanın, bütünlüğün ve refahın güvencesini oluşturacaktır.

Her etnik kökenden yurttaşımızın, kendi özgür irade ve talepleri çerçevesinde;

Kendi ana dilini özgürce kullanabilmelerine, özel dershaneler veya kurslar gibi kurumlar kurarak anadillerini özgürce öğrenebilmeleri ve öğretebilmelerine,

Kendi ana dillerinde gazete, dergi, kitap yayınlamalarına ve diğer her türlü yazılı ve sözlü yayında bulunabilmelerine, müzik ve sanatın diğer dallarında faaliyette bulunabilmelerine,

Türkiye sınırları içinde yayın yapan radyo ve televizyon kurum veya kuruluşları üzerinden, RTÜK'ün genel kuralları çerçevesinde, kendi anadillerinde yayın yapabilmelerine,

Değişik kültürel etkinliklerde bulunabilmelerine, kendi folklorlarını yaşatabilmeleri ve geliştirebilmelerine,

Tüm bu ve benzeri bireysel kültürel haklara özgürce ve dilediğince ulaşabilmelerine, olanak tanımayı çağdaş demokrasi anlayışının gereği sayar.

Ülkemizin aynı ana dili paylaşan ve etnik kökene sahip en yaygın unsurlarından birini oluşturan Kürt kökenli yurttaşlarımızın yoğun biçimde yaşadıkları bölgemizdeki sorunlarını da bu anlayışla çözeceğiz. Bu yöndeki çalışmalarımızı sosyal demokrat yaklaşımımız gereği insanı temel alan bir anlayışla sürdüreceğiz.

CHP, bu ilkeler temelinde şekillenen politikaları ve uygulamaları ile başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimiz olmak üzere Türkiye'nin her yöresinde yaşayan Kürt, Arap, Boşnak, Laz, Gürcü, Çerkez, Abaza, Arnavut, Roman gibi farklı etnik kimliklere sahip tüm insanlarımızı huzura, barışa, gelişmeye ve sosyal refaha taşıyacaktır. Bu yurttaşlarımızdan hiçbirine karşı ayırıcı muamele yapılmaması, hiçbir alanda haklarının kısıtlanmaması, devlet hizmetlerinden yararlanmada güçlüğüle karşılaşılması için gerekli önlemler alınacaktır.

Toplumsal gelişmeye uyum sağlamalarına ve katılımlarına engel olan sosyal dışlanma için kalıcı ve köklü çözümler oluşturulacak, toplumsal kaynaklara eşit biçimde erişimlerini sağlayacak sosyal alanlar yaratılacak, vatandaşlık haklarından eksiksiz yararlanmaları sağlanacaktır.

CHP PROGRAMI

MİLLİYETÇİLİK

CHP Atatürk milliyetçiliğini benimsemektedir: Türkiye Cumhuriyeti din, dil, ırk ve etnik köken temelleri üzerinde değil, siyasal bilinç ve ideal beraberliği zemininde kurulmuştur. Milliyetçilik, ırk, köken, din, mezhep, bölgelilik, kavimcilik anlayışlarının, ulusal düzeyde aşılmasıdır. Türkiye hiçbir zaman ırk, kan ve kafatası esasına göre yönetilen bir devlet olmamıştır, olmayacaktır. Ülkenin sorunlarının çözümüne ırk temelinde değil yurttaş temelinde yaklaşmaktayız. Türkiye'nin bölünmesine ve parçalanmasına yönelik tüm düşünceleri CHP kesinlikle reddeder. CHP sosyal demokrat anlayışın gereği olarak iktisaden ve siyasi açıdan güçlü sınıfın bu güce sahip olmayan sınıflar üzerinde egemenlik kurmasını redder.

Bizim Milliyetçiliğimiz;

Çoğulculuk anlayışını benimser, tüm etnik ve kültürel kimliklere

saygılıdır. Hangi kökenden gelirse gelsin, hangi dili konuşursa konuşsun ve hangi inancı paylaşırsa paylaşsın, tüm yurttaşların hukuk önündeki eşitliğidir, bütün vatandaşların ülkenin sahibi olduğu anlayışıdır.

Farklı etnik kökenler arasında bir tercih ve ayrım ölçüsü olarak değerlendirilemez.

Tüm etnik ve inanç farklılıklarını kapsayan, bu farklılıkların Türkiye'nin ulusal bütünlüğü çerçevesinde bir zenginlik olduğunu benimseyen, bireysel haklara çağdaş anlayışla sahip çıkan, demokratik farklılaşma özgürlüğünü tanıyan, farklılık içinde bütünleşmeyi öngören, ulusal birliği korumayı hedefleyen bütünlük idealini tanımlayan kapsayıcı bir değerdir.

Devletin ırkı olmaz, devlet tüm etnik kimliklere eşit mesafede durur, kültürel çoğulculuğun güvencesini oluşturur görüşüne sahip çıkar.

Farklı etnik kökenlere sahip yurttaşlarımızın karşılaştıkları sorunların ülke bütünlüğü içinde ve çağdaş bir yaklaşımla çözüme kavuşturulmasını benimser.

Bireysel Kültürel Haklara Saygı ilkesini savunur.

Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan tüm yurttaşların birliğinin ve güvenliğinin, ülkenin bağımsızlığının ve egemenliğinin, Türkiye'nin toprakları ve halkı ile bütünlüğünün koşulsuz olarak korunmasını öngörür.

CHP PROGRAMI

ULUSAL KÜLTÜR ZENGİNLİĞİMİZDİR

Ortak kültürümüzün özü tarihimizdir, coğrafyamızdır, ulusdevlet kimliğimizdir, laik demokratik Cumhuriyetimizin temel nitelikleridir. Kültürel köklerimiz, hem "Mevlana'sı, Yunus Emre'si, Hacı Bektaş-ı Veli'si, Şeyh Edibali'si" ile 13. yüzyıl hümanizmasının insan sevgisine, Anadolu'nun kültürel zenginliğine, hem de ulusal kurtuluş mücadelemizin ahlaki ve felsefi değerlerine, Atatürk devrimlerinin çağdaş, evrensel değerlerine dayanmaktadır.

CHP PROGRAMI

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'NUN KALKINMASI DEVLET ÖNCÜLÜĞÜNDE SAĞLANACAKTIR

Bölgesel gelişme farklılıklarını gidermeye yönelik kalkınma modelleri yeterli büyüme ve istihdam yaratamamış, tüm teşviklere rağmen özel yatırımların bölgeye yönlendirilmesi sağlanamamıştır.

Kalkınma için yeterince kamu kaynağı bölgeye aktarılacak: Ülkemizin Doğusunun, Güneydoğusunun ve Kalkınmada Geri Kalmış diğer yörelerinde sosyal ve ekonomik açıdan Batı Anadolu'daki refah düzeyine çıkarılabilmesi için devlet öncülüğünde yeterli kaynağın bu bölgelere aktarımı sağlanacaktır.

Devlet kalkınmanın sorumluluğunu üstlenecek: Devlet, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun ekonomik alandaki

geri kalmışlığı konusunda üstlendiği sorumluluğun bilinciyle, ihtiyaç duyulan devlet kaynağının bölgeye aktarımını sağlayacaktır.

Kamu öncülüğünde girişimcilik yaygınlaştırılacak: Kalkınmada geri kalmış bölgelerde, yerel doğal kaynaklara, tarım ve hayvancılığa dönük girişimcilik ve işletmecilik kamu öncülüğünde canlandırılacaktır.

Özelleştirme sonrası duran tesisler ekonomiye kazandırılacak: Bölgede, özelleştirilme sonrası faaliyetlerine son verilmiş olan tesis ve işletmelerden üretimistihdam-üreticinin desteklenmesi boyutları ile bölgesel kalkınmaya katkı açısından önem taşıyanlar, yeni koşullar da dikkate alınarak, daha etkin ve verimli yapılarda tekrar faaliyete geçirilecektir.

BÖLGEDE GİRİŞİMCİLİK DESTEKLENECEKTİR

Bölgede KOBİ'ler ve aile işletmeciliği desteklenecek, mikro kredi uygulaması yaygınlaştırılacaktır.

Fabrika için yatırım özendirilecek, bu bölgede yeni tesis ve fabrikaların kurulmasını sağlamak amacıyla yerli ve yabancı sermayeye, doğrudan yatırım yapması koşuluyla güçlü teşvik sağlanacaktır.

Mevcut teşvik sistemi yerine, sektör temelinde, yeni, somut, etkin ve seçici Yatırım Teşviki uygulamasına geçilecektir.

Yarım kalmış yatırımların, sürdürülebilir yapıda verimli işletmelere dönüşmeleri koşuluyla ekonomiye kazandırılmaları için gerekli destek sağlanacaktır.

Meralar güvenli kullanıma açılacaktır. Özellikle ahır hayvancılığı, tarımsal ve orman ürünleri üretimi ile ev ekonomisi faaliyetleri desteklenecektir.

BÖLGEDE SOSYAL DEVLET UYGULAMALARINA HIZ VERİLECEKTİR

Sosyo-ekonomik alt yapının, özellikle eğitim, sağlık, ulaşım, haberleşme, iletişim alanlarındaki yetersizliklerin hızla giderilmesi hedeflenecektir.

Yoksullukla mücadele ve Sıfır Açlık için Vatandaşlık

Hakkı Ödemesi ve bunlar bedelsiz olarak Sağlık Hizmeti Projelerinin uygulamasına başlanacaktır.

Eğitimde atılım yapılarak, bölgede eğitilmemiş çocuğumuzun kalmaması hedeflenecek; özellikle Yatılı Parasız Eğitim olanaklarının sağlanmasına çok büyük önem verilecektir.

Bölgenin, kamusal hizmetler için bir sürgün veya mahrumiyet yeri olarak görülmesine son verilecektir.

Bölgede işsizlik sorununu giderebilmek amacıyla oluşturulmuş çözümler etkinlik kazanıncaya kadar, 'kademeli olarak kırsal kesim geçici istihdam projesi' uygulaması geçilerek, sosyo-ekonomik olumsuzluklar kısmen de olsa bertaraf edilecektir.

MAYIN ALANLARI TEMİZLENEREK, TARIMA ELVERİŞLİ HALE GETİRİLECEKTİR

Sınır bölgelerindeki mayınların, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin sorumluluğu altında hızla temizlenmesi sağlanacaktır.

Mayından temizlenmiş araziler, Tarım Bakanlığı'nın yakın denetimi altında sözleşmeli organik tarım işletmeciliği yapmaları koşuluyla, çevrede yaşayan ve Tarım Kooperatifleri bünyesinde örgütlenen topraksız veya az topraklı köylüye tahsis edilecektir.

Uygulama, ihracat boyutunu da içeren kapsamlı bir pazarlama modeli çerçevesinde yürütülecektir.

ÇATIŞMA DÖNEMİNİN BÖLGEDE YARATTIĞI SOSYO-EKONOMİK YARALAR HIZLA SARILACAKTIR

DOĞU ve GÜNEYDOĞU ANADOLU'da; Yaşam kalitesinin hızla gelişmesine katkıda bulunulacak, terör ortamının yaratmış olduğu ekonomik mağduriyetler hak ve hukuk temelinde, hoşgörü anlayışı çerçevesinde giderilecek, gerekli diğer tüm sosyo-ekonomik önlemlerin, devlet sorumluluğu altında eksiksiz alınması sağlanacaktır.

Köylere güvenli ve gönüllü geri dönüş sağlanacaktır:

Boşaltılmış Köylere Geri Dönüş, güvenlik, gönüllülük kriterleri çerçevesinde, yeni bir mekansal planlama anlayışı içinde, sürdürülebilir sosyo-ekonomik yaşam ve çalışma ortamının yaratılması kaydıyla, gerekli devlet desteği ile hızla sağlanacaktır.

GAP'I TAMAMLAMAK ÖNCELİĞİMİZDİR

CHP, Güneydoğu'nun can damarı olan GAP'a sahip çıkarak, Güneydoğu Anadolu toprağına gerekli suyu temin edecek, tarımına gerekli girdi ve teknolojiyi kazandıracak, çiftçisine ihtiyaç duyduğu desteği verecek, sosyo-ekonomik kalkınması için gerekli kaynağı yaratacak ve toplumsal barışına gerekli duyarlılığın gösterilmesini sağlayacaktır.

CHP, Güneydoğu Anadolu Projesi'ni (GAP) tüm boyutları ile bir bütün olarak ele alacak, dengeli bir şekilde bir toplumsal gelişme projesi" niteliğinde hızla gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

Sulamaya yönelik yatırımlar hızla bitirilerek, kısa sürede 1.5 milyon hektar toprak suya kavuşturulacak, GAP bir refah ve barış projesi olarak tamamlanarak, projenin çiftçiye ve tarımsal kalkınmaya azami katkısı sağlanacak, bugüne kadar gerçekleşmiş olan gecikme hızla telafi edilecektir.

GAP'ın sürdürülebilir üretim stratejisinin öncelikli sektörleri olarak, organik tarım, tekstil ve konfeksiyon, uygulamalı teknoloji, yenilenebilir enerji ve turizmin gelişimi güçlü olarak desteklenecektir.

GAP'a yönelik temel girdi ve gıda tesislerinin, dışa açık uzun vadeli bölgesel planlama perspektifi içinde geliştirilmeleri özendirilerek desteklenecektir.

GAP Bölgesi öncelikli olmak üzere, demokratik kooperatifçiliği

temel alan, verimli işletmecilik kriterlerini gözeten adil ve etkili bir "Toprak Reformu" ile Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da verimli, çağdaş bir tarım yapısına ulaşarak, feodal koşullar aşılabacaktır.

Toprak mülkiyetinde feodal ilişkilerin altında ezilen köylümöze sahip çıkılarak, toprağı işleyen köylünün hakları korunacaktır. Çiftçimizin yoksullaşmasına, doğaya teslim olmasına, kendi kaderine terk edilmesine, çiftçiyi yok sayan anlayışa son verilecek, böylece Türkiye'nin tarım ürünü ithal eder bir ülke haline gelmesi önlenecektir.

GAP Bölgesi'nde yer alan illerde, Organize Sanayi Bölgelerine (OSB) özel önemle yaklaşılarak, OSB'lerin altyapılarının öncelikle bitirilmesi sağlanacaktır.

Bölgede etkinlik gösteren demokratik kitle örgütlerinin meslek odalarının ve üniversitelerin katkıları ile tarım ve hayvancılık konularında çiftçilerin eğitimi için seferberlik başlatılacaktır.

KUZEY IRAK, TÜRKİYE'YE DOST BİR BÖLGE HALİNE DÖNÜŞTÜRÜLECEKTİR

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da bölgesel kalkınmayı sağlamak ve bölgede kalıcı barışın zeminini güçlendirmek için başta Kuzey Irak olmak üzere komşu ülkelere Yeni Bir Pencere açılacaktır. Irak'la ticari ilişkilerimiz geliştirilerek, HABUR'un tekelinden çıkarılacak, çok yönlü ticari bağlantıların önü açılarak, OVAKÖY Kapısı ve benzeri önlemler alınacaktır.

Kuzey Irak'lı gençlere Türkiye'de eğitim ve staj olanağı sağlanacaktır.

Bölge ile iletişimde açılım yapılarak, kültürlerin buluşturulması sağlanacaktır. Kuzey Irak Bölgesi'ne yönelik Kürtçe, Arapça yayın yapılması karşılıklı uyum içinde yürütülecektir.

İlgili komşu ülkelerin Anadolu'nun suyundan yararlanmaları için ILISU Barajı bir an önce tamamlanarak, Dicle Nehri'nin başıboş akması-na son verilecektir.

CHP PROGRAMI

ULUSAL GÜVENLİK VE DIŞ POLİTİKA ULUSAL GÜVENLİK VE DIŞ İLİŞKİLER ULUSAL GÜVENLİK

Siyasal Şiddet-Terör Terör ülkemizin ve demokrasimizin en önemli sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Özellikle Kuzey Irak'ta üslenen PKK terör örgütü vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğine yönelik saldırılarda bulunmaktadır. Ne Irak Hükümeti ne de bölgede önemli bir güç bulunduran Amerika Birleşik Devletleri bu örgüte karşı yasalardan ve uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirerek doğrudan bir mücadele başlatmamışlardır. Türkiye'nin Kuzey Irak'tan PKK'yı tamamen tasfiye etmek hem hakkı, hem de görevidir. Cumhuriyet Halk Partisi iktidarında bu görev eksiksiz yerine getirilecektir. Ancak, Cumhuriyet Halk Partisi terörle mücadeleyi bölgede yaşayan vatandaşlarımızı teröristlerden ayırarak, vatandaşlarımızın insan haklarına saygı göstererek gerçekleştirecektir. CHP, terörü olağan dışı yöntemlere sığınmadan, güvenlik güçlerini yasalara uygun ve etkili biçimde kullanarak ve gerekli sosyo-ekonomik tedbirleri alarak önleyecektir.

Terörü önlemeye yönelik kapsamlı bir ulusal politika oluşturulacaktır. Terörü sadece güvenlik güçlerinin çabasıyla önleme yoluna gidilmeyecek, toplumun sivil-resmî tüm kurumları ile görev alması ve katkıda bulunması sağlanacaktır. Demokrasinin ve toplumsal barışın teröre karşı topyekûn direnç, tepki ve dayanışma ile korunabileceği bilinci bu programın özünü oluşturacaktır.

Şiddet ve terörü sürekli izlemek, incelemek bilgi ve haber toplayıp değerlendirmek, başka ülkelerdeki kazanımlarından da yararlanarak uzun dönemli senaryolara göre seçenekli önlemler üretmek, önermek ve uygun teknolojiyi sağlamakla görevli bir İç Güvenlik Araştırma Enstitüsü birimi oluşturulacaktır.

Devletin teröre karşı istihbarat olanakları, çağdaş teknolojiyen de yararlanılarak geliştirilecek, halkın bireysel özgürlüklerine, bu arada özel hayatın gizliliği ilkesine zarar vermeden istihbarat alanındaki eksiklik ve yanlışlıklar giderilecektir. Bu çalışmalar yapılırken, gerektiğinde dost ve müttefik ülkelerle istihbarat paylaşımı yoluna da gidilebilecek, ancak istihbarat kaynaklarının esas itibarıyla milli olmasına özen gösterilecektir.

Devletin istihbarat örgütleri iç politikanın, cemaatlerin ve diğer baskı gruplarının etkisinden tamamen arındırılacak, sadece ülke çıkarları doğrultusunda görev yapan uzman kuruluşlar haline getirilecektir.

Bu kurumlardaki kadrolaşmalar önlenecek, liyakat sistemi hayata geçirilecektir.

Terörle etkili bir mücadele gerçekleştirmek için güvenlik güçleri yeniden yapılandırılacaktır. Uzman ve profesyonel elemanlardan oluşacak özel eğitimli güvenlik güçleri terörist saldırıları eylem aşamasına gelmeden ve mümkün olduğu ölçüde Türkiye sınırlarına ulaşmadan önlemeyi amaçlayan bir yapıya kavuşturulacak ve yeterli olanak,yetenek ve teknolojiyle donatılacaktır. Güvenlik güçleri mensupları halkla ilişkiler, demokratik, temel hak ve özgürlükler gibi konularda ve insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler hakkında eğitilecek ve bu doğrultuda davranış alışkanlıkları edinmeleri sağlanacaktır.

Terör örgütlerinin etkisiz kılınması ile eş zamanlı olarak koruculuk uygulamasına son verilecek; görevlerinden ayrılacak korucular için istihdam olanakları yaratılacaktır. Koruculuk görevi yapanlar sosyal güvenlik haklarından yararlanılacaktır.

Güvenlik güçlerinin esas görevi terör zanlıların yargıya teslim etmektir. Şiddet eylemlerinde bulunanlarla mücadele edilirken sivil halkın zarar görmemesine özen gösterilecektir.

Terörle mücadele Türkiye'nin öncelikli hedefi dir. Türk silahlı kuvvetlerinin terörle mücadelede en etkin araç ve gereçlerle donatılması ve gerekli eğitim düzeyine kavuşturulması öncelikle hedef olmalıdır. Yurt dışından kaynaklanan terörü destekleyen veya ona müsamaha gösteren ülkelere karşı gerekli bütün diplomatik ve caydırıcı önlemler alınmalıdır. Terörü bir siyasi mücadele amacı olarak kullanmak isteyenlere hiçbir şekilde müsamaha edilmemeli, dış ilişkilerin yönlendirilmesinde de ilgili ülkelerin terörle mücadeledeki kararlılığı önemli bir ölçü olarak göz önünde bulundurulacak, terörü destekleyen veya teröre müsamaha eden ülkelerle ilişkilerimiz gözden geçirilecektir.

CHP iktidarı, bir yandan terörle yurt içinde ve gerektiğinde yurt dışında en etkili mücadeleyi yaparken bir yandan da ulusal bütünlüğü ve dayanışmayı koruyacakbir hoşgörü anlayışı içinde hareket edecektir. Bu çerçevede demokrasimize çağdaş boyutlarıyla işlerlik kazandırmayı ve işsizliği önleyecek ekonomik ve sosyal önlemleri alarak terörün beslendiği tüm olumsuz unsurları ortadankaldırmayı ve terörü toplumsal gündemimizdençıkartmayı hedef alacaktır.

DEVLETİN KURULTAYDA TARTIŞTIĞI SENARYO METNİN GENİŞLETİLMİŞ HALİ

İNSANOĞLU İKİ BİN YILINA GİRİYOR. YENİ BİR "BİN YIL"
NELER ÇAĞRIŞTIRMİYOR Kİ İNSANA, ÖNÜMÜZE AÇILAN BU
MİLENYUM!..

BÜYÜK BİR DEĞİŞİM, YENİ BİR BAŞLANGIÇ...

2000 YILI ROMANTİZMİ İÇİN DÜNYA HAZIRLANADUR SUN, YENİ
YÜZYIL 1989'DA BAŞLAMIŞTI. KİMİLERİNE GÖRE DE 1988'DE.

XX. YÜZYIL, MODERNİTENİN YÜZYILIYDI. BU YÜZYILIN TEMELLERİ
XVII. YÜZYILDA **"BİLİM DEVRİMİ"**NİN ALTYAPISINI KURMUŞ; DÜNYA
XIX. YÜZ YILLA **"SANAYİ TOPLUMU"**NA GEÇMİŞ; BURJUVAZİNİN
YÜKSELİŞİ SİYASAL DEVRİMLERİ TRENİNDE GETİRMEMİŞ MİYDİ? İSTER
KITALAR AŞIRI İHTİLALLERLE YOĞRULMUŞ YÖNÜYLE HATIRLAYIN,
İSTER BİREYSEL ÖZGÜRLÜKLER VE DEMOKRASİ KAZANIMLARIYLA
ANIN; ACI TATLI TORTULARIYLA MODERNİTENİN DEVRİ KAPANIYOR.

YENİ YÜZYILIN BAŞLANGICI, SİYASAL OLAYLARI ORJİN NOKTASI
ALARAK BAŞLATILABİLİR; AMA YENİ YÜZYIL, XX. YÜZYILIN
DÖRDÜNCÜ ÇEYREĞİNDE PATLAK VEREN **"İLETİŞİM DEVRİMİ"** İLE
BAŞLADI KUŞKUSUZ **"İLETİŞİM DEVRİMİ"**, SOSYOLOGLAR İÇİN CEP
TELEFONU, ŞUBESİZ BANKACILIK VE BİLGİSAYARLI ALIŞVERİŞ
OLANAKLARINDAN ÖTE BİR ŞEYDİ. DÜNYA **"ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK"**
OLANAKLARINDAN ÖTE BİR ŞEYDİ. DÜNYA **"ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK"**
KAVRAMININ KONSEPT VE STRATEJİYE DÖNÜŞTÜRÜLMESİNE TANIK
OLUYORDU. SOSYOLOGLAR BU OLGUYU EVRENSELLEŞTİRMEYE
UĞRAŞIRKEN, EKONOMİSTLER **"KÜRESELLEŞME"** KAVRAMINA ŞEKİL
VERMENİN YÖNTEMLERİNİ GELİŞTİRİYORDU. GLOBAL EKONOMİ,
İKTİSADİ PARADİGMA SIÇRAMASINA NEDEN OLMUŞTU. VE, BU
YÜZYILIN ADI DA **"BİLGİ ÇAĞI"** OLARAK KONMUŞTU. AÇIKÇA
ORTAYA KONMUŞTU; **"BİLGİ"** HER ŞEYDİ.

İNSANOĞLU GLOBAL KÖY HALİNE DÖNÜŞEN ZAMAN/MEKAN
ATLASINDAKİ YENİ ADRESİNE, UYUM SAĞLAMAK ZORUNDAYDI.

MODERNİTEDEN POST-MODERNİTEYE YA DA BAŞKA BİR DEYİŞLE "SANAYİ TOPLUMU"NDAN "SANAYİ ÖTESİ TOPLUM"A GEÇİŞ, HER BÜYÜK TARİHSEL SİÇRAMA DÖNEMİNDE OLDUĞU GİBİ SANCILIYDI.

ÇAĞ DEĞİŞİMİ, STRATEJİK YAPI VE KONSEPTLERİ YIKARAK İŞE BAŞLAMIŞTI. SOĞUK SAVAŞ BİTMİŞ, YENİ BİR DÜNYA DÜZENİ ALTERNATİFİNİ HENÜZ OLUŞTURAMAMIŞTI. HER NE KADAR KİMİ UZMANLAR "TARİHİN SONU"NUN GELDİĞİNE VE İDEOLOJİK SAVAŞI LIBERAL KAPİTALİZMİN, GERİ DÖNÜŞÜ OLMAZ BİÇİMDE KAZANDIĞINA İNANIYORSA DA, GLOBALLEŞME "CESUR YENİ DÜNYA" YARATAMAMIŞ, DAHA ZİYADE YERKÜREYİ "1984"ÜN FARKLI KABUSLARIYLA BAŞ BAŞA BIRAKMIŞTI.

"BÜYÜK HAYALKIRIKLIĞI", SANKİ İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDAKİ ADAŞINI ANIMSATIRCASINA DÜNYADA KARGAŞAYA, YENİ KAMPARIN OLUŞUMUNA MI GEBE OLUYORDU? ACABA ÇATIŞMA BU KEZ, MEDENİYETLER-KÜLTÜRLER SAVAŞI EKSENİNDE Mİ ŞEKİLLENECEKTİ?

GLOBAL SİSTEMİN ALDIĞI ŞEKİL, HENÜZ BERRAK DEĞİLDİ. VE BU DURUM, BELKİ DE BAZI UZMANLARIN "SÜREKLİ KAOS" MODELİNİN ÇEKİCİLİĞİNE KAPILMASINA NEDEN OLDU. ÇELİŞKİLER ORTADAYDI. YERKÜRE BİR YANDAN KÜRESELLEŞİYOR, SINIRLAR AŞILIYOR, ULUS-DEVLET EMPERYAL ŞİRKETLERİN EGEMENLİĞİNE KAYIYORDU. ÖTE YANDAN AYNI YERKÜRE ADETA POST-MODERN KABİLELER DİYE BİLECEĞİMİZ ALT-KÜLTÜR ADACIKLARI GRUPLARIN MANTAR GİBİ BİTİŞİYLE, GİDEREK "YERELLEŞİYORDU".

HİÇ KUŞKUSUZ, STRATEJİ BELİRLETECEK SONUÇ ANALİZİ İÇİN VAKİT ERKEN. NE VAR Kİ, YENİ MİLENYUMA DOĞRU İNSANOĞLUNUN İYİMSERLİĞİ AZALIYOR. SANCILI GEÇİŞ DÖNEMİNDE ŞİDDET, ÇATIŞMALARIN DİYALEKTİĞİNE KURULUYOR. ŞİDDET UNSURLARI BEKLENMEDİK DÜRTÜLERLE ÇOĞALIYOR.

BİREYSEL ŞİDDET; TOPLU İNTİHARLAR, SOSYAL CİNNET OLAY-

LARIYLA HABER BÜLTENLERİNE SIÇRIYOR. SINIR ÇATIŞMALARI, ŞOV-ENİZM, NASYONALİST EĞİLİMLER YÜZYILLIK KAN DAVALARINI HORTLATIYOR. ETNİK VE DİNİ CEMAAT HÜVİYETLERİ, KÜLTÜREL SELF-DETERMINASYON TALEPLERİNİ ÇOĞU KEZ KANLI EYLEMLERLE İSPATLAMA ÇABASINDA. IRKÇILIK, FUNDAMENTALİZM, ETNİK TEMİZLİK, "BİLGİ ÇAĞI"NA YAKIŞMAYAN; FAKAT ONUN EŞİĞİNDE İLKE İZLER BIRAKAN TERİMLER OLUYOR.

KÜRESELLEŞMENİN, GLOBAL BİR ÇEVRE ZİHNİYETİNİ, SINIRLAR ÖTESİ KOMŞULUK İLİŞKİLERİNİ, DAHA KÜRESEL BİR SİVİL TOPLUM ANLAYIŞINI OLUŞTURMASI BEKLENİRKEN, İNSANOĞLU ADETA İZAH EDEMEDİĞİ, ANLAM VEREMEDİĞİ BİR "KAPALI TOPLUM"A DOĞRU YUVARLANMAKTA.

İNSANOĞLU "GLOBAL ETİK" İÇİN ÇIRPINADURSUN, YERYÜZÜ GERÇEKLERİ "İNSANİ MÜDAHALE" İLE BOSNA'DA, KOSOVA'DA, NE KADAR ÇARE ÜRETEBİLDİĞİNİ BİLE SORGULUYOR.

UYGARLIĞIN DAYANDIĞI DEĞERLERE BİR TECAVÜZ OLAN TERÖR, İNSANLIK TARİHİNİN EN BÜYÜK AYIBIDIR. TERÖR İNSANLIĞA, TOPLUMA VE TOPLUMSAL DÜZENE SALDIRIDIR. TERÖR, DEMOKRASİNİN VE DEMOKRATİK SÜREÇLERİN REDDİDİR. KISACA DEMOKRATİK TOPLUMLARIN BAŞ BELASIDIR.

SON YÜZYILIN EN ÖNEMLİ SORUNLARI ARASINDA YER ALAN TERÖR, SEÇTİĞİ HEDEFLERİ VURMUŞ, ÇOCUK, KADIN, YAŞLI VE MASUM AYRIMI YAPMADAN CİNAYETLERİNE DEVAM ETMİŞTİR.

AVRUPA PARLAMENTOSUNUN 30 OCAK 1997 TARİHLİ TERÖRİZM TANIMI EN YAYGIN KABUL GÖREN TANIMDIR. "TERÖRİZM, BİR ÜLKEYE, HALKINA VE KURUMLARINA KARŞI ŞİDDETE BAŞVURAN VE BAŞVURMAKLA TEHDİT EDEN, BÖLÜCÜLÜK, AŞIRI DİN-CİLİK, ÇEŞİTLİ İDEOLOJİLER YA DA SOYUT KAVRAMLAR UĞRUNA ŞİDDETE BAŞVURARAK TERÖR HAVASI ESTİREN GRUP YA DA BİREYLERİN EYLEMLERİDİR."

TERÖRE KARŞI ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ VE KARŞI MÜCADELEDE

ÖNEMLİ SAYILABİLECEK GELİŞMELER OLDUĞU HALDE, ULUSLARARASI TERÖRİZM, 1999 YILINDA 76 ÜLKEDE 319 TERÖR GRUBU TARAFINDAN EYLEMLERİNİ DEVAM ETTİRMİŞTİR. TERÖRİSTLER BU ÜLKELERDE MASUM İNSANLARI DEHŞETE DÜŞÜRMEYE YA DA ONLARI ÖLDÜRMEYE DEVAM EDİYORLAR.

TERÖRİST TAHRİP EDİCİ BİR SİLAHA SAHIPTIR VE BUNU ACIMASIZCA KULLANIR. 1996 YILINDA JAPONYA'DA BİR METRODA KULLANILAN SİNİR GAZI BUNA ÖRNEKTİR. KORKU VE DEHŞET GERÇEKTİR.

ETNİK BİR KÖKE DAYANAN, ETNİK KİMLİĞİ TERÖR EYLEMLERİ İÇİN VE TERÖRİSTLERİN YETİŞMESİNDE BİR ARAÇ OLARAK KULLANAN TERÖR DE 1999'DA DEVAM ETMEKTEDİR.

ÜRT GRUPLAR, ÖZELLİKLE PKK, TÜRKİYE'DE VE BATI AVRUPA ÜLKELERİNDE TERÖRİST FAALİYETLERİNE DEVAM ETMİŞTİR. BUNLARA SRI LANKA'DAKİ TAMİLLERİN EYLEMLERİNİ DE KATMAK GEREKİR.

REHİN ALMA VE ADAM KAÇIRMA EYLEMLER İDE TERÖRİST EYLEMLERİ OLARAK YERİNİ KORUMAKTADIR. ÖZELLİKLE KOLOMBİYA'DA BU TÜR EYLEME BAŞVURULMAKTADIR. 1996'DA FİLİPİNLER'DEKİ JAPON BÜYÜKELÇİLİĞİNDE REHİNE KRİZİ BU TÜR TERÖRE BİR ÖRNEKTİR.

TARİH OLARAK İLK TERÖR, İ.S.6-135 TARİHLERİNDE ESKİ FİLİSTİN'DE JEWISH ZEALOTS'UN ROMALILARA KARŞI YÜRÜTTÜĞÜ KAMPANYALAR OLARAK BİLİNMEKTEDİR. 2000 ZEALOTS ÇARMIHA GERİLMİŞTİR. BUGÜNKÜ ANLAMDA TERÖR 1792-1794 YILLARINDA FRANSA'DA BAŞLAMIŞTIR. 17.000 KİŞİ İDAM EDİLMİŞTİR.

GÜNÜMÜZDE İSE, ÖZELLİKLE AVRUPA'DA TERÖR VE TERÖR EYLEMLERİ KENDİNİ YOĞUN OLARAK 1960'LARDAN SONRA HİSSETTİRİMİŞTİR.

BATILILAR TERÖRİZMİ, GÜNEY AMERİKA'DA, ORTADOĞU'DA, FİLİSTİN'DE VE FİLİSTİNLİLERİN EYLEMLERİ ANLAMINDA KABUL EDİLMEKTEDİR Kİ, BU KONU HAKKINDA YAZILANLARIN SANILDIĞI KADAR TARAFSIZ OLDUĞUNU İDDİA ETMEK PEK DOĞRU DEĞİLDİR. BU

TARAFIL YAKLAŖIMLARDAN DOLAYIDIR Kİ YALNIZCA İNGİLTERE'DE VE BAZI AVRUPA ÜLKELERİNDEKİ EYLEMLER, EYLEMCİLERİN DURUMUNA GÖRE TERÖR KAPSAMINDA ELE ALINMIŖTIR. ÖZELLİKLE İRLANDA CUMHURİYET ORDUSU (IRA) TERÖRİST ORGANİZASYON OLARAK KABUL EDİLMİŖ VE BU GRUBUN EYLEMLERİ BU AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMİŖTIR. BİR ANLAMDA BATILI DEVLETLERE, TERÖRÜN VE TERÖRİSTLERİN MİLLETİ VE YERİ OLMADIĞINI İNGİLİZLER ANLATMIŖLARDIR.

1970'LERDEN SONRA, TERÖRİZME MARUZ KALAN DEVLETLERİN BAŖINDA, KUZEY İRLANDA, İSRAİL, LÜBNAN, TÜRKİYE, URUGUAY, ARJANTİN VE EL SALVADOR BULUNMAKTADIR. BU EYLEMLERDE ÜN SALMIŖ ÖRGÜTLER İSE IRISH REPUBLICAN ARMY (IRA), BASQUE SPAIN (BASK-İSPANYA), RED ARMY FACTION (KIZIL ORDU HİZBİ-ALMANYA), RED BRIGADE (KIZIL TUGAYLAR-İTALYA), DREC ACTION (DOĞRUDAN EYLEM-FRANSA) VE TÜRKİYE'DE SOL VE SAĞ ÖRGÜTLER. 1990'LARDA İSE TERÖRÜN BOYUTU DEĞİŖMİŖ "ETNİK MİLLİYETÇİLİK" ÖNE ÇIKMIŖTIR.

KUZEY IRAK'TA YAŖAYAN KÜRTLERİN KAMUOYU GÜNDEMİNE KÖRFEZ KRİZİ SONRASINDA GİRMESİ VE ONLARIN ULUSLARARASI KAMUOYU TARAFINDAN BİRLEŖMİŖ MİLLETLER KARARLARI İLE KORUNMAYA ALINMASI, "KÜRT SORUNUNUN KÜRESELLEŖMESİ "NE NEDEN OLMUŖTUR. BU DURUMU EN ÇOK İSTİSMAR EDEN DE, DÜNYANIN EN KANLI TERÖRİST GRUPLARINDAN BİRİSİ OLAN PKK OLMUŖTUR. PKK, ÖZDE İRKÇİ BİR MÜCADELEYİ TEMEL ALMIŖTIR.

TERÖRİSTLERİN GELİR KAYNAĞI DA DAHA ÇOK UYUŖTURUCU SATIŖIDIR. ÖRNEĞİN; BUGÜN DÜNYANIN EN ÖNEMLİ KOKAİN İHRACATÇILARI KONUMUNDA BULUNAN KOLOMBİYA, PERU VE BOLİVYA, TOPLAM DÜNYA KOKAİNİNİN %90'INI ÜRETMEKTEDİRLER. BU ÜÇ ÜLKE TERÖRİST GRUPLARIN UYUŖTURUCU TİCARETİNE EN ÇOK BULAŖTIĞI ÜLKELER OLARAK BİLİNMEKTEDİR. TERÖRİZM UYUŖTURUCU SATIŖIYLA ÇOK MİLYAR DOLARLIK BİR İŖ BÜYÜKLÜĞÜNE ERİŖİRKEN, ÖRGÜTLERİN ETKİ DERECELERİ DE O ORANDA ARTMIŖTIR.

NARKO-TERÖRİZM DENİLEN VE TERÖRİSTLERLE UYUŞTURUCU KAÇAKÇILARININ İLİŞKİ İÇERİSİNE GİRDİĞİ OLGU DIŞINDA, DEVLETLERCE VE CEMAATLERCE BESLENEN TERÖR ÖRGÜTLERİ DE BULUNMAKTADIR. ÖRNEĞİN FİLİSTİN ULUSAL FONUNUN 1.6 MİLYAR DOLAR CİVARINDA OLDUĞU VE BUNUN YILLIK EN AZ 100 MİLYON DOLARININ EL-FETİH'E GİTTİĞİ ÖNE SÜRÜLMEKTEDİR.

KOLOMBİYA'DA FAALİYET GÖSTEREN FARC (FÜERZAS ARMADAS REVOLUCIONARIAS COLOMBÍAS) VE Mİ 9 (MOVIMIENTO 19 ABRIL) ÖRGÜTLERİ İSE MİLYARLARCA DOLARLIK UYUŞTURUCU İŞİNİN İÇERİSİNDE YER ALMAKTA VE 150 MİLYON DOLARLIK GELİRİN YANINDA YAKLAŞIK 10.000 KİŞİLİK BİR ASKERİ POTANSİYELE DE SAHİPTİR.

AYNI BİÇİMDE 1980 YILI İTİBARIYLA UYUŞTURUCU MADDE TİCARETİNDEN, KIZIL TUGAYLAR'IN 10 MİLYON DOLAR, IRA'NIN İSE 1 İLA 3 MİLYON DOLAR CİVARINDA YILLIK GELİRİ OLDUĞU TAHMİN EDİLMEKTEDİR.

VE TÜRKİYE...

DÜNYA COĞRAFYASININ MERKEZİ KONUMU.

DÖRT İKLİMİN BİR ARADA YAŞANDIĞI, KITALAR ARASI KÖPRÜ KONUMUNDAKİ BU ÜLKE, TARİHSEL AÇIDAN BİR MEDENİYETLER BEŞİĞİ.

ANADOLU UYGARLIKLARINDAN DEVRALDIĞI KÜLTÜREL MİRASININ ÜZERİNDE, İSLAM VE BATI DÜNYALARINI, BARIŞ İÇİNDE, ORTA ASYA KÖKENLİ TÜRK HÜMANİZMİ İLE BİRLİKTE YAŞATMIŞ ATATÜRK CUMHURİYETİ, XXI. YÜZYILIN EN GELİŞMEYE ADAY ON MARKETİNDEN BİRİ.

UZMANLARA GÖRE DÜNYANIN 16'NCI BÜYÜK EKONOMİSİNE SAHİP TÜRKİYE, EKONOMİK KÜRESELLEŞMENİN GÖBEĞİNDE ADETA "AVRASYA" KONSEPTİNİN KİLİT NOKTASI. EN DOĞRU TANIMLA DA, STRATEJİK OYUNCU...

20. YÜZYILIN SOĞUK SAVAŞ KONSEPTİ İÇİNDE "DOĞU KARAD-

ENİZ TİCARET YOLU"NU DENETLEME KONUSUNDA ÖNEMLİ BİR AKTÖR OLAN TÜRKİYE, KOMÜNİZMİN MÜSLÜMAN ÜLKELERE SIÇRAMASINI ÖNLEMELİK ÜZERE "MENDİREK" OLARAK DEĞERLENDİRİLMİŞTİR. 21. YÜZYILDA İSE, DOĞUNUN ENERJİ HATLARININ BATIYA TAŞIYACAK BİR "BİLGİ ÇAĞI" PROJESİ OLAN ENERJİ TERMİNALİ OLMA HEDEFİ İLE YENİ YÜZYILIN ÖNEMLİ AKTÖRLERİNDEN BİRİ OLACAĞINA İŞARET EDİLİYOR.

DOĞAL OLARAK DA TÜRKİYE, GELECEĞİN ENVANTERİNDE, AÇIK VE ÖRTÜLÜ YAKIN TEHLİKELERİN KENDİ ÜZERİNDE ODAKLANMASINDAN KAÇAMIYOR.

TÜRKİYE HEM KÜRESELLEŞMENİN NİMETLERİNE AÇIK; HEM DE TEHDİTLERİYLE KARŞI KARŞIYA KALİYOR. "YENİ DÜNYA DÜZENİ" KURULMAYA ÇALIŞILAN 1920 SONRASINDA MUSUL PETROLLERİ VE HATAY SORUNU NEDENİYLE, İKİ KEZ BAŞKALDIRI İLE MÜCADELE ETMEK ZORUNDA BIRAKILAN TÜRKİYE, DÜNYANIN KABUK DEĞİŞTİRMELİK BAŞLADIĞI YILLARDA DA DIŞ KAYNAKLI İNTİKAMCI BİR TERÖRE HEDEF OLUYORDU.

BU KANLI TERÖRÜN ARKASINDAKİ GÜÇ, BİR ZAMANLAR TÜRKİYE'DEN GÖÇ ETMİŞ ERMENİLER'Dİ. KURULAN VE ÖLÜM SAÇAN ÖRGÜTÜN ADI DA "ASALA"YDI.

TÜRKİYE'NİN, ULUSLARARASI ANLAŞMALARDAN KAYNAKLANAN HUKUKİ MÜDAHALE HAKKINI KULLANARAK, 1974 YILINDA KIBRIS'A MÜDAHALESİ ARDINDAN ORTAYA ÇIKAN ASALA, ULUSLARARASI BİR TERÖR ÖRGÜTÜ OLARAK YARATILMIŞTIR.

1974 YILINDA SOVYET GIZLI SERVİSİ KGB'NİN 9. DAİRE BAŞKANI BRUNETZ'İN BEYRUT'A YAPTIĞI ZİYARETTEN SONRA ASALA'NIN KURULUŞ ÇALIŞMALARININ BAŞLADIĞI SANILİYOR. ASALA MİLİTANLARI, FKÖ'NÜN MARKSİST KANADI OLAN HÂBOŞ GRUBU TARAFINDAN EĞİTİLDİ VE 1980'DEN İTİBAREN KÜRT GRUPLARI VE BAZI TÜRK KOMÜNİSTLERİYLE İŞBİRLİĞİ YAPTI.

ASALA 1975 YILI OCAK AYINDA, AGOP AGOPYAN İLE AGOP

TARAKÇIYAN TARAFINDAN BEYRUT'TA KURULDU. MİLİTANLARI LÜBNAN, KIBRIS RUM KESİMİ VE SURİYE'DE Kİ GİZLİ KAMPLARDA EĞİTİLEN ASALA, ERMENİ PARTİLERİNİN DAVAYI SAVUNMAKTA PASİF KALDIĞINI ÖNE SÜRDÜ VE ŞİDDET EYLEMLERİ İLE HEDEFE GİDECEKLERİNİ AÇIKLADI.

ASALA'YLA BİRLİKTE ORTAYA BAZI ERMENİ PARTİLERİ VE ÇEŞİTLİ TERÖR ÖRGÜTLERİ DAHA ÇIKTI. BÜ ÖRGÜTLERİN BİR KISMI ASALA'NIN BİZZAT ASKERİ KANADI DURUMUNDA Kİ TERÖR TİMLERİNİ OLUŞTURUYORDU.

ERMENİ TERÖRİSTLER, 1973'TEN GÜNÜMÜZE ARALARINDA DİPLOMATLAR, GÜVENLİK GÖREVLİLERİ VE İŞ ADAMLARININ BULUNDUĞU 43 TÜRK VATANDAŞINI KATLETTİLER. TÜRKLERE YÖNELİK ERMENİ SALDIRILARI 1973 YILINDA BAŞLADI. 27 OCAK 1973 GÜNÜ LOS ANGELES'TA TÜRKİYE KONSOLosu MEHMET BAYDAR İLE YARDIMCISI BAHADİR DEMİR ŞEHİT EDİLDİ.

ERMENİ TERÖRİSTLER TÜRKİYE'DE Kİ İLK EYLEMİ İSE 7 AĞUSTOS 1982'DE ESENBOĞA HAVAALANI'NI BASARAK GERÇEKLEŞTİRDİLER. 15 TEMMUZ 1983'TE DE ORLY HAVAALANI'NA BIRAKILAN BİR VALİZİN PATLAMASI SONUCU 7 KİŞİ ÖLDÜ: ORLY KATLİAMINDAN SONRA BATI ÜLKELERİNDEN ESKİ DESTEĞİ GÖREMEYEN ASALA, ORTADOĞU'DA İSLAMİ CİHAT VE PKK İLE İŞBİRLİĞİ YAPMAYA BAŞLADI. BİR SÜRE EYLEMLERE ARA VEREN ASALA 1995 YILINDA BİR AÇIKLAMA YAPARAK, SİLAHLI EYLEMLERE YENİDEN BAŞLAYACAĞINI DUYURDU.

SÜREÇ AKIYOR... BÖLGESEL DENGELER, OKYANUS ÖTESİ PLAN VE STRATEJİLERLE AVRUPA EKSENİ ÇATIŞMANIN GÜÇ İSPAT PLATFORMU OLARAK SEÇİLEN TÜRKİYE'DE, BU KEZ BAŞKA BİR SENARYO UYGULANMAYA BAŞLIYORDU. GÜNEYDOĞU ANADOLU'YA YAMANMAK İSTENEN BU KOPMLO ASLINDA, TÜRKİYE'NİN GELECEĞİNİ İPOTEK ALTINA ALMAK İSTİYOR.

PKK AYRILIKÇI TERÖRÜNÜN ANATOMİSİNİ ANALİZ ETMEDEN

ÖNCE, TARİHSEL AÇIDAN, BAKILDIĞINDA BUGÜNKÜNDEN ÇOK FARKLI BİR FOTOĞRAF GÖRÜLMEKTEDİR. 1920'LERİN BAŞINDA GÜNEYDOĞU İNSANI, IRK, MEZHEP VE SINIF FARKI GÖZETMEKSİZİN MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİNE OMUZ VERMİŞTİ.

EMPERYALİZMİN BÖL VE YÖNET TAKTİĞİNE KARŞIN, BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUNDA, KÜRTLER, ANKARA'NIN ÇAĞRISINA KUCAK AÇMIŞLAR VE BÖLGEDE CİRİT ATAN AJANLARIN NİCE KİŞKİRTİCİ TELKİNLERİNE GEÇİT VERMEYEREK CUMHURİYETİN KURULUŞUNDA BİRLİKTE DAVRANMIŞLARDIR.

OSMANLI MİRASI, ANADOLU COĞRAFYASINDA FARKLILIĞIN AYIRICI BİR UNSUR DEĞİL, TERSİNE BİRLİKTE YAŞAM İÇİN BİR ZENGİNLİK OLDUĞU ANLAYIŞINI İÇERİR. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KURUCUSU, ULUSLAŞMA SÜRECİNDE, BU TARİHİ GELENEĞE BAĞLI KALMIŞ VE TÜRKİYE HALKINI, UYRUKLUK İÇİN DİL, DİN, ETNİK KÖKEN VEYA KÜLTÜR BİRLİĞİ GİBİ HİÇ BİR AYIRICI ŞART KOŞMADAN, ANAYASAL VATANDAŞLIK ÇERÇEVESİNDE ÇAĞDAŞLAŞTIRMAYA YÖNELMİŞTİR.

KALDI Kİ, TÜRK VE KÜRT KARDEŞLİĞİ, KÜLTÜREL ÖRTÜŞMELERLE NEREDEYSE BİRBİRİNDEN AYIRT EDİLEMeyecek FOLKLORİK UNSURLARLA DOKUNMUŞTUR. MÜZİKTE HALI DOKUMACILIĞINA KADAR BU BİRLİKTELİĞİN MOTİFLERİNDE BUGÜN BİLE ANADOLU ÖLÇEĞİNDE RASTLARSINIZ.

GÜNEYDOĞU KENDİ COĞRAFYASINA ÖZGÜ HIRÇIN KOŞULLARIN ETKİSİ İLE KALKINMAYA MUHTAÇTI. VE ATATÜRK CUMHURİYETİ, YÖREYE EĞİLİŞİNİ GAP PROJESİ İLE EFSANEVÎ BİR KALKINMA TUTKUSUNA DÖNÜŞTÜRDÜ.

YILLARDIR GELİŞMİŞ BATI ANADOLULUN OLANAKLARI YÖREYE AKITILARAK GÜNEYDOĞU; BİR BARAJLAR, ENERJİ SANTRALLARI, AGROENDÜSTRİ MERKEZLERİ İLE ULUSAL BİR ÜTOPYA OLARAK GÖRÜLDÜ. NE VAR Kİ TERÖR, HEM GÜNEYDOĞUNUN ÖTEKİ BÖLGELERLE BÜTÜNLEŞME; HEM DE TÜRKİYE'NİN DEMOKRATİK-

LEŞME SÜRECİNİ YAVAŞLATMAYA, HATTA TÖRPÜLEMeye YEMİN EDECEKTİR.

KÜRT MİLLİYETÇİ HAREKETİNİN SİLAHLI GÜCÜ OLDUĞUNU İDDİA EDEN PKK, ASLINDA DÜNYADAKİ ÖTEKİ AYRILIKÇI TERÖR GRUPLARININ BESLENDİĞİ KAYNAKLARDA TÜREMİŞ VE BESLENMİŞTİR.

GENEL OLARAK TERÖR; TEDHİŞ, YILDIRMA, KORKUTMA OLARAK TANIMLANMAKTADIR. TERÖRİST İSE TEDHİŞÇİDİR. YANİ, SİYASİ AMACINI, İDEOLOJİSİNİ VE ÜSTÜNLÜĞÜNÜ KABUL ETİRMK İÇİN HALKI VE KARŞI TARAFLI ÜRKÜTCEK, DEHŞT DÜŞÜRECEK HAREKET VE FAALİYETLERDE BULUNAN KİMSEDİR.

TERÖRİZM TEK BAŞINA NE ŞİDDET, NE ZOR KULLANMA NE DE KARGAŞA ÇIKARMAYA YÖNELİK BİR HAREKETTİR. ZOR KULLANMAK YOLUYLA YENİ BİR DÜZEN OLUŞTURMAK ANLAMINI İÇERİR.

TERÖRÜN TEMEL ÖZELLİĞİ KORKU VE YILGINLIK SAÇMAKTIR. KENDİNE TEK YOL OLARAK TERÖRİZMİ SEÇEN, ŞİDDET UYGULAYAN "AYRILIKÇI" GRUPLAR İÇİN TERÖR, HER ZAMAN AMAÇ DEĞİL ARAÇ OLMUŞTUR.

GERÇEKTE TERÖR ÖRGÜTLERİNİN İLACI TERÖRDÜR, EYLEMDİR. KANLI SALDIRILAR, TERÖRİST GRUPLAR İÇİN ADETA BİR GİDADIR. ÖRGÜTLER, TERÖR FAALİYETLERİ İLE AYAKTA DURDUKLARI İÇİN ÇOK İYİ BİLMEKTEDİRLER.

DÜNYADA TERÖR ÇOK ESKİYE DAYANMASINA RAĞMEN, 1960'LI YILLAR TERÖR DALGASININ YAŞANDIĞI YILLAR OLARAK ANI MSANIR. BU YILLARDA BİRTAKIM ÖZGÜR HAREKETLERİN MEYDANA ÇIKMASI VE TERÖRİZMİ KENDİLERİNE YOL SEÇMESİ DİKKAT ÇEKİYOR. 1968'DE FİLİSTİN HALK KURTULUŞ CEPHESİ TARAFINDAN BİR İSRAİ UÇAĞI KAÇIRILDI. YİNE 1960'LI YILLARDA KÜBA'YA KAÇIRILAN ABD UÇAĞI BU SÜPER ÜLKENİN BAZI ANTI-TERÖR TEDBİRLERİ ALMASINA NEDEN ODU. BU ARADA ERİTRE KURTULUŞ CEPHESİ MİLİSLERİ DE ETİY- OPIYA UÇAKLARINA KARŞI SALDIRILAR DÜZENLEDİLER. BU OLAYLAR- DA TERÖR DAİMA AMAÇ DEĞİL ARAÇ OLARAK KARŞIMIZA ÇIKIYOR.

1972'DE "JAPON KIZIL ORDU" MENSUPLARININ, FİLİSTİN KURTULUŞ HAREKETİ İÇİN İSRAİL HAVAALANI'NDA GİRİŞTİKLERİ OPERASYONDA 27 KİŞİ ÖLDÜ. BU OLAY TERÖRÜN NE GİBİ ÖLDÜRÜCÜ DARBELER VURABİLECEĞİNİ GÖSTEREBİLİYORDU.

1972'DE MÜNİH'TE İSRAİLLİ OYUNCULARA KARŞI "KARA EYLÜL" TARAFINDAN DÜZENLENEN SALDIRI, DÜNYANIN GÖZÜNÜ BİR DAHA TERÖRE ÇEVİRDİ.

1975'TE İSE İLGİNÇ BİR DÖNEM BAŞLADI. ULUSLARARASI TERÖRİSTLER, "CARLOS" ÖNDERLİĞİNDE OPEC BARANLAR KURULU TOPLANTISINI BASTI.

1980'LERDE YENİDEN HAREKETLENEN TERÖR OLAYLARI ARASINDA ASALA, HİZBULLAH, PKK VE MAFYA GİBİ ÖRGÜTLERİN FAALİYETERİ SÖZKONUSU İDİ.

1990'LI YILLARDA IRA, HAMAS, HİZBULLAH GİBİ ÖRGÜTLER EYLEMLERİNİ YOĞUNLAŞTIRDI.

TÜRKİYE'DE BUGÜN İÇİN AZALMIŞ GİBİ GÖRÜNMESİNE RAĞMEN AZALMIŞ GİBİ GÖRÜNMESİNE KARŞIN PKK HALEN FAALİYET BULUNAN EN ÖNEMLİ KANLI TERÖR ÖRGÜTÜDÜR.

PKK, ETA VE IRA GİBİ ÖTEKİ AYRILIKÇI ŞİDDET HAREKETLERİNDE VE ONLARA VERİLEN TOPLUMSAL DESTEKLERDE OLDUĞU GİBİ YOKSULLUK, TOPLUMSAL, SİYASAL, KÜLTÜREL ÇIKMAZLAR NEDENİ İLE İNSAN KAYNAĞINI CANLI TUTMAKTA BİR ZORLUKLA KARŞILAŞMAMIŞTIR.

TEMEL TEZLERİ İSE KÜRDİSTAN'IN SÖMÜRGE OLDUĞU İDDİASIDIR.

PKK TERÖRİSTLERİNİN YARATTIĞI KÜRDİSTAN BİR HAYALİ COĞRAFYANIN ADIDIR. İRLANDA'YA BASK ÜLKESİ'NE YA DA QUEBEC'E ÖYKÜNMEDEN BAŞKA BİR ŞEY DEĞİLDİR.

1970'LERİN BAŞINDA ORTAYA ÇIKAN PKK HAREKETİ, 1973-1977 ARASINI İDEOLOJİK ÇALIŞMALARLA GEÇİRMİŞTİR. 27 KASIM 1978'DE PKK'NIN YAKLAŞIK 25 KİŞİNİN KATILIMIYLA DİYARBAKIR /

LİCE'DE RESMEN KURULMASIYLA YENİ BİR BOYUT KAZANMIŞTIR. İDEOLOJİK HAZIRLIK DÖNEMİNDEN EYLEM DÖNEMİNE GEÇİLMİŞTİR.

PKK TERÖR ÖRGÜTÜNÜN LİDERİ ABDULLAH ÖCALAN 1979'DA SURIYE'YE GİTTİ. ÖTEKİ ÜYELER İSE 12 EYLÜL 1980 SONRASI SURIYE VE AVRUPA'YA KAÇTILAR. PKK'NIN İLK KONGRESİ 15-26 TEMMUZ 1981'DE SURIYE-LÜBNAN SINIRINDA TOPLANDI. 20-25 AĞUSTOS 1982'DEKİ İKİNCİ KONGRE'DE İSE, EYLEME GEÇMEK İÇİN TÜM HAZIRLIKLARIN TAMAMLANMIŞ OLDUĞU TESPİTİ YAPILMIŞTIR. GERİLİLA SAVAŞININ BAŞLAMASI DA BU TARİHTE KARARLAŞTIRILMIŞTIR.

1980 HAZİRANI'NDA SİLAHLI PROPAGANDA BİRLİĞİ OLUŞTURULDU, BU BİRİM KÜRDİSTAN KURTULUŞ BİRLİĞİ (HRK) ADLI BİR KURUMA BAĞLANDI. HAZIRLIKLAR TAMAMLANDIKTAN SONRA 15 AĞUSTOS 1984'TE BİR GRUP PKK'LI ERUH VE ŞEMDİNLİ SALDIRILARI İLE ÖCALAN'IN EN ÖNEMLİ ARAÇ OLARAK GÖRDÜĞÜ SİLAHLI MÜCADELEYİ BAŞLATTI.

ÖRGÜTEKİ SİLAHLI MİLİTANLARIN SAYISININ ARTMASI ÜZERİNE İSE 1986 YILINDA ARGK (KÜRDİSTAN HALK KURTULUŞ ORDUSU) KURULDU. BU BİRİMİN AMACI İSE ŞİDDET EYLEMLERİ İLE MERKEZİ HÜKÜMETİ ZOR DURUMA SOKUP ÖRGÜTE SİYASİ HAREKET ALANI SAĞLAMAKTI. PKK TERÖR EYLEMLERİNDEN AMAÇ, DÜNYANIN BAŞKA YÖRELERİNDE GÖRÜLEN HAREKETLERDE DE OLDUĞU GİBİ ÜLKEDE MERKEZİ HÜKÜMETİ ZOR DURUMA SOKUP SİYASİ TAVİZLER KOPARMAK VE YURTDIŞINDA İSE ULUSLARARASI DİKKATLERİ KÜRT SORUNU ÜZERİNE ÇEKMEKTİ.

BU ARADA ŞUNU DA BELİRTMEK GEREKİR; PKK, FRANKFURT VE BERLİN MERKEZLİ "MEDICO INTERNATIONAL" VE LONDRA MERKEZLİ "KÜRDİSTAN HUMAN RIGHTS PROJECT" TARAFINDAN ORGANİZE EDİLEN KÜRDİSTAN KONFERANSININ SONUÇ BİLDİRGESİNDE, 5. MADDEDE "ORGANİZE SİLAHLI GRUP" OLARAK TANIMLANMAKTADIR.

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ (AMNESTY INTERNATIONAL)

GENEL SEKRETERİ PERRE SANEN'İN EKİM 1996'DA TÜRKİYE'Yİ ZİYARETİNDE PKK'YI "SİLAHLI BİR MUHALEFET ÖRGÜTÜ" OLARAK TANIMLAMASI DA İLGİNÇTİR. EĞER ÖYLEYSE BİRÇOK SİLAHLI EYLEM, BİR MUHALİF ŞAHSIN YA DA GRUBUN EYLEMİ OLARAK YORUMLANABİLİR VE BU EYLEMLER HAKLI GÖSTERİLEBİLİRLER. BU TÜR AÇIKLAMALAR, İNSANLARI ANARŞİ VE ÇATIŞMA ORTAMININ HAKLILIĞINI SAVUNMAYA KADAR GÖTÜREBİLECEK OLAN BİR TEHLİKEYİ İÇERİSİNDE BARINDIRMAKTADIRLAR.

NE YAZIK Kİ YUKARIDA ADI GEÇEN ÖRGÜTLER, BU STRATEJİK YANLIŞLIĞI YAPMIŞ VE 10 BİNLERCE MASUM İNSANIN ÖLDÜRÜLMESİNE CİNAYET DEĞİL DE, HAKLILIK OLARAK GÖRMÜŞLERDİR.

PKK' NİN ÖNEMLİ İSİMLERİNDEN SELİM ÇÜRÜKKAYA'YA GÖRE ÖCALAN'IN TAKTİĞİ "KÖYLERDE 20 KİŞİYİ ÖLDÜRECEKSİN Kİ DİĞERLERİNİN AKLI BAŞINA GELSİN, BOYUN EĞSİNLER" İDİ. BU AÇIKLAMA ÜÇÜNCÜ DÜNYADAKİ ETNİK HAREKETLERDE GENELLİKLE EGEMEN OLAN ŞİDDET KÜLTÜRÜNÜN İLGİNÇ VE DE ÖNEMLİ BİR İFADESİDİR.

TERÖR ÖRGÜTÜNÜN BAŞI, ÜYGÜLADİĞİ TAKTİK SONUCU TEMMUZ 1997'YE KADAR PKK'LI, SIVIL, GÜVENLİK GÜÇLERİ MENSUBU 26.000 KİŞİ ÖLDÜRÜLMÜŞTÜR.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT 16 ŞUBAT 1999 TARİHİNDE ŞUNLARI SÖYLÜYORDU: "BÖLÜCÜ ÖRGÜT BAŞI ABDULLAH ÖCALAN BUGÜN İTİBARIYLA TÜRKİYE'DEDİR." TERÖR ÖRGÜTÜNÜN LİDERİ ABDULLAH ÖCALAN, İMRALI ADASI'NDA YARGI ÖNÜNE ÇIKTIĞI İLK GÜN, "ŞEHİT AİLELERİNDEN ÖZÜR DİLİYORUM" DİYEREK HERKESİ ŞAŞKINLIĞA SÜRÜKLEMİŞTİR.

TÜRKİYE'DE 30 BİNE YAKIN CAN VE MİLYARLARCA DOLARIN KAYBINA NEDEN OLAN BU TERÖR ÖRGÜTÜ PKK'DIR. ÖĞRETMEN, HEMŞİRE, MÜHENDİS, İMAM, DOKTOR GİBİ TEKNİK ELEMANLARDAN 1 OCAK 1984 İLE 13 KASIM 1998 ARASINDA 340 KİŞİ

ÖLDÜRÜLÜRKEN, 103 KİŞİ DE YARALANDI. 1984-1998 ARASI 112 OKULU KISMEN 114'ÜNÜ TAMAMEN TAHRİP ETTİLER. 21 KÖPRÜYÜ KISMEN 5'İNİ TAMAMEN TAHRİP EDERLERKEN, 6 DİSPANSERİ KISMEN 6'SINI DA TAMAMEN TAHRİP ETMİŞLERDİR. RESMİ İŞ MAKİNALARINDAN 236'SI KISMEN 243'Ü DE TAMAMEN

TAHRİP EDİLİRKEN; TREN VAGONLARININ DA 39'U KISMEN YAKILIRKEN 45'İ DE TAMAMEN TAHRİP EDİLMİŞTİR. POLİS KARAKOLLARININ 80'İ KISMEN 6'SI TAMAMEN TAHRİP EDİLMİŞTİR. ÖZEL SEKTÖRE AİT İŞ MAKİNALARININ 342'Sİ KISMEN 276'SI TAMAMEN TAHRİP EDİLMİŞTİR. POSTANE, ELEKTRİK SANTRALİ, CAMİ GİBİ YERLERDEN 18'İ KISMEN 110'U İSE TAMAMEN TAHRİP EDİLMİŞTİR.

KURULDUĞU 15 AĞUSTOS 1984'TEN 22 ŞUBAT 1999'A KADAR PKK TERÖRÖRGÜTÜNÜN DÜZENLEDİĞİ 6 BİN 36 SALDIRI OLAYINDAN 4 BİN 57'Sİ, DEVLET GÜÇLERİYLE GİRİŞTİĞİ 8 BİN 257 SİLAHLI ÇATIŞMADAN 6 BİN 57'Sİ, 3 BİN 71 BOMBALAMA VE PATLAMA EYLEMİNDEN 2 BİN 403'Ü, 388 GASP OLAYINDAN 298'İ, 1046 ADAM KAÇIRMA SUÇUNDAN 943'Ü, 567 YASA DIŞI GÖSTERİ OLAYINDAN 529'U, 1993 YILINDAN SONRA GERÇEKLEŞTİRİLMİŞTİR. PKK TERÖR ÖRGÜTÜ TARAFINDAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ VATANDAŞI 4 BİN 472 KİŞİ ÖLDÜRÜLMÜŞ YA DA ŞEHİT EDİLMİŞTİR. RÜTBELİ VE RÜTBESİZ ASKER 3 BİN 874, POLİS 247, GEÇİCİ KÖY KORUCUSU İSE 1225'TİR. ABDULLAH ÖCALAN'IN MAHKEMEDEKİ İFADELERİNE GÖRE 25 BİN DE PKK'LI ÖLDÜRÜLMÜŞTÜR.

BU OLAYLAR SIRASINDA 120 ÇOCUK ÖLMÜŞ, 188 ÇOCUK DA YARALANMIŞTIR. PKK TERÖR ÖRGÜTÜ, EYLEMLERİNDE KULLANILDIĞI SİLAHLARI HANGİ MALİ KAYNAKLARLA ELDE EDİYORDU? EN ÖNEMLİ PARA KAYNAĞI YURT DIŞINA KAÇIRDIĞI MÜLTECİLERDEN ALDIĞI KOMİSYON İLE UYUŞTURUCU SATIŞIDIR. BUNUN DIŞINDA DA İŞ ADAMLARINDAN "HARAÇ" TOPLAMIŞTIR.

TÜRKİYE VE GÜNEY KIBRIS ÜZERİNDEN YAPILAN UYUŞTURUCU TİCARETİN YANI SIRA ÖZELLİKLE 1991 YILINDAN İTİBAREN KAFKASYA

ÜZERİNDEN GELEN VE GÜNEY RUSYA'DAKİ TURİSTİK LİMAN SOÇİ'DEN YÜKLENEN UYUŞTURUCU UKRAYNA'NIN ODESA LİMANI'NA VE ORADAN BEYAZ RUSYA ÜZERİNDEN ALMANYA'YA SOKULUYORDU.

PKK, ALMANYA, BELÇİKA, HOLLANDA VE İNGİLTERE PAZARLARINDA UYUŞTURUCU KAÇAKÇILIĞINDAN YILDA 86 MİLYON DOLAR GELİR ELDE ETMİŞTİR. FEDERAL ALMANYA ANAYASAYI KORUMA DAİRESİ'NİN BİR RAPORUNA GÖRE İSE PKK ALMANYA'DA YILDA 30 MİLYON MARK PARA TOPLAMIŞTIR.

ABDULLAH ÖCALAN'IN İMRALI MAHKEMESİNDE VERDİĞİ İFADELERDEN, PKK TERÖR ÖRGÜTÜNÜ SURİYE, IRAK, İRAN VE YUNANİSTAN'IN VE ZAMAN ZAMAN DA RUSYA'NIN DESTEKLEDİĞİ ÖĞRENİLMİŞTİR. ŞU DA UNUTULMAMALIDIR Kİ; HİÇ BİR ÖRGÜT PARİS, LONDRA VE BERLİN GİBİ AVRUPA BAŞKENTLERİNDE BU ÜLKELERİN İSTİHBARAT BİRİMLERİNİN BİLGİSİ DIŞINDA KAYDA DEĞER BİR FAALİYETTE BULUNAMAZ.

PKK 1984'TEN SONRA SADECE GÜNEYDOĞULU KÜRTLERİNİN OLUŞTURDUĞU BİR TERÖR ÖRGÜTÜ HALİNDEN ÇIKACAKTI. YAKALANAN TERÖRİSTLERİN MİLLİYETLERİ ÇOK ÇARPICIYDI. ARALARINDA SURİYELİLER, IRAKLILAR, İRANLILAR HATTA ALMANLAR VARDI. 1998 YILININ SONLARINA GELİNDİĞİNDE PKK'NIN TERÖRİST KADROSUNUN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI ŞÖYLE İDİ: "YÜZDE 40 TÜRKİYE UYRUKLU, YÜZDE 35 SURİYE UYRUKLU, YÜZDE 10 İRAN UYRUKLU, YÜZDE 12-13 IRAK UYRUKLU, YÜZDE 2-3 ERMENİ-AZERİ-ALMAN UYRUKLU".

PKK'YA DESTEK SAĞLAYAN ÜLKELERİN KATKILARI YA EĞİTİM OLANAĞI SAĞLAMAK YA DA SİLAH TEMİN ETMEK ŞEKLİNDE OLUYORDU. SURİYE, ÖCALAN'A ŞAM'DA VİLLA TAHSİS ETMİŞTİ. VE AYRICA ÖRGÜTÜN YİNE ŞAM'DA EĞİTİM TESİSLERİ VARDI. KUZEY IRAK'TA ÖRGÜTÜN EĞİTİM YAPTIĞI TESİSLER YER ALIYORDU.

İRAN'IN URUMİYE KENTİNDE PKK'NIN HASTANESİ VE BEDKAR, DARBANT VE KELEREŞ YERLEŞİM BİRİMLERİNDE 11 EĞİTİM KAMPI,

YUNANİSTAN'DA LAVRION'DA EĞİTİM KAMPLARI BULUNUYORDU. GÜNEY KIBRIS RUM KESİMİ İSE SAHTE PASAPORTLARI SAĞLAMISTIR.

AVRUPA'NIN PEK ÇOK ÜLKESİ İSE BEBEK KATİLİ PKK'YA SİYASİ DESTEK SAĞLIYORDU. NEDEN BU KADAR ÜLKE KANLI TERÖR ÖRGÜTÜ PKK'YA YARDIM EDİYORDU? NİÇİN TEK BİR ARAP ÜLKESİ'NİN YÖNETİCİSİ ÇIKIPTA PKK'YI YA DA TERÖRÜ KINAMIYORDU? BUNUN TEK NEDENİ, ÖNEMLİ SORUNLARIN YAŞANDIĞI BALKANLAR-ORTADOĞU-KAFKASYA ÜÇGENİNDE TÜRKİYE'NİN, MİKRO MİLLİYETÇİLİK YAPMADAN, MÜSLÜMAN BİR ÜLKE OLMASINA RAĞMEN DEMOKRATİK SİSTEMİ YERLEŞTİRME VE GELİŞTİRMeye ÇALIŞAN BİR ÜLKE OLUŞUDUR.

PKK'NİN PROPAGANDASINI YAPAN MED TV 1995 YILINDA İNGİLTERE'DE KURULMUŞTUR. MED TV'YE YAYIN LİSANSINI INDEPENDENT TELEVISION COMİSSİON (LTC) TARAFINDAN VERİLMİŞTİR.

KURULDUĞU TARİHTEN SONRA MED TV'NİN DÜZENLEDİĞİ PANEL, HABERLER, SÖYLEŞİ, KÜRSİYA GEL GİBİ PROGRAMLARDA PKK TERÖR ÖRGÜTÜNÜN PROPAGANDASI YAPILMIŞTIR. ABDULLAH ÖCALAN'IN KENYA'DA YAKALANMASINDAN SONRA MED TV YAYINLARINI ARALIKSIZ 24 SAATE ÇIKARMIŞTIR. PKK YANDAŞ VE MENSUPLARINI EYLEME ÇAĞIRAN YAYINLAR YAPILMIŞTIR.

İŞİN İLGİNCİ, MED TV'NİN %40 ORTAĞI ULUSLARARASI UYUŞTURUCU TÛCCARI HÛSEYİN BAYBAŞİN OLMASINA RAĞMEN, AVRUPA ÜLKELERİ BU YAYINA SEYİRCİ KALMIŞTIR. 1999 YILINDA ITC, PKK'NİN TERÖR ÖRGÜTÜ OLARAK KABUL EDİLMESİ İLE MED TV'YE KAPATMA KARARI VERMİŞTİR. 1993 YILINDAN İTİBAREN ÇÖKÜŞE GEÇEN PKK ÇETELERİ, SİVİLLERE YÖNELİK SALDIRILARINDA TAM BİR VAHŞET SERGİLEMİŞ: KADIN, ERKEK, YAŞLI, GENÇ, BEBEK AYIRT ETMEDEN RASTGELE ÖLDÜRMÜŞLERDİR. BAZI VATANDAŞLARIMIZ EVLERİNİN İÇİNDE YANARAK CAN VERMİŞLERDİR.

İSVEÇ BAŞBAKANI OLOF PALME'Yİ ÖLDÜREN PKK TERÖR ÖRGÜTÜ KENDİ ELEMANLARINIDA ÖLDÜRMÜŞTÜR. ADINA EĞİTİM

AKADEMİSİ KURULAN MAHSUN KORKMAZ BUNLARDAN BİRİSİDİR.

ULUSLARARASI TERÖRİZMİN TÜRKİYE' DEKİ YANSITMASI OLAN KANLI TERÖR ÖRGÜTÜ PKK KAN, KİN VE UYUŞTURUCU AĞLARIYLA, GÜNEYDOĞUDAN BAŞLAYARAK "BİLGİ ÇAĞI" İLE TERS DÜŞEN BİR KARA DÜZENİ, ADETA ALTERNATİF BİR DÜNYA MODELİNİ ANADOLU MODÜLÜ OLARAK, TÜRKİYE'DEN BAŞLAYIP ULUSLARARASI DESTEKLERLE, YERKÜRE SİSTEMİNE SOKMAYA ÇALIŞMIŞTIR.

20. YÜZ YILIN KAZANIMLARINI KORUYUP, HATALARINDAN DERS ALAN BİR YENİ İNSANLIK YARATMAK İSTEYENLERE KARŞI ŞİDDET FUNDAMENTALİZMİ İLE, TARİHİN KARANLIK ÇAĞLARINA DÖNÜŞÜ YERLEŞTİRMEK PEŞİNDE KOŞACAKTIR.

TÜM YADSIMALARA KARŞIN TÜRKİYE'DE KÜRT KÖKENLİ VATANDAŞLARIMIZ SİYASİ, EKONOMİK VE KÜLTÜREL YAŞAMIN HER ALANINA ÖZGÜRCE KATILMAKTADIR.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI'NIN 10.MADDESİNE GÖRE" HERKES DİL, IRK, CİNSİYET, SİYASİ DÜŞÜNCE, FELSEFİ İNANÇ, MEZHEP VE BENZERİ NEDENLERLE AYRIM GÖZETİLMEKSİZİN YASA ÖNÜNDE EŞİTTİR."

SİYASİ DERNEK İLE SİYASİ PARTİ KURMAK VE SİYASİ PARTİ MITİNGLERİ YAPMAK YASALAR ÇERÇEVESİNDE, ETNİK VE DİNİ AYRIMCILIK AMAÇLARI GÜTMİYEN HER TÜRLÜ SİYASİ FAALİYET SERBESTÇE GERÇEKLEŞTİRİLMEKTEDİR.

KÜRT KÖKENLİ VATANDAŞLARIMIZIN AYRILMAK, BÖLÜNMEK VE AYRI BİR DEVLET KURMAK GİBİ TALEPLERİ YOKTUR. CUMHURİYETİN KURULUŞUNDAN BERİ TÜRKİYE'NİN ZENGİNLİKLERİNDEN VE NİMETLERİNDEN EŞİT ŞEKİLDE YARARLANMIŞLARDIR.

VE YIL 1999. 2000'E 1 KALA... YER: İMRALI.

PKK LİDERİ ÖCALAN "YANILMIŞIZ" DİYOR.

MİLİTANLARINDAN "SILAHLARA VEDA" ETMELERİNİ İSTİYOR. "HER ŞİDDET OLAYI, SOSYAL BARIŞA, DEMOKRATİKLEŞMEYE, ÇOK KÜLTÜRLÜLÜĞE BİR DİNAMİT KOYMAK İMİŞ."

İŞTE ACI İTİRAF.

TÜRKİYE'DE BAŞINDAN BERİ HEP BUNU SÖYLEMİŞ, BUNU İDDİA ETMİŞTİ. SORUNUN TÜRKİYE'YE ÖZGÜ BİR FENOMEN DEĞİL; ÇOK BAŞLI, ÇOK BOYUTLU BİR GEÇİŞ DÖNEMİ SENDROMONUN KANLI İZDÜŞÜMÜ OLDUĞUNU SAVUNA GELMİŞTİ.

TÜRKİYE HEP SORUNUN 21'NCİ YÜZYILA, "BİLGİ ÇAĞI"NA ATLAMAK İSTEYENLERLE, MODERNİTENİN ALIŞILMIŞ KOMPLEKSLERİNİ, HER NE PAHASINA OLURSA OLSUN YENİDEN NÜKSETTİRMEK İSTEYENLER ARASINDA OLDUĞUNU VURGULAYA GELMİŞTİ.

AMA KAÇ KİŞİ DUYUP ANLAYABİLDİ O ÇIĞLIĞI.

TÜRKİYE'NİN GÜVENLİK BAKIMINDAN AVRUPA ÜLKELERİ'NDEN HİÇ BİR FARKI YOKTUR. VE, TÜRKİYE 21. YÜZ YILI, TERÖRDEN ARINMIŞ, BARIŞ, SEVGİ VE KARDEŞLİĞİN EGEMEN OLDUĞU BİR ÜLKE OLARAK KARŞILAMAYA HAZIRLANMAKTADIR.

PKK TERÖR EYLEMLERİNİN ÇOK AZALDIĞI SON YILLARDA TÜRKİYE, TERÖRİZMİN DEMOKRATİK ÜLKELERDE HİÇ BİR ZAMAN BAŞARILI OLAMAYACAĞINI İSPAT ETMİŞTİR. TÜRKİYE'DE TERÖR, TARİH OKUYABİLENLER VE GELECEĞİNE ÖNEM VERENLER İÇİN YAŞANMAMASI GEREKEN KÜRESEL BİR İLLETTİ...

CEZAYİR'DE Kİ GİBİ...

BOSNA' DA Kİ GİBİ...

KOSOVA'DA Kİ GİBİ...

IRA'NIN EYLEMLERİ GİBİ...

ETA'NIN EYLEMLERİ GİBİ...

ARAŞTIRMA

DEVLETİN KÜRT FİLMİ

1925-2011 KÜRT RAPORLARI

BELMA AKÇURA

 POSTİGA